

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

Historické vědy – české dějiny

PhDr. Martin Veselý

**Retardace, kolaborace a aktivismus
armádních elit v Protektorátu Čechy a
Morava**

**Retardation, collaboration and activism
of army elite in Bohemia and Moravia
Protectorate**

Disertační práce

Vedoucí práce – PhDr. Jan Gebhart, CSc., DSc.
Prof. PhDr. Jan Kuklík, CSc.

2014

Prohlašuji, že jsem disertační práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 1. listopadu 2013

.....
Martin Veselý

Klíčová slova:

Aktivismus, Český svaz válečníků, generálové, kolaborace, Národní souručenství, Protektorát Čechy a Morava, retardace, vládní vojsko, žurnalisté

Keywords:

Activism, Czech Union of Warriors, Generals, collaboration, National Conviviality, Bohemia and Moravia Protectorate, retardation, government troops, journalists

Abstrakt:

Disertační práce se zabývá studiem fenoménu politického aktivismu, retardace a programové kolaborace armádních elit v Protektorátu Čechy a Morava.

Cílem práce je probádat a „zmapovat“ veřejný a politický život v Protektorátu Čechy a Morava se zvláštním zaměřením na účast vysokých českých důstojníků a tyto poznatky nejen scelit, ale dát je i do kontextu s vývojem protektorátní a okupační politiky v protektorátu. Práce si nevšímá pouze činnosti organizací či jejich vedoucích osob, ale všímá si i názorů a stanovisek center protektorátní a okupační správy k nim, které měly na činnost těchto organizací a jejich představitelů vliv a zasazuje je do kontextu protektorátní politiky na pozadí dalších událostí.

Tematicky se práce soustřeďuje především na činnost hlavních protektorátních organizací bývalých vojáků a to Českého svazu válečníků a Ústředního svazu bývalých vojáků v Čechách a na Moravě a jejich vůdčích představitelů – generálů Otty Bláhy, Roberta Rychtrmoce a Bohuslava Kálala. Dále pak na činnost protektorátních politických a veřejnoprávních organizací Národní souručenství, Český svaz pro spolupráci s Němci a Česká liga proti bolševismu a jejich vedoucích představitelů Jana rytíře Fouska, B. Kálala, O. Bláhy a R. Rychtrmoce.

Pozornost byla věnována rovněž činnosti nejvýznamnějších generálů vládního vojska Jaroslava Emingera, Libora Vítěze a Jana Augusta Obručnicka i aktivistickým žurnalistům komentujícím válečné dění gen. Václavu Kunešovi a mjr. Gustavu Mohapelovi a generálům, kteří přijali německou státní příslušnost, především pak Františku Bartošovi. Opomenuta nezůstala ani činnost vysokých armádních důstojníků v organizacích pravého okraje politického spektra Československé republiky se zvláštním zřetelem ke gen. Bohumilu Konopáskovi a Hynku Gibišovi a poválečné zúčtování s představiteli kolaborace.

Základní metodou při zpracování práce byla metoda biografická, případně prosopografická. V rámci jednotlivých částí bylo snahou postupovat časově chronologicky s uplatněním diachronního přístupu. Za účelem dosažení větší přehlednosti byl chronologický přístup omezen a dána přednost analýze struktur.

Abstract:

Dissertation work is concerned with a political activism phenomenon, retardation and programme collaboration of army elite in Bohemia and Moravia Protectorate study.

The aim of the work is to explore and chart the public and political life in Bohemia and Moravia Protectorate with a special attention to high Czech commissioned officer activity not only to summarize the acquired information but also to put them into the context with a development of Protectorate autonomous and occupation politics. The Thesis is not only focuses on the activity on the main organisations and their leading personalities but devotes its attention to opinions and points of view of centers of protectorate autonomous and occupation administration towards them, which had an influence on the organisation activity and their leaders. It situates them into the protectorate politics on the background of the events.

The Thesis theme concentrates basically on the activity of the main Protektorate organisations and of the former soldiers such as Czech Union of Warriors and Central Union Former Soldiers in Bohemia and Moravia and their leaders - the general Otto Bláha, Robert Rychtrmoc and Bohuslav Kálala. In addition to that it also focuses on the activity of political and statutory organisations called National Conviviality, Czech German cooperation Union and Czech League against Bolshevism and their representatives Jan rytíř Flousek, B. Kálal, O. Bláha and R. Rychtrmoc.

The attention was also devoted to the work of the most significant leading army generals – Jaroslav Eminger, Libor Vítěz and Jan August Obručník. The focus was also laid on the activity of activist journalists providing comments of war developments to general Václav Kuneš, to major Gustav Mohapel and to the generals who accepted German citizenship, especially František Bartoš. Operation of high army commissioned Officers has not been omitted. They were functioning in the right end of the political spectrum of Czechoslovakia with a special emphasis on general Bohumil Konopásek and Hynek Gibiš and post-war clearing with collaboration representatives.

Biographic method, alternatively prosopographic method became a basic method while processing the Thesis. Within individual parts the main endeavour to advance chronologically with the application of a diachronic attitude. In order to reach clarity, the chronological method was restricted and structure analysis has been preferred.

OBSAH

1. ÚVOD	9
2. ORGANIZACE BÝVALÝCH VOJÁKŮ	31
2.1. Odkud přicházeli	31
2.1.2. Robert Rychtrmoc	31
2.1.2. Otto Bláha	44
2.1.3. Bohuslav Kálal	65
2.1.4. Jan Fousek	71
2.2. Svaz vojáků z fronty	74
2.1.1. Svaz vojáků z fronty za republiky	74
2.2.2. Počátky protektorátu a pokus o sloučení spolků bývalých vojáků	78
2.2.3. Komisařské vedení Svazu vojáků z fronty	87
2.3. Český svaz válečníků	98
2.3.1. Vznik ČSV a jeho existence do vzniku vlády „soustředění“	98
2.3.2. ČSV a vláda „soustředění“	114
2.3.3. ÚV ČSV Bláha, vedoucí na odpis	122
2.3.4. Bláha denunciant?	130
2.3.5. Bláhův pád a změna ve vedení ČSV	134
2.3.6. Aféra s vyznamenáním	146
2.3.7. Finanční, hospodářská a organizační situace ČSV	150
2.3.8. Nový začátek ČSV	156
2.3.9. Rychtrmoc, Hitlerův vojevůdce	171
2.3.10. Rychtrmocův pokus o konsolidaci ČSV	181
2.4. Ústřední svaz sdružení bývalých vojáků v Čechách a na Moravě	194
2.4.1. Další pokus o vybudování střešní organizace	194
3. CIVILNÍ ORGANIZACE	208
3.1. Český svaz pro spolupráci s Němci	208
3.1.1. Vznik a počátky Českého svazu pro spolupráci s Němci	208
3.1.2. Rekonstrukce Českého svazu pro spolupráci s Němci a Bláhův pokus o převzetí vedení	219
3.1.3. Český svaz pro spolupráci s Němci za Fouskova vedení	232
3.1.4. Agonie Českého svazu pro spolupráci s Němci	243
3.2. Národní souručenství	258

3.2.1.	Počátky Národního souručenství do jmenování Jana rytíře Fouska vedoucím VNS	258
3.2.2.	Národní souručenství v poslední fázi kolektivního vedení	265
3.2.3.	Národní souručenství po zatčení předsedy protektorátní vlády Aloise Eliáše	294
3.2.4.	Fousek členem protektorátní vlády?	305
3.2.5.	Zápas o vliv nad Národním souručenství	308
3.2.6.	Národní souručenství v éře autoritativního vedení	316
3.3.7.	Konec Národního souručenství jako politické organizace a Fouskův odchod	323
3.3.8.	Komisařské vedení	336
3.2.9.	Poslední dějství	339
3.2.10.	Velmi pozdní pokus o vnitřní reformy	353
3.3.	Česká liga proti bolševismu	356
4.	AKTIVISTIČTÍ NOVINÁŘI	367
4.1.	Václav Kuneš	367
4.1.1.	Služba v armádě	367
4.1.2.	Veřejná a žurnalistická činnost	371
4.2.	Gustav Mohapel	377
4.2.1.	Služba v armádě	377
4.2.2.	Veřejná a žurnalistická činnost	382
5.	GENERÁLOVÉ VLÁDNÍHO VOJSKA	385
5.1.	Služba v rakousko-uherské a čs. armádě	385
5.1.1.	Jaroslav Eminger	385
5.1.2.	Libor Vítěz	390
5.1.3.	Jan Augustin Obručník	396
5.2.	Ve vládním vojsku	401
5.2.1.	Jaroslav Eminger	402
5.2.2.	Libor Vítěz	420
5.2.3.	Jan Augustin Obručník	433

6. GENERÁLOVÉ NĚMCI	440
6.1. František Bartoš – Franz Bartosch	440
6.2. Arnošt Hittl – Ernst Hittl	457
6.3. Gustav Grosse	459
7. PRAVÝ OKRAJ POLITICKÉHO SPEKTRA	463
7.1. První republika	463
7.2. Druhá republika	485
7.3. Protektorát Čechy a Morava	487
8. POVÁLEČNÉ OSUDY	493
8.1. První akt Národního soudu – TNS 1/45	493
8.2. Ostatní válečníci	500
8.3. Válečný žurnalista před Národním soudem – TNS 3/46	503
8.4. Generál renegát před Národním soudem – TNS 13/46	504
8.5. Generálové vládního vojska před Národním soudem – ČNS 1/47, TNS 2/47	506
8.6. Vedení NS před Národním soudem – TNS 7/47	510
9. ZÁVĚR	514
Seznam zkratk	533
Seznam použitých pramenů a literatury	536
Přílohy	545

1. ÚVOD

Vymezení tématu, účelu a cílů práce

Český politický aktivismus, retardace a programová kolaborace armádních elit v Protektorátu Čechy a Morava představuje problém dosti členitý a složitý. Česká historiografie zatím zdaleka nepřinesla vyčerpávající analýzu, ačkoliv výčet monografií, studií, článků, referátů na toto téma není zanedbatelný. Proto jsem se rozhodl pro tuto problematiku a chci přispět k hlubšímu objasnění českých dějin z období Protektorátu Čechy a Morava.

Již moje rigorózní práce, kterou jsem obhájil na Ústavu českých dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze v roce 2005 a která se zabývala životním osudem divizního generála ve výslužbě (div. gen. v.v.) Roberta Rychtrmoce a jeho veřejnou a politickou činností v protektorátu, potvrdila, že nejde o zcela bezvýznamné či okrajové téma. Rigorózní práce přitom poukázala, že Rychtrmocův případ nebyl v kontextu účasti českých vysokých důstojníků v protektorátním veřejném a politickém životě ani zdaleka ojedinělý.

Z diskusí nad obsahem rigorózní práce s prof. PhDr. Janem Kuklíkem, CSc. vyvstal podnět pokračovat ve studiu této problematiky. Funkci školitele převzal prof. PhDr. Jan Kuklík, CSc., po jeho předčasném skonu jej nahradil PhDr. Jan Gebhart, CSc., DSc..

Disertační práce, kterou předkládám, si klade za cíl probádat a „zmapovat“ část dějin protektorátu, kterým byla dosud věnována, s výjimkou Emanuela Moravce, spíše jen okrajová pozornost. Zaměřuje se na studium účasti vysokých českých důstojníků ve veřejném a politickém životě protektorátu. Práce tak chce rozšířit a obohatit poznání o doposud málo probádané a poněkud opomíjené problematice českých dějin, a to kolaboraci vysokých důstojníků. Práce si klade za ambici tyto poznatky nejen scelit, ale dát je i do kontextu s vývojem protektorátní a okupační politiky. Výsledkem práce by mělo být i objektivní a kritické zhodnocení činnosti jednotlivých organizací a především jejich aktérů.

Opominuta ale nezůstane ani činnost vysokých armádních důstojníků v organizacích pravého okraje politického spektra Československé republiky. Hlavní

pozornost ovšem není tentokrát zaměřena jako tradičně na Radolu Gajdu¹, neboť jeho činnosti již celkem dostatečně věnovala pozornost historiografie, ale na účast ostatních generálů na činnosti politických organizací pravicové opozice, o kterých jsou v historiografii doposud pouze ilustrativní zmínky.

Jedním z cílů je nalézt i odpověď na následující otázky. Z jakých pohnutek spolupracovali vysocí důstojníci většinou z řad tzv. domácího vojska s nepřítelem? Existuje souvislost s pocitem nenaplněné kariéry čs. důstojníka s pozdější jejich kolaborací? Kdo měl z jejich činnosti větší prospěch, dotyční, okupanti, nebo snad spoluobčané? Jaké byly skutečné výsledky činnosti organizací a jejich význam? K jakým zjištěním dospělo poválečné vyšetřování a bylo objektivní? Dokázal soud objektivně posoudit vinu obžalovaných či ocenit jejich zásluhy? Jaký byl přínos vládního vojska Třetí říši? Jaká byla míra kolaborace nejvyšších důstojníků vládního vojska s nepřítelem? Na tyto a řadu jiných otázek se snaží odpovědět tato práce.

Fenomén spolupráce vysokých důstojníků s okupační mocí či nepřítelem přitom není ryze český. Případy zajatého sovětského generálporučíka (genpor.) Andreje Andrejeviče Vlasova, generálplukovníka (genplk.) Hendrika Alexandra Seyfardta v Nizozemsku, generála (gen.) Milana Nediće v Srbsku či maršálů Slavko Kvaternika v Nezávislé državě Chorvatsko nebo Philippe Petaina ve Vichy jsou toho jasným důkazem.

Kriteriem výběru osob byla jejich příslušnost k elitám ozbrojených sborů armády a četnictva. Elita je v tomto případě s dvěma výjimkami definována hodností generála. Těmito výjimkami jsou kapitán (kpt.) v.v. Jan Fousek, který byl do skupiny zařazen nikoliv pro svou hodnost, ale pro své vysoké rakousko-uherské vyznamenání rytířský řád Marie Terezie, a major generálního štábu (mjr. gšt.) v.v. Gustav Mohapel. Mohapel sice nedisponoval vysokou vojenskou hodností či vysokou funkcí velitelskou ani vysokým vyznamenáním, ale vzhledem k jeho výtečnému průběhu vojenské kariéry byl představenými považován za důstojníka, jemuž je vyhrazena skvělá budoucnost, a i on patřil k budoucí elitě armády.

Druhým hlediskem byla příslušnost k celoprotektorátní instituci (politická organizace, veřejnoprávní instituce, spolek), exekutivě (ministerstvo, úřad), médiím (tisk), či disponovali vysokou funkcí velitelskou (vládní vojsko).

¹ Radola Gajda se po neúspěšné akci s Českým národním výborem z veřejného protektorátního života stáhl do ústraní.

Specifickou skupinu tvoří jednotlivci, kteří přijali německou státní příslušnost a byli činní v organizacích okupační správy či nacistických organizacích.

Zvláštní místo zaujímá v práci Emanuel Moravec. Jeho osoba vystupuje prakticky ve všech kapitolách v souvislosti s činností ostatních zainteresovaných osob. Zvláštní kapitolu ovšem nemá, neboť komplexní zpracování jeho činnosti ministra školství a lidové osvěty si vyžádá v budoucnosti vlastní rozsáhlou monografii.

Práce pojednává i o činnosti předsedy protektorátní vlády ing. Aloise Eliáše, avšak pouze v souvislosti s činností dalších osob, kterým se práce hlavně věnuje. Ani on svoji osobě věnovanou samostatnou kapitolu nemá a to i proto, že se sám považoval v této době více za civilistu než div. gen. v.v. Navíc i k jeho osobě existuje již literatura.

K práci byl přiřazen exkurz do aktivit některých příslušníků čs. generality v politických hnutích pravého okraje politického spektra období první a druhé republiky. Jsem toho názoru, že ačkoliv časovým vymezením do tématu nezapadá, přesto s ním souvisí.

Práce naopak nepojednává o osobách, které sice podle výše uvedených kritérií do práce spadají, bylo ale o nich již napsáno víceméně vše podstatné (Radola Gajda, Vojtěch Klecanda). Dále práce nepojednává o osobách, které byly činné v hospodářském sektoru jako manažeři, či ředitelé (Otakar Husák, Karel Husárek, Zdenko Weinerek, Vojtěch Klecanda či Václav Nosek).

Struktura práce

Struktura práce vychází z členění podle zaměření okruhu působnosti jednotlivých institucí, případně oboru činností osob. Vzhledem k obsahu tak byla zvolena taková struktura práce, která upřednostňuje členění v rámci oboru působnosti jednotlivých institucí, přičemž toto členění do značné míry respektuje i ucelenost v rámci činnosti jednotlivých osob. Opačný způsob, který by upřednostňoval členění podle osob a nikoliv podle institucí by sice zlepšil základní orientaci v práci v případě, má-li čtenář zájem pouze o konkrétní osobu. Tuto výhodu by ale nevyvážila jednak nutnost dublování některých částí práce, jednak určitá roztříštěnost obsahu v rámci jednotlivých institucí.

Vzhledem k tomu makrostrukturu práce tvoří následující části:

Organizace bývalých vojáků

Politické a veřejnoprávní organizace

Žurnalisté

Generálové vládního vojska

Generálové Němci

Politické organizace z pravého okraje politického spektra

Poválečné osudy aktérů

Závěr

Kapitola o spolcích bývalých vojáků se soustřeďuje na vznik a činnost hlavních protektorátních organizací bývalých vojáků, zejména pak na jeho nejaktivnější organizaci Český svaz válečníků (ČSV) a početně největší organizací Ústřední svaz bývalých vojáků v Čechách a na Moravě (ÚSBV). Kapitola je průřezem vývoje spolků bývalých vojáků opět se zvláštním zřetelem k činnosti jejich vedoucích gen. čet. v.v. Otty Bláhy, div. gen. v.v. Roberta Rychtrmoce a brig. gen. v.v. Bohuslava Kálala.

Rovněž část věnovaná politickým a veřejnoprávním organizacím se zaměřuje na činnost organizací Národní souručenství (NS), Český svaz pro spolupráci s Němci (ČSSN) a Česká liga proti bolševismu (ČLPB) se zvláštním zřetelem na činnost jejich vůdčích představitelů z řad důstojníků armády kpt. v.v. J. Fouska, R. Rychtrmoce, O. Bláhy, B. Kálala a mjr. gšt. v.v. G. Mohapela a na činnost těchto organizací v období, kdy je tito důstojníci ve výslužbě vedli, či se na jejich vedení spolupodíleli a zanechali v činnosti těchto organizací nesmazatelnou stopu.

Pozornost je zacílena i na průřez žurnalistickou činností bývalých vysokých důstojníků, brig. gen. v.v. Václava Kuneše a G. Mohapela, kteří vytvořili malou specifickou skupinu novinářů komentujících válečné dění v protektorátním tisku. Vzhledem k existenci již několika prací o žurnalistické činnosti Emanuela Moravce nebyla jeho publicistická ani novinářská činnost do práce zahrnuta.

Specifickou část práce tvoří oddíl věnovaný generálům vládního vojska. Nejedná se totiž o pokus vytvořit dějiny vládního vojska. Takto nelze tuto kapitolu chápat. Kapitola si všímá činnosti tří generálů vládního vojska: Generála I. hodnostní třídy (h. tř.) Jaroslava Emingera, gen. III. h. tř. Jana Augustina Obručnicka a gen. III. h. tř. Libora Vítěze, kteří měli na utváření vládního vojska a jeho činnost určitý vliv. Je zpodobněním, že kolaborace měla několik podob a úměrně k tomu i různé výsledky.

Následující kapitola je věnovaná čs. generálům div. gen. v.v. Františku Bartošovi (Franz Bartosch), div. gen. v.v. Arnoštu Hittlovi (Ernst Hittl) a brig. gen. v.v. Gustavu Grosse, kteří přijali německou státní příslušnost, přičemž posledně jmenovaný

vstoupil přímo do služeb nepřítele a sloužil aktivně jako jediný čs. generál v německé armádě.

Další část práce obsahuje i exkurz do aktivit českých generálů v politických organizacích z pravého okraje politického spektra Československé republiky (ČSR) a Protektorátu Čechy a Morava. Téma účasti čs. generality na činnosti pravicové opozice bylo a je v historiografii zastíněno osobou gen. Radoly Gajdy. Činnost ostatních generálů je zmíněna doposud spíše jenom ilustrativně.

Závěrečná kapitola nemůže opominout poválečné vyrovnání s minulostí.

Do obsahu práce jsem považoval za potřebné zahrnout i vylíčení vojenské či četnické kariéry hlavních aktérů, neboť jsem přesvědčen, že v některých případech existuje souvislost mezi nenaplněnými ambicemi kariéry profesionálního důstojníka a jejich pozdější činností v protektorátu. Pozornost se tak soustřeďuje především na uzlové body jejich služby.

Práce si nevšímá pouze činnosti organizací či jejich vedoucích osob, ale všímá si i názorů a stanovisek center protektorátní politiky k nim, jako je státní prezident a Kancelář státního prezidenta (KSP), předseda protektorátní vlády na jedné straně, orgány okupační správy představované především Úřadem říšského protektora (ÚŘP) a Bezpečnostní policií (Gestapo a SD) na straně druhé, které měly na činnost těchto organizací a jejich představitelů bezprostřední a nezanedbatelný vliv. Nejde tedy jen o pouhý popis událostí uvnitř protektorátních organizací či vylíčení skutků jednotlivých osob, ale i o jejich zasazení do kontextu protektorátní politiky na pozadí dalších událostí.

Místy snad může vzniknout dojem, že v některých pasážích je kladen přílišný důraz na detail. Detail je ale uváděn proto, že je považován za funkční, důležitý pro pochopení širších souvislostí nebo je nezbytný pro zobecnění či komparaci. Jinde zase může vzniknout pocit určitých „bílých míst“. Není to však proto, že bych nechtěl nebo nepovažoval za nutné čtenáře s některými důležitými fakty seznámit, ale proto, že se nedochovaly hodnověrné prameny a v některých případech se nedochovaly dokonce vůbec žádné prameny.

Výzkum, metody

K tomu, aby bylo možné zachytit dějinné události k danému tématu, bylo třeba realizovat časově náročný a rozsáhlý výzkum v řadě ústředních a jiných archivů. Jenom

v NA bylo nezbytné podrobně prostudovat bezmála tisíc kartonů a v Archivu bezpečnostních složek (ABS) pak více než pět set složek. Počet probádaných kartonů a složek v Archivech Kanceláře prezidenta republiky (AKPR), Vojenského ústředního archivu – vojenského historického archivu (VÚA – VHA), Archivu Národního muzea (ANM), Archivu Masarykova ústavu a Akademie věd České republiky (MÚA AV ČR) dosahoval v každém archivu mnoha desítek.

Východiskem pro takto náročnou heuristiku se stalo rozhodnutí využívat materiály vzniklých z činnosti Národního soudu², mimořádných lidových soudů (MLS)³, očistných a kárných komisí a materiálů vzniklých z činnosti poválečných vyšetřovacích orgánů⁴ v nezbytně nutné míře a to pouze po náležité kritice. Důvodem k tomuto rozhodnutí byla přílišná selektivnost a jednostrannost archivních materiálů vzešlých z činnosti jejich původců. Jedná se především o protokoly výslechů svědků a obžalovaných, které byly často mylné, zavádějící, či dokonce nepravdivé.⁵ Zástupce obžaloby povolával a soud povoloval nevěrohodné svědky. Naproti tomu obhajobě nebylo v řadě případů umožněno povolovat svědky svědčící ve prospěch obžalovaného.⁶ Vojenští znalci pod přísahou podávali zavádějící či mylné informace. Důkazy byly selektivně vybírány v neprospěch obžalovaných. Naopak důkazy předkládané obhajobou ve prospěch nebyly soudem v řadě případů přijímány. Práce tedy primárně nestojí na těchto pramenech, čímž se práce poněkud metodicky liší od prací jiných autorů⁷, kde nosnou kostru tvoří právě výše zmíněné prameny.

Skelet práce tvoří prameny institucionální povahy, vzniklé z činnosti státních institucí i institucí soukromoprávní povahy a jejich představitelů.

² Materiály pocházející z činnosti poválečného Národního soudu obsahuje fond Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), uložený v NA v Praze.

³ Archiválie vzniklé z činnosti MLS jsou deponovány ve Státních oblastních archivech.

⁴ Jedná se zejména o materiály Studijního ústavu Ministerstva vnitra (SÚ MV) uložené v ABS. Zmíněné archiválie obsahují zejména fondy (f.): Odbor politického zpravodajství MV 2:M, f. č. 52 Výsledky zaměstnanců Gestapa a SD, f. č. 300 Zemský odbor bezpečnosti Praha, f. č. 301 Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při Ministerstvu vnitra, f. č. 302 Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, f. č. 305 Ústředna státní bezpečnosti, f. č. 310 Sekretariát velitelství státní bezpečnosti, f. č. 315. Zemský odbor bezpečnosti II, f. č. 325 Správa vyšetřování StB.

⁵ Okolnosti, proč tomu tak bylo, jsou různé. Svědci byli s obžalovanými v osobním sporu z dřívější doby a vypovídali ze msty, snažili se vlastní vinu svalit na jiné atd. Jindy se snažili svědkové svojí výpovědí obžalovanému neublížit či dokonce mu pomoci. Obvinění a obžalování úmyslně zapírali či odváděli pozornost ve snaze si nepřítížit, nebo vlastní činnost bagatelizovali. Jindy byly důvody prostší, obžalování či svědci si na věc přesně nepamatovali. Vyšetřující orgány se v některých případech uchýlily k pohrůžce násilím, kterou někdy i splnily. Známé jsou i případy manipulace s výpověďmi ze strany vyšetřujících, i když nikoliv pro případy v práci obsažené.

⁶ A nešlo vždy jen o obstrukci ze strany obhajoby, nepodstatná svědectví pro případ či o svědky, o jejichž hodnověrnosti mohly být pochyby – např. svědci navržení obhájcem Otty Bláhy.

⁷ Jmenovitě bude uvedeno v části věnované stavu bádání.

V práci jsou využity ve větší míře, než je doposud běžné, materiály pocházející z činnosti okupačních úřadů a jeho bezpečnostních složek. Nejedná se přitom pouze o zprávy o situaci, ale i informace o činnosti jednotlivých osob či organizací a jejich úmyslech či názorech. Přitom se na základě podrobné kritiky těchto pramenů nepotvrdila moje prvotní obava o obtížné či pochybné použitelnosti těchto pramenů, která vyplývala z logického názoru, nakořik mohou být objektivní informace pocházejících z bezpečnostních složek totalitního systému moci, vzniklých často pouze na základě zpráv informátorů. Po provedené kritice a komparaci s jinými hodnověrnými archivními materiály přitom vyšla najevo celkově poměrně značná spolehlivost v nich obsažených informací.

Aby lépe vynikla životnost událostí, text práce doplňuji také o vzpomínky ať již přímých aktérů událostí, tak i jejich pozorovatelů. Někdy se jedná přitom o velmi cenné osobní postřehy a glosy k osobám, organizacím a událostem. Pokud existovaly, tak dostaly prostor i deníkové záznamy.

Dobový tisk je využíván méně. Není to proto, že bych měl k obsahu tiskových informací vzhledem k cenzuře tak zásadní výhrady. Je to proto, že k informacím obsaženým v tisku většinou existují jiné prameny. Bohužel informace, které neobsahují jiné prameny, neobsahuje ani tisk, takže toto ani jiné medium nešlo využít k zaplnění bílých míst. Ostatní media využita nebyla. K rozhlasovým projevům a zprávám existují písemné přepisy. Filmové záznamy jsou skromné a pouze ilustrují významné události. Informace na internetu jsou většinou často zavádějící, mylné a většinou ani nezohledňují současný stav bádání. Případně jsou pro věc nerozhodné, neboť z jiných dochovaných pramenů nelze jejich pravost ani potvrdit, ani vyvrátit.

Kritika byla prováděna u každého pramene zvlášť a to jak po stránce formální (vnější i vnitřní znaky), tak i po stránce obsahové. Od počátku bylo mou snahou získat co nejvíce pramenů k předmětné záležitosti a to z více zdrojů pro komparaci za účelem provedení kritiky, aby se podařilo případný omyl či nepřesnost co nejvíce eliminovat. Podotýkám, že v řadě případů se podařilo nalézt pouze jeden pramen. Vyřazovány tak byly i prameny, u kterých existovala pochybnost o pravosti či autenticitě v minimální míře, a to i za cenu vzniku bílých míst. Tento případ se týká především korespondence, která se dochovala často pouze u původce, nebo nepodepsané korespondence. Její autoři tak po válce tvrdili, že šlo pouze o koncepty, nebo své autorství přímo popírali. Pečlivost kritiky je opodstatněna nejen závažností doby, ale i tématu.

Vlastní sestavování práce komplikovala i jistá pramenná nouze. K činnosti některých osob se totiž dochovaly doslova pouze fragmenty.

Ústřední snahou se stalo zpracovat mikrohistorii celoprotektorátních veřejných organizací a jejich interakce s úřady a jejich představiteli protektorátní české a okupační správy. Již na úvod neskrývám, že účelem práce již od počátku nebylo objevovat či aplikovat nové teorie a metody ve zpracování tématu.⁸ Práce tedy nepředstavuje po stránce teoretické a metodologické žádné převratné novum. Snad tedy nebude po metodologické stránce považována pouze za práci čistě narativní.

V rámci jednotlivých částí bylo snahou postupovat časově chronologicky. Aby však bylo dosaženo větší přehlednosti, byl chronologický přístup omezen a dána přednost analýze struktur. Důsledné trvání na časové posloupnosti by práci zbytečně činilo nepřehlednou.

Základní metodou při zpracování práce byla metoda biografická, případně prosopografická. Využívána byla i komparativní metoda v rámci porovnávání činností jednotlivých protektorátních organizací se stejným či velmi podobným účelem a jejich vedoucích představitelů. Kvantitativní metody byly použity v rámci stanovení počtu členů jednotlivých organizací a jejich hospodaření. Vzhledem k občasně pramenné nouzi došlo velmi opatrně a v menší míře k aplikaci dedukce a metody nepřímé. V rámci zobecnění vývoje v protektorátních organizacích byla použita indukce.

Termíny, pojmy

Vzhledem k tomu, že se v názvu i obsahu práce objevují termíny kolaborace, retardace, aktivismus, programová kolaborace, oportunistus, pragmatická kolaborace, loajalita, zrada, považuji za nezbytné se zmínit o obsahu těchto pojmů, jak jsou chápány v této práci, jaký obsahový význam je jim přikládán.

Ambicí natož úkolem či cílem tohoto oddílu ani práce není vytvářet zcela nové interpretace či kompletní revizi obsahu výše zmíněných pojmů, ani provádět jejich celkový přehled.⁹

⁸ Vyslechl jsem výhradu prof. PhDr. Václav Bůžka, CSc. a v úvodu disertační práce jsem se nezaštiťoval jmény velkých světových filozofů a teoretiků vědy jako Jacques Deridda, Francis Lyotard, Michael Foucault, Thomas S. Kuhn či Heyden White a vystříhal se pojmů jako lingvistický obrat, paradigmát, postmodernismus atd.

⁹ Poslední přehled problematiky obsahové a významové charakteristiky obsahu výše zmíněných pojmů v historiografii provedl Stanislav Kokoška, *Odboj, kolaborace, přizpůsobení*, in: *Soudobé dějiny*, roč. XVII, r. 2009, č. 1, s. 15 – 30.

Interpretací a obsahem pojmů kolaborace se zabývá společnost i věda v podstatě již od počátku vzniku tohoto fenoménu v okupované Evropě.¹⁰

Termín kolaborace je v práci chápán jako zastřešující, nadřazený termín s všeobecným obsahem pro kolaboraci – spolupráci s okupační mocí. Přitom není vůbec rozlišováno, jestli se jedná o kolaboraci ideovou či pragmatickou, vynucenou či nevynucenou, hospodářskou a politickou, programovou, či horlivě – amatérskou atd.

Je tedy jasně patrné, že pojem kolaborace je skutečně mnohoslovný, umožňující různé asociace a výklady.¹¹ Protektorátní kolaboraci je možné rozčlenit na čtyři směry.¹²

Směr ideologický, který vychází z ideového či světonázorového přesvědčení (fašismus, nacionální socialismus, antisemitismus).¹³

Směr retardační: termín retardace je chápán jako taktický postup zpomalování, zdržování¹⁴ při realizaci pro okupační moc pozitivních opatření nejen ze strany okupantů, ale i iniciativních návrhů aktivistů. Znakem stoupenců tohoto směřování je i přesvědčení, že svým setrváváním ve funkcích zabraňují příchodu ještě většího zla, nebo nástupu aktivistů.¹⁵

Směr aktivistický:¹⁶ aktivismus a aktivisté propagovali myšlenku, že loajalitu je potřeba prokazovat nejen slovy, ale i činy a ty je třeba prokázat již během války, a nikoliv až po jejím vítězném ukončení pro Říši. Aktivismus a aktivisté se otevřeně zříkali politiky dvou želízek v ohni a žádali otevřenou, nedvojsmyslnou spolupráci s okupanty.

¹⁰ Stačí připomenout debaty v exilové vládě při přípravě retribučního dekretu, nebo striktní stanovisko některých odbojových pracovníků.

¹¹ Nad problematikou vymezení pojmu kolaborace se zamýšlel rovněž školitel této práce. Simona Blechová, Pomáhali okupantům, in: Lidové noviny (rubrika Neděle), 13.3.2004, s. 13.

¹² Aby hned na počátku práce nevzniklo podezření z plagiátorství, předem upozorňuji, že mé členění vychází z členění historiků, kteří se problematikou členění zabývali a to: doc. PhDr. Tomáše Pasáka, CSc., PhDr. Jana Tesaře, CSc., prof. Dr. Detlefa Brandese.

¹³ Detlef Brandes, Češi pod německým protektorátem: Okupační politika, kolaborace a odboj 1939 – 1945, Praha 2000, s. 477, Tomáš Pasák, Český fašismus 1922 – 1945 a kolaborace 1939 – 1945, Praha 1999, s. 385.

¹⁴ Pasák pojem retardace omezil pouze na německá opatření. Tomáš Pasák, JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945), Praha 1997, s. 84.

¹⁵ Pojem oportunistus, který použili prof. PhDr. Robert Kvaček CSc., a PhDr. Dušan Tomášek v biografii Causa Emil Hácha, Praha 1995, s. 96, nepovažuji za výstižnou alternativu pojmu retardace. Oportunistus je pro mne i na základě slovníku cizích slov spíše označením pro bezzásadovou politiku přizpůsobení se přáním okupantů. Navíc termín oportunistus byl z německé strany např. ve zprávách SD používán ve zcela jiné souvislosti. Za oportunisty byli označováni ti, kteří se tvářili sice jako Říši přivítiví a tak i jednali, ve skutečnosti však sledovali pod pláštěm spolupráce s Říši pouze své vlastní egoistické cíle. Za oportunistu byl SD označen např. Bláha. V české historiografii se pro tento směr razí označení konjunkturalismus.

¹⁶ Tento směr rozeznávají třeba Tomáš Pasák. Tomáš Pasák, Pod ochranou říše, Praha 1998, s. 102 – 108.

Poslední směr bývá označován za programovou kolaboraci.¹⁷ Tento směr je zastupován dvěma osobami, doc. PhDr. Josefem Klimentem a Emanuelem Moravcem. Každý sám vytvořil svůj směr programové kolaborace.

Kliment vycházel ze své právně historické teorie, že 15. březen 1939 je dnem, kdy dochází k obnovení Svaté říše Římské, jejíž součástí byly kdysi i České země a obnovuje se tak pouze dávný vztah, kdy české země jsou součástí velkého nadnárodního celku s převahou německého obyvatelstva. V Klimentově případě tak našla kolaborace historické zdůvodnění na příkladu české minulosti.¹⁸ Klimentovy historické analogie však za realitou nejen značně pokulhávaly, ale byly většinou v naprostém rozporu. Již krátce po příchodu okupantů otiskly noviny Klimentův článek „Obnovuje se Svatá říše Římská“, ve kterém představil základní teze svého programu.

Moravcovým programem bylo bezpodmínečné a bezproblémové začlenění Čech a Čechů do Říše, bezpodmínečné a neodkladné přijetí říšské myšlenky a bojová účast po boku Třetí říše, byť pouze symbolická.¹⁹ Moravec na rozdíl od Klimenta daleko více akcentoval nacionální socialismus a jeho přijetí alespoň částí českého národa.

V práci je termín programová kolaborace chápán jako totálně usměrněná proříšská politika, jejímž vůdcem je ministr školství a lidové osvěty Moravec. On je ten, kdo vydává rozkazy, a organizace (VOS, Kuratorium, ČSV), které se k jeho pojetí spolupráce s Říší přihlásily, jeho rozhodnutí prostřednictvím svých vedoucích konkrétně naplňují. Pro tento systém je charakteristický vůdcovský princip. Vedoucí organizací a jejich členstvo přijímá rozkazy svých vedoucích odhodlaně a bez reptání. Právě z těchto důvodů nečiním absolutní rovnítko mezi aktivismem a programovou kolaborací, byť jsem si vědom, že cíle obou směrů byly v podstatě totožné, lišily se prostředky k jejich uskutečnění.

Mezi jednotlivými směry přitom neexistovala vždy ostrá, zřetelně patrná hranice, která by umožňovala jasné rozlišení, kdo je stoupencem jakého směru. Ač na první pohled mohly být mezi jednotlivými směry hluboké, nepřekonatelné rozdíly a rozpory, nebránily v jednání či uzavírání koalic dvou či vícečlenných mezi stoupenci jednotlivých proudů. Dalším důvodem jisté neurčitosti bylo, že zejména v aktivistickém a ideologickém táboře panovaly značné rozpory, i když spíše osobního rozměru.

¹⁷ Např. v členění u Brandese se směr programová kolaborace nevyskytuje.

¹⁸ V podstatě zcela stejně smýšlí Tomáš Pasák, *Český fašismus 1922 – 1945 a kolaborace 1939 – 1945*, Praha 1999, s. 266.

¹⁹ Kliment ani Moravec svůj program neprecizovali, natož, aby jej zveřejnili.

Mezi jednotlivými směry navíc existovala i možnost přechodu. František Teuner a další členové ideologického směru z prostředí Vlajky přešli do Moravcova tábora programové kolaborace. Ústřednímu vedoucímu (dále jen ÚV) NS Fouskovi, byť se sám prohlašoval za aktivistu a řada lidí jej také za aktivistu považovala, nebránilo jeho přesvědčení v tom, aby v roce 1942 stál v nesmiřitelné opozici proti Moravcovi atd..

Stav pramenné základny²⁰

Většina materiálů podstatných pro disertační práci se nachází v NA. Zde jsou uloženy fondy protektorátních organizací veřejnoprávní a soukromoprávní povahy, ústředních úřadů republikové i protektorátní státní správy včetně ministerstev, orgánů okupační správy a osobní fondy.

Z fondů spolků a veřejných organizací byly pro disertační práci využity archiválie fondů Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946) a Národní souručenství 1939 – 1945, byť se v obou případech dochovalo z původního množství materiálu pouze torzo.

V případě f. ČSV tvoří jeho většinu členské přihlášky, jejichž dochovaný výčet ovšem není kompletní. Složky ústřední vedoucí ČSV Otto Bláha a Robert Rychtrmoc obsahují většinou méně významnou korespondenci s představiteli protektorátních a okupačních orgánů (většinou se jedná o různé gratulace, pozvánky na akce atd.). Z ostatních dochovaných materiálů si lze učinit přehled o organizačních a hospodářských záležitostech ČSV a částečně i o činnosti jeho čelních představitelů. Z f. NS bylo částečně využito torzo dochovaných spisů ústředí, konkrétně zápisy ze schůzí Výboru Národního souručenství (VNS), projevy vedoucího VNS Jana Fouska a písemnosti Hospodářského úřadu NS.

Ačkoliv NA má ve své sbírce i fondy ČLPB (1929 – 1937) 1944 – 1945 a ČSSN 1939 – 1942, nebyly materiály v nich obsažené použity pro práci. V obou případech se totiž nejedná ani o torzo materiálů těchto organizací, ale o pouhý zlomek, který vznikl vyříděním materiálů při pořádání jiných fondů. Po prozkoumání obsahu těchto fondů se ukázala jejich naprostá nepoužitelnost pro účely práce.

²⁰ V tomto oddíle jsou jmenovány vzhledem k rozsahu použitých a citovaných archivních fondů pouze fondy, které byly užívány opakovaně. Kompletní výčet použitých a citovaných archivních fondů na konci práce v soupisu pramenů.

Velmi cenné a nenahraditelné materiály ke studiu dějin Protektorátu Čechy a Morava obsahují fondy, jejichž původcem byl Úřad říšského protektora (ÚŘP). Jedná se o f. Úřad říšského protektora 1939 – 1945²¹, který ovšem obsahuje materiály k činnosti celoprotektorátních organizací a jejich představitelů pouze výjimečně. Zato fondy SÚ MV obsahují velké množství velmi závažného materiálu k danému tématu. Jedná se o f. č. 109 Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948),²² f. č. 110 Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu Praha (1906) 1939 – 1945 (1965)²³ a f. č. 114 Úřad říšského protektora²⁴. Materiály, které byly využity pro práci, lze rozdělit do několika skupin. Denní, týdenní a měsíční zprávy SD o vnitřní situaci v protektorátu. Konkrétní informace o situaci v protektorátních organizacích a jejich představitelích. Posudky činnosti, názorů atd. jednotlivých osob. Vzájemná korespondence českých organizací a jejich představitelů se státním tajemníkem, německým státním ministrem, zastupujícím říšským protektorem a říšským protektorem. Vzájemná korespondence mezi vedoucími úředníky ÚŘP a komunikace vedoucích představitelů ÚŘP s vysoce postavenými osobami v Říši. Závazná stanoviska a pokyny státního tajemníka a německého státního ministra orgánům ÚŘP a německým bezpečnostním orgánům v protektorátu a vůči protektorátním organizacím a jejich představitelům.

Další závažné materiály k činnosti a situaci českých protektorátních organizací a jejich představitelů o období republiky a protektorátu obsahují fondy jednotlivých ministerstev, především však ministerstva vnitra (MV). V NA je uloženo několik fondů MV, z nichž byla většina využita. Jsou to fondy: Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), Ministerstvo vnitra – nová registratura 1939 – 1947 (dodatek sign. E), Ministerstvo vnitra – nová registratura 1936 – 1953, Ministerstvo vnitra – stará registratura 1918 – 1953, MV – tajné 1938 – 1954. Dále pak fondy původem ze SÚ MV f. č. 234 f. Ministerstvo vnitra Protektorátu Čechy a Morava, oddělení „A“ a Ministerstvo vnitra – Londýn (1913) 1940 – 1945 (1947). Co do rozsahu i významu písemností jsou nejzávažnější prvně dva jmenované fondy. Nacházejí se zde jednak zprávy o činnosti organizací a jejich význačných členů, dále stanovy, informace o

²¹ Jedná se o původní inventarizovaný fond Státního ústředního archivu (SÚA).

²² Je použit již nový název, zavedený v rámci staronové inventarizace fondu.

²³ Viz. pozn. č. 12.

²⁴ K obsahu fondů SÚ MV existuje jmená kartotéka. Vzhledem k její nekompletnosti jsem provedl výzkum i ve složkách, které sice byly dle lustrací negativní, jejich stručný věcný popis v inventáři ale napovídal, že by mohly skrývat závažné informace. V řadě případů tak tomu skutečně bylo. Pokud mohu kvantifikovat spolehlivost lustrací pro tuto práci, tak je zhruba třetinová, tedy dvě třetiny nálezů informací nebylo na základě lustrací.

statutárních zástupcích spolků, finanční uzávěrky atd. Naopak posledně jmenovaný fond je zajímavý především informacemi, kterými disponoval exil o vnitřním vývoji v protektorátu a poznatky o činnosti některých protektorátních organizací a jejich představitelů a jednotlivců podezřelých z kolaborace či udavačství.

Naopak pro badatele politických dějin Protektorátu Čechy a Morava je zklamáním fond Ministerstvo lidové osvěty 1942 – 1945, uložený v NA. Tento fond totiž neobsahuje žádný podstatný archivní materiál k činnosti politických organizací v protektorátu ani spolků bývalých vojáků.

Archiválie k činnosti politických skupin z pravého okraje politického spektra i nepolitických spolků ČSR a v menší míře i protektorátu se nacházejí ve fondech SÚ MV f. č. 225 Prezidium Ministerstva vnitra a f. č. 207 Prezidium Zemského úřadu v Praze, uložené v současnosti v NA. V obou případech se jedná především o zápisy ze schůzí politických skupin a spolků, které byly ze státně bezpečnostních důvodů státními a bezpečnostními orgány sledovány. Dále obsahují informace o činnosti těchto skupin a o jejich vnitřní situaci. Ne vždy se přitom jedná o informace spolehlivé.

Zajímavým zdrojem informací k činnosti politických organizací a spolků je i fond Předsednictvo ministerské rady 1918 – 1942. Místy je i obohacen zápisy z jednání předsedy protektorátní vlády ing. Aloise Eliáše s představiteli protektorátního veřejného spolkového života.

Rovněž osobní fondy představitelů politického života, uložené v NA, obsahují informace k tématu práce. Fondy SÚ MV f. č. 18. Eliáš Alois, f. č. 23. Krejčí Jaroslav obsahují jednak informace pro předsedy protektorátních vlád o organizacích v protektorátu a o jejich vedoucích představitelích, jednak korespondenci mezi ministerskými předsedy a vedoucími těchto organizací f. č. 48 Hrubý Adolf obsahuje především informace o počátcích činnosti NS. Dodnes velmi nedoceněný a dosti opomíjený je f. č. 5 Patzak Václav. Obsahuje totiž složku, o které dodnes není mezi historiky všeobecné povědomí. Jedná se o deníkové zápisy prezidiálního šéfa MLO Karla Krause, který si činil poznámky o průběhu návštěv u ministra Emanuela Moravce, a glosy Moravce k různým osobám, organizacím a událostem. Dosti přínosný je i f. č. 39 Moravec Emanuel, který obsahuje především korespondenci organizací, které rezortně podléhaly MLO a která byla většinou určena přímo ministru lidové osvěty. Prameny k činnosti představitelů protektorátního veřejného a politického života obsahují i další osobní fondy uložené v NA.

Určité informace k dějinám protektorátu Čechy a Morava obsahují i fondy Archivu Ústavu dějin KSČ. Zajímavým pramenem, který umožňuje nahlédnutí do zákulisí protektorátní politiky je složka obsahující paměti JUDr. Jaroslava Krejčího, obsažená ve f. č. 100/45 Václav Kopecký.

Neopominutelným zdrojem informací jsou fondy, které obsahují informace k poválečnému procesu s kolaboranty, zrádci a jejich pomahači. V NA je to především fond Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976). Fond je členěn na jednotlivé procesy a obsahuje především výslechy obžalovaných a svědků, důkazy, žalobu, posudky vojenských znalců, vývodní návrhy obhajoby, zkrácený zápis z průběhu hlavního přelíčení, rozsudek, zprávy o výkonu trestu. Obdobný obsah mají i materiály fondu Mimořádný lidový soud Praha, Mimořádný lidový soud Mladá Boleslav, Veřejný žalobce Mimořádného lidového soudu Praha a Veřejný žalobce Mimořádného lidového soudu Mladá Boleslav uložené v SOA Praha. U fondů týkajících se poválečných retribučních procesů je třeba připomenout jejich velkou selektivnost, když výběr obsahu byl limitován snahou obžalované usvědčit a odsoudit, takže materiály svědčící ve prospěch obžalovaných pochopitelně téměř neobsahuje. Doplňkem k procesům podle dekretu prezidenta republiky č. 16/45 Sb a č. 17/45 Sb. je f. SÚ MV č. 36 Trestní řízení podle malého dekretu, uložený v Archivu hlavního města Prahy. Ačkoliv podle lustrací byly mé naděje nemalé, při vlastním průzkumu materiálu byla zjištěna velká skromnost co do rozsahu i závažnosti. Dalším nikoliv ovšem nevýznamným fondem k historii retribučních procesů je fond Ministerstvo spravedlnosti 1918 – 1948 (1953) uložený v NA. Jsou v něm zejména cenné informace o přípravě jednotlivých procesů před Národním soudem a zprávy o průběhu vyšetřování.

Další podstatné informace k činnosti protektorátních politických organizací a spolků, které byly využity pro práci, obsahují i fondy SÚ MV, deponované dosud v ABS. Jednalo se o fondy, které vznikly primárně pro potřeby státně – bezpečnostních složek v době nesvobody a takto je k nim také třeba přistupovat. V době jejich vzniku se s jejich případným badatelským využitím nepočítalo, takže orientace v těchto fondech pro badatele není příliš jednoduchá a na lustrace jmen osob není zcela spolehnutí, když v některých případech dokonce dochází k záměně osob se stejným jménem příjmením.

Jedná se jednak o fondy protektorátních veřejnoprávních organizací: f. č. 44 Veřejná osvětová služba (VOS) a f. č. 59 Kuratorium pro výchovu mládeže. Oba fondy obsahují korespondenci těchto organizací s NS, ČSSN a ČSV. Do f. č. 44 VOS byly možná poněkud nepochopitelně přimanipulovány při pořádání i písemnosti některých

Kamarádství ČSV. V těchto případech se ovšem nejedná o fondy v pravém slova smyslu, neboť jsou tvořeny vyčleněnými písemnostmi různých původců, seskupených do fondů pro potřeby bezpečnostních složek.

Další skupinou fondů v ABS jsou fondy, jejichž původcem byly složky poválečného MV. Odbor politického zpravodajství ministerstva vnitra 2:M, f. č. 52 Výslechy zaměstnanců Gestapa a SD, f. č. 300 Zemský odbor bezpečnosti Praha, f. č. 301. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při Ministerstvu vnitra, f. č. 302 Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, f. č. 305 Ústředna státní bezpečnosti, f. č. 310 Sekretariát velitelství státní bezpečnosti, f. č. 315. Zemský odbor bezpečnosti II, f. č. 325 Správa vyšetřování StB, Z – Mapy zpráv zpracovávaných Studijním ústavem MV. Materiály obsahují především výpovědi obžalovaných a svědků pro potřeby trestního řízení podle dekretu č. 16/45 a 138/45. Za tímž účelem obsahují i shromážděný důkazní materiál pro obžalobu. Tyto materiály se ale do značné míry dublují s materiály ve fondech Národní soud a Mimořádné lidové soudy. Patrně nejcenějším obsahem jsou ale písemnosti, které orgány MV zabavily po skončení války v sekretariátech organizací, které podle pozdější vyhlášky MV spadaly do kategorie fašistických organizací či organizací podobné povahy a které byly k těmto fondům přimanipulovány. Celkově tak jednotlivé fondy obsahují velmi různorodý pramenný materiál.

Posledními přínosnými fondy SÚ MV jsou fondy S – Sběrka různých písemností a H – Historický fond. Ačkoliv se na první pohled jedná v obou případech o neorganické seskupení archivních materiálů různých původců a různé povahy, přesto obsahují fondy několik zajímavých složek, které obsahují prameny k činnosti protektorátních organizací a spolků a význačných osob protektorátního veřejného života. Obsahuje dokonce i paměti vedoucího VNS Josefa Nebeského a generálního tajemníka (GT) NS Gustava Mohapela, které vznikly v době jejich věznění.

Rozsahem méně významný, nikoliv však již důležitostí tam uložených archiválií je AKPR. Fondy „T“ – Tajné a „D“ – Důležité obsahují řadu složek k činnosti všech podstatných celoprotektorátních organizací jako NS, ČSSN, ČLPB, ČSV, ÚSBV atd. a významných představitelů protektorátního politického a veřejného života. Složky obsahují informace o činnosti organizací a osob, jejich korespondenci určenou buď KSP i přímo státnímu prezidentovi včetně odpovědí. Velmi cenné, mnohdy i cennější než vlastní předmětný spis, jsou poznámky a glosy úředníků KSP, především JUDr. Augusta Popelky a nejčastěji doc. JUDr. Josefa Klimenta k jejich obsahu. Na druhou

stranu archiválie bohužel ve velké většině neobsahují zápisy z audiencí u státního prezidenta ani návštěv u úředníků KSP.²⁵

Prameny k činnosti politických skupin z pravého okraje politického spektra ČSR obsahují i f. Edvard Beneš I 1918 – 1938 a f. Tomáš Garigue Masaryk – republika, uložené v MÚA AV ČR. Tamtéž jsou uloženy i f. Edvard Beneš II 1939 – 1945²⁶ a f. Vladimír Klecanda²⁷. Oba fondy obsahují informace o činnosti protektorátních organizací a jejich představitelů, které došly tajně z domova, případně byly získány z výslechů protektorátních příslušníků, kteří ilegálně opustili protektorát případně pracovní jednotky v rámci totálního nasazení nebo vládní vojsko. Nutno konstatovat, že tyto informace trpí značnou nepřesností. Většina těchto informací se nachází i ve fondech uložených v NA²⁸ a VÚA – VHA.

Informace o činnosti protektorátních organizací a jejich představitelů obsahují i fondy, původně uložené v SÚ MV, dnes uložené ve VÚA – VHA. Jedná se o f. č. 20 Ministerstvo národní obrany v Londýně, a f. č. 37 Velitelství vojenské zpravodajské služby. Pro obsah fondů platí informace z předešlého odstavce o fondech Edvard Beneš a Vladimír Klecanda.

Ve VÚA – VHA jsou dále uloženy fondy, jejichž původcem bylo vládní vojsko. Kromě fondu Generální inspektorát vládního vojska Čech a Moravy 1939 – 1945, orientaci v ostatních fondech prakticky znemožňoval fakt, že k nim neexistuje inventář. Nutno poznamenat, že navíc fondy prakticky neobsahovaly materiály k činnosti, za kterou byli po válce zmínění důstojníci žalováni.

Ačkoliv v archivu na Invalidovně jsou uloženy i osobní fondy gen. Josefa Šnejdárka, Otakara Husáka a Karla Rausche, ani jeden neobsahuje materiály k jejich politické či veřejné činnosti.

Na závěr pojednání o obsahu relevantních archivních pramenů je se třeba v krátkosti zmínit o archiváliích uložených v ANM. Materiály některých zde uložených osobních fondů byly rovněž využity. Jedná se především o fond Josef Kliment a v něm obsažené dvoudílné paměti „U obětovaného prezidenta“ a „Dvacet let v úřadovnách dr. Emila Háchy“, byť nejsou místy zcela spolehlivé. Pro práci byly použity glosy a

²⁵ Tato praxe nebyla v KSP zvykem. Za tuto informaci děkuji vedoucímu AKPR PhDr. Pavlu Zemanovi, Ph.D.

²⁶ Do fondu byla zařazena i část fondu SÚ MV f. č. 38 Beneš Edvard

²⁷ Původem se jedná o f. č. 38 AÚD KSČ.

²⁸ Jedná se o osobní fond ministra exilové vlády, pocházející původně z fondů SÚ MV f. č. 1 Ripka Hubert (dnes nově inventarizováno pod názvem Archiv Huberta Ripky).

poznámky Emila Soboty z fondu jejich autora. Nevyužita nezůstala ani korespondence některých předních představitelů veřejného života republiky a protektorátu.

Stav relevantní literatury

Stav bádání problematiky účasti bývalých vysokých důstojníků ve veřejném, politickém životě protektorátu Čechy a Morava, snad s výjimkou Emanuela Moravce, není zcela uspokojující. Ve stejné situaci se nachází i výzkum glajchšaltizace spolků bývalých vojáků v témže období. Obdobně je na tom, s výjimkou Radoly Gajdy, i výzkum účasti a činnosti vysokých armádních důstojníků v politických skupinách pravého okraje politického spektra ČSR.

Přítom výčet syntéz, monografií, článků a studií není zanedbatelný. Nelze si přitom nepovšimnout určitého nepoměru, kdy větší pozornost je věnována první polovině doby trvání protektorátu. Je to však vcelku pochopitelné, neboť diferencovaná vnitřní politika v protektorátu procházela daleko dynamičtějším vývojem než Heydrichem, Frankem a Moravcem usměrněná vnitřní situace v protektorátu v roce 1942 a v letech následujících, kdy dochází z rozhodnutí okupační správy a E. Moravce k úpadku či zániku jednotlivých organizací.

Podstatně lepší je situace v oblasti studia činnosti protektorátních organizací NS, ČSSN a ČLPB.

V období politického tání druhé poloviny 60. let vznikla pozoruhodná práce z pera Tomáše Pasáka *Pod ochranou říše*.²⁹ Kniha, která končí zatčením předsedy vlády Eliáše, se zabývá v základních rysech vznikem a činností ČSSN a NS v prvních dvou letech protektorátu a stručně je zmíněn i ČSV. Naopak existenci vládního vojska až na jeden kratičkový exkurz není věnována žádná pozornost. Práce si tedy povšimla i působení kpt. v.v. Jana Fouska, gen. čet. v.v. Otty Bláhy a okrajově i přednáškové činnosti gen. zdravotní služby v.v. Bohumila Konopáska ve veřejném, politickém životě protektorátu.

Prakticky v téže době vznikla monografie německého historika Detlefa Brandese *Češi pod německým protektorátem*,³⁰ I tato práce se v míře úměrné syntéze věnuje i činnosti některých bývalých vysokých důstojníků zúčastněných ve veřejném a

²⁹ Tomáš Pasák, *Pod ochranou říše*, Praha 1998. Kniha vyšla až tři desetiletí po svém vzniku

³⁰ Detlef Brandes, *Češi pod německým protektorátem, okupační politika, kolaborace, odboj 1939 – 1945*, Praha 1999. První díl ale vyšel ve Spolkové republice Německo v roce 1969, druhý pak o šest let později.

politickém životě (Fousek a Bláha, zmíněn je Rychtrmoc), činnosti protektorátních organizací NS a okrajově ČLPB a ministra vnitra.

Z literatury, která vyšla před rokem 1989 a nebyla zatížena přílišným ideologickým balastem, je třeba vzpomenout slovníkovou příručku Český antifašismus a odboj³¹. Příručka obsahuje hesla pojednávající ve výtahu o vzniku a činnosti protektorátních organizací a obsahující rovněž odkazy na činnost jejich představitelů.

Dále je třeba zmínit menší práci T. Pásaka K historii českého fašismu³². Nutno však podotknout, že práce vychází z již připravených textů pro knihy Pod ochranou Říše a Český fašismus a autor se na řadě míst nevyhnul zbytečným ideologickým floskulím.

Z literatury, která vyšla po roce 1989 a obsahuje o zmínky o činnosti Fouska a Rychtrmce ve veřejném a politickém životě protektorátu a organizací, které vedli, či se na jejich vedení spolupodíleli, jsou to především následující díla. Syntéza protektorátních dějin autorů Jana Gebharta a Jana Kuklíka³³, o činnosti NS v prvních letech jeho existence se oba autoři zmiňují i v práci Dramatické a všední dny protektorátu.³⁴ Podrobně se zmiňují o vzniku a počátcích činnosti NS i v dílčí práci.³⁵

O činnosti NS a jeho vedoucím Fouskovi se zmiňuje i T. Pasák v biografii Emila Háchy.³⁶ Zmiňován je i Josef Ježek a Otto Bláha.

Poněkud komplexnější náhled na činnost NS od počátku do léta 1942 nabízí Leoš Nikrmajer.³⁷ Práce se z hlediska činnosti vedení NS ale spoléhá více na informace dobového tisku, než archivních pramenů. Hlavní pozornost je přitom věnována na činnost NS v jižních Čechách.

Činnosti ČLPB věnoval jednu kapitolu své knihy Toman Brod.³⁸

Existencí ČSV a činností jeho vedoucích činitelů se zabývají ve dvou článcích Dalibor Státník³⁹ a Ivo Pejčoch.⁴⁰ Oba články vycházejí z užší pramenné základny. D.

³¹ Český antifašismus a odboj, kolektiva autorů, Praha 1988.

³² Tomáš Pasák, K historii českého fašismu, Český fašismus a jeho zhoubná politika v letech 1922 – 1945, Praha 1985.

³³ Jan Gebhart – Jan Kuklík, Velké dějiny Zemí koruny české, sv. XVa. a XVb. 1938 – 1945, Praha – Litomyšl 2006.

³⁴ Jan Gebhart – Jan Kuklík, Dramatické i všední dny protektorátu, Praha 1996

³⁵ Jan Gebhart – Jan Kuklík, Počátky Národního souručenství v roce 1939, in: Český časopis historický, r. 1993, č. 3, s. 417 – 439.

³⁶ Tomáš Pasák, JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945), Praha 1997.

³⁷ Leoš Nikrmajer, Činnost a vývoj Národního souručenství v Českých Budějovicích v letech 1939 – 1942, České Budějovice 2006.

³⁸ Toman Brod, Moskva, objetí a pouto, Československo 1939 – 1945, Praha 1992

³⁹ Dalibor Státník, ČSV, totální negace legionářství, in: Československé legie a první světová válka, České Budějovice 2002, s. 140 – 152.

Státník využil pouze archiválie ze SÚ MV, vzniklé z činnosti poválečných vyšetřujících orgánů. I. Pejčoch využil zejména materiály Trestního národního soudu 1/45,⁴¹ doplněné několika málo materiály z fondů ČSV,⁴² Zemský odbor bezpečnosti II⁴³ a Emanuel Moravec.⁴⁴ Dále se ČSV věnoval v jedné z kapitol rozsáhlé práce o fašistických a nacionálně socialistických organizacích v Čechách a na Moravě opět Ivo Pejčoch.⁴⁵ Bohužel tato monografie obsahuje řadu omylů způsobených úzkou pramennou základnou i nedostatečnou kritikou pramenů. V práci je dále zmíněna i činnost čs. generálů v.v. v NOF.

Nejnověji se ČSV zabýval Robert Václavík ve své rigorózní práci.⁴⁶ Tato práce stejně jako práce autorů Státníka a Pejčocha vychází z úzké pramenné základny a opírá se především o prameny poválečných vyšetřovacích orgánů. Informace z nich tak přebírá s řadou faktických chyb a nepřesností.

Drobné zmínky o veřejné a politické činnosti vysokých důstojníků v období protektorátu obsahují i další práce.⁴⁷

Ani výčet prací o účasti a činnosti vysokých důstojníků s výjimkou Radoly Gajdy v politických skupinách pravého okraje politického spektra ČSR není zvlášť rozsáhlý.

Základní prací zůstává nadále monografie T. Pasáka Český fašismus 1922 – 1945 a kolaborace 1939 – 1945.⁴⁸ Práce se zmiňuje, byť poměrně dosti stručně (v některých případech pouze uvedením jména), prakticky o všech čs. generálech činných v organizacích pravého okraje politického spektra ČSR. Část věnovaná kolaboraci přináší zmínky i o ČSV a jeho čelních představitelích, jedná se ale jen o mírné rozšíření a doplnění informací, které obsahuje monografie Pod ochranou říše. Autor se zejména při překladu pramenů okupační proveniencí ovšem dopustil zbytečných chyb, které v několika případech zcela pozměnily smysl obsahu sdělení.

⁴⁰ Ivo Pejčoch, Český svaz válečníků, in: Historie a vojenství, roč. LVI, r. 2007, č. 1, s. 16 – 28.

⁴¹ Uloženy v NA ve fondu Národní soud.

⁴² Uloženy v NA.

⁴³ Uloženy v ABS, f. SÚ MV č. 315.

⁴⁴ Uloženy v NA, původně SÚ MV f. č. 39.

⁴⁵ Ivo Pejčoch, Fašismus v českých zemích, Fašistické a nacionálně socialistické strany a hnutí v Čechách a na Moravě 1922 – 1945, Praha 2011.

⁴⁶ Robert Václavík, Český svaz válečníků, Rigorózní práce, Ústav českých dějin, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2012.

⁴⁷ Jiří Pernes, Až na dno zrady – Emanuel Moravec, Praha 1997, Robert Kvaček – Dušan Tomášek, Obžalována je vláda, Praha 1999.

⁴⁸ Tomáš Pasák Český fašismus 1922 – 1945 a kolaborace 1939 – 1945, Praha 1999.

Nově se v rozshálé monografii zabývá problematikou činnosti politických skupin z pravého okraje politického spektra již zmíněná práce Ivo Pejčocha.⁴⁹

Zásadní posun v bádání nepřinesl ani Miroslav Gregorovič ve své práci Kapitoly o českém fašismu.⁵⁰ I tato práce se stručně zmiňuje o existenci ČSV. Práci lze tak považovat za spíše přehled.

Autoři Petr Hofman a Antonín Klimek se ve své knize věnované Radolu Gajdovi⁵¹ krátce zmiňují i o činnosti dalších členů NOF z řad čs. generality.

Milan Nakonečný ve svých knihách o Vlajce⁵² neopomněl zmínku o přednáškové činnosti B. Konopáska na schůzích Vlajky. Celkově knihu za povedenou považovat příliš nelze, když se autor opakovaně nekriticky rozepsal o činnosti tohoto hnutí.

Stručnou bilanci činnosti českých fašistických organizací provedl Otomar L. Krejča v článku Český fašismus (1938 – 1945).⁵³ Bilanci autora neušel ani ČSV.

Jako neuspokojivý se jeví výčet prací o problematice činnosti vyšších velitelů českých bezpečnostních sborů v období protektorátu.

Práce Miroslava Kalouska o vládním vojsku⁵⁴ je poněkud stručná a obecná a činností nejvyšších důstojníků vládního vojska se věnuje pouze činnosti generálního inspektora.

Pokus Jindřicha Marka zpracovat kroniku českého vládního vojska⁵⁵ skončil poněkud neslavně jako beletristický popis činnosti některých vybraných příběhů příslušníků vládního vojska bez zařazení do širších souvislostí, psaný navíc povrchním žurnalistickým stylem.

Starší dílčí studie Františka Nesvadby se věnuje pouze působení vládního vojska v Itálii,⁵⁶ stejně jako dílčí práce Bohumíra Klípy.⁵⁷ Obě práce si činnosti vysokých důstojníků vládního vojska zvlášť nevšímají.

⁴⁹ Ivo Pejčoch, Fašismus v českých zemích, Fašistické a nacionálně socialistické strany a hnutí v Čechách a na Moravě 1922 – 1945, Praha 2011.

⁵⁰ Miroslav Gregorovič, Kapitoly o českém fašismu. Fašismus jako měřítko politické dezorientace, Praha 1995.

⁵¹ Pavel Hofman – Antonín Klimek, Vítěz, který prohrál, Generál Radola Gajda, Praha – Litomyšl 1995.

⁵² Milan Nakonečný, Vlajka, K historii a ideologii českého fašismu, Praha 2002.

⁵³ Otomar L. Krejča, Český fašismus (1938 – 1945). Pokus o bilanci, in: Soudobé dějiny, roč. XI, r 2004, č. 1 – 2, s. 11 – 55.

⁵⁴ Miroslav Kalousek, Vládní vojsko 1939 – 1945. Vlastenci či zrádci? Praha 2002.

⁵⁵ Jindřich Marek, Háchovi Melody Boys, Kronika českého vládního vojska v Itálii 1944 – 1945, Cheb 2003.

⁵⁶ František Nesvatba, Zasazení a rozklad vládního vojska v Itálii, in: Historie a vojenství, r. 1970, s. 407 – 457.

Seriozní práce týkající se jejich četnických a policejních kolegů nejsou vůbec žádné.

O činnosti vyšších čs. důstojníků, kteří přijali za války německou státní příslušnost, uvádím článek Jiřího Plachého.⁵⁸ I tato dílčí práce vychází z užší pramenné základny tvořené archiváliemi původem z NS a MLS.

Naopak prací k problematice retribučních procesů vyšlo v posledních patnácti letech již celá řada. Z monografií českých autorů uvádím práce Mečislava Boráka,⁵⁹ a Jana Kuklíka ml.⁶⁰ Pohled z úhlu nazírání cizince na retribuci nabízí nově Benjamin Frommer.⁶¹

Z vydaných edic dokumentů vztahujících se k období Protektorátu Čechy a Morava byly pro práci využitelné pouze Acta occupationis Bohemie et Moravie⁶², Protektorátní politika Reinharda Heydricha⁶³ a edice dekretů prezidenta republiky.⁶⁴

Poděkování

Na tomto místě chci poděkovat lidem, bez jejichž pomoci by tato práce vznikala mnohem obtížněji. Na prvním místě chci poděkovat za neocenitelné rady a náměty školitelům prof. PhDr. Janu Kuklíkovi, CSc., a PhDr. Janu Gebhartovi, CSc., DSc..

Z NA děkuji především PhDr. Vladimíru Waagemu, PhDr. Renatě Purnochové a Bc. Taťáně Rohové za vyhledávání v nepřehledném fondu Policejního ředitelství v Praze a zejména pak Mgr. Vlastě Měšťánkové za umožnění nahlédnutí do badatelům uzavřeného fondu.

Velmi vděčen jsem za konzultace (nejen k otázkám fungování KSP) PhDr. Pavlu Zemanovi, Ph.D., z AKPR. Velmi si cením i ochoty PhDr. Jakuba Doležala z téhož archivu umožnit mi bádání i mimo úřední hodiny. Ještě jednou oběma pánům děkuji.

⁵⁷ Bohumír Klípa, Konec mise vládního vojska v Itálii, in: Historie a vojenství, r. 1999, s. 782 – 813, Bohumír Klípa, Vyslání vládního vojska do Itálie, Historie a vojenství 1999, s. 564 – 594.

⁵⁸ Jiří Plachý, Podivné osudy divizního generála Františka Bartoše a plukovníka Aloise Švece, in: Historie a vojenství, roč. LV, r. 2006, č. 2, s. 77 – 89.

⁵⁹ Mečislav Borák, Spravedlnost podle dekretu: Retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě 1945 – 1948, Šenov u Ostravy 1998.

⁶⁰ Jan Kuklík ml. Mýty a realita tzv. Benešových dekretů, Praha 2002.

⁶¹ Benjamin Frommer, Národní očista, retribuce v poválečném Československu, Praha 2010.

⁶² Dokumenty z historie československé politiky 1939 – 1943 sv. I. a II., Acta Occupationis Bohemie et Moravie editoři Libuše Otáhalová a Milada Červenková, Praha 1966.

⁶³ Protektorátní politika Reinharda Heydricha, editoři Miroslav Kárný, Marota kárná a Jaroslava Milotová, Praha 1991.

⁶⁴ Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa II/A. (1945 – 1948), editor Ján Gronský, Praha 2002.

Z ABS děkuji především Mgr. Jitce Bílkové za pomoc při urychlení vyřízení vážnoucích lustrací.

Na tomto místě také patří dík PhDr. Janu Chodějovskému, Ph.D., z MÚA AV ČR za vyhledání archiválií v nově uspořádaném fondu Edvard Beneš na základě původních sign. SÚ MV.

Můj dík také patří PhDr. Jiřímu Veselkovi z AHMP za umožnění nahlédnutí do archiválií běžně nepřístupného fondu Trestní řízení podle malého retribučního dekretu⁶⁵ a Mgr. Radku Slunéčkovi za vyhledání těchto materiálů.

Dále pak patří dík všem ostatním archivářům a pracovníkům archivu, které jsem nezmínil a kteří se podíleli na přípravě archiválií pro mé neodbytné žádosti.

Můj velký dík patří i Mgr. Radku Havelkovi za poskytnutí fotografií generálů čs. armády pro přílohy této práce.

Nakonec ještě jeden velký dík školitelům za osobní a lidský přístup. A také rodičům, mým prvním čtenářům, za připomínky laického čtenáře.

⁶⁵ Původně SÚ MV f. č. 36.

2. ORGANIZACE BÝVALÝCH VOJÁKŮ

2.1. Odkud přicházeli

2.1.1. Robert Rychtrmoc

V Czegledu devátého dne měsíce dubna roku 1875 se v rodině českého hulánského strážmistra Rychtrmoce a sedmihradské Němky narodil syn, později pokřtěný v římskokatolickém kostele jako Robert.⁶⁶

Po vzoru svého otce se Robert Rychtrmoc rozhodl, že se stane profesionálním vojákem. Roku 1895 úspěšně absolvoval kadetku s prospěchem velmi dobrým.⁶⁷

Roku 1901 byl npor. Rychtrmoc přijat na Válečnou akademii ve Vídni. Školu navštěvoval dva roky a ukončil ji s prospěchem velmi dobrým. Mezi jeho spolužáky patřil třeba budoucí náčelník župy Čechy Nacionálně socialistického říšského svazu válečníků (NSRKB) pplk. m. sl. Fridrich Clanner von Engelshofen.⁶⁸

Po absolvování školy sloužil ve štábních funkcích i jako velitel pěší roty. Zlomem v jeho kariéře byl rok 1912, kdy byl přeložen do evidenční kanceláře⁶⁹ generálního štábu pro studium ruské armády.⁷⁰ Byť v tomto zařazení strávil pouze rok, získal si vážnost respektovaného štábního důstojníka.

Vypuknutí první světové války jej zastihlo na Balkáně.⁷¹ Tady také získal mjr. gšt. Rychtrmoc první válečné zásluhy, když se mu podařilo jako náčelníkovi štábu 18. pěší divize úspěšným organizováním ústupových manévru krýt ústup ostatních jednotek.⁷² Za srbské tažení mu byl udělen vojenský Záslužný kříž s dekorací a mečí.⁷³

Vzhledem ke vstupu Itálie do války byla celá divize přeložena na sočskou frontu, kde čelil Rychtrmoc spolu se svou divizí italským ofenzívám na řece Soča.⁷⁴ Za zásluhy mu byla na sočské frontě udělena bronzová a stříbrná medaile Signum Laudis

⁶⁶ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, signatura 301 – 1 – 4. Výpověď Roberta Rychtrmoce z 22. listopadu 1945.

⁶⁷ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, Kvalifikační listina Robert Rychtrmoc.

⁶⁸ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 121, inv. č. 2047, sign. 109 – 7 – 54.

⁶⁹ V jiných armádách bylo používáno výstižnější pojmenování zpravodajské oddělení.

⁷⁰ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, Kvalifikační listina R. Rychtrmoce.

⁷¹ Tamtéž.

⁷² Kamarádství, roč. XIV, r. 1945 č. 4, s. 60.

⁷³ Kamarádství, roč. XII, r. 1943, č. 7, s. 99.

⁷⁴ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, Kvalifikační listina R. Rychtrmoce.

na stuze válečného kříže s válečnými dekoracemi a s meči a Řád železné koruny III. třídy s vavřínem, válečnou dekorací a s meči.⁷⁵

V listopadu 1915 již v hodnosti pplk. gšt. byl přeložen k armádnímu velitelství V. sočské armády, kde v generálním štábu vykonával službu zástupce přednosta operačního oddělení.⁷⁶

V červenci 1916 byl přeložen jako přednosta zpravodajského oddělení štábu Karlovy skupiny armád, který se toho času nacházel v Těšíně.⁷⁷

Již o pouhý měsíc později byl ale Rychtrmoc pověřen vedením jako přednosta evidenčních oddělení generálního štábu. Vrátil se tak zpět do úřadu, kde už dříve před válkou pracoval.⁷⁸ Zde vedl více než rok až do podzimu 1917 zpravodajskou agendu pro hlavní štáb.⁷⁹ Za vedení evidenční kanceláře byl odměněn německým Železným křížem II. třídy, Leopoldovým řádem, tureckým řádem Otomanského půlměsíce a konturským křížem bulharského národního řádu Pour le Merit s válečnou dekorací.⁸⁰

V říjnu 1917 byl jmenován náčelníkem štábu 21. sboru v Sedmíhradsku. Po zhroucení Rumunska pod von Mackensenovou ofenzívou byl v březnu 1918 převelen ve stejné funkci k 23. sboru, dislokovaného na Piavě.⁸¹ Zde byl prvního máje povýšen na plukovníka gšt.⁸² Zúčastnil se rakouské ofenzívy v červnu 1918 a zůstal tam až do samotného zhroucení Rakouska-Uherska.⁸³ Jako náčelník štábu sboru byl v září 1918 hodnocen svým velitelem jako energický, iniciativní a pracovitý plk. gšt.⁸⁴

Ještě z dob mírové služby byl vyznamenán vedle vojenského Záslužného kříže bronzovou Jubilejní pamětní medailí pro brannou moc v roce 1898, vojenským Jubilejním křížem v roce 1908 a Pamětním křížem v roce 1913.⁸⁵

V den uzavření příměří na západní frontě 11. listopadu 1918 přijel Rychtrmoc do Prahy. Jednou z jeho prvních činností v nové republice bylo přihlášení se do služby v čs. armádě. Přihlášku podal 14. listopadu 1918.⁸⁶ Byl však odmítnut.⁸⁷

⁷⁵ Kamarádství, roč. XII, r. 1943, č. 7, s. 99.

⁷⁶ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, Kvalifikační listina Robert Rychtrmoc.

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď R. Rychtrmoca z 22. listopadu 1945.

⁸⁰ Kamarádství, roč. XII, r. 1943, č. 7, s. 99.

⁸¹ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, Kvalifikační listina Robert Rychtrmoc.

⁸² Tamtéž.

⁸³ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď R. Rychtrmoca z 22. listopadu 1945.

⁸⁴ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, Kvalifikační listina Robert Rychtrmoc.

⁸⁵ Kamarádství, roč. XII, r. 1943, č. 7, s. 99.

⁸⁶ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, Kvalifikační listina Robert Rychtrmoc.

Když Josef Svatopluk Machar zřídil odvolací komisi, byla Rychtrmocova žádost projednána a on byl vzhledem ke svým odborným vojenským znalostem přijat do armády.⁸⁸ Stalo se tak i v přímé souvislosti se vpádem vojska Bély Kuhna na Slovensko, kdy důstojníky Rychtrmocových kvalit vojsko nezbytně potřebovalo. Rychtrmoc byl 14. května 1919 zařazen k 36. pěšímu pluku a měl s plukem odejít na Podkarpatskou Rus. Z toho ale sešlo pro Rychtrmocovo onemocnění. Po vyléčení byl koncem června 1919 povolán k činné službě v čs. armádě a současně byl jmenován velitelem 12. pěší brigády v Uherském Hradišti. K 1. červenci 1919 nastoupil vojenskou službu v hodnosti plk. gšt. a o dva dny později složil na Zemském vojenském velitelství (dále jen ZVV) Brno přísahu republiky.⁸⁹

První roky v československé armádě byly pro Rychtrmoe dobou neustálého měnění útvarů, jimž velel. Bylo to jednak způsobeno neklidnou situací na Slovensku a nutností výstavby nových jednotek mladé republiky. Nejprve velel několik týdnů 12. pěší brigádě v Uherském Hradišti.⁹⁰ S touto jednotkou se zúčastnil od 1. července 1919 do 5. srpna 1919 obsazování slovenského území⁹¹ po ustoupivších jednotkách Bély Kuhna.⁹² Následujícího dne byl pověřen výstavbou a zároveň velením 22. (pozdější 19.) pěší brigády v Levicích.⁹³ Tato jednotka střežila slovensko – maďarskou hranici na řece Ipel.⁹⁴

Gen. Josef Kroupa toho času velitel 7. pěší divize v Olomouci napsal v hodnocení za rok 1919 o Rychtrmocovi následující: ryzí charakter, velmi nadaný a velmi schopný důstojník velkého všeobecného vojenského a sociálního vzdělání.⁹⁵

⁸⁷ Tamtéž. Podle Rychtrmoece byl důvod, proč byla jeho přihláška do československé armády zamítnuta nebo spíše zadržována, ryze osobní. Mjr. Dr. Licht se mu měl mstít za to, že měl být kdysi v minulosti přeložen do Krakova kvůli Rychtrmocovi. ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď R. Rychtrmoece z 22. listopadu 1945. Rychtrmoc neopomněl při poválečném výslechu v duchu doby nedávno minulé uvést, že mjr. Licht byl žid.

⁸⁸ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď R. Rychtrmoece z 22. listopadu 1945.

⁸⁹ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, Kvalifikační listina R. Rychtrmoece. Tvzení Ivo Pejčocha, že Rychtrmoc „okamžitě po vzniku republiky pokračoval ve své vojenské kariéře v nově vznikající armádě“ tedy není příliš přesné. Ivo Pejčoch, *Fašismus v českých zemích, Fašistické a nacionálně socialistické strany a hnutí v Čechách a na Moravě 1922 – 1945*, Praha 2011, s. 305.

⁹⁰ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, Kvalifikační listina Robert Rychtrmoc.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď R. Rychtrmoece z 22. listopadu 1945.

⁹³ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, Kvalifikační listina Robert Rychtrmoc.

⁹⁴ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď R. Rychtrmoece z 22. listopadu 1945.

⁹⁵ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, Kvalifikační listina Robert Rychtrmoc.

Vzhledem k tomu, že se Rychtrmoc osvědčil při výstavbě 22. pěší brigády, byl v červnu 1920 pověřen úkolem postavit 1. horskou brigádu se sídlem v Žilině. Prozatímně byl pověřen i jejím velením.⁹⁶ Rychtrmoc byl již v dubnu 1921 přeložen k 13. pěší brigádě do Olomouce.⁹⁷ V Olomouci tehdy Rychtrmoc poznal exponovaného četnického štábního důstojníka Otto Bláhu. Nijak blíže se však nespřátelili a vídali se spolu jen občas neplánovaně při různých příležitostech.⁹⁸

Rychtrmocovu činnost velitele 13. pěší brigády za rok 1921 zhodnotil velitel 7. pěší divize gen. J. Kroupa. „Pevný ryzí charakter šlechtného smýšlení, vystupování a jednání. Důstojník vynikajících osobních kvalit, velkého nadání, houževnatosti a vynikajících odborných vědomostí. Chápe nadmíru bystře i nejtěžší taktické situace, jest rychlý v rozhodování a energický v provádění taktických úkolů. Je neobyčejně pilný i vzorný. Veškeré své síly věnuje výcviku a výchově svěřených útvarů, důstojníků a mužstva. Jeho brigáda jest výborně vycvičena. K velení divize je velmi způsobilý a k povýšení též.“ Příští rok gen. Kroupa své hodnocení dále rozšířil. „Výborný důstojník a velitel vynikajících vojenských kvalit, odborně vzdělaný a dokonale znalý svého oboru. Projevil všude neobyčejnou iniciativu, bystrý postřeh, živý a rychlý úsudek. Při řešení taktických úloh překvapuje svou jednoduchostí a pohotovostí, jistotou rozhodnutí a prostou logičností taktických úvah, při nichž s úspěchem uplatňuje široké zkušenosti získané světovou válkou. Svým energickým, nikdy však přemrštěným, vždy konkrétním a spravedlivým vystupováním, získal tímto vynikající důstojník důvěru, oddanost a oblibu svých podřízených. Výcvik podřízených pluků přinesl výsledky a to jak ve službě řadové, tak polní. Vzhledem k jeho činnosti a dosaženým výborným úspěchům považují ho pro velitelství horské brigády, jakož i pro velení divize velmi způsobilého. Navrhuji jeho ponechání v činné službě buď v dosavadním velitelství, nebo jeho přemístění k velitelství horské brigády, jelikož se o toto velmi uchází.“⁹⁹

⁹⁶ Tamtéž. Ještě téhož roku bylo velitelství brigády přesunuto do Ružomberoku.

⁹⁷ Tamtéž. Podle Rychtrmoca se brzy v této funkci dostal do sporu se svým nadřízeným zemským vojenským velitelem v Bratislavě brig. gen. Pierrem Victorem Fournierem ohledně dodržování nařízení ministerstva národní obrany (dále jen MNO). Vše vyvrcholilo přeložením Rychtrmoca na přání P. V. Fourniera. ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď R. Rychtrmoca z 22. listopadu 1945. Přitom Fournier ohodnotil ještě v roce 1920 Rychtrmoca pochvalně, jako muže bystré inteligence a k tomu se připojil i náčelník hlavního štábu (dále jen hl. št.) Eugène Desiré Mittelhauser. VUA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, Kvalifikační listina Robert Rychtrmoc.

⁹⁸ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 8, inv. č. 80, poř. č. 90.

⁹⁹ VUA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, Kvalifikační listina Robert Rychtrmoc.

Rychtrmoc absolvoval od května do srpna 1922 Vyšší informační kurs pro generály a vyšší štábní důstojníky v Praze.¹⁰⁰ Kromě Rychtrmoca se ho účastnili generálové Šnejdárek, Vojtechovský, Bílý a řada dalších.¹⁰¹ Po jeho absolvování byl jmenován velitelem 2. horské brigády ve Spišské Nové Vsi.¹⁰² Právě zde ho koncem června 1923 zastihlo jmenování generálem V. hodnostní třídy.¹⁰³

K 1. listopadu 1923 byl jmenován Rychtrmoc velitelem 3. divize v Litoměřicích. Divizi měl převzít k novému roku 1924, když mezitím absolvoval sedmítýdenní informační kurz pro generály ve Versailles.¹⁰⁴ Divizi pak velel celých deset let až do svého penzionování.¹⁰⁵ Vzhledem k tomu, že Rychtrmoc ovládal němčinu dokonale a navíc se nejednalo o žádného českého nacionalistu, ukázalo se jeho jmenování velitelem 3. divize jako výtečné. Je si třeba uvědomit, že Litoměřice byly tehdy městem s velmi výrazným německým vlivem. Navíc jednotky divize nebyly umístěny pouze v Litoměřicích, ale v řadě měst severních Čech. Také značnou část mužstva divize tvořili Němci.

V květnu 1928 byl pak povýšen na divizního generála.¹⁰⁶

Ve své funkci velitele divize se snažil všem svým podřízeným měřit stejně bez rozdílu na národnost. To si vysloužilo občas ostrou kritiku některých českých podřízených, která vedla po válce k zaslání dopisů Národního soudu v Praze, které Rychtrmoca obviňovaly, že stranil Němcům.¹⁰⁷ Ve funkci velitele divize se zasloužil o klidné národnostní soužití bez větších nacionálních výstřelků. Měl kladný postoj k Němcům, v žádném případě ho ovšem nelze považovat za germanofila. Jak vyplývá z posudku Rychtrmocových nadřízených, Rychtrmocova vojenská kariéra byla vnímána vcelku pozitivně, hlavně co se jeho osobních postojů týče. Co se týče odborných kvalit, převládalo u něho pozitivní hodnocení až do nešťastného taktického cvičení v roce 1929.

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ Pernes Jiří, *Až na dno zrady*, Emanuel Moravec, Praha 1997, s. 68. Pernes ale otevření kurzu zařadil do ledna 1923. Rychtrmoc při poválečném výslechu uvedl ještě jiný datum zahájení kurzu a to podzim 1922. ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď R. Rychtrmoca z 22. listopadu 1945.

¹⁰² VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, Kvalifikační listina Robert Rychtrmoc.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ Tamtéž.

¹⁰⁷ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 6, inv. č. 39, poč. č. 22.

V polovině dvacátých let poznal Rychtrmoc u 253. horského dělostřeleckého pluku v Liberci mladého agilního důstojníka Gustava Mohapela, Rychtrmoc si Mohapela záhy oblíbil.¹⁰⁸

Při jedné inspekční cestě k libereckému 44. pěšímu pluku si Rychtrmoc veliteli pluku a spolužákovi plk. Fridrichu Clannerovi postěžoval, že „je stále obklopen špióny, protože mu jako rakušákovi nedůvěřují. Velitel štábu a ostatní štábní důstojníci jsou legionáři.“¹⁰⁹

Zajímavé jsou hodnocení ve funkci velitele 3. divize jeho nadřízenými. V roce 1924 ho jeho zemský vojenský velitel gen. Jan Syrový hodnotil jako pilného, energického velitele, který se velmi dobře osvědčuje. Velmi dobře plní svěřené úkoly a je tudíž způsobilý pro vyšší funkci. Zároveň Syrový navrhl Rychtrmocovo ponechání v dosavadním přidělení.¹¹⁰

V dalším roce k hodnocení přidal gen. J. Syrový toto. „Pevný velitel, velmi dobře působí na jemu svěřenou divizi.“¹¹¹

Roku 1926 byl Rychtrmoc zemským vojenským velitelem arm. gen. ing. Janem Drobným hodnocen takto. „Pevná povaha, bystrý, živý, mající důkladné odborné znalosti, které dovede k výcviku své divize plně uplatnit s velmi dobrým úspěchem. Energický, vyžaduje od svých podřízených kázeň. Jako velitel pěší divize se osvědčil velmi dobře. Je způsobilý pro vyšší funkci.“ Gen. J. Drobný doporučil Rychtrmocer ponechat v činné službě na dosavadním místě. S relací souhlasil I. zástupce náčelníka hlavního štábu div. gen. Jan Horák.¹¹²

Následujícího roku připojil Drobný k předešlé relaci z roku 1926 následující charakteristiku, starostlivý, samostatný a spravedlivý. Při závěrečných cvičeních vedl svou divizi velmi dobře. Je způsobilý pro místo zemského vojenského velitele a na vedoucí místo v hlavním štábu.¹¹³

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 121, inv. č. 2047, sign. 109 – 7 – 54. Tehdy byl náčelníkem štábu 3. divize mjr. Miloslav Fassati. Důstojníky štábu z řad legionářů byli Václav Kropáček, Jaroslav Vedral – Sázavský a Josef Jáchym. Ivan Lach, Eduard Stehlík, Vlast a čest byly jim dražší nežli život, Praha 2000, s. 52, 72, 207.

¹¹⁰ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, Kvalifikační listina Robert Rychtrmoc.

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ Tamtéž.

Relace z roku 1928 je téměř totožná s relací z předchozího roku. Při závěrečných cvičeních v roce 1928 vedl Rychtrmoc skupinu skládající se z 3. divize a 1. jízdní brigády velmi dobře.¹¹⁴

Relaci roku 1929 vypracoval celou již nový ZVV div. gen. Josef Bílý. V relaci uvedl, „Div. gen. Robert Rychtrmoc je pevné, vážné a velmi svědomité povahy. Ve své funkci vyhověl velmi dobře. Je způsobilý k zastávání vedoucího místa na MNO nebo jako zemský vojenský velitel. Doporučuji ponechat v činné službě na dosavadním místě.“¹¹⁵

Z posudku by se mohlo zdát, že pro Rychtrmoe to byl další velmi dobře zvládnutý rok. I když gen. J. Bílý byl s jeho činností v roce 1929 spokojen, přesto se jeho kariéra povážlivě zadrhla. ZVV v Brně toho roku uspořádalo štábní taktické cvičení. Zde je z něho hodnocení Rychtrmoe provedené velitelem ZVV Brno div. gen. Sergejem Vojcechovským. „Počáteční situaci hodnotí správně. Řeší ji však špatně. Toho si všiml i maršál Petain, který ji označil za hrubou chybu. V řízení boje u div. gen. Rychtrmoe přímo překvapuje nedostatek správného pochopení případných způsobů řízení. Komplikuje si řízení sám tím, že vytváří zbytečně mnoho dispozičních jednotek bez ohledu na normální organizaci, nepřidělil předvoji dělostřelectvo a tak podobně. Kooperace podřízených jednotek ve většině případů nebyla správná. Celý aparát byl značně těžkopádný. Celkový výsledek činnosti za dobrý býti považován nemůže.“ Rychtrmoc dle hodnocení obstál slabě. Stejný úkol splnil div. gen. Ludvík Krejčí na známku dobře.¹¹⁶

Tento posudek rozhodně v další kariéře Rychtrmocovi rozhodně nepomohl. Dnes už těžko říci, co bylo příčinou zaváhání Rychtrmoe na cvičení, bylo – li vůbec nějaké. Rychtrmocovo hodnocení je věc jedna a odborná kvalita jeho hodnotitelů věc druhá. Ostatně o maršálu Petainovi se po druhé světové válce v období, kdy byl souzen, objevila řada svědectví o jeho vojenských schopnostech či spíše neschopnostech. Každopádně náčelník hlavního štábu o schopnostech Rychtrmoe zastávat vyšší funkci začal pochybovat a vzhledem k relaci ZVV Brno odmítl Bílého doporučení brát Rychtrmoe jako způsobilého k velení ZVV.¹¹⁷

Václav Černý však ve svých pamětech uvádí, že Rychtrmoc nebyl tím, kdo při cvičeních chyboval. Černý ve svých pamětech doslova píše: „Za republiky několikrát

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ Tamtéž.

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ Tamtéž.

v manévrech naklepal legionářským generálům, kteří ho pro jeho koncepční zdatnost pak nemohli ani cítit.“¹¹⁸

Relace Bílého v roce 1930 byla opět pozitivní. „Div. gen. R. Rychtrmoc se věnuje s velkou důsledností a úspěchem praktickému výcviku jemu podřízených vojsk a velitelskému sboru. Ve funkci vyhověl velice dobře, je způsobilý za přednostu odboru MNO nebo za zemského vojenského velitele“, zároveň ho doporučil ponechat na dosavadním místě. Při štábní cestě zemského vojenského velitele v Praze gen. Bílého vyhověl velmi dobře, při závěrečných cvičeních dobře. Náčelník hlavního štábu Syrový k relaci dodal, že při závěrečných cvičeních neprojevil zvláštní způsobilost pro funkci zemského vojenského velitele.¹¹⁹

Další relace Bílého v letech 1931 – 1933 jsou takřka totožné. Opět se objevují osobnostní charakteristiky jako houževnatost a důslednost a je zopakováno doporučení k vyšší funkci. Náčelník hlavního štábu Syrový připojil v roce 1931 poznámku, že ve funkci velitele divize Rychtrmoc vyhovuje celkem dobře, v příštím roce ho hodnotil jako dobrého velitele divize.¹²⁰ V roce 1933 při velitelském cvičení na ZVV vyhověl celkem méně úspěšně, ve funkci velitele divize vyhověl ovšem velmi dobře. Bílý opět doporučil Rychtrmoca jako velmi způsobilého k zastávání funkce zemského vojenského velitele, zároveň byl ale MNO podán návrh na přeložení do výslužby.¹²¹

Relace o Rychtrmocovi ve třicátých letech na rozdíl od let dvacátých již pro něho nevyznívaly tak dobře. Bílý byl s jeho činností spokojen, méně však již náčelník hlavního štábu Syrový.

Z relací lze jasně rozpoznat, že Rychtrmocovi nadřízení Kroupa, Podhajský a Bílý, všichni tři důstojníci rakousko – uherské armády, kteří zůstali své přísaze věni, o schopnostech Rychtrmoca zastávat vyšší funkci nepochybovali. Naopak Vojtechovský a Syrový, oba legionáři, o Rychtrmocových schopnostech zastávat vyšší funkci pochybovali. Rychtrmocův případ je zřejmě příkladem antagonismu mezi tzv. příslušníky domácího vojska a legionáři. Vzhledem k tomu, že většinu významných armádních funkcí zastávali legionáři, bylo pro Rychtrmoca takřka nemožné, jakožto rakousko – uherskému vysokému důstojníkovi, proniknout mezi vyšší armádní elitu.

Můj názor, že Rychtrmocovi v dalším úspěšném služebním postupu neopodstatněně bránili legionáři, podporuje i Václav Černý, když ve svých pamětech

¹¹⁸ Václav Černý, Křik koruny české, Paměti IV, Toronto 1983, s. 47.

¹¹⁹ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, Kvalifikační listina Robert Rychtrmoc.

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ Tamtéž.

napsal: „Skončil jako divisionář v Litoměřicích, do Prahy ho nepustili.“ Černý považoval Rychtrmoe „za znamenitého vojáka, který jako rakouský oberst kdysi za první světové války dokázal nemožné, dobyl Lovčen.“¹²²

Rychtrmoc nebyl zřejmě žádný velký stratég ani žádný velký taktik či inovátor. Nezanechal po sobě jediné rozsáhlejší teoretické dílo. Přesto lze jeho vojenskou kariéru při střízlivém hodnocení vnímat vcelku pozitivně. Rozhodně však lze prohlásit, že Rychtrmocových značných zkušeností s prací ve štábech divize, sborů či ve vedení zpravodajského oddělení nebylo vůbec využito. Jeho zařazení v čs. armádě do funkce velitele brigády a následně velitele divize zřejmě nebylo nejlepší řešení a bylo do jisté míry degradací jeho značných štábních schopností a znalostí. Určitě by se lépe uplatnil v nějaké vysoké štábní funkci v hlavním štábu či na MNO, kde by mohlo být daleko lépe využito jeho bohatých zkušeností se štábní prací. Ostatně jen málo z důstojníků z řad domácího vojska by se Rychtrmocovým zkušenostem s prací velitele štábu v čs. armádě vyrovnalo či předčilo a z legionářů zřejmě vůbec nikdo. Přesto Rychtrmocova mnohaletá praxe ve štábech rakousko – uherské armády nebyla vůbec využita a nelze se tak ani příliš divit Rychtrmocově otevřené kritice personální politiky nadřazených míst, za což ovšem pochvalu, natož povýšení rozhodně očekávat nemohl.

K 1. lednu 1934 byl přeložen Rychtrmoc do výslužby.¹²³ K odchodu mu byl prezidentem Tomášem Gariguem Masarykem udělen děkovný list.¹²⁴ Fridrich Clanner prohlásil, že za předčasným propuštěním Rychtrmoe ze služby stáli důstojníci jeho štábu a nedůvěra jako „starému rakušákovi“. Označil ho za klidného, skromného a schopného důstojníka.¹²⁵

Otázka, jestli byl Rychtrmoc předčasně pensionován, je sporná, neboť v čs. armádě neexistoval jasný řád, v kolika letech má být generál přeřazen do výslužby. Žádný předpis neexistoval a pensionování se odehrávalo na základě dosti libovolných hledisek.¹²⁶ A tak v době Rychtrmocova odchodu do výslužby byli v činné službě i starší generálové Podhajský – narozen roku 1864, či Bílý – narozen roku 1872. V činné službě dále zůstával arm. gen. Josef Šnejdárek, který byl o týden starší než

¹²² Václav Černý, Křik koruny české, Paměti IV, Toronto 1983, s. 47.

¹²³ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, Kvalifikační listina Robert Rychtrmoc.

¹²⁴ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 6, inv. č. 80, poř. č. 90.

¹²⁵ NA, Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 121, inv. č. 2047, sign. 109 – 7 – 54.

¹²⁶ Jiří Fidler, Generálové legionáři, Brno 1999, s. 294.

Rychtrmoc.¹²⁷ Jiní stejně staří generálové byli již do výslužby přeřazeni dříve. Byl to například brig. gen. Ladislav Forbelský.¹²⁸

Jako div. gen. v.v. se Rychtrmoc několik týdnů po odchodu do výslužby i s manželkou přestěhoval do Mariánských Lázní.¹²⁹

Zde byl v létě 1935 přijat do Rotary clubu (RC).¹³⁰ V kvalifikaci měl zapsáno War Literature. Tento RC byl utrakvistický, to znamená, že jeho členy byli Češi i Němci. Adresu bydliště měl uvedenou Rychtrmoc česky (Mariánské Lázně), takže se dá dosti spolehlivě usoudit, že o svém češství příliš nepochyboval, respektive nebylo o něm pochybováno. Členové německé národnosti uváděli adresu zásadně německy (Marienbad). Rychtrmoc byl v RC pouze řadovým členem.¹³¹

Kromě přednesu vlastních přednášek Rychtrmoc sledoval činnost rotariánskou v cizích klubech, jak tuzemských, tak zahraničních a na každé schůzi, pokud jí byl přítomen, podával často velmi obsírný referát, rozsahem skoro přednáška, o činnosti rotariánských klubů v celém světě. Jeho přednášky i referáty se těšily napjaté pozornost posluchačstva.¹³²

V létě 1938 se manželé Rychtrmocovi rozhodli, že se vrátí do Litoměřic. Stěhování dokončili těsně před mobilizací.¹³³

Po vyhlášení mobilizace se Rychtrmoc dobrovolně přihlásil do služby.¹³⁴ Byl pověřen řízením obranných prací na tzv. druhé vnitrozemské obranné příčce, vedoucí na trase Králíky – Letohrad – Litomyšl – Žďár nad Sázavou – Želetava. Velitelství označované jako „Čv“ (Českomoravská vrchovina) zahájilo činnost 25. září 1938. Sídlem velitelství se stala Bystřice nad Pernštejnem.¹³⁵

Rychtrmoc byl podřízen s největší pravděpodobností přímo hlavnímu velitelství.¹³⁶ Rychtrmocovým podřízeným velitelem co by velitel „Čv“ Jih, který měl

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, Kvalifikační listina Ladislav Forbelský.

¹²⁹ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď R. Rychtrmoca z 22. listopadu 1945.

¹³⁰ NA, f. Rotary klub 1929 – 1955, kart. 3, inv. č. 8.

¹³¹ NA, f. Rotary klub 1929 – 1955, kart. 1, inv. č. 1.

¹³² NA, f. Rotary klub 1929 – 1955, kart. 3, inv. č. 8.

¹³³ ABS, f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, sign. 302 – 116 – 1.

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ Pavel Minařík, Reorganizace armády v 2. polovině 30. let a vytvoření operační sestavy vojsk pro vyhlášení mobilizace, in: Sborník vojenské akademie v Brně, řada C – D, č. 2, Brno 1999, s. 65 – 90.

¹³⁶ Pavel Minařík – Pavel Šrámek, Několik poznámek k mobilizované československé armádě v září 1938, in: Historie a vojenství, č. 3, roč. XLV, Praha 1996, s. 145.

na starost ženijní práce v jižním úseku, byl brig. gen. Bohuslav Kálal.¹³⁷ Velitelem úseku „Čv“ Sever byl potom div. gen. František Bartoš.¹³⁸

Od počátku se Rychtrmoc ujal energicky řízení výstavby obranného postavení. Po obhlídce terénu vydal 27. září 1938 taktickou směrnici výstavby obranného postavení. Navrhl tedy výše uvedenou linii a ocenil důležitost a význam jednotlivých úseků. Vzhledem k těmto okolnostem pak navrhl příslušná opatření. S hrubým náčrtem obranné linie souhlasili hlavní velitel, náčelník a podnáčelník štábu.¹³⁹ Po přijetí Mnichovského diktátu byla likvidace velitelství „Čv“ provedena k 2. říjnu 1938.¹⁴⁰

Z návratu do armády se tedy Rychtrmoc netěšil příliš dlouho. Již po dvanácti dnech služby byl demobilizován a vrátil se do Litoměřic. V Litoměřicích zůstali Rychtrmocovi až do ledna 1939, kdy jeho manželka dostala byt v Praze.¹⁴¹

V Praze se Rychtrmoc opět vrátil do soukromí. V politické straně nikdy nebyl a ani se k žádné jiné politické skupině nehlásil. O politiku se staral jako každý jiný občan.¹⁴²

Zatímco jedni generálové odcházeli za hranice bojovat za myšlenku obnovení Československa, jiní generálové se rozhodli bojovat různými způsoby proti okupantům doma a někteří důstojníci z povolání se dokonce rozhodli z různých pohnutek aktivně spolupracovat s okupanty, Rychtrmoc se nezařadil zatím k žádné z těchto skupin.

Úřad říšského protektora (dále jen ÚŘP) počátkem roku 1940 zajímalo, kdo z čs. vyšších důstojníků by přicházel v úvahu pro pozvání na slavnosti či trzny pořádné německou brannou mocí. Župní vedoucí NSRKB v Praze pplk. m. sl. Fridrich Clanner se na vhodné osoby dotázal svého spolužáka z rakousko-uherské válečné školy div. gen. v.v. Františka Bartoše. Ten uvedl v dopise mezi více než desítkou osob i Rychtrmoca.¹⁴³

¹³⁷ Pavel Minařík, Reorganizace armády v 2. polovině 30. let a vytvoření operační sestavy vojsk pro vyhlášení mobilizace, s. 65 – 90.

¹³⁸ Pavel Minařík – Pavel Šrámek, Personální průvodce mobilizované čs. branné moci v době vyvrcholení mnichovské krize. Ústřední orgány vojenské správy a vyšší velitelství, in: Historie a vojenství, č. 5, roč. XLVI, Praha 1997, s. 125.

¹³⁹ Pavel Minařík – Pavel Šrámek, Dokumenty československé armády z podzimu 1938. Operační dokumentace vyšších velitelství od 26. září do 30. září II. a IV. armáda, in: Historie a vojenství, č. 3, roč. XLVI, Praha 1997, s. 158 – 161.

¹⁴⁰ Pavel Minařík, Reorganizace armády v 2. polovině 30. let a vytvoření operační sestavy vojsk pro vyhlášení mobilizace, s. 65 – 90.

¹⁴¹ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď R. Rychtrmoca z 22. listopadu 1945.

¹⁴² Tamtéž. Podle archiváře Otakara Havlína měl snad být Rychtrmoc členem ČSSN. Já jsem ovšem nenašel jediný důkaz, jedinou informaci, že by tomu skutečně tak bylo. A to jsem procházel všechny prameny mimořádně pečlivě. Každopádně byl-li členem, pak nezastával v ČSSN žádnou funkci.

¹⁴³ Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 121, inv. č. 2047, sign. 109 – 7 – 54.

K některým důstojníkům, které uvedl v dopise Bartoš, napsal v důvěrném dopise státnímu tajemníkovi při říšském protektorovi Karl Hermanu Frankovi 7. března 1940 F. Clanner své poznatky o nich a k osobě Rychtrmoe přidal následující informaci: „Gen. Rychtrmoc byl se mnou ve vojenské škole. Pokud vím, je synem nižšího finančního úředníka.¹⁴⁴ Je nesmírně skromný, rozvážný a klidný. Setkal jsem se s ním před lety, když byl jako divizní velitel na inspekci u pluku v Liberci. Tehdy si mi stěžoval, že je stále obklopen špióny, protože se mu jako starému rakušákovi nevěří. Velitel štábu a všichni jeho štábní důstojníci byli legionáři. Proto byl vzdor svým schopnostem předčasně vyhozen.“¹⁴⁵

Již den předtím doporučil náčelník štábu zplnomocněnce branné moci u říšského protektora plk. Longin rovněž Rychtrmoe.¹⁴⁶

Jelikož se Giessovi nezdála informace dostatečná, požádal o doplnění informací Sicherheitsdienst (SD). Dne 25. dubna 1940 zaslala vedoucí úřadovna SD v Praze poznatky o činnosti Rychtrmoe „Rychtrmoc byl důstojníkem generálního štábu rakousko – uherské armády. Po převratu byl jako plukovník převzat do čs. armády, kde byl posledně divizním generálem v Litoměřicích. Z důvodu své korektnosti byl Rychtrmoc u vojáků a civilního obyvatelstva všeobecně oblíbený. Naproti tomu u legionářských důstojníků se netěšil žádných sympatií, protože se o nich několikrát nepřívznivě zmínil. Stejně tak byl proti francouzské vojenské misi v bývalé ČSR. Politicky nikdy nebyl činný. Jeho vztah vůči Němcům byl vždy korektní.“¹⁴⁷

Rychtrmoc nesl podle svědectví okupaci zpočátku velmi těžce a těžce na něho zapůsobila i porážka Francie.¹⁴⁸

Když se stal komisařským vedoucím Svazu vojáků z fronty gen. čet. v.v. Otto Bláha, začal občas, zhruba jednou za půl roku, docházet do sídla svazu i Rychtrmoc. Pro oba to bylo setkání po dvaceti letech a bylo to setkání osudné. Bláha měl pochopitelně zájem o bývalé vážené generály ve výslužbě. Ostatně jen tak mohl dát svému spolku vážnost. Bláha vyzval Rychtrmoe již 25. července 1940 ke vstupu do spolku.¹⁴⁹

¹⁴⁴ Rychtrmoc byl synem vojáka.

¹⁴⁵ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 121, inv. č. 2047, sign. 109 – 7 – 54.

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ Tamtéž.

¹⁴⁸ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 8, inv. č. 71, poř. č. 67.

¹⁴⁹ NA, Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 8, inv. č. 1.

Při jedné z těchto návštěv si Rychtrmoc Bláhovi postěžoval na předsedu protektorátní vlády Eliáše, že o něm roznáší klep, že Eliáš potkav v Praze při procházce svého bývalého velitele Rychtrmoce v uniformě říšskoněmeckého důstojníka ho odmítl pozdravit. Rychtrmoc požadoval po Eliášovi omluvu, ten ale odmítl, že by byl zdrojem této pomluvy, a navrhl Rychtrmocovi osobní setkání.¹⁵⁰ Skutečný zdroj této pomluvy se nikdy nepodařilo odhalit.

Při setkání v ústředí ČSV na podzim 1941 předal Bláha Rychtrmocovi stanovy a přihlášku ČSV a naléhal na něj, aby se stal členem svazu. Rychtrmoc ji vyplnil a podepsal 1. listopadu 1941 a následně ji podal ústředí ČSV. Rychtrmoce předtím nadchl Bláhův projev do rozhlasu a to jak věcným obsahem, tak i přednesem v krásné češtině a v rázném tónu k tomu. V přihlášce žádal, aby vzhledem ke svému špatnému zdravotnímu stavu nebyl pověřen žádnou funkcí.¹⁵¹

Rychtrmoc se do ČSV přihlásil proto, že to byl podle jeho mínění svaz nepolitický a že cítil povinnost podporovat své kamarády. Stanovy spolku si přečetl dříve, než do svazu vstoupil, takže úkol a účel svazu mu byl znám. Věděl, že ČSV je autoritativní spolek, postavený na ideologii protektorátní vlády a zakládající se na autoritativním systému. Bláha se mu dokonce chlubil, že předlohou stanov mu byly stanovy NSRKB. Ke cti starého generála nutno říci, že na rozdíl od jiných členů ČSV se nikdy po válce před nikým nevymlouval, že stanovy ČSV neznal, že je nečetl a že nevěděl, co podepisoval a do čeho vstupuje.¹⁵²

V ČSV se stal Rychtrmoc pouze řadovým členem a žádnou iniciativu ve svazu vůbec neprojevoval. Ve své přihlášce ostatně Rychtrmoc žádal, aby nebyl pověřován žádnou funkcí. Tuto jeho nechuť nepřevzít žádnou funkci litoval Bláha ve své odpovědi na jeho vstup do svazu. Již tehdy přitom dal přitom ÚV Rychtrmocovi s jistotou na vědomí, že s ním počítá jako budoucím ÚV ČSV!¹⁵³

¹⁵⁰ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 8, inv. č. 81. Výpověď R. Rychtrmoce z 10. ledna 1946.

¹⁵¹ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď R. Rychtrmoce z 22. listopadu 1945.

¹⁵² Tamtéž.

¹⁵³ NA, Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 7, inv. č. 1.

2.1.2. Otto Bláha

Otto Bláha se narodil 23. března 1881¹⁵⁴ do rodiny českého majitele statku v Poděbradech. Absolvoval nižší vojenskou reálku a následně kadetní školu s prospěchem dobrým.¹⁵⁵

V roce 1909 podal žádost o přeložení k četnictvu, již bylo 1. června téhož roku vyhověno.¹⁵⁶ Po roce úspěšně složil odbornou zkoušku pro správního četnického důstojníka. K 1. červenci 1910 byl přijat definitivně k četnictvu a povýšen na npor. čet. Na podzim téhož roku byl jmenován velitelem četnického oddělení v Lanškrounu. Po necelém roce byl přeložen v téže funkci do Náchoda.¹⁵⁷

Na zámek do Ratibořic před první světovou válkou jezdila na léto královna Charlotta Würtembeská. Bláha se při této příležitosti seznámil a opakovaně sešel jako tamní velitel četnictva v rámci projednávání bezpečnostních opatření s královním osobním tajemníkem svobodným pánem Konstantinem von Neurath.¹⁵⁸

Ihned po vypuknutí první světové války byl Bláha přeložen k polnímu četnictvu. Většinu první světové války tak strávil v poli v úseku fronty v Haliči u německé Jižní armády.¹⁵⁹ Zde byl v první májový den roku 1915 povýšen na rytmistra. Celou službu v poli absolvoval Bláha bez jakýchkoliv pochybností či podezření, že by jednal protiprávně, či by byl při výkonu služby mimořádně horlivý.

¹⁵⁴ Ivo Pejčoch udává datum 1883. Ivo Pejčoch, *Fašismus v českých zemích, Fašistické a nacionálně socialistické strany a hnutí v Čechách a na Moravě 1922 – 1945*, Praha 2011, s. 288. Bláha však prokazatelně slavil kulaté šedesáté narozeniny v roce 1941.

¹⁵⁵ NA, f. Ministerstvo vnitra – presidium 1918 – 1940, kart. 1339, inv. č. 52, sign. VIII – D – 9.

¹⁵⁶ Bláha při poválečném výslechu uvedl, že důvodem jeho rozhodnutí přejít do služeb četnictva bylo jeho nepřijetí ke studiu na válečné akademii ve Vídni. Podle Bláhy stály za jeho nepřijetím národnostní důvody. Z výsledků jeho studia a průběhu vojenské služby je však parné, že byly v lepším případě pouze velmi průměrné a důvod jeho nepřijetí k dalšímu studiu je třeba spatřovat zřejmě především zde.

¹⁵⁷ NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 102, inv. č. 168.

¹⁵⁸ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti II, sign. 315 – 120 – 32.

¹⁵⁹ S rezervou je třeba brát některá líčení Bláhovy služby v poli tak, jak je vylíčeno v časopise *Kamarádství*, roč. XI, č. 2, březen 1942, s. 28 – 29. Ostatně nad popisem Bláhovy četnické služby měl pochybnosti např. brig. gen. v.v. Bohuslav Kálal. Rovněž tak je třeba brát dosti opatrně vzhledem k známé Bláhově vychloubačnosti jeho tvrzení, že se během své služby seznámil s pozdějším gen. Johanese Blaskowitzem. Ještě větší pochybnosti budí Bláhova tvrzení, že se ve Frankfurtu nad Mohanem v roce 1917 seznámil při svém výcviku na leteckého pozorovatele se stíhacím pilotem npor. Hermannem Göringem, neboť v Bláhově kvalifikační listině není vůbec uvedeno, že by jakýkoliv výcvik či kurz leteckého pozorovatele absolvoval, natož u německého letectva. Z Bláhovy kvalifikační listiny je pouze patrné, že celou službu v poli strávil u německé Jižní armády na ruské frontě. Navíc i autoři biografii o Hermannu Göringovi nikde neuvádějí, že by dotyčný sloužil v roce 1917 ve Frankfurtu nad Mohanem. Werner Masser, Göring, Hitlerův paladín s janusovskou tváří, politická biografie, Praha 2005, David Irving, Göring, biografie Hermanan Göringa, Brno 1996, Jirí Brož, Hermann Göring, Hitlerův korunnní princ, Praha 2004. Bláhova tvrzení o průběhu služby v poli převzal nekriticky Ivo Pejčoch, Ivo Pejčoch, *Český svaz válečníků*, in: *Historie a vojenství*, roč. LVI, r. 2007, č. 1, s. 17 a Ivo Pejčoch, *Fašismus v českých zemích, Fašistické a nacionálně socialistické strany a hnutí v Čechách a na Moravě 1922 – 1945*, Praha 2011, s. 288.

Přesně tři roky po svém povýšení byl jmenován velitelem četnického oddělení v Trutnově.¹⁶⁰ Po vzniku ČSR se ihned přihlásil do služeb čs. četnictva, kam byl také převzat.¹⁶¹

Rok 1919 lze považovat za počátek osobního konfliktu mezi Bláhou a jiným četníkem – Josefem Ježkem. Bláha podal v květnu žádost, aby byl vrácen v hodnostním pořadí před Ježka, který se dostal v hodnostním pořadí před Bláhu díky mimořádnému povýšení za války. Žadatel přitom v žádosti poněkud denunciačně uvedl, že nezná blíže podíl rytmistra Ježka na vražedných činech spáchaných gen. čet. Eduardem Fischerem.¹⁶² Jeho žádostí bylo vyhověno mimo jiné i proto, že se za jeho požadavek postavili i jeho kolegové a nadřízení.

Jako velitel četnického oddělení byl Bláha hodnocen jako ve službě velmi horlivý a velmi inteligentní důstojník, mající dokonalou znalost všech služebních předpisů. Ve službě dosahuje velmi dobrých výsledků. Vůči představeným byl oddaný, vůči kolegům korektní, vůči podřízeným nestranný a spravedlivý, vůči obyvatelstvu zdvořilý a taktní.¹⁶³

V lednu 1920 byl Bláha jmenován, teď již v hodnosti mjr., náměstkem zemského četnického velitele na Podkarpatské Rusi. Vzhledem k tamní situaci to byla služba obtížná. Z východu země se na jaře toho roku začaly stahovat rumunské jednotky, které s sebou často odnášely vše, co šlo pobrat. Bláha si stěžoval generálnímu veliteli četnictva (GVČ), že četnické stanice jsou po odchodu Rumunů doslova vypleněny.¹⁶⁴

Ani zde se Bláha nevyvaroval sporných momentů, když obvinil pplk. čet. Rotha, že je maďarského smýšlení. GVČ vytkl Bláhovi, že přikládá výrokům Rotha jiný význam, a Bláhovo jednání označil za nanejvýš neprozřetelné.¹⁶⁵

Na Bláhu byla dokonce podána Zaměstnaneckou ústřednou při Ústředním svazu čs. průmyslu v Praze MV stížnost, že překračoval své pravomoci a zasahoval do interních věcí v továrnách. Ústředna proto žádala vyšetření celého případu MV, když

¹⁶⁰ Ivo Pejčoch mylně tvrdí, že v Turnově. Ivo Pejčoch, *Fašismus v českých zemích, Fašistické a nacionálně socialistické strany a hnutí v Čechách a na Moravě 1922 – 1945*, Praha 2011, s. 288.

¹⁶¹ NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 11, inv. č. 89.

¹⁶² NA, f. Ministerstvo vnitra – Nová registratura 1918 – 1944, kart. 6126, inv. č. 12954, sign. 13/110/25.

¹⁶³ NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 102, inv. č. 168.

¹⁶⁴ NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 50, inv. č. 111.

¹⁶⁵ NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 3, inv. č. 86.

Zemské četnické velitelství (ZČV) na Podkarpatské Rusi se celou věcí odmítlo zabývat.¹⁶⁶

Ovšem ani jedna z obou záležitostí neměla na Bláhovu kariéru dopad. Naopak jeho činnost byla hodnocena GVC výsoce pozitivně, zejména pokud šlo o kontroly četnických stanic, neboť se musel potýkat s řadou obtíží, jako byla odlehlost, nedostupnost, nedostatek dopravních prostředků a kvalita komunikací. Kontroly byly fyzicky a časově velmi náročné. GVC označil Bláhu za neobyčejně svědomitého a zdatného důstojníka, který se i v nejtěžších poměrech na Podkarpatské Rusi výborně osvědčil. GVC proto navrhl jeho povýšení.¹⁶⁷ Bláhovy schopnosti byly hodnoceny tak vysoko, že byl uznán za schopného zastávat post zemského četnického velitele.¹⁶⁸ Bláha skutečně vykonal notný kus záslužné práce za poměrně krátkou dobu v nelehké situaci a značně přispěl ke zlepšení bezpečnostních poměrů na východě republiky i upevňování státní moci v této neklidné oblasti.

Bláha v době svého působení na východě republiky čelil také prvnímu z několika disciplinárních řízení a to kvůli dvěma incidentům ještě z konce monarchie. Podle tvrzení svědka z řad četnictva měl při prohlídce na četnické stanici v Opočně v březnu 1918 prohlásit: „Naši velezrádci z řad přeběhlých legionářů dělají propagandu pro čs. stát. Tito lumpové, břídilové, velezrádci, všiváci a vlastizrádci mají moc vystupovat proti vlastním bratrům a otcům, chtějí čs. stát vydupat, jak se jim zachce. Tomu já nerozumím.“ Jiný svědek, rovněž četník, uvedl, že Bláha prohlásil něco jiného. „Tito velezrádci teď vystoupili mocně proti vlastním bratrům. Jak tento český ksindl vlastně chce čs. stát vydupat a vyplácet, tomu já nerozumím.“¹⁶⁹

Dále pak počátkem dubna 1918 měl na četnické stanici v Novém Hrádku podle dalšího svědka prohlásit: „Masaryk je starý blázen, který chce být českým králem a dělá nám s těmi pár legionáři za hranicemi ostudu.“¹⁷⁰

Bláha výrok v Opočně popřel a na výrok v Novém Hrádku si nevzpomněl.¹⁷¹

Vzhledem k výše uvedeným udáním GVC nařídil v srpnu 1920 zavést disciplinární řízení proti Bláhovi pro národnostní nespolehlivost. Presidium ministerstva vnitra (PMV) schválilo v listopadu 1920 usnesení disciplinárního výboru, který vyslovil

¹⁶⁶ NA, f. Ministerstvo vnitra – Nová registratura 1918 – 1944, kart. 6126, inv. č. 12954, sign. 13/110/25.

¹⁶⁷ NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 4, inv. č. 86.

¹⁶⁸ NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 102, inv. č. 168.

¹⁶⁹ NA, f. Ministerstvo vnitra – presidium 1919 – 1940, kart. 1337, inv. č. 50, sign. VIII – Č – 5.

¹⁷⁰ NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 3, inv. č. 86.

¹⁷¹ NA, f. Ministerstvo vnitra – presidium 1919 – 1940, kart. 1337, inv. č. 50, sign. VIII – Č – 5.

Bláhovi písemnou výstrahu.¹⁷² Disciplinární výbor udělil Bláhovi písemnou výstrahu pro výroky, které pronesl nikoliv z národnostní pohnutky, nýbrž z přemrštěné služební horlivosti v rámci přednášek o velezradě a zachování veřejného pořádku. Podle konstatování disciplinárního výboru byly tyto výroky zaviněny impulzivní povahou rytmistra Bláhy, jenž se nedovedl vždy ovládat.¹⁷³ Bláha krátce předtím absolvoval propagační kurz pro upevnění velkorakouské myšlenky a vývody užil právě z tohoto kurzu. Dle přesvědčení disciplinárního výboru zašel díky své impulzivní povaze dále, než bylo třeba.¹⁷⁴

Bláha byl po roce služby v Užhorodu přeložen do Olomouce, kde byl 1. února 1921 ve funkci exponovaného četnického štábního důstojníka povýšen na pplk.. Zde si také začal Bláhy všimnout bulvární tisk, který otiskl několik článků, které byly směsicí polopravd a nepodložených informací. Tak například Četnický obzor označil Bláhu spolu s dalšími četnickými důstojníky Rejfem a Jirkou za původce odchodu legionářského důstojníka Augusta Malára z četnictva. Četnický obzor vyzval proto k odstranění Bláhy a dalších z četnictva.¹⁷⁵ Náchodské listy koncem října 1922 uveřejnily o Bláhovi krátkou noticku, která byla z většiny nepravdivá: „Jak musí být našim četníkům – vlastencům, když rytmistr Bláha stal se za čtyři roky v republice generálem¹⁷⁶ a velí tisíci mužů – a co dělal tento dnešní republikán po převratu? Říkal, že mu zapáchá z úst, když mluví česky, posmíval se českým četníkům, že jsou povidlenci atd. Není to snad bývalý náchodský pan rytmistr Bláha, který za války nás strašil celým věncem stříbrných a zlatých medailí, bičíkem na psy a ostřížími pohledy.“¹⁷⁷

GVČ gen. čet. Karel Skorkovský považoval Bláhu nejenom za výtečného odborníka v oboru pátrací služby, ale i za nejpovolnější osobu v problematice četnické polní služby i vzhledem k jeho zařazení za první světové války. Bláhu proto v roce 1922 pověřil vypracováním podrobné instrukce pro polní četnictvo, neboť dosavadní rakouský předpis již nevyhovoval. Bláha na instrukci pracoval od roku 1921. Nebyla to

¹⁷² NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 16/46, kart. 56, inv. č. 903, poř. č. 32.

¹⁷³ NA, f. Ministerstvo vnitra – presidium – dodatky 1918 – 1940, kart. 1342, inv. č. 54, sign. VIII – G – 13.

¹⁷⁴ NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 3, inv. č. 86.

¹⁷⁵ Četnický obzor, roč. II, č. 5, 1. července 1921, s. 39 – 40.

¹⁷⁶ Bláha ale dosáhl hodnosti gen. čet. až v roce 1940.

¹⁷⁷ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 16/46, kart. 58, inv. č. 904, poř. č. 35.

práce pro Bláhu nová, neboť již v roce 1915 navrhl kompletní reorganizaci polního četnictva a mnohé z jeho myšlenek převzaly jiné armády.¹⁷⁸

V činnosti exponovaného četnického důstojníka v Olomouci byl kvalifikován svými nadřízenými velmi dobře jako zdatný důstojník, který je ale také velmi impulzivní a někdy jedná trochu ukvapeně.¹⁷⁹

Bláha patřil v polovině dvacátých let k předním odborníkům kriminalistického oboru u nás. V roce 1923 uvažoval o sepsání učebnice moderní kriminalistiky. Sám vlastnil rozsáhlou kriminalistickou knihovnu. Několik let se zabýval studiem antropologie. V roce 1924 absolvoval jako nejlepší četnický pátrací kurz. Bláha byl znám jako odborník nejen u nás. Německý konzulát jej pozval na jaře 1926 do Berlína na podzim téhož roku na policejní konferenci o aktuálních otázkách kriminalistiky. Bláha byl dále navržen pořadatelem na člena četnické delegace na mezinárodní policejně – technickou výstavu v Karlsruhe konanou v červnu 1926. MV však Bláhu nepustilo. GVC gen. čet. Karel Vyčítal přitom Bláhovy přednášky o pátrací službě pro podřízené v rámci jejich školení vyslechl a považoval jej za jednoho z nejlepších a nejschopnějších odborníků v oboru pátrací služby. Bláha byl dokonce ochoten si hradit náklady cesty sám z vlastních prostředků, pokud by nedostal proplaceny cestovní výdaje. Jenže nakonec jel Ježek, který se na cestu sám vybral.¹⁸⁰

Všechny ročníkové práce Bláhy byly až na jednu hodnoceny jako dobře promyšlené, svědčící o důmyslu a důkladnosti pisatele. Práce se podle hodnotitelů vyznačovaly pečlivou promyšleností a uvážeností.¹⁸¹

I když se mohlo zdát, že Bláhovo postavení v četnictvu stojí na velmi pevných základech vzhledem k jeho kromobyčejné odborné erudici, díky které se těšil respektu nejen u nejvyšších nadřízených, ale i v zahraničí, příští roky a několik afér měly ukázat, že tomu tak nebylo.

I přes celkově příznivé hodnocení byl Bláha náhle v polovině června 1923 přeložen ve stejném služebním zařazení do Košic.¹⁸² Na Bláhu vzápětí posměšně poukázal Četnický obzor, když psal o jeho služebním přeložení v článku „Několik spiritistických kroužků z Olomouce a Olomoucké župy“. „Bolně konstatujeme, že velmožný pán pplk. čet. Bláha byl přemístěn z Olomouce do Košic. Dle duchovních

¹⁷⁸ NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 10, inv. č. 88.

¹⁷⁹ NA, f. Ministerstvo vnitra – presidium 1918 – 1940, kart. 1358, inv. č. 125, sign. VIII – D – 4.

¹⁸⁰ NA, f. Ministerstvo vnitra – Nová registratura 1918 – 1944, kart. 6126, inv. č. 12954, sign. 13/110/25.

¹⁸¹ NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 31, inv. č. 98.

¹⁸² NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 102, inv. č. 168.

sdělení nedělalo to tady ani tam dobrotu a výměna jevila se ze služebních důvodů nutností. Pan Bláha by mohl dodržet v jedné stanici daný slib a polepšit se!“¹⁸³ Narážka na Bláhův údajný spiritismus vycházela z Bláhova prohlášení, že se přiklonil k antroposofii.¹⁸⁴

Důvodem či záminkou Bláhova přeložení byla anonymní udání, že si do svého bytu vodil lehké ženy, že si žije nad poměry a třetí, že je hypnotizér a spiritista.¹⁸⁵ Bláha se odmítl se svým přeložením smířit a v únoru 1924 podal PMV stížnost na své přeložení a požádal o sdělení jména osoby, která dala podnět k jeho přeložení. PMV ale v březnu 1924 odmítlo jakékoliv podrobnosti o důvodech přeložení Bláhovi sdělit. Bláha se nenechal odbýt a obrátil se na samotného ministra vnitra Jana Malypetra, který se 9. května 1924 skutečně ve věci sešel s GVC. Každopádně 24. června 1924 bylo rozhodnutí o trvalém přeložení do Košic změněno na dočasné a zároveň byl Bláha přeložen zpět do Olomouce. Na návratu Bláhy do Olomouce měl nesporný vliv i fakt, že GVC nařízené šetření zemským četnickým velitelem plk. čet. Aloisem Jirkou vznesená obvinění neprokázala. Jeho návrat do Olomouce ale nebyl dlouhodobý, již k 1. dubnu následujícího roku byl ve stejné funkci přeložen do Brna.

S výsledky šetření Jirky ani s návratem Bláhy do Olomouce nebyla ale spokojena část tisku a proti Bláhovi vypukla tisková kampaň. Četnický obzor 15. března 1925 v článku nazvaném „Četnický generál v Olomouci“ napsal. „Pan Jirka totiž nejen přehlížel četnické útvary, ale i vyšetřoval styky mjr. Bláhy¹⁸⁶ s učitelkou Bauerovou a její styky zase s bývalým poslancem Baeranem. Detaily si prozatím ponecháme a jen podotýkáme, že není důstojno strany agrární, když nad věcí drží ochrannou ruku. V takových věcech nemá být strýců, Strejc nestrejc – ze švestky dolů!“¹⁸⁷

Bláhu ale nejvíce rozlítla zmínka o agrární straně. Před nedávnem se totiž zmínil Ježkovi, že dnes se dá jedině dosíci spravedlnosti u agrárníků. Bláha tedy věřil, že zmínka v četnickém obzoru o agrárnících není náhodnou a že byla napsána po indiskreci Ježka.¹⁸⁸

¹⁸³ Četnický obzor, roč. IV, č. 13 – 14, 1. července 1923, s. 122.

¹⁸⁴ NA, f. Generální velitel četnictva, kart. 28, inv. č. 94.

¹⁸⁵ Patrně ale hrály roli v jeho přeložení i opakované útoky tisku na Bláhu, který tak měl být svým přeložením na východ republiky odstraněn z dohledu tisku, aby jeho osoba nebudila další zájem pro publikování.

¹⁸⁶ Bláha byl v této době pplk. čet.

¹⁸⁷ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 16/46, kart. 58, inv. č. 904, poř. č. 35. Článek přinesl i několik omylů. Nejednalo se o učitelku Bauerovou, ale Steffanovou a Bláha nebyl mjr., ale pplk..

¹⁸⁸ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 16/46, kart. 56, inv. č. 903, poř. č. 32.

Redaktora Četnického obzoru Mladého Bláha zažaloval. Před soudním projednáním se ale obě strany dohodly na smíru. Mladý se zavázal, že zaplatí náklady soudního řízení a útraty žalujícího. V nejbližším čísle Četnického obzor měl navíc zveřejnit omluvu, že obsah článku se zakládal na nesprávných informacích, které odvolává, a odvolává taktéž i všechny urážky v článku vyslovené. Dále měl Mladý v omluvě prohlásit, že nemůže Bláhu vinit z jakéhokoliv nečestného jednání a to jak v soukromí, tak ve službě a musel pronést své politování nad vyslovenými urážkami.¹⁸⁹

Tři dny po článku v Četnickém obzoru vyšel článek s podobným obsahem v Moravském slovu. Rovněž kvůli obsahu článku „Podezřelé styky čet. mjr. s přítelkyní pro velezradu odsouzeného Baerana“, podal Bláha žalobu a uspěl, když soud vyhrál. Obžalovaný šéfredaktor Kučera a redaktor Mladý odvolali před soudem tvrzení v článku obsažená. Bláhovi museli uhradit výlohy spojené se soudem a v Moravském slově museli zveřejnit soudem nařízenou opravu.¹⁹⁰

Tiskové kampani ale stále ještě nebyl konec a článek o Bláhovi a Steffanové a dále o tom, že Bláha umožnil přes zákaz styk maďarské špiónky s maďarským důstojníkem, uveřejnilo v polovině července téhož roku České slovo.¹⁹¹ České slovo v podstatě znovu připomnělo čtyři roky starou informaci Četnického obzoru, že Bláha zprostředkoval dvěma ženám maďarské národnosti setkání s maďarským důstojníkem na mostě u Záhony,¹⁹² kterému mohly předat určité věci.¹⁹³ Tribuna zase uvedla, že Bláha vedl počátkem září 1918 čtyřhodinovou přednášku až do ochraptění, v níž spílal velezrádcům Masarykovi, Klofáčovi a Kramářovi, za což dostal pochvalu. List citoval i údajné Bláhovo dávné vyjádření, že když hovoří česky, tak mu čtrnáct dní páchne z úst.¹⁹⁴

Záhy se kauzy ujal národně socialistický poslanec Hugo Bergmann a 30. července 1925 vznesl v interpelaci na ministra vnitra Jana Malypetra několik vážných obvinění vůči Bláhovi. Bláha byl obviněn, že umožnil v roce 1919 přes zákaz styk maďarské špiónky s maďarským důstojníkem. Dále byl obviněn ze ztráty důvěrných spisů a umožnění nahlížení nepovolanych osob do mobilizačních akt, čehož se měla dopustit Hedvika Steffanová, což může potvrdit kpt. čet. Zima. Bergmann dokonce tvrdil, že se Bláha již přiznal, že měl se Steffanovou sexuální poměr. Dalším obviněním

¹⁸⁹ Tamtéž.

¹⁹⁰ Tamtéž.

¹⁹¹ Tamtéž.

¹⁹² Dnes Čop.

¹⁹³ Četnický obzor, roč. II, č. 5, 1. července 1921, s. 39 – 40.

¹⁹⁴ NA, f. Ministerstvo vnitra – presidium 1919 – 1940, kart. 1337, inv. č. 50, sign. VIII – Č – 5.

byly Bláhovy dávné protičeské výroky a nakonec Bláhova intervence za propuštění polského pracovníka soukromé zpravodajské služby u polských úřadů. Obviněn byl i zemský četnický velitel v Brně plk. čet. Jirka, který měl neoprávněně zastavit Bláhovo vyšetřování ve věci Steffanové.¹⁹⁵

Sám Bláha požádal 19. srpna 1925 kvůli interpelaci poslance Bergmanna a Bergmannově článku v Četnickém obzoru č. 16 z 15. srpna 1925, aby na jeho osobu bylo uvaleno soudní stíhání.¹⁹⁶

GVČ Vyčítal obviněním vzneseným Bergmannem nevěřil, přesto pro pořádek považoval za nutné vznesená obvinění prošetřit.¹⁹⁷

Bláha ke svému setkání se Steffanovou uvedl, že navštívila jeho kancelář v jeho nepřítomnosti a u služby konajícího důstojníka se odkazovala na známost s ním. Při příští návštěvě v kanceláři, kdy Bláha byl již přítomen, Steffanovou vykázal. Steffanová pak chtěla Bláhu navštívit u něho doma, ale vykázal ji opět.¹⁹⁸

Bláhův podřízený kpt. čet. Zima vypověděl, že Steffanová navštívila Bláhu dvakrát v jeho kanceláři v úředních hodinách. Z toho jednou Bláha přítomen nebyl. Steffanová žádala o protekci buď pro přemístění, nebo umístění jedné své přítelkyně. Zima rozhodně odmítl obvinění Bergmanna, že by Bláha nechal Steffanovou ve své kanceláři nahlížet do mobilizačních akt nebo do důvěrných spisů.¹⁹⁹

Při prošetření bylo dále zjištěno, že Bláha neměl důvěrné styky se Steffanovou, nebyl v kontaktu s polskými úřady a neztratily se mu žádné důvěrné spisy. Šetření také odhalilo i možné souvislosti. Steffanová, žena nedobré pověsti, bydlela ve stejné obci, kde Bláha učinil před udáním kontrolu četnické stanice a která pro osazenstvo této stanice nedopadla zrovna nejlépe. Bláha zjistil totiž řadu nepořádků, především že se četnická služba vykonává nedbale. Učinil tak o tom zápis do staniční kontrolní knihy. Nebyla proto vyloučena ani možnost, že udání na Bláhu, ze kterého čerpal Četnický obzor i Bergmann, bylo mstou strážníků. GVČ po šetření došel k závěru, že Bláha byl neoprávněně nařčen.²⁰⁰

Vyčítal potvrdil závěry vyšetřování vedeného Jirkou, totiž že jde o vymyšlenou kauzu, alespoň co se týče působení Bláhy v Olomouci. GVČ prohlásil, že údaje obsažené v interpelaci Bergmanna nejsou žádnými fakty. Poukazoval i na skutečnost, že

¹⁹⁵ NA, f. Generální velitel četnictva, kart. 20, inv. č. 91.

¹⁹⁶ NA, f. Ministerstvo vnitra – presidium 1919 – 1940, kart. 1337, inv. č. 50, sign. VIII – Č – 5.

¹⁹⁷ Tamtéž.

¹⁹⁸ Tamtéž.

¹⁹⁹ Tamtéž. Výpovědi Zimy byla potvrzena výpověď Bláhy.

²⁰⁰ NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 12, inv. č. 89.

opakovanými neodůvodněnými útoky na četnické představené trpí vážnou měrou kázeň v četnickém sboru i pověst četnictva jako takového. Navíc útoky se soustřeďují vždy pouze na bývalé rakousko-uherské četnické důstojníky. Aby mohl být Bláha očištěn, doporučoval celé projednání kauzy před soudem. Jenže později si věc rozmyslel a naopak považoval soud za nevhodný, aby nedocházelo k dalšímu rozvířování celé záležitosti.²⁰¹

Poněkud jiná situace byla ohledně obvinění ze zprostředkování setkání u Záhony. Vyčítal proto v lednu 1926 nařídil vojenskému prokurátorovi v Brně, aby začal šetřit vznesená obvinění vůči Bláhovi a výsledek šetření mu sdělil.²⁰²

Při vyšetřování bylo na základě výpovědí službu konajících četníků zjištěno, že ke schůzce u Záhony došlo v polovině září 1920. Bláha měl tehdy působit na podřízené četníky, konající kontrolní službu na mostě, aby umožnili setkání osoby maďarské národnosti s jejím maďarským snoubencem. Dotyčná byla hospodyni v Bláhově domácnosti. Četníci konající službu propustili Bláhovu hospodyně a její ženský doprovod do hraničního pásma, aniž by ženy měly platné povolení či vízum, nebo alespoň neplatné. Obě dámy měly alespoň vystaveny pasy. Bláha telefonicky službu konající četníky ujišťoval, že za obě dámy ručí a bere odpovědnost na sebe. Čs. četník byl přítomen rozhovoru obou dam s maďarským občanem. Obsah rozhovoru byl rázu soukromého. Bláha při výslechu pouze připustil, že dal své hospodyně navštívenku s potvrzením, aby obě dámy mohly projít pouze přes kontrolní místo. Odmítl, že by jim dal doporučující dopis. Že by se setkání uskutečnilo za výzvědným účelem, nebylo prokázáno.²⁰³

Policejní ředitelství v Užhorodě navíc v březnu 1926 sdělilo, že rodina jeho bývalé hospodyně není podezřelá z vyzvědačství.²⁰⁴

Vojenský prokurátor měl však z výpovědí službu konajících četníků na hranici za prokázané, že Bláha na kontrolní stanoviště četníkům telefonoval. Měl se tak dopustit trestného činu návodu k porušení služebních povinností ve strážní službě a k návodu trestného činu zneužití moci služební. Trestný čin byl ale již promlčen, protože lhůta promlčení byla u těchto trestných činů pět let a uplynula tak již před více než rokem.²⁰⁵ Vojenský prokurátor tak v červenci 1926 Bláhův spis odložil.²⁰⁶

²⁰¹ NA, f. Generální velitel četnictva, kart. 20, inv. č. 91.

²⁰² Tamtéž.

²⁰³ Tamtéž.

²⁰⁴ Tamtéž.

²⁰⁵ Tamtéž.

GVČ však považoval zjištění vojenského prokurátora za natolik závažná, že mohlo dojít Bláhovu činnosti v rámci kauzy Záhony k ohrožení dobrého jména četnictva a věc předal k posouzení disciplinárnímu výboru.²⁰⁷ Vyčítal proto nařídil 27. ledna 1927 řízení před disciplinárním výborem ve věci vyšších četnických důstojníků v Brně na základě spisů vojenského prokurátora v Brně pro podezření, že Bláha poškodil, respektive ohrozil dobré jméno čs. četnictva tím, že zprostředkoval v září 1920 osobní kontakt dvěma osobám s maďarským občanem na mostu u Záhony. Bláha byl okamžitě suspendován.²⁰⁸ Disciplinárním výborem byl ale 22. dubna 1927 osvobozen, do služby se mohl vrátit až počátkem června.²⁰⁹

Po dalším útoku Českého slova na Bláhu z počátku listopadu 1925 bylo PMV tak znepokojeno obavou, že neustálými útoky tisku na Bláhu utrpí autorita MV, že požádalo GVČ, aby co nejdříve uvážil, nemá – li být Bláha přeložen do trvalé výslužby, respektive chtělo znát důvody, proč má být ponechán v aktivní službě.²¹⁰

GVČ si byl vědom útoků novin na Bláhu a jejich možný vliv na jeho způsobilost a upotřebitelnost správního důstojníka. Vyčítal si byl zároveň vědom, že stálým opakováním stejných obvinění trpí autorita MV, GVČ, Bláhy, jeho kolegů i podřízených. Vyčítal připustil, že požadavek PMV dát Bláhu do výslužby je v podstatě oprávněný a že situace okolo Bláhy splňuje předpoklady pro to, aby mohl být dán do trvalé výslužby, a to přesto, že po celou dobu byl kvalifikován velmi dobře a velmi dobře se osvědčil jako správní důstojník a zejména po stránce odborné jest vynikající. Zároveň ale upozornil, že v současné době by propuštění Bláhy z činné služby zavdalo k mnoha dohadům, zvláště když spor Bláhy s redaktorem Četnického obzoru Mladým byl řešen smírem a Mladý musel vydat tiskovou omluvu. Vyčítal byl toho názoru, že činnost Mladého byla paralyzována a kázeň v mužstvu utužena a dovozoval, že zásluhy na tom má předně Bláha a mělo by mu to být přičteno k zásluhám. GVČ tedy současnou dobu nepovažuje za výhodnou k penzionování Bláhy, neboť by se tím jen posílila pozice Mladého v četnictvu na úkor kázně.²¹¹

²⁰⁶ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 16/46, kart. 56, inv. č. 903, poř. č. 32.

²⁰⁷ Tamtéž.

²⁰⁸ NA, f. Ministerstvo vnitra – presidium 1919 – 1940, kart. 1336, inv. č. 50, sign. VIII – Č – 5.

²⁰⁹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 16/46, kart. 56, inv. č. 903, poř. č. 32.

²¹⁰ NA, f. Generální velitel četnictva, kart. 3, inv. č. 86.

²¹¹ NA, f. Ministerstvo vnitra – presidium 1919 – 1940, kart. 1937, inv. č. 50, sign. VIII – Č – 5.

PMV přes uvedené důvody GVC nařídilo 8. března 1926 Vyčítalovi, aby stanovil datum odchodu Bláhy z činné služby. GVC ale po měsíci odmítl tak učinit vzhledem k jím uvedeným důvodům.²¹²

Útoky na Bláhu v tisku ale neskončily. Na jaře 1926 byl v Moravské orlici v článku „Ze správy četnické“ označen Bláha za zplozence hnilobného režimu, jehož minulost není zrovna po stránce vojenské i národní nejchvalnější.²¹³ České slovo se anonymně zmínilo v článku „Bývalí rakouští četníci v čs. službách“ o Bláhovi, když napsalo, že dnes v čs. četnictvu slouží ve vysokých hodnostech důstojníci, kterým rodná řeč zapáchala v ústech.²¹⁴ Poslední série článků proti Bláhovi vyšla na přelomu jara a léta 1928. Národní osvobození připomenulo, že „dosud slouží plk.“²¹⁵ jenž se za války velmi neuctivě vyjadřoval o našem prezidentovi a spílal legionářům a četníkům svého oddělení sliboval, že ten, kdo mu přivede Masaryka, obdrží od něho 1000 K.²¹⁶ České slovo připomnělo Bláhovu aféru u Záhony opět v červenci 1928.²¹⁷

Většina svědků dosvědčila, že Bláha za první velké války hovořil česky. Své české smýšlení nedával najevo. Ve služebních záležitostech, pokud bylo dáno směrnicemi, jednal v německém jazyce.²¹⁸ Výroky typu Náchod – Záchod, že legionáři jsou zloději a zbabělci, které patří postřílet²¹⁹ a že když hovoří česky, páchne mu pak čtrnáct dní z úst, či že litoval, že jeho příjmení zní česky, mu nebyly nikdy prokázány a nikdy se k nim nepřiznal. Nelze ani neopominout, že inkriminované výroky oznámili četníci, kteří se cítili dotčeni Bláhovým rozhodnutím, a Bláha jejich oznámení označil za odvetu.

Souběžně s kauzou vyšetřování Bláhových obvinění vznesených tiskem a následně poslancem Bergmanem eskaloval vzájemný osobní spor mezi dvěma vysokými četnickými důstojníky, Ottou Bláhou a Josefem Ježkem.

První vážný spor²²⁰ mezi Bláhou a Ježkem, kterým se museli zabývat nadřízení, vypukl v roce 1925. Týkal se obhajovací řeči Bláhy při disciplinárním řízení s plk. čet.

²¹² NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 7, inv. č. 87.

²¹³ NA, f. Ministerstvo vnitra – presidium 1919 – 1940, kart. 1337, inv. č. 50, sign. VIII – Č – 5.

²¹⁴ Tamtéž.

²¹⁵ Bláha byl stále pplk.

²¹⁶ NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 27, inv. č. 94, NA, f. Ministerstvo vnitra – prezidium – dodatky 1918 – 1940, kart. 1342, inv. č. 54, sign. VIII – G – 13. Bláha byl ale ještě stále pplk. a nikoli plk.

²¹⁷ NA, f. Ministerstvo vnitra – presidium 1919 – 1940, kart. 1337, inv. č. 50, sign. VIII – Č – 5.

²¹⁸ NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 4, inv. č. 86.

²¹⁹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 16/46, kart. 58, inv. č. 909, poř. č. 35.

²²⁰ Bláha uváděl jako první rušivý moment ve vzájemném vztahu mezi ním a Ježkem dopis Ježka Scheinerovi krátce po převratu, ve kterém se Ježek nepříznivě vyslovil o svých kamarádech z řad

Františkem Bazalou. Bláha se měl v obhajobě nelichotivě vyjádřit o Ježkovi. Bláhova řeč se dostala indiskrecí k Ježkovi a ten si stěžoval. Bláhovi bylo vytknuto, že při obhajobě překročil meze přípustné obhajoby. Nebylo vyhověno ani Ježkově žádosti, aby dostal k nahlédnutí Bláhovu řeč za účelem ochrany osobnosti, neboť obsah disciplinárních řízení je tajný, takže nemá ani právo něco o jeho průběhu vědět, natož žádat nějaké listiny.²²¹ Jak se však záhy ukázalo, byl tento spor pouze prologem.

Bláha oznámil 22. července 1927 písemně GVC Vyčítalovi, že mu pobočník GVC plk. čet. František Horký sdělil, že přednosta vojenské skupiny 13. oddělení MV pplk. čet. Josef Ježek padělal úřední listiny. Jelikož v červenci 1927 Bláha slyšel, že Horký vykládá totéž dalším důstojníkům četnictva, obával se, aby nebylo poškozeno dobré jméno četnictva nekontrolovatelným šířením zpráv, a proto činí toto hlášení.²²²

Vyčítal proto nařídil v poslední zářijový den téhož roku disciplinární řízení s Horkým, neboť skandalizoval, případně zlehčoval a hanlivě se vyslovoval o Ježkovi. Horký požádal Bláhu, aby převzal jeho obhajobu, k čemuž Bláha svolil. Bláha měl však být předvolán jako svědek a navíc byl oznamovatelem, takže vedoucí disciplinárního výboru plk. čet. Vladimír Putna s Bláhou jako obhájcem nesouhlasil a stejného názoru byl i GVC.²²³

Ježka se velmi dotklo Bláhovo přijetí obhajoby Horkého, a tak si v poslední květnový den 1928 stěžoval u GVC, že Bláha proti němu vystoupil opětovně způsobem, který nepochybně dokazuje Bláhovu zaujatost proti jeho osobě a to pro jeho služební činnost a úspěchy. Bláhu obvinil, že v dopisech vystupuje obojace. Ježek jako důkaz předložil korespondenci od Bláhy, v níž Ježkovi slíbil urovnání vzájemných poměrů, že nebude dále Ježkovi škodit a že minulá nedorozumění považuje za vyřízená. V jiném dopise Bláha Ježka upozorňoval, že je proti němu chystána nespecifikovaná akce ze strany Horkého, jejíž hlavním aktérem se má stát Bláha. Bláha však svoji účast na akci odmítl. Ježek tak považoval přijetí obhajoby Horkého Bláhou za vědomé porušení čestného slova důstojníka, což ohrožuje služební ctnosti, soudržnost a kamarádství v četnickém sboru.²²⁴

četnických důstojníků a žádal pro sebe přednostně místo na MV. Dopis se dostal do rukou několika vyšších četnických důstojníků včetně Bláhy. Ježek tvrdil, že dopis byl psaný jako soukromý a nikomu jeho obsah neublížoval. Bláha navíc naznačoval, že Ježek mohl mít účast jako pobočník ZČV v Bukovině na tam páchaných válečných zločinech, nebo alespoň o nich musel vědět, byť oboje zapírá. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 16/46, kart. 56, inv. č. 903, poř. č. 32.

²²¹ NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 29, inv. č. 95.

²²² NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 25, inv. č. 93.

²²³ Tamtéž.

²²⁴ Tamtéž.

Bláha svoje porušení slibu vysvětloval tím, že skutečnosti, které se dozvěděl od Horkého i od svědků a které svědčily o dopisování poznámek Ježkem do úředních listin, byly natolik závažné, že je opravňovaly slib nedodržet a vystoupit v zájmu Horkého.²²⁵

GVC ale v polovině srpna 1928 nařídil na základě stížnosti Ježka disciplinární řízení s Bláhou, neboť měl svým jednáním ohrozit dobré jméno četnictva.²²⁶ Koncem září 1928 Bláha prohlásil, že nebyl povinován slibem učiněným Ježkovi, neboť od Horkého obdržel obsáhlý spisový materiál svědčící o Ježkově padělání veřejné listiny.²²⁷ Bláha byl 29. ledna 1929 jednohlasně disciplinárním výborem osvobozen.²²⁸ Disciplinární výbor zároveň konstatoval, že pravdivost Bláhy nebyla nijak otřesena, naopak byly uvedeny v pochybnost některá tvrzení Ježka.²²⁹

V ten samý den, kdy Ježek podal u GVC stížnost na Bláhu, podal Bláha stížnost na Ježka. V souhrnu si stěžoval, že Ježek opakovaně postupoval zaujatě vůči jeho služební činnosti, neboť vůči Bláhovým služebním úspěchům byl nepřátelsky zaujat.²³⁰

Ježek se naopak bránil, že je to Bláha, který jej hrubě napadá způsobem, který rozhodně není mezi důstojníky obvyklým a snad i možným. Bláha byl tak podle Ježka mužem dvojí tváře. Ježek se měl přitom o Bláhovi vyjádřit, že jde o mravně zchátralého člověka, neupřímného se zákeřným přístupem, pokrytce, vybočujícího až v patolízalství.²³¹

Bláhova žaloba na Ježka se nakonec dostala až před divizní soud v Praze. Žalobce ale stáhl v říjnu 1928 žalobu krátce před vynesením rozsudku, když se obě strany dohodly na smíru. Ježek prohlásil, že jeho získaný dojem o Bláhovi pocházel z různých informací, které obdržel a které se ukázaly veskrze nepravdivými, což nyní vidí a přiznává.²³²

Vzájemný spor Bláhy a Ježka ale tímto usnesením nekončil, ba naopak dále eskaloval. Bláha již 7. října 1928 podal hlášení Vyčítalovi, že při disciplinárním řízení s Horkým užil svědek Ježek vůči Bláhovi nedůstojných výrazů, čímž spáchal urážku na cti a jelikož je Ježek i služebně mladší než Bláha, zakládalo Ježkovo chování podle Bláhy podezření pro přečin porušení subordinace.²³³

²²⁵ Tamtéž.

²²⁶ Tamtéž.

²²⁷ Tamtéž.

²²⁸ NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 31, inv. č. 97.

²²⁹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 16/46, kart. 56, inv. č. 903, poř. č. 32.

²³⁰ Tamtéž.

²³¹ Tamtéž.

²³² Tamtéž.

²³³ NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 25, inv. č. 93.

Navíc obvinil Bláha v dalším hlášení GVČ o pět dní později Ježka, že při disciplinárním řízení proti Bláhovi se dovolával obsahu již dávno vyřízených spisů, o jejichž obsahu se mohl dozvědět pouze jako úřední osoba a k nimž nemohl mít přístup v rámci svého sporu s Bláhou. Jednalo se obhajovací řeč, kterou Bláha obhajoval plk. čet. Františka Bazalu v roce 1925. Jelikož Ježek nebyl členem disciplinárního výboru, mohl se o Bláhově obhajovací řeči dozvědět pouze ze studia spisů jako přednosta vojenské skupiny 13. oddělení MV. Ježek však byl povinen zachovat o obsahu spisu mlčenlivost. Ježek se tak ovšem nezachoval, když se obsahu spisu dovolával ne jako úřední osoba, nýbrž jako soukromá osoba v osobním privátním sporu. GVČ předal v říjnu 1928 Bláhovo hlášení vojenskému prokurátorovi v Praze se žádostí, aby posoudil, jestli skutky obsažené v hlášení nezakládají důvodné podezření ze spáchání trestného činu, nebo zda se nejedná o disciplinární provinění. Vojenský prokurátor ale 9. listopadu 1928 neshledal, že by byl spáchán trestný čin zneužití úřední moci.²³⁴

Bláha ale ani nečekal na výsledek šetření vojenského prokurátora a 5. listopadu 1928 ohlásil GVČ, že podal žalobu na Ježka pro urážku na cti. ZČV v Bratislavě dal Bláhovi rozkaz, aby mu hlásil, kdo mu dal povolení k žalobě. Bláha odpověděl, že nikdo, neboť jako důstojník správní nemusí mít k podání žaloby ničím předchozí povolení, nýbrž že je pouze povinen podání žaloby hlásit GVČ, což také učinil. Vyčítal 17. listopadu 1928 Bláhu upozornil, že podání žaloby na osoby v činné službě může být uskutečněno pouze služební cestou. Bláhovo vysvětlení považoval GVČ za naprosto nedostatečné a ZČV v Bratislavě nařídil, aby Bláhu pohnalo k zodpovědnosti za nedodržování služebních předpisů.²³⁵

Bláha dostal dva dny před koncem roku od ZČV v Bratislavě gen. čet. Josefa Hammera písemnou důtku za to, že podal trestní oznámení na osobu podléhající vojenské trestní pravomoci přímo vojenskému prokurátorovi, nedbaje přitom ustanovení služebního řádu a vojenského trestního řádu. Bláha se odvolal ke GVČ, ten ale odvolání zamítl v únoru 1929 jako neodůvodněné.²³⁶ Bláhovu stížnost proti udělení důtky Vyčítal zamítl, i když sám považoval přidělení důtky za nepřiměřené, neboť měl na mysli pouze vyslovení výtky či udělení poučení.²³⁷ Důtka mu však byla v roce 1931 GVČ gen. čet. Bohuslavem Knoblochem vymazána.²³⁸

²³⁴ NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 29, inv. č. 95.

²³⁵ NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 25, inv. č. 93.

²³⁶ NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 29, inv. č. 95.

²³⁷ NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 25, inv. č. 93.

²³⁸ NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 31, inv. č. 97.

Hammer dále 12. ledna 1929 na základě stížnosti Ježka vytkl Bláhovi jeho nešetrný a naprosto nepřipustně urážlivý způsob vyjadřování o Ježkovi, přičemž trestnost již byla promlčena.²³⁹

Ježek ještě podal koncem března 1929 stížnost u ZČV v Bratislavě na Bláhu kvůli neodůvodněnosti Bláhovy loňské podzimní žaloby na jeho osobu.²⁴⁰ To už ale vzájemný spor začal pozvolna utíchat, rozhodně ale vyřešen nebyl a vzájemné vztahy obou důstojníků zůstaly špatné již navždy.

Bláha však nepodával stížnosti pouze na Ježka a po jedné stížnosti na svého nadřízeného, zemského četnického velitele v Brně plk. čet. Vladimíra Putnu, následovalo Bláhovo okamžité přeložení v prosinci 1927 do Banské Bystrice. GVC ani v případě příznivého vyřízení stížnosti nepovažoval za účelné a prospěšné další možné setrvání Bláhy u ZČV Morava.²⁴¹ Přitom Putnou byl Bláha v roce 1927 hodnocen jako důstojník pevného charakteru, živé impulzivní povahy, velmi inteligentní, mající dokonalou znalost služebních předpisů s porozuměním pro jejich použití, který dosahuje při službě velmi dobrých úspěchů.²⁴²

Ze svého čtvrtého služebního přeložení během čtyř let nemohl být Bláha spokojen, zvláště když ani k jednomu nedošlo na jeho žádost a ani s ním nebylo projednáno. Celkem tedy nemohla překvapit ani jeho reakce i vzhledem k jeho povaze, když označil své časté služební překládání ve funkci exponovaného četnického štábního důstojníka za deportace, disciplinární řízení pak za štvance. Tyto výroky se GVC samozřejmě nijak nelíbily.²⁴³ Koneckonců byl to právě a jenom Vyčítal, komu mohl Bláha vděčit za to, že je stále ještě četníkem ve službě.

Nadřízené orgány popuzoval Bláha i nadále. Bláhovi bylo např. v únoru 1929 MV vytknuto, jakými výrazy hodnotí své podřízené. MV dále zjistilo, že Bláha měl v roce 1928 v držení spisy, které mu nepříslušely, a chtělo po Bláhovi vysvětlení. Bláha odpověděl, že si na nic nepamatuje. V červnu 1929 zase pobouřil své nadřízené, když hlasoval při volbě členů disciplinárního výboru, ačkoliv s ním bylo vedeno disciplinární řízení a podle platných předpisů je po tuto dobu zbaven aktivního i pasivního volebního práva v rámci četnictva. Bláha ovšem prohlásil, že byl disciplinárním výborem osvobozen již 29. ledna 1929 a nebylo v jeho moci, že mu půl roku nebyl sdělen

²³⁹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 16/46, kart. 56, inv. č. 903, poř. č. 32.

²⁴⁰ Tamtéž.

²⁴¹ NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 32, inv. č. 99.

²⁴² NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 102, inv. č. 168.

²⁴³ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 16/46, kart. 57, inv. č. 903, poř. č. 33.

výsledek disciplinárního řízení. Neopodstatněné průtahy nastaly u GVČ a Bláha chtěl svým demonstrativním hlasováním upozornit na svůj případ. Veřejně ovšem vylučoval, že by jednal z oportunních důvodů. Navíc byl uveden v seznamu volitelných důstojníků, z čehož odvozoval, že může i volit. Ovšem ani demonstrativní volba nepřinesla Bláhovi písemné sdělení výsledku disciplinárního řízení. Bláha proto požádal koncem července ministra vnitra o přijetí za účelem přednesení prosby o sdělení výsledku disciplinárního řízení. Ministr vnitra žádosti o přijetí ale nevyhověl.²⁴⁴

Pokud by byly jako indikátor Bláhovy oblíbenosti v četnickém sboru důstojníků použity výsledky každoročních voleb do disciplinárního výboru, tak by Bláha patřil k méně oblíbeným důstojníkům, neboť se v součtu odevzdaných hlasů pohyboval ve spodní polovině důstojnického sboru.²⁴⁵

V novém působišti se hodnocení Bláhy zhoršilo. Již za rok 1927 ještě z Brna měl kvalifikační stupeň pouze dobrý a stejný stupeň kvalifikace měl i v následujících třech letech, teprve od roku 1931 dosáhl opět stupně velmi dobrý. V roce 1928 mu navíc byla sdělena výtka v chování, což mezi vyššími četnickými důstojníky nebylo obvyklé.²⁴⁶ Hodnocen byl jako sebevědomý, impulzivní a vznětlivý důstojník.²⁴⁷ V roce 1930 mu byla opět udělena písemná výtka v chování a to za ukvapenost.²⁴⁸ Bláha byl navíc postupně do počátku třicátých let přeskočen v pořadí důstojníky – Josefem Ježkem, Václavem Holnou, Hubertem Stefflem a Josefem Rejfem.

Na konci září 1929 následovala poslední změna místa služebního působení Bláhy. Po zrušení funkce exponovaných četnických štábních důstojníků byl převeden do funkce vyššího četnického štábního důstojníka k ZČV v Bratislavě.²⁴⁹ V této funkci byl hodnocen nadřazeným zemským četnickým velitelem gen. čet. Aloisem Adamičkou za rok 1934 jako důstojník temperamentní, živý, čestný a přímý povahy, který je literárně odborně činný a jeví zájem pro pátrací službu.²⁵⁰ Bláha byl také v tomto roce po třinácti letech povýšen na plk.. Toto povýšení ale nic nezměnilo na faktu, že byl z vyšších důstojníků důstojníkem s nejpomalejším služebním postupem. Navíc vzhledem k tomu, že v pořadí před ním bylo několik důstojníků s vyšším stupněm

²⁴⁴ NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 29, inv. č. 95.

²⁴⁵ NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 25, inv. č. 93.

²⁴⁶ NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 102, inv. č. 168.

²⁴⁷ NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 102, inv. č. 168.

²⁴⁸ NA, f. Ministerstvo vnitra – presidium – dodatky 1918 – 1940, kart. 1359, inv. č. 122, sign. VIII – K – 2.

²⁴⁹ NA, f. Ministerstvo vnitra – presidium 1918 – 1940, kart. 1339, inv. č. 52, sign. VIII – D – 9.

²⁵⁰ NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 102, inv. č. 168.

kvalifikace, nedalo se předpokládat, že by mu byl svěřen vyšší post v hierarchii četnictva.

Okolnosti Bláhova nuceného odchodu do výslužby jsou pozoruhodné. Bláha byl v září 1935 ustanoven velitelem školy pro výcvik výkonných důstojníků u ZČV v Bratislavě. V pravomoci velitele tohoto kurzu bylo dle výnosu MV zpracovat sám návrh na složení učitelů kurzu a pouze pokud by volil důstojníky ze ZČV pro Slovensko, byl ale vázán pokyny zemského četnického velitele z důvodu, aby nebyly dotčeny jiné služební zájmy. Bláha tak dle výnosu navrhl seznam lektorů kurzu, z toho jednoho civilistu, ženu. Kvůli jmenování civilistky došlo v první říjnový den ke konfliktu mezi Adamičkou a Bláhou. Adamička Bláhovi vytkl, že do kurzu navrhl jako přednášejícího civilistu a navíc ženu. Jak sám Bláha uvedl, že z obav o svoji kariéru ihned druhý den požádal MV o přeložení k jinému ZČV. Jeho žádosti vyhověno nebylo. Bláha tvrdil, že si v žádosti na svého nadřízeného nijak nestěžoval. PMV bylo ale jiného názoru a to, že neodůvodněně obvinil Adamičku ze stranickosti a předpojatosti vůči jeho osobě, čímž se dopustil urážky vůči představenému a z porušování služebních předpisů.²⁵¹

V celé záležitosti ale nastal na měsíc podivný klid. Bláha dál působil jako velitel kurzu a zároveň jako učitel pátrací služby až do 5. listopadu 1935, kdy mu byl doručen týden starý výnos MV, který jej zprostil výkonu funkce velitele a učitele kurzu, ponechal jej ale v činné službě vyššího četnického štábního důstojníka ZČV v Bratislavě. Bláha po týdnu od doručení výnosu požádal osobně přednostu 13. oddělení MV JUDr. Josefa Jílka o vyšetření incidentu a ponechání ve funkci velitele kurzu. Ani v tomto případě mu vyhověno nebylo. Adamička ale teprve 22. listopadu 1935 podal trestní oznámení na Bláhu pro porušení kázně.²⁵²

MV přistoupilo počátkem roku 1936 k likvidaci sporu Bláha versus Adamička tím způsobem, že se rozhodlo oba poslat do výslužby, pokud sami nesvolí s penzionováním formou superarbitrace. Ani jednomu se do penze pochopitelně nechtělo a oba uváděli stejné důvody. Jsou zdraví a ve sboru slouží řada věkově i služebně starších důstojníků.²⁵³

Bláha byl nálezem superarbitrační komise v Bratislavě z 5. března 1936 uznán k četnické službě trvale nezpůsobilým. Ministr vnitra 23. března 1936 Bláhovi oznámil,

²⁵¹ NA, f. Ministerstvo vnitra – presidium – dodatky 1918 – 1940, kart. 1359, inv. č. 122, sign. VIII – B – 1.

²⁵² Tamtéž

²⁵³ Tamtéž.

že dnem doručení tohoto dekretu je zproštěn činné služby a je přeložen do trvalé výslužby. Vzhledem k tomuto rozhodnutí nelze vyhovět Bláhově dřívější žádosti o udělení zdravotní dovolené.²⁵⁴

Bláha požádal koncem března 1936 o slyšení prezidenta, aby mohl podat stížnost, že byl předčasně a neprávem penzionován a dále předložit žádost o reaktivování.²⁵⁵

Ministerský rada MV Dr. Jílek podal Kanceláři prezidenta republiky (KPR) k osobě Bláhy následující zprávu. „Bláha jest člověk, který nesnese ohledu. Pokud jde o jeho chování za války, stačí konstatovat, že několik týdnů před převratem v Trutnově v rámci akce pro podporování rakouské státní myšlenky konal přednášku pro četníky, při níž učinil výroky jako starý gauner Masaryk, velezrádní legionáři. Proto bylo proti němu po převratu zavedeno disciplinární řízení. Jelikož však našel vlivného ochránce v osobě gen. Vyčítala, nestalo se mu nic.²⁵⁶ Jest to špinavec a mimoto člověk neobyčejně eroticky založený. Všude, kde sloužil, měl poměry s ženskými,²⁵⁷ pro které byl zapleten do různých vyzvědačských afér, např. v Olomouci do známé Baeran – Novakovský.²⁵⁸ V Čopu na Slovensku se stýkal s ženskou,²⁵⁹ jejíž dcera měla známost s maďarským npor. Umožnil dceři schůzky s tímto důstojníkem tím, že ji vodil na maďarský břeh Dunaje.²⁶⁰ Z toho pak vznikla rovněž vyzvědačská aféra. Za Rakouska se oženil s jakousi Löwovou,²⁶¹ příbuznou gen. Řezáče. Po převratu najednou objevil, že jeho manželka jest příliš německá a dal se s ní rozvést. Na Podkarpatské Rusi navázal

²⁵⁴ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 7, inv. č. 61, poř. č. 54.

²⁵⁵ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 271, inv. č. 1545, sign. A 759/36.

²⁵⁶ Jak bylo výše uvedeno, Bláha potrestán byl.

²⁵⁷ Na Bláhu přišla GVČ v roce 1925 stížnost, že jako ženatý muž bydlí s cizí ženou v pronajatém bytě, za který platí činži. Šetřením bylo zjištěno, že Bláha bydlel měsíc mimo kasárna, když se jemu přidělený příbytek rekonstruoval. Bydlení s cizí ženou se zjistit nepodařilo. NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 32, inv. č. 99. Bláha podal v říjnu 1927 hlášení GVČ, že o něm škt. čet. Rudolf Riedl šíří informace, že je v příliš důvěrném kontaktu manželkou jednoho četnického vrchního strážmistra, za což pak drží nad dotýčným ochrannou ruku. V nařízeném disciplinárním řízení byl Riedl uznán vinným, že inkriminované výroky pronesl. NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 27, inv. č. 94. Možná typické pro četnictvo jest, že disciplinární výbor se toliko ani nezabýval otázkou, jsou li výroky Riedla pravdivé, jako tím, že jejich vyřčením byla ohrožena pověst četnické sboru.

²⁵⁸ Šetření ale nic z toho neprokázalo.

²⁵⁹ Jednalo se o Bláhovu služebnou.

²⁶⁰ Čopem neprotéká Dunaj, nýbrž Tisa.

²⁶¹ První Bláhova manželka se jmenovala Leontina Löwová. Manželství bylo uzavřeno 16. dubna 1911 v Praze katolickým obřadem. V prosinci 1920 bylo přerušeno soužití. Manželé se od té doby vůbec nestýkali. Na jiném místě ale Bláha tvrdil, že manželé spolu nežili již od počátku roku 1919. Manželka žalovala v roce 1925 manžela a navrhla manželství rozloučit pro nepřekonatelný odpor. Bláha s rozloučením manželství souhlasil. Žádná strana neuviedla, kdo nepřekonatelný odpor zavínil. Bláha vinil z rozluky manželství úřady, které mu nebyly schopny přidělit jako ženatému byt v Olomouci. Kdyby byt měl, rodinu by přesídlil a nemuselo dojít k manželské rozluce. Soud prohlásil k 31. prosinci 1925 manželství za rozloučené. Syn žil s matkou v Žacléři. NA, f. Ministerstvo vnitra – Nová registratura 1918 – 1944, kart. 6126, inv. č. 12954, sign. 13/110/25.

styky s manželkou nějakého auditora. Když na to přišel, vyhnal svoji manželku a Bláha si ji musel vzít.²⁶² Je to jeho nynější druhá manželka, dcera lékaře ze Zbraslavi.“²⁶³

Bláha se věci svého penzionování obrátil mimo prezidenta i na ministra vnitra a předsedu vlády. Oba rozhodli, že se Bláhovou stížností nebudou vůbec zabývat. KPR proto navrhla, aby audience nebyla povolena.²⁶⁴ Prezident Bláhu nepřijal.

Pro Bláhu ale penzionováním věc nekončila. Vojenský prokurátor v Bratislavě podal v únoru 1936 u brigádního soudu trestní návrh na potrestání Bláhy za to, že úmyslně porušil povinnou úctu vůči představenému tím, že ve své žádosti o přemístění k jinému ZČV bezdůvodně obvinil svého představeného z nepřípustného jednání vůči své osobě, ze stranickosti, zaujatosti a nešetření služebních předpisů. Bláha se tak měl dopustit porušení subordinace. Brigádní soud ale vrátil počátkem března 1936 vojenskému prokurátorovi s tím, aby se nejprve obrátil na GVC pro vyjádření, zda neshledává vhodnějším zavést s Bláhou disciplinární řízení vzhledem k tomu, že obviněný je dosud soudně a disciplinárně bezúhonný a jedná se v jeho případě o první a ojedinělé provinění, přičemž v obdobných případech bývá disciplinární potrestání považováno za dostatečné. Bláha byl na konci dubna 1936 potrestán peněžitou pokutou 200 K, v případě její nedobytnosti pak čtyřmi dny domácího vězení s podmíněčným odkladem na jeden rok.²⁶⁵

Plk. čet. Otto Bláha byl patrně nejerudovanějším důstojníkem čs. četnictva v oboru pátrací služby a jeho věhlas pronikl i za hranice. Dá se říci, že patřil i k evropské kriminalistické špičce. Přes tyto své nesporné odborné schopnosti však do čelních funkcí čs. četnictva nevystoupal. Důvodů bylo několik. Jednak to byly určité negativní charakterové rysy Bláhy, jako hašteřivost, chorobná ctižádostivost, vyvolávání osobních sporů s kolegy – především s Josefem Ježkem, sklony k provokativnímu jednání nejen vůči kolegům, ale i nadřízeným. Tyto jeho vlastnosti spolu až s chorobnou ctižádostivostí vyvolávaly v řadách jeho četnických kolegů i nadřízených odpor vůči němu a následně i jeho jisté přehlížení, či odmítání a především snižování pravidelného ročního hodnocení jeho představeným.

Důvody určitého Bláhova kariérního neúspěchu byly ale i vnější. Nejvyšší četnické funkce zemských četnických velitelů a GVC byly do jisté míry funkce

²⁶² Pravdivost těchto tvrzení se nepodařilo ověřit.

²⁶³ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 271, inv. č. 1545, sign. A 759/36. Je neuvěřitelné, že si tak vysoký státní úředník dovolil odeslat zprávu s tolika neověřenými informacemi. Zmíněný dopis svědčí o tom, že Bláha se příliš oblibě u Jílka netěšil.

²⁶⁴ Tamtéž.

²⁶⁵ NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 72, inv. č. 120.

politickou, ačkoliv četnictvo mělo být nepolitickou bezpečnostní složkou. Nikdo, kdo na funkci zemského četnického velitele nebo GVC aspiroval, se neobešel bez podpory čelního představitele republikánské strany. Bláhovi tato podpora především v polovině třicátých let chyběla. Zatímco zemští četniční velitelé v Čechách třicátých let Václav Holna a Josef Ježek patřili mezi důstojníky, za jejichž kariérním růstem do nejvyšších četnických pozic stál Rudolf Beran, na Moravě stál za Rudolfem Mládkem Viktor Stoupal. Bláha byl snad formálně vnímán jako muž Jana Malypetra a ten jej minimálně jednou i podpořil, rozhodně se ale nehodlal za Bláhu výrazně exponovat. To spolu se skutečností, že Malypetrova pozice po odchodu z čela vlády začala povážlivě slábnout, předznamenávalo blížící se konec Bláhovy četnické kariéry.

Bláha měl ale i řadu nepřátel. Bylo jím především takřka zcela kompletně především PMV a jeho 13. (četnické) oddělení vedené Josefem Ježkem, které za jeho vedení na sebe strhlo i většinu pravomocí držených do té doby GVC. Proti Bláhovi však vystupovali od vzniku republiky ostře i legionáři.

Bláhův odchod byl z četnictva velmi rychlý a řešen byl obdobně, jako řada jiných nedobrovolných odchodů předtím. Bláha odcházel z četnictva s pocitem ukřivdění, nechutí vůči republice a záští proti legionářům.

Příchod okupantů zaktivizoval i Ottu Bláhu, bohužel však naprosto nežádoucím směrem. Již 18. března 1939 se hlásil u velitele okupační armádní skupiny v Čechách gen. Johannese Blaskowitze. O šest dní později se hlásil u německého posádkového velitelství v Praze.²⁶⁶ Navštívil i KSP a to jak před 15. březnem, tak i po tomto datu. Opakovaně přitom nabízel své služby pro jednání s německými činiteli.²⁶⁷

Bláha podal KSP 23. září 1939 písemnou žádost o propůjčení hodnosti gen. čet.. KSP konstatovala, že návrh na propůjčení čestného titulu musí vzejít z MV. Přesto ale v poslední zářijový den předala Bláhovu žádost MV a přímo do rukou ministra vnitra Josefa Ježka, který měl ve věci rozhodnout.²⁶⁸

Státní prezident propůjčil 22. února 1940 Bláhovi hodnost gen. čet. ad honores. Spolu s Bláhou byli gen. čet. ad honores jmenováni ještě František Bazala a Jan Ševčovic.²⁶⁹

²⁶⁶ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 8, inv. č. 80, poř. č. 90. V Bláhově deníku není účel návštěvy uveden.

²⁶⁷ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 3. Výpověď J. Klimenta z 2. ledna 1946.

²⁶⁸ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 271, inv. č. 1545, sign. R 8431/39.

²⁶⁹ NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 85, inv. č. 148.

Po válce vyšetřovatele zajímaly okolnosti, za kterých byl Bláha jmenován generálem. Bláha při poválečném výslechu popřel jakoukoliv iniciativu ve věci svého povýšení.²⁷⁰ Josef Ježek uvedl, že při návštěvách okupačních úřadů mu bylo přímo naznačováno, že je jejich přáním, aby byl Bláha povýšen. Důvody tohoto zájmu německých úřadů Ježkovi známy nebyly, ale takový zájem o osobu neněmecké národnosti podle Ježka u německých úřadů nebyl obvyklým. On samotný se stavěl proti Bláhově jmenování generálem, předseda vlády Eliáš ale prohlásil, že není tomu vyhnouti a Ježkovi řekl, že musí Bláhu na jmenování navrhnout.²⁷¹ Kliment uvedl, že Bláhovo jmenování generálem se stalo v rámci snah si jej zavázat. Bláha přitom již předtím žádal o reaktivaci, proti čemuž se postavilo MV a Bláhovo jmenování bylo zvoleno spíše jako východisko ze vzniklé situace.²⁷² Žádné písemné doklady o zájmu německých orgánů na jmenování generálem nalezeny nebyly. Z výpovědí svědků je nejpravděpodobnější tvrzení Klimenta, že Bláhově žádosti o povýšení bylo vyhověno ve snaze uspokojit jeho ctizádstivost a naklonit si jej. Ani jeden cíl však jmenování nesplnilo.

Bláha si svého jmenování generálem bezesporu užíval a zakládal si na něm. Počátkem června 1940 se objevil na veřejnosti v uniformě gen. čet. na slavnosti v zahradách Pražského hradu, což vzbudilo značnou pozornost. Kpt. Scheinhütt ze štábu velitele pořádkové policie si stěžoval u ZČV v Praze plk. čet. Jana Pelanta, že Bláha na veřejnosti nosí uniformu, ač je penzistou. Pelant ovšem odvětil, že Bláha se ničím neprovinil, neboť zákaz nošení uniforem důstojníkům čet. v.v. dosud nevešel v platnost, protože měl ke znění výnosu výhrady velitel pořádkové policie a výnos nechal připravit. GVC Rejf ale ještě téhož dne telefonicky Bláhu upozornil, že v nejbližších dnech vyjde výnos gen. von Kamptze o omezení, respektive zákazu nošení stejnokroje příslušníky bezpečnostních sborů v.v. a požádal jej, aby ve stejnokroji do vydání výnosu již nevystupoval. Bláha vzal Rejfovo upozornění i žádost na vědomí.²⁷³

²⁷⁰ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 1. Výpověď O. Bláhy z 27. listopadu 1945.

²⁷¹ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 2. Výpověď J. Ježka z 20. listopadu 1945.

²⁷² ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 3. Výpověď J. Klimenta z 2. ledna 1946.

²⁷³ NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 29, inv. č. 95.

2.1.3. Bohuslav Kálal

Bohuslav Kálal se narodil 21. března 1885 ve Skryji u Habrů. Po studiu na vyšším gymnáziu absolvoval roku 1905 kadetní školu s velmi dobrým prospěchem.²⁷⁴

Skoro celou válku strávil, pokud zrovna nebyl zraněn, v poli, zpočátku na ruské, později na italské frontě. Tři roky války strávil jako velitel horského praporu a samostatné bojové skupiny v Dolomitech. V roce 1915 povýšen na kpt. Poslední měsíce války byl zařazen v různých štábních funkcích na velitelství divize, naposled jako zástupce náčelníka štábu divize. V bojích byl čtyřikrát raněn, z toho jednou vážně.²⁷⁵

Několikrát byl vyznamenán, nejvyšším uděleným vyznamenáním byl v roce 1917 Rytířský kříž řádu Leopoldova.²⁷⁶

Po návratu domu v listopadu 1918 se okamžitě přihlásil do služby v čs. armádě. Za bojů na Slovensku byl zařazen v několika štábních funkcích. Za úspěšně řízení italských legií k bojovým operacím na Slovensku a za činnost spojovacího důstojníka MNO s velitelstvím operujících vojsk na Slovensku mu bylo v roce 1919 vysloveno pochvalné uznání. Téhož roku obdržel ještě pochvalné uznání za vybudování čs. vojsk na Slovensku.²⁷⁷

František Schöbl, velitel ZVV na Slovensku, do kvalifikační listiny v roce 1919 napsal. „Důstojník vzorný, ryziho charakteru, mužné přímé povahy. Prost jakéhokoliv prospěchářského, zjištného nebo stranického zájmu, pracoval neúnavně s nasazením všech svých sil a neobyčejně vyvinutých vloh, na základě bohatých zkušeností ve všech oborech vojenství se zdarem přímo překypujícím. Vážen a ctěn ode všech, kdo ho poznali, energický a ostrý ve službě. Vzděláním a praktickou zkušeností daleko nad jiné vynikající důstojníky. Osvědčil a osvědčí se v každém poměru. Jest v zájmu republiky, aby byl postaven na místo rozsáhlé působnosti.“²⁷⁸

Náčelník štábu ZVV na Slovensku František Bartoš téhož roku do kvalifikační listiny napsal: „Vzorný důstojník, který s přesvědčeným nadšením a nezlomnou energií chopil se důležitého úkolu. Svoji nezištnou, svědomitou činnost spojenou s odbornou znalostí osvědčil se setník Kálal v míře nejvyšší. Překonání všech ohromných překážek, které se mu každým krokem po dobu jeho zdárného působení stavěly v cestu, jest

²⁷⁴ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob. Kvalifikační listina Bohuslav Kálal.

²⁷⁵ Tamtéž.

²⁷⁶ Tamtéž.

²⁷⁷ Tamtéž.

²⁷⁸ Tamtéž.

nejlepším důkazem jeho obětavosti, bystrého ducha a výtečného charakteru. Voják každým coulem jest setník Kálal vzorem pravého čs. demokratického důstojníka, jenž se těší neomezené důvěře a náklonnosti jak důstojníků, tak vojáků. Čs. armáda může s pýchou pohlížeti na tak neohroženého, poměrně mladého důstojníka, jenž nezná žádných překážek při jednou začatém díle. Ačkoliv jsem poznal mnoho důstojníků gšt. během války, musím upřímně doznati, že setník Kálal je jeden z nejlepších co do poctivosti, schopnosti, vojenského a všeobecného rozhledu.“²⁷⁹

Od konce září 1919 do konce ledna 1922 sloužil v organizačním oddělení hlavního štábu MNO v Praze pro zásadní otázky a organizaci pěšího vojska.²⁸⁰

Přednosta operačního oddělení mjr. Emil Fiala hodnotil Kálala v roce 1919 následovně. „Setník Kálal jest vzorný důstojník, který za každých okolností, i těžkých, dokázal, že jest schopen zastávat s nejlepším výsledkem místa nejodpovědnější. Jest důstojníkem vzácné inteligence a osvědčené iniciativy, v každém ohledu spolehlivý a sebeobětavý. Jeho úspěchy, snadné překonání překážek a obtíží jsou přirozeným výsledkem jeho pile a pracovitosti. Jeho přímá a poctivá povaha zajišťuje mu stále přátelství jeho druhů. Setník Kálal jest důstojníkem, který opravňuje k nejlepším nadějím.“²⁸¹

Pplk. Rudolf Kalhous v následujícím roce hodnotil Kálala mnohem stručněji: „Ryzí pevný charakter, nejlepších duševních schopností. Pracuje s úspěchem.“²⁸²

Po čtvrtletním působení jako zástupce MNO u MV se stal na půldruhého roku náčelníkem štábu 1. divize. Velitel divize gen. V. h. tř. Hynek Gibiš považoval Kálala za velmi způsobilého k vedení vyššího velitelství a za výborného organizačního pracovníka. „Pevný, ryzí charakter, rozvážný, výborných schopností. K mimořádnému povýšení způsobilý.“ Kálal byl povýšen, avšak nikoli mimořádně, na mjr. gšt. v září 1922 s pořadím od 1. listopadu 1919. V ročníku 1921 – 1922 absolvoval válečnou školu v Praze.²⁸³

Od poloviny října 1922 až konce září 1929 zastával střídavě funkci náčelníka štábu ZVV v Praze, v Košicích a opět v Praze. Kálal byl před vánoci 1922 povýšen na pplk. gšt. a 1. května 1928 na plk. gšt.²⁸⁴

²⁷⁹ Tamtéž.

²⁸⁰ Tamtéž.

²⁸¹ Tamtéž.

²⁸² Tamtéž.

²⁸³ Tamtéž.

²⁸⁴ Tamtéž.

Zemští vojenští velitelé hodnotili svého náčelníka štábu následovně. Josef Šnejdárek kvalifikoval Kálala jako všestranně vynikajícího pracovitého, svědomitého, velmi schopného důstojníka pevného charakteru, způsobilého k mimořádnému povýšení. Jan Drobný si cenil jeho pevné, přímé povahy a pokračoval: „vynikající, vzorně svědomitý a pracovitý důstojník gšt. Výborný organizátor a instruktor, výborný náčelník štábu ZVV, plně schopný pro vyšší místa v gšt.“ Josef Bílý použil hodnocení svého předchůdce a doplnil, že Kálal je výtečný náčelník štábu ZVV a výtečně způsobilý pro velení pěší a zvláště pak horské brigády, pro kterou jest zvlášť způsobilý.²⁸⁵

Od počátku října 1929 do poloviny srpna 1930 absolvoval kurz pro vyšší velitele. Kálalovo hodnocení po absolvování kurzu pro vyšší důstojníky již v superlativech nebylo. „Při pracích na mapě ukázal jistou nevyrovnanost. Práce konané doma v klidu a osamocení bez časové tísně byly vždy dobré nebo velmi dobré. Práce v prostředí méně tichém a omezeném čase byly již slabší. V terénu prokázal skutečné vojenské kvality a solidní znalosti, třeba že jej nervozita ruší a připravuje jej o část prostředků. Dokázal, že dokáže vést diskusi. Když byl v rámci všeobecné taktiky pověřen vedením armády, organizoval a řídil velmi dobře průzkumnou práci v terénu, činil zpravidla odůvodněná rozhodnutí a vypracoval jasné rozkazy.“²⁸⁶

Po šestitýdenním pobytu na zkušenou u ZVV v Praze nastoupil nejprve jako velitel pěšího pluku v Lučenci, po roce byl jmenován velitelem dalšího pěšího pluku, tentokrát v Jelšavě.²⁸⁷

Brig. gen. Matěj Němec, velitel 19. pěší brigády však v kvalifikaci za rok 1931 s Kálalem jako velitelem pluku spokojen příliš nebyl. „Pevné, ne vždy přímé povahy, dosti vytrvalý, energický až do brutálnosti. Teoreticky vede pluk dobře, ale praktický výkon již často neodpovídá jeho teoretickým úvahám. Jeho rozhodnutí v osobních věcech důstojnického sboru nebývají vždy příznivé pro výkon služby. Schází mu smysl pro takt a ne vždy vyplní daný rozkaz. Těžce snáší své představené. Rád kritizuje své představené, dokonce si dovolil tuto kritiku podat písemně. Celkově dobrý velitel pluku, způsobilý. Jest schopen velet brigádě.“ Němec doporučoval Kálala ponechat na

²⁸⁵ Tamtéž.

²⁸⁶ Tamtéž.

²⁸⁷ Tamtéž.

dosavadním místě, aby měl více příležitosti svoje teoretické úvahy vnést v soulad s praktickým výkonem služby.²⁸⁸

Kálal si zneprátelel Němce kritikou jeho osoby a ten se mu pomstil kvalifikačním popisem. Velitel 10. divize div. gen. Eduard Kadlec, nadřízený Kálala a Němce ke kvalifikaci Němce připojil vlastní hodnocení: „Kálal je důstojníkem vysoké inteligence a značného fondu vědění. Cení sama sebe vysoko, ba přeceňuje se, kterýžto úsudek o sobě samém se u něho zhušťuje v trýznivém pocitu, že jeho kariéra neudržela krok s významem a hodnotou jeho osobnosti. Domníval se, soudím, že i směrodatné faktory v hlavním štábu jsou jeho mínění, a že tudíž může hledět na svoji funkci co by velitele pluku jako na rychle pomíjející stáž před jmenováním generálem a velitelem brigády (jmenování, na které, jako pevně stanovené, představení u trupy nemohou mít vlivu) a že jde hlavně o to, aby tato epizoda, jak na velení pluku patrně hleděl, nebyla zkalena těžce řešitelnými aférami u pluku a podobně a vyskytne – li se přece taková, likvidovat ji co nejméně hlučně. Z této mentality pak vyvěraly jevy, které na plk. Kálala namířily světlo, jako na velitele postrádajícího cílevědomosti, důslednosti a serióznosti, čemuž by u velitele kvalit plk. Kálala jinak nebývalo, kdyby byl považoval svoji funkci za úřad takového trvání, kde plody sklízí a následky nese ten, kdo úřad zastává, oddávaje se mu celou duší. Toto vzato v úvahu, je třeba přiznat k dobru plk. Kálala celkovou profesionální hodnotu, kterou nesporně vlastní jako pracovník gšt., důstojník a voják.“ Antagonismus mezi plk. Kálalem a představeným velitelem brigády, vyvěravší ze způsobu, jakým plk. Kálal třímal velitelskou pravomoc, vedl Kadlece k tomu, navrhnout Kálala přemístění k jinému pluku, aby v zájmu služby neutrpěl. ZVV ing. František Škvor se připojil k popisu Kadlece.²⁸⁹

Kálal byl tedy přemístěn jako velitel k jinému pluku do Jelšavy pod jiného velitele brigády. Zde již dosáhl následujícího roku od velitele 22. pěší brigády brig. gen. Ladislava Forbelského daleko lepší kvalifikace: „Pevná, vážná, přímá povaha. Velmi schopný, prozíravý, iniciativní, vyznačuje se oddaností odolávající každé zkoušce. Má bohaté válečné zkušenosti, zvláště z velehor. Vzorně svědomitý, pracuje s největší vytrvalostí, obezřetně a rychle. Vůči představeným otevřený a vzorně ukázněný. Řídí a vzdělává důstojnictvo velmi účelně. Výcvik pluku vede velmi usilovně a promyšleně. V terénu prokázal skutečné velitelské kvality a vysoké praktické znalosti. K zastávání velitelsství jak pěší, tak horské brigády velmi způsobilý.“ Až do pověření velením

²⁸⁸ Tamtéž.

²⁸⁹ Tamtéž.

brigády doporučoval Forbelský Kálala ponechat na dosavadním místě. V zastoupení nepřítomného Forbelského a při veškeré ostatní práci připravil zvláštní posádková a meziposádková cvičení v roce 1932 výtečně a neobyčejně důkladně. Velitel 11. pěší divize v Košicích připojil popis. „Výtečný velitel pluku, slibuje být výtečným velitelem pěší, lépe ještě horské brigády, pro kterou má úspěšnou i literaturou o světové válce osvědčenou praktickou válečnou průpravu.“ Zemský vojenský velitel Šnejdárek souhlasil s popisem.²⁹⁰

Kálal byl jmenován 30. dubna 1933 velitelem 19. pěší brigády v Lučenci. K novému roku pak byl jmenován brig. gen.²⁹¹

V roce 1933 sestavoval kvalifikační popis Kálala coby velitele brigády velitel 10. divize div. gen. Josef Votruba. Votruba o Kálalovi napsal. „Vysoce inteligentní důstojník pevné a vážné povahy. Svě nevšední vědomosti a bohaté praktické zkušenosti dovede při výchově podřízených správně a vhodně uplatnit. Jeho vliv na kázeň a pořádek v posádce je velmi pronikavý. Kvalifikační stupeň velmi dobrý. Vzhledem ke krátké době působení dotyčného u brigády se zdráhal dát Votruba vyjádření ke způsobilosti zastávat vyšší funkci. Kálal měl však podle něho předpoklady pro vyšší úřady, vyžadující znalosti a organizační vlohy. Navrhl jej ponechat na dosavadním místě. Dvouletý pobyt u pluku působil blahodárně podle velitele divize na celkovou hodnotu popisovaného a jeho ustanovení velitelem brigády upevnilo značně jeho sebevědomí a sebedůvěru.“ Zemský vojenský velitel Šnejdárek doplnil, že se ve velení brigády výborně osvědčuje, velmi způsobilý, výtečný velitel pluku.²⁹²

V roce 1934 byl Kálal hodnocen Votrubou již méně příznivě: „Hladká pružná povaha, velmi energický až bezohledný, neobyčejně sebevědomý a citlivý, velmi ctižádostivý. Služebně je velmi činný, pilný, důkladný a svědomitý. Jeho taktické znalosti jsou sice dobré, jeho rozhodnutí a řešení vypracovaná zvláště pod tlakem času, jsou však často nejasná, zbytečně komplikovaná a možná i neproveditelná a udělil mu kvalifikační stupeň dobrý a doplnil následující informace. K vyššímu velitelství ještě nezpůsobilý, navrhnuo ponechání v činné službě na dosavadním místě.“ Šnejdárek zlepšil jeho stupeň hodnocení na velmi dobrý a považoval jej za způsobilého k vedení divize, neboť je výtečným velitelem, který má značné vědomosti teoretické a velké zkušenosti válečné a který se rozhoduje dobře. Náčelník hlavního štábu arm. gen. L.

²⁹⁰ Tamtéž.

²⁹¹ Tamtéž.

²⁹² Tamtéž.

Krejčí však s hodnocením Šnejdárka nesouhlasil. Kálala považoval za méně způsobilého pro vyšší velitelství.²⁹³

V polovině ledna 1935 byl Kálal ustanoven zástupcem zemského vojenského velitele v Bratislavě.²⁹⁴ Kálala v nové funkci hodnotil zemský vojenský velitel Votruba pouze podle výsledků cvičení. Do popisu napsal: „Velel toho roku kombinované divizi. Posuzoval situaci správně, rozhodoval se rychle a disponoval krátce a účelně. Zanechal umělkování a komplikovanosti, jimiž se vyznačoval při cvičení na mapě. Stupeň hodnocení dobrý. Jest takticky způsobilý pro velení divize.“ Doporučoval jej ponechat na dosavadním místě.²⁹⁵

V následujícím roce 1936 se již Votrubovo hodnocení vztahovalo i k činnosti ve funkci svého zástupce. „Velmi inteligentní, činný a sebevědomý. Velmi pilný a svědomitý s vyvinutým smyslem pro iniciativu a odpovědnost, kterých se nebojí. Chování vůči představeným a sobě rovným bezvadné, vůči podřízeným přísné a demokraticky spravedlivé. Dobrý kamarád, rázný, rozhodný a energický. Je veselý, družný povahy bez škodlivých úmyslů. Svoji povahou se vynikajícím způsobem hodí ke své službě. Intelektuální vlastnosti jsou velmi dobré, je duševně velmi bystrý a pružný, chápe velmi rychle a rozhoduje se logicky správně. Všeobecné vzdělání velmi dobré, taktické vědomosti velmi dobré, administrativní vynikající. Je stále velmi dobře orientován ve všech časových otázkách, které pilně sleduje. Duševně a tělesně zdravý, fyzicky zdatný. K velení divize velmi způsobilý. Na místě zástupce ZVV se velmi osvědčil. Celkový kvalifikační stupeň velmi dobrý.“²⁹⁶

Votrubovo doporučení Kálala coby způsobilého vyslyšeno nebylo. Kálal byl 30. září 1936 jmenován velitelem 1. horské brigády v Rožumberoku a tak se na konci své vojenské kariéry vrátil k horským jednotkám, u kterých před třemi desetiletími začínal. Ve funkci velitele byl ale pouze přes rok. Již počátkem listopadu 1937 byl dán na dovolenou s čekatelným a 1. listopadu 1938 byl přeřazen do výslužby ve věku 53. let.²⁹⁷

Jeho poslední kvalifikační popis za rok 1938 sestavil velitel VII. sboru div. gen. Alois Eliáš: „Velmi iniciativní, odpovědnosti se nebojí, chování bez závad, chápe dobře, velmi logicky uvažuje, ovládá velmi dobře předpisy, snaha o zvýšení vzdělání je průměrná. Na cvičení v horách prokázal výtečnou tělesnou zdatnost. Svě bohaté

²⁹³ Tamtéž.

²⁹⁴ Tamtéž.

²⁹⁵ Tamtéž.

²⁹⁶ Tamtéž.

²⁹⁷ Tamtéž.

zkušenosti v horském výcviku velmi dobře uplatňuje. Při cvičení horské brigády nevedl, ale v řízení cvičení se uplatňoval velmi dobře. Má dobré organizační schopnosti, způsobilý k velení divize, kvalifikace velmi dobrá.“²⁹⁸

Za zářijové mobilizace byl brig. gen. Kálal povolán do služby a jmenován velitelem úseku Jih velitelství „Čv“.²⁹⁹

2.1.4. Jan Fousek

Jan Fousek se narodil 24. června 1892 v Hostimi do rodiny českých sedláků. Od roku 1909 absolvoval hospodářskou školu v Berouně. Poté pracoval na rodném gruntě. V letech 1912 – 1913 absolvoval jednoroční školu pro záložní důstojníky.³⁰⁰

Vypovězení války Srbsku znamenalo pro Fouska jako pro mnoho jiných mužů mobilizaci. Od konce srpna 1914 byl v poli na srbské frontě jako velitel čety, od nového roku 1915 v hodnosti ppor.. Na jaře 1915 byl poprvé těžce zraněn a v polovině téhož roku povýšen na por.. Po vyléčení se stal velitelem roty na ruské frontě, koncem srpna 1915 po dvouměsíční službě v poli byl opět těžce raněn. Po uzdravení absolvoval na jaře 1916 kulometný kurz a poté k 1. červnu 1916 povýšen na npor.. Od příštího dne sloužil v poli na Sočské frontě.³⁰¹ Zde 16. září 1916 Fousek odpočíval se 120 muži plukovní zálohy za frontou. Toho dne prorazila italská vojska část fronty. Fousek, který byl na cestě na velitelství praporu, průlom zpozoroval a vrátil ke svým mužům. Fousek zahájil boční palbu na postupující Italy. Boční palbu Italové vůbec nečekali, neboť si rakousko-uherských vojáků odpočívajících ve skrytu jeskyně vůbec nevšimli. Italy nečekaná boční palba zastrašila a jejich postup byl zastaven. Fousek byl raněn do nohy, velel však dál. K Fouskovi se připojil zbytek jeho mužů a s jednou setninou zahájil útok na tři setniny Italů. Část jich byla zajata a zbytek zahnán. Po půldruhé hodině boje dobyla setnina pod jeho velením zpět v boji na ruční granáty kótu 208 a udržela ji až do příchodu posil. Spolu s posilami pak obnovil postavení na původní linii fronty, přičemž bylo zajato dvě stě Italů a ukořistěny čtyři kulometry.³⁰²

²⁹⁸ Tamtéž.

²⁹⁹ Pavel Minařík, Reorganizace armády v 2. polovině 30. let a vytvoření operační sestavy vojsk pro vyhlášení mobilizace, in: Sborník vojenské akademie v Brně, řada C – D, č. 2, Brno 1999, s. 65 – 90.

³⁰⁰ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 1. Výpověď Jana Fouska z 19. listopadu 1945.

³⁰¹ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob. Kvalifikační listina Jan Fousek.

³⁰² Kamarádství, roč. XIII, č. 6, červen 1944, s. 84.

Po bitvě se nechal ošetřit a poté strávil více než měsíc v nemocničním ošetřování. Potom velel rotě až do září 1918 na italské frontě, kde přežil v roce 1917 otravu plynem.³⁰³ Pak byl až do téměř konce války na frontě soluňské. V době závěrečného rozkladu rakousko-uherské armády absolvoval ústup přes Banát a Srbsko do Chorvatska.³⁰⁴

Od konce války do konce listopadu byl velitelem zeměbraneckého praporu ve službách Království Srbů, Chorvatů a Slovinců (dále Království SHS). Za tuto činnost obdržel koncem roku 1918 pochvalné uznání vrchního velitele čs. branné moci a v roce 1920 jugoslávský řád Bílého orla IV. třídy.³⁰⁵

V čs. armádě sloužil nejprve jako velitel roty posádky v Chomutově,³⁰⁶ od června 1919 byl velitelem praporu a poté sloužil v různých funkcích u velitelství pěšího pluku 48 v Benešově. K 1. lednu 1923 byl přemístěn do Berouna k pěšímu pluku 38, kde velel střídavě četě, rotě, poddůstojnické škole a opět četě.³⁰⁷ V březnu 1927 odešel v hodnosti kpt. na vlastní žádost do výslužby.³⁰⁸

Za služby pro Království SHS byl hodnocen jako vynikající důstojník zvláštních schopností s výborným organizačním talentem. Fousekův velitel do kvalifikace napsal: „Pevný a přímý charakter, se vzornou svědomitostí v plnění svých povinností jest skvělým příkladem pro své podřízené, u kterých je neobyčejně oblíben. Má hlavní zásluhu na udržení vzorné kázně u pluku po převratu. Je pevného vlasteneckého smýšlení.“ V roce 1919 byl hodnocen jeho skvělý charakter, svědomitost, ukázněnost, oblíbenost. V letech 1920 a 1921 se toto hodnocení opakovalo. V roce 1922 byl považován za způsobilého k mimořádnému povýšení. Přímé, ryzí, otevřené a ucelené povahy, stejně hodnocen i ve všech následujících letech.³⁰⁹ Při odchodu do výslužby mu bylo MNO písemně vysloveno pochvalné uznání za jeho vojenskou službu.³¹⁰

³⁰³ VŮA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob. Kvalifikační listina Jan Fousek.

³⁰⁴ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti Praha, sign. 300 – 3 – 2.

³⁰⁵ VŮA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob. Kvalifikační listina Jan Fousek.

³⁰⁶ Fousek téměř po čtvrtstoletí vzpomínal, kterak se před Vánoci 1918 postavil sám pouze s dvěma pistolemi proti kompanii vzbouřených českých dobrovolníků, která neukázněností a inzultacemi Němců ohrožovala dobré jméno českého národa. NA, f. Krejčí Jaroslav, kart. 5, sign. 23 – 18 – 1.

³⁰⁷ Tamtéž.

³⁰⁸ Kolem důvodů odchodu do výslužby podal Fousek dvě verze, republikovou a okupační, v republikové verzi tvrdil, že odešel zpět na grunt proto, že vyslechl volání jeho selské krve k rodné půdě. V protektorátní verzi tvrdil, že odešel pro nespokojenost s poměry v armádě, někdy konkrétně uvedl, že kvůli legionářům. ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti Praha, sign. 300 – 3 – 2, jindy zase proto, že si nemohl a nechtěl zvyknout na systém, který zavedl tehdejší režim a osvobozenecký štáb. NA, f. Krejčí Jaroslav, kart. 5, sign. 23 – 18 – 1.

³⁰⁹ VŮA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob. Kvalifikační listina Jan Fousek.

³¹⁰ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti Praha, sign. 300 – 3 – 2.

Dále obdržel tato rakousko-uherská vyznamenání: Velká stříbrná a bronzová medaile Signum Laudis, Karlův válečný kříž, Vojenský záslužný kříž, Řád železné koruny III. třídy, Rytířský kříž řádu Marie Terezie.³¹¹

Dekretem Kanceláře vojenského řádu Marie Terezie ze dne 10. června 1921 byl propůjčen Rytířský kříž vojenského řádu Marie Terezie Janu Fouskovi, což bylo na Fouskovu žádost 26. února 1942 potvrzeno kanceláří. Řád byl udělen pro Fouskovo vynikající, iniciativní a statečné velení, když se slabou skupinou sedmdesáti mužů provedl protiúder do boku a týlu italské 9. jízdní divize, dobyl a udržel důležitou kótu 208, čímž přispěl k udržení postavení rakousko-uherských vojsk na jižním křídle fronty v sedmé bitvě na Soči.³¹²

Na podzim 1927 se stal v Hostimi starostou.³¹³ Funkci vykonával devět let. Zasloužil se o elektrifikaci obce, regulaci potoka, hrazení bystřin a zalesňování kopců v katastru obce. Činný byl i v družstevnictví.³¹⁴

Neznámý autor článku s názvem Venkov jedna rodina, který vyšel 28. ledna 1929 ve Večerníku Práva lidu č. 23 a rovněž v Poledníku Přítel lidu 29. ledna 1929 č. 24, komentoval činnost Fouska jako starosty. Obsah se dotkl cti starosty obce Hostim Jana Fouska, obecní rady a obecního zastupitelstva takovým způsobem, že Fousek podal soukromou žalobu na zodpovědného redaktora novin pro přečin bezpečnosti cti. Článek popisoval smrt dvou starých lidí umrznutím takovým způsobem, že u čtenáře mohl vzniknout dojem, že za jejich smrt nese odpovědnost Fousek. Fouska rozlítil především následující obsah článku. V obecní pastoušce obce Hostim žily dvě osoby pokročilého stáří, živící se většinou žebrotou. Obec jim nedávala žádnou chudinskou podporu, takže si nemohli zakoupit otop. Když žena požádala Fouska o uhlí, odmítl jí vyhovět. Fousek byl rovněž obviněn, že po zjištění úmrtí obou osob nechal obecní pastoušku uklidit a vytopit ještě před příchodem lékaře, který měl stanovit příčinu smrti. Obec byla obviněna, že se nestarala, zda měli staříci co jíst, ani o to, aby měl kdo odnést zemřelé na hřbitov. Fousek obsah článku rozporoval, neboť zastupitelstvo obce se usneslo na vyplácení podpory a obecní rada učinila vše potřebné ohledně jejich zaopatření. O článek se zajímalo v únoru i státní zastupitelství. Podle názoru státního zastupitelství došlo k trestnému činu, neboť byl obviňován veřejný úřad a došlo

³¹¹ Tamtéž.

³¹² SOA Praha, f. Mimořádný lidový soud Praha, TNS 7/47, poř. č. 3.

³¹³ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti Praha, sign. 300 – 3 – 2.

³¹⁴ NA, f. Ministerstvo vnitra – Londýn (1913) 1940 – 1945 (1947), kart. 206, inv. č. 293, sign. 2 – 33 – 5/b.

k popuzování veřejné zášti a nenávisti. Vzhledem k tomu, že Fousek již podal soukromou žalobu, státní zastupitelství se rozhodlo věc odložit a trestní řízení proti neznámému autorovi a zodpovědnému redaktorovi nezavádět. Vrchní státní zastupitelství tento postup schválilo a ministerstvo spravedlnosti (dále jen MS) vzalo zprávu o tomto postupu na vědomí.³¹⁵

Fousek byl zvolen do zemského zastupitelstva v roce 1935 za republikánskou stranu, jejímž byl členem. Za tři roky činnosti předložil pouze jediný návrh. Přitom byli tací členové zemského zastupitelstva, kteří jich předložili desítky. Fousek předložil v únoru 1936 návrh na rozšíření programu stavebních prací na stabilizaci svažitých území a strží v okresech Beroun, Louny, Příbram a Rakovník pro rok 1937. Svůj návrh odůvodňoval tím, že tyto práce jsou levnější než přehrady a regulace a že tyto práce zmírní tíživou nezaměstnanost. Finanční prostředky na tyto práce chtěl převést z fondu pro meliorace. Fousekův návrh ale nebyl schválen s odůvodněním, že žádné projekty na stabilizaci svažitých území a strží nejsou ve zmíněných okresech připraveny, ačkoliv Fousek ve svém návrhu tvrdil, že přípravné práce byly již zahájeny nebo již dokončeny.³¹⁶ V zemském zastupitelstvu poznal zastupitele za národně socialistickou stranu prof. JUDr. Jaroslava Krejčího. Jejich styk byl ovšem pouze zdvořilostní.³¹⁷

V lednu 1936 byl Fousek na ustavující schůzi krajského výboru důvěrníků zvolen do předsednictva výboru kraje Praha republikánské strany,³¹⁸ což byl také nejvýznamnější jeho stranický post.

Fousek byl činný i v družstevnictví. V roce 1937 byl předsedou Středočeského družstva hospodářského v Berouně.³¹⁹ Dále byl uveden v seznamu A. Hrubého jako významný pracovník ve skladištním družstevnictví.³²⁰

2.2. Svaz vojáků z fronty

2.2.1. Svaz vojáků z fronty za republiky

Spolek Svaz vojáků z fronty v ČSR se sídlem v Praze byl založen roku 1936. Jeho stanovy byly ministerstvem vnitra schváleny teprve koncem října 1937.³²¹

³¹⁵ NA, f. Prezidium Ministerstva vnitra, kart. 407, sign. 225 – 407 – 6.

³¹⁶ NA, Zemské zastupitelstvo v Praze 1929 – 1939 (1941), kart. 138, inv. č. 433.

³¹⁷ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti Praha, sign. 300 – 3 – 2.

³¹⁸ NA, f. Národní jednota v Praze 1938 - 1940, kart. 1, inv. č. 8.

³¹⁹ NA, f. Hrubý Adolf, kart. 24, sign. 48 – 3 – 41.

³²⁰ NA, f. Hrubý Adolf, kart. 48, sign. 48 – 50 – 2.

Předsedou tohoto spolku byl Hynek Babka, ústředním (generálním) tajemníkem Bohumír Cetkovský a místopředsedou Jan Hájek, později Jan Doleček. Spolek se měl dle stanov zabývat toliko pěstováním kamarádkých styků vojáků z fronty.³²²

Činnost spolku byla od jeho vzniku bedlivě sledována státními úřady. Důvodů bylo několik. Ústřední tajemník spolku B. Cetkovský byl na počátku 20. let odsouzen za zpronevěru a podle policejního ředitelství v Praze byl několikrát vyšetřován pro různé delikty.³²³ Dalším důvodem pro sledování bylo, že Cetkovský byl členem hnutí Vlajka.³²⁴

Cetkovský se ve svazu stavěl aktivně zejména proti přijímání legionářů, Hájek naopak hodlal organizaci vybudovat zejména na legionářích. Do vzájemných sporů se promítala i rozdílná politická příslušnost obou. Zatímco Cetkovský byl členem Vlajky, Hájek byl členem ústředí Národní obce fašistické (NOF) a později přešel do Národního tábora (NT). Když nedošlo k dohodě ohledně členství legionářů ve svazu, nastal vyprovokovaný hromadný odchod značné části členstva ze svazu. Secesí ze svazu vojáků z fronty tak vznikl v dubnu 1937 spolek Exekutiva bývalých vojáků, jehož větší část tvořili legionáři. Vedení Exekutivy³²⁵ bylo tvořeno členy NOF a stoupenci Stříbrného.³²⁶ Zatímco počet členů Exekutivy začal rychle stoupat, svaz vojáků z fronty se stal po odchodu většiny členů početně málo významným spolkem, jehož většinu tvořili příslušníci nebo sympatizanti hnutí Vlajka.

Oba spolky se snažily do svého vedení získat význačnou osobnost z řad čs. generality, díky které by nastal příliv nových členů a která by dokázala získat i finanční prostředky. Exekutiva se snažila za předsedu získat arm. gen. v.v. Josefa Šnejdárka, který po delším jednání odmítl převzít funkci z důvodu, že spolek je příliš malý a tudíž bezvýznamný. Po tomto neúspěchu se představitelé Exekutivy obrátili na gen. int. Peška. Ten byl ale v aktivní službě, takže nabídku odmítl. Poté byl osloven arm. gen. v.v. Alois Podhajský, ale i ten odmítl.³²⁷ Nakonec byl na ustavující schůzi za předsedu zvolen brig. gen. Josef Palacký. Funkce předsedy se ale rychle vzdal, neboť byl v aktivní službě a nepožádal nadřízené o povolení funkci vykonávat. Navíc spolek

³²¹ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 398, sign. N 3111.

³²² NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 14, inv. č. 5.

³²³ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 398, sign. N 3111.

³²⁴ ABS, f. Odbor politického zpravodajství ministerstva vnitra, sign. 2M: 10174.

³²⁵ Název spolu uvádím výjimečně i ve zkrácené verzi s počátečním velkým E, aby nedošlo k záměně s mocí výkonnou – exekutivou.

³²⁶ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 1301, sign. 225 – 1301 – 3.

³²⁷ Tamtéž.

neměl v této době ani schválené stanovy. S Palackým bylo pro jeho aktivitu s Exekutivou dokonce zavedeno kárné řízení.³²⁸

Souběžně s iniciativou Exekutivy se Šnejdárka pokoušel získat i svaz vojáků z fronty a v jeho případě byla snaha korunována, alespoň z počátku, úspěchem. Šnejdárek jako jediný z vysokých armádních důstojníků v únoru 1937 odpověděl na dopis svazu a slíbil, že funkci předsedy svazu převezme, neboť s ním sympatizuje.³²⁹ V polovině března téhož roku se Šnejdárek sešel poprvé s Cetkovským. Cetkovský nabídl Šnejdárkovi funkci předsedy svazu vojáků z fronty. Šnejdárek v zásadě neodmítl, rozhodnutí si ale vyhradil na pozdější dobu.³³⁰ V jednání bylo pokračováno v květnu. Cetkovský členům svazu tvrdil, že Šnejdárek je ochoten převzít funkci předsedy spolku, neboť si ověřil, že svaz vojáků z fronty je seriózním podnikem. Nestanovil ovšem datum, kdy funkci předsedy převezme. Zároveň ale zdůraznil, že jej funkce předsedy nesmí nijak pracovně zatěžovat. Cetkovský žádal Šnejdárka, aby pomohl opatřit finance pro tiskový orgán svazu ve výši alespoň 22 000 K, což měl slíbit.³³¹

Počátkem dubna 1938 byl uspořádán mimořádný sjezd svazu vojáků z fronty, jehož hlavním bodem měla být volba nového předsedy. Babka přitom musel přítomné delegáty ještě před příchodem Šnejdárka nabádat, aby při případné debatě s novým předsedou svazu zachovali slušnost. Šnejdárek byl po příchodu na sjezd poněkud zklamán, neboť očekával schůzi většího rozsahu i významu. Poté pronesl krátký projev, v němž pozdravil přítomné bojovníky od Těšína, projevil souhlas s cíli svazu a zdůraznil nutnost činnorodé práce. V závěru doporučil Babku, Cetkovského a Dolečka do vedení spolku jakožto schopné organizátory a slíbil zkontrolovat organizační práci v odbočkách svazu. Své volby předsedou svazu ani nevyčkal a kvapně sjezd opustil. Do vedení spolku byli dále zvoleni jako I. místopředseda H. Babka, generální tajemník (GT) B. Cetkovský a jednatel J. Doleček.³³²

Šnejdárek skutečně žádné aktivity jako předseda svazu vojáků z fronty nevyvíjel. Příliv nových členů ani financí se nekonal. Svaz vojáků z fronty 18. listopadu 1938 pražskému policejnímu ředitelství oznámil, že jeho předsedou již Šnejdárek není.³³³ Stejnou informaci sdělil Šnejdárek následujícího dne MNO.³³⁴

³²⁸ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 1514, sign. 207 – 1514 – 98.

³²⁹ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 1301, sign. 225 – 1301 – 3.

³³⁰ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 1514, sign. 207 – 1514 – 98.

³³¹ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 1301, sign. 225 – 1301 – 3.

³³² Tamtéž.

³³³ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1957) 1918 – 1959 (1960), kart. 398, sign. N 3111.

³³⁴ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271, sign. D 2782/39.

Proces sloučení spolků bývalých vojáků započal již za druhé republiky. Podle představ MNO a plk. gšt. Čeňka Kudláčka, který byl pověřen MNO dohledem nad procesem slučování, se měl stát jedinou organizací bývalých vojáků Svaz československých záložníků a bývalých vojáků. Do tohoto svazu se měly v první fázi sloučit spolky neprofesionálních vojáků s výjimkou spolků válečných poškozců. Slučování mělo proběhnout velice rychle a mělo skončit do konce roku 1938. Předsedou Svazu československých záložníků a bývalých vojáků byl 30. října 1938 na schůzi tohoto spolku zvolen brig. gen. v.v. Karel Heřman.³³⁵

Svaz vojáků z fronty v ČSR opakovaně rušivě zasáhl do procesu slučování vojenských spolků a nehodlal vstoupit ani do nově vzniklého Svazu čs. záložníků a bývalých vojáků. Bylo proto rozhodnuto o zastavení činnosti svazu vojáků z fronty. Policejní ředitelství v Praze proto úředně zastavilo 30. listopadu 1938 s okamžitou platností z důvodu zachování veřejného klidu a pořádku činnost Svazu vojáků z fronty v ČSR, neboť spolek rušivě zasahoval do jednání směřujících k sjednocení všech organizací záložníků a klamal veřejnost tím, že užíval jména osoby arm. gen. v.v. Šnejdárka, označujíc jej za svého předsedu.³³⁶ Do nového spolku odmítla vstoupit i Exekutiva bývalých vojáků. I její činnost byla úředně zastavena. Oba spolky měly být úředně rozpuštěny. Do okupace se to však již nestihlo.³³⁷

Po zastavení činnosti svazu vojáků z fronty se ale spolek nerozešel a jeho vedení potají fungovalo dále. Cetkovský s Dolečkem si v dopise z února 1939 trpce postěžovali Gajdovi, že jejich dosavadní předseda Šnejdárek se u plk. gšt. Kudláčka zapřel, že by byl předsedou Svazu vojáků fronty a nakonec utekl, což je pro Cetkovského s Dolečkem trpké zklamání. Šnejdárek ještě stihl předtím prohlásit, že byl o povaze spolku mylně informován. O Šnejdárkovi autoři dopisu prohlásili, že je nespolehlivým vůdcem i člověkem. Oba vyjádřili odhodlání jít s Gajdou „do každého boje a čekají na jeho rozkazy, aby mohli dát své chlapské síly k dispozici jeho službám.“³³⁸

³³⁵ NA, Prezidium ministerstva vnitra, kart. 1301, sign. 225 – 1301 – 3.

Brig. gen. v.v. Karel Heřman, narozen 29. září 1875 ve Valachu, absolvoval roku 1904 válečnou akademii ve Vídni. První světovou válku strávil jak v poli jako velitel pěšího pluku i v různých štábních funkcích. V čs. armádě velel pěší a horské brigádě. Většinu času ale strávil ve vyšších štábních funkcích v hlavním štábu a na MNO. Naposledy byl přednostou 3. oddělení (doplňovacího)/I. odboru MNO. Brig. gen. jmenován v roce 1928. Roku 1934 odešel do výslužby. VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, kvalifikační listina Karel Heřman.

³³⁶ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 398, sign. N 3111.

³³⁷ ABS, f. Odbor politického zpravodajství ministerstva vnitra, sign. 2M: 11505.

³³⁸ NA, f. Gajda Rudolf, kart. 2, inv. č. 67.

Po vzniku Protektorátu Čechy a Morava došlo k aktivizaci činnosti Svazu vojáků z fronty.³³⁹ Jeho GT Cetkovský navštívil koncem března 1939 velitele německých vojsk v Čechách gen. pěchoty Johannese Blaskowitze. Již v poslední březnový den se plk. Schniewind z německého velitelství obrátil na pražské policejní ředitelství s dotazem na osobu Cetkovského. Cetkovský vešel později v písemný styk i se zplnomocněncem branné moci říšského protektora v Čechách a na Moravě gen. Erichem Fridericim, státním tajemníkem Karl Hermannem Frankem a dalšími představiteli okupační správy.³⁴⁰ Především Frank z vystupování Cetkovského získal dojem o jeho serióznosti a Svaz vojáků z fronty začal být považován za okupantům přátelskou organizaci.

Proto přípis říšského protektora z 12. května 1939 určený Eliášovi v podstatě obsahoval přání povolení další činnosti Svazu vojáků z fronty.³⁴¹ S opětovným povolením činnosti svazu vojáků z fronty předseda protektorátní vlády nesouhlasil a Frankovi dal 20. května 1939 ve své odpovědi najevo své výhrady k obnovení činnosti svazu, neboť podle jeho názoru stačí Svaz československých záložníků a bývalých vojáků vedený K. Heřmanem a Svaz vojáků z fronty je tedy nadbytečným. Ve stejný den nicméně pražské policejní ředitelství povolilo činnost Svazu vojáků z fronty.³⁴²

2.2.2. Počátky protektorátu a pokus o sloučení spolků bývalých vojáků

Po začátku okupace se však u představitelů okupačních jednotek nebyli představit jenom Bláha a Cetkovský. Vojenského velitele Prahy gen. Eccarda von Gablenz a Blaskowitze navštívili K. Heřman a GT Svazu čs. záložníků a bývalých vojáků Alois Bláha. Účelem jejich návštěv bylo zajištění další existence jejich svazu.³⁴³

Jiná návštěva proběhla 28. června 1939 u Fridericiho a zúčastnili se jí předseda Podpůrného svazu bývalých českých důstojníků div. gen. Jan Šípek a jeho zástupce gen. chéf justiční služby v.v. Adolf Zelený.³⁴⁴ Účelem návštěvy, ke které došlo na žádost

³³⁹ Se zánikem ČSR byl název Svaz vojáků z fronty v ČSR zkrácen na Svaz vojáků z fronty.

³⁴⁰ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 398, sign. N 3111.

³⁴¹ Tamtéž.

³⁴² Tamtéž.

³⁴³ ABS, f. Odbor politického zpravodajství ministerstva vnitra, sign. 2M: 11505.

³⁴⁴ Gen. chéf just. služby Adolf Zelený, narozen 6. února 1877 v Josefově, vystudoval právnickou fakultu Karlo – Ferdinandovy univerzity. Po základní vojenské službě jako jednoroční dobrovolník v rakousko-uherské armádě zůstal. Před první světovou vykonával funkci posádkového soudce, v době první světové války byl vojenským prokurátorem velitelství IX. sboru v Litoměřicích. V roce 1919 byl převzat v hodnosti pplk. just. služby do čs. armády. Rovněž v čs. armádě funkčně a hodnostně stoupal. Začínal jako soudce divizního soudu v Josefově, později se stal předsedou divizního soudu v Hradci Králové. V roce 1928 nastoupil jako rada nejvyššího vojenského soudu v Praze. O dva roky později byl jmenován

Šípka, bylo získat informace o budoucích úkolech svazu, dále v krátkém projevu představit organizaci a podat náčrt její budoucí činnosti.³⁴⁵

Tyto návštěvy byly motivovány obavami, aby okupační správa nelikvidovala spolky bývalých vojáků a jejich jmění nezabavila. Obava to byla do jisté míry planá, neboť rozhodující německé orgány neuvažovaly o zastavení činnosti spolků bývalých vojáků a neuvažovaly bezprostředně ani o zabavení jejich jmění. Šlo jim spíše o kontrolu činnosti svazů a jejich jmění. Česká strana tedy trpěla obavami poněkud zbytečně.

Za této situace vstoupil na jaře 1939 do veřejného dění a do akce za záchranu existence spolků bývalých vojáků a jejich jmění brig. gen. v.v. Bohuslav Kálal. Kálal vystupoval jako solitér a nezastupoval žádnou organizaci bývalých vojáků. V květnu podal návrh na zajištění majetku svazů čs. důstojníků a rotmistrů.³⁴⁶ Jednalo se o jeho vlastní iniciativu, takže ihned v kruzích odboje vznikly spekulace, co či kdo stojí za jeho iniciativou.³⁴⁷

Počátkem léta docházelo ke změnám ve vedení spolků bývalých vojáků. Cetkovský s Dolečkem dali v poslední červnový den ÚŘP na vědomí, že Kálal převzal předsednictví Svazu vojáků z fronty.³⁴⁸ Cetkovský informoval taktéž předsedu protektorátní vlády. Policejní ředitelství v Praze začalo celou věc šetřit.³⁴⁹ Kálal počátkem září 1939 na MV uvedl, že mu zplnomocněnec branné moci vyslovil přání, aby nad Svazem vojáků z fronty držel ochrannou ruku a eventuálně se postavil v jeho čelo. Předsednictvo mu bylo dvakrát nabídnuto, měl však několik podmínek. Ve svazu bude pořádek, bude se postupovat loajálně, spolek bude nadále český a pracovat bude v národním duchu. Mezitím byl ale Fridericim určen za zprostředkovatele mezi všemi vojenskými spolky a zplnomocněncem branné moci, a proto před výborem Svazu vojáků z fronty prohlásil, že po dobu svého pověření nebude v tomto spolku vykonávat

prezidentem téhož. V roce 1931 byl povýšen na gen. just. služby a v roce 1934 na gen. šéfa just. služby. Do výslužby odešel v roce 1937. VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, kvalifikační listina Adolf Zelený.

³⁴⁵ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 324, sign. 114 – 325 – 6.

³⁴⁶ NA, f. Hrubý Adolf, kart. 37, sign. 48 – 10 – 38.

³⁴⁷ V kartotéce Gestapem umučeního pplk. gšt. Třebického, kterou vedl pro účely odboje, je uvedeno: 3. května 1939 – Bartoš pracoval na memorandu pro německé říšské vojenské úřady spolu s gen. Kálalem. 17. srpna 1939 – Gen. Kálal s gen. Bartošem snaží se získat vedení svazu čs. důstojníků, Kálal prohlásil, že podaří – li se mu získat vedení svazu, bude chtít přesvědčit Němce o tom, že je nutno svaz udržet a tím zachránit svazový majetek, který obnáší více než 18 milionů K. ABS, f. Ústředna Státní bezpečnosti, sign. 303 – 31 – 11.

³⁴⁸ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 324, sign. 114 – 325 – 6.

³⁴⁹ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 398, sign. N 3111.

žádné funkce a ani jej nepřevzme, neboť chce zůstat nestranným a pracovat ve prospěch všech spolků.³⁵⁰

Podle Babky učinili představitelé svazu nabídku Kálalovi k převzetí Svazu vojáků z fronty. Kálal nabídku přijal, k výkonu funkce ale nedošlo, neboť byl mezitím jmenován prostředníkem mezi organizacemi bývalých vojáků a zplnomocněncem branné moci.³⁵¹

Cetkovský uvedl, že Kálal přijal funkci předsedy Svazu vojáků z fronty v květnu 1939. Funkci však nevykonával, protože byl pověřen funkcí při slučování spolků bývalých vojáků. Změna úřadům hlášena nebyla, neboť si to nepřál Kálal. Navíc nebyl předsedou zvolen, neboť volba ani neproběhla.³⁵²

Na základě šetření MV dospělo k závěru, že Kálal není předsedou svazu.³⁵³ ÚŘP, úřadovna Abwehru v Praze³⁵⁴ a SD³⁵⁵ však byly opačného názoru. Korespondence Svazu vojáků z fronty byla ještě v srpnu opatřena jménem Kálala jako předsedy spolku, kolonka pro jeho podpisy však zůstávala prázdná.³⁵⁶ Lze tedy dovodit, že Kálal funkci předsedy nevykonával.

Svaz čs. záložníků a bývalých vojáků byl přejmenován na Kamarádský svaz bývalých vojáků. V jeho čele zůstal Heřman. Počet jeho členů je udáván v této době na 17 000.³⁵⁷ Ke změně názvu došlo také ve Svazu čs. důstojníků, který nesl nový název Podpurný svaz bývalých českých důstojníků. Došlo i ke změně v jeho vedení, když z funkce předsedy odešel Šípek a v této funkci jej nahradil Zelený.³⁵⁸ Analogicky proběhla i změna názvu ve svazu rotmistrů, který se teď nově jmenoval Podpurný svaz bývalých českých rotmistrů.

V červenci 1939 došlo k iniciativě skupiny okolo ing. arch. Havleny, která organizovala oficiální cestu představitelů hlavních protektorátních organizací bývalých vojáků do Berlína. Oficiálním cílem výpravy bylo položení věnce u hrobu padlých německých vojáků z první světové války. Do delegace byli ze známých osob vybráni

³⁵⁰ Tamtéž.

³⁵¹ Tamtéž.

³⁵² Tamtéž.

³⁵³ Tamtéž.

³⁵⁴ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti II, sign. 315 – 229 – 1.

³⁵⁵ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 127, inv. č. 2114, sign. 109 – 7 – 121.

³⁵⁶ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 324, sign. 114 – 325 – 6.

³⁵⁷ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 324, sign. 114 – 325 – 7.

³⁵⁸ Tamtéž.

např. Bláha, Kálal a Fousek. Z cesty ale nakonec sešlo, neboť německá strana neměla na akci zájem.³⁵⁹

V polovině července nabraly události okolo spolků bývalých vojáků nový směr. Náčelník štábu zplnomocněnce plk. Longin informoval 15. července 1939 představitele Svazu vojáků z fronty, Exekutivy bývalých vojáků, Kamarádského svazu bývalých vojáků a Podpůrného svazu bývalých českých důstojníků, že zplnomocněnec německé branné moci u říšského protektora gen. pěchoty Friderici určil brig. gen. v.v. Bohuslava Kálala prostředníkem mezi jím a vojenskými spolky. Představitelé svazů byli požádáni, aby napříště předkládali svá přání pouze prostřednictvím Kálala.³⁶⁰

Zelenému Kálal tvrdil, že ke svému jmenování prostředníkem mezi zplnomocněncem německé branné moci a spolky bývalých vojáků přišel bez nejmenšího přičinění. Z nenadání dostal pozvání k Fridericimu, který mu při návštěvě vyslovil potěšení, že osobně potkává vojáka, o kterém se tak pochvalně píše v německé knize *Der Krieg im Gebirge*. Poté mu Friderici sdělil, že byl jmenován prostředníkem. Kálal dodal s náznakem možné souvislosti, že Longin je jeho spolužák z kadetky.³⁶¹

Problém Fridericiho pověření byl ale v tom, že jednal z vlastní vůle bez souhlasu a pravděpodobně i bez vědomí ÚŘP. Česká strana ovšem brala Kálalovo pověření za oficiální.

Vzhledem k tomuto vývoji situace i předseda protektorátní vlády rozhodl, že se má obnovit proces slučování spolků bývalých vojáků a jeho řízením pověřil Kálala.³⁶²

Kálal požádal v rámci svého nového poslání o setkání státního tajemníka. Frank nebyl proti. Pro účel návštěvy vypracovala Ústředna SD pro Čechy a Moravu pro státního tajemníka zprávu o poznatcích o činnosti Kálala. Kálal byl popisován jako pilný člověk, který dříve nebyl politicky činný a v nacionálním ohledu se neexponoval. SD dala státnímu tajemníkovi na uvážení, zda by nemělo být v rozhovoru Kálalovi řečeno, aby byl Cetkovský neveřejně stažen z funkce GT, neboť podle SD je jeho osoba zátěží pro svaz, protože byl marxistou s pochybnou minulostí a jedná bez vědomí Kálala. K přijetí Kálala ale nedošlo, neboť byla informace o termínu přijetí zaslána Kálalovi na chybnou adresu. SD totiž již ve své zprávě chybně uvedl ulici, kde Kálal bydlel, proto nemohlo být pozvání doručeno. Kálal proto požádal Franka o nový termín

³⁵⁹ NA, f. Eliáš Alois, kart. 4, sign. 18 – 8 – 5.

³⁶⁰ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 324, sign. 114 – 325 – 7.

³⁶¹ NA, f. Eliáš Alois, kart. 4, sign. 18 – 8 – 5.

³⁶² Tamtéž.

přijetí, bylo mu ale oznámeno, že státní tajemník pro přílišné pracovní vytížení není toho času k dispozici.³⁶³

K jednání o sloučení spolků bývalých vojáků došlo 22. srpna 1939. Kálal měl hlavní projev, v němž obsáhle vysvětloval potřebu sjednocení spolků bývalých vojáků a načrtl průběh procesu slučování. Po sloučení měly existovat pouze tři svazy bývalých vojáků Podpůrný svaz důstojníků bývalé čs. armády, se kterým se měl sloučit Svaz rotmistrů bývalé čs. armády, dále Exekutiva bývalých vojáků, do které by vstoupily všechny vojenské spolky a jako poslední Svaz vojáků z fronty. Po projevu Kálala následovala debata.³⁶⁴

Doleček upozornil, že v případě neúspěchu je připraven k dalším krokům bez souhlasu ostatních. Zelený se vyjádřil negativně ke sjednocení podpůrného svazu důstojníků s podpůrným svazem rotmistrů. Se zřetelem k vyjádření Zeleného bylo navrženo rozšířit skupinu tří do budoucna existujících vojenských spolků o čtvrtý a to svaz rotmistrů. Kvůli negativnímu vyjádření Zeleného si vzal slovo Kálalův pobočník Ettl. Kritizoval odmítnutí sloučení svazů důstojníků a rotmistrů jakožto stanoviska vlády a zplnomocněnce německé branné moci jako chování neslučitelné s povinnostmi bývalého důstojníka a vyzval přítomné, aby splnili příkaz doby a pomohli hladkému průběhu jednání. Zelený se ohradil proti uložené lhůtě 25. srpna 1939 a oznámil, že podle informací od předsedy vlády byla pevně stanovena lhůta pro sloučení do 15. září 1939. Kálal poté ukončil polemiku.³⁶⁵

Doleček za Svaz vojáků z fronty prohlásil, že jeho svaz je srozuměn se spojením a propojením dřívějších vojáků podle uvedených zásad. Na otázku, zda trvá Kamarádský svaz bývalých vojáků na splynutí s Exekutivou bývalých vojáků, odpověděl předseda Exekutivy redaktor Hájek ano, Heřman za kamarádský svaz prohlásil, že nemá plnou moc k takovému prohlášení. Na otázku, zda trvá svaz rotmistrů na spojení se svazem důstojníků odpověď jeho vedoucí Galuška ano, Zelený však, že nemá zplnomocnění od svazu důstojníků rozhodnout. Kálal na závěr prohlásil, že vedoucím jednotlivých spolků zakáže jakékoliv finanční transakce a zasedání uzavřel výzvou k disciplíně a uvědomění si své odpovědnosti.³⁶⁶ Jednání tedy skončilo bez jakéhokoliv hmatatelného výsledku.

³⁶³ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 127, inv. č. 2114, sign. 109 – 7 – 121.

³⁶⁴ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 324, sign. 114 – 325 – 7.

³⁶⁵ Tamtéž.

³⁶⁶ Tamtéž.

Poté navštívil ÚŘP Kálal a představil se zde jako pověřenec zplnomocněnce německé branné moci pro novou organizaci všech českých svazů vojáků. Při této příležitosti se zeptal na postoj ÚŘP vůči Cetkovskému. Bylo mu sděleno odmítavé stanovisko k jeho osobě, což Kálal uvítal. Kálal prohlásil, že by spolupracoval společně s Cetkovským jen velmi nerad. Kálal byl doposud mínění, že Cetkovský je u říšského protektora *persona grata*.³⁶⁷

Vzhledem k těmto informacím Kálal spolu s Ettelem 28. srpna 1939 osobně vyzvali Cetkovského, aby se vzdal postu GT Svazu vojáků z fronty. Mezi Kálalem a Cetkovským došlo k roztržce.³⁶⁸ Následujícího dne Cetkovský s Dolečkem oznámili státnímu prezidentovi, že na základě Kálalova požadavku příčícího se dobrým mravům okamžitě s ním a s jeho pobočníkem přerušují veškeré styky a trvají na dalším samostatném postupu Svazu vojáků z fronty. Toto sdělení bylo dáno rovněž na vědomí Fridericimu a ÚŘP³⁶⁹

K vypuknutí války zaslal Kálal na základě zmocnění zástupců největších spolků bývalých vojáků říšskému protektorovi prohlášení loajality, že „se zřetelem k těžkým hodinám, které nyní pro Velkoněmeckou říši nastaly, náčelníci všech vedoucích spolků bývalých vojáků spontánně a bez jakéhokoliv vnějšího vlivu jednomyslně slavnostně prohlašují, že se oni sami a jejich svazy zcela ochotně dávají k dispozici pro všechny úkoly, které jim mají být vyhrazeny pro cíle a dobro Říše a protektorátu. Současně poslušně prosí, aby jeho excelence zplnomocněnec branné moci ráčil vydat rozkazy také pro tyto spolky.“ Kálal zároveň oficiálně písemně říšského protektora uvědomil, že na požádání zplnomocněnce převzal zprostředkování mezi jím a spolky bývalých vojáků. Vedoucím hlavních svazů již rozumně vysvětlil, že se mají podřídit jednotnému vedení, které bude mít odpovědnost za jejich veškerou činnost a vůči všem rozhodujícím činitelům.³⁷⁰

Svaz vojáků z fronty přišel s vlastním prohlášením, ve kterém ale zašel o dost dále. „My čeští vojáci z fronty bojovali jsme čestně ve světové válce na všech frontách

³⁶⁷ Tamtéž.

³⁶⁸ Podle tvrzení Kálala Cetkovský vyjádřil ochotu vzdát se funkce GT, kladl si však podmínku, že mu bude opatřeno dobře placené zaměstnání. Kálal přislíbil, že věc s předsedou vlády probere. Cetkovský ale začal stupňovat své požadavky a začal požadovat navíc nemalé peníze. Kálal za těchto okolností nechtěl v jednání pokračovat, nakonec se ale rozhodl v jednání s ním pokračovat pouze zdánlivě, aby mohl jeho nečestné jednání demaskovat. Po dalších požadavcích Cetkovského se rozhodl Kálal jednání přerušit. Po odmítnutí svých požadavků Cetkovský u Clannera obvinil Kálala s Eliášem z pokusu o uplacení jeho osoby. ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při MV, sign. 301 – 95 – 3.

³⁶⁹ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271/b, sign. D 5711/39.

³⁷⁰ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 324, sign. 114 – 325 – 7.

společně s německými frontovými kamarády, společně jsme s nimi prolévali krev a společně vítězili. Dnes prohlašujeme slavnostně, že v případě války, právě tak jako před 25 lety chceme bok po boku s německými frontovými kamarády bojovat až do konečného vítězství.“³⁷¹ Kálal byl svévolí Cetkovského rozezlen. Ministerského radu Volckarta z ÚŘP upozornil, že zmíněné loajální prohlášení učinil Cetkovský pouze proto, aby se vyhnul svému odvolání z postu GT. Volckart se ke Kálalově stanovisku přiklonil.³⁷²

Kálal oznámil 27. září 1939 za přípravný výbor odpovědným místům, že bylo zřízeno Ústředí svazů bývalých vojáků v Čechách a na Moravě (ÚSBV), které mělo zahrnovat spolky: Podpůrný svaz důstojníků bývalé čs. armády, Podpůrný svaz rotmistrů bývalé čs. armády, Exekutiva bývalých vojáků, Kamarádský svaz bývalých vojáků a Svaz domobrany z Itálie.³⁷³

O dva dny později byly stanovy ÚSBV podány MV ke schválení. Cetkovský okamžitě o nově vzniklé situaci informoval župního vedoucího NSRKB³⁷⁴ pplk. m. sl. Fridricha Clannera a ten obratem uvědomil státního tajemníka.³⁷⁵ Frank odpověděl v důvěrném dopise Clannerovi 3. října 1939, že nemá žádné pochyby vůči založení jednotného českého vojenského svazu a že by tím ohrožoval existenci Svazu vojáků z fronty. Bylo by však žádoucí, kdyby mohl (Frank) obdržet stanovy nového svazu vojáků, aby si mohl učinit obraz o tendencích nového svazu vojáků. Potom odevzdal ministru Ježkovi svá přání ve vztahu ke stanovám nového svazu vojáků.³⁷⁶

Vzhledem k proklamovanému vzniku ÚSBV začal ÚŘP také řešit, co s pověřením Kálala od zplnomocněnce. Volckart státnímu tajemníkovi 29. září 1939 navrhl, aby dosavadní pověření zůstalo v platnosti a Kálal byl navíc pověřen říšským

³⁷¹ Národní politika, roč. LVII, č. 238, 27. srpna 1939 s. 4.

³⁷² NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 324, sign. 114 – 325 – 7.

³⁷³ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 398, sign. N 3111.

³⁷⁴ Nationalsozialistischer Reichskriegerbund vznikl na rozkaz Vůdce 4. března 1938 a jako jediný spolek bývalých vojáků byl výsledkem procesu glajchšaltizace v totalitním státě. Mimo zůstal pouze svaz bývalých vojáků z povolání, který sdružoval bývalé aktivní důstojníky a poddůstojníky ve výslužbě. Vůdcem NSRKB se stal gen. pěchoty m. sl. Wilhelm Reinhard, který měl zároveň i hodnost SS – Gruppenführera. Základem NSRKB se stal Kyffhäuserbund, založený po smrti císaře Viléma I. roku 1888. Ostatní spolky bývalých vojáků byly rozpuštěny a ve svazu byl nastolen vůdcovský princip. Úkolem svazu byla osvětová činnost, organizování cvičných střelb, školení, dobročinná a sociální činnost atd.. Základní jednotkou bylo Kamarádství, vyšší pak župy, které se skládaly s Kamarádství. NA, f. Český svaz válečníků 1939 – 1945, kart. 14, inv. č. 7.

³⁷⁵ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 127, inv. č. 2114, sign. 109 – 7 – 121.

³⁷⁶ Tamtéž.

protektorem reorganizací svazů bývalých vojáků. NSRKB mělo být oznámeno, že pouze toto pověření legitimizuje přijetí a styk s NSRKB.³⁷⁷

Stanovy ÚSBV prošly do poloviny listopadu připomínkovým řízením MV, KSP a Presidia ministerské rady (PMR). PMR a KSP nemělo ke stanovám výhrad. MV pouze žádalo drobné úpravy, aby stanovy odpovídaly platným společným předpisům. Výhrady byly odstraněny.³⁷⁸ Pro funkci vedoucího se počítalo s Kálalem.³⁷⁹

Se vznikem ÚSBV ani s Kálalem jako jeho vedoucím se nehodlali smířit představitelé Svazu vojáků z fronty a státnímu tajemníkovi zaslali 10. října 1939 denunciační dopis. Cetkovský s Dolečkem oznámili, že v Kálalovi rozpoznali Benešova stoupence, který chce s několika legionářskými důstojníky založit novou organizaci. Autoři také upozornili i na podezřele spěšné a hladké schvalování stanov českými úřady. Nakonec oba doporučili, že by bylo vhodné se na činnost zakladatele nové organizace podívat.³⁸⁰

Od poloviny listopadu se čekalo na stanovisko německé strany. Kálal se snažil sondovat situaci ohledně stanov koncem listopadu ve štábu zplnomocněnce, v polovině prosince u župního vedoucího NSRKB Clannera a v první polovině ledna u náčelníka štábu NSRKB mjr. m. sl. Hossnera a Frankova tajemníka Roberta Giese. Vždy loboval za vznik ÚSBV. Pokaždé byl ale pouze vyslechnut a žádného stanoviska se mu nedostalo.³⁸¹

Kálal při příležitosti návštěvy Clannera popsal v celku nezaujatě situaci ve Svazu vojáků z fronty: „Ve Svazu vojáků z fronty není možno pořádek vytvořit, protože všechny vedoucí osoby jdou vlastní cestou. Předseda a jeho zástupce nemají moc a GT Cetkovský sleduje pouze své osobní cíle. Proto se stalo nemožným Svaz vojáků z fronty přetvořit a k němu připojit všechny frontové vojáky bývalé rakouské armády, jak by tomu účel a váha tohoto spolku odpovídala. Není snadné přimět frontové vojáky, aby vstoupili jako členové do tohoto spolku, pokud bude GT Cetkovský. V tomto spolku jsou jen trafikanti a minimální počet neinformovaných frontových vojáků. Bylo by záhodno úředně zjistit hospodaření ve svazu a počet skutečně platících členů. Jméno Svazu vojáků z fronty je Cetkovským tak zprofanováno, že propaganda k potenciálním

³⁷⁷ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 324, sign. 114 – 325 – 7.

³⁷⁸ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1957) 1918 – 1959 (1960), kart. 447.

³⁷⁹ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271/b, sign. L 1780/39.

³⁸⁰ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 127, inv. č. 2114, sign. 109 – 7 – 121.

³⁸¹ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti II, sign. 315 – 229 – 1.

členům je skoro vyloučena. Organizace invalidů rovněž nechce přistoupit k tomuto spolku jen kvůli osobě GT.“³⁸²

Při návštěvě u Hossnera Ettel prohlásil, že Cetkovský je nevzdělaný muž, který činí vše pouze pro sebe a který Kálala s Ettelem požádal o zaplacení svých dluhů atd. výměnou za své odstoupení. Ettel vyjádřil své nepochopení, že takový člověk mohl být německou stranou ochotně vyslechnut.³⁸³

Od počátku prosince začalo být precizováno stanovisko ÚŘP k ÚSBV. Volckart, který ještě před dvěma měsíci Kálala doporučoval, teď státnímu podtajemníkovi Kurtu von Burgsdorffovi doporučoval odmítnout stanovy ÚSBV. Domníval se totiž, že hybnou silou založení ÚSBV je Eliáš a Národní souručenství (dále jen NS).³⁸⁴

Státní tajemník ve svém stanovisku 18. prosince 1939 kladl důraz na to, aby Kálal neměl již více právo jednat s odkazem na ÚŘP v otázce sloučení spolků bývalých vojáků. Frank dále zakázal konat zásadní rozhovory, které se svého času konaly pod Kálalovým předsednictvím a kterých se účastnil také zplnomocněnec branné moci. Určil, že pro úpravy týkající se záležitostí vojenských spolků je kompetentní nikoliv zplnomocněnec německé branné moci, nýbrž ÚŘP, a stanovil, že nebudou nadále podporovány snahy Kálala, nýbrž Svazu vojáků z fronty. Nakonec upozornil všechny německé úřady, že navazování či udržování styků s Kálalem je nežádoucí.³⁸⁵

Kálal ještě před koncem roku 1939 požádal MV o povolení vydávání periodika Zprávy bývalých vojáků. Vycházet mělo dvakrát do měsíce v nákladu 30 000 výtisků.³⁸⁶

Vedení ÚŘP dalo 12. ledna 1940 vedoucímu tiskového odboru ÚŘP Wolframovi von Wolmar písemně na vědomí, že Kálalova žádost vydávat časopis nesmí být za žádných okolností doporučena, neboť Kálal jedná na přání předsedy protektorátní vlády a NS. „Naším zájmem musí být podporovat Svaz bývalých frontových vojáků, tzn. stávající sdružení dřívějších rakousko – uherských účastníků války, které je prosté legionářů a židů. Jakékoliv sloučení této skupiny s ostatními spolky vojáků, které jsou všechny prostoupeny legionáři a jejich řízení v rukou legionářů, nám nemůže

³⁸² Tamtéž.

³⁸³ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 324, sign. 114 – 325 – 7.

³⁸⁴ Tamtéž.

³⁸⁵ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 127, inv. č. 2114, sign. 109 – 7 – 121.

³⁸⁶ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti II, sign. 315 – 229 – 1.

vyhovovat. Obdobně musí být vhodným způsobem také zabráněno vydání časopisu. Stanovy ÚSBV jsou zamítnuty.“³⁸⁷

Téhož dne rozhodl státní tajemník, že německá strana nemá zájmu na vytvoření ÚSBV a nedává proto ani souhlas jeho stanovami a informoval o tom předsedu protektorátní vlády.³⁸⁸ Kálal byl oficiálně informován MV o tomto rozhodnutí až 6. března 1940. Kálal k tomu řekl, že potřebné kroky za účelem získání souhlasu ÚŘP podnikne Bláha, který se nechal slyšet, že potřebný souhlas získá do dvou týdnů.³⁸⁹

Frank v důvěrném oběžníku dal 6. února 1940 na vědomí všem odborům ÚŘP vzhledem k častým a opakovaným návštěvám Kálala a jeho tajemníka Ettela kvůli založení spolku ÚSBV následující závazné stanovisko: „Úmyslem Kálala je postupovat podle výzev premiéra. ÚSBV měl pojmout veškeré vojenské spolky s výjimkou svazu bývalých frontových vojáků a zároveň vytvořit konkurenci pro Svaz vojáků z fronty. Veškeré vojenské spolky v Protektorátu Čechy a Morava jsou pod vedením legionářů a jsou mimořádně silně legionáři prostoupeny, několik z nich řadí ke svým členům také židy. Pouze Svaz bývalých vojáků z fronty je prostý židů a legionářů. To znamená, že počínání Kálala směřuje k znovuzřízení legionářského panství a k dalekosáhlému poškození Svazu vojáků z fronty. Za těchto podmínek jsem zamítl souhlas k založení spolku ÚSBV. Tímto Vás o tom informuji a nařizuji, aby v budoucnosti další udržování vztahů ke Kálalovi, nebo navazování takových vztahů nenastalo.“³⁹⁰

Rozhodnutí státního tajemníka bylo konečné. Myšlenka ÚSBV alespoň prozatím padla. Kálal svoji vizi střežové organizace neopustil a dál působil i jako zprostředkovatel a mluvčí ostatních větších vojenských spolků vyjma Svazu vojáků z fronty. Pověření Eliáše totiž zůstávalo stále v platnosti.

2.2.3. Komisařské vedení Svazu vojáků z fronty

Podle rozhodnutí státního tajemníka z počátku února 1940 se měl stát německou stranou protěžovanou organizací bývalých vojáků Svaz vojáků z fronty. Z výše uvedených rozhodnutí Franka je patrné, že bude toliko podporován Svaz vojáků z fronty, nikde se však ani v náznaku nehovoří, že by tuto důvěru mělo i jeho stávající

³⁸⁷ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 324, sign. 114 – 325 – 7.

³⁸⁸ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 127, inv. č. 2114, sign. 109 – 7 – 121.

³⁸⁹ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1957) 1918 – 1959 (1960), kart. 447.

³⁹⁰ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 127, inv. č. 2114, sign. 109 – 7 – 121.

vedení. Vedení Svazu vojáků z fronty a zejména jeho GT si svým dosavadním jednáním nejen v záležitosti ÚSBV důvěru okupačních úřadů rozhodně nezískal. Bylo tedy zřejmé, že bude třeba nalézt novou kompetentní osobu pro vedení tohoto svazu. Výběh byl celkem jednoduchý. Po eliminování politických hochštaplerů a dobrodruhů v podstatě existovala jediná trochu přijatelná osobnost – gen. čet. v.v. Otto Bláha.

Otto Bláha přitom měl se Svazem vojáků z fronty již určité zkušenosti. Do svazu totiž vstoupil v létě roku 1939. Ale již na podzim téhož roku byl vyloučen.³⁹¹

Od poloviny března 1940 se Bláha intenzivně zajímal o situaci ve Svazu vojáků z fronty.³⁹² Zároveň jevil zájem převzít jeho vedení.³⁹³ Již koncem března 1940 Bláha říšskému protektorovi oznámil, že se stal předsedou Svazu vojáků z fronty. Volckart v polovině dubna k tvrzení Bláhy připojil následující komentář: „Bláha ještě není vedoucím Svazu vojáků z fronty, nýbrž pouze o to dosud usiluje. Jak dalece se mu podaří? Vedení Svazu frontových vojáků se vůči Bláhovi velmi důrazně vzpírá a podle nejnovějších informací to také s úspěchem činí.“³⁹⁴

Bláha skutečně vývoj poněkud předbíhal. Za svým cílem převzít vedení svazu však šel nesmlouvavě. Prohlašoval, že zjištěné nepořádky ve svazu oznámí Gestapu a konkrétně udá Cetkovského prohřešky. Podle zápisu z jeho deníku navštívil Bláha od konce března do poloviny dubna 1940 ve věci machinací, podvodů a krádeží Cetkovského postupně župního vedoucího NSRKB Clannera, Gestapo, ministerského radu URP Volckarta, vrchního radu Dr. Roberta Giesse, znovu Clannera, spolupracovníka SD Leopolda Überlackera a nakonec opět Clannera. Giess přitom

³⁹¹ Bláha po válce tvrdil, že důvodem jeho vyloučení byla kritika Cetkovského metod. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 7, inv. č. 61, poř. č. 54. Doleček při výslechu po válce uvedl, že důvodem vyloučení Bláhy byl jeho konkurenční podnik v ČSSN, kde sdružoval frontové vojáky. ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 1. Výpověď J. Dolečka z 21. listopadu 1945.

³⁹² Otto Bláha v poválečném výslechu uskutečněném dne 27. listopadu 1945 tvrdil, že jej říšský protektor při návštěvě 3. února 1940, když byl Bláha poděkovat za své povýšení, vyzval, aby vytvořil nový Svaz frontových bojovníků podle stanov NSRKB. ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 1. Bláha se však minimálně mýlil v dataci, protože gen. čet. byl jmenován až 22. února 1940. Bláha požádal o audienci u říšského protektora za účelem vyjádření díky za povýšení na gen. čet. až 16. března 1940. NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 148, sign. 114 – 150 – 3. V dopise Robertu Giessovi z poloviny listopadu 1940 uvedl, že to byl adresát, kdo jej pověřil v únoru 1940 přebudováním Svazu vojáků z fronty na SV. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 8, inv. č. 81, poř. č. 91. V dopise předsedovi protektorátní vlády Jaroslavu Krejčímu z června 1942 uvedl, že od říšského protektora obdržel 2. února 1940 příkaz zorganizovat ČSV po vzoru NSRKB. ABS, f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, sign. 302 – 228 – 18. A ještě jedna verze, v dopise veliteli Sipo a SD z října 1942 Bláha tvrdil, že zřídil ČSV na příkaz státního prezidenta po předchozím souhlasu říšského protektora. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 6, inv. č. 34, poř. č. 17. Tuto verzi ale rezolutně odmítal Kliment.

³⁹³ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 95 – 3.

³⁹⁴ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 324, sign. 114 – 325 – 7.

rozhodl, že ve věci zasáhne prostřednictvím Gestapa, které proti Cetkovskému zakročí.³⁹⁵

Dne 20. dubna 1940 došlo k zatčení Cetkovského a zároveň provedlo Gestapo prohlídku kanceláří Svazu vojáků z fronty. Bláha byl z počátku prohlídce na pozvání přítomen. Později se ale musel vzdálit. Gestapo si odneslo se sebou písemnosti, účetnictví svazu a další doklady a kanceláře zapečetilo. Bláha byl 10. května 1940 pozván na Gestapo, kde mu byly předány klíče od kanceláří svazu, peněžní kniha – vedená ovšem pouze do konce října 1939, vkladní knížka a finanční hotovost, dohromady skoro 7000 K. Většinu těchto peněz využil Bláha na vyplacení zastavených a zabavených psacích strojů, které byly majetkem Wehrmachtu. Téměř všechny doklady zůstaly na Gestapu, zejména účetnictví. Později byly sice některé doklady nalezeny, nicméně se nepodařilo ani částečně zrekonstruovat původní jmění svazu. Nový finanční deník byl založen k 15. květnu 1940. Počáteční veškeré jmění po převzetí svazu Bláhou bylo vyčísleno na necelých 12 000 K, nebyly však v něm zaneseny závazky, které jmění převyšovaly, ani řada dalších závazků, které Bláha odmítal uznat.³⁹⁶

Důvody zatčení Cetkovského nebyly nikdy Gestapem oficiálně oznámeny. Podle měsíční zprávy SD o politickém vývoji za měsíc duben 1940, byl Cetkovský „blízko toho prodat Svaz vojáků z fronty podle pravidla největší peněžní nabídky. Snažil se s pomocí daleko přemrštěného počtu členů u německých i českých míst zvýšit kvalitativně hodnotu svého svazu. Eliáš, jakož i kruhy kolem Havelky a Nebeského věřili, že ve svazu spočívá nebezpečí posílení Němcům přívětivé opozice. Pro své zájmy našli jako způsobilého politicky a finančně úplatného Cetkovského. Ten se navíc těžce provinil kvůli dopisům, které od něho obdržely vyšší říšská místa.“³⁹⁷ Cetkovský byl proto vzat Gestapem do vazby.³⁹⁸

³⁹⁵ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 8, inv. č. 82, poř. č. 91.

³⁹⁶ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 398, sign. N 3111. Doleček a Fric po válce vyšetřovatelům tvrdili, že za svazem nebyly pohledávky. ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 1. Jejich tvrzení ale nebylo pravdivé. Nemuselo jít ale nutně o lež, protože nemuseli o závazcích Cetkovského učiněných jménem svazu vědět.

³⁹⁷ Pravděpodobně jsou myšleny dopisy, obsahující pomluvy a nepravdivé informace.

³⁹⁸ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 38, sign. 114 – 9 – 48. V souladu se zprávou SD je i tvrzení státního tajemníka, který tvrdil, že Cetkovský byl zatčen kvůli intrikám. NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 127, inv. č. 2114, sign. 109 – 7 – 121.

Podle informací správce jmění Svazu vojáků z fronty mjr. int. v.v. Josefa Šperka se po zřízení protektorátu dal Cetkovský s několika členy svazu k dispozici Wehrmachtu. Vznikla tak obchodní skupina, která obstarávala různé nákupy pro Wehrmacht, jako jateční dobytek, papriku, povidla a jiné poživatiny. Přitom se měli Cetkovský a spol. obohatit na úkor objednatele i dodavatelů, kterým

Zatčení Cetkovského se ukázalo vážnější, protože Cetkovský byl předán Gestapem do koncentračního tábora (KT), kde zahynul.³⁹⁹

Bláha se ujal řízení věci Svazu vojáků z fronty, aniž by k tomu byl někým oficiálně písemně pověřen. Přesto byla jeho řídicí a organizační činnost respektována jak českými, tak německými úřady a orgány. Bláha, ač v podstatě samozvaný vedoucí spolku, rozpustil koncem května 1940 předsednictvo Svazu vojáků z fronty a zprostil s okamžitou platností výkonu funkcí dosavadní činovníky spolku.⁴⁰⁰ Trvalo další měsíc, než oprávněné orgány začaly činit ve věci vedení organizace formální pořádek.

Státní tajemník zaslal 26. června 1940 Bláhovi dopis, jehož obsah Bláha považoval za oficiální pověření k vedení Svazu vojáků z fronty. Dopis ale neobsahuje pověření v klasické formě, spíše se jedná o Frankovo konstatování. „Protože jste se zasadil s tak potěšujícími úspěchy za další existenci této organizace (Svaz vojáků z fronty – pozn. aut.), vyslovuji vůči Vám naději, že Svaz vojáků z fronty pod Vaším vedením při striktním dodržování jeho stanov rychle překoná politováníhodný vývoj posledních měsíců.“⁴⁰¹

Příští den Bláha státního prezidenta písemně informoval, že již sestavil stanovy pro Svaz válečníků (SV), které jsou ve svých zásadách shodné se stanovami NSRKB. Emila Háchu dále žádal, aby v novém Výboru Národního souručenství (VNS) byla minimálně polovina jeho členů vybrána z účastníků světové války. Svůj požadavek odůvodňoval tím, že pouze SV se bude jako jediný těšit důvěře říšskoněmeckých kruhů a varoval před tím, aby byli frontovní vojáci vylučováni z veřejného života. Bláha dokonce sestavil seznam kandidátů. Ze známých osob zde byli Fousek, známý fašista mjr. v.v. Emil Šourek, doc. PhDr. Tomáš Krejčí, malíř Jan Úprka ml. a další.⁴⁰²

Při návštěvě ministra vnitra gen. čet. Josefa Ježka 29. června 1940 u velitele Bezpečnostní policie a SD SS – Obersturmbannführera Horsta Böhmeho bylo Ježkovi

nezaplatili. Tato skupina se ale zabývala i zprostředkováním služeb jako dodávání děvčat do barů, převodem židovského majetku do ciziny apod. NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 13, inv. č. 3.

³⁹⁹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 8, inv. č. 58, poř. č. 64.

⁴⁰⁰ NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 13, inv. č. 5.

⁴⁰¹ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 127, inv. č. 2114, sign. 109 – 7 – 121. Tvrzení Pasáka, Tomáš Pasák. Pod ochranou říše, Praha 1998, s. 287, že se státní tajemník obrátil v tomto dopise na Bláhu s požadavkem, aby byla vytvořena organizace bývalých českých vojáků z první světové války, která by byla určitým protikladem legionářů, nedopovídá obsahu dopisu. Stejně tak neodpovídá skutečnosti Pasákovu tvrzení, že byl Bláha v této době již povolán za komisařského vedoucího Svazu vojáků z fronty, neboť se tak stalo až později.

⁴⁰² AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271/b, sign. D 696/40.

naznačeno, že je přáním ÚŘP, aby dosavadní vedení svazu bylo odstraněno a Bláha byl pověřen komisařskou správou za účelem reorganizace.⁴⁰³

Bláha byl konečně pověřen 5. července 1940 komisařským vedením Svazu vojáků z fronty.⁴⁰⁴ Vedle pověření komisařským vedením Svazu vojáků z fronty MV dále bylo Bláhovi oznámeno, že stanovy tohoto spolku byly shledány MV nevyhovujícími kvůli změněným státoprávními poměrům. Vzhledem k tomu, že ustanovení ve stanovách nešla odstranit, MV pověřilo Bláhu, aby předložil stanovy nové příslušným českým protektorátním úřadům ke schválení. MV zároveň určilo, že působnost všech orgánů spolku se přenáší na komisařského vedoucího (KV) a všichni členové dosavadních spolkových orgánů jsou povinni podat KV na jeho vyzvání vysvětlení ve všech záležitostech spolku. KV byl zmocněn zastupovat spolek navenek a podepisovat veškeré jeho písemnosti. Přitom byl ale povinen se řídit platnými předpisy, nařízeními MV a spolkovými stanovami. Byl odpovědný MV, kterému měl také předkládat o průběhu reorganizace příslušné zprávy.⁴⁰⁵

Stanovy SV předal Bláha ke schválení MV 10. srpna 1940. MV se prostřednictvím PMR obrátilo skoro po měsíci⁴⁰⁶ s žádostí na říšského protektora o zaujetí stanoviska k návrhu stanov Svazu válečníků. Z ÚŘP se dostaly stanovy do rukou velitele Sipo a SD Böhmeho. Ten se počátkem listopadu ztotožnil s námitkami MV vůči stanovám. Zároveň projevil ve věci velký zájem a MV požádal, aby upravené stanovy urychleně projednalo a on byl o stavu věci vyrozuměn.⁴⁰⁷ Bláha přitom schválení stanov opakovaně urgoval písemně u Böhmeho.⁴⁰⁸

MV koncem listopadu Bláhovi odepsalo, že jeho žádost, v níž jako KV Svazu vojáků z fronty navrhl náhradu tohoto spolku SV a požádal o schválení vzniku SV včetně následného rozpuštění Svazu vojáků z fronty, projednalo a nebere na vědomí žádost a utvoření spolku SV zakazuje.⁴⁰⁹

⁴⁰³ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 398, sign. N 3111.

⁴⁰⁴ Tamtéž.

⁴⁰⁵ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 6, inv. č. 27, poř. č. 20.

⁴⁰⁶ Je třeba připomenout, že schvalování stanov ČSSN a USBV proběhlo v minulém roce v řádu dnů. Bláha se tak mohl oprávněně domnívat, že jsou v případě stanov SV činěny neopodstatněné průtahy.

⁴⁰⁷ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 398, sign. N 3111.

⁴⁰⁸ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 6, inv. č. 34, poř. č. 17.

⁴⁰⁹ Několikastránkové odůvodnění obšírně pojednávalo o důvodech zamítnutí stanov. Spolek má ráz polovojské organizace, jehož založení i existenci Výnos Vůdce o zřízení protektorátu Čechy a Morava, čl. 7, nepřipouští. Spolek měl totiž cvičit pochody, střelby, pořádat pohřbívání zemřelých s vojenskými poctami atd. Stanovy obsahovaly ustanovení, které do nich nepatří, např. že příslušník SV, který dovrší věku osmdesáti let, obdrží z podpůrného fondu deset lahví vína dobré jakosti. Další výhrada se týkala nepřipustného napodobování uniforem říšských organizací. Uniforma měla totiž být až na drobné odchylky totožná s uniformou NSRK. Navíc o povolení nošení stejnokrojů nebylo požádáno a není

Bláha předložil přepracované stanovy SV až počátkem února následujícího roku. Prodleva byla způsobena tím, že Bláha neměl původně v úmyslu stanovy přepracovávat. Učinil tak až na přímý pokyn státního tajemníka při návštěvě v polovině ledna 1941.⁴¹⁰

MV po kontrole přepracovaných stanov seznalo, že sice Bláha odstranil ustanovení, jemuž mu byla vytknuta, nicméně i nadále stanovy postrádají celou řadu ustanovení, požadovaných platnými společovacími předpisy a naopak jiná ustanovení stále zbytečně přebývají, neboť by měly být spíše součástí interního organizačního řádu.⁴¹¹

Bláha se tedy počátkem března dostavil na MV, kde úpravy ve stanovách projednal a ochotně vyhověl všem požadavkům na změnu stanov a přislíbil předložit opravené stanovy. Přitom naznačoval, že urychlené schválení stanov naléhavě žádají německé úřady v protektorátu. Bláha opravené stanovy dle požadavků MV po týdnu předložil a ty byly zaslány v polovině března Böhmemu k vyjádření. Ten počátkem dubna odpověděl, že proti znění stanov nemá zásadních výhrad, považuje však za žádoucí, aby pro rozlišení od NSRKB byl změněn název spolku na ČSV. Bláha i s tímto požadavkem souhlasil a velitel Sipo a SD konečně sdělil MV, že nemá námitek vůči stanovám ČSV. MV vzalo vznik ČSV na vědomí výnosem 20. dubna 1941.⁴¹²

Bláha přeložil opravené stanovy ČSV k připomínkám i KSP. Ta neměla k nim připomínky, což také sdělila MV, když byl již předtím vypuštěn pasus, že ÚV jmenuje státní prezident.⁴¹³

Jak je z výše uvedeného patrné, průtahy se schválením stanov zavínil především Bláha sám. Přesto si však stěžoval na obstrukce z české strany u německých úřadů.

Ačkoliv stanovy nové organizace nebyly dosud schváleny a ve jmenování KV Svazu vojáků z fronty se o jiných úkolech nehovořilo, zahájil Bláha po svém

vůbec jisté, že by byl stejnokroj, byť v jiné podobě, schválen. Platným zákonům odporoval i článek stanov, podle níž spolek spadá do kompetence říšských úřadů, neboť spolkové právo je ponecháno protektorátní správě. Je rovněž nepřipustné, aby ÚV spolku soukromoprávní povahy jmenoval říšský protektor a státní prezident, aby nejvyšší představitelé byli soukromým spolkem úkolováni a svým rozhodnutím vázáni. Řada dalších článků nejsou právně či organizačně přesné a úplně a tím nejasné, ať se již jednalo o zřízení spolku, práva a povinnosti členů a představitelů spolku, kompetence, kontrolní mechanismy atd. Některá ustanovení ve stanovách nutná podle zákona zcela absentují jako např. řešení sporů, mechanismus hlasování atd. Tamtéž.

⁴¹⁰ MV především rozporovalo ustanovení, která umožňovala neprůhledné finanční hospodaření a nelíbilo se mu ani zeslabení pravomocí kontrolních orgánů ve spolku. Bláhovi bylo doporučeno, aby nejprve nutně změny ve stanovách projednal s příslušným úředníkem MV, který mu bude nápomocen a teprve potom předložil opravené stanovy. Tamtéž.

⁴¹¹ Tamtéž.

⁴¹² Tamtéž. Informace, že stanovy ČSV byly sepsány 20. dubna 1941, je mylná, viz. Ivo Pejčoch, Český svaz válečníků, in: Historie a vojenství, r. 2007, č. 1, s. 19.

⁴¹³ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271/b, sign. D 1302/41.

vynuceném odchodu z ČSSN rozsáhlou organizační kampaň. Iniciativu vyvíjel hned v několika směrech.

Bláha především převedl do Svazu vojáků z fronty skupinu tzv. frontových vojáků z ČSSN v počtu asi dvou tisíc. Ti se stali základem spolku, neboť původní počet členů byl naprosto zanedbatelný. Z ČSSN rovněž přivedl i spolehlivé kamarády pro kancelářskou činnost v ústředí svazu. Pokračovala akce s udílením medailí z první světové války, teď již pod Svazem vojáků z fronty. Jeho KV pokračoval i v intervenční činnosti, kterou ale omezoval již většinou pouze na členy svazu a jejich rodinné příslušníky. Svaz fungoval i jako poradenské středisko pro své členy.

Hlavní iniciativu ale Bláha zaměřil na vybudování mohutné organizace vojáků o minimálně sto tisíci členech, ve které by se soustředili nejen frontoví vojáci, ale i ostatní účastníci světové války, vojáci rakousko – uherské a republikové armády, ovšem s vyloučením židů a legionářů. Stranou neměli zůstat ani váleční invalidé. Za tímto svým cílem se vydal Bláha bez ohledu na náklady, s metodami, které lze minimálně označit jako nátlakové a sliby, které se musely zdát každému reálně smýšlejícímu bývalému vojákovu jako nereálné. Zejména protektorátní úřady přitom zaznamenaly, že se především na schůzích ČNST – Vlajky od léta 1940 agitovalo pro vstup do Svazu vojáků z fronty. Dokonce se na nich rozdávaly i přihlášky ke vstupu do svazu.⁴¹⁴ Tato okolnost samozřejmě vedla pouze k další nedůvěře českých úřadů a jejich představitelů vůči KV. Každopádně od této doby se datuje neformální spolupráce mezi oběma organizacemi, když si vzájemně vyslovovaly podporu.

Svaz vojáků z fronty rozjel letákovou kampaň za účelem získání nových členů. V letáku vyzývajícím ke vstupu do Svazu vojáků z fronty osobně Bláha sliboval členům vyrovnání všech nedostatků a opomenutí, které byly zaviněny minulostí, zlepšení sociálního a hmotného postavení kamarádů, pro invalidy a práce neschopné trafiky a invalidovny, odměny za vyznamenání a zvýšení výsluh, dodatečné udělování medailí.⁴¹⁵ Operoval většinou sliby, které sám mohl těžko zařídit.

Tuto zvýšenou iniciativu sledoval bedlivě i SD. Vedoucí úřadovna SD v Praze informovala říšského protektora již v polovině srpna 1940, „že způsob, jakým je Bláha činný ve výstavbě ve Svazu vojáků z fronty, jakož i počet dalších existujících zpráv o Bláhovi u zdejší služebny dovoluje závěr, že Bláha při svém současném silném vystupování v politickém životě do určité míry sleduje jen čistě osobní zájmy a

⁴¹⁴ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 56, sign. zprav. 1.

⁴¹⁵ NA, f. Krejčí Jaroslav, kart. 4, sign. 23 – 5 – 3.

uspokojení své silně vyhraněné potřeby uplatnit se. Nelze ovšem vyslovit, že by Bláha vypadal politicky jako Němcům nepřátelský.“⁴¹⁶

Vybudování mohutné organizace bývalých vojáků pouze na základě náboru nebylo reálné, protože většina bývalých vojáků, kteří chtěli být spolkově organizováni, již byly většinou členy organizací jiných, starších, které měly již vybudované organizační zázemí, byly ekonomicky stabilizované a dokázaly svým členům i něco nabídnout. Bláha byl odhodlán dosáhnout svého cíle vybudování mohutné jediné organizace bývalých vojáků v podstatě jakkoliv, za použití všech možných metod. Další možností, jak tohoto cíle dosáhnout, bylo pohlcení již stávajících organizací. Bláha v polovině léta vyvinul nátlak na podpůrné svazy bývalých důstojníků a rotmistrů a stanovil jim ultimátum, aby se do dvou dnů připojili ke Svazu vojáků z fronty, jinak budou rozpuštěny. Kálal se dotazoval na věc u státního prezidenta a Gestapa, kde mu bylo řečeno, že o přičlenění vojenských spolků ke Svazu vojáků z fronty není zde nic známo. Kálal se Zeleným se proto objednali u Burgsdorffa, u kterého v polovině srpna žádali vyjasnění věci. Přitom vyjádřili připravenost, vychází-li Bláhova iniciativa ze strany ÚŘP, podřídit se jí.⁴¹⁷

Dle zprávy velitele Sipo a SD z 3. října 1940 Bláha neměl ze strany Gestapa a SD žádné zmocnění naléhat na Podpůrný svaz bývalých českých důstojníků případně na Podpůrný svaz bývalých českých rotmistrů v jakékoliv formě. Ultimativní požadavky Bláhy s odvoláním na to, že oba svazy při nevčlenění do Svazu vojáků z fronty budou rozpuštěny, jsou zcela vymyšlené, neboť nejsou toho času vůči nim ještě žádné likvidační úmysly, protože dosavadní výsledky šetření ještě nedovolují zaujetí konečného stanoviska.⁴¹⁸

Bláha měl být vyslechnut pro jinou libovůli 9. října 1940 na Gestapu a měl být varován. Při této příležitosti mu mělo být také vyknuo jeho troufalé jednání vůči Podpůrnému svazu bývalých českých důstojníků a Podpůrnému svazu bývalých českých rotmistrů.⁴¹⁹ Bláha se ale pro nemoc k Böhmemu nedostavil.⁴²⁰

Další nečistou pracovní metodou KV Svazu vojáků z fronty bylo zasílání dopisů s nepravdivými či klamavými informacemi státnímu prezidentovi a ministrům protektorátní vlády. Například ministru spravedlnosti tvrdil, že SV bude v protektorátu

⁴¹⁶ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti II, sign. 315 – 227 – 3.

⁴¹⁷ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 324, sign. 114 – 325 – 7.

⁴¹⁸ Tamtéž.

⁴¹⁹ Tamtéž.

⁴²⁰ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 6, inv. č. 34, poč. č. 17.

jedinou povolenou vojenskou organizací!⁴²¹ S obsahem dopisu zasláném ministerstvu sociální a zdravotní správy počátkem září už ale narazil. V dopise totiž tvrdil, že byl říšským protektorem ustanoven vedením Svazu vojáků z fronty a uloženo mu účastníky války a jiné vojáky organizovat v jednotném svazu, který v nejbližších dnech zahájí svoji činnost. Dále tvrdil, že stanovy SV byly již schváleny MV a říšským protektorem. Ministerstvo po prověření této informace u MV zaslalo ÚŘP obsah dopisu k nahlédnutí.⁴²²

Bláha se nenechal neúspěchy zviklat a dál budoval velkou organizaci, ačkoliv žádný velký příliv členů se nekonal. Bláhovo velikášství a jisté odtržení od reality snad nejlépe dokazují následující dva příklady. Ač nebyly stanovy SV ještě ani schváleny a nebylo tudíž ani požádáno o povolení svazových uniforem, KV Svazu vojáků z fronty již vážně jednal od konce srpna 1940 s firmou Nehera o ušití sta tisíc uniforem pro budoucí SV. Bláhovi bylo oznámeno, že jeho požadavek není s to firma splnit vzhledem k nedostatku látek, nehledě na to, že povolení k výrobě může dát pouze MV nebo ÚŘP.⁴²³ Dalším příkladem velikášství bylo založení svazové kapely. Ta se ale rozpadla ještě dříve, než ČSV vznikl. Nesměla totiž koncertovat, dokud nebyly schváleny stanovy svazu. Předtím už proběhlo několik zkoušek. Noty, nástroje, stojany či pulty zapůjčilo vládní vojsko. Mělo dokonce vzniknout hudební Kamarádství ČSV.⁴²⁴

KV Svazu vojáků z fronty však na podzim 1940 musel řešit další problém, a to nedostatek financí.⁴²⁵ Nikdo ve svazu včetně jeho vedoucího se totiž vůbec nezabýval výběrem a vymáháním členských příspěvků. Bláha se snažil řešit financování svazu žádostmi o subvence nebo alespoň půjčkami. U KSP, předsedy vlády ani MV ovšem nepochodil. Bláha situaci řešil tím, že provoz svazu hradil z vlastních zdrojů, respektive z věna své manželky. Po neúspěchu u českých úřadů se obrátil koncem září 1940

⁴²¹ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti II, sign. 315 – 227 – 3. Bláhovo tvrzení je zcela absurdní. Nikdy německé úřady neuvažovaly, že by SV měl tento status vojenské či polovojenské organizace. Pokud by bylo Bláhovo tvrzení bráno doslovně, že SV bude jedinou vojenskou organizací v protektorátu do důsledku, musely být zrušeny i německé a nacistické vojenské či polovojenské organizace fungující v protektorátu.

⁴²² NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 324, sign. 114 – 325 – 7.

⁴²³ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 95 – 3. Bláha jako by snad ani nevěděl, že je válka se všemi svými důsledky pro textilní výrobu a všudypřítomný přidělový systém.

⁴²⁴ Tamtéž. Bláha přitom již jmenoval bývalého dirigenta rakousko-uherského válečného loďstva Václava Greífa, kapelníka na admirálské lodi Viribus Unitis, kapelníkem ústředí Svazu vojáků z fronty. NA, f. Ministerstvo lidové osvěty 1942 – 1945, kart. 2.

⁴²⁵ Problém s nedostatkem financí pro činnost byl chronický. Podstatná část korespondence Bláhy se ostatně týkala většinou pouze proseb o finanční podporu. V práci nejsou ani zdaleka uvedeny všechny případy, kdy se Bláha domáhal pomoci a podpory, neboť jeho žádosti různým českým i německým úřadům se staly takřka pravidelným koloritem.

nejprve na Gestapo. Žádal alespoň o příspěvek 200 000 K z majetku národních střeleckých gard pro výstavbu svazu.⁴²⁶ V polovině listopadu 1940 se obrátil s prosbou o pomoc na Frankova tajemníka Giese, kterého upozorňoval, že ustavení SV je vzhledem k nedostatku financí vážně ohroženo a pokud nedostane peníze do konce měsíce, bude muset Svaz vojáků z fronty zlikvidovat.⁴²⁷

Po neúspěchu u Gestapa a ÚŘP Bláha změnil taktiku a počátkem prosince 1940 zaslal jako KV Svazu vojáků z fronty žádost o úhradu výdajů vzniklých z provádění výnosu z 5. července 1940, jímž byl pověřen komisařským vedením Svazu vojáků z fronty. Bláha vyčíslil své výdaje na ohromující částku převyšující 825 000 K. Přitom byl schopen prokázat výdaje pouze ve výši necelých 150 000 K. Dále předložil odhad výdajů na příští rok ve výši 422 000 K, příjmy odhadl pouze na 36 000 K.⁴²⁸

Ježek vůči přednostovi KSP Jiřímu Havelkovi učinil v polovině února následující rozbor situace vzhledem k neustálým Bláhovým žádostem o subvenci. Ježek uvedl, že Bláha nebyl zmocněn činit v souvislosti s výkonem jemu svěřené funkce KV k vydáním, přesahující finanční možnosti svazu. Ježek dovozoval, že Bláha byl pověřen pouze zpracováním nových stanov a jejich předložením ke schválení. Nikoliv tedy, aby vyvíjel další jinou činnost, nebo dokonce něco organizoval. Jako KV jmenovaný MV se měl navíc řídit vyjma platných předpisů a dosud platných stanov také nařízeními MV, což však nečinil. Navíc k jeho jmenování KV nedošlo z vlastní vůle MV, ale na základě rozhovoru Ježka s Böhmem. Ježek dokonce tvrdil, že k vydání dekretu o pověření Bláhy komisařským vedením došlo bez právního podkladu. Ježek končil konstatováním, že v žádném případě jmenováním Bláhy KV nevznikly MV žádné finanční závazky, neboť koneckonců výnos MV Bláhu neopravňoval k výdajům, na které by nestačily finanční prostředky spolku. Tvrdí – li Bláha, že s jeho zvláštním posláním jsou spojeny výdaje nad rámec jmění spolku, měl se nejdříve obrátit na MV, zda mu takové výdaje budou uhrazeny. Pokud by tak učinil, dozvěděl by se, že výdaje nebudou uhrazeny, protože MV nemá finance pro podobné účely. Ježek se i pozastavil i nad výší finančních požadavků, které se mu zdály neúměrné vzhledem k požadovaným úkolům. Ježek ale celou věc ponechal na posouzení Eliáše s tím, zda by v tomto případě neměla být zcela

⁴²⁶ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 6, inv. č. 34, poř. č. 17.

⁴²⁷ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 8, inv. č. 81, poř. č. 91. Bláha si v dopise neodpustil uvést nepravdivé informace. Tak například tvrdil, že celou první světovou válku strávil ve svazcích bavorské armády. Dále prohlašoval, že za republiky byl třikrát soudně a disciplinárně stíhán pro své německé smýšlení a jako politicky nespolehlivý byl předčasně penzionován. Určitě se ale nemýlil, když tvrdil, že pro svá loajální stanoviska vůči Vůdci a Říši, která projevil při výstavbě ČSSN, si znepřátelil členy protektorátní vlády a s ní sympatizující Čechy.

⁴²⁸ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 398, sign. N 3111.

výjimečně poskytnuta úhrada řádně odůvodněných výloh s poukazem, že vydání smějí být činěna pouze do výše vlastních prostředků nebo jen s předchozím souhlasem MV.⁴²⁹

Předseda protektorátní vlády proto koncem února příštího roku požádal ministra vnitra, aby provedl revizi jmění Svazu vojáků z fronty za účelem přezkoumání výdajů, jejichž proplacení se Bláha domáhal. Eliáš si přitom vymínil, že o věci dále rozhodne na podkladě přezkoumání a případně uzná pouze řádně vykázané a odůvodněné výdaje.⁴³⁰

Bláha byl tedy vyzván MV, aby předložil podrobný přehled majetku, vykázaných příjmů, řádně odůvodněných výdajů, vše včetně patřičných dokladů. A to ode dne, kdy byl ustanoven MV komisařským vedoucím.⁴³¹

Kontrola účetnictví a dokladů byla provedena koncem března přímo v kancelářích svazu. Bláha musel následně na MV podat vysvětlení k některým dokladům. Přitom prohlašoval, že nežádá subvenci, nýbrž zápůjčku, kterou zajistí svým nemovitým majetkem, nebude – li důvěra ke spolku, a kterou splatí ihned, jakmile obdrží z říšskoněmeckých míst slíbený majetek, neboť ÚŘP Bláhovi naznačil, že jakmile budou schváleny stanovy SV, obdrží část majetku Národních střeleckých gard, židovský dům v Praze a po jednom biografu v Praze a Brně. Formu subvence Bláha odmítl, neboť nechce být závislý.⁴³²

MV doporučilo Eliášovi, aby poskytlo Svazu vojáků z fronty bezúročnou půjčku ve výši 250 000 K pro vyrovnání nejnnutnějších závazků s tím, že Bláha předloží výkaz o použití poskytnutých peněz.⁴³³

V dubnu Bláha jednal o půjčce ve výši půl milionu korun postupně s Eliášem a opakovaně na ministerstvu financí (dále jen MF). Bláha se pohoršoval, „že se nikdy nikoho nedoprošoval a teď jako starý generál má leštit kliky a přitom se klanět slouhům v předsíních a strkat jim pětikoruny, aby dlouho nečekal.“⁴³⁴ Předseda protektorátní vlády rozhodl prvního máje 1941 poskytnout ČSV pouze půjčku ve výši 50 000 K.⁴³⁵ Částka však stačila pouze na uhrazení dlužných platů zaměstnancům za poslední tři

⁴²⁹ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271/b, sign. D 804/41.

⁴³⁰ Tamtéž.

⁴³¹ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271/b, sign. D 6607/40.

⁴³² Tamtéž.

⁴³³ Tamtéž.

⁴³⁴ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 8, inv. č. 81, poř. č. 93. deník škpt. v.v. Jaroslava Hintnause.

⁴³⁵ NA, f. Eliáš Alois, kart. 6, sign. 18 – 27 – 21.

měsíce a na uhrazení části dluhů. Svaz byl na tom tak špatně, že došlo dokonce k využití peněz vybraných za účelem obstarání medailí.⁴³⁶

O tom, že Bláha doslova žongloval s výší svých soukromých výdajů za Svaz vojáků z fronty svědčí i fakt, že Bláha v žádosti z února 1941 státnímu prezidentovi uvedl částku vy výši 178 873 K.⁴³⁷

2.3. Český svaz válečníků

2.3.1. Vznik ČSV a jeho existence do vzniku vlády „soustředění“

Jak již bylo výše uvedeno, stanovy ČSV byly MV přijaty 20. dubna 1941. Bláha předložil koncem května 1941 přepracované stanovy Kamarádství ČSV.⁴³⁸ MV seznalo 17. července 1941, že přepracované stanovy vyhovují osnovám spolkového zákona a doporučilo zemským úřadům, aby braly utváření Kamarádství ČSV na vědomí dle těchto vzorových stanov. I v případě stanov Kamarádství ČSV se čekalo na stanovisko Böhmeho.⁴³⁹

Účelem ČSV bylo vytvořit z bývalých českých účastníků světové války, kteří zůstali věrni své přísaze, podle směrnic ÚV jednotná kamarádská sdružení zvaná Kamarádství ČSV.⁴⁴⁰ ČSV byl organizací nepolitickou a nevýdělečnou, sledující výhradně kulturní, mravní, hospodářské a sociální zabezpečení a povznesení svých členů. Za tímto účelem hodlal svaz v přednáškách a časopisech rozšiřovat oddanost Říši, německé branné moci, jakož i poučovat své členstvo o světovém názoru uplatňovaném v Říši, dále pěstovat styky s říšskoněmeckými kamarády, udržovat a rozšiřovat válečné a vojenské vzpomínky, pěstovat a rozšiřovat lásku k vlasti a národu pod mocnou záštitou Říše a potírat účinně všechny nepřátelské snahy bojící proti zřízení Protektorátu Čechy a Morava a proti ochraně Velkoněmecké říše atd.⁴⁴¹

⁴³⁶ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 8, inv. č. 81, poř. č. 93. Deník škpt. v.v. Jaroslava Hintnause.

⁴³⁷ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271/b, sign. D 743/41.

⁴³⁸ Stanovy Kamarádství ČSV byly předloženy ke schválení spolu se stanovami ČSV.

⁴³⁹ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 398, sign. N 3111.

⁴⁴⁰ Kamarádství ČSV bylo základním jednotkou, či jinak řečeno buňkou ČSV.

⁴⁴¹ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271/b, sign. D 1302/41. Členy ČSV byla jednotlivá Kamarádství ČSV a čestní členové. Orgány ČSV byl ústřední vedoucí, dozorcí účetní výbor, správce jmění a svazové shromáždění. Rozhodnutí ÚV jsou pro všechny členy ČSV závazná. ÚV byl volen svazovým shromážděním na tři roky. ÚV, případně jeho zástupce měli právo podepisovat všechny písemnosti s výjimkou majetkových záležitostí a zastupovat svaz navenek. Svazové shromáždění složené z ÚV a jeho náměstků, správce jmění a jeho náměstků a vedoucích krajů schvalovali rozpočet a uzávěrku

Účel Kamarádství ČSV byl shodný s účelem ČSV.⁴⁴²

Komisařský vedoucí Svazu vojáků z fronty oznámil MV 26. května 1941, že Svaz vojáků z fronty ukončil svou činnost. Členstvo bylo převedeno do ČSV.⁴⁴³

Na ustavujícím svazovém shromáždění ČSV 19. června 1941 Bláha v úvodním projevu vysvětlil příčiny vzniku ČSV a shrnul přípravné práce k založení a ustavení ČSV. Prohlásil, že musely být překonány značné obtíže v některých obdobích takřka beznadějně. Muselo se pracovat proti neporozumění nejen ve vlastních řadách ale i proti rušivým zásahům několika ne zcela uspokojených jedinců. Musela být překonána i

ročního hospodaření svazu. ÚV jej měl svolávat minimálně jednou do roka. Náměstky ÚV jmenoval a odvolával ÚV. Dozorčí účetní výbor měl kontrolovat hospodaření svazu. Zvláštností bylo, že ve stanovách nebyl vůbec řešen poradní sbor. Tamtéž.

⁴⁴² AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271/b, sign. D 2734/41. Řádným členem Kamarádství ČSV se mohl stát pouze účastník světové války, který do poslední chvíle dostal své přísaze. Přispívajícími členy se mohli stát muži a ženy árijského původu i právnické osoby. Přispívající členové však nedisponovali hlasovacím právem. Členem se nemohly stát osoby odsouzené ke ztrátě občanských práv, legionáři, ti kdo sledují politické nebezpečné a jiné rozvratné snahy v úmyslu poškodit zájmy Říše nebo protektorátu, židé, židovští míšenci a osoby žijící ve společné domácnosti se židem či židovkou, choromyslní a příslušníci zednářských lóží a jiných tajných sdružení. Vedoucí kamarádství měl přitom za povinnost údaje v přihlášce přezkoumat. Rozhodnutí o nepřijetí nemusel vedoucí kamarádství zdůvodňovat. Přitom je zajímavé, že stanovy se vůbec nezmiňují o možnosti odvolání vůči nepřijetí. Čestnými členy mohly být na návrh vedoucího kamarádství jmenovány zemským vedoucím ČSV zasloužilé osoby, které se zasloužily buď o kamarádství, nebo ČSV. Čestné vedoucí kamarádství pak jmenoval ÚV ČSV na návrh vedoucího kamarádství. Podíl čestných členů neměl překročit 5%. Členství zanikalo vyloučením, vystoupením, vyškrtnutím, smrtí a odsouzením ke ztrátě občanských práv. Vyškrtnutí mohlo nastat jen pro neplacení členských příspěvků. Vyloučení mohli být ti, kteří svým jednáním poškozují zájmy ČSV, jednali proti nařízením a rozkazům ÚV ČSV, ti, co pozbyli předpoklady pro členství nebo u nich bylo dodatečně zjištěno, že tyto předpoklady nesplňovali již před vstupem do ČSV. Proti rozhodnutí o vyloučení či vyškrtnutí existovalo odvolání k zemskému vedoucímu (ZV), případně k ÚV. K povinnostem členů patřilo kromě placení zápisného a členských příspěvků odebírat časopis Kamarádství, účastnit se schůzí, dodržovat stanovy, dbát pokynů vedoucích jednat vždy ve prospěch ČSV. Členové měli právo stížnosti, promlčecí lhůta byla stanovena na dva týdny.

Orgány kamarádství tvořili vedoucí, poradní sbor, pokladník, správce jmění, jednatel a jejich zástupci. Veškeré funkce byly čestné, tedy nehonorané. Hrazena měla být pouze skutečná vydání funkcionářů. Vedoucího kamarádství jmenoval ZV se souhlasem ÚV po volbě vedoucího kamarádství členy kamarádství. K volbě bylo třeba dvouřetinové většiny. Pro ZV ovšem nebyla volba závazná, pokud se objevily vážné námitky proti osobě vedoucího kamarádství. Volba by se potom opakovala. Pokud by ani na podruhé nebyl ZV spokojen s výsledkem volby, oznámil by své námitky proti výsledku obou voleb ÚV a se souhlasem ÚV by jmenoval vedoucího kamarádství osobu podle své úvahy. Vedoucí kamarádství pak jmenoval jednotlivé funkcionáře kamarádství. Vedoucí kamarádství svolával a řídil srazy kamarádství a dohlížel na přesné dodržování stanov. Dbal o řádný finanční pořádek. V případě že vedoucí kamarádství by neplnil své povinnosti, mohl být odvolán nadřízeným vedoucím. Poradní sbor byl šestičlenný a byl volen na dobu jednoho roku. Kromě schůzí se měl konat jednou ročně sraz a případně mimořádné srazy. Na srazech měly být schvalovány příjmy a výdaje kamarádství pro daný rok a schvalován výsledek hospodaření za uplynulý rok. Dozorčí hospodářský výbor minimálně s dvěma členy měl dohlížet na finanční a majetkové hospodaření kamarádství a provádět jeho kontrolu včetně roční účetní uzávěrky. Při ústředí ČSV byl zřízen podpůrný a dispoziční fond. První měl udělovat podpory potřebným členům, druhý pak zápůjčky. Spory měl řešit disciplinární soud. S neposlušnými členy mohlo být vedeno disciplinární řízení, jehož výsledkem mohlo být i vyloučení člena. Tamtéž.

⁴⁴³ NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 13, inv. č. 5.

pomalost úředních míst, omluvitelná snad jen snahou po důkladnosti. Nejožehavější obtíží byl nedostatek financí.⁴⁴⁴

Dále přednesl Bláha důležité články stanov a poté byla zahájena volba vedení svazu aklamací, která byla provedena jednomyslně. ÚV ČSV byl zvolen gen. čet. v.v. Otto Bláha, který funkci přijal.⁴⁴⁵ ZV pro Čechy se stal pplk. v.v. František Moštěk a pro Moravu brig. gen. v.v. František Kukačka.⁴⁴⁶

Rok trvajícím proces vzniku ČSV byl tak dokončen. ÚV ČSV teď mohl konečně vystupovat jako legálně zvolený vedoucí protektorátními úřady povolené organizace. Je však patrné, že českým úřadům předem očekávaná volba Bláhy ÚV vhod nebyla.

Již 27. června 1941 sdělil Dr. Jaromír Čihař z KSP vedoucímu kanceláře říšského protektora Hansi Hermannu Völckerovi, že „pan státní prezident činí upozornění panu říšskému protektorovi, že má pochyby vůči osobě generála Bláhy jako předsedy ČSV. Státní prezident pokládá za lepší, aby byl předsedou takové organizace vojenský generál a nikoliv generál policie (správně generál četnictva – pozn. aut.), neboť se obává, že jeho osoba znamená překážku pro další vývoj spolku. Ministr Ježek může o osobě Bláhy informovat.“ Na dotaz Völckerse, co by měl s touto věcí dělat, protože to je čistě česká záležitost, mu bylo odpovězeno Čihařem, že Bláha tvrdil, že byl do své funkce přijat se souhlasem říšského protektora.⁴⁴⁷

Bláha ale neměl obzvláštní důvěru ani u vedoucí úřadovny SD v Praze. Ta zaslala 6. června 1941 Frankovi obsáhlou zprávu o Bláhovi, v níž učinila na základě deníkových záznamů Bláhy závěr o osobě jejich autora.⁴⁴⁸

⁴⁴⁴ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 95 – 4.

⁴⁴⁵ K Pasákovu tvrzení, že Bláha vykonával funkci ÚV ČSV z pověření státního tajemníka, Tomáš Pasák, Pod ochranou říše, Praha 1998, s. 287, si dovoluji malou vsuvku. Žádné pověření v písemné podobě se nedochovalo, existovalo-li vůbec někdy. Bláha se na pověření opakovaně odvolával ve své korespondenci s různými úřady, šlo však pouze o jakýsi formální souhlas s cíli a činností ČSV a jeho ÚV ze strany státního tajemníka.

⁴⁴⁶ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 95 – 4. Brig. gen. v.v. František Kukačka, narozen 29. dubna 1884 v Holičkách, absolvoval roku 1914 válečnou akademii ve Vídni. Na podzim 1914 jako velitel kulometného oddílu na ruské frontě těžce zraněn. Po vyléčení sloužil ve funkci štábních důstojníků u několika štábů armád. Po převratu se stal důstojníkem velitelství domobraneckého vojska v Itálii. V čs. armádě sloužil ve velitelských i štábních funkcích. Učil také jako prof. na válečné škole. V roce 1936 jmenován brig. gen. Za mobilizace velel 11. divizi. VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, kvalifikační listina František Kukačka.

⁴⁴⁷ K tvrzení, že Bláha vykonává funkci ÚV se souhlasem říšského protektora, bylo dopsáno rukou Burgsdorffa: Ja! Es stimmt! Ano! Souhlasí! a následovala paraфа Burgsdorffa. NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 324, sign. 114 – 325 – 7.

⁴⁴⁸ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 123, inv. č. 2059, sign. 109 – 7 – 66. Zajištění deníku se stalo zcela jistě na základě informace, obsažené v dopisu Clannera Frankovi ze dne 23. září 1940, který obsahoval informaci, že si Bláha si takový deník vede.

„Bláha vstoupil v září 1939 mimořádně aktivně do české vnitřní politiky. Od této doby obsahuje jeho deník téměř každodenní poznámky o různých návštěvách a českých a německých míst a osobností, se kterými navazoval vztahy. Z posloupnosti jeho návštěv a volby úředních míst lze usuzovat, že Bláha vlastní mimořádnou zručnost pro reprezentaci a podlézavost vlivným lidem (doslova pro čištění klik – pozn. aut.). Bláha má s využitím své autority generála a odvoláním na svoji proněmeckou pověst, kterou užívá k vytvoření rozsáhlé sítě vztahů až k nejvyšším českým a německým instancím. V jeho poznámkách se zvláště často nacházejí poznámky o návštěvách plk. Longina. U knížete Schaumburg-Lippe v Náchodě se seznámil s bývalým králem Württemberským a používal takto získané styky pro své intervence 12. listopadu 1939 v Berlíně. Opakované návštěvy uskutečnil Bláha dále u gen. von Kamptze, plk. Briesena, u skupiny Kulturní politika v ÚŘP, u vrchního vládního rady Hufnagela, Volckarta a Plato, pplk. m. sl. Clannera a Ansorgeho z DNB. Také u gen. Fridericiho měl audienci.“⁴⁴⁹

„U některých německých míst a osobností dosáhl Bláha takové důvěry, že mu byly předneseny velmi upřímné a otevřené výroky o vnitroněmeckých záležitostech. U data 22. února 1940 píše Bláha o přijetí na čaj u plk. Longina. Přitom se účastnil živé debaty o různých problémech, které se dotýkaly Gestapa. 5. prosince 1939 si Bláha zaznamenal rozmluvu u Longina a rytíře von Gosse, u kterých měl z pověření státního prezidenta zjistit, jak si Němci představují realizaci Frankem sestavených požadavků, které pronesl ve své řeči na Staroměstském náměstí. Rozhovor přešel k otázce samostatné české armády, zvětšenému četnictvu, tisku poštovní známky s portrétem Vůdce, propuštění českých rukojmí a studentů a dosazení nové české vlády.“⁴⁵⁰

„Bláha použil tento svůj vliv v německých kruzích především k intervenční činnosti pro výhradně české zájmy. Především jsou v deníku zaznamenány četné intervence za česká rukojmí. Návštěvy, které Bláha v těchto intervenčních záležitostech přijal, dosahovaly v některých dnech průměru od 45 do 50 osob. Už při zatčení Čechů, zanesených v A kartotéce, počátkem války začal Bláha intervenční činnost, která potom pokračovala při událostech 28. října 1939 a 16. listopadu 1939. Bláhovi byly v září 1939 nařizeny ze strany české vlády intervence vlastní cestou. V několika případech je zaznamenáno v deníku, že Bláha pro intervenci obdržel několikrát částku 3000 K. Bližší údaje o tomto zdroji financování ovšem chybí. Bláha přitom v těchto intervenčních

⁴⁴⁹ Tamtéž.

⁴⁵⁰ Tamtéž.

záležitostech zašel kvůli úspěchu pro všechny případy často na několik německých míst. Obrátil se přitom ve vyložené politických záležitostech na Wehrmacht, od kterého očekával zvláštní podporu. Dne 26. října 1939 si poznamenal, že mu Longin slíbil nasadit všechny síly za propuštění rukojmí z Buchenwaldu. Bláha naprosto nejednal s německými osobnostmi v rozhovorech důvěrně, nýbrž o českých osobnostech rozsáhleji referoval.“⁴⁵¹

„Celkem vzato umožňují deníkové zápisy Bláhy učinit si následující obraz charakteru jeho osobnosti. Bláha je typem obratného a sobeckého ctižádostivce, který si dokáže dokonalým vystupováním a s využitím styků vytvořit dobré pozice. Prvotním motivem pro svoji politickou aktivitu je sobectví a ješitnost. Jestliže je Bláha proněmecký a proti českým ministrům zaujímá ostrá stanoviska, tak se toto děje z jasných sobeckých zájmů a kvůli osobním neshodám, které má s jednotlivými a s ním polemizujícími ministry. Jeho nápadné vystupování pro českoněmeckou spolupráci pramení z oportunistického uvažování Bláhy, že je nemožný politický život Čechů bez spolupráce s Němci. Nemůže nikoho oklamat, že je Bláha v podstatě český nacionalista, který beze zbytku stojí v českém táboře. Pro toto dodává postačující důkazy jeho obzvlášť čilá intervenční činnost za české vězně. Zvláštní pozornost musí být však věnována roli Bláhy jako donašeče mezi Němci a Čechy. Také jeho námaha o vytvoření ČSV vychází z pomyslné úvahy, že důvodem k založení svazu je spíše získání legální pozice pro záměr mluvit do české politiky. V žádném případě si však důvěru nezaslouží.“⁴⁵²

Z výše uvedeného je patrné, že důvěra SD od loňského posudku k Bláhovi rozhodně nevzrostla, spíše naopak. Co je však důležitější, k Bláhovi se zatím nestavěl odmítavě ÚŘP a především státní tajemník. ÚV ČSV měl dokonce dovoleno ÚŘP od poloviny června 1941 používání osobního automobilu k výkonu své funkce.⁴⁵³ Věc u vedoucího málo početné organizace soukromoprávní povahy takřka nevídaná.

Bláhovi se podařilo po volbě ÚV ČSV vystoupit z izolace na veřejnosti. Získal totiž možnost promluvit k národu pomocí rozhlasu. V rozhlasovém projevu z 29. června 1941 mimo jiné prohlásil: „My, staří vojáci, chápeme, proč se tvoří nový životní názor a nejlépe oceníme jeho sílu a mohutnost. Naše vlast se stala přirozeným vývojem opět

⁴⁵¹ Tamtéž.

⁴⁵² NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 123, inv. č. 2059, sign. 109 – 7 – 66.

⁴⁵³ NA, f. Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu Praha (1906) 1939 – 1945 (1965), kart. 31, inv. č. 449, sign. 110 – 4 – 297.

důležitou složkou Velkoněmecké říše. Vidíme, jak svými ohromnými výkony uvádí vítězná německá armáda v úžas celý svět, překonavší svoje odpůrce na všech bojištích evropských, stojí dnes v zápase s režimem, který svým složením, uspořádáním a svoji ideologií světového řádu je jak národu ruskému a tím více nám Čechům naprosto cizí. A tento bolševický režim odváží se ve spojení s Anglií porušit smlouvu uzavřenou s Říší velkoněmeckou a napadnout ji zákeřně v okamžiku, kdy německá armáda se připravovala ke konečné rozhodující ráně proti Anglii, která nás hnala v roce 1938 do války, aby nás o rok později hanebně zradila.“⁴⁵⁴

Není snad ani divu, že tento aktivistický projev našel v českém obyvatelstvu odsouzení. Podle zápisu v deníku Bláhova pobočníka špkt. v.v. Jaroslava Hintnause byly následky Bláhovy řeči do rozhlasu, při níž se jeho tchán zavřel sklepa, aby ji neslyšel, následující: „S generálem teď na Zbraslavi vůbec nikdo nemluví a ti, kterým pomohl z gestapáckého vezení, když již jej musí potkat, honem skočí do cizího průjezdu, nebo se obrátí ke zdi, aby si přečetli nápis, který tam není. Do rána má vždy domovní dveře pomalovány šibenicemi a jeho paní již nevychází vůbec ven. V autobusu si lidé od něho ostentativně odsedávají. Vyjma celkem zanedbatelného počtu přihlášek a dotazů docházejí do svazu jen anonymní dopisy, úžasně sprosté, samá nadávka. Někdy přijde i něco vtipnějšího. Ty, které jsou adresovány přímo generálovi, neotevírám a ani generál se jimi nechlubí. Generála jejich obsah velmi mrzí. Docházejí ale i takové přihlášky, v níž se dotyční hlásí k válečné službě jako dobrovolníci do boje proti bolševikům.“⁴⁵⁵

Nový ÚV ČSV vzhledem k odmítavému stanovisku protektorátní vlády i české veřejnosti a i vcelku malé podpoře ze strany německých protektorátních orgánů vůči jeho osobě i ČSV doufal v podporu zvenčí. V polovině června informoval říšského místodržitele župy Sudety a župního vedoucího Konráda Henleina o vzniku a povaze ČSV.⁴⁵⁶

Henleinův zástupce Richard Lammel Frankovi v reakci na Bláhův dopis tlumočil mínění župního vedoucího, že slučování českých vojenských svazů není vhodné. Státní tajemník Lammela ujišťoval, že ČSV je pod velmi důkladnou kontrolou, takže se nemůže stát nic, co by zájmům Říše odporovalo.⁴⁵⁷

⁴⁵⁴ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 8, inv. č. 81, poř. č. 93.

⁴⁵⁵ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 59 – 2.

⁴⁵⁶ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 27, inv. č. 552, sign. 109 – 4 – 299.

⁴⁵⁷ Tamtéž.

Ze vzájemné korespondence v této věci je však nejzajímavější stanovisko blízkého Henleinova spolupracovníka Franze Künzela k ČSV, které vzešlo z debaty s Frankem a které je vyjádřením důvodů z německé strany, proč umožnila vznik ČSV: „Zřízení ČSV bylo schváleno pouze kvůli jeho pouhé existenci a kromě toho kvůli jeho práci proti legionářským elementům. Opětovné probuzení starých rakouských vojenských tradic a vytvoření ČSV směřuje bezpochyby k plánovanému rozložení vnitřní jednoty českého národa a k vytvoření Říši přívětivých kruhů obyvatelstva. Zřízení ČSV se stávajícími stanovami má bezpochyby vnitropolitický a zahraničněpolitický význam. Na druhé straně ale musí nám být jasné, že Češi i nadále učiní pokus každou jim povolenou organizaci namířit k destruktivní politice vůči Říši. Nesmíme se nechat ošálit tak hezkými stanovami nebo stanovenými cíli. Se zřetelem na okamžitý politický význam a se zřetelem na nemalé členské těleso spatřuji nepochybně význam ČSV v roztržení politických sil českého národa, který nám dává do ruky propagandistický a zahraničněpolitický argument.“⁴⁵⁸

S o něco větším pochopením se vznik ČSV setkal u vedoucího NSRKB generála pěchoty m. sl. a SS – Gruppenführera Reinharda, který informoval počátkem července Franka, že mu gen. čet. m. sl. Bláha z Prahy oznámil vznik ČSV, jehož ÚV byl zvolen. Bláha dále informoval Reinharda o stanovách a požádal ho o podporu ve svém úsilí. Reinhard zpravil Franka, že je v zásadě připraven k podpoře ČSV, protože hodlá podpořit tu část českého obyvatelstva, která chce spolupracovat s Němci. Podle Reinharda přijetí ČSV do NSRKB ovšem nepřicházelo v úvahu. Mohlo by však být po dokončení výstavby ČSV zamýšleno společné spojení v pracovní společenství. Protože se však podle Reinharda jednalo o politickou otázku, byl by vděčný za stanovisko protektorátní vlády dříve, než by vyhověl žádosti Bláhy o podporu.⁴⁵⁹

Frank v dopise Reinharda informoval, že Bláha utvořil ČSV s podporou ÚŘP za úzké součinnosti a souhlasu velitele Sipo a SD. Podle státního tajemníka se jednalo o pokus získat další české kruhy pro říšskou myšlenku. Frank ovšem vyjádřil jistou pochybnost o tomto pokusu a doporučoval Reinhardovi zásadně uvážit podporu ČSV skrz NSRKB. Pracovní společenství ČSV a NSRKB podle Franka neobstojí. Frank žádal Reinharda, aby jeho zamýšlená opatření ve věci ČSV napřed konzultoval s ÚŘP. Kromě toho by uvítal, když by mohl obdržet opisy korespondence mezi ČSV a NSRKB. Na oplátku Reinhardovi slíbil, že ho bude ochotně informovat o všech důležitých

⁴⁵⁸ Tamtéž.

⁴⁵⁹ Tamtéž.

procesech v ČSV. K osobě Bláhy Frank podotkl, že se dosud víceméně chová loajálně a doporučoval ve styku s Bláhou určitou zdrženlivost. Státní tajemník v závěru dopisu konstatoval, že protektorátní vláda nyní Bláhu odmítá a činí mu, i když jen nepřímo, těžkosti při náboru do ČSV.⁴⁶⁰

Bláha přišel krátce po svém zvolení s řadou iniciativ, jimiž se zařadil mezi přední aktivisty. Ještě jako KV Svazu vojáků z fronty odeslal 4. března 1941 říšskému protektorovi dopis s žádostí o povolení k válečné službě. Jménem Svazu frontových vojáků žádal o umožnění válečné služby dobrovolně se hlásícím členům jeho svazu do současného obrovského zápasu německé armády za spravedlivou věc životního prostoru Velkoněmecké říše. Svoji žádost odůvodňoval Bláha následovně. Denně před něj předstupují kamarádi z jeho svazu s žádostí, aby u říšského protektora poprosil, aby dostali staří frontovní vojáci ze světové války možnost se aktivně zapojit do válečné služby ve vazbě na slavnou německou armádu. Bláha okolnosti dobře zvážil a zavázal se jako vedoucí Svazu vojáků z fronty každou jednotlivou žádost žadatele o jeho absolutní spolehlivosti prošetřit a referovat o jeho pozorování. Z přednesených žádostí Bláha vnímal, že kamarádi velmi těžce nesou, že jako vojáci byli vyloučeni a nesou známku nespolehlivosti, přestože za světové války 1914 – 1918 zůstali své složené přísaze do konce války věrni. Bláha pateticky v konci dopisu prohlašoval: „My, staří vojáci, kteří ruku v ruce s německými kamarády prožívali všechny válečné útrapy světové války 1914 – 1918 nechceme stát stranou, když se bude jednat o právo na čestné jméno muže Velkoněmecké říše.“⁴⁶¹

Frank odpověděl po dvou týdnech, že říšský protektor vzal se zájmem jeho žádost na vědomí. Musí ale upozornit na rozhodnutí Vůdce nepřijímat příslušníky českého národa ke službě do Wehrmachtu.⁴⁶²

ÚV ČSV se však nenechal odradit a po vypuknutí války mezi Říší a Sovětským svazem předložil obdobnou žádost znova. 1. července 1941 informoval státního prezidenta, že mu denně docházejí výzvy, aby státnímu prezidentovi učinil návrh, vybidnout staré válečníky k aktivní službě v německé armádě, což vzhledem k jejich počtu nemůže přezírat. Proto tlumočí tento požadavek a prosí o další rozkazy. Bláha byl o tři dny později povolán ke Klimentovi, který mu sdělil, že otázka aktivní účasti

⁴⁶⁰ Tamtéž.

⁴⁶¹ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 123, inv. č. 2059, sign. 109 – 7 – 66. Pasák uvádí mylné datum na 4. dubna 1941, tedy o měsíc později. V hlavičce dopisu je zřetelně napsáno März, tedy březen. Tomáš Pasák, Český fašismus 1922 – 1945 a kolaborace 1939 – 1945, Praha 1999, s. 308.

⁴⁶² NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 6, inv. č. 34, poč. č. 17.

českého národa na boji Říše byla předmětem rozhovoru státního prezidenta s říšským protektorem. Říšský protektor prohlásil, že zůstávají dosavadní úkoly českému národu, spočívající v průmyslové a zemědělské práci, která je tak důležitá, že z ní nelze obyvatelstvo vytrhnout. Rozšíření dosavadních úkolů a přímou brannou účast českého národa nepřichází proto v úvahu. Bláha vzal toto sdělení na vědomí s tím, že takové rozhodnutí čekal.⁴⁶³

V měsíční zprávě vedoucí úřadovny SD v Praze za měsíc červenec 1941 bylo uvedeno, že „nejtěžší výčitky vznesla česká veřejnost, v souvislosti s diskusí o dobrovolnících, proti nově utvořenému ČSV. Nenávist se zaměřila obzvláště proti osobě jeho vedoucího, gen. m. sl. Bláhy, o kterém se zřejmě domnívá, že by se mu mohlo podařit se svoji ctižádostivostí v případě skutečného sestavení českých dobrovolnických útvarů vyšvihnout se na vojenského velitele. Zřejmě trvá vzájemná interakce mezi touto štvanicí proti Bláhovi a několika londýnskými rozhlasovými vysíláními stejného druhu. Již rozhlasová řeč Bláhy z konce minulého měsíce, ve které vyzval mladé a staré vojáky ke vstupu do ČSV, nalezla odmítnutí. Ještě silnější odmítavou reakci vyvolala tisková zpráva o přijetí gen. Bláhy státním tajemníkem Frankem. Čechy byla považována tato audience jako stvrzenka pro obíhající pověsti o povolání Čechů k vojenské službě. Bývalými českými důstojnickými kruhy v Benešově byl Bláha v interním rozhovoru tupen jako gauner a hochštapler. Také předseda NS Fousek se vyjádřil několikrát velmi ostře proti gen. Bláhovi. Přitom byla nejčastěji vyslovena obava, že by se mohlo gen. Bláhovi podařit vybudovat z ČSV konkurenci NS.“⁴⁶⁴

Další iniciativu podnikl Bláha v otázce zavedení povinné pracovní služby. Za tímto účelem navštívil v druhé polovině června župního vedoucího Arbeitsfront v Praze, aby požádal o radu na výstavbu české pracovní fronty.⁴⁶⁵ Bláha tvrdil, že byl k tomu pověřen. Protože o tom župnímu vedoucímu nebylo nic známo, byl Bláha uvědoměn v tom smyslu, aby vyčkal, až župní vedoucí obdrží další informace.⁴⁶⁶

Věc měla ale své další pokračování. Při návštěvě ÚV ČSV u státního tajemníka 4. července 1941 došlo k debatě o procesu slučování vojenských spolků a Bláha se

⁴⁶³ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271/b, sign. D 2874/41. Ilegální Rudé právo nazvalo v této souvislosti Bláhu „paňácou“. Rudé právo 1939 – 1945, Praha 1971, s. 194.

⁴⁶⁴ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 35, sign. 114 – 9 – 23.

⁴⁶⁵ Nejednalo se o stejnojmennou pobočnou organizaci ČNST – Vlajky.

⁴⁶⁶ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 27, inv. č. 2099, sign. 109 – 7 – 106.

rozhovořil o svých úvahách o zavedení povinné pracovní služby.⁴⁶⁷ Už tři dny po návštěvě zaslal státnímu tajemníkovi dopis, v němž Franka zahrnul žádostmi. Široce zdůvodňoval nutnost, proč se má ČSV stát oficiální státní, nebo alespoň polostátní organizací. Dále žádal, aby byl ČSV pověřen organizováním pracovní služby v protektorátu, výchovou mládeže, která by byla analogická s výchovou v Hitlerjugend. Pro financování svazu žádal o schválení půjčky ve výši milion korun, kterou by poskytlo MF. Pro zabezpečení zdrojů příjmu svazu žádal přidělení části jmění národních střeleckých gard, legionářských organizací a peněz Masarykova fondu. Pro kanceláře ČSV by byl vhodný dům národních střeleckých gard.⁴⁶⁸

Bláha zaslal 9. července 1941 veliteli Sipo a SD svůj návrh na aktivaci pracovní služby v protektorátu. Zároveň opis programu pracovní služby předal státnímu tajemníkovi. ÚV ČSV navrhoval, aby ÚŘP pověřil její organizací ČSV, z jehož řad by vybral potřebný personál. Sliboval, že pokud by byl pověřen realizací pracovní služby, byl by schopen během 4 – 6 týdnů uvést celou organizaci do chodu.⁴⁶⁹

Koncem října ale již svoji nabídku korigoval. Prohlásil, že pro ČSV by bylo vedení a realizace pracovní služby ještě příliš velkým úkolem. Úlohu ČSV spatřoval v tom poskytnout zcela spolehlivé a vhodné osoby z řad bývalých příslušníků vojska pro vedení a důležitá místa pro pracovní službu a další organizace v rámci Ministerstva sociální a zdravotní správy. Zastával názor, že aktivace pracovní povinnosti v protektorátu je naléhavě nutné opatření. Česká mládež bude vychována k práci, říšské myšlence a přispěje se tak všeobecně ke klidnému a hladkému chodu života v protektorátu. Pokud ke zřízení pracovní služby podle jím navrhované osnovy budou přikázány stovky loajálních a dobrých bývalých starých vojáků, bude jim dodána opět víra ve spravedlnost. Jejich upřímná vůle k práci, jejich schopnosti a výkony nabudou tak na významu, že budou nejlepšími a nejloajálnějšími pracovními silami. Bláha dokonce již zhotovil pro tento účel jmenný seznam vhodných kamarádů.⁴⁷⁰

Obdobně zaslal 21. srpna 1941 další iniciativní návrh tentokrát státnímu prezidentovi. Žádal, aby ČSV byl oficiálně pověřen následujícími funkcemi:

⁴⁶⁷ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 8, inv. č. 81, poř. č. 93. Deník škpt. v.v. Jaroslava Hintnause. Česká veřejnost byla o přijetí Bláhy Frankem informována všemi protektorátními deníky a to na přímý popud vedoucího skupiny Tisk ÚŘP vládního rady Wolframa von Wolmar, Řízení legálního českého tisku v Protektorátu Čechy a Morava, Edice tiskových konferencí z let 1939 – 1945, editoři Jan Gebhart, Barbara Köpplová a Jitka Kryšpínová, Praha 2010, pravidelná týdenní porada šéfredaktorů denních listů dne 4. července 1941.

⁴⁶⁸ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 6, inv. č. 34, poř. č. 17.

⁴⁶⁹ Tamtéž.

⁴⁷⁰ Tamtéž.

mimoškolní mravní a tělesnou výchovu mládeže, organizováním pracovní povinnosti, vyřešením odčinění křivd spáchaných na bývalých vojácích. Pro výše zmíněný úkol žádal poskytnout denní tisk a rozhlas. Svůj návrh na zavedení mravní a tělesné výchovy mládeže konkrétně rozvedl. Žádal zavedení povinné tělesné a mravní mimoškolní výchovy pro mládež obojího pohlaví ve věku 10 – 18 roků. Poté měla následovat pracovní povinnost pro oboje pohlaví do 26 roku věku, která by byla analogická s pracovní povinností v Říši. Mravní výchova měla obsahovat výchovu k rasovému uvědomění a k pochopení národního cítění německého národa.⁴⁷¹

Koncem května 1941 byl zahájen další pokus obnovit proces sjednocování spolků bývalých vojáků. Účastnili se Kálal jako moderátor, Bláha za ČSV a Heřman za kamarádský svaz. Za podpůrné svazy důstojníků a rotmistrů se jejich vedoucí představitelé schůze nezúčastnili, takže možnost cokoli rozhodnout již byla předem zmařena a setkání tak bylo víceméně pouze informativní. Hlavního slova se ujal Bláha, který vylíčil jednání s říšskými a protektorátními úřady, jejichž výsledkem bylo utvoření ČSV. Dále přečetl stanovy svého spolku a vytyčil zásady pro vytvoření jednotného svazu. Zásady byly následující.⁴⁷² Jeden ÚV, stanovy ČSV, svazy mohou zůstat samostatné po hospodářské stránce, jinak ale ukončí činnost podle stanov. Jejich členové se stanou členy ústředního svazu, pokud se za členy přihlásí. Místní odbočky jednotlivých svazů vytvoří jednotná kamarádství, do nichž přejde i majetek. Správu jednotlivých svazů vedou správci jmění. Následovala debata a po ní jednotliví funkcionáři sdělili, že bez souhlasu předsednictva vlastních spolků nemohou sdělit konečné stanovisko a požádali, aby v dohledné době byla svolána další porada, na které přednesou svoje podmínky pro vstup.⁴⁷³ Obecná nechuť ke slučování ve všech spolcích po Bláhově plánu ještě více vzrostla. Nikdo neměl zájem za těchto podmínek v podstatě k rozplynutí v ČSV a ještě pod vedením Bláhy. Není snad ani překvapující, že s Bláhou předestřeným procesem slučování nebyl souhlas ani u předsedy protektorátní vlády. Přesto došlo k avizované další schůzce.

Schůzi svolal Kálal na 27. června 1941. Hned v jejím úvodu se udál incident,⁴⁷⁴ který ovlivnil nejen průběh této schůze, ale v podstatě znemožnil i další proces

⁴⁷¹ NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 13, inv. č. 3.

⁴⁷² AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271/b, sign. D 1967/41.

⁴⁷³ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271/b, sign. D 2245/41.

⁴⁷⁴ Popis incidentu tak, jak jej popsal a žaloval Bláha, popsal Ivo Pejčoch; Ivo Pejčoch, Český svaz válečníků, in: Historie a vojenství, roč. LVI, r. 2007, č. 1, s. 23. Podle Kálala se odehrál incident poněkud jinak. Bláhova verze je plná dramatičnosti, potvrdili ji ovšem pouze svědkové z ČSV. Třetí verzi si zapsal

slučování. Bláha se dostavil na schůzi s početnou suitou svých členů. Kálal vyzval všechny přítomné, kteří se dostavili, aniž obdrželi pozvání, aby opustili jednací místnost. Obával se totiž, aby členové ostatních delegací nebyli přehlasováni delegací ČSV a schůzi odmítl zahájit, dokud nezvaní členové ČSV zasedání neopustí. Bláha sice žádal, aby zástupci ČSV mohli zůstat, jeho žádost byla ale Kálalem odmítnuta s odkazem, že se nenechá terorizovat. Kálalův požadavek ovšem vzbudil u členů delegace ČSV nejen nevěli ale přímo nesouhlas. To Kálala rozlítlo natolik, že k přítomným členům ČSV prohlásil: „Upozorňuji Vás, že je zbytečné běhat na říšskou policii a udávat mne, poněvadž vaše námaha nebude korunována úspěchem.“ Tímto vyjádřením se cítili zástupci ČSV pochopitelně dotčeni. Na přímý dotaz Bláhy, kdo je tím míněn, Kálal odvětil: „Vy, pane generále.“ Proti tomuto vážnému obvinění se Bláha ohradil. Kálal však s úsměvem prohlásil, že mu tuto informaci poskytla vysoce postavená osobnost, kterou ovšem jmenovat nesmí. Po uklidnění atmosféry bylo pokračováno v jednání. Hlavní slovo si vzal Bláha. Pouze ale zopakoval svoji verzi z minulého měsíce, jakou by mělo mít slučování podobu. Jediným konkrétním závěrem schůze bylo usnesení, že bude zřízena pracovní komise, která přezkoumá možnosti a způsob, jak by bylo sloučení vůbec možné a všem přijatelné podle stanov jednotlivých svazů. Kálal byl odhodlán jednání protahovat, aby ke sloučení pod taktovkou Bláhy nedošlo a to kvůli všeobecnému odporu. Ostatní svazy byly přítom velmi rozhořčeny postupem Bláhy a jejich členstvo také. Proti způsobu sloučení navrhovaném ÚV ČSV se postavil i předseda protektorátní vlády.⁴⁷⁵

do svého deníku špkt. v.v. Jaroslav Hintnaus. Nabízím vylíčení průběhu incidentu, které považuji na základě porovnání všech pramenů za nejpravděpodobnější.

⁴⁷⁵ ABS, Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 59 – 2.

Kálalovo nařčení Bláhy mělo soudní dohru. Bláha hned následujícího dne po jednání v dopise státnímu prezidentovi oznámil, že na Kálala podává trestní oznámení pro zločin utrhání na cti. Dále učinil trestní oznámení na onu neznámou vysoce postavenou osobu, která Kálala informovala. Jelikož Bláha nepovažoval tento incident za náhodný a řadil jej do celého řetězce jemu činěných urážek a příkoří, na které téměř denně naráží a znemožňují mu jakoukoliv činnost, rozhodl se tuto sabotáž zastavit všemi zákonnými prostředky. AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271/b, sign. D 2734/41.

V žalobě na ochranu cti Bláha navrhl, aby Kálal byl uznán vinným z přestupku pomluvy a utrhání na cti a byl za to přísně potrestán, neboť Bláhu napadl jako úředně schváleného vedoucího ČSV, který hájí veřejné věci. ABS, f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, sign. 302 – 405 – 11.

K prvnímu jednání u soudu mělo dojít již 10. července, Kálal se ale nedostavil, neboť se mu nepodařilo předvolání doručit, takže jednání muselo být odročeno. Na počátku odročeného jednání uzavřely obě strany na návrh obviněného smír. Kálal dal Bláhovi zadostiučinění prohlásiv, že jej nemůže vinit z žádného nekorektního jednání, které by se nesrovnávalo se ctí a povinnostmi důstojníka. Odvolal všechny výroky, kterými se mohl Bláha cítit dotčen, zejména ty, že by kohokoliv denuncoval nebo terorizoval. Kálal prohlásil, že ve svém tvrzení se opíral o zcela nepravdivé informace. Vzhledem k tomu Bláhu požádal o prominutí. Kálal se zavázal toto své prohlášení vlastnoručně sepsat, podepsat a přednést před osobami, před kterými byly inkriminované výroky proneseny a to v době od počátku do poloviny srpna tohoto roku. Originál tohoto prohlášení bude poté vydán Bláhovi. Kálal se dále zavázal uhradit

Kálal svolal další poradu na 12. září 1941. Bláha se jí odmítl účastnit a odmítl vyslat i zástupce ČSV, neboť Kálal neskýtá záruku, že bere slučovací akci vážně a neproviní se znova při novém nervovém záchvatu na zástupci ČSV. Toto své rozhodnutí oznámil předtím i PMR.⁴⁷⁶ Bylo tím však vlastně dosaženo účelu, protože neúčastí ÚV ČSV padl i Bláhův plán slučování spolků bývalých vojáků. Příchod zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha proces slučování spolků na další rok odložil.

Z výše uvedeného by se mohlo zdát, že Bláha vyšel ze sporu s Kálalem jako vítěz, nebylo tomu však tak. ÚV ČSV se totiž dopustil neprozřetelnosti, když v dopise KSP z konce července uvedl, „že mnohé nasvědčuje tomu, že i dnes za změněných poměrů opovrhují představitelé protektorátní vlády starými frontovými vojáky patrně proto, že čestně zachovali věrnost složené přísaze. Nechtěl tomu věřit, leč po všem dospěl k závěru, že tomu tak skutečně je.“⁴⁷⁷ Státní prezident Bláhu požádal, aby se za tyto výroky zašel osobně omluvit předsedovi protektorátní vlády. ÚV ČSV nemohl svá tvrzení ničím konkrétním podložit a k omluvě svolil.

Za účelem omluvy se Bláha 4. srpna 1941 dostavil k Eliášovi. Bláha v dlouhém monologu nejprve dlouze hovořil o historii utváření ČSV. Nejzajímavější debata nastala koncem návštěvy. Bláhův výklad se dostal ke schůzi z 27. června 1941. Podle Bláhy dělal Kálal dojem velmi opotřebovaného důstojníka, který na něho učinil velmi špatný dojem. Bláha soudil, že onou vysoce postavenou osobou by mohl být někdo z PMR nebo MV. Na přímou otázku Eliáše, jestli si Bláha myslí, že onou osobou je předseda protektorátní vlády Bláha odpověděl, že jeho obavy, že by onou osobou byl předseda vlády, byly vzhledem k jeho snaze o vybudování ČSV rozptýleny. Bláha přísahal na památku svých rodičů a všeho, co jemu drahé, že nikdy české lidi u Gestapa neudal. Kálala naopak uchránil od zatčení Gestapem.⁴⁷⁸

výlohy Bláhova advokáta, jimž byl přední člen ČNST – Vlajky Václav Aleš Cyphelly, ve výši 250 K, dále složit 500 K na podpůrný fond ČSV a dalších 500 K na Německý červený kříž. Tamtéž.

Bláha oznámil okresnímu soudu trestnímu v Praze v polovině září 1941, že Kálal splnil podmínky smíru a v důsledku toho bere svůj návrh na potrestání, jakož i žalobu pro přestupek bezpečnosti cti zpět. Kálal proto požádal koncem září 1941 soud o potvrzení, že trestní řízení proti němu vedené bylo zastaveno. Tamtéž.

Kálal ale splnil ve skutečnosti podmínky smíru pouze z části. Odmítl se totiž omluvit před účastníky tehdejší schůze. Bláhův právní zástupce ale nedoporučil svému klientovi se opět obrátit na soud. Tamtéž. Nakonec se sešli Kálal, Bláha a zástupci některých spolků, kteří se ovšem tehdejší schůze neúčastnili. Cyphelly přečetl rozsudek. Poté Kálal přečetl omluvu a Bláha s Kálalem se rozešli bez podání rukou. Kálal předal Cyphellymu omluvu v písemné podobě a stvrzenky, že výlohy žalobce a dary uhradil. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 7, inv. č. 61, poř. č. 54.

⁴⁷⁶ Tamtéž.

⁴⁷⁷ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271/b, sign. D 3239/41.

⁴⁷⁸ NA, f. Eliáš Alois, kart. 6, sign. 18 – 27 – 21. Popis průběhu schůzky Eliášem.

Eliáš po Bláhově monologu v závěru prohlásil, že podkladem pro další Bláhovu činnost je, že se v první řadě omluví za urážku v dopise Popelkovi. Bláha se mu omluvil na místě. Dále žádal, aby novým dopisem Popelkovi uvedl svá vyjádření na pravou míru. Předseda vlády navíc požadoval, aby Bláha upustil od soudního sporu s Kálalem a spokojil se pouze s omluvou. Bláha prohlásil, že je ochoten ustoupit i od omluvy v případě, kdyby Kálal prohlásil, že svůj výrok učinil v předrážděnosti. Eliáš prohlásil, že splnění jeho požadavků jest prvním krokem k vyčištění atmosféry a splní-li je Bláha, bude uvažovat o tom, jak dále pomoci ČSV.⁴⁷⁹ Podle tvrzení Bláhy přednostovi KSP Augustu Popelkovi předseda protektorátní vlády slovem a rukouáním jako důstojník a gen. navíc slíbil do týdne vydatnou finanční výpomoc pro ČSV, aby se mohl svaz důstojně rozvíjet. Dále pomůže sjednotit všechny svazy sdružující staré vojáky v ČSV a urovná jeho nedůstojný spor s Kálalem, aby se u soudu neplodila ostuda. S Eliášem si pak podali ruce ke smíru.⁴⁸⁰ V dopise státnímu tajemníkovi ale Bláha uvedl, předseda vlády prohlásil, že existenci ČSV vezme na vědomí jen tehdy, kdyby Bláha z místa ÚV odstoupil. K jeho osobě prý nemá žádnou důvěru.⁴⁸¹

Hned následujícího dne zaslal ÚV ČSV omluvný dopis Popelkovi, v němž konstatoval, že po rozhovoru s předsedou vlády z včerejšího dne dospěl k přesvědčení, že Kálal nebyl pověřen předsedou vlády úkolem mařit snahy vedení ČSV. Bláha odvolal toto tvrzení jako neodůvodněné a distancoval se od svého nesprávného chování, jimž vrhl stín na Eliáše a litoval svých slov, že pochyboval o přátelském postoji předsedy vlády vůči bývalým rakousko – uherským důstojníkům, členům ČSV.⁴⁸²

Po zatčení Eliáše Bláha svůj aktivismus ještě zesílil. V říjnu a listopadu vystoupil s dvěma aktivistickými projevy do rozhlasu.⁴⁸³ Rovněž České slovo dalo prostor ke slovu ÚV ČSV.⁴⁸⁴

⁴⁷⁹ Tamtéž.

⁴⁸⁰ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271/b, sign. D 3458/41.

⁴⁸¹ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 27, inv. č. 552, sign. 109 – 4 – 299.

⁴⁸² AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271/b, sign. D 3322/41.

⁴⁸³ V prvním projevu předneseném 12. října 1941 vyslovil přesvědčení, že všichni bývalí vojáci pochopili, oč jde v této válce, že je to přerod světa, národů a lidí a že se tvoří nové slavné dějiny tolika národů. Poukázal na následky, které postihnou národ, který stojí opodál válečného dění se založenými rukama, když ostatní bojují a krvácejí. Položil otázku, jak jednou ospravedlní vůči budoucím generacím a vůči dějinám svoji netečnost a lehkomyšlnost. „Dějiny neznají žádných omluv, že jsme nevěděli, že jsme nevěřili, nebo jsme se mylili. My chceme, aby náš národ žil a nechceme jeho smrt. Bylo nám umožněno jít v klidu za svou normální prací. Omezení, která máme v zásobování, jsou přímo mizivá v porovnání s útrapami a oběťmi bojujících národů, především pak národa německého. Avšak místo, abychom přispěli poctivou prací k budování nového řádu, netečně jsme přihlíželi, jak mnozí naši lidé, poštvání zločinnými emigranty z Londýna, postavili se na odpor Říši, která nám velkoryse poskytla příležitost prokázat naši schopnost a dobrou vůli účastnit se nového života v nové Evropě. Dnes nestačí mít v srdci dobrou vůli a

být loajálním k Říši, dnes se nesmíme již ostýchat vyjadřovat jasně své přesvědčení, které je založena na naprosté oddanosti k Říši. Dnes nejsme posuzováni podle slov, nýbrž podle činů a jenom na základě činů můžeme si dobýt takového postavení v Říši a v nové Evropě, jaké nám patří.“ Na konci projevu ÚV ČSV volal bývalé vojáky do boje proti zahraniční propagandě, proti lichvářům a pokoutnímu prodeji a veřejnost vyzval, aby hmotnými obětmi ukázala svou dobrou vůli a příslušnost k Říši a v nejrozsáhlejší míře darem i prací přispěla ke zdaru sbírek, které budou pořádány. ABS, f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, sign. 302 – 152 – 4.

V dalším rozhlasovém projevu v neděli 23. listopadu 1941 Bláha pravil: „V minulé své řeči obracel jsem se k Vám jako k občanům Protektorátu Čechy a Morava. Mluvil jsem tenkrát pod dojmem událostí, které jako blesk osvětlily propast, do které bychom se málem zřítily.“

„Víte, že vinou nesvědomitých lidí, kterým více záleželo na vlastním já než na dobru celku – dobru národa, ztratili jsme důvěru směřodatných německých činitelů, důvěru, která nám měla umožnit být aktivně činnými na výstavbě nového evropského řádu. Tuto důvěru musíme si znovu získat našim chováním a naší prací. Nesmíme si výsledek naší poctivé práce dát vyrvat hrstkou fantastů a prospěchářů.“

„Na jednu věc Vás chci upozornit. Německý národ nám ústy svého Vůdce i přes všechno nepřátelství, které náš dřívější režim Německu projevovat, ruku ke smíru a spolupráci. Učinil tak v plné důvěře, že tuto velkomyslnost také my oceníme. Co však jsme učinili my? Víte, že mnozí naši lidé podepsali slib věrnosti, aby jej v zápětí porušili. Nechceme, aby toto jednání jednotlivců bylo přičítáno českému charakteru nebo výchově. Viníci, kteří byli zjištěni, svoji vinu spravedlivě odpykali.“

„Nechci se zde šířit o zásadách nacionálního socialismu, jeho upřímnými vyznavateli chceme být také my, válečníci. A proto také my musíme konkrétně dokázat, že jeho zásady nejen hlásáme, ale ve skutečnosti je také všude uplatňujeme a provádíme.“ [...]

„Vy všichni, kteří máte dobrou vůli, nebojte se přihlásit k aktivní spolupráci. Uznávám, že my bývalí vojáci byli jsme vždy skromnými, stranili jsme se většinou veřejného života a neradi jsme veřejně vystupovali. Dnes však, kdy se jedná o blaho národa, ba o jeho bytí a nebytí, je na čase, abyste odhodlaně vystoupili a činně se zúčastnili naší práce. Buďte ujištěni, že pracujeme pro dobrou věc, která přinese Vám i národu patřičné uznání a ocenění.“

V druhé části projevu pohovořil o zásadách ČSV: „Stavíme se plně a věrně za Vůdce a říšského kancléře a našeho státního prezidenta. Chceme být věrnými občany protektorátu Čechy a Morava v rámci Velkoněmecké říše. Chceme věrně sloužit Říši a při každém jednání se řídíme pravidlem prospěch celku nad prospěch jednotlivce.“ [...]

„Pokládáme za zločin každou činnost, která směřuje k osobnímu prospěch jednotlivce nebo skupin na úkor celku. Proti těmto škůdcům vystoupíme vždy a všude s důslednou bezohledností. Povinností každého poctivě smýšlejícího soukmenovce je působit na váhavé a nerozvážené a ukázat jim správný směr k zaujetí upřímného a kladného stanoviska k Říši.“

„Jsme si vědomi obětí a krve, které přináší nyní německý národ v zájmu nového a lepšího politického a hospodářského řádu v Nové Evropě. Chceme nasadit všechny své síly, abychom objasnili nový sociální světový řád, který odpovídá přirozeným životním zákonům a potřebám. Proto nestrpíme působení a vlivy zahraniční propagandy našemu národu škodlivé a budeme potírat každou rozvratnou činnost, budoucnosti národa tak škodlivou. Budeme pracovat na tom, aby česká veřejnost byla správně poučena o vybudovaném sociálním a hospodářském řádu Říše o všech již provedených velkorýsých projektech. Chceme podporovat provedení takového životního a hospodářského řádu, ve kterém jednotlivec nespolehlá se na dobrodiní svých spoluobčanů, nýbrž který dává každému možnost být hodnocen podle vlastní skutečné ceny, to jest podle svého nadání a práce. Stojíme za důsledným prováděním Norimberských zákonů.“

„Chceme proto cílevědomou prací zajistit našemu národu spravedlivý podíl při novém uspořádání Evropy. ČSV se vynasnaží zapojit všechny finanční a pracovní síly ve prospěch konečného vítězství Říše a tím i vítězství českého národa. Pro nás existuje jenom poctivě přiložit ruku k dílu a žádné ohlížení napravo nebo nalevo. Půjdeme přímo vpřed za cílem, který nám vytkl Vůdce a říšský kancléř.“ [...]

„Chceme pracovat k uskutečnění pracovní povinnosti a pracovní službě chceme věnovat naše síly. Chceme si bedlivě všimnout naší mládeže a vychovávat jí v duchu nového sociálního řádu opíraje se zejména o správné tradice vojenské.“ [...]

V závěru až pateticky prohlásil. „Všichni němečtí vojáci od generála až po nejmladšího vojína jsou prodchnuti duchem nacionálního socialismu, který je činí schopnými nejvyšších obětí. Vyzbrojení nejlepší výzbrojí, jakou může lidský duch vymyslet a ruka vytvořit a vedeni vůdcem, jehož génus zastíní všechny dějinné velikány všech dob jak na poli vojenském, tak i politickém a který zaujímá v srdci německého národa místo, které dává jen naprostá důvěra, láska a oddanost.“ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 6, inv. č. 34, poř. č. 17.

Bláha se po příchodu zastupujícího říšského protektora Heydricha ucházel o audienci u něj. Böhme ovšem návštěvu nedoporučil, neboť SD získala informací z kruhů blízkých ÚV ČSV, že by se Bláha snažil přijetí využít pouze pro své cíle, konkrétně aby přijetí využil pro organizační práci a aby získal pověření sjednotit všechny spolky bývalých vojáků. Böhme proto doporučil, aby ÚV ČSV bylo sděleno, aby vzhledem k zaneprázdněnosti zastupujícího říšského protektora vzal laskavě svoji žádost o přijetí zpět.⁴⁸⁵

Bláhu tak alespoň přijal 29. října 1941 Frank. ÚV ČSV státního tajemníka požádal o část sokolského majetku pro účely ČSV. Poté začal Bláha hovořit o dalším setrvání protektorátní vlády. Byl toho názoru, že dosavadní protektorátní vláda musí zmizet. Hovořil o tom se státním prezidentem, který neměl pro jeho názor žádné pochopení.⁴⁸⁶ To si vysvětloval tím, že státní prezident i sekční šéf Popelka o činnosti Eliáše věděli a zatajili ji. Tuto skutečnost jim vytýkal. U Popelky pak učinil dovětek, že měl ho již dávno na intriky Eliáše upozornit. Když se odvolával na svoji poslední rozmluvu, ohromený Popelka odvětil, že ho na pletichy Eliáše upozornil.⁴⁸⁷

ÚV ČSV se svým horlivým aktivismem a denunciantstvím u státního tajemníka zřejmě příliš nezavděčil, neboť se o něm ze strany alespoň ÚŘP ani na okamžik neuvažovalo jako s potenciálním kandidátem na post ministra nové protektorátní vlády.

⁴⁸⁴ V Českém slově vyšel 24. listopadu 1941 Bláhův sloupek pod názvem „V dávno osvědčené věrnosti“. V článku Bláha prohlásil, že „příčinou velkého množství spolků bývalých vojáků v ČSR byl přímý zájem vládních režimů, aby mezi jednotlivými skupinami bývalých vojáků nedošlo ke smíru. Byla také důvodná obava, že by v jedné velké jednotné organizaci zanikla celkem nepatrná složka těch, kteří se ověnčili slávou osvoboditelů. Proto byla uměle živena nenávist proti nejsilnější složce bývalých vojáků, tedy proti těm, kteří zůstali do poslední chvíle věrni své přísaze. Bez ohledu na to, že jich bylo z dnešního území Čech a Moravy po roce 1918 nejméně 800 000, byli ve svých citech přímo znásilněni nepatrnou hrstkou křiklounů (legionářů – pozn. aut.), kteří pro ně razili název Rakušáci. Český a Moravský lid se dal tehdy omámit osvoboditelskou legendou a svou nevšimavostí dodával sílu a moc křiklounům, kteří se pak nespokojili se svou slávou, nýbrž šli dále za ziskem.“ Bláha mluvil o legionářích a dokonce je označil za osnovatele atentátu na Rašína. ÚV ČSV naopak vyzvedával zásluhy těch českých vojáků, kteří bojovali do posledního okamžiku v rakousko-uherské armádě a zabránili tak tomu, že se Čechy a Morava nestaly dějištěm války a uchránili je tak od zkázy. Bláha nechával čtenářům na zvážení, kdo vykonal platnější služby pro český národ, jestli ti, kdo přísahu dodrželi, nebo ti, kteří ji zradili. Bláha v závěru článku pateticky prohlašoval, že věrní frontovní vojáci podávají opět jako kdysi na bojišti ruku svým říšskoněmeckým kamarádům a následují jejich skvělého vzoru. Chtějí ruku v ruce s nimi pracovat pro moc a sílu Říše. Má – li někdo odvahu, ať po nich hodí kamenem. Dovedou se vypořádat s těmi, kteří chtějí z vlasti a národa učinit jako vždy pouhý nástroj svých osobních zájmů.“ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271/b, sign. A 53/42.

⁴⁸⁵ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 45, sign. 114 – 9 – 97.

⁴⁸⁶ V knize audienci KSP ale není uvedeno, že by byl Bláha státním prezidentem přijat.

⁴⁸⁷ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 27, inv. č. 552, sign. 109 – 4 – 299. Bláhův výklad lze označit minimálně za denunciaci.

2.3.2. ČSV a vláda „soustředění“

Nástup nové protektorátní vlády Bláha uvítal. Doufal, že se přístup protektorátní vlády k ČSV konečně zásadně pozitivně změní, neboť zásadní odpůrci svazu a jeho vedoucího Eliáš a Ježek už v nové vládě nebyli. Jenže v nové vládě byl také Emanuel Moravec nejprve jako ministr školství a vedoucí úřadu lidové osvěty (ÚLO) a poté ministr školství a lidové osvěty. Jeho vizí bylo podřídit a bez výjimky dát pod dohled ÚLO a později ministerstva lidové osvěty (MLO) všechny protektorátní spolky a veřejné organizace s výjimkou státních. Zde však muselo dojít logicky ke střetu, neboť ÚV ČSV se nehodlal někomu z českých úřadů nijak podřizovat a osobě Moravce teprve ne. Jejich vztah byl navíc již z minulosti zatížen. K prvnímu jejich sporu došlo již krátce po založení ČSSN v rámci úvahy o vzniku svazového časopisu.⁴⁸⁸ Bláha se od té doby stavěl k osobě Moravce negativně. Považoval jej totiž za obyčejného konjunkturalistu. Jeho averzi k němu stupňoval i fakt, že Moravec byl legionář. Zřejmě nejlépe popsal Bláhův poměr k Moravcovi pobočník ÚV ČSV Jaroslav Hintnaus, který si v říjnu 1941 do deníků poznamenal: „Generál nemůže Moravce ani cítit.“⁴⁸⁹ Na druhou stranu Moravec vůbec nehodlal trpět samostatný postup Bláhy, na který byl ÚV ČSV zvyklý. Moravec měl zájem o ČSV pouze potud, pokud by se plně postavil za jeho program spolupráce s okupanty, zcela se podřídil jeho direktivám a bez námitek spolupracoval na akcích pořádaných ÚLO respektive MLO.

Bláha zahájil styk s novou protektorátní vládou počátkem února 1942. Po vedoucím ÚLO žádal, aby ČSV byl účasten při výchově instruktorů mládeže a za tímto účelem byli do pracovní služby zařazeni vysloužilí fyzicky a duševně schopní vojáci svazu bez ohledu na stáří. ÚV ČSV byl v případě souhlasu ochoten předložit konkrétní návrh na zařazení vhodných osob. Dále žádal o morální podporu ČSV při každé akci, o podporu při projednávání požadavku na odčinění křivd a rehabilitace, o podporu při žádosti o povolení sběru starých hmot, o přidělení vhodných místností, o podporu pro žádost na povolení nosit svazový kroj, o povolení náboru do ČSV v úřadech a podnicích a nakonec o souhlas s označením ČSV za státní, přinejmenším polostátní útvar. Zároveň Moravce požádal o převzetí protektorátu nad svazem. Bláha prohlásil, že s postojem minulé vlády nesouhlasil a ani s postojem všech jejích členů bez výjimky. Vzhledem

⁴⁸⁸ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 1. Výpověď O. Bláhy z 27. listopadu 1945.

⁴⁸⁹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 8, inv. č. 81, poč. č. 93.

k tomu, že nová vláda byla pouze rekonstruovaná, tak vyjádřil obavy, že se svazu nepovede o mnoho lépe. Jaroslav Krejčí mu totiž dříve slíbil, že ČSV bude přibrán ke spolupráci, leč se tak nikdy nestalo.⁴⁹⁰ Moravec na požadavky nereagoval.

O dva dny později se ÚV ČSV obrátil s žádostí o podporu organizační činnosti ČSV i na MV. Bláha v žádosti uvedl, že Eliáš zaujal proti ČSV negativní stanovisko a Bláhovi způsobil mnoho těžkostí. ÚV ČSV žádal, aby různé spolky a svazy bývalých frontových vojáků byly včleněny do ČSV jako právnické osoby, ČSV prohlásit za jediný oficiální spolek bývalých vojáků jako státní instituci po vzoru NSRKB, dát k dispozici důstojné kanceláře pro ČSV, udělit souhlas ke sbírce surovin a přizvat ČSV ke spolupráci na zřízení pracovní povinnosti, pro kterou by dodal velitele a instruktory.⁴⁹¹

MV odpovědělo až koncem března 1942. První požadavek byl odmítnut kvůli zachování veřejného klidu a pořádku, druhý z důvodu, že k němu neexistuje nutný právní podklad. Třetímu požadavku nebylo možno vyhovět, neboť nemá MV možnost volné prostory poskytnout. S posledními dvěma požadavky se má Bláha obrátit na Ministerstvo práce a sociální péče.⁴⁹²

Když neměl Bláha ještě ani počátkem března odpověď, zaslal Moravcovi další dopis, v něm již nic nežádal, spíše taktně upozorňoval. Odvolával se přitom na zájem zastupujícího říšského protektora o řádné vybudování ČSV⁴⁹³ a tvrdil, že u německých protektorátních a říšských úřadů zájem o ČSV je, zatímco u protektorátní vlády a státního prezidenta nikoliv. Dále si stěžoval, že pro ČSSN je nadbytek prostředků a krásně zařízené kanceláře, zatímco ČSV pracuje v nouzových podmínkách v kancelářích pod vši kritiku. Podle Bláhy je velmi smutné, že jeho žádosti o podporu jsou házeny do koše. Navíc NS počínaje Fouskem a konče posledním písařem brojí proti svazu. Tato kampaň vyvrcholila rozbíjením svazu. Bláha proto upozornil, že zvažuje, že se obrátí na zastupujícího říšského protektora a požádá jej o ochranu.⁴⁹⁴

Po další nereakci vedoucího ÚLO Bláha splnil to, na co upozornil, a v první dubnový den se sešel s Clannerem. ÚV ČSV v rozhovoru podtrhl, že také u současné protektorátní vlády žádnou podporu nenalezl a mimoto se Moravec vůči němu staví odmítavě. Župní vedoucí NSRKB udělil přesné pokyny, jak by měl ÚV ČSV vést

⁴⁹⁰ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 95 – 4.

⁴⁹¹ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 398, sign. N 3111.

⁴⁹² AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271/b, sign. A 698/42.

⁴⁹³ Heydrich ale ČSV zcela ignoroval.

⁴⁹⁴ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 6, inv. č. 34, poř. č. 17.

propagandistickou činnost uvnitř ČSV a jaký soubor opatření má být učiněn proti stále existující šeptané propagandě.⁴⁹⁵

O týden později zaslal ÚV ČSV Clannerovi dopis, v němž shrnoval organizační činnost ČSV. Bláha sliboval, že činnost ČSV a kamarádství bude striktně vykonávána prostřednictvím schválených stanov a nacionálně socialistických myšlenek. Zvláštní pozornost bude namířena proti šeptané propagandě nepřítele. Za tímto účelem na ustavujících schůzích nově zřizovaných kamarádství ve svých přednáškách a rozmluvách udělil nutné pokyny k jejímu potírání. S uspokojením konstatoval, že doposud mezi válečníky převládá chuť pro organizaci a činnost v kamarádstvích. Bývalí vojáci a poddůstojníci vstupují bezpodmínečně do ČSV, u bývalých důstojníků ale pozoroval málo rozhodnosti. Připisoval to rozkladné činnosti bývalých legionářů, kteří stále ještě jsou členy podpůrných svazů bývalých českých důstojníků a rotmistrů. Dalším důvodem je absolutní nezájem protektorátní vlády na činnosti ČSV i organizace samotné. Přitom dovozoval, že založení a činnost ČSV je v jejím absolutním zájmu. Nakonec upozornil, že je nutná likvidace všech spolků a společností, které sdružovaly bývalé frontové vojáky obdobně, jako se stalo v Německé říši založením NSRKB. Přitom je všeobecně u členů ČSV touha, aby ČSV byl přičleněn jako integrální součást NSRKB.⁴⁹⁶

Župní vedoucí NSRKB zaslal svůj krátký zápis z návštěvy Bláhy spolu s jeho dopisem Frankovi.⁴⁹⁷ Clanner však zmíněné úkoly ÚV ČSV nedal z vlastní iniciativy. Koncem března totiž říšský vedoucí NSRKB Reinhard Clannerovi oznámil, že má ze zprávy o činnosti ČSV dojem, že svaz sice pronáší mnoho hezkých slov, ale nespolupracuje. Proto spojení s NSRKB nemůže přicházet vůbec v úvahu. Úzké sloučení s NSRKB přichází dále v úvahu snad jen tehdy, pokud by si to protektorátní vláda nebo říšský protektor výslovně přáli. Podle Reinharda má ČSV cenu zachovat pouze tehdy, jestliže se ihned zapojí do propagandy proti šeptané propagandě.⁴⁹⁸

Reinhard zároveň požádal Franka, aby přijal Clannera v záležitosti ČSV a objasnil mu svůj náhled na ČSV.⁴⁹⁹

Clanner se snažil ČSV i jeho ÚV obhajovat, když v odpovědi Reinhardovi zdůrazňoval, že ČSV určitou propagandu v nacionálněsocialistickém smyslu do řad

⁴⁹⁵ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 27, inv. č. 552, sign. 109 – 4 – 299.

⁴⁹⁶ Tamtéž.

⁴⁹⁷ Tamtéž.

⁴⁹⁸ Tamtéž.

⁴⁹⁹ Tamtéž.

ČSV činí, za což ručí osoba Bláhy. Po této stránce mu již dal Clanner opětovně instrukce, které ÚV ČSV sám osobně správně přijal. Clanner hodlal pozvat k Bláhu znovu k rozmluvě a dát mu další pokyny. Což se také stalo.⁵⁰⁰

Vedoucí úřadovna SD v Praze navíc dostala za úkol vypracovat stanovisko k ČSV, které obdržel 10. dubna 1942 referent státního tajemníka SS – Obersturmbannführer Giess. Podle vedoucí úřadovny SD měla poměr NSRKB k ČSV určit očekávaná užitečnost ČSV pro německé zájmy, v úvahu musel být brán také stávající organizační stav svazu i jeho význam. Vedoucí úřadovna nepovažovala za vhodné, aby NSRKB převzal oficiální patronát nad ČSV. Počet 5000 platících členů byl podle SD malý,⁵⁰¹ a nelze proto ještě přiřknout ČSV značný význam v českém veřejném životě. Užitečnost ČSV pro německé zájmy se dala dle SD hodnotit až po dlouhé organizační práci. Podle SD měl Bláha z počátku nedostatečné organizační úspěchy kvůli finančním potížím a odůvodněnému odporu bývalé protektorátní vlády. V prosinci 1941 obdržel od protektorátní vlády půjčku a byly tak vytvořeny příznivější předpoklady pro činnost. V poslední době došlo k několikerému založení Kamarádství v Praze a také na venkově. Na pozvání jsou tyto ustavující schůze navštíveny představiteli NSRKB. Toto úzké spojení musí být dle SD považováno za nevhodné. S ohledem na myšlení Bláhy považoval SD za zcela možné, že se Bláha obrátí na Clannera s návrhy na spolupráci mezi NSRKB a ČSV. Je proto nutné dle SD upozornit Clannera na reálnou politickou skutečnost a opuštění jeho laskavého postoje vůči ČSV a zaujmutí příslušné vhodnější formy. O včlenění ČSV do NSRKB je možné uvažovat až v pozdější době po zhodnocení činnosti, početnosti a významu svazu.⁵⁰²

ÚŘP o týden později velitele Sipo a SD Böhmeho informoval, že vzal obsah sdělení Vedoucí úřadovny SD na vědomí a Clannerovi bude vydáno potřebné poučení nebo dána důtka.⁵⁰³

Frank odpověděl koncem května Reinhardovi, že s Clannerem byl projednán poměr mezi NSRKB a ČSV. Byla mu doporučena jistá zdrženlivost v jeho názorech na pozitivní posuzování Bláhy a uloženo, aby se vyvaroval úzkým osobním vztahům. Státní tajemník prohlásil, že včlenění ČSV do NSRKB nemůže být v tento okamžik bráno v úvahu. ČSV má okolo 5000 členů a musí nejprve svoji užitečnost dokázat na

⁵⁰⁰ Tamtéž.

⁵⁰¹ A to byl ještě dosti nadsazen, protože členské příspěvky docházely tak maximálně od 2000 členů.

⁵⁰² NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 27, inv. č. 552, sign. 109 – 4 – 299.

⁵⁰³ Tamtéž.

základě delší praktické organizační práce. Frank doporučoval za vhodné zachovat sice vlídný, avšak vyčkávací postoj vůči ČSV. Přijetí Bláhy Reinhardem v žádném případě nechtěl. Zároveň byl Böhme požádán, aby byla nadále věnována pozornost dalšímu vývoji vztahu mezi ČSV a NSRKB.⁵⁰⁴

Říšský vedoucí NSRKB proto napsal počátkem června župnímu vedoucímu NSRKB v Praze, že z dopisu státního tajemníka vyplynulo, že nerad vidí vyslání zástupců a poselstev NSRKB na slavnosti ČSV. Reinhard poprosil Clannera, aby nyní osobní styk s ČSV a jmenovitě s Bláhou, zejména po atentátu na zastupujícího říšského protektora v každém směru omezil.⁵⁰⁵

Reinhard rovněž informoval státního tajemníka, že o jeho přáních bude Clanner příslušně zpraven. Včlenění ČSV do NSRKB také ani Reinhard žádným způsobem nevítal. Vztah vůči ČSV bude dle Frankova přání vlídný, avšak zdrženlivý. Přijetí Bláhy, o které ÚV ČSV celkem již několikrát požádal, se nebude konat. Reinhard dále slíbil nařídit, aby delegace a zástupci NSRKB se od teď již více neúčastnili slavností ČSV.⁵⁰⁶

Tři dny po zprávě pro Giesse následovala podobná zpráva vedoucí úřadovny SD v Praze pro zastupujícího říšského protektora, v níž stálo: „Župní vedoucí NSRKB, pplk. von Clanner je ve svém mínění vůči ČSV, potažmo k jeho vedoucímu, gen. čet. m. sl. Bláhovi, poněkud předpojatý. Jedná s Bláhou a jeho organizací nesmírně vlídně a podle svého vlastního prohlášení mu na základě jejich společné minulosti důstojníka v bývalé rakouské armádě nabídl tykání. Mimo to je Clanner přesvědčený, že je Bláha slušný chlap.“ Poté zpráva krátce shrnovala vznik a vývoj ČSV a činnost Bláhy: „ČSV byl založen v dubnu 1941 s vědomím a souhlasem směřodatných německých míst. Měl prosadit přetvoření různých, většinou bývalých legionářských, vojenských spolků ve smyslu tradice světové války. Bláhovi, který ochotně převzal vedení a organizování tohoto nového spolku, bylo německou stranou dáno na vědomí vyřazení legionářů. V osobě Bláhy byla dána záruka, že bude z jeho protikladného poměru k tehdejší vládě a k Eliášovi a také z jeho německy přátelského mínění, hájena německou stranou vítaná linie. Bláha má ovšem i nedostatky, jako ctižádostivost a mnohomluvnost. Předsudky v českém táboře, stejně jako nedostatečná ochota protektorátní vlády, finanční poměry a slabý organizační talent Bláhy a jeho spolupracovníků nepřipustily z počátku větší

⁵⁰⁴ Tamtéž.

⁵⁰⁵ Tamtéž.

⁵⁰⁶ Tamtéž.

organizační úspěchy. Teprve v poslední době, po známých změnách uvnitř protektorátní vlády, obdržel ČSV poněkud vzpruhu a na různých místech protektorátu založil kamarádství. I když je k dispozici v ČSV jednoznačná Říši přátelská linie, musí se prokázat upotřebitelnost svazu pro německé zájmy. Do té doby je určitá míra zdrženlivosti z německé strany naprosto na místě. Z tohoto stanoviska lze spatřovat oficiální účast německých zástupců na slavnostech ČSV jako poněkud předčasnou.“⁵⁰⁷ Jak ze znění obou zpráv SD patrné, byla doporučována ještě větší zdrženlivost z německé strany vůči ČSV a jeho ÚV než dosud.

Bláhovi se přes počáteční ostentativní nezájem ministrů protektorátní vlády přece jen nakonec podařil částečný průlom. Na popud vedoucích kamarádství nabídl ÚV ČSV 23. dubna 1942 Moravcovi vhodné členy ČSV, kteří by přicházeli v úvahu pro Veřejnou osvětovou službu (VOS) i pro jiná odpovědná a důležitá místa. Moravec o dva dny později dopisem Bláhu požádal, aby mu sdělil jména osob, které by byly vhodné pro VOS. Zároveň se ale zdráhal přislíbit cokoliv konkrétního.⁵⁰⁸

V polovině května 1942 dále nabídl ÚV ČSV Moravcovi spolupráci ČSV při sbírce různého odpadového materiálu. Ten nabídku přijal a Bláhu požádal koncem téhož měsíce v dopise, aby členy ČSV vyzval ke sbírce starého šatstva a tkanin. Dále vyzval ke sbírce gramofonů, tahacích harmonik, gramofonových desek a hedvábných šátků na krk, vše pro německé vojáky. Výzvu ke členům měl ale Bláha učinit ke členům bez propagace rozhlasem či tiskem.⁵⁰⁹

ÚV ČSV byl navíc 13. května 1942 přijat ministrem vnitra Richardem Bienertem, kterého požádal, aby osobně zasáhl a rozpustil nařízením všechny spolky bývalých vojáků a uznal ČSV za jako jedinou oficiální státní nebo polostátní instituci. Dále žádal pro ČSV přidělení jmění všech vojenských spolků, biografů a kancelářských místností. Požádal i o odčinění křivd.⁵¹⁰ Ministr vnitra ovšem nemohl vyhovět, ostatně ani jeden z požadavků nebyl v jeho kompetenci, neboť věci spolkové si vyhradil pro sebe Moravec, k majetkovým věcem a odčinění křivd si vyhradila právo posledního rozhodnutí okupační správa.

Bláha však reagoval typicky po svém a ještě týž den poté zašel na župní vedení NSRKB, kde informoval pobočníka župního vedoucího NSRKB mjr. m. sl. Hossnera o uskutečněné rozmluvě s ministrem vnitra protektorátní vlády a prohlásil že ČSV není

⁵⁰⁷ Tamtéž.

⁵⁰⁸ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 332, sign. 114 – 333 – 5.

⁵⁰⁹ Tamtéž.

⁵¹⁰ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 398, sign. N 3111.

podporován žádným způsobem. Podle zápisu Hossnera Bláha nadále požadoval konečnou likvidaci všech stávajících legionářských svazů, které jen pracují proti účasti na spolupráci s Němci. Litoval, že ani k dnešní vládě nemůže mít naprosto žádnou důvěru, neboť osoby jako ministr Moravec a jiní se do svazu opírají. Chce nějakým způsobem dosáhnout včlenění ČSV do NSRKB, námahy se nebojí. Proto se zavázal zachovávat zdrženlivost v každém osobním styku. Z výše uvedených důvodů hodlá požádat Heydricha o audienci. Dále požadoval, aby jeho členové, kteří během dřívějšího režimu v ČSR byli poškozeni tak jako Němci, poněvadž platili za rakušáky a nebyli uznáváni za plnohodnotné Čechy, byla přiznána aplikace zákona z roku 1940 nebo odčinění křivd. Na závěr Bláha poznamenal, že se svými spolupracovníky bude pořádat školení o důležitosti boje proti bolševismu a ve všech výzvách členům bude informovat o potřebě pracovat proti nesmyslným pověstem. Nakonec vyšel z Bláhy výrok, že bohužel mnoho Čechů se přiklání k bolševismu.⁵¹¹ ÚV ČSV byl Hossnerem pouze vyslechnut a žádného stanoviska ke svým požadavkům se nedočkal.

Po neúspěchu u Moravce a Bienerta se Bláha obrátil počátkem června na předsedu vlády. J. Krejčímu nejprve lichotil, když uvedl, že jedině on se ujal ČSV a poskytl mu peněžitou zápůjčku, ze které ČSV žije, může z ní obstojně pracovat a v malém formátu se i rozvíjet, zatímco zbytek vlády jednal s Bláhou jako s parazitem.⁵¹² ÚV ČSV ještě připomněl zásluhy ve sbírkách i ochotu bojovat se zbraní v ruce po boku Říše a pak už zopakoval stejně požadavky, které předtím předložil Moravcovi a Bienertovi. Navíc ale přidal požadavek odstranění legionářů, komunistů a nespolehlivých ze státní služby a na jejich místa povolání spolehlivých příslušníků ČSV. Na závěr pozval předsedu vlády k návštěvě ČSV, aby se přesvědčil, za jakých nedůstojných podmínek funguje a pracuje tato opovrhovaná organizace, která to myslí s budoucností národa snad nejpoctivěji ze všech.⁵¹³ Ani tentokrát se realizace svých požadavků nedočkal.

Počátkem června 1942 ještě jednou přišel ÚV ČSV s iniciativou ohledně zapojení Čechů přímo do bojů. Státnímu prezidentovi napsal, že události poslední doby, zařazení téměř všech národů Evropy do aktivního boje a spontánní žádosti kamarádů jej vedou k tomu, aby předložil následující prosbu, aby státní prezident požádal Vůdce o velkomyslné a blahovolné uvolnění svého slova danému státnímu prezidentovi, že

⁵¹¹ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 27, inv. č. 552, sign. 109 – 4 – 299.

⁵¹² V dopise Moravcovi z 4. února 1942 ovšem nenašel slovo chvály ani na J. Krejčího.

⁵¹³ ABS, f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, sign. 302 – 228 – 18.

příslušníci českého národa nebudou v této válce bojovat a že bude umožněno dobrovolníkům se přihlásit k válečné službě.⁵¹⁴

Podle Bláhy „kamarádi, staří frontoví vojáci, jejichž uniformy zdobí řady četných vyznamenání za statečnost v boji a jejichž těla nesou jizvy po zranění v boji, plakali bolestí při výstavě Sovětský ráj při shlédnutí řad vojáků jiných národů, kteří mají možnost bojovat. Poznali a pochopili totiž nebezpečí bolševické invaze divokých hord východních nájezdníků, která hrozila pohltit i naši krásnou domovinu a která se chystala zničit nejen kulturu českého národa, ale jeho i statky a podmanit si jeho zbytky v jařmu židobolševického kapitálu.“⁵¹⁵

Podle Klimenta Bláha obhajoval své stanovisko vyslat české vojáky do boje tím, že Říše lehce zvítězí a pak bude uznávat za plnoprávné národy pouze ty, které bojovaly na její straně.⁵¹⁶

Ohledně Bláhova návrhu na vyslání českých vojáků do boje došlo v srpnu 1942 k debatě mezi Emilem Sobotou a Klimentem v KSP.

Kliment: „Bývalí bojovníci nabízeli utvoření dobrovolnických českých formací, ale u říšského protektora nezájem.“

Sobota: „Proč myslíte?“

Kliment: „Asi se nám nevěří.“

Sobota: „Řekl bych ještě víc. Nechtějí. Nemohou potřebovat, aby v případě, že by válku vyhráli, někdo v Čechách se mohl dovolávat zásluh. Nás chtějí vyhnat, a proto by jim pak byl náš nynější aktivismus na překážku.“

Kliment: „Bojím se, že to tak je.“⁵¹⁷

Největší akcí uspořádanou ČSV za Bláhova vedení byl veřejný apel ÚV ČSV, uspořádaný 29. června 1942 ve velkém sále Lucerny. Vystoupil pouze ÚV ČSV.⁵¹⁸

⁵¹⁴ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 332, sign. 114 – 333 – 5.

⁵¹⁵ Tamtéž.

⁵¹⁶ ANM, f. Josef Kliment, kart. 22, inv. č. 619. Kliment Josef, Dvacet let v úřadovnách Emila Háchy, rukopis.

⁵¹⁷ ANM, f. Emil Sobota, kart. 7, inv. č. 166. Emil Sobota, Glosy, rukopis.

⁵¹⁸ „Kamarádi, osobuji si právo jako starý frontový voják odsoudit nejenom zákeřně vykonanou vraždu pana zastupujícího říšského protektora, kterou žádný poctivý Čech nikdy nemohl schvalovat, nýbrž i vše to, co tuto vraždu zavinilo, přivodilo a vůbec umožnilo. Způsob, jakým byl spáchán útok, není vlastní českému národu. Vrazi, žel Bohu příslušníci českého národa, musili být k tomuto činu vycvičeni a vysláni lidmi, kterým se obzvlášť jednalo o to, aby to byli čeští lidé, kteří na české půdě zavraždí jednoho z nejlepších spolupracovníků Adolfa Hitlera, SS – Obergruppenführera Heydricha, který nám tolik důvěřoval, že si zakázal jakékoliv bezpečnostní opatření pro svoji osobu.“

„Na našich zásadách, na našem směru a cíli se nic nezměnilo a nezmění. Proto není náš projev žádnou manifestací pro věrnost Říši, Vůdci a státnímu prezidentovi. To považujeme za samozřejmé. Co však dnes chceme nekompromisně ohlásit, že nepokládáme svoji dávnou přísahu za zaniklou. My chceme být zapojeni do práce pro lepší budoucnost národů Evropy tak, jak ji řídí Vůdce a frontový voják Adolf

2.3.3. ÚV ČSV Bláha, vedoucí na odpis

Vláda „soustředění“ se stavěla k ČSV a jeho ÚV stejně odmítavě jako předchozí vláda „hrdého mlčení“. ÚV ČSV v uplynulém období nepřesvědčil výsledky práce svého svazu ani SD. Bláhovo postavení teď již zcela nepochybně stálo a padalo s postojem státního tajemníka. Jelikož spolupráce mezi Moravcem a Bláhou se jevila vzhledem k balastu minulosti nemožnou, musela logicky záhy vyvstat otázka, co s ÚV

Hitler. My chceme bojovat se svými starými německými kamarády jako rovnocenní, čestní, přísaze věrní válečníci. Naše minulost nás opravňuje klást tento požadavek.“

„Náš hlas se stal varovným. Když jsme po hříchu viděli, jak se do popředí národa tlačí hrstka křiklounů, jež tvrdila, že se svým zahraničním bojem zasloužila o stát a národ, která však zároveň natahovala ruce volajíc zaplat' a zaplat' dobře. Proti tomuto nešvaru a této nestoudnosti jsme my vystupovali, odhalující nesčetné, chamtivé a sobecké zájmy různých politických kejklířů a křiklounů. Stali jsme se tehdejšímu režimu nepohodlnými. Bylo proto třeba nás odstranit a znemožnit. Stalo se tak ústy tehdejšího představitele státu, který pro nás razil přezdívku Rakušáci, která nám byla jako Kainovo znamení vpálena na čelo. Rakušák byl vyvrhelem české společnosti, byl soustavně odstraňován z úřadů, byla mu odírána základní lidská práva, jeho práce nesměla být uznána atd.. Aby bylo dílo dovršeno, byla věrnost a poctivost starého frontového vojáka náležitě pranýřována, vymyslel si jistý výtečník a patolízal Hradu, nechutnou figurku prospěchářského lenocha a titulárního blba Švejka. Dílo notorického alkoholika, námezdného nactiutrhače, legionáře a bolševika se stalo literaturou osvobozeného národa a měřítkem pro posuzování vážnosti frontových vojáků, kteří zůstali své přísaze věrní.“

„Jedině my, staří vojáci, měli jsme po 15. březnu 1939 právoplatnou legitimaci pro účelnou spolupráci s Němci, neboť nás spojovalo upřímné a čestné kamarádství posvěcené a zpečetěné krví prolitou na poli válečném. Dne 18. března 1939 hlásil jsem se s několika kamarády u gen. Blaskowitza a dal jsem se mu k dispozici. Přijal nás jako kamarády a také s námi takto jednal. Kdekoliv jinde vstoupili jsme ve styk s představiteli Říše a její branné moci, setkali jsme se s otevřeným srdcem a poctivě podanou rukou. Němci nám věřili a přišli k nám jako přátelé. Bylo proto jedině na nás, na našem postoji a výběru osob, které byly postaveny do popředí národa, aby řídily v dohodě s představiteli Říše osudy českého národa.“

„V květnu 1939 začal jsem shromažďovat staré, přísaze věrné frontové vojáky. V září 1939 založil jsem skupinu vojáků z fronty při ČSSN. V únoru 1940 mi říšský protektor uložil, abych zorganizoval ČSV podle vzoru NSRKB. Ujal jsem se tohoto úkolu bez haléře podpory v nezištné a upřímné snaze vytvořit mohutnou organizaci, která by spolupracovala na výstavbě nového sociálního řádu v Evropě a svou účastí na zdolání nepřátel Říše zajistila českému národu a jeho potomkům právo na život a chléb. Leč žel Bohu, v čele tehdejší protektorátní vlády stál muž dvojí tváře, který mi na jedné straně s úsměvem na rtech nabízel pomocnou ruku, aby v zápětí znemožnil jakoukoliv činnost v zájmu národa. Poznáv záhy zločinnou činnost tohoto muže sváděl jsem s ním otevřený boj na život a na smrt. Byl jsem však pouhým ÚV ČSV a on měl moc v ruce.“

„Lidé, kteří zradili v letech 1914 – 1918, zradili v roce 1917 Kolčaka, zradili Říši a zradí kdykoliv jindy. Jsou to přísluhovači hazardéra, člověka bez citu a škůdce národa č. 1, pana Beneše. My bývalí vojáci, neprosíme své spoluobčany, aby byli zákona dbalí a byli loajální – ne, my si vynutíme respektování zákonů a nařízení a ten, kdo je poruší, je naším nepřítelem. Slyším, že ještě dnes se mezi námi pohybují agenti vyslaní z Londýna. Jest naší povinností tyto škůdce národa zjistit, zneškodnit a předat soudům. Běda každému, kdo se opováží cokoliv podniknout, aby předpoklady na právo a klid byly rušeny.“

„Jestliže jiné národy stojí v řadě těch, které svoji krví píší historii zápasu o novou Evropu, pak i my, staří čeští vojáci, chceme stát bok po boku svých říšskoněmeckých kamarádů. Víme, kde je naše místo v době, kdy se rozhoduje o bytí a nebytí našeho národa. Před Vámi a před celým světem prohlašuji, že ČSV a jeho příslušníci nemají jiné tužby, než aby mohli splatit velký závazek svým říšskoněmeckým kamarádům, kteří dnes bojují, krvácejí a umírají za lepší příští všech národů Evropy. U vědomí veliké odpovědnosti před soudem příštích generací prohlašujeme slavnostně: Stavíme se věrně a bezpodmínečně za Vůdce Velkoněmecké říše Adolfa Hitlera.“ Na závěr projevu zopakoval zásady, kterými se řídí členové ČSV. ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 95 – 2.

ČSV. Bláha přitom sám začal dodávat v příštím období sám další a další argumenty, proč bude muset ze své funkce odejít.

Vše začalo již při zmíněné poslední návštěvě u Hossnera. Bláha totiž začal sám od sebe hovořit o nynější protektorátní vládě. Prohlásil, „že k mužům jako je Moravec nemůže mít žádnou důvěru. Ten totiž vede nadále dvojí hru. Byl Masarykem a Benešem protěžovaný, a když dosáhl jejich prostřednictvím dobrého postavení, vyšly v Přítomnosti ihned články proti Německu a Vůdci. Tento muž psal ještě v roce 1938 knihu „Třetí říše nastupuje“, jejíž obsah mohl být stěží překonán, a jeho označila jako nepřítele Říše. Takoví lidé jsou dnes ministry. V první světové válce přešel dobrovolně do srbského zajetí a potom do Ruska a do legií. Byl také protivníkem plk. Švece, který se z žalu nad poměry v legiích zastřelil. Moravec byl také svobodným zednářem a je přesto dnes na tak důležitém místě, když je k dispozici tolik slušných Čechů. Také ministři Hrubý a Bienert jsou Benešovi lidé.“ Hossner zaslal následujícího dne záznam z průběhu návštěvy Frankovi.⁵¹⁹

Vzhledem k oznámení Hossnera o názorech Bláhy si Giess pozval Bláhu 21. července 1942 do Černínského paláce. Bláhy se tázal na jeho poměr k ministru školství a lidové osvěty. ÚV ČSV odpověděl, že je snad dobrý. V minulosti měl s Moravcem jednou nedorozumění, když chtěl Moravec pracovat v ČSSN jen za vysoký měsíční plat. Giess vyzval Bláhu, aby si rozmyslel, jestli o Moravcovi neučinil nepříznivé prohlášení. ÚV ČSV dal Giessovi, aniž ten jej o to žádal, spontánně své čestné slovo důstojníka, že nikdy nic špatného o Moravcovi neřekl. Giess začal číst zkráceně zápis z poslední návštěvy Bláhy u Hossnera. Bláha byl rudý a popíral, že by měl učinit výroky tohoto druhu. Na to řekl Giess Bláhovi jméno autora informace, den a hodinu návštěvy. ÚV odvětil, že nyní si vzpomíná, že tyto výroky učinil, chtěl se ale zaštitit tvrzením, že se jednalo o soukromý rozhovor se starým kamarádem. Giess důrazně upozornil Bláhu na jeho nemožné chování. Na to ÚV ČSV slíbil Giessovi, opět na svoje čestné slovo důstojníka, že chce učinit ze své strany vše pro vytvoření dobrého poměru k ministru školství a lidové osvěty. Giess ještě varoval Bláhu, aby nespolupracoval s politickými skupinami, které jsou v opozici k Moravcovi, neboť je úředně známo, že takové spojení sjednal. Tyto vývody vzal ÚV ČSV bez repliky na vědomí. Bláha poté přednesl následující požadavky. Přijetí českých dobrovolníků k válečné službě, nasazení válečníků k technické službě ve Wehrmachtu, zapojení válečníků do organizace české

⁵¹⁹ Tamtéž.

pracovní služby, přidělení lepších kancelářů pro ČSV. Na tyto požadavky nedal Giess žádnou odpověď s o čtyři dny později informoval o celém průběhu návštěvy Franka.⁵²⁰

ÚV ČSV se pokoušel hrozící izolaci své osoby řešit. Konečně 25. srpna 1942 byl přijat ministrem školství a lidové osvěty. Bláha nabízel Moravcovi spolupráci. Ten mu ale řekl, že jeho organizace je příliš malá pro spolupráci.⁵²¹ ÚV ČSV se přitom již před dvěma týdny neúspěšně pokusil nabídnout spolupráci Kuratoriu pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě. Dal přitom celou svoji organizaci k dispozici ke službě pro výchovu české mládeže. Prohlašoval, že je schopen dát k dispozici celý výchovný personál z mladších ročníků členů svazu. Kuratorium však nemělo na nabídku zájem.⁵²² Bláha tedy Moravcovi blokádu neprorazil.

Zkusil to tedy z jiné strany a navštívil 9. září 1942 vedení NSRKB v Berlíně. S vedoucím Reinhardem se ale nesetkal. Zanechal tak alespoň zprávu o stavu ČSV. Reinhard informoval obratem státního tajemníka o nečekané návštěvě.⁵²³

Frank odpověděl v polovině listopadu. Prohlásil, že Bláha v žádném případě nesplnil žádným způsobem očekávání, které byly jím a jeho prací dány. Frank psal: „Stále více a více získávám dojem, že se jedná o intrikáře, jehož politické úmysly nejsou čisté. Proto jsem se rozhodl, vedle ČSV připustit ještě další organizaci, která bude stát pod vedením gen. Kálala. Tato organizace převezme v protektorátu dosud stávající svazy vojáků jako Svaz válečných poškozených a svazy bývalých důstojníků a rotmistrů čs. armády.“ Vytvoření takové organizace považoval Frank z hlediska přivedení Čechů k říšské myšlence za nutné. Byla by ovšem podle státního tajemníka přebytná v tom případě, kdyby se bylo podařilo Bláhovi svoji organizaci aktivovat. Frank Reinhardovi doporučoval vůči Bláhovi ještě více než dosud zaujmout zdrženlivý postoj a stejný postoj zachovávat i vůči Kálalovi. Frank by byl vděčen, kdyby Reinhard svého referenta a Clannera zaopatřil příslušným pokynem.⁵²⁴

Reinhard odpověděl počátkem prosince, že jeho dosavadní stanovisko vůči ČSV a jeho ÚV mezitím neprodělalo žádnou proměnu. Dále Franka informoval, že z vlastního uvážení učinil opatření, kdyby se Bláha přece jen rozhodl k cestě do Berlína a návštěvě vedení NSRKB, aby se nesetkal s ním ani s jinými vedoucími úředními

⁵²⁰ Tamtéž.

⁵²¹ NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13.

⁵²² ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 95 – 4.

⁵²³ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 27, inv. č. 552, sign. 109 – 4 – 299.

⁵²⁴ Tamtéž.

místy NSRKB. V závěru dopisu Franka ujistil, že je postoj k ČSV každé jiné organizaci tohoto druhu zůstává vyčkávací.⁵²⁵

Vzhledem k návštěvě vedení NSRKB Giess osobně Bláhovi sdělil, že každá zpráva nebo návštěva vedení NSRKB podléhá povinnosti být předem nahlášena.⁵²⁶

Navíc vůdce štábu NSRKB SS – Brigadenführer a plk. m. sl. svobodný pán von der Goltz zaslal v polovině listopadu ÚV ČSV dopis, v němž oznámil, že se od Bláhovy poslední úřední návštěvy Berlína závažně změnilo předpoklady v dalším kontaktu mezi ČSV a NSRKB a jeho jakákoliv příští nezvaná návštěva je tudíž bezpředmětná.⁵²⁷

Situace se pro ÚV ČSV nekomplikovala jenom vně, ale i uvnitř svazu. Část členů poradního sboru ČSV vedená zemským vedoucím ČSV pro Čechy pplk. v.v. Františkem Moštěkem vyzvala 4. října 1942 Bláhu, aby odstoupil z funkce ÚV, neboť nemá důvěru poradního sboru a dali mu lhůtu k rezignaci do 9. listopadu 1942. Jako důvod abdikace uvedli několikeré porušení stanov ČSV. Konkrétně ÚV není řádně zvolen svazovým shromážděním, není zvolen správce jmění a jeho zástupce ani dozorčí účetní výbor.⁵²⁸ Spisy a listiny, jimiž se měnil majetek svazu, nebyly nikdy řádně podepsány oprávněnými osobami. ČSV nemá podepsanou účetní uzávěrku za loňský rok ani schválený rozpočet na rok letošní. Velká položka ze státních peněz není dosud řádně vyúčtována. ÚV ČSV provádí rozsáhlou intervenční činnost, která se přiči duchu stanov a zaměstnává v ústředí svazu osoby, které svým smýšlením a původem do spolku nepatří a kryje je před úřadem práce. Toto obvinění poslal Moštěk také na MV.⁵²⁹ Moštěk navíc koncem října 1942 kontaktoval Clannera a vyslovil mu nespokojenost s Bláhovým vedením svazu.⁵³⁰ Řada stížností z řad členů ČSV, zejména pak z jeho vedení, kteří upozorňovali na různé nesprávnosti, které tam vznikly při hospodaření s penězi a jež měl zavinit samotný ÚV, došla i prezidiálnímu šéfovi MLO Karlu Krausovi.⁵³¹

Rebelie uvnitř poradního sboru ČSV nevznikla jen z ušlechtilých cílů jeho členů toužících po řádném fungování ČSV podle stanov. Není náhodou, že většina rebelujících byla členy ČNST – Vlajky. Šlo totiž o mocenský boj uvnitř vedení ČSV, pokus o ovládnutí ČSV ČNST – Vlajkou. Přitom obě organizace dosud vedle sebe bez

⁵²⁵ Tamtéž.

⁵²⁶ Tamtéž.

⁵²⁷ Tamtéž.

⁵²⁸ Účetnictví včetně účetní uzávěrky tak bylo fakticky neplatné.

⁵²⁹ NA, f. Moravec Emanuel, kart. 65, sign. 39 – 3 – 25.

⁵³⁰ Státník Dalibor, ČSV – totální negace legionářství, in: Československé legie a první světová válka, České Budějovice, 2001, s. 149.

⁵³¹ NA, f. Moravec Emanuel, kart. 65, sign. 39 – 3 – 25.

problémů koexistovaly, neútočily vzájemně na sebe a občas spolu i spolupracovaly, neboť jejich společným nepřítelem byla jak Eliášova vláda, tak i Moravec. Rys opakovaně navštívil Bláhu v kancelářích svazu za účelem porad.⁵³²

Ve zprávě vedoucí úřadovny SD v Praze z konce srpna 1942 pro státního tajemníka, týkající se Vlajky, bylo mimo jiné uvedeno: „Různě se snaží v poslední době Vlajka získat vliv v ČSV. Stoupenci Vlajky navštěvovali různé plánované schůze Kamarádství ČSV a snažili se rozhodně zapojit při volbě spolkového vedení Kamarádství ČSV (např. v Plzni 60 členů Vlajky). V Brně zemský vedoucí ČSV pro Moravu František Kukačka se před nedávnem dohodl s župním vedoucím Vlajky Luborem Moravcem pozvat Kamarádství ČSV na školicí večery a výstavy Vlajky. Z obou stran je přitom konstatováno, že poměr mezi Rysem a Bláhou je lepší, než poměr mezi Bláhou a ministrem Moravcem.“ Vedoucí úřadovna považovala „za účelné varovat Bláhu buď velitelem Sipo, nebo Clannerem před takovým podezřelým kontaktem s politickými skupinami a nechat jej upozornit na bezpodmínečné nepolitický postoj ČSV.“⁵³³ To se však již stalo před měsícem, když Giess ÚV ČSV varoval před kontakty s Vlajkou.⁵³⁴

Zpět ale k situaci uvnitř ČSV. Bláha oznámil 1. listopadu 1942, že zbavuje funkci v poradním sboru rebelanty s odůvodněním, že jsou činní v politickém spolku, který zaujal nepřátelský postoj k ministru školství a lidové osvěty. Vůdce ČNST – Vlajky žádal ÚV ČSV o okamžité odvolání jeho rozhodnutí. Když se tak ani po 12 dnech nestalo, označil Rys Bláhův postoj za nepřátelský vůči Vlajce a přikázal členům svého hnutí, pokud jsou zároveň členy ČSV, aby z tohoto svazu vystoupili a toto své rozhodnutí oznámili do dvou týdnů doporučeným dopisem vedení ČSV. Rys prohlásil od této chvíle členství v ČSV za neslučitelné s členstvím ve Vlajce. Své rozhodnutí zdůvodnil tím, že v různých místech zamýšlené a připravované změny v organizacích bývalých vojáků by nesloužily ku prospěchu Vlajky, „stejně jako není nutné, aby členové Vlajky přihlíželi závodění o vedení těchto organizací mezi pány podle toho, kdo z nich má větší vyznamenání z minulé války.“⁵³⁵

⁵³² ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 1. Výpověď O. Bláhy z 28. listopadu 1945.

⁵³³ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 27, inv. č. 577, sign. 109 – 4 – 324.

⁵³⁴ Tamtéž.

⁵³⁵ NA, f. Moravec Emanuel, kart. 65, sign. 39 – 3 – 25. Zjevná narážka na stále se opakující používání přídomků: „J. Fousek, rytíř řádu Marie Terezie, B. Kálal, rytíř řádu Leopoldova, O. Bláha, rytíř řádu Württemberského“.

Vzhledem k nastalé situaci se ÚV ČSV sešel 6. listopadu 1942 s Moravcem ohledně podání vysvětlení o situaci v ČSV. Bláha uvedl, že v ústředí svazu provedl čistku a vyloučil především členy ČNST – Vlajky, kteří pracovali proti ministru školství a lidové osvěty a jehož autoritu neuznávali. Zároveň nabídl Moravcovi svoji demisi s tím, že prosí o opětovné své jmenování do funkce ministrem školství a lidové osvěty nebo státním presidentem. Vzhledem k tomu, že se v poslední době vyskytly debaty o tom, co se stalo s penězi z loňské vládní půjčky svazu, poprosil ÚV ČSV o revizi finančního hospodaření.⁵³⁶

S vyloučením se nehodlali smířit ani rebelanti. Na separátní poradě některých členů poradního sboru, které se účastnili pplk. v.v. František Moštěk, kam. Tůma, kam. Otto Stehlík, pplk. v.v. Emerich Smeták, škpt. Jan Mareček a mjr. gšt. v.v. Gustav Mohapel se debatovalo o poměrech ve svazu a všichni se shodovali, že hospodářské poměry ve svazu jsou v důsledku působení jeho ÚV v takovém nepořádku, že je třeba něco podniknout. Navíc již delší dobu nebyl svolán ÚV a tudíž se ani nesešel poradní sbor, což vedlo k další nespokojenosti jeho členů. Podle mínění přítomných byla krize ve spolku latentní a Mohapela požádali, aby zašel osobně k ministru školství a lidové osvěty a situaci ve svazu mu popsal. Volba Mohapela nebyla náhodná, neboť byl Moravcovým oblíbeným studentem z válečné školy a měl k ministru snazší přístup i jako novinář.⁵³⁷

Mohapel při setkání vylíčil ministru školství a lidové osvěty neutěšené poměry v ČSV. Moravec odpověděl, že je částečně již o situaci v ČSV informován, neboť mu Bláha již nabízel demisi.⁵³⁸ Mohapela požádal, aby mu vyjmenoval generály, kteří jsou členy ČSV, a zeptal se ho, koho z nich na funkci ÚV ČSV doporučuje. Mohapel doporučil Rychtrmoce. Ministr prohlásil, že o něm již uvažoval a že to je člověk, který umí sloužit jako nikdo jiný.⁵³⁹

Kraus si v této souvislosti do deníku zapsal, že „Bláha ztratil důvěru svazu a bude vyzván, aby pro nemoc odstoupil. Ministr teď nemůže pro svoji politiku potřebovat žádný skandál, když se v tomto případě přece jedná o aktivistu.“⁵⁴⁰

⁵³⁶ NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13.

⁵³⁷ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď G. Mohapela z 23. listopadu 1945.

⁵³⁸ Tamtéž. Bláha ji ale nabízel s tím, že bude do funkce jmenován znova, ale navíc bude díky jmenování buď ministrem školství a lidové osvěty, nebo státním prezidentem podpořen státní autoritou.

⁵³⁹ ABS, f. Odbor politického zpravodajství ministerstva vnitra, sign. 2M: 12552.

⁵⁴⁰ NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13.

Rysovu výzvu k odchodu z ČSV však zdaleka neakceptovali všichni členové ČNST – Vlajky. Stav členstva ČSV se nijak podstatně nezredukoval a pokud Rys počítal s taktikou vnitřního rozpadu kvůli odchodu podstatné části členstva, tak tento záměr mu nevyšel. Ministr školství a lidové osvěty do čistek ÚV v ČSV nijak aktivně nezasáhl a tím Bláhu de facto podpořil. Moravec ani okupanti si totiž nepřáli, aby ČNST – Vlajka ovládl ČSV. Ze sporu ale neodešel vítězně ani Bláha. Ministr už s Bláhou ve vedení ČSV nadále pro budoucnost nepočítal a zbývalo vlastně již jen rozhodnout, kdy a kým bude nahrazen. Spolu s otázkou, kdo stane ve vedení ČSV však Moravec řešil otázku, jaká vlastně bude výsledná úprava spolkového života organizací bývalých vojáků. Obě záležitosti spolu úzce souvisely.

Po sérii neúspěchů se Bláha pokusil posílit svoji autoritu a obrátil se v prosinci 1942 s prosbou o převzetí záštity nad ČSV na státního prezidenta. Popelka ale vyjádřil ve věci ČSV desinteres státního prezidenta i KSP.⁵⁴¹ Bláha poté ještě před koncem roku navštívil presidiálního šéfa MLO Krause a projevil ochotu se vzdát vedení ČSV.⁵⁴²

Rok 1943 měl přinést ve vývoji v organizacích bývalých vojáků dosud nebyvalou dynamiku. Bláha měl v příštím půlroce přijít nejen o post ÚV ČSV, ale i o osobní čest, na které si tolik zakládal.

ÚV ČSV požádal v polovině ledna 1943 ministra školství a lidové osvěty o udělení směrnic pro činnost ČSV. Přitom si zároveň obsáhle stěžoval na konkurenční svazy sdružené v ÚSBV i na ÚSBV samotný.⁵⁴³ Bláha tentokrát nemusel dlouho čekat na odpověď a na 26. ledna 1943 byl pozván spolu s Kálalem na jednání. Ministr hned na počátek jednání ÚV ČSV oznámil, že je jeho přáním, aby ČSV přistoupil k ÚSBV. Bláha se zdráhal tak učinit. Argumentoval, že jeho organizace je aktivní, zatímco všechny ostatní bezezbytku pasivní, navíc jeho organizace je početně největší, což ale nebyla pravda. Navíc nemá k ÚSBV velkou důvěru, protože se jedná o lidi, kteří vyčkávají. Nakonec sloučení odmítl a prohlásil, že raději chce odstoupit, když s ním není spokojenost a svoji organizaci rozpustí. ÚV ČSV se zmínil o penězích pro jeho svaz. Moravec mu řekl, že je to velmi málo, co mu může dát, pouze 50 000 K, Bláha se ale tvářil spokojeně.⁵⁴⁴ Ministr pro jistotu ještě počátkem února své přání, aby ČSV přistoupil k ÚSBV, zopakoval písemně.⁵⁴⁵

⁵⁴¹ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271/b, sign. A 4177/42.

⁵⁴² NA, f. Moravec Emanuel, kart. 65, sign. 39 – 3 – 25.

⁵⁴³ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 6, inv. č. 34, poř. č. 17.

⁵⁴⁴ NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13.

⁵⁴⁵ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 6, inv. č. 34, poř. č. 17.

Bláha se pokusil manévrovat a 6. února 1943 se obrátil s prosbou o udělení direktiv při organizování ČSV na velitele Sipo a SD a dr. Erwina Weinmanna. Žádal o odpověď na několik otázek. Má dále pokračovat ve výstavbě ČSV? Jaký má zaujmout stanovisko vůči ÚSBV? Jaký se postoj německé strany k ČSV? ⁵⁴⁶ Dopis ale obsahoval i obsáhlou stížnost na činnost konkurenčních spolků bývalých vojáků.

Poté, co neobdržel ÚV ČSV na tento dopis odpověď, požádal v polovině února Weinmanna a Franka o audienci, odpověď ale opět nedostal. ⁵⁴⁷ Jeho pokus vyhnout se nekompromisnímu přání ministra školství a lidové osvěty nevyšel.

V první březnový den tak ÚV ČSV navštívil ÚV ÚSBV. Bláha prohlásil, že se připojuje se svým svazem k ÚSBV, kladl si však několik podmínek. Dosavadní autonomní řízení a samospráva ČSV zůstane zachována, neboť stanovy ČSV se odlišují v účelu spolku od stanov ÚSBV a ČSV nesmí být proto ve své činnosti brzděn. Dále požadoval, aby se ČSV dostalo v ÚSBV čelného zastoupení tak, že ÚV ČSV bude prvním náměstkem ÚV ÚSBV. ČSV bude participovat na všech výhodách ÚSBV odpovídajících jeho postavení a poslání. Všichni účastníci světové války budou převedeni z kamarádkého svazu do ČSV, ostatní v Kamarádkém svazu zůstanou. Členství v podpůrném svazu důstojníků nebo podpůrném svazu rotmistrů nesmí být na překážku členství v ČSV. Exekutiva bývalých vojáků zcela zanikne a její členstvo převezme buď ČSV, nebo Kamarádký svaz. ČSV a ÚSBV se společně starají o krytí nákladů ČSV. ⁵⁴⁸

Kálal k Bláhovým požadavkům poznamenal následující. Připustil možnost autonomní správy a řízení ČSV v rozsahu stanov ÚSBV. Požadavek na post I. místopředsedy odmítl, neboť pořadí se jednak odvíjí od fyzického stáří, jednak přidělení místa náměstka se odvíjí od velikosti svazu. S požadavkem na participaci na výhodách plynoucích z členství v ÚSBV Kálal souhlasil. Požadavek na převedení účastníků světové války z kamarádkého svazu do ČSV ale odmítl, neboť členové jsou v jednotlivých spolcích organizováni na základě dobrovolnosti a nikdo nesmí být ke členství v jiném spolku nucen. Rozpuštění Exekutivy bylo Kálalem rovněž odmítnuto jako vměšování se do vnitřních záležitostí tohoto spolku a zcela vyloučil i podíl na

⁵⁴⁶ Tamtéž.

⁵⁴⁷ NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 6, inv. č. 1.

⁵⁴⁸ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271/b, sign. A 872/43.

nákladech fungování ČSV ze strany ÚSBV a naopak poznamenal, že ČSV bude povinen hradit část nákladů činnosti ÚSBV.⁵⁴⁹

Bláha ještě týž den sdělil Moravcovi, že vyhovuje jeho přání a ČSV připojuje k ÚSBV.⁵⁵⁰ Příští den zaslal ještě pro pořádek protokol o připojení ČSV k ÚSBV a při této příležitosti si neopomněl říci opět o peníze pro svaz.⁵⁵¹ Sám v dalším dopise Moravcovi 9. března 1943 doznal svoji domněnku, že se stal u směrodatných německých osobností z důvodů jemu neznámých nežádoucím. Rovněž vyjádřil domněnku, že svoji úlohu mouřenína dohrál.⁵⁵²

A bylo tomu skutečně tak. Bláha byl z dalšího dění v podstatě vyřazen a od této chvíle se již soustředil pouze na to, aby zachránil co nejvíce z peněz vlastní rodiny, které do svazu investoval. Za tímto účelem navštívil 8. dubna 1943 Klimenta v KSP a vyjádřil svoji ochotu vzdát se svého vedoucího místa v ČSV a doporučoval, aby toto místo převzal Kálal, jenž by tak kromě vedoucího místa v ÚSBV zastával i vedoucí místo v ČSV. Za to by žádal pouze čestný odchod ve formě nahrazení peněžní částky, kterou do ČSV investoval ze svých soukromých prostředků, jakož i pověření nějakou dočasnou čestnou funkcí. Kliment Bláhovi prohlásil, že samozřejmě rád pomůže, neboť by velmi uvítal definitivní úpravu poměrů.⁵⁵³ Jenomže režie Bláhova odchodu nebyla ani v rukou jeho samotného, ani v rukou Klimenta.

2.3.4. Bláha denunciant?

ÚV ČSV se stal nebezpečným elementem protektorátní politiky nejen vzhledem ke svému iniciativnímu, aktivistickému vystupování vůči okupantům, jehož návrhy a záměry rozbíjely linii sledovanou předsedou protektorátní vlády Eliášem, jakož i podáváním velmi důvěrných informací o vnitřní situaci v českém veřejném a politickém životě, ale i jeho zákulisí, německým představitelům. Bláha si přitom musel být dobře vědom, že jím podané informace nezůstanou pouze u jejich adresáta, nýbrž že budou s nimi seznámeny i další osoby a že tyto informace mohou být patřičně využity. Charakter Bláhou podaných informací byl dvojitý, buď šlo o stížnosti německým představitelům, nebo jim podané zprávy. Oboje se dělo jak ústní, tak písemnou formou.

⁵⁴⁹ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271/b, sign. A 872/43.

⁵⁵⁰ Tamtéž.

⁵⁵¹ NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 6, inv. č. 1.

⁵⁵² Tamtéž.

⁵⁵³ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271/b, sign. A 670/43.

Přítom nelze tvrdit, že šlo o ojedinělé selhání. Naopak z množství a závažnosti Bláhou sdělených informací je patrné, že předávání důvěrných informací německé straně se stalo metodou jeho vlastní práce s cílem jednak si zajistit u německých orgánů důvěru, jednak jemu nepohodlné protivníky zdiskreditovat. Pokud budou pominuty případy Bohumíra Cetkovského a plk. gšt. Šimona Drgáče, tak Bláhovy informace nevedly k zatčení, uvěznění či potrestání kohokoliv. Z toho však nelze usuzovat, že by informace Bláhy nebyly závažné. Naopak jeho informace byly pro německé bezpečnostní složky vítané pro dotvoření mozaiky poznatků o situaci v českém politickém táboře. Nic na to nemění ani fakt, že Bláha nebyl s výjimkou případů Cetkovského a Drgáče za tuto svoji činnost po válce obviněn, obžalován ani odsouzen. Následující řádky chtějí upozornit na nejzávažnější informace Bláhy německým představitelům, které nesou v sobě charakter denunziace.

Bláha učinil u Clannera 23. září 1940 následující oznámení. Byl pozván ministrem Havelkou na 15. květen 1940 do malého salónku restaurace na Hyberském nádraží na oběd. Přítomni byli Kliment a Ježek. Mimo jiné došlo také k rozhovoru o organizaci ČSV. Jednalo se o členství legionářů v ČSV, vůči němuž se Bláha stavěl odmítavě. Havelka prohlásil: „Pokud nepřijmete legionáře, dáme Vám na zahradu vysílačku, oznámíme Vás potom Němcům a rychle se Vás tak zbavíme.“ Na to Bláha odpověděl: „S těmito prostředky chcete operovat a ještě to říkáte před dvěma svědky.“ Na to mu Havelka odpověděl: „Budete – li něco podnikat nebo něco oznámíte, popřu to a druzí dva pánové také nic nedosvědčí a budete usvědčen pro zločin pomluvy.“⁵⁵⁴

Dále zjistil 3. září 1940, že v jeho kanceláři ČSSN byla za jeho nepřítomnosti provedena domovní prohlídka protektorátní policií. Chybělo několik spisů a také zmizel z jeho psacího stolu jeho diplom generála. Volal proto 14. září 1940 škpt. čet. Hartlovi, adjutantovi ministra Ježka, a požadoval energicky svůj diplom pod hrozbou, že se obrátí na německé úřady a o dva dny později byl jeho dekret generála opět v jeho psacím stole.⁵⁵⁵

K aféře Jošta a Klapky Bláha uvedl, že od vysoce postavené ženské české osobnosti obdržel oznámení, že Jošt přijal peněžní podporu nejen od Klapky, nýbrž také od Havelky, kterou převedl prostřednictvím Lyonské banky do Francie či Anglie na

⁵⁵⁴ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 123, inv. č. 2059, sign. 109 – 7 – 66.

⁵⁵⁵ Tamtéž.

podporu tzv. Benešovy vlády, což by také musel při rázném výsledku potvrdit také Havelka.⁵⁵⁶

K Hasalovi a Homolovi uvedl, že Hasal obdržel čtyřměsíční zdravotní dovolenou, ze které se již nikdy více nevrátí, nýbrž uteče do Ruska. Stejně tak Homola. Obě manželky dále pobírají požitky svých mužů, ačkoliv zde nejsou. Oba byli podle Bláhy do Ruska vysláni Havelkou. Účelem jejich vyslání bylo zjistit, jak se ruská vláda staví k možné hladové vzpouře očekávané v nadcházejícím lednu a únoru.

Clanner ještě téhož dne zaslal zápis obsahu rozhovoru Frankovi. K tomu připojil vlastní dovětek, když napsal, že obsah dosvědčuje přesně způsob a formu práce zdejších českých vládních kruhů. Clanner dále uvedl, že Bláha si vedl zápisy v deníku o všech rozhovorech s členy vlády, z něhož mu předčítal.⁵⁵⁷

Gestapo Bláhův deník velmi zajímal a ještě v říjnu téhož roku jej od Bláhy získalo. Vedoucí úřadovna SD v Praze počátkem června 1941 konstatovala, že deník obsahuje řadu pozoruhodných odkazů na činnost českých politiků. Nehledě na využití deníku po celkové stránce obsahuje nesmírně cenné poznámky, které rozhodně doplňují současný obraz situace.⁵⁵⁸ O tom, že deník byl plný zajímavých informací svědčí i fakt, že Gestapu a SD trvalo devět měsíců, než je dokázala všechny vyhodnotit. Vedoucí úřadovna SD na základě informací z deníku konstatovala, že Bláha naprosto nejednal s německými osobnostmi v rozhovorech důvěrně, nýbrž o českých osobnostech rozsáhleji referoval jako např. 27. února 1940, když podal referát o rozhovoru s Klimentem při čaji u plk. Longina.⁵⁵⁹

ÚV ČSV dále podal písemnou stížnost na jednání předsedy protektorátní vlády státnímu tajemníkovi. Bláha v úvodu stížnosti popsal průběh a obsah návštěvy u Eliáše 4. srpna 1941, při níž měl Eliáš prohlásit, že existenci ČSV vezme na vědomí jen tehdy, kdyby Bláha z místa ÚV odstoupil, neboť k jeho osobě nemá žádnou důvěru.⁵⁶⁰

Bláha si dále stěžoval, že hned na počátku jeho činnosti při reorganizaci Svazu frontových vojáků v ČSV došlo mezi ním a členy protektorátní vlády k ostrým diferencím. Ministři Havelka a Ježek hodlali Bláhu přimět k příliš neurčitému obsahu stanov jím nově zakládaného ČSV. Tím mělo být umožněno legionářům členství v ČSV. Když to kategoricky odmítl, došlo k výměně názorů mezi ním a triem Eliáš,

⁵⁵⁶ Tamtéž

⁵⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁵⁹ Tamtéž.

⁵⁶⁰ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948) kart. 27, inv. č. 552, sign. 109 – 4 – 299.

Havelka a Ježek, která přerostla v nepřátelství. Moc těchto pánů dostal při organizační práci více než zřetelně pocítit. Jeho rozličné články nebylo dovolené uveřejnit. Jeho proseb o dostačující půjčku ze státní pokladny pro běžné organizační výdaje nebylo dbáno a v posledních dnech byl dokonce upozorněn, že výše zmínění pánové se měli vyjádřit, že budou muset jeho osobu co nejdříve morálně, fyzicky a společensky zničit a odstranit.⁵⁶¹

Při návštěvě u státního tajemníka 29. října 1941 uvedl, že státní prezident a přednosta KSP věděli o protiříšské činnosti předsedy vlády a zatajili ji.⁵⁶²

V dopise veliteli Sipo a SD E. Weinmannovi označil 6. února 1943 Kálala za důvěrníka Eliáše, který byl do NS prosazen právě bývalým předsedou protektorátní vlády a které se potom tak nepěkně proslavilo. Dále Weinmanna upozornil, že v ÚSBV jsou zaměstnány osoby, které nepožívají dobré pověsti.⁵⁶³ Pouze za obsah tohoto dopisu byl po válce žalován pro spáchání zločinu udavačství.⁵⁶⁴ Vinným ale uznán v tomto případě nebyl, neboť Národní soud dospěl k závěru, že by obsah dopisu byl takového charakteru, že by jej bylo možné považovat za zločin udání ve smyslu § 11 retribučního dekretu.⁵⁶⁵

Dvě Bláhova udání byla po válce přezkoumávána i TNS 1/45. V případě zatčení Bohumíra Cetkovského Gestapem došel Národní soud k přesvědčení, že obžalovaný Bláha udal Cetkovského, ať pro skutečnou či vymyšlenou činnost u Gestapa a že jeho smrt v KT byla v příčinné souvislosti s udáním, které obžalovaný Bláha u německých úředních míst učinil. Stalo se tak v době zvýšeného ohrožení republiky. Dle přesvědčení soudu Bláha učinil udání, využívaje situace přivoděné nepřátelskou okupací a učinil tak v zájmu nepřítele, aby se zmocnil Svazu frontových vojáků a měl tak širší podklad pro svoji činnost ve prospěch nepřátelské vlády.⁵⁶⁶

Druhým případem, který byl před TNS 1/45 projednáván, byla Bláhova svědecká výpověď před Volksgerichtem v Berlíně, kde byla souzena skupina legionářských důstojníků pro velezradu. Bláha tehdy vypovídal o obsahu rozhovoru, který se udal v létě 1939 a při němž měl upozornit GT NS Šimona Drgáče, že v ústředí NS je organizována činnost proti Říši. Drgáč i Bláha popisovali Bláhovou svědeckou

⁵⁶¹ Tamtéž.

⁵⁶² Tamtéž.

⁵⁶³ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 6, inv. č. 34, poř. č. 17.

⁵⁶⁴ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 6, inv. č. 38, poř. č. 21.

⁵⁶⁵ ABS, f. Odbor politického zpravodajství ministerstva vnitra, sign. 2M: 13548. Rozsudek TNS 1/45.

⁵⁶⁶ Tamtéž.

výpověď zcela odlišně. Bláha v tomto případě však žalován a nakonec ani odsouzen pro trestný čin udavačství nebyl.⁵⁶⁷

Pasák označil Bláhu za konfidenta SD, který pracoval pro služebnu SD vedenou Leopoldem Überlackerem.⁵⁶⁸ Jeho tvrzení je však dosti odvážné, protože k němu neexistuje žádný listinný důkaz ani hodnověrné tvrzení. Pasák se opíral pouze o svědectví spolupracovníka SD Georga Smichowskeho, který po válce označil ve výslechu Bláhu za důvěrníka SD.⁵⁶⁹ Bláha všechna tvrzení Smichowskeho odmítl. Soud nechal tvrzení Smichowskeho prověřit a bylo zjištěno, že se jedná o řemeslného lháře.⁵⁷⁰ Ani poválečný TNS 1/45 nekonstatoval, že by Bláha byl konfidentem SD. Bláha konfidentem SD nebyl a nic na tom nemění ani skutečnost, že se opakovaně sešel v roce 1940 s pracovníkem SD Leopoldem Überlackerem.⁵⁷¹ Informace uvedené Pasákem, že Bláha dodal SD seznam vyšších důstojníků, kteří byli z německého hlediska nespolehliví a měli být postaveni pod trvalý dozor atd., rovněž pocházejí z poválečného výslechu Smichowskeho, který zopakoval před Národním soudem.⁵⁷² Tato tvrzení svědka soud v úvahu vůbec nezval.

2.3.5. Bláhův pád a změna ve vedení ČSV

Div. gen. v.v. Robert Rychtrmoc přišel na jednu z občasných návštěv do ústředí ČSV 9. března 1943, aby se informoval o situaci v ČSV. Bláhovi oznámil, že je pozván s brig. gen. v.v. Karlem Rauschem⁵⁷³ ke Clannerovi. ÚV ČSV se domníval podle stavu věci, že je Clanner buď pověřen, nebo bude pověřen jednat s oběma pány o převzetí

⁵⁶⁷ Tamtéž.

⁵⁶⁸ Tomáš Pasák. Pod ochranou říše, Praha 1998, s. 287.

⁵⁶⁹ Rovněž Václavík převzal nekriticky ve své rigorózní práci poválečné svědectví Smichowského a označil Bláhu za konfidenta SD pracujícího pro služebnu Überlackera. Robert Václavík, Český svaz válečníků, Rigorózní práce, Ústav českých dějin, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2012, s. 40 – 41.

⁵⁷⁰ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 8, inv. č. 80, poř. č. 90. Informace o nevěrohodnosti přitom obsahuje spis TNS 1/45. Že by jej Pasák přehlédl? Ani v rozsudku není uvedeno, že by Bláha byl konfidentem SD.

⁵⁷¹ ABS, f. Odbor politického zpravodajství ministerstva vnitra, sign. 2M: 13548. Bláhovy poznámky v deníku.

⁵⁷² Ačkoliv Pasák v případě tak závažného obvinění vůbec nepoužil odkaz na pramen formou citace, přesto byl autorem práce naprosto bezpečně zdroj identifikován.

⁵⁷³ Brig. gen. v.v. Karel Rausch, narozen 28. ledna 1876, absolvoval roku 1904 válečnou akademii ve Vídni. Službu začal u polních myslivců. Před první světovou válkou se začal specializovat na vojenské mapování. První světovou válku strávil v poli jako velitel praporu a v různých štábních funkcích. Na konci války byl velitelem štábu XXII. sboru. V čs. armádě nejprve byl dva roky přednostou IX. odboru (zeměpisného) MNO. Od roku 1920 až do svého penzionování v roce 1934 velitelem Vojenského zeměpisného ústavu. Roku 1927 jmenován gen. V. h. tř. VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, kvalifikační listina Karel Rausch. Člen ČSV.

nějaké funkce v některém svazu bývalých vojáků, snad v ÚSBV nebo ČSV. Bláha obratem Moravcovi napsal, že považuje Rychtrmoce za jediného schopného a způsobilého důstojníka pro jakýkoliv úkol v organizaci bývalých vojáků, zejména pokud jde o eventuelní převzetí funkce svěřené Kálalovi.⁵⁷⁴

Ministr školství a lidové osvěty skutečně dospěl v druhé polovině března 1943 k rozhodnutí, že Rychtrmoc je vhodnou osobou pro vedení spolku bývalých vojáků. Pro konkrétní organizaci se však ještě nerozhodl. Moravec chtěl znát názor státního tajemníka na situaci ve spolcích bývalých vojáků a na možnosti jejího řešení a sdělit mu svůj náhled na zamýšlené změny ve vedení některých organizací.⁵⁷⁵

Audience v Černínském paláci se uskutečnila na Moravcovu žádost 26. března 1943. Ministr v úvodu vylíčil zmatky ve vojenských svazech, které jsou ovlivněny zejména názory, postoji a chováním ÚV ČSV a ÚV ÚSBV a požádal státního tajemníka o jasné rozhodnutí. Frank však neodpověděl. Naopak se zeptal Moravce, jak si budoucí vývoj představuje. Moravec řekl, že stále uvažuje o zastřešující organizaci s vytvořeným štábem řešícím ústřední úkoly. Nutnost takové organizace vyplývá z potřeby starých vojáků po sociální péči, právním poradenství atd. a není tedy podmíněna ctižádostivostí jednotlivých vedoucích osobností. Frank mu položil otázku, jestli neexistuje možnost na místo Kálala a Bláhy postavit a prosadit nějakého zcela nového muže. Moravec jmenoval Rychtrmoce, se kterým je připraven o této věci hovořit. Dále k osobě Rychtrmoce Moravec uvedl, že je to muž, který to, co převezme či se mu přikáže, také konkrétně provede. Frank Moravce pověřil, aby s Rychtrmocem promluvil, jakmile k tomu dostane od něho pokyn. Frank dále rozhodl, že Rychtrmoc má v případě svého příslibu převzít jak vedení ÚSBV, tak ČSV. Frank označil Bláhu a Kálala za zdatné lidi, schopné začlenění v hospodářství.⁵⁷⁶

Frank záměrně nechtěl, aby Moravec promluvil hned s Rychtrmocem, neboť se chtěl na div. gen. v.v. nejdříve informovat. Vedoucí úřadovna SD v Praze dostala úkol zpracovat posudek na Rychtrmoce. Posudek vypracoval 29. března 1943 SS – Sturmbannführer Martin Wolf. Posudek již vycházel z dřívějšího posudku z roku 1940. Navíc byl Rychtrmoc prověřován pražským Gestapem i při jiné příležitosti, a to když zřizovalo služebnu v Praze Na Bořislavce. Gestapo si opatřovalo informace o lidech

⁵⁷⁴ NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 6, inv. č. 1

⁵⁷⁵ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948) kart. 27, inv. č. 552, sign. 109 – 4 – 299.

⁵⁷⁶ Tamtéž.

bydlících blízko služebny, aby prověřilo jejich politickou spolehlivost a zachovalost.⁵⁷⁷ Posudek SD vyzněl pro Rychtrmoce pozitivně.⁵⁷⁸ Po prostudování posudku státní tajemník udělil Moravcovi pokyn, aby promluvil s Rychtrmocem.

Ministr školství a lidové osvěty pozval na 6. dubna 1943 do Kolowratského paláce Rychtrmoce k přátelské debatě. Moravec v důvěrné rozmluvě generálovi sdělil, že Bláha a Kálal v tichosti odstoupí z funkcí ÚV ČSV a ÚSBV. Rychtrmoc měl nastoupit do vedení ČSV, kde bude zpočátku spolu s Bláhou, později převezme vedení celé organizace.⁵⁷⁹ Moravec dále pronesl, že právě takovéhoho muže s čistým štítem jako je právě on hledá, muže, který se bude řídit ideologií, kterou zastává protektorátní vláda. Svůj výběr zdůvodňoval tím, že současný ÚV ČSV má ve svazu nepořádek a proto si vyhlédl jeho, který tam pořádek zjedná.⁵⁸⁰

⁵⁷⁷ NA, f. Tajná státní policie Gestapo 1938 – 1944, kart. 6, inv. č. 9.

⁵⁷⁸ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948) kart. 27, inv. č. 552, sign. 109 – 4 – 299. „Gen Rychtrmoc byl známý již ve staré rakouské armádě jako velmi schopný a žádaný důstojník. V letech 1914 – 1918 vedl oddělení rakouského generálního štábu (Podle kvalifikační listiny pouze od srpna 1916 do konce října 1917 – pozn. aut.). Koncem války byl šéfem armádního sboru na rumunské frontě (Poté ještě na italské frontě – pozn. aut.). Do české armády byl převzat jakožto plukovník a byl přidělen ke generálnímu štábu. Poté, co tam vícero let pracoval s výtečnými výsledky (v hlavním štábu nikdy nepracoval – pozn. aut.) byl povýšen na brigádního generála a jmenován velitelem horské brigády na Slovensku. Po povýšení na divizního generála byl přidělen k 3. divizi v Litoměřicích. (Nejprve se stal velitelem 3. divize a pak div. gen. – pozn. aut.). Rychtrmoc byl znám svojí přísností a přísným plněním služebních předpisů, ale jako divizní velitel byl oblíben u všech vojáků a důstojníků, kteří nebyli legionáři. Proti tomu se netěšil u důstojníků legionářů žádných sympatií, protože se často vyjadřoval nepřívětivě o jejich průpravě, odborných znalostech a personální politice. Civilním obyvatelstvem Litoměřic a Terezína byl uctíván. V roce 1930 se měl stát šéfem ve velkém generálním štábu, což však bylo překaženo v důsledku vlivu francouzské vojenské mise a legionářů kvůli jeho nepřátelství k legionářům. (Tuto informaci se nepodařilo potvrdit – pozn. aut.). V manévrech v roce 1933 měl Rychtrmoc nesnáze s pozdějším náčelníkem hlavního štábu Krejčím, kterého v manévru dokonale zničil. (Rychtrmoc neměl nesnáze s div. gen. L. Krejčím, protože oba řešili stejný úkol, nemohl ho tedy v manévru zničit. Potíže měl ohledně hodnocení s div. gen. S. Vojtechovským. Manévry navíc proběhly v roce 1929 – pozn. aut.). Od této doby byl Rychtrmoc u generálního štábu a u vysokých legionářských důstojníků ještě více neoblíben než předtím. Jako následek přišlo v roce 1934 jeho penzionování a to zcela nedůstojným a nečestným způsobem. Jeho nástupcem ve velení 3. divize se stal dřívější předseda vlády gen. Eliáš. Rychtrmoc byl v bývalém Československu označen jako velmi schopný důstojník přímého, otevřeného charakteru a jako nepřítel legionářů a francouzské vojenské mise. Politicky nebyl činný a jeho chování k Němcům bylo stále korektní.“ Tamtéž. SD však unikl jeden podstatný detail z Rychtrmocova života a to že byl přes dva roky členem RC. NA, f. Rotary klub 1929 – 1955, kart. 3, inv. č. 8.

Velitel SD Walter Jacobi ve svých pamětech o Rychtrmocovi a Mohapelovi smýšlel následovně: „Rychtrmoc byl pokládán za muže minulosti, přátelsky nakloněného Německu, zejména s ohledem na jeho chování v Mariánských Lázních během let 1937 – 1938. Bylo na něho hleděno jako na vznešeného představitele staré doby a korektní osobnost bez jakékoliv vlastní ctižádosti v politickém ohledu. Stejně tak Mohapel platil za čistý typ starého důstojníka, který dodržuje vzpřímeně přijímané směrnice a převádí je ve svém rezortu v praktické dílo. Tito byli zcela ve smyslu myšlení Moravce.“ ABS, f. Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD, sign. 52 – 37 – 1. Rovněž ABS, f. Stíhání nacistických válečných zločinců, sign. 325 – 166 – 3.

⁵⁷⁹ NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13. Zápis K. Krause z jednání.

⁵⁸⁰ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď R. Rychtrmoce z 23. listopadu 1945.

Rychtrmoc prokázal o danou věc velký zájem, nechtěl však ještě nic slibovat a požádal o několik dní na rozmyšlenou.⁵⁸¹

Podle Moravce existuje jistá potíž v tom, že se o svaz od roku 1939 nikdo nestaral a nečinil tam nikdo ani žádné kontroly. ČSV vykazuje velmi špatné hospodářské výsledky, drží mnoho úředníků, jejichž platy musí být zvýšeny. Podle ministrových představ by měl zůstat pouze jeden svaz bývalých vojáků a k němu budou přiřčeny ostatní spolky bývalých vojáků jako autonomní složky.⁵⁸²

Poté přenesl Rychtrmoc rozhovor na jiné téma. Navrhoval, aby byla zavedena všeobecná branná povinnost pro Čechy. S odvody by se nemělo vyčkávat. V protektorátu se musí vycvičit 700 000 mužů. Kdyby polovina z nich letos v zimě zůstala na Východě, znamenalo by to pro Wehrmacht jistě velkou pomoc. Vztah mezi oběma národy by se pak musel také změnit.⁵⁸³

Moravec měl z osmašedesátiletého Rychtrmce velmi dobrý dojem. Podle něho je na svůj věk velmi svěží, má dobré názory a přichází s dobrými návrhy, pracuje prakticky, logicky a rozumně. Bylo dohodnuto, že pokud generál funkci ÚV přijme, bude do funkce jmenován státním prezidentem.⁵⁸⁴

V následujících deseti dnech pohovořil Rychtrmoc s Bláhou, Heřmanem a Kálalem. Zajímala ho situace ve spolcích bývalých vojáků, které zmínění vedli, a nálada k možnému budoucímu slučování. Rychtrmoc se od nich dozvěděl následující.⁵⁸⁵

ÚV ČSV oznámil, že ČSV má asi osmnáct tisíc přihlášených členů, z nichž je asi osm tisíc platících.⁵⁸⁶ Členstvo tvoří převážně vojáci, kteří prošli první světovou válkou. V praxi ČSV vykazuje ještě dosti značné nedostatky organizační a má potíže finanční i bytovací. Asi polovina členstva ještě není zachycena v kamarádství a ústředí má pouze přihlášky. Stávající odbočky pracují s různým úspěchem. ČSV má vlastní časopis o nákladu dva tisíce výtisků.⁵⁸⁷

Co se týče slučování ostatních vojenských spolků s ČSV, neměl Bláha námitek a domníval se, že by mohlo být provedeno imperativně. Sám nebyl dosud rozhodnut, zda odstoupí. ÚV ČSV tvrdil, že nemá ve svazu generála ochotného po něm funkci převzít. Rychtrmoc doporučil za případného Bláhova nástupce brig. gen. v.v. Jaroslava

⁵⁸¹ NA, Patzak, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13. Zápis K. Krause z průběhu jednání.

⁵⁸² Tamtéž.

⁵⁸³ Tamtéž.

⁵⁸⁴ Tamtéž.

⁵⁸⁵ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 6, inv. č. 35, poř. č. 18.

⁵⁸⁶ V obou případech Bláha podal velmi nadnesený údaj.

⁵⁸⁷ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 6, inv. č. 35, poř. č. 18.

Němečka, člena ČSV⁵⁸⁸. Podle Rychtrmoece byl poměrně mlád a byl reprezentativní osobností. V minulosti býval vojenským přidělcem v Berlíně. Zatím Rychtrmoc o této záležitosti s Němečkem nemluvil, neboť se domníval, že je to předčasné, dokud nebude vyjasněna pozice dosavadního ÚV. Rychtrmoc odmítl převzít funkci vzhledem ke svému stáří a nikdy by nepracoval ani pod Kálalem.⁵⁸⁹

Brig. gen. v.v. Karel Heřman souhlasí naprosto s dnešním vedením ÚSBV. Kamarádský svaz bývalých vojáků, soustřeďuje zvláště bývalé vojáky čs. armády a legionáře kolem gen. Medka, tedy převážně generaci mladší. Svaz měl asi devatenáct tisíc členů, z toho asi šest až sedm tisíc platících. Mnoho z nich zvláště v poslední době při nábore pracovních sil opustilo svá trvalá bydliště. Organizace a spolkový život běží podle původních stanov, je řízený majoritou s dobrovolnou kázní. Členstvo pořádá sportovní a zábavní podniky a má odpor proti starším kamarádům a proti autoritativnímu systému vůbec. Bláha tak i ČSV jsou u členstva velmi nepopulární, a proto dosavadní pokusy o sloučení ztroskotaly. Členstvo by se podle Rychtrmoece vyhnulo nařízenému sloučení vystupováním, neplacením příspěvků apod..⁵⁹⁰

V ÚSBV vycítil Rychtrmoc tentýž odpor proti sloučení s ČSV, když mluvil s Kálalem o náladě členstva. Kálal se domníval, že by nemohl být zároveň vedoucím ÚSBV a současně hlavou ČSV. Rychtrmoc musel uznat, že se ÚSBV daří slučovat malé plukovní spolky bývalých vojáků a je při tom dbáno na jejich autonomii.⁵⁹¹

Rychtrmoc učinil závěr, že všeobecná nálada není příznivá pro slučování spolků s ČSV. Důvodem byly jednak předešlé nezdařilé pokusy o sjednocení a odpor proti autoritativnímu řízení Bláhy i odpor vůči jeho osobě vůbec, který je patrný nejen v Praze, ale i na venkově. Proto by imperativní sjednocování bylo podle Rychtrmoece obtížné, nezaručovalo by úspěch a mohlo by otrást prestiží všech zúčastněných osob. Rychtrmoc proto navrhoval slučování po etapách, které spíše povede k cíli. Podřízení všech spolků střežové organizaci ÚSBV by mohlo být prvním stupněm, organizace po vzoru NSRKB stupněm posledním. V něm by mohlo nastoupit povinné členství všech bývalých rakousko-uherských i čs. vojáků, příslušníků vládního vojska m. sl. a protektorátních četníků a policistů m. sl. Tam, kde by zvláštní hospodářské, stavovské

⁵⁸⁸ Němeček ale členem svazu nikdy nebyl.

⁵⁸⁹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 6, inv. č. 35, poř. č. 18

⁵⁹⁰ Tamtéž.

⁵⁹¹ Tamtéž.

či kulturní zájmy doporučovaly soustředění bývalých gážistů a invalidů, byly by jejich organizace pouhými odbory ústřední organizace bývalých vojáků.⁵⁹²

ČSV by se měl zpočátku stát organizací výběrovou, která by se však nezaměřovala jen na bývalé vojáky rakousko-uherské armády, kteří dostali své přísaze, ale tvořila by naopak jádro budoucí organizace, sdružující vojáky všech odrůd a to včetně dorostu, protože jinak by ČSV brzy zanikl. Název spolku by se pak pozměnil na Český svaz válečníků a vojínů.⁵⁹³

Dnešní stanovy ÚSBV dle názoru Rychtrmoce dovolují ovládnout vedení všech stávajících spolků, nikoli však jejich členstvo. Hlavní úkoly střežové organizace by byly, aby si členstvo přivyklo poslušnosti, vychovávat členstvo k říšské myšlence, přebudovat jednotlivé spolky na autoritativním základě a postupně zvyšovat vliv ÚV.⁵⁹⁴

Rychtrmoc proto navrhoval následující opatření. Jmenování ÚV státním prezidentem, aby mu dalo potřebnou autoritu. Styk jednotlivých spolků s centrálními úřady by byl možný jen přes ÚV. ČSV by také rozhodoval o udělování čestných odměn a penzí, čímž by dosáhl vedoucího postavení mezi ostatními svazy.⁵⁹⁵

Dále navrhl, aby dnešním spolkům byly ukládány různé povinnosti jako pořadatelská činnost při veřejných projevech, železniční, požární a protisabotážní hlídky, neboť valné části dnešních spolků chybí vnitřní náplň jejich spolkového života. Vhodná propaganda by pak napomáhala srůstu dnešních spolků.⁵⁹⁶

Co se týče případné změny v osobě dosavadního ÚV ÚSBV, vyjádřil Rychtrmoc obavy, že by vystřídání Kálala po několika měsících mohlo otrástit prestiží Kálala i MV zvláště, když byl zvolen na tři léta a potvrzen MV. Jeho dobrovolné odstoupení Rychtrmoc neočekával. Pro zrušení ÚSBV nenašel Rychtrmoc dostatečné předpoklady.⁵⁹⁷

Tyto závěry také poslal 13. dubna 1943 Rychtrmoc ministru školství a lidové osvěty.⁵⁹⁸

Moravec pozval na 16. dubna 1943 dopisem Rychtrmoce na návštěvu k další rozpravě. Ministr při ní trval na sloučení všech svazů bývalých vojáků a prohlásil, že o

⁵⁹² Tamtéž.

⁵⁹³ Tamtéž.

⁵⁹⁴ Tamtéž.

⁵⁹⁵ Tamtéž.

⁵⁹⁶ Tamtéž.

⁵⁹⁷ Tamtéž.

⁵⁹⁸ Tamtéž.

Kálala se postará jiným způsobem.⁵⁹⁹ Rychtrmocovi řekl, že byl chybně informován, když věří, že Kálal je pověřen státním prezidentem výstavbou ÚSBV. Také Rychtrmocova domněnka, že ministr vnitra potvrdil jmenování ÚV ÚSBV není správná, neboť MV jenom prohlásilo, že proti sestavování ÚSBV nic nenamítá. Moravec pak požádal Rychtrmoca o zodpovězení otázky, zdali chce převzít vedení ČSV. Rychtrmoc odpověděl, že by vedení převzal, pokud je to ve veřejném zájmu a státní prezident jej o to požádá.⁶⁰⁰

Přesně dva týdny po poslední návštěvě Rychtrmoca u Moravce, přijel z pověření ÚŘP tajemník ministra školství a lidové osvěty do bytu Rychtrmoca a požádal ho, zdali je ochoten převzít místo ÚV ČSV, při čemž by ČSV a ÚSBV zůstaly na sobě nezávislými, samostatnými svazy. Rychtrmoc slíbil, že převezme ČSV, ale zároveň zdůraznil, že se nikdy nepodřídí Kálalovi a s jeho svazem nebude nikdy mít nic společného.⁶⁰¹ Přitom bylo Rychtrmocovi nabídnuto, aby si sám určil výši platu, což ostře odmítl, neboť výše pense mu stačí.⁶⁰²

Rychtrmoc téhož dne Moravce požádal, aby s jeho jmenováním do čela ČSV nespěchal, neboť změny v ČSV budou hlubší.⁶⁰³

Následujícího dne Rychtrmoc odeslal memorandum Weinmannovi a požádal ho, aby jej prostudoval. Rychtrmoc uvedl, že nechce funkci vedoucího ČSV převzít, jestliže se napřed nepřesvědčí, že nestojí na nesprávných základech. Zároveň doufal, že obsah memoranda vzbudí také zájem státního tajemníka. Generál v memorandu předeštel následující problémy.⁶⁰⁴

1/ Organizace jednotného ČSV prostřednictvím sloučení všech válečnických spolků je nutná. Původní záměr vytvořit jednotný ČSV je správný. Pevným základem pro sloučení vojenských spolků by byl právě nyní zájmům Říše odpovídající ČSV.⁶⁰⁵

Spolek s 8000 platícími členy není životaschopný, protože bez subvencí režijních nákladů nemůže přežít. Kdyby měl jednotný válečný svaz 50 000 – 100 000 členů, byl by finančně nezávislý a mohl by také poskytovat podpory. Rychtrmoc přitom vypočítával, že teoreticky přichází v úvahu pro členství až 400 000 válečných vojáků a až milion republikových. ČSV není dlouhodobě životaschopný proto, že váleční vojáci

⁵⁹⁹ NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 13, inv. č. 4.

⁶⁰⁰ NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13. Stručný zápis K. Krause z průběhu jednání.

⁶⁰¹ NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 13, inv. č. 4.

⁶⁰² ABS, f. H – Historický fond, sign. H – 40. Poválečné paměti G. Mohapela sepsané roku 1949.

⁶⁰³ NA, f. Moravec Emanuel, kart. 48, sign. 39 – 1 – 490.

⁶⁰⁴ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 324, sign. 114 – 325 – 7.

⁶⁰⁵ Tamtéž.

brzy vymřou. Proto navrhoval vytvořit původní ideu jednotného ČSV spojením všech spolků pod vedení vedoucího ustanoveného panem říšským protektorem a prezidentem.⁶⁰⁶

2/ Finanční starostí nynějšího ČSV.

Při 8000 platících členech je financování nemožné. Rozpočet pro rok 1943 činí 393 000 K, příjmy byly odhadnuty na 93 300 K, nekrytá suma činí 300 000. Přitom příjmy jsou příliš vysoce nadhodnoceny, v roce 1942 činily jen 76 000 K. Požadoval čtvrtletní subvenci 75 000 K. Vedoucí osoby nepobírají přitom žádný plat, kryty jsou tak pouze dodatečné náklady a cestovní výlohy způsobené jejich čestným úřadem.⁶⁰⁷

3/ Místnosti, v níž jsou kanceláře ČSV, jsou přímo nevhodné a žádal o bezplatné přidělení pěti kanceláří v některé státní budově. ÚSBV platí za 5 místností s ústředním topením ročně 36 000 K v Melantrichově ulici. ČSV platí 5 600 K bez topení. Pokud by bylo ÚSBV rozpuštěn, mohl by ČSV prostory se zařízením dočasně převzít, platit je ale nemůže! Druhou možností by bylo umístění ve Valdštejnském paláci, o kterém hovořil s ministrem školství a lidové osvěty. Nebo ve spolkovém domě důstojníků, pokud by bylo sjednocení všech spolků schváleno. Nakonec poprosil o brzké rozhodnutí v otázce kanceláří vedení ČSV.⁶⁰⁸

Tyto tři požadavky memoranda tvořily podle Rychtrmorce základ pro zdar ČSV.⁶⁰⁹

V memorandu dále generál zdůrazňoval, že společné písemné stvrzení volby předsedy ČSV panem říšským protektorem a prezidentem je pro autoritu ÚV nutné. Přitom by byl podle bodu 1 pověřen sloučením všech českých vojenských spolků. Nový spolek by potom měl nést název Český svaz válečníků a vojáků.⁶¹⁰

Na Rychtrmocovy požadavky nebral ani Weinmann, ani Frank vůbec zřetel. Státní tajemník byl již rozhodnut krizi v ČSV řešit podle jiného postupu. 4. května 1943 vydal zásadní stanovisko k úpravě poměrů ve spolcích bývalých vojáků. „Ve věci organizace ČSV si přeji, aby nyní došlo k následujícím úpravám. Gen. Rychtrmoc převezme místo po gen. Bláhovi. Bláha bude umístěn do soukromého sektoru a obdrží z mých prostředků jako náhradu za své výlohy částku ve výši odvislé od stanovení, které výdaje poskytl z vlastního jmění pro svoji organizaci. Kálal si ponechá až na další

⁶⁰⁶ Tamtéž.

⁶⁰⁷ Tamtéž.

⁶⁰⁸ Tamtéž.

⁶⁰⁹ Tamtéž.

⁶¹⁰ Tamtéž.

svoji dosavadní organizaci. Tato organizace má v protektorátu pojmout ještě stávající vojenské spolky – a to především Svaz válečných poškozců a svazy bývalých důstojníků a rotmistrů čs. armády – a sjednotit je v jedinou střešní organizaci. ČSV nepatří k organizaci Kálala. Exekutivu bývalých vojáků Kálal ihned rozpustí. Jak organizace Kálala, tak i Rychtrmoce povede své věci odděleně. Na utvoření jednoho pracovního sboru mezi oběma organizacemi neexistuje z německé strany žádný zájem. Financování organizací, pokud není možné z členských příspěvků nebo z vlastního jmění, může nastat z protektorátních prostředků, které lze žádat právě nyní od MLO. Co se týče praktického provedení úpravy, nechám nejprve učinit Bláhu na úředním místě potřebné oznámení (demisi – pozn. aut.). Poté poprosím, aby mě předložili SS – Obersturmbannführer Jacobi a SS – Sturmbannführer Wolf sestavený návrh dispozic, který bude obsahovat Moravcem vypracované odvolací a jmenovací dekrety, dále stručně pojaté pracovní instrukce pro obě organizace a na konec budou mnou oznámeny učiněná opatření německým a autonomním úředním místům.“⁶¹¹

Již na následující den byl pozván dosavadní ÚV ČSV ke generálnímu veliteli neuniformované protektorátní policie SS – Standartenführerovi dr. Erwinu Weinmannovi. Ten Bláhovi suše oznámil, že vzhledem k nynějším poměrům byla učiněna změna ve vedení ČSV, které nebylo možno zabránit. Bláhovi bylo naznačeno, že jeho nástupcem se stane Rychtrmoc. Ještě než Bláha odstoupí, měl ČSV vystoupit z ÚSBV. Bláha prohlásil, že je se svým odvoláním srozuměn, a dále dodal, že v poslední době začal mít dojem, že spolupráce s Kálalem není možná. Jmenování Rychtrmoce pokládá v této chvíli a za těchto podmínek za nejlepší řešení.⁶¹²

Weinmann pak navrhl Bláhovi, aby převzal přiměřenou funkci v soukromém sektoru. Bláha odpověděl, že by nyní chtěl jít raději jako voják na frontu a chtěl by podat žádost k povolání k Wehrmachtu. Podle Weinmannova mínění bude jeho přáním na příslušných místech sotva vyhověno.⁶¹³

Cestou od Weinmanna se stavil Bláha v KSP. Přednostovi KSP Augustu Popelkovi sdělil, že právě dal k dispozici svoji funkci veliteli neuniformované protektorátní policie, jenž jeho rezignaci přijal a pověřil jej, aby zařídil volbu Rychtrmoce novým ÚV ČSV.⁶¹⁴ ČSV má vystoupit z ÚSBV a zůstat samostatným.⁶¹⁵

⁶¹¹ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 27, inv. č. 552, sign. 109 – 4 – 299.

⁶¹² Tamtéž.

⁶¹³ Tamtéž.

⁶¹⁴ O volbě ale řeč vůbec nebyla.

ÚV ČSV ještě týž den oznámil vystoupení ČSV z ÚSBV.

Bláha 11. května 1943 veliteli neuniformované protektorátní policie písemně oznámil, že po zralé úvaze dobrovolně odstupuje z funkce ÚV ČSV. Přitom připomenul, že podle stanov musí být jeho nástupce zvolen svazovým shromážděním. Jeho zvolení je ale spojeno se značnými finančními výdaji, které by musel Bláha uhradit opět z vlastních prostředků. Proto navrhl volbu ÚV písemnou formou, přičemž zajistí zvolení Rychtrmoce. Bláha prosil, aby mohl čestně odstoupit. Pokud je jeho přidělení k německé armádě skutečně nemožné, potom prosil, aby mu bylo propůjčeno jiné vedoucí místo. Byl by za to Weinmannovi velmi vděčen.⁶¹⁵

Bláhovo rozhodnutí zorganizovat volbu nového ÚV způsobila v řadách německé protektorátní správy rozruch. Na příkaz vládního rady SS – Strumbannführera Dr. Schneidera, sekčního šéfa na MV, sdělil ministerský rada JUDr. Novák z téhož úřadu 13. května 1943 večer telefonicky Bláhovi, že volba Rychtrmoce novým předsedou nepřichází v úvahu. Jeho jmenování do této funkce bude provedeno v jiné formě. Proto již ohlášená volba musí být ihned odvolána a všechny přípravy zastaveny. Bláha vzal toto oznámení na vědomí a slíbil, že potřebné pokyny ihned vydá.⁶¹⁶

Pak však nastal ve věci změn v ČSV na skoro dva měsíce klid. Sám Bláha koncem května u Schneidera⁶¹⁷ a v polovině června u Weinmanna⁶¹⁸ urgoval definitivní řešení své situace. Připomínal, že jednak nejsou dosud nikým odsouhlaseny jeho soukromá vydání za ČSV a neustále oddalování výměny vedení svazu mu způsobuje další finanční náklady, neboť provoz svazu hradí nadále ze svých soukromých prostředků. Teprve v polovině července došlo k ukončení dlouhotrvající krize uvnitř ČSV.

ÚŘP přistoupil konečně 10. července 1943 k již před více než dvěma měsíci avizovaným změnám.⁶¹⁹ Jak státní tajemník přikázal počátkem května, tak se také stalo.

Bláhovi bylo 16. července 1943 stručně oznámeno, že jeho odstoupení z funkce ÚV ČSV, jím písemně oznámené 11. května 1943, bylo vzato ministrem školství a lidové osvěty na vědomí. Moravec Bláhovi poděkoval za činnost, kterou v ČSV

⁶¹⁵ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271/b, sign. A 896/43. Bláha si však průběh jednání opět poněkud upravil. Jednak demisi nenabídl, nýbrž k ní byl vyzván a o volbě nového ÚV nebyla vůbec řeč.

⁶¹⁶ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 7, inv. č. 61, poř. č. 54.

⁶¹⁷ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 398, sign. N 3111.

⁶¹⁸ Tamtéž.

⁶¹⁹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 7, inv. č. 61, poř. č. 54.

⁶²⁰ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 27, inv. č. 552, sign. 109 – 4 – 299.

vykonal, a dal mu na vědomí, že současně určil Rychtrmorce novým ÚV ČSV. Bláha byl požádán, aby spolkové záležitosti předal svému nástupci.⁶²¹

Ministr školství a lidové osvěty současně poslal Rychtrmocovi dopis následujícího znění. „Jelikož gen. m. sl. Bláha odstoupil z vedení ČSV, pověřil jsem Vás se souhlasem pana státního prezidenta vedením ČSV. Žádám Vás, abyste převzal od svého předchůdce spolkové záležitosti a mně, jakož i generálnímu veliteli neuniformované protektorátní policie, provedení převzetí oznámil.“⁶²²

Pro vymezení kompetencí mezi ČSV a ÚSBV stanovují následující:

1/ ČSV trvá nadále jako samostatná organizace. Na jeho začlenění do ÚSBV se nepomýšlí.⁶²³

2/ ČSV je na rozdíl od ÚSBV, který se omezuje na podchycení a řízení již existujících vojenských spolků a svazů za účelem zlepšení hospodářské péče a podpory svých členů, zaměřen podle § 2 svých stanov na účel vytvořit z dřívějších českých účastníků světové války, kteří své přísaze zůstali věrni, jednotlivá kamarádství. Jeho činnost má sloužit zejména k pěstování kamarádství a ovlivňování členstva v duchu kladného postoje k říšské myšlence, jakož i sociální péči o členy.⁶²⁴

Konkrétně by se měla proto činnost zaměřit především na následující potřeby.

a/ Při propagaci idejí, které ČSV zastává a které rozšiřuje zprávami svazu, jest především nutno upozorňovat na okolnost, že ČSV chce být svazem vojáků na ideologickém základě a nikoli jen zaštit'ovatelem hmotných zájmů.

b/ Výchovné úkoly, které ČSV v rámci stanov příslušejí, budou uskutečňovány přednáškami, schůzkami a kamarádkými apely. Přitom budiž zvláštní důraz kladen na to, aby se členům na základě věcného vyličení z německých míst dostalo skutečně objektivního obrazu o vývoji válečných událostí a tak se působilo proti nepřátelské agitaci.

c/ ČSV se uplatní při udílení řádů a čestných odznaků, při poskytování čestného žoldu apod. věrným českým účastníkům světové války, a to žádostmi a dobrozdániami adresovaným místům, jimž přísluší jejich udílení a poskytování.

⁶²¹ Tamtéž.

⁶²² Tamtéž. Tvrzení Josefa Fučíka, že Rychtrmoc se stal ÚV ČSV 11. května 1943 je čistá fabulace. V tento den oficiálně oznámil své odstoupení dosavadní ÚV ČSV Bláha. Josef Fučík, Generál Podhajský, Praha – Litomyšl 2009, s. 303.

⁶²³ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 27, inv. č. 552, sign. 109 – 4 – 299.

⁶²⁴ Tamtéž.

d/ Pokud členové spolku budou pověřováni jinými nebo zvláštními úkoly (použití v oblastech veřejného života k úkolům, které lze považovat za zvláštní nasazení), bude tomu tak v budoucnosti.

e/ Je třeba se snažit o to, aby náklady spojené se spolkovou činností byly kryty členskými příspěvky. Pokud se nelze vyhnout schodkům, mohou být poskytnuty podpory z veřejných prostředků. K tomuto účelu je třeba na počátku každého spolkového roku předložit MLO ke schválení rozpočet. Osobní a věcné výdaje je třeba vzhledem k válečným poměrům udržet na nízké úrovni.⁶²⁵

Zároveň byl o změnách v ČSV, o vymezení vzájemného poměru mezi ČSV a ÚSBV a o základní směrnici činnosti ÚSBV informován jeho ÚV.⁶²⁶

MLO současně informovalo předsedu protektorátní vlády o změnách ve vedení ČSV. J. Krejčí byl dále informován, že zápůjčka ve výši 125 000 K, kterou poskytl Bláha svazu ze svého soukromého jmění, mu bude se souhlasem ÚŘP vrácena a částka v této výši bude vyplacena z dispozičního fondu předsedy protektorátní vlády.⁶²⁷

Moravec 12. července 1943 při obědě Klimentovi sdělil, že zamýšlí jmenovat Rychtrmoce ÚV ČSV. Prosí o svolení, aby tak směl učinit se souhlasem státního prezidenta, i když stanovy svazu o souhlasu státního prezidenta vůbec nezmiňují. KSP bylo navrženo, aby Hácha svolení udělil.⁶²⁸

Ministr školství a lidové osvěty se obrátil o tři dny později písemně na státního prezidenta s žádostí o souhlas se jmenováním Rychtrmoce ÚV ČSV, přičemž se jmenováním už vyjádřil souhlas státní tajemník. Přednosta KSP Popelka potvrdil příjem dopisu,⁶²⁹ ale až 21. července 1943 oznámil souhlas státního prezidenta se jmenováním Rychtrmoce ÚV ČSV.⁶³⁰

Změny v ČSV byly úředně dokonány. Veřejnost byla informována o změně ve vedení ČSV 25. července 1943. Deníky v krátké zprávě informovaly, že ministr školství a lidové pověřil Rychtrmoce vedením ČSV na místo odstoupivšího Bláhy. Zároveň Moravec potvrdil ve funkci ÚV ÚSBV Kálala. Lidu bylo dáno dále na vědomí, že tato opatření znamenají konečnou úpravu poměru českých spolků bývalých vojáků s tím, že ČSV funguje nadále jako samostatná organizace vedle ÚSBV.⁶³¹

⁶²⁵ Tamtéž.

⁶²⁶ Tamtéž.

⁶²⁷ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 398, sign. N 3111.

⁶²⁸ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271, sign. A 2507/43.

⁶²⁹ Tamtéž.

⁶³⁰ NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 13, inv. č. 4.

⁶³¹ Lidové noviny, ročník LI, r. 1943, č. 201, 25. července 1943, s. 3.

2.3.6. Aféra s vyznamenáním

Spolu s řešením záležitosti nového obsazení místa ÚV ČSV musely české i německé protektorátní úřady řešit ještě další problém gen. čet. ad honores Otty Bláhy a to svévolné присvojení si vysokého německého vyznamenání. Neoprávněné nošení vysokého válečného vyznamenání znamenalo v Třetí říši, protektorát nevyjímaje, vážný delikt proti cti, něco skoro jako svatokrádež a zvláště, když se jednalo o vysokého důstojníka.

Celá aféra začala pozvolna v březnu 1942, kdy byl ve svazovém časopise Kamarádství otištěn životopis ÚV ČSV. V něm bylo kromě řady hrdinských činů Bláhy uvedeno, že dotyčný je nositelem Železného kříže první třídy (dále jen ŽK I. tř.), který získal v březnu 1918.⁶³² Toto vyznamenání dokonce nosil při různých příležitostech na veřejnosti. Vystaly okamžitě pochybnosti, zdali toto vysoké vyznamenání nosí Bláha oprávněně, nebo jestli si ho náhodou neprávem nepřisvojil, neboť rakouským četnickým důstojníkům bylo udělováno pouze za zcela výjimečné činy. Diskuze o Bláhově vyznamenání se dále vedly řadu měsíců.⁶³³

Z vlastní iniciativy se do případu vložil ÚV ÚSBV, který v něm spatřoval vítanou příležitost zdiskreditovat svého soupeře, se kterým měl navíc nejen velmi špatné vztahy, ale vzhledem k soudní při z roku 1941 i nevyrovnané osobní účty. Sám Kálal nevěřil líčení Bláhovy udatnosti v první světové válce a popis jeho hrdinských činů považoval jako starý voják a důstojník za vysoce nepravděpodobný. Byl přesvědčen, že ÚV ČSV si své curriculum vitae sám upravil, aby dodal dodatečně své osobě vážnosti. Hlavní pozornost ale zaměřil Kálal na ŽK I. tř., když byl toho přesvědčení, že Bláha mohl jako četnický rytmistr u polního četnictva v rámci své služby v zázemí za frontou jen těžko získat tak vysoké vyznamenání.⁶³⁴

Kálal se proto obrátil od poloviny března 1943 postupně na vojenské archivy v Postupimi, Vídni a Mnichově s dotazem, zda jsou v nich uloženy doklady o udělení ŽK I. tř. Bláhovi.⁶³⁵

Kálal si své pochybnosti nenechal pouze pro sebe a při příležitosti svého přijetí ministrem školství a lidové osvěty 27. března 1943 řekl, že ÚV ČSV nosí ŽK I. tř.

⁶³² Kamarádství, roč. XI, r. 1943, č. 3, s. 29.

⁶³³ NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 13, inv. č. 3.

⁶³⁴ Tamtéž.

⁶³⁵ Tamtéž.

neoprávněně.⁶³⁶ Moravec mu uložil, aby u všech předsedů spolků sdružených v ÚSBV přezkoumal oprávnění nosit své řády. Kálal tedy obdržel oficiální pověření od ministra přezkoumat i vyznamenání a řády udělené Bláhovi, neboť ČSV byl v této době svazem sdruženým v ÚSBV.⁶³⁷ Vzhledem k vzájemným antipatiím mezi Kálalem a Bláhou si mohl být Moravec jistý, že se ÚV ÚSBV bude svěřenému úkolu věnovat zvláště pečlivě.

Ze všech tří vojenských archivů došla odpověď, že nebyly nalezeny doklady o tom, že by byl Bláhovi udělen ŽK I. třídy, nýbrž pouze ŽK II. tř. Rovněž ani kmenový list a kvalifikační listina Bláhy uložené u generálního velitele uniformované policie neobsahují záznam o udělení ŽK I. třídy.⁶³⁸

Výsledky svého pátrání shrnul Kálal 11. června 1943 v souhrnné zprávě o šetření. ÚV ÚSBV ze zjištěných skutečností dospěl k závěru, že Bláhovi ŽK I. třídy nebyl udělen a že si toto vyznamenání samovolně přisvojil a neoprávněně jej veřejně nosí. Jelikož ale ČSV přestal být počátkem května členem ÚSBV, nepřislušelo jeho ÚV učinit ze svých zjištění příslušné důsledky. Cítil se ale povinen předat svá zjištění příslušným státním úřadům, KSP, MLO, MV, Kanceláři předsedy vlády, ÚŘP, generálnímu veliteli uniformované a neuniformované policie. Podle Kálalova názoru Bláhova mystifikace úřadů a veřejnosti jeho vyznamenáním jej vylučuje z každého dalšího působení ve veřejném protektorátním životě. Je však na kompetentních úřadech, aby učinila potřebná opatření, která uznají za vhodná, aby vysoký mravní význam a čestná hodnota válečných vyznamenání zůstaly trvale chráněny a nebyly podvodnými pletichami snižovány.⁶³⁹

Bláha označil Kálalovy výroky, že si přisvojil ŽK I. tř. neoprávněně, za lživé a oznámil Moravcovi, že bude žádat soudní zadostiučinění.⁶⁴⁰ Na to si však netroufl, protože originální diplom o udělení vyznamenání nikdy nevladl.

Celou záležitost s Bláhovým vyznamenáním dostal 8. září 1943 od Moravce za úkol rozřešit definitivně z české strany nový ÚV ČSV, který měl v celé věci rozhodnout jako nezávislý arbitr.⁶⁴¹ Ve věci proběhla mezi Rychtrmocem a Bláhou výměna dopisů. Bláha v odpovědi Rychtrmocovi koncem září 1943 vyjádřil neskonalé překvapení nad Rychtrmocovými pochybnostmi o tom, že je čestný člověk a že uvěřil pomluvám. Bláha trval na tom, že si nikdy nepřivlastnil vyznamenání, které mu právoplatně nenáleželo,

⁶³⁶ NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13. Stručný zápis K. Krause z průběhu návštěvy.

⁶³⁷ NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 13, inv. č. 3.

⁶³⁸ Tamtéž.

⁶³⁹ Tamtéž.

⁶⁴⁰ Tamtéž.

⁶⁴¹ NA, f. Moravec Emanuel, kart. 48, sign. 39 – 4 – 496.

neboť by se to přičilo s jeho ctí důstojníka a obsáhle vysvětloval okolnosti, za kterých se mu dostalo ŽK I. tř. Bláha ponechával pouze na německých úřadech, jak ve věci rozhodnou a poté se obrátí proti nactiutrhači Kálalovi.⁶⁴² Žádné doklady ovšem Bláha nepředložil, takže 9. října 1943 Rychtrmoc v dopise Moravcovi oznámil, že žádné relevantní doklady od Bláhy ve věci udělení ŽK I. třídy dosud neobdržel.⁶⁴³

ÚV ČSV se 1. února 1944 za účelem vyřízení písemného příkazu ministra školství a lidové osvěty obrátil na generální velitelství Schupo s prosbou, zda by mu mohly být poslány Bláhou předložené fotokopie o propůjčení ŽK I. tř. k nahlédnutí. Rychtrmocovi bylo po týdnu vyhověno a dále sděleno, že vyšetřování ve věci neoprávněného nošení ŽK I. tř. Bláhou bylo německými vojenskými úředními místy ukončeno a vyplynulo z něho, že Bláhovi nebyl ŽK I. tř. propůjčen a jím předložené doklady byly padělané. Zároveň byl ÚV ČSV upozorněn, že věc byla předána Kripu k dalšímu řízení. Rychtrmoc v polovině února 1944 odepsal, že přiložené dekrety činí na něho absolutně pravým dojmem. Zná Bláhu již mnoho let a pochybuje, že by se mohl takto provinit. V první světové válce byl rakousko-uherským důstojníkem propůjčován ŽK v rozličné formě.⁶⁴⁴ Německé orgány se ale subjektivním dojmem ÚV ČSV nenechaly ovlivnit.

Jak již bylo naznačeno, vyšetřování vedly i německé orgány. Na jejich vyžádání předložil Bláha v polovině června 1943 ověřené fotokopie přípisu o udělení ŽK I. tř. Bláha vysvětloval, že se jemu zasláné originální doklady se ztratily ve zmatcích konce války a počátku míru v Trutnově.⁶⁴⁵

Jednotlivé úřady dostaly pokyn záležitost prošetřit v rezortu své působnosti. Generální velitel uniformované protektorátní policie sdělil koncem července 1943, že z u něho uložených osobních akt a dokumentů Bláhy není patrné, že by mu byl propůjčen ŽK I. tř. V jeho personálních aktech existují pouze záznamy o propůjčení ŽK II. tř.⁶⁴⁶

Zplnomocněnec branné moci koncem ledna 1944 oznámil generálnímu veliteli neuniformované protektorátní policie výsledky svého šetření. Pátrání ve vojenských archivech Mnichov, Postupim a Vídeň zůstalo ve věci samotné bezvysledné. Vyšel však najevo velký počet okolností, které hovoří pro to, že Bláhou předložené listiny byly

⁶⁴² NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 8, inv. č. 80, poř. č. 90.

⁶⁴³ NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 13, inv. č. 4.

⁶⁴⁴ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 6, inv. č. 37, poř. č. 20.

⁶⁴⁵ Tamtéž.

⁶⁴⁶ Tamtéž.

zfalšovány. Hodnost důstojníka podepsaného pod listinou nesouhlasila a dotyčný nesloužil ani u úřadu, který listinu vydal. Nesouhlasilo místo dislokace úřadu uvedené v listině, ani jeho přesný název. Osoba, která měla listinu kontrasignovat, si nemohla upamatovat, že by Bláha obdržel ŽK I. tř.⁶⁴⁷ Byly tak nejen potvrzeny výsledky šetření Kálala, ale zjištěny i nové okolnosti, které notně otřásly důvěryhodností Bláhy.

MV bylo 15. února 1944 sděleno generálním velitelem uniformované protektorátní policie, že zplnomocněnc branné moci u říšského protektora a velitel branného obvodu Čechy a Morava generál tankových vojsk Ferdinand Schaal sdělil po ukončeném vyšetřování, že Bláha neobdržel ŽK I. tř. a jím předložené doklady byly zjevně padělány. Záležitost byla proto 2. února 1944 zaslána Kripu s prosbou o další opatření.⁶⁴⁸

Služebna Kripa v Praze oznámila o měsíc později generálnímu veliteli uniformované protektorátní policie následující: „Proti Bláhovi bylo zavedeno důkladné vyšetřování. Bláha byl usvědčen a přiznal se, že oba dokumenty o propůjčení ŽK I. tř. zhotovil jako falsifikát. Tyto listiny předložil v červnu zplnomocněnci branné moci, jimiž opravňoval své nošení ŽK I. tř. Bláha se dále přiznal, že ŽK I. tř. nosil od roku 1940 do září 1943 při oficiálních příležitostech. Jako motiv pro své jednání uvedl, že chtěl skrz jeho nošení na veřejnosti dokumentovat, že má v úmyslu vystupovat za německé zájmy. Kripa žádalo o stanovisko z trestně právního hlediska. Zda má podle trestního práva předat věc vrchnímu státnímu návladnímu u německého zemského soudu v Praze.“⁶⁴⁹

Generální velitel uniformované protektorátní policie zaujal 20. března 1944 k žádosti následující stanovisko. „Proti Bláhovi je nutné ihned zahájit korektní služební disciplinární řízení, které musí být skončeno do konce trestního řízení před německými soudy. O zahájení disciplinárního řízení bude Bláha informován generálním velitelem neuniformované protektorátní policie. Disciplinárnímu výboru bude předsedat generál, v případě Bláhy gen. policie Paul Hitzegrad, protože je na místě GVC. Státní příslušnost předsedy nemá na tomto místě význam. Ostatní čtyři členové disciplinárního výboru budou zvoleni, případně určeni z řad českých generálů četnictva, případně plukovníků.“⁶⁵⁰

⁶⁴⁷ Tamtéž.

⁶⁴⁸ Tamtéž.

⁶⁴⁹ Tamtéž.

⁶⁵⁰ Tamtéž.

Bláha byl stručně informován, že neoprávněným nošením ŽK I. tř. poškodil dobré jméno četnictva. Generální velitel uniformované protektorátní policie proto s ním zavádí disciplinární řízení. O sestavení disciplinárního výboru bude včas informován.⁶⁵¹

K projednání před disciplinárním výborem ale nakonec nedošlo a to z několika důvodů. Disciplinární řízení by zabralo mnoho času, práce a sil. Navíc vyšetřování tohoto případu trvalo více než rok a v psychologickém ohledu nezůstalo na Bláhu bez vlivu. Disciplinární řízení není ani důležité z hlediska vedení války. Náčelník štábu generálního velitele uniformované protektorátní policie proto navrhl v polovině srpna 1944 od provedení disciplinárního řízení z uvedených důvodů ustoupit. Pro každý případ bylo navrženo zaslat Bláhovi ostrý nesouhlas kvůli jeho jednání a případ odložit. Tak se také stalo. Generální velitel uniformované protektorátní policie 25. srpna 1944 zaslal Bláhovi oznámení, že s ohledem na pro válku důležité záležitosti zastavuje proti Bláhovi vedené disciplinární řízení. Zároveň vyslovil za jeho soudem zjištěné jednání svůj nesouhlas.⁶⁵²

Bláha byl totiž již 14. dubna 1944 trestním příkazem obvodního soudu v Praze odsouzen kvůli neoprávněnému nošení řádu k pokutě 20 RM, v případě nedobytnosti ke čtyřem dnům vězení. Kvůli padělání veřejné listiny k pokutě 100 RM, v případě nedobytnosti k 20 dnům vězení.⁶⁵³

2.3.7. Finanční, hospodářská a organizační situace ČSV

ČSV, stejně jako předtím Svaz vojáků z fronty, se za Bláhova vedení potýkal s vážnými ekonomickými problémy. Přitom důvody byly totožné. Neschopnost jeho vedoucího obstarat zdroje financování činnosti spolku, vážnoucí výběr členských příspěvků a nehospodárná organizační činnost samotného vedení svazu. Bláha přitom problémy spatřoval pouze na straně nedostatečných příjmů a nikoliv na straně neodůvodněných výdajů. Nelze přitom vůbec říci, že by finanční zabezpečení chodu svazu jeho ÚV neřešil, spíše naopak. Svoji pozornost ale zaměřil především právě na snahu opatřit příjmy pro činnost spolku.

⁶⁵¹ Tamtéž.

⁶⁵² Tamtéž.

⁶⁵³ Tamtéž. Je tedy mylné tvrzení, že Bláhovi za neoprávněné nošení ŽK I. tř. nehrozil žádný postih. Ivo Pejčoch, *Fašismus v českých zemích, Fašistické a nacionálně socialistické strany a hnutí v Čechách a na Moravě 1922 – 1945*, Praha 2011, s. 301.

Finanční situace po vzniku ČSV byla rozhodně neuspokojivá. Svaz se sice ustavil, financování jeho činnosti ale vyřešeno nebylo. Půjčka mohla přitom hospodářské problémy svazu pouze odsunout, nikoli vyřešit.

Poté, co Bláha se svými požadavky finančního a majetkového rázu nepochodil u protektorátní vlády ani u Gestapa, se ÚV ČSV počátkem července 1941 obrátil na KSP s žádostí o půjčku milionu korun a přidělení části majetku střeleckých gard a legionářských organizací.⁶⁵⁴ Vyslyšen ale nebyl.

První z několika finančních krizí ČSV vyvrcholila v polovině srpna. Bláha přesně týden po návštěvě předsedy protektorátní vlády požádal 11. srpna Eliáše o půjčku milionu korun. ÚV ČSV tvrdil, že potom bude svaz samostatný a životaschopný.⁶⁵⁵

O tři dny později se Bláha dotázal telefonicky Miloše Stádníka z PMR, zda předseda vlády obdržel od něho dopis. ÚV ČSV prohlašoval, že již déle čekat nemůže na peníze, neboť se u něho hlásí exekutoři, kteří mu chtějí zabavit soukromý majetek. Potřebuje alespoň nějakou finanční výpomoc, kterou vrátí. Příští den telefonoval Bláha znovu Stádníkovi a ptal se, jestli má od Eliáše pro něho nějaký vzkaz. Stádník řekl, že nikoliv. ÚV prohlásil, že je nedůstojné jednání něco slíbit pak ho ve věci nechat, a požádal o přijetí předsedou protektorátní vlády. Následujícího dne Bláha opět volal Stádníkovi, že dnes odpoledne musí proplatit směnku na 50 000 K a chtěl, aby vyřídil Eliášovi vzkaz, aby mu tyto peníze půjčil a umožnil mu splacení závazků. Stádník po hodině sdělil ÚV, že jej navštíví v kanceláři a doručí mu ze soukromých prostředků premiéra 5000 K. Bláha řekl, že mu 5000 K nestačí a že si směnku prodloužil. Stádník prohlásil, že Eliáš určitě netvrdil, že ÚV půjčí peníze a došlo tak patrně k nedorozumění. Bláha odpověděl, že lituje, že jednal s Eliášem beze svědků.⁶⁵⁶

ÚV ČSV ještě 14. srpna 1941 informoval Popelku, že se nemůže ubránit dojmu, že převládá úmysl ČSV mravně, společensky a finančně zabít. Zpěchoval se dříve jít pro pomoc k Němcům, leč po zkušenostech, nechce – li nečestně padnout s ČSV a přijít o všechnen majetek, musí tak učinit, neboť již nemá nic, co by zastavil nebo prodal, aby mohl dostat závazkům svazu, když Eliáš, Havelka ani Kliment nedodrželi sliby o poskytnutí zápůjčky. Bláha byl odhodlán obrátit se o pomoc přímo do Berlína, ještě

⁶⁵⁴ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 6, inv. č. 34, poř. č. 17.

⁶⁵⁵ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271/b, sign. D 3457/41.

⁶⁵⁶ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 59 – 2.

předtím však chtěl mluvit se státním prezidentem.⁶⁵⁷ Audience u státního prezidenta mu ale umožněna nebyla.

Eliáš v reakci na žádost ÚV ČSV Popelkovi sdělil, že v žádném případě Bláhovi žádnou peněžní pomoc pro ČSV neslíbil, ať již subvenci, nebo dar. Jediné, co předseda protektorátní vlády slíbil, byla výzva ostatním spolkům bývalých vojáků, aby s Bláhou jednali o vytvoření střešní organizace.⁶⁵⁸

Bláha si v reakci na dohadování se Stádníkem ve věci půjčky opět stěžoval písemně 18. srpna 1941 Popelkovi, že mu Eliáš 4. srpna 1941 slovem a rukoudáním jako důstojník a generál slíbil do týdne urychlenou finanční pomoc pro ČSV. ÚV ČSV pokládal jako starý důstojník půjčku ve výši 5000 K za urážku a peníze odmítl. Bláhova manželka musela kvůli neposkytnutí půjčky zastavit další majetek a prodat část svých šperků. Bláha přišel i s následujícími tvrzením. Do svazu investoval majetek svůj i majetek své ženy ve výši takřka 600 000 K.⁶⁵⁹

Po dalších třech dnech se ÚV ČSV obrátil tentokrát na státního prezidenta. Pro svůj svaz požadoval výdělečné podniky jako kina, tiskárnu, tabákový sklad apod. a finanční zá půjčku ze státní pokladny ve stejné výši, jako obdržel ČSSN. Protektorátní vládu přitom obvinil, že na veřejnost činí dojem, že je ČSV podporován, ve skutečnosti je však faktická práce svazu znemožňována.⁶⁶⁰

Poté, co jeho prosby nebyly nikým vyslyšeny, se v polovině září obrátil na vyšší instanci, říšského protektora s prosbou o přidělení části peněz zabavených národním střeleckým gardám, přidělení domu pro kanceláře ČSV a kina jako zdroje příjmů.⁶⁶¹ Odpověď nedostal.

Po zatčení Eliáše ovšem Bláhovi svitla naděje na finanční pomoc od protektorátní vlády. ÚV ČSV předložil v listopadu 1941 žádost o půjčku půl milionu korun z dispozičního fondu PMR. Zároveň požádal o souhlas s poskytnutím půjčky státního tajemníka. Ten náměstkovi předsedy vlády Jaroslavu Krejčímu oznámil, že nehodlá zaujmout žádné stanovisko, neboť se jedná o rozhodnutí, které je čistě v kompetenci protektorátní vlády, říšský protektor je ale příznivě nakloněn snahám ČSV.⁶⁶² Krejčí se obrátil o stanovisko i na velitele Sipo a SD Böhmeho, který udělení

⁶⁵⁷ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271/b, sign. D 3458/41.

⁶⁵⁸ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271/b, sign. D 3457/41.

⁶⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁶⁰ NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 13, inv. č. 3.

⁶⁶¹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 6, inv. č. 34, poř. č. 17.

⁶⁶² NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 27, inv. č. 552, sign. 109 – 4 – 299.

půjčky schválil.⁶⁶³ V prosinci byla půjčka svazu udělena, vyplaceno bylo ale 450 000 K s tím, že 50 000 K dostal svaz již na jaře od Eliáše.⁶⁶⁴

Při účetní kontrole provedené v prosinci 1941 účetním kontrolním výborem ČSV, kterou zadal jeho ÚV, bylo zjištěno, že účetnictví je sice vedeno v celku dobře, zároveň ale v hospodaření byly zjištěny nedostatky, které šly odstranit pouze částečně. V rámci kontroly byla provedena kontrola jednotlivých příjmových a výdajových položek včetně jejich porovnání s příslušnými doklady. Přitom bylo konstatováno, že hospodaření svazu nestojí na nijak pevných základech a že za řádné hospodaření nese mravní i trestní odpovědnost ÚV svazu. Nedostatky shledala kontrola ve vybírání členských příspěvků, v čemž byly zjištěny neodůvodněné průtahy. Z členských příspěvků byl vybrán pouhý zlomek a nikdo se vůbec nezabýval jejich vymáháním. Členské příspěvky byly vybírány s úspěchem naprosto nedostatečným, takže kryjí jen nepatrnou část výdajů. Zbytek výdajů musel být hrazen z půjček poskytnutých ÚV ČSV a z půjčky PMR. Dále byly zjištěny vážná pochybení, např. finance z podpůrného fondu byly používány na krytí správních výdajů. Bylo doporučeno činnost svazu dofinancovávat z pořádání různých akcí a striktně vymáhat členské příspěvky. Vyskytly se však i vážné prohřešky. Nejvážnější výtkou bylo vyvedení peněz z podpůrného fondu na provoz svazu. Zpráva z účetní kontroly upozornila i na vyplacení neopodstatněně vysokého autorského honoráře Havlenovi za článek do časopisu Kamarádství a požadovala účelné vedení časopisu.⁶⁶⁵

Peníze z půjčky vydržely svazu pouze rok. Před vánoci 1942 ÚV ČSV předsedovi protektorátní vlády oznámil, že z loňské půjčky již nezbylo téměř nic a požádal o další půlmilionovou subvenci pro dobudování svazu. J. Krejčí přeposlal žádost k vyjádření Moravcovi a zároveň chtěl vědět, zda v případě jeho kladného stanoviska bude z prostředků MLO přispěno na subvenci.⁶⁶⁶

Na MLO zůstala žádost ležet. Prezidiální šéf MLO Karel Kraus doporučil ministru školství a lidové osvěty, aby o subvenci nebylo rozhodnuto dříve, než MV provede důkladnou revizi finančního hospodaření.⁶⁶⁷

Bláha se začal o její vyřízení zajímat počátkem února 1943. Od tajemníka předsedy vlády se dozvěděl, že se s žádostí musí obrátit na ministra školství a lidové

⁶⁶³ ANM, f. Josef Kalfus, kart. 6, inv. č. 309.

⁶⁶⁴ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 398, sign N 3111.

⁶⁶⁵ NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 13, inv. č. 4.

⁶⁶⁶ NA, f. Moravec Emanuel, kart. 65, sign. 39 – 3 – 25.

⁶⁶⁷ Tamtéž.

osvěty, což učinil. Moravec odpověděl, že milerád vyhoví a žádanou finanční subvenci poskytne, pokud dodá ÚV ČSV od státního tajemníka doporučení, protože ani ministr školství a lidové osvěty, ani předseda vlády nemůže o tak velké částce rozhodnout.⁶⁶⁸

Když se stal v březnu 1943 ČSV součástí ÚSBV, dostal žádost k vyjádření také jeho ÚV Kálal. Ten nejprve doporučoval provést celkovou finanční kontrolu hospodaření ČSV úřadem pro dohled spolků, neboť ČSV již byla v minulosti poskytnuta větší finanční subvence. Tento úřad by pak dle návrhu Kálala případnou kontrolou pověřil ÚSBV.⁶⁶⁹ Proti tomuto návrhu se ale postavil Moravec.⁶⁷⁰

Kálal přitom dobře odhadl nedobrou finanční situaci ČSV, která je zaviněna organizačním předimenzováním jednotlivých organizačních složek. Zřízení zemských a krajských vedení svazu neodpovídá ani počtu členů, ani potřebě, takže administrativní výdaje a vydržování správních orgánů pohltilo značnou část příjmů ČSV.⁶⁷¹

Schodky hospodaření ČSV i jeho předchůdce byly v jednotlivých letech tyto. 1940: 31 095 K, 1941: 83 400 K, 1942: 262 983,60 K. Bláha jako KV Svazu vojáků z fronty měl vlastní pohledávky vůči svazu ve výši 128 215,05 K. Rychtrmoc převzal hotovost ve výši 19 704 K a pohledávky ve výši 27 992,15 K.⁶⁷²

Po organizační stránce se svazu rovněž příliš nedařilo. Zemské úřady v Praze a Brně sice povolily do konce března 1942 v Čechách 78 kamarádství a na Moravě 27. Podařilo se však ustavit v Čechách 22 kamarádství a na Moravě pouze 5.⁶⁷³ Vzhledem k tomu, že ÚV ČSV plánoval zřídit 800 kamarádství, tak při stávajícím průměrném tempu vzniku tří kamarádství za měsíc by organizační struktura ČSV mohla být dokončena někdy ke konci roku 1963! Bláha uvedl, že ke konci srpna 1942 má svaz již 173 kamarádství,⁶⁷⁴ jinde již uvedl počet 215 kamarádství ke stejnému datu.⁶⁷⁵ Před Vánoci dokonce uvedl počet 289 existujících kamarádství!⁶⁷⁶ Tyto Bláhovy počty však dokazují jeho neserióznost.

⁶⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁶⁹ NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 13, inv. č. 4.

⁶⁷⁰ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271/b, sign. A 872/43.

⁶⁷¹ NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 13, inv. č. 4.

⁶⁷² NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 398, sign. N 3111.

⁶⁷³ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 27, inv. č. 552, sign. 109 – 4 – 299.

⁶⁷⁴ Tamtéž. Zpráva vedoucímu NSRKB.

⁶⁷⁵ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 6, inv. č. 34, poř. č. 17. Dopis veliteli Sipo a SD z 16. října 1942.

⁶⁷⁶ NA, f. Moravec Emanuel, kart. 65, sign. 39 – 3 – 25. Dopis předsedovi protektorátní vlády z 18. prosince 1942

Ani po oficiálním ustavení ČSV nenastal rozsáhlejší příliv členů. Nepomohly ani projevy ÚV ČSV v rozhlase a články v novinách. Jejich aktivistický obsah spíše odradil. ČSV nadále zůstával počtem členů menší organizací bývalých vojáků. Bláhou udávaný počet 18 000⁶⁷⁷ členů počátkem září 1942 je velmi nadsazený.

Bláha vida nemožnosti domoci se subvence učinil teatrální gesto a požádal koncem března 1943 o audienci u státního prezidenta, při níž chtěl přednést prosbu o poskytnutí zápůjčky k ukončení činnosti svazu. V žádosti tvrdil, že svaz dosud financoval z vlastních prostředků,⁶⁷⁸ což již nadále činit nemůže. Ačkoliv v úvodu žádosti psal, že chce peníze na likvidaci svazu, v závěru dopisu zase tvrdil, že peníze nutně potřebuje na ustavení 120 kamarádství, pro náborovou akci a platy zaměstnanců. Věc přitom nesnese odkladu.⁶⁷⁹

KSP lakonicky odpověděla, že vůči ČSV ani jeho ÚV nemá žádných povinností.⁶⁸⁰

ÚSBV navíc již předtím požádal KSP, aby nebylo s Bláhou nebo ČSV samostatně jednáno, neboť stanovy ÚSBV, jehož je ČSV členem, připouštějí jednání svých členů pouze prostřednictvím a se souhlasem ÚSBV. KSP přání ÚSBV vyhověla. Kálal zároveň upozornil KSP, že otázkou ČSV se zabývá jak MLO, tak velitel neuniformované protektorátní policie.⁶⁸¹

Vzhledem k dočasně zlepšeným finančním poměrům po udělení půjčky ČSV v prosinci 1941 se podařilo od nového roku 1942 realizovat záměr vlastního svazového časopisu. Časopis Kamarádství vycházel již v období první republiky. Jeho vydavatelem byl člen ČSV Jaroslav Hornof. Časopis otiskoval vzpomínky a prožitky z vojenské a válečné služby. Bláha uzavřel s vydavatelem nejprve na rok a později byla každý rok obnovována. Časopis se tak stal tiskovým orgánem ČSV, který referoval o dění uvnitř svazu. ČSV za to časopis dotoval částkou 500 K na číslo a obstarával předplatitele, neboť ústředí, krajská vedení i kamarádství odebírala časopis povinně. Povinně si měli časopis předplatit i všichni členové ČSV, což se však nestalo. Vydavatelem zůstal i nadále Jaroslav Hornof⁶⁸² a časopis si tak navenek uchoval svoji zdánlivou samostatnost. Vydavateli zůstala povinnost zajišťovat inzerenty a starat se

⁶⁷⁷ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 27, inv. č. 552, sign. 109 – 4 – 299.

⁶⁷⁸ Poněkud tedy pozapomněl na předloňskou půlmilionovou půjčku.

⁶⁷⁹ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271/b, sign. A 872/43.

⁶⁸⁰ Tamtéž.

⁶⁸¹ Tamtéž.

⁶⁸² Pasákovo tvrzení, že ČSV vydával Kamarádství, je tak poněkud nepřesná. Tomáš Pasák, Pod ochranou říše, Praha 1998, s. 288.

kompletně o tisk. ČSV zase převzal odpovědnost za obsah časopisu. Přispívat do něj mohl nadále každý kamarád, pokud jeho články prošly vnitřní i vnější cenzurou. Příspěvky byly samozřejmě nehonorované. Bláha redaktorem časopisu jmenoval Gustava Mohapela. Ostatně jiná možnost stejně nebyla, neboť Mohapel jako jediný z ČSV měl zkušenosti s žurnalistickou činností. ÚV ČSV také prohlížel a kontroloval již zalomené vydání. Koncem roku 1944 mělo Kamarádství jen 1200 předplatitelů a volně prodáváno či kolportováno nebylo. Přes poměrně vysokou cenu 3 K nekryl výtěžek prodeje ani náklady tisku a expedice, takže svaz žádný finanční prospěch z časopisu neměl.⁶⁸³ Nejčastějšími přispěvateli do Kamarádství se stali Mohapel, Mareček a pochopitelně Bláha a Rychtrmoc.

2.3.8. Nový začátek ČSV

Nový ÚV ČSV Rychtrmoc trávil jaro a počátek léta v Písku. Byl pouze v písemném styku s Mohapelem, který jej informoval o situaci v ČSV. Jelikož Rychtrmoc na své memorandum z 1. května 1943 neobdržel odpověď, zvažoval, jestli nemá post ÚV ČSV odřeknout, když si nikdo o obsah jeho memoranda nezajímá.⁶⁸⁴ K tomu ale nedošlo, neboť se začal domnívat, že z jeho avizovaného jmenování ÚV ČSV sešlo.⁶⁸⁵

Rychtrmoc byl obsahem jmenovacího dekretu značně rozladěn a to zejména proto, že na požadavky obsažené v jeho květnovém memorandu nebyl vůbec brán zřetel.⁶⁸⁶ V neodeslaném dopisu Moravcovi uvedl, že jelikož jeho návrhy zůstaly nepovšimnuty, nemůže funkci ÚV ČSV převzít. Důrazně tehdy totiž upozornil, že nepřevzme funkci, o níž by nebyl předem přesvědčen, že nespočívá na falešných základech a tudíž se musí zhroutit. Rychtrmoc uvedl své argumenty, z nichž pouze některé byly nové. Dělení na ČSV a ÚSBV je nepřirozené. Životaschopným je pouze jeden svaz, na sloučení se přitom nepomýšlí. Při současném počtu členů nejen že není ČSV schopen živořit, ale není ani schopen se udržet. Přitom ve válce nelze počítat s přílivem nových členů. Svaz potřebuje ročně příspěvek 300 000 K. Výnosem bylo ale doporučeno, aby svaz fungoval z členských příspěvků a jen výjimečně může počítat

⁶⁸³ ABS, f. H – Historický fond, sign. H – 40.

⁶⁸⁴ NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 13, inv. č. 4.

⁶⁸⁵ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď R. Rychtrmoca z 23. listopadu 1945.

⁶⁸⁶ NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 13, inv. č. 4.

s veřejnou pomocí. I když se výdaje omezí na nejnужnější výlohy, stále bude třeba svaz finančně podporovat, aby nemusel být likvidován. Svaz je zcela bez prostředků, nemá peníze na výplaty ani na ostatní režii a bude muset být k 1. srpnu 1943 likvidován. Za těchto okolností by byla jeho činnost zbytečně vynaloženou námahou. Rychtrmoc doporučil, že má – li být svaz zachráněn, musí obdržet neprodleně 150 000 K na nejnужnější výdaje.⁶⁸⁷ Přitom předpokládal, že jen do konce roku 1943 bude potřebovat na chod ČSV 145 160 K a příjmy předpokládal pouze ve výši 5 160 K.⁶⁸⁸

Nový ÚV ČSV nechal svolat poradní sbor, který informoval, že za těchto okolností hodlá okamžitě rezignovat. Poradní sbor jej ale přesvědčil, aby svaz převzal.⁶⁸⁹

Rychtrmoc vyslal tedy Mohapela k ministru školství a lidové osvěty s novým návrhem na úpravu postavení ČSV. Výhody jednoho velkého svazu bývalých vojáků byly podle Rychtrmoca tyto: ideologické vedení, úspora nákladů a pracovních sil, ČSV by se stal finančně soběstačným, ČSV by získal mládež, jmění svazů by bylo pod jednotnou kontrolou. Proto opět navrhl jednotný svaz českých válečníků a vojinů se stanovami ČSV, které zaručují ukázněnost a ideologickou výchovu. ÚSBV měl být zrušen.⁶⁹⁰

Při návštěvě Mohapela u Moravce 21. července 1943 byl tento Rychtrmocův důvěrník nucen řešit dosud nevyjasněné otázky ÚV ČSV ohledně jeho svazu.⁶⁹¹

1/ Nového ÚV ČSV trápily zejména okolnosti jeho jmenování. Ministr školství a lidové osvěty totiž postupoval podle meziministerské kompetence, stanovené v květnu 1942, podle které převzal ministr školství a lidové osvěty řízení všech institucí, které jsou pod patronací státního prezidenta. Před Rychtrmocovým jmenováním ÚV byl předběžně vydán souhlas státního prezidenta i říšského protektora. Rychtrmoc měl být podle Moravce klidný, neboť žádný ze jmenovaných vedoucích organizací neměl v posledním roce jmenování vyššího stupně, než se dostalo novému ÚV. Co se týče ÚV ÚSBV, byl po volbě ministrem školství a lidové osvěty pouze potvrzen a to dopisem, který byl současně odeslán se jmenováním Rychtrmoca ÚV ČSV.⁶⁹²

2/ Ministr Rychtrmocův požadavek na sloučení svazů odmítl a prohlásil, že ke sloučení vojenských svazů před koncem války nedojde, poněvadž všechna sdružení mimo ČSV

⁶⁸⁷ Tamtéž.

⁶⁸⁸ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 398, sign N 3111.

⁶⁸⁹ NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 13, inv. č. 4.

⁶⁹⁰ Tamtéž.

⁶⁹¹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 6, inv. č. 35, poř. č. 18.

⁶⁹² Tamtéž.

jsou zbytky starého režimu, kdežto ČSV byl ustanoven státním tajemníkem a má i určitý význam politický, kdežto ostatní svazy jsou pouze rázu charitativního.⁶⁹³

3/ Velké starosti činila Rychtrmocovi finanční situace ČSV. Mohapel předložil Moravcovi žádost o subvenci, která dle výpočtu kamaráda Jandy činila do konce roku 150 000 K. Ministr požadoval oficiální žádost, aby subvence mohla být projednána. Jelikož byl předseda protektorátní vlády na cestách, poukázal hned na Rychtrmocovu adresu pro účely ČSV alespoň 50 000 K jako zálohu. Co se týče vyúčtování půl milionové půjčky ČSV, je to věcí Bláhy a nebude tak požadována po novém vedení ČSV. Moravec rozhodl, že se pod účetnictvím udělá tlustá čára a začne se znovu.⁶⁹⁴

4/ V Rychtrmocově memorandu zmíněná otázka kanceláří ČSV bude v budoucnosti řešena stěhováním do blízkosti MLO a to buď do Fürstenberského, nebo Valdštejnského paláce.⁶⁹⁵

5/ Osnova propagačních úkolů ČSV bude nadále doplňována. Moravec zamýšlel spolupráci ČSV jako nositele vojenské tradice s Kuratoriem.⁶⁹⁶

6/ Ministr vyjádřil přesvědčení, že při dostatečném organizačním úsilí by mohl být ČSV finančně soběstačným. Založení ČSV státním tajemníkem podle Moravce znamená, že ČSV musí být zachován a vybudován. Moravec požadoval po Rychtrmocovi seznam všech vedoucích kamarádství a vyšších funkcionářů ČSV, aby si je mohl prověřit.⁶⁹⁷

Na závěr ministr k Mohapelovi prohlásil, že v zájmu věci je nucen trvat na příslibu Rychtrmoce jemu daném, že ČSV převezme. Moravec ubezpečil Rychtrmoce, že ho nikdy nenechá v nesnázích. „Slibuje mu to jako voják vojákovi. Neboť by se nenamáhal se svazem, který není životaschopný. Proto pana generála prosí, aby mu jeho vlastní úkol nestěžoval a ČSV převzal.“⁶⁹⁸

Celé jednání učinilo na Mohapela zcela seriózní dojem a i on se připojil s prosbou, aby Rychtrmoc ČSV převzal.⁶⁹⁹

Rychtrmoce odpovědi ministra musely zřejmě uspokojit, když na post ÚV ČSV nerezignoval. S bodem 1 se Rychtrmoc smířil. Dlouho mu činilo potíže přijmout bod 2, bod 3 přijal a bod 4 Moravec nikdy nesplnil.

⁶⁹³ Tamtéž.

⁶⁹⁴ Tamtéž.

⁶⁹⁵ Tamtéž.

⁶⁹⁶ Tamtéž.

⁶⁹⁷ Tamtéž.

⁶⁹⁸ Tamtéž.

⁶⁹⁹ Tamtéž.

Večer 27. července 1943 převzal v místnosti ústředí ČSV v rámci slavnostního aktu Rychtrmoc úřad ÚV ČSV. Dostavil se také teď již bývalý ÚV Bláha. Mjr. v.v. Antonín Burda uvítal a pozdravil nového ÚV ČSV a ujistil ho, že „všichni přítomní vítají rozhodnutí ministra školství a lidové osvěty, kterým byl do čela ČSV postaven voják tak znamenitý, který byl vždy vzorem vojenských ctností.“ Dále jej ujistil, že všichni budou stát při něm a ochotně plnit všechny příkazy. Jménem funkcionářů pak dal všechny funkce k dispozici, aby byly novému ÚV ulehčeny reformy ve svazu. Poté ústy kam. Jedličky rezignovali všichni krajsí vedoucí a vedoucí kamarádství.⁷⁰⁰

Poté Burda pohnutými slovy poděkoval bývalému ÚV jménem všech ve svazu organizovaných kamarádů za všechnu práci, kterou v minulých letech věnoval založení a vybudování ČSV. Nakonec projevil přání, aby Bláha zůstal v řadách svazu.⁷⁰¹

Bývalý ÚV ČSV poděkoval za veškerou podporu, které se mu ze strany kamarádů dostalo. Požádal veškeré členstvo, aby celou oddanost a úctu přeneslo na osobu jeho nástupce, který je pro svou energii, cílevědomost a ryzost charakteru nejpovolanějším mužem pro vůdčí místo v ČSV. Stiskem ruky se potom se všemi přítomnými rozloučil.⁷⁰²

Poté se za napjaté pozornosti ujal řeči Rychtrmoc. Připomenul zásluhy bývalého ÚV ČSV o svaz a přečetl projev uznání, které se Bláhovi dostalo od Moravce. Ministr školství a lidové osvěty se omezil pouze na pochvalné uznání za činnost na místě ÚV. K Moravcovu poděkování připojil i své vlastní poděkování a stroze se s ním rozloučil. „Jménem svazu děkuji kam. Bláhovi srdečně za jeho čtyřletou práci pro svaz, který za nejhorsších podmínek vybuřoval a jako celek konsolidoval.“ Pak ho jmenoval čestným členem svazu. Rychtrmoc dále poděkoval všem kamarádům za projev oddanosti, které se mu dostalo, a vyzval je k další radostné spolupráci. Dále poprosil všechny rezignující činovníky, aby do dalšího rozhodnutí zastávali své funkce nadále a projevil uznání ochotě, se kterou jej chtějí podporovat.⁷⁰³

Nastínil poté směrnice, podle kterých hodlá svaz řídit. Zvýšenou pozornost hodlal věnovat organizačnímu úsilí, zvýšení počtu členů a finanční soběstačnosti. Důležitou je otázka propagace slavných tradic českých vojáků. „Český válečník je statečný v útoku a houževnatý v obraně a vyrovná se plně vojákům jiných národů, když chce. ČSV jako strážce tradic má úkol zachovat příštím generacím památku hrdinství

⁷⁰⁰ Kamarádství, roč. XII, r. 1943, č. 7, s. 98.

⁷⁰¹ Tamtéž.

⁷⁰² Tamtéž.

⁷⁰³ Tamtéž.

otců, kteří tolikrát prolévali krev na všech bojištích Evropy.“ Slavností projev zakončil provoláním: „Zdar Vůdci, jeho armádě a vlasti.“⁷⁰⁴

Bláha vyslyšel přání Burdy a ze svazu nevystoupil, ale o jeho další vývoj se již zajímal jen spíše okrajově. Na kamarády včetně Rychtrmoce zanevřel a k ČSV zahořkl. Nebyl pozván, a tak se neúčastnil žádných akcí pořádaných ústředím ČSV kromě jediné příležitosti, kdy jako oficiální emisar spolku položil věnec na pohřbu kamaráda.⁷⁰⁵ Stáhl se do ústraní a navštěvoval pouze schůze kamarádství ve Zbraslavi.⁷⁰⁶ Počátkem února 1944 byl dokonce jmenován do hospodářského výboru Kamarádství ČSV Zbraslav.⁷⁰⁷ V témže se několikrát neúspěšně nabízel pro odbojovou činnost gen. Mejstříkovi, který mu ale nedůvěřoval, takže do ilegální činnosti zapojen nebyl. Obdobně dopadla i Bláhova nabídka na spolupráci revolučnímu národnímu výboru ve Zbraslavi na počátku povstání.⁷⁰⁸

Od Bláhovy rezignace se doposud dobré vzájemné vztahy mezi Bláhou a Rychtrmocem zhoršily a nebyly ideální, přesně řešeno, nebyly téměř žádné. Příčiny byly následující. Rychtrmoc žádal Bláhu o zaplacení peněz, které vznikly jako vnitřní dluh uvnitř svazu za Bláhova vedení.⁷⁰⁹ Bývalý ÚV ČSV ale trval na tom, že žádné pohledávky ve svazu, které by šly za jeho osobou, neexistují. Bláha se cítil dotčen i z vyjádření Rychtrmoce, z nichž cítil, že Rychtrmoc pochybuje, že se honosí ŽK I. tř. oprávněně.⁷¹⁰

Pro bývalého ÚV ČSV zorganizoval v polovině srpna 1943 zemský vedoucí ČSV pro Moravu brig. gen. v.v. František Kukačka rozloučení, kterého se Bláha zúčastnil a které mu mělo dát alespoň částečné zadostiučinění, kterého se nedočkal v Praze. Kukačka navrhl, aby byl bývalý ÚV jmenován čestným vedoucím všech dvanácti kamarádství kraje Brno. Přitom se Kukačka svěřil, že odvolání Bláhy přijal se smíšenými pocity a prohlásil, že jeho odchod nebyl nikomu prospěšný, právě naopak. Dále bývalému ÚV oznámil, že jej hodlá navrhnout za čestného ÚV ČSV, což je jen malá splátka za to, co nezištně pro mnoho lidí vykonal a upozornil jej, že bývalí jeho

⁷⁰⁴ Tamtéž.

⁷⁰⁵ Dotyčným zemřelým kamarádem byl plk. pěch. Rudolf Sagner – Hrabovský, šlechtic z Eisenberku. Jinak všeobecně známý jako hejtman Ságner z Haškova románu o Švejkovi. Kamarádství, roč. XII, č. 7, září 1943, s. 105.

⁷⁰⁶ ABS, f. Velitelství Státní bezpečnosti, sign. 310 – 85 – 32.

⁷⁰⁷ ABS, f. Veřejná osvětová služba, sign. 44 – 152 – 4.

⁷⁰⁸ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 59 – 2.

⁷⁰⁹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 7, inv. č. 61, poř. č. 54.

⁷¹⁰ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 8, inv. č. 80, poř. č. 90.

přátelé o něm šíří různé zprávy. Rychtrmoc skutečně Bláhu jmenoval čestným vedoucím tří kamarádství v Brně a čestným členem ČSV, nikoliv však čestným ÚV.⁷¹¹

Mezi Rychtrmocem a Bláhou neprobíhala do konce vláky až na dvě výjimky vůbec žádná vzájemná komunikace. Bláha tlumočil 30. dubna 1945 ÚV ČSV obavy členů ČSV a jejich námitky k činnosti ČSV. Bláha sám o sobě prohlásil, že stojí opodál jakékoliv veřejné a spolkové činnosti a nesleduje ani denní tisk, který jej naprosto nezajímá. Proto neposuzuje činnost ČSV.⁷¹²

Rychtrmoc 4. května 1945 odpověděl na výtku o porušování stanov ČSV jeho ústředím, konkrétně čl. 2, že svaz bude nepolitickým. ÚV ČSV Bláhovi oznámil, že stanovy a směrnice ze samých počátků existence a činnosti svazu byly politikum. Naopak za Rychtrmocova vedení se ústředí nikdy politikou nezabývalo! Přistoupení vedoucích členů k ČLPB znamenalo pouze potvrzení ideologie vlády, které je svaz poslušen. Členům svazu byla pouze účast v lize doporučena. Obavy kamarádů z následků svého členství označil ÚV za zbytečné, pokud se nedopustili protizákonných činů, nebo způsobili újmu svým spoluobčanům. Na závěr dopisu Bláhovi oznámil, že je umožněno vystoupení z ČSV zvláště alibistům, kteří ve svazu hledali dříve prospěch.⁷¹³

Nový ÚV ČSV převzal od svého předchůdce ČSV oficiálně až od 1. srpna 1943. Podle pokynu ve jmenovací listině tuto věc také oznámil ministru školství a lidové osvěty, generálnímu veliteli neuniformované protektorátní policie, veliteli Sipo a SD a státnímu tajemníkovi.⁷¹⁴

V oběžníku určeném vedoucím ČSV nastínil budoucí úkoly. Za hlavní úkoly určil zvláště pěstování kamarádství, sociální péči o členstvo, rozšiřování idejí, které ČSV zastává a jejich rozšiřování. „ČSV má být svazem vojáků na ideologickém základě a nikoli záštitníkem hmotných zájmů. Na schůzích, přednáškách a apelech bude vyličen objektivní obraz o vývoji válečných událostí a takto se bude působit proti agitaci.“ Dále Rychtrmoc připojil seznam doporučené četby, německé časopisy Die Wehrmacht, Signal a Der neue Tag.⁷¹⁵

ČSV byl tedy výběrovou organizací na ideologickém základě, byť ve stanovách bylo uvedeno, že je nepolitickým spolkem. K tomu podal Rychtrmoc členům ČSV,

⁷¹¹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 7, inv. č. 61, poř. č. 54.

⁷¹² NA, f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, sign. 302 – 116 – 1.

⁷¹³ Tamtéž. Rychtrmoc tak v dopise Bláhu v podstatě upozornil, že on nese jako autor stanov a vedoucí svazu zodpovědnost za obavy některých členů ČSV o svoji budoucnost. Je dokonce možné, že poslední dvě věty Rychtrmocova dopisu byly určeny především Bláhovi.

⁷¹⁴ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 6, inv. č. 35, poř. č. 18.

⁷¹⁵ NA, f. Moravec Emanuel, kart. 48, sign. 39 – 1 – 490.

podle myšlenek Moravce, ještě širší vysvětlení: „Ideologická náplň ČSV byla dána jeho věrností k říšské myšlence, kterou šíří a prohlubuje. Náš svaz je nositelem a strážcem tradice českých válečníků dřívějších generací. Svaz bude pečovat o to, aby se členstvu dostalo správného výkladu o významu událostí na dnešních válčistiších do té míry, aby mohlo být pomocníkem vlády v boji proti nepřátelské propagandě. Jsme přesvědčenými stoupenci ideologie nové Evropy, a proto i odpůrci bolševismu. K zachování své myšlenkové celistvosti musí ČSV zůstat organizací výběrovou, která odmítá živly konjunkturální, zjištné, obojetné a kolísavé. Zájem jednotlivce ustupuje v našich řadách zájmům celku.“⁷¹⁶

Rovněž ministr školství a lidové osvěty měl za potřebné vysvětlit členům ČSV rozdíl mezi ÚSBV a ČSV a vyložil smysl a úkoly ČSV. Moravec označil úpravu poměrů mezi spolky bývalých vojáků za svoji iniciativu. Za podpory státního tajemníka, státního prezidenta a vlády se podařilo sloučit spolky bývalých vojáků vzniklé ještě v období republiky do střeškové organizace, v níž si všechny spolky zachovávají autonomii.⁷¹⁷ Smyslem ústřední organizace, zvané ÚSBV je zjednodušení vojáckého a spolkového života, posílení říšské myšlenky a hlavně péče sociální. ČSV označil ministr za organizaci jinou, neboť tato vznikla pod záštitou K. H. Franka až v období protektorátu. „Povinnosti příslušníků ČSV jsou větší než povinnost u příslušníků různých sdružení bývalých vojáků, sloučených v ÚSBV. ČSV je výběrovou organizací bývalých vojáků české národnosti, kteří se hlásí sebevědomě k říšské myšlence, kteří pěstují a udržují staré bratrství ve zbrani z minulosti mezi Čechy a Němci. Příslušník ČSV je vždy připraven, aby radou a činem zasáhl tam, kde jsou ohroženy zájmy Říše a národa. Vedle Kuratoria a VOS se má ČSV uplatnit všude tam, kde jde o to prosazovat politiku státního prezidenta. Český válečník je sloupem pořádku, postrachem těm, kteří šilhají směrem k nepříteli a oporou mládeže i dospělých, když je třeba povzbuzujícího činu. Český válečník je také obětavým vojákem v boji s bídou a proto významným spolupracovníkem Sociální pomoci pro Čechy a Moravu. ČSV je organizací výběrovou, to znamená, že vedení svazu nezáleží tolik na počtu zaregistrovaných členů, jako na jejich opravdovosti a pohotovosti. ČSV neshání pouze členské příspěvky, jde mu především o účinnou práci ve prospěch Říše a českého národa. Moravec netajil, že v poslední době opustila řada osob ČSV. Jejich odchod považoval za prospěšný, neboť podle mínění ministra se jednalo o živly, které hledaly výhody, které se nedostavily.

⁷¹⁶ Kamarádství, roč. XII, r. 1943, č. 7, s. 98.

⁷¹⁷ Moravec ale nedodal, že jenom čtyři velké, zatímco malé spolky byly rozpuštěny.

Moravec vyjádřil přesvědčení, že českého válečníka musí těšit, že žije v době, která je ovládána hrdinným duchem německého národa a ten, kdo věrně vytrvá s aktivisty, ten si zajistí nebývalou úctu budoucích pokolení.⁷¹⁸

Po převzetí vedení ČSV čekala Rychtrmoce řada oficiálních návštěv. Návštěvy se konaly zejména za účelem představení nového ÚV, debaty o budoucnosti ČSV a konzultací plánované činnosti ČSV.

Při návštěvě u ministra školství a lidové osvěty 31. srpna 1943 vyjádřil Rychtrmoc nespokojenost, že vede pouze ČSV, a chtěl k ČSV připojit i svazy z ÚSBV. Dále požadoval 100 000 K ještě do konce roku pro záležitosti vedení ČSV. Dále tvrdil, že ÚSBV je podporované státním prezidentem. Celou věc mu musel Moravec objasnit.⁷¹⁹

Ke sjednocení ČSV a ÚSBV ministr řekl, že bude třeba celou věc prozatím nejméně na půl roku odložit. Zajímavé, protože několik dní předtím Mohapelovi oznámil, že se slučováním spolků bývalých vojáků do konce války nelze počítat.⁷²⁰

Je otázkou, jestli budoucímu slučování Moravec věřil, nebo jestli jen Rychtrmoce chlácholil. Neboť denní tisk 25. července 1943, když informoval o změnách ve vedení ČSV a novém poměru mezi ČSV a ÚSBV, v poslední větě prohlásil, že tyto změny ve spolcích bývalých vojáků jsou definitivně posledními.⁷²¹

ÚV ČSV se však myšlenky jednotného svazu nikdy nevzdal. Ještě 22. září 1944 při návštěvě ministra školství a lidové osvěty opět neúspěšně žádal její uskutečnění.⁷²²

Moravec den po návštěvě Rychtrmoce mu v důvěrném dopise dále rozvinul své myšlenky. Ministr slíbil, že v budoucnosti při veřejných projevech a oslavách bude povoleno vystupovat ve jménu nositele vojenských tradic pouze ČSV. Dále uvedl, že ÚSBV pokládá pouze za organizaci sociální, zatímco ČSV má vysoký cíl politický, k jehož dosažení dostane vše potřebné. „Mezi ČSV a ÚSBV je rozdíl ten, že ČSV bude povolán k osvětové službě, zatímco spolky pod vedením Kálala vznikly z jiných pohnutek, než je opravdová spolupráce s Říší a jež se dobrovolně k politické práci nepřihlásily. Mezi ČSV a ÚSBV je i hluboký politický rozdíl. ÚSBV je masou imperativně spojených spolků, které jsou politicky vadné. Zatímco ČSV byl vytvořen z popudu státního tajemníka s tím, aby byl především organizací osvětovou. K záměru

⁷¹⁸ Kamarádství, roč. XIII, r. 1944, č. 1, s. 1.

⁷¹⁹ NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13. Stručný zápis K. Krause z jednání.

⁷²⁰ NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 13, inv. č. 4.

⁷²¹ Lidové noviny, roč. LI, r. 1943, č. 201, 25. července 1943, s. 3.

⁷²² NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13. Stručný zápis K. Krause z jednání.

ÚV vytvořit z ČSV masovou organizaci se postavil záporně, neboť v masové organizaci bývá dobře smýšlející jedinec pasivním odporem a zlou vůlí utiskován. ČSV nemá být organizací masovou a nezáleží na počtu členů, nýbrž na jejich jakosti a opravdovosti. Hlavním cílem ČSV mělo být získat členy pro říšskou myšlenku a odstranit napětí mezi českým a německým národem, který zavínil špatný výklad českých dějin a politický život v zašlé republice. Rychtrmocovým úkolem bylo svaz pevně organizačně vybudovat. Kamarádství měla mít staré vojáky, kteří chápou politiku státního prezidenta a rozumí nové české mládeži a kteří, bude – li třeba, budou umět ve veřejných projevech pronést pár slov o české vojenské tradici.⁷²³

Při zdvořilostní návštěvě u generálního velitele neuniformované protektorátní policie a Sipo a SD SS – Standartenführera Erwina Weinmanna, které se účastnil i I. zástupce ÚV ČSV brig. gen. v.v. Ladislav Forbelský,⁷²⁴ předal Rychtrmoc Weinmannovi svoji žádost o sloučení všech vojenských svazů. Dostal ale stejnou odpověď jako od Moravce. Weinmann se velmi zajímal o svaz. Ujistil oba generály vši podporou, kterou budou potřebovat a zdůraznil, že prvním a hlavním úkolem je konsolidace a zvelebení svazu. Nezáleží na počtu členů svazu, ale na spolehlivosti a jakosti jednotlivců. Weinmann svůj zájem o udržení ČSV odůvodňoval tím, že se jednalo o rakousko – uherské důstojníky a mužstvo, tedy o osoby, u nichž lze předpokládat loajální postoj vůči Říši. Poté byla schůzka ukončena.⁷²⁵

ÚV ČSV svolal na 23. října 1943 krajské vedoucí ČSV a vedoucí některých kamarádství na svazové shromáždění. Účelem bylo jednak vzájemné představení a seznámení nového ÚV s vedoucími činiteli organizace, dále měla být projednáním spolkových záležitostí z minulosti učiněna tečka za vedením bývalého ÚV. Rychtrmoc chtěl dát také pokyny vedoucím pro další práci.⁷²⁶

Na schůzi ÚV ČSV nejprve ocenil kamarády, kteří vytrvali ve svazu i přes válečné poměry, šeptanou propagandu proti svazu a osočování. Nazval je elitou českých válečníků a zařadil k nim i mladší příslušníky bývalé čs. armády, kteří k ČSV přistoupili

⁷²³ NA, f. Moravec Emanuel, kart. 65, sign. 39 – 3 – 25.

⁷²⁴ Brig. gen. v.v. Ladislav Forbelský, narozen 4. října 1875 ve Skřivanech okr. Nový Bydžov. První světovou válku strávil v poli nejprve jako velitel roty, později praporu. V roce 1914 těžce raněn. Po převratu velitelem domobraneckého praporu v Itálii. V čs. armádě vystřídal funkce velitelů pluků a brigád. V letech 1925 – 1926 absolvoval vyšší informační kurz pro gen. a plk. v Praze. Roku 1928 povýšen na brig. gen. K novému roku 1933 přeložen do výslužby. Za mobilizace velitele VII. sborové oblasti v Banské Bystrici. VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, kvalifikační listina Ladislav Forbelský.

⁷²⁵ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 6, inv. č. 35, poř. č. 18.

⁷²⁶ NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 13, inv. č. 4.

z přesvědčení jako čestní členové a pomáhají svoji nezištnou prací. Dále se poněkud obšírněji zmínil o okolnostech svém jmenování ÚV a dosavadní činnosti. Poté přečetl ÚV seznam 18 generálů a 19 plukovníků, kteří jsou členy ČSV, a za souhlasu přítomných jmenoval arm. gen. v.v. Aloise Podhajského⁷²⁷ a arm. gen. v.v. Jana Drobného⁷²⁸ čestnými vedoucími ČSV. Dále vyslovil pochvalné uznání 36 kamarádům za mimořádné zásluhy o rozvoj ČSV.⁷²⁹

Poté se ujal slova Mohapel. V projevu nastínil hlavní úkoly ČSV a jaká činnost se od kamarádů očekává. Vysvětlil rozdíly mezi ČSV a ÚSBV. Velmi ze široka hovořil o nutnosti šířit říšskou myšlenku, boji proti šeptané propagandě a nutnosti správně informovat o dění na frontách. Na to doporučil pramenný materiál pro přednášky na schůzích.⁷³⁰

Dalším bodem na programu byla finanční situace svazu a schválení účetní uzávěrky k 1. srpnu 1943. ÚV odvolal z funkce správce jmění a jeho náměstky a jmenoval nového správce. Svazové shromáždění zvolilo pro příští dva roky staronové členy dozorčího účetního výboru.⁷³¹

Následně byli přítomní kamarádi vyzváni k diskuzi s vedením svazu, při níž padaly různé návrhy organizačního charakteru. Krajští vedoucí a vedoucí kamarádství nejvíce žehrali na fakt, že nábor neprobíhá efektivně a není dost aktivních členů.⁷³²

Na závěr schůze se ujal slova opět ÚV. Shrnul současný stav ČSV, úkoly vedení ČSV a udělil pokyny krajským a okresním vedoucím ČSV pro budoucí práci. ÚV slíbil u Moravce zakročit vůči šeptané propagandě proti svazu, dále že bude zasílat důležitá usnesení krajským vedoucím a že podpory budou udělovány jen členům svazu.

⁷²⁷ Arm. gen. v.v. Alois Podhajský, narozen 18. února 1864 v Blatné, absolvoval roku 1892 válečnou akademii ve Vídni. První světovou válku strávil v poli. Nejprve jako velitel brigády, později jako velitel divize a nakonec jako velitel armádní skupiny. Na počátku války povýšen na genmjr. a roku 1917 na polního podmaršálka. V čs. armádě dlouholetý velitel ZVV v Brně. V roce 1926 krátce pověřen vedením hlavního štábu. Od roku 1927 do svého pensionování koncem rokem 1933 vykonával funkci generálního inspektora čs. branné moci. V červenci 1946 na základě kárného řízení degradován na vojína. VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, kvalifikační listina Alois Podhajský.

⁷²⁸ Arm. gen. v.v. Ing. Jan Drobný, narozen 10. února 1866 v Železném Brodě, absolvoval roku 1885 ČVUT a roku 1887 vojenskou technickou akademii v Mödlingu. Uznávaný ženíjní odborník. Před první světovou válkou se účastnil jako ředitel výstavby řady pevností v monarchii. Většinu první světové války strávil jako přednosta ženíjní služby u různých štábů. V roce 1916 povýšen na genmjr. Od konce roku 1917 nemocen. V čs. armádě velel divizi. Od roku 1923 nejprve zástupcem a od roku 1926 zemským vojenským velitelem v Praze. Roku 1922 jmenován gen. II h. tř. a o čtyři roky později gen. III. h. tř. Po těžkém zranění v důsledku automobilové nehody odešel roku 1929 do výslužby. VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, kvalifikační listina Jan Drobný. Zemřel na jaře 1945. Fidler Jiří a kol. Československá generalita, biografie, armádní generálové 1918 – 1938, Praha 1995, s. 17.

⁷²⁹ NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 13, inv. č. 4.

⁷³⁰ Tamtéž.

⁷³¹ Tamtéž.

⁷³² Tamtéž.

Krajským vedoucím a vedoucím kamarádství Rychtrmoc nařídil, aby se při schůzích nepoužívaly hanlivé výroky, dále že mají v místních věcech provádět intervence urychleně sami a že nábor mají provádět za pomoci VOS.⁷³³ Nakonec k přítomným pronesl: „Válka neskončí kompromisem, buď v ní zvítězí Evropa, nebo bolševismus, který ovšem smete nejen aktivisty, ale i opatrnické neutrály a stoupence starého režimu. Slibuji, že po vítězství Německa, ve které všichni pevně věříme, budou válečníci zavaleni přízní.“⁷³⁴

Důstojný průběh svazového shromáždění byl zakončen v osmnáct hodin provoláním zdu Vůdci, státnímu prezidentovi, říšskoněmecké armádě.⁷³⁵

Bylo to teprve první svazové shromáždění. Bláha totiž nepovažoval jeho svolání za nutné, ačkoli ho k tomu zavazovaly stanovy. Právě neochota svolat svazové shromáždění, které mělo být mimochodem dle stanov svoláváno každý rok, byla jedním z důvodů rebelie proti bývalému ÚV. První svazové shromáždění tak svolal až nový ÚV. Nikdo ze zúčastněných asi netušil, že je to první a zároveň poslední svazové shromáždění v historii svazu. Na podzim 1944 totiž ÚV svazové shromáždění nesvolal. Jako důvody uvedl totální nasazení kamarádů a problémy v dopravě, které zabraňují jeho svolání.

Po jmenování ÚV ČSV se Rychtrmoc chtěl představit také německému ministru pro Čechy a Moravu. Za tímto účelem mu také napsal žádost. Na 18. listopad 1943 byl telefonicky skutečně pozván k osobní návštěvě. Frank se dotazoval na stav svazu a vyhlídky náboru. Rychtrmoc hlásil, že má asi osm tisíc členů a stěžoval si, že důstojníci odmítají obzvláště po Stalingradu vedoucí místa v kamarádství a vůbec počet důstojníků ve svazu jest nedostatečný. Vedoucí místa v kamarádstvích musí tak zastávat vyšší poddůstojníci a i mezi krajskými vedoucími je málo důstojníků. Důstojníci jsou zastrašení šeptanou propagandou, neboť se po zkušenostech z roku 1918 obávají o svou penzi.⁷³⁶

Německý státní ministr se poté rozhovořil o projektu sloučení vojenských svazů v jeden celek. Tato záležitost ale bude podle něho o půl roku odložena, neboť se obával, že by do svazu pronikly rozkladné živly.⁷³⁷

⁷³³ Tamtéž.

⁷³⁴ Kamarádství, roč. XII, r. 1943, č. 9, s. 153.

⁷³⁵ NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 13, inv. č. 4.

⁷³⁶ Tamtéž.

⁷³⁷ Tamtéž.

Pak nastolil Rychtrmoc otázku povolání mladších ročníků do války. Uvedl, že „jen společný boj v Rusku by zmenšil příznivý postoj českého národa k bolševismu. Kdyby naši mladí na vlastní oči poznali bídu bolševismu u východních národů, zbavili by pak náš lid iluzí, že by se byli bolševici změnili a nebo se nechali ovlivňovat ve svých cílech.“⁷³⁸

Frank zdůraznil pevné stanovisko Vůdce, který slíbil, že Čechy k boji nepoužije a že jen prací mají přispět k vítězství. Německý státní ministr se dále ptal, zdali je ČSV hmotně zajištěn, na což ÚV přitakal. Frank se Rychtrmocer na závěr zeptal, jestli má nějaké přání. ÚV prosil, aby německý zákon Wiedergutmachung platil i pro české příslušníky, bývalé rakousko – uherské důstojníky a vojíny. Je totiž vícero důstojníků a vojínů, kteří do legií nevstoupili a byli postiženi tím, že do čs. armády nebyli přijati, ani nedostali penzi. Německý státní ministr nařídil, aby mu byly tyto příklady konkrétně nahlášeny.⁷³⁹ Frank zmocnil Rychtrmocer, aby žádosti o odčinění křivd mu byly předkládány k rozhodnutí, i když pro ně není zákonný nárok.⁷⁴⁰ Schůzka trvala půl hodiny a účastnil se jí ještě generální velitel neuniformované protektorátní policie, velitel Sipo a SD, který ovšem do průběhu audience vůbec nezasahoval.⁷⁴¹

Návštěva státního prezidenta přišla na řadu jako předposlední. Rychtrmoc o audienci požádal písemně již 11. října 1943.⁷⁴² ÚV ČSV za účelem dohodnutí se na programu audience navštívil přednostu KSP Popelku. Schůzky se účastnil také ministerský rada KSP Kliment. ÚV se chtěl v rámci audience státnímu prezidentovi představit a navrhnout mu účast českého lidu v řadách německého vojska. Popelka mu slíbil, že Rychtrmocerovu žádost o audienci Háchovi předloží, ale že neví, jak státní prezident rozhodne. Přednosta KSP také ÚV řekl, že o účasti Čechů ve válce Hácha nemůže rozhodnout, neboť už je dávno rozhodnuto, že žádná účast českého lidu na bojových akcích nebude.⁷⁴³ Rychtrmoc se s Popelkou tedy dohodl na tématu situace v ČSV.⁷⁴⁴

⁷³⁸ Tamtéž.

⁷³⁹ Tamtéž.

⁷⁴⁰ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti II, sign. 315 – 153 – 105.

⁷⁴¹ NA, Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 13, inv. č. 4. Rychtrmoc v protokolu sepsaném 24. listopadu 1945 před vyšetřovací komisí MV mylně uvedl, že schůzka trvala pouze čtvrt hodiny a že na ni hovořil pouze o ČSV a nikoli o vyslání českých mužů do boje proti bolševismu. ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4.

⁷⁴² AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271, sign. D 1371/45 B.

⁷⁴³ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď R. Rychtrmocer z 24. listopadu 1945.

⁷⁴⁴ NA, f. Moravec Emanuel, kart. 65, sign. 39 – 3 – 25.

Přednosta KSP se následně dotázal ministra školství a lidové osvěty, jak by měla být audience zařízena a zdali se nemá řešit v návaznosti na Kálala. Moravec navrhoval, aby audience ÚV ČSV předcházela audienci ÚV ÚSBV. Kálal měl být přijat až po návštěvě německého státního ministra.⁷⁴⁵

Audience s Rychtrmocem se uskutečnila 9. prosince 1943 a trvala pouze dvacet minut.⁷⁴⁶ Kromě státního prezidenta a ÚV ČSV se jí účastnil ještě Popelka a Kliment. Rychtrmoc přednesl zprávu o ČSV a upozornil na obtíže při náboru bývalých rakousko-uherských důstojníků. Státní prezident na konci audience poděkoval ÚV za přednesený referát a při loučení prohlásil, že na něho rozklad situace v ČSV hluboce zapůsobil.⁷⁴⁷ To byl také jediný Háchův příspěvek v celé audienci. Rychtrmoc přesto odcházel ze schůzky uspokojen a Moravcovi psal, že schůzka dopadla úspěšně. Každopádně nikomu, ani Moravcovi, nedal najevo své pochyby nad zdravotním stavem státního prezidenta. Na audienci je dále pozoruhodné, že se jí účastnili dva členové ČSV. Kromě Rychtrmoe ještě Popelka.⁷⁴⁸

Rychtrmoc byl v souvislosti s žádostí o audienci u státního prezidenta taktně 23. listopadu 1943 požádán Moravcem, aby napříště byla při podávání žádostí podobného druhu zachována instanční cesta a podání ústředním úřadům bylo předkládáno výhradně prostřednictvím ministra školství a lidové osvěty.⁷⁴⁹

V polovině ledna 1944 navštívil ÚV ČSV primátora Prahy dr. Aloise Říhu a jeho náměstka prof. Josefa Pfitznera. Bohužel o obsahu schůzky nezůstalo nic dochováno.⁷⁵⁰

Jako poslední přišla na řadu návštěva u předsedy protektorátní vlády 26. ledna 1944. J. Krejčí se živě zajímal o činnost ČSV a sliboval Rychtrmocovi svoji pomoc svazu. Dále předseda protektorátní vlády vyzdvihl účast ČSV a jeho ÚV při založení ČLPB.⁷⁵¹

Tyto návštěvy se uskutečnily po vyjednání Moravcem. ÚV ČSV si v listopadu 1943 od ministra školství a lidové osvěty vyžádal povolení ve věci návštěv a intervencí u protektorátních úřadů bez předchozího Moravcova souhlasu. Ministr návštěvy v osobních záležitostech Rychtrmocovi povolil, ale v záležitostech dotýkajících se ČSV

⁷⁴⁵ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271, sign. A 3218/43.

⁷⁴⁶ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271, sign. D 1371/45 B.

⁷⁴⁷ NA, f. Moravec Emanuel, kart. 65, sign. 39 – 3 – 25.

⁷⁴⁸ NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 8, inv. č. 1.

⁷⁴⁹ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271, sign. A 3038/43.

⁷⁵⁰ Tamtéž.

⁷⁵¹ Tamtéž.

si vymínil, že o všech krocích, které ÚV hodlá podniknout, musí být zpraven.⁷⁵² ÚV mu pak hlásil každou návštěvu u úřadů.⁷⁵³

Rychtrmoc jako ÚV ČSV se chtěl samozřejmě představit i celému členstvu svazu. Příležitost se mu naskytl na celoprotektorátním slavnostním sjezdu ČSV.

Na neděli 12. března 1944 dopoledne byl svolán slavnostní sjezd bývalých českých vojáků, kteří zůstali své přísaze Rakousku – Uhersku věrni do poslední chvíle. Sjezd byl svolán z iniciativy ČSV, ale oficiálním spoluorganizátorem byl i ÚSBV. Jeho role na sjezdu však byla zcela podružná. Ani datum nebylo vybráno zcela náhodně, neboť se blížilo páté výročí zřízení Protektorátu Čechy a Morava a sjezd měl být jeho důstojným připomenutím.

Akce v Praze na Žofině se zúčastnilo na 1500 mužů.⁷⁵⁴ Mezi hlavními hosty nechyběl předseda protektorátní vlády, ministr školství a lidové osvěty doc. Kliment zastupující státního prezidenta, KV NS doc. Dr. Tomáš Krejčí, generál František Marvan za vládní vojsko, předsednictvo ČLPB, delegace Kuratoria v čele s MUDr. Františkem Teunerem, rytíři řádu Marie Terezie kpt. v.v. Jan Fousek a kpt. v.v. Ladislav Vojáček, arm. gen. v.v. Alois Podhajský, div. gen. v.v. Jan Antony,⁷⁵⁵ brig. gen. v.v. Bohumil Binko,⁷⁵⁶ brig. gen. v.v. Ladislav Forbelský a další. Za Podpurný svaz bývalých českých důstojníků gen. chéf just. služby v.v. Adolf Zelený, za Kamarádský svaz bývalých vojáků brig. gen. v.v. Karel Heřman. Z německých představitelů se dostavil pouze ing. Anton Zankl za německé státní ministerstvo.⁷⁵⁷

Na sjezdu vystoupili s projevy Rychtrmoc, Mareček a Teuner. ÚV ÚSBV vůbec nevystoupil, ačkoli byl oficiálním spoluorganizátorem sjezdu. Mareček celkem trefně poznamenal, že ÚSBV se účastnil sjezdu jako stafáž.⁷⁵⁸

⁷⁵² NA, f. Moravec Emanuel, kart. 65, sign. 39 – 3 – 25.

⁷⁵³ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď R. Rychtrmoca z 24. listopadu 1945.

⁷⁵⁴ Udávány jsou i vyšší počty, tento považuji za nejpravděpodobnější.

⁷⁵⁵ Div. gen. v.v. Ing. Jan Antony, narozen 17. září 1868, absolvent vojenské technické akademie ve Vídni, sloužil celou vojenskou kariéru u dělostřelectva. V rakousko-uherské armádě dosáhl hodnosti plk.. Nejvýznamnějším postem, který v čs. armádě dosáhl, byla funkce velitele dělostřelectva ZVV v Praze. V hodnosti div. gen. odešel v roce 1929 do výslužby. Alex Maskalík, Elita armády, Československá vojenská generalita 1918 – 1992, Bratislava 2012, s. 82.

⁷⁵⁶ Brig. gen. v.v. Bohumil Binko, narozen 28. září 1869 v Prostějově, absolvent tereziánské vojenské akademie ve Wiesner-Neustadt, sloužil celou kariéru u jezdeckva, ať již u jednotek, ve škole či ve štábech. V rakousko-uherské armádě dosáhl hodnosti pplk. V čs. armádě sloužil většinu doby ve štábních funkcích. Nejvýznamnější jeho funkcí bylo zastávání funkce přednosta I odboru/2. oddělení (jezdeckto) remontní služby MNO. V roce 1930 odešel v hodnosti brig. gen. do výslužby. VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, kvalifikační listina Bohumil Binko.

⁷⁵⁷ Kamarádství, roč. XIII, r. 1944, č. 4, s. 51.

⁷⁵⁸ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď J. Marečka z 21. listopadu 1945.

Zahajovací projev pronesl Rychtrmoc.⁷⁵⁹ Po něm přednesl Mareček přednášku o českém vojenství v našich dějinách,⁷⁶⁰ jejímž autorem byl Mohapel.⁷⁶¹ S dalším projevem vystoupil František Teuner. Prohlásil, že mládež Kuratoria se zúčastnila sjezdu a s radostí naslouchala vyprávění o hrdinských činech předků⁷⁶² a na závěr vystoupil opět Rychtrmoc.⁷⁶³

⁷⁵⁹ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 95 – 2.

V úvodu projevu prohlásil, že se dnes shromáždili zástupci všech vojáků bez rozdílu hodnosti. Rychtrmoc se cítil oprávněn hovořit nejen jako ÚV ČSV, ale i jako rakousko-uherský plk. a čs. generál za všechny kamarády z rakousko-uherské i čs. armády „Do roku 1918 jsme marně bojovali za spravedlivou věc, které tenkrát nebylo přisouzeno zvítězit, a proto nuceně vedla k nové válce, aby se prosadila. Proti všem poučením, která dávají dějiny, utvořili versailleští vítězové z naší otčiny protiněmeckou baštu, ač byla ze tří stran obklopena národem německým. Jako vojáci, kteří se nikdy politiky nezúčastnili a jako Čechové, kteří svoji vlast milují, musíme dnes prohlásit, že obhájit protiněmeckou politiku bývalé československé vlády bylo i přes všechna její spojení vojensky neřešitelným úkolem. Před lety jsme se domýšleli, že naše samostatnost je zajištěna a zatím jsme byli jen zemí úplně odvislou od vůle západních mocností a mezinárodního židovstva. Proto jsme po zhroucení roku 1938 hledali svůj nový směr jen velkými obtížemi. Zůstává věčnou zásluhou našeho pana státního prezidenta, že přes všechno zatížení, které pro nás znamenala minulost posledních dvaceti let, našel správnou cestu a národ na ni přivedl. Jeho státnické moudrosti děkujeme za to, že naše země byla ušetřena hrůz války. Že náš vývoj po roce 1918 nešel správnou cestou, o tom svědčí i to, že bývalá republika musela zpřetrhat vše, co připomínalo náš organický staletý vývoj. Nebylo nám dovoleno pěstovat tradici svých otců, dědů a pradědů, kteří pod vojenskými prapory od prvopočátku naší historie statečně bojovali na všech evropských válčistiších. Měli jsme v bývalé armádě tři rytíře nejvyššího vojenského vyznamenání, řádu Marie Terezie: zemřelého div. gen. Schöbla a přítomné hejtmany Vojáčka a Fouska. Jsme na ně pyšní, protože jsou Čechy. Ale o jejich statečnosti, ani o zásluhách tisíců jiných českých vojáků se česká veřejnost nikdy nic nedozvěděla. Po dvacetiletém mlčení máme nyní možnost přihlásit se znovu ke svým slavným dějinám.“ Tamtéž.

⁷⁶⁰ Tamtéž.

⁷⁶¹ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď J. Marečka z 21. listopadu 1945.

⁷⁶² ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 95 – 3.

⁷⁶³ Kamarádství, roč. XIII, r. 1944, č. 4, s. 51. Rychtrmoc prohlásil: „Náš vojáky vládá politických stran nikdy nenadchla, neboť každá armáda je založena přísně na vůdcovském principu.“ A pokračoval v úvaze, že kamarádství, které bývalí vojáci pěstují, může být v budoucnosti předurčeno k významnému poslání. Dále pravil: „Z vojenského kamarádství vyrostlo v Německu hnutí, které silou svých myšlenek nejen ovládlo a obsadilo Říši, ale stává se postupně duševní náplní celé Evropy. Ve Velkoněmecké říši vyvstal činitel, který je schopen novou Evropu vést a který celou evropskou kulturu a budoucnost nás všech dovede obhájit. Jako bývalí vojáci se skláníme s úctou a obdivem před hrdinstvím, se kterým německá branná moc splnila všechny své úkoly a pevně věříme, že jejímu vedení nebude odepřen konečný, rozhodný úspěch. Jsme odhodláni podporovat německou brannou moc ze všech svých sil a na všech cestách, které vedou k jejímu vítězství“ (Během projevu souhlasné bručení, poslední slova byla provázena bouřlivým potleskem). Rychtrmoc hřímá: „Za současného boje Evropy proti cizím mocnostem a náporům z východních stepí vidím nejzávažnější nebezpečí v bolševismu, jehož vítězství by znamenalo zkázu všech evropských národů a jejich tisícileté civilizace. Proti tomuto nebezpečí náš kontinent mobilizoval všechny své obranné síly. Jednou z nich je ČLPB, do jejíhož přípravného výboru vstoupili vedoucí osobnosti našich svazů bývalých vojáků. Souhrn takových protibolševických organizací, které existují již v jiných válčících a neutrálních státech bude štítem evropského svědomí při obraně naší kultury a civilizace. Každý člen ligy svým přistoupením vyznává své evropské a protibolševické smýšlení a vyjadřuje tím i svůj dík německému vojákově, který jej s nasazením života chrání před zhoubou sovětského barbarství. Tamtéž.

Na závěr Rychtrmoc přítomné vyzval, aby povstáním vyjádřili hrdinné branné moci Velkoněmecké říše svůj dík a sjezd byl ukončen třikrát mohutně provolaným Vůdci zdar! a zakončen říšskou a protektorátní hymnou, při kterých se zdvihl les rukou k říšskému pozdravu. ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 95 – 3.

Sjezd skončil určitě úspěchem ČSV a jeho ÚV. Jeho hladký průběh však byl vetřou náplastí na celkem neutěšenou situaci ČSV a na málo úspěšné pokusy jeho ÚV ji vyřešit. I přesto byl sjezd členstvem svazu přivítán velice dobře.

Po válce uvedl Rychtrmoc k názorům, které v této době zastával, následující: „Jako nejvyšší hlavu Protektorátu uznával jsem Hitlera a po něm prezidenta Háchu. Odůvodňuji to tím, že druhá Československá republika se dala pod ochranu Říše. Na pokusy naší československé zahraniční vlády, díval jsem se jako na zoufalé pokusy, a uvažoval jsem, že občané čeští, kteří emigrovali, budou vždy muset zůstat v emigraci a litoval jsem je. Celkem mohu říci, že jsem podlehl psychosé vítězného postupu německých vojsk a byl jsem až do roku 1943 přesvědčen o vítězství Německa.“⁷⁶⁴

2.3.9. Rychtrmoc, Hitlerův vojevůdce

Návrhy Rychtrmorce na bojové nasazení českých mužů po boku německé armády, učiněné v roce 1943 ať již ministru školství a lidové osvěty, či německému státnímu ministrovi, mohly být považovány pouze za jakýsi výstřelek horlivosti nového ÚV ČSV ve snaze zaimponovat svým představeným. Leč tomu tak nebylo. Rychtrmoc se stal nejen nejzatvrzelejším obhájcem myšlenky bojové účasti Čechů coby spojence Třetí říše, ale stala se do jisté míry i jedním ze základních středobodů jeho koncepce či programu kolaborace. ÚV ČSV se neúspěchy z roku 1943 nenechal odradit a své návrhy v různých verzích předložil do konce války ještě několikrát.

Na podzim 1943 se Rychtrmoc dotazem zmínil ministru školství a lidové osvěty, zdali by nebylo dobře, kdyby Češi jako jiné národy bojovali po boku Říše. Moravec mu na to odpověděl, aby to nechal na pozdější dobu, neboť válka potrvá déle a bude tudíž na to ještě mnoho času.⁷⁶⁵

Odpoledne 12. března 1944 po sjezdu ČSV a ÚSBV se konala schůzka vedoucích krajů, kamarádství a vedoucích činitelů ČSV v kancelářích ústředí ČSV. Nejprve jednotliví vedoucí kamarádství přednesli referáty a po jejich skončení došlo k volné debatě o situaci na frontě. Během debaty padly i názory o možnosti nasazení českých lidí do boje po boku německé armády. Nikdo proti účasti Čechů ve válce otevřeně nevystoupil. Rychtrmoc tak z debaty nabyl přesvědčení, že nikdo není proti

⁷⁶⁴ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď R. Rychtrmorce z 23. listopadu 1945.

⁷⁶⁵ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 6, inv. č. 35, poč. č. 18.

účasti Čechů ve válce a že názor všech členů na spoluúčast českého vojska po německém boku je jednotný.⁷⁶⁶

Při oslavách jednapadesátých narozenin ministra školství a lidové osvěty vznesl k ÚV ČSV k ministrovi dotaz, zdali již nastala vhodná doba, aby se něco ve směru české účasti ve válce po boku Němců podniklo. Moravec souhlasil a Rychtrmocer pověřil, aby vypracoval memorandum.⁷⁶⁷

Rychtrmoc se dal okamžitě do práce a memorandum o přímé české účasti na válečném poli po boku německé armády bylo do týdne vypracováno. Memorandum se vešlo na šest stran a bylo určeno státnímu prezidentovi.⁷⁶⁸

Z dosud navrhovaných českých účastí na frontě byl Rychtrmocův návrh nejpropracovanější a možná tedy nejnebezpečnější, navíc pocházel od ÚV řádně fungující organizace se schválenými stanovami. Na druhou stranu je však z některých bodů memoranda znát spíše stařecká naivita než rozvážnost a bystrý úsudek zkušeného štábního důstojníka. Jedná se spíše o soubor úvah než o propracovaný soubor návrhů operačního nasazení armády, vypracovaný vysokým a špičkovým štábním důstojníkem.

V první části uvádí Rychtrmoc pohnutky, které ho vedly k sepsání memoranda. Je to bolševické nebezpečí, které neutěšenou silou ohrožuje Evropu a tím i naši národní existenci a úděl, který by nám kynul v případě vítězství Moskvy a jejích spojenců.⁷⁶⁹

V odhadu současného a budoucího válečného vývoje došel Rychtrmoc k těmto závěrům: „Baltické státy, Rumunsko, Maďarsko, Slovensko nasadily už všechny síly do boje proti nebezpečí z východu a také v ostatních národech stále roste vědomí evropské solidarity. Poněvadž síla armád je přímo závislá na početnosti obyvatelstva v jednotlivých zemích, můžeme tvrdit, že Evropa už pro svou převahu početní nemůže být zdolána Sovětským svazem, budou-li evropští národové jednotní v boji proti společnému nebezpečí.“⁷⁷⁰

⁷⁶⁶ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď R. Rychtrmocer z 24. listopadu 1945.

⁷⁶⁷ Tamtéž.

⁷⁶⁸ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271, sign. D 1371/45 B.

⁷⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁷⁰ Tamtéž. Již v této části je patrný Rychtrmocův nesprávný úsudek o tehdejší situaci. Zmínění spojenci Třetí říše nikdy do válečného úsilí nezapojili všechny síly a evropská solidarita se brzy ukázala velkým mýtem, když odpadával od Německa jeden spojenec za druhým. Rychtrmocův názor, že síla armád je přímo závislá na počtu obyvatelstva, svědčí spíše o pohnutém stavu mysli autora výroku. Vždyť tímto výrokiem popřel sám sebe, popřel roli vojevůdců a štábních důstojníků ve válce, když v podstatě tvrdil, že ve válce rozhoduje početní převaha a nikoli taktika, strategie, omyly, ale i bojová technika. Málokdy tomu tak bylo a je zajímavé, že takového fatálního soudu se dopustil vysoce kvalifikovaný generál.

Rychtrmoc ve svých úvahách pokračoval dále. „Anglie s Amerikou poutají jen malou část německých sil v Itálii. Případný pokus invaze má jen malou naději na úspěch, ale skončil by patrně rozhodnou porážkou útočníků. Význam obou demokracií tkví v několika jejich volných armádách, které se mohou pokusit o vylodění tu či onde a proto od Severního mysu k Biskajskému zálivu a po celém jižním břehu Evropy nepřímou váží většinu německých armád. Východní fronta proto nemá dostatek sil a musela tam být obětována důležitá postavení, dobytá za velkých obětí. Sovětský svaz tak získal nové, početné kádry dělnictva a branců. Angloamerické letectvo zatím postupně ničí nenahraditelné památky evropské kultury, tak i zdroje blahobytu Evropy a ovšem i podniky pro další vedení války důležité. I když pevně doufám v konečné vítězství Německa a nového evropského řádu, vidím přece jen v sovětském postupu, tak i ve vzdušném teroru faktory válku zbytečně prodlužující. K vyvážení těchto nepříznivých okolností by měl přispět i český národ.“⁷⁷¹

Jako důvody pro vystoupení českého národa po boku německé branné moci uvedl státnímu prezidentovi následující:⁷⁷²

- A/ Boj proti bolševismu a jeho spojencům je v zájmu naší existence, jako v zájmu Říše.
- B/ Český přínos na frontách bude činitelem, který je s to trvání války zkrátit, neboť ani vítězný vojevůdce nemívá dostatek sil k využití svého úspěchu.
- C/ Krev, prolitá po boku německých armád ve válce, bude i pro budoucno nejsilnějším poutem, spojujícím Protektorát s Říší.
- D/ Česká veřejnost nebude světovému zápolení tak lhostejnou jako dosud, a proto i český zbrojařský dělník bude pracovat s větším zájmem u vědomí, že na jakosti jeho výrobků závisí i životy jeho krajanů.
- E/ Boj za Evropu bude oživením tisícileté slavné tradice českých vojáků. „Nevyhýbali jsme se nikdy válce, když šlo o naše vlastní zájmy, nebo o potřeby širšího evropského celku říšského, střeoevropského či celoevropského, ke kterému jsme náleželi. Na začátku této války jsme se mohli ještě domnívat, že jde o záležitost jen německou. Dnes je už situace jiná, stojíme a padáme s Říší. Jde o přímé pokračování velkého zápasu, který se začal roku 1914 a ve kterém jsme do roku 1918 obětovali asi 200 000 životů.“

⁷⁷¹ Tamtéž. Rychtrmoc začal celkem správně, když prohlásil, že Anglie a Amerika vážou v Itálii celkem malou část německých sil. V problematice vylodění však zcela propadl německé propagandě o nepřekročitelném Atlantickém valu. Tvrzení, že je možné vylodění všude od Severního mysu po Biskajský záliv, je však velmi odvážné. Rychtrmoc sice nikdy nebyl školen v problematice možného vylodění či jeho odražení, ale tento úsudek není hoděn generála. Rychtrmoc sice nemohl vědět z oficiálních zpráv, že většina německých armád neočekává invazi, ale svádí urputné boje na východní frontě, mohl to však být jako zkušený důstojník předpokládat.

⁷⁷² Tamtéž.

F/ Aktivní účast na dnešní válce vyvolá nejen předpoklad všeobecné branné povinnosti v míru, kterou pokládám za nezbytnou část výchovy pro každého muže, nemá – li národ chřádnout. Naše účast umožní využít i značných výcvikových hodnot, vytvořených v bývalé čs. armádě během dvaceti let a to právě v době, kdy je vojáků na bojišti nejvíce zapotřebí.

G/ Až větší počet Čechů osobně na východě pozná bolševismus po jeho stopách, bude také vyléčena nebo umlčena ta část obyvatelstva, která dnes ještě s Moskvou sympatizuje.

Po těchto víceméně obecných frázích než důvodech následovaly návrhy vojenského rázu.

Rychtrmoc uvažoval o mobilizaci patnácti ročníků 21 až 35 letých mužů z odvodních ročníků 1909 až 1923. Podle Rychtrmocových závěrů mělo být mobilizováno zhruba 10 % celkového počtu obyvatelstva, čímž by se nenarušila výroba a chod státního aparátu. Vzhledem k tomu, že každý ročník měl průměrně asi 40 000 mužů, mohlo se tedy počítat až s 600 000 muži.⁷⁷³

Odvodní ročníky 1009 až 1915 byly vycvičeny, zbylé 1916 až 1923 nikoliv. Prvních 7 vycvičených ročníků by se dalo podle Rychtrmoce přeškolit v poměrně krátké době dvou až tří měsíců tak, aby byly schopny boje. Ostatních osm ročníků by muselo postoupit normální výcvik nováčků po vzoru německé armády. První sled by vytvořil armádu o síle asi 300 000 mužů, druhý by byl zatím armádou záložní a výcvikovou, která bude krýt ztráty prvního sledu. Armáda by byla k dispozici Vůdci na všech frontách.⁷⁷⁴

Potřeba důstojníků a poddůstojníků by byla podle Rychtrmocových představ z největší části pokryta maximálně padesátiletými příslušníky bývalé čs. armády a to české i německé národnosti, přičemž sudetští Němci by sloužili jako instruktoři. Dobrovolníci všech hodností pro zbraně a služby by byli přijímáni do 50 let věku. Dobrovolníci ve věku od 18 do 20 let by byli zařazováni jako dorost pro speciální zbraně (letectvo apod.) s dlouhou dobou výcviku.⁷⁷⁵

Všechny osoby by byly do nové armády zařazovány ve svých bývalých hodnostech a ke svým bývalým zbraním či službám. Důstojníci a rotmistři jen po pečlivém přezkoušení své politické spolehlivosti, legionáři jen dobrovolně se

⁷⁷³ Tamtéž.

⁷⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁷⁵ Tamtéž.

přihlásivší. Autor počítal dokonce i s důstojníky, kteří byli či dokonce jsou v KT a dal by jim na frontě příležitost odčinit své poklesky. Zvláště u mladších šlo podle Rychtrmoe mnohdy o dobré důstojníky, kteří se provinili tím, že nedovedli svým představeným odporovat v rozhodném okamžiku. Své hodnosti by dostali zpět až po osvědčovací lhůtě.⁷⁷⁶

Armáda by měla převážně český charakter s českým velením a českou služební řečí až po stupeň velitelství pluku. Velitelé pluků a oddílů by museli ovládat němčinu, která by byla služební řečí pro styk s vyššími velitelstvími. Od brigádních velitelství počínaje, by byli zařazeni říšskoněmečtí důstojníci jako náčelníci štábu a u každého oddílu jako styční důstojníci.⁷⁷⁷

Vyzbrojení a vystrojení jednotek by obstarala Říše, která už v minulé válce dokázala vyrobit výstroj pro mnohem větší počet divízi, než sama mohla postavit. Uniformy by byly podle vzoru shodné s uniformou Wehrmachtu, předpisy a normy podle německého vzoru.⁷⁷⁸

Rychtrmoc si uvědomoval, že uvolnění tolika mužů z výroby bude problémem, ale problémem překonatelným. Problémy spojené s mobilizací 600 000 mužů přenechal Říši, neboť správně předpokládal, že malé vládní vojsko by to nezvládlo ani po delší době. Povolávání, odvody a ubytování by tak musel zajistit Wehrmacht a to postupně dle zásob, výrobních a výcvikových možností postupně po jednotlivých ročnících. Výcvik by se musel alespoň zpočátku odehrávat z morálních důvodů mimo protektorát.⁷⁷⁹

Vzhledem k obtížím s budováním velké armády doporučoval Rychtrmoc začít s menšími jednotkami dobrovolníků, které by se staly zárodkem větších jednotek a muži páteří důstojnického a poddůstojnického sboru. České jednotky měly získat tuhou kázeň u Waffen – SS.⁷⁸⁰

Generál vyjadřoval také obavy, že jakmile se spojenci dozvědí o mobilizaci, budou bombardovat protektorát. Proto navrhoval mobilizaci tajit. V kladné přijetí vyhlášení mobilizace u českého obyvatelstva vůbec nepochyboval.⁷⁸¹ Menší starosti mu způsobovali nejbližší příbuzní popravených, neboť v armádě by byli pouze rozkladným

⁷⁷⁶ Tamtéž. Takřka absurdní se zdá návrh, že by do armády byli zahrnuti důstojníci, kteří byli v KT, aby odčinili své poklesky. Myšlenka, že by třeba plk. gšt. Šimon Drgáč po propuštění z KT s nadšením bojoval třeba v Normandii a odčinil tak svůj poklesek, budí úžas.

⁷⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁷⁸ Tamtéž. Výkonnost německého průmyslu značně přeceňoval.

⁷⁷⁹ Tamtéž.

⁷⁸⁰ Tamtéž.

⁷⁸¹ Zdá se, že Rychtrmoc se skutečně pohyboval mimo realitu.

živlem, a bude je nutno služby zprostit v zájmu celku. Naopak větší starosti mu způsoboval problém, jaká vyznamenání budou Češi dostávat, jestli říšská, protektorátní nebo jiná.⁷⁸²

V závěru memoranda Rychtrmoc uvedl i nespravedlnosti, kterých se Čechům od Němců dostává. A to arizace ve prospěch Němců, uzavření vysokých škol, germanizace, vyvlastňování, vytlačování Čechů z vedoucích míst v úřadech a podnicích a přednostní zásobování německých civilistů v protektorátu. Požadoval nápravu těchto opatření nebo alespoň příslib, že tak bude učiněno po válce.⁷⁸³

Na závěr memoranda navrhl Rychtrmoc státnímu prezidentovi iniciátora této myšlenky (sebe!) jako velitele jednotek.⁷⁸⁴

V memorandu apeluje Rychtrmoc na státnickou prozíravost státního prezidenta, která nás roku 1938 (sic!) přivedla do Říše.⁷⁸⁵

Už okolnosti vzniku tohoto memoranda jsou velice zajímavé. Ačkoliv se v hlavičce Rychtrmoc představil jako ÚV ČSV, nikdy memorandum neprojednal na poradním sboru ÚV, jak mu stanovy v podobných záležitostech doporučovaly. Dokonce se o memorandu před poradním sborem ani nezmínil. ČSV byl sice spolkem autoritativním a ÚV mohl jednat jménem celé organizace, v tak zásadní záležitosti se ale předpokládalo alespoň informování poradního sboru ÚV. Jediným, kdo o memorandu v ČSV zpočátku věděl, byl Mohapel, který rukopis přepisoval na psacím stroji. Rychtrmoc před Mohapelem označil obsah memoranda za přísně důvěrný. Skutečnost, že memorandum přepisoval Mohapel a nikoliv písař v kanceláři svazu, i okolnost, že o jeho účelu mu ÚV nic neřekl, svědčila podle Mohapela o tom, že se jednalo o přísně důvěrnou věc. Mohapel se při přepisu neubráníl námitkám k obsahu. Rychtrmocer upozornil, že není dost zbraní ani pro Volksšturm a že většina mužů relevantních pro brannou službu je v pracovním nasazení, které nepůjde nikým nahradit, a výroba se bez nich neobejde. Připojil i další argumenty, že i kdyby bylo k dispozici

⁷⁸² AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271, sign. D 1371/45 B.

⁷⁸³ Tamtéž. Na neprávem popravené, umučené a vězněné spoluobčany vzpomenu to nebylo. Je otázkou, jestli to byly pro Vůdce splnitelné požadavky a jestli se nejednalo vlastně o ten účet po válce, kterého se Vůdce obával, že bude vystaven za společně prolitou krev v boji.

⁷⁸⁴ Tamtéž. Přitom při vstupu do ČSV na podzim roku 1941 Rychtrmoc žádal vzhledem ke svému horšícímu se zdraví, aby nebyl pověřován výkonem žádné funkce. Výkonu náročné funkce velitele armády by však jeho zdravotní neduhy podle jeho úsudku zřejmě nijak nepřekážely. Ještě pozoruhodnější je ten fakt, že Rychtrmoc by se stal nejstarším Hitlerovým generálem v aktivní službě. Doajén německé armády generál polní maršál Gerd von Rundstedt byl o více než půlrok mladší. Vira ve vlastní schopnosti Rychtrmocovi zřejmě nechyběla, když si troufal velet armádě o síle 600 000 mužů, byť největším útvarem, kterému kdy velel, byla divize a to ještě v míru.

⁷⁸⁵ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271, sign. D 1371/45 B.

více zbraní, byly by dány spíše Volksšturmu než Čechům, ke kterým není důvěra. Rychtrmoc pouze odvětil, že je mu toto vše známo.⁷⁸⁶

Rychtrmoc vypracované memorandum odeslal 25. dubna 1944 ministru školství a lidové osvěty.⁷⁸⁷ Ten memorandum zaslal státnímu prezidentovi, ÚV ÚSBV a SD. V doprovodném přednostovi KSP 15. května 1944 ministr napsal, že memorandum ÚV ČSV není vzhledem k politickým poměrům politicky zralé ani k úřednímu jednání. Proto Popelkovi doporučil, aby jménem prezidenta Rychtrmocovi za jeho iniciativu poděkoval a že on, Moravec, vše Rychtrmocovi patřičně vysvětlí.⁷⁸⁸ Od Kálala žádal Moravec vyjádření k Rychtrmocově návrhu. Odpověď však nedostal.⁷⁸⁹

Odpověď na memorandum obdržel Rychtrmoc z KSP až koncem září 1944. Stálo v ní, že státní prezident bere jeho iniciativu na vědomí a že mu děkuje.⁷⁹⁰

Zbývala ještě německá strana. Pražská vedoucí úřadovna SD chvíli nevěděla, co si s memorandem počít. Po týdnu váhání memorandum 16. května 1944 opatřila krátkým komentářem, že tak scestné návrhy mohou mít vážné politické důsledky. Kopie byly odeslány Weinmannovi, Frankovi a do Reichssicherheitshauptamt – III B (dále jen RSHA) Berlín. Vůdci navzdory přáním Rychtrmorce nebylo posláno nic.⁷⁹¹ Nikdo z obeslaných na memorandum nereagoval, neboť zcela jistě sdílel jednak názor vedoucí úřadovny SD v Praze a dále se řídil dřívějším rozhodnutím Vůdce, že Čechy k boji nepoužije a že jen prací mají přispět k vítězství.

ÚV ČSV byl po celé léto 1944 nemocný. Po uzdravení se na podzim zajímal o osud memoranda. Při schůzce 22. září 1944 u ministra školství a lidové osvěty, který se zajímal o situaci v ČSV, přivedl Rychtrmoc řeč na memorandum. Ptal se Moravce, jestli pan státní prezident dostal memorandum do rukou. ÚV ČSV znovu zdůvodňoval svůj návrh na vytvoření několika českých jednotek pro frontu tím, že po válce nedostaneme od Říše nic, když nebojujeme. Rychtrmoc požádal ministra o povolení navštívit

⁷⁸⁶ ABS, f. H – historický fond, sign. H – 40. Paměti G. Mohapela z roku 1949.

Fakt, že memorandum nebylo projednáno před poradním sborem ÚV, umožnil po válce vysokým činovníkům ČSV tvrdit, že s obsahem memoranda nesouhlasili a že se jednalo o soukromou iniciativu ÚV, s níž nemají oni nic společného.

Po válce se před Národním soudem objevilo obvinění, že Mohapel memorandum překládal, či se na něm dokonce spolupodílel. Memorandum však Rychtrmoc připravil zcela sám a překlad vůbec nepotřeboval, protože sám uměl německy slovem a písmem dokonale. ABS, f. H – historický fond, sign. H – 40. Vzpomínky G. Mohapela z roku 1949.

⁷⁸⁷ Tamtéž.

⁷⁸⁸ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271, sign. D 1371/45 B.

⁷⁸⁹ NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13. Zápisky v deníku K. Krause.

⁷⁹⁰ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď R. Rychtrmorce z 24. listopadu 1945.

⁷⁹¹ NA, f. Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu Praha (1906) 1939 – 1945 (1965), kart. 15, inv. č. 210, sign. 110 – 4 – 46.

zplnomocněnce německé branné moci v Čechách a na Moravě genpor. Rudolfa Touissainta a zmínit se tam o memorandu. Moravec mu návštěvu dovolil, neboť memorandum je soukromým názorem Rychtrmoce.⁷⁹²

Ministr nikdy Rychtrmocovi dostatečně neobjasnil, co se s memorandem stalo. Pouze mu naznačil, že celou věc podá ministerské radě a že by měl memorandum podepsat také Kálal za svazy zastoupené v ÚSBV. Nic z toho se ovšem nestalo.⁷⁹³

Moravec nikdy také ani nevysvětlil, proč nejprve Rychtrmoce vyzval k sepsání memoranda a potom memorandum sám torpedoval, když ho ještě předtím nechal bez korektur rozeslat. Naopak se před starým generálem nadále tvářil, že jeho iniciativu schvaluje a podporuje.

Emil Sobota měl ohledně Rychtrmocova memoranda u účasti Čechů ve válce následující výklady.

- 1/ Moravec Rychtrmoce možná k jednání podnítil, aby měl kolegu ke svým návrhům.
- 2/ Dopis Popelkovi o tom, že Rychtrmocův návrh je politicky neproveditelný napsal proto, aby měl alibi.
- 3/ Moravcův dopis svědčí o tom, že otázka válečného nasazení Čechů není aktuální a že odstranění vládního vojska mělo důvody ryze politické.⁷⁹⁴

Mohapel ve svých poválečných pamětech nabídl jinou variantu, proč memorandum vzniklo. Rozhodně podle Mohapela nebylo možné, aby tak zkušený voják, jako byl Rychtrmoc, přehlížel fakta jako nedostatek zbraní či nemožnost uvolnění tolika pracovních sil. Mohapel si tedy nastolil otázku, co vlastně Rychtrmoc sledoval svým memorandem a i z reakcí Rychtrmoce, znalosti jeho osobnosti a jeho vojenských znalostí dospěl k následujícím závěrům. První byl ten, který Rychtrmoc prezentoval před soudem, totiž že dobrovolníci či vojsko měli být dispozici nové vládě jako dobrovolníci pro očekávaný chaos po válce. Druhým závěrem bylo, že účelem memoranda bylo oficiálně vyjmenovat celou škálu stížností a požadavků vůči Němcům a připomenout jejich přehmaty, a vlastní obsah memoranda byl tak pouze záminkou k samotnému závěru, stížnostem. Mohapel odmítl, že by účelem memoranda byla bojová účast.⁷⁹⁵

⁷⁹² NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13. Zápis K. Krause z průběhu návštěvy.

⁷⁹³ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď R. Rychtrmoce z 24. listopadu 1945.

⁷⁹⁴ Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, Masarykův ústav, archivní soubor Ústavu T. G. Masaryka ve správě Masarykova Ústavu Akademie věd České republiky, f. Edvard Beneš II/1, kart. 157, inv. č. 1443, sign. V 140/6.

⁷⁹⁵ ABS, f. H – Historický fond, sign. H – 40. Paměti G. Mohapela z r. 1949.

Obsahová kvalita memoranda není nijak závratná, čehož si zajisté museli všimnout i adresáti. Z textu číší většinou značná naivita. Proto není ani divu, že tato iniciativa byla německými orgány velmi rychle odmítnuta, neboť snad nemohla být brána vůbec vážně. Jednalo se spíše o smutný projev a důkaz chřadnoucí duševní síly generála ve výslužbě. Ostatně i Rychtrmocův obhájce Jaromír Vojtíšek po válce před Národním soudem iniciativu svého mandanta poslat české vojáky do boje proti spojencům zlehčoval s odkazem na Rychtrmocův špatný duševní stav. Problematický obsah memoranda znemožňoval i jeho propagandistické využití.

I když dubnová iniciativa ÚV ČSV byla odmítnuta, k úmyslu zapojení Čechů do přímých válečných akcí se čas od času Rychtrmoc vracel.

Na podzim 1944 se ozvalo několik krajských vedoucích ČSV, že souhlasí s vysláním českých mužů do války a doporučovali, aby byly vytvořeny Volksgrenadier divize určené k hájení domoviny. Na poradním sboru ÚV ČSV 26. října 1944 se o tom diskutovalo a Mareček byl hlavním zastáncem návrhu na vytvoření zmíněných jednotek.⁷⁹⁶

Prvního listopadu roku 1944 pod dojmem schůze poradního sboru ÚV ČSV konaného dne 26. října 1944, kde bylo z řad členstva spontánně poukazováno na fakt, že Třetí říše postavila na obranu hranic Volksšturm, navrhl Rychtrmoc ministru školství a lidové osvěty, aby byl národ ve vhodnou dobu povolán do zbraně a bojoval společně s německou brannou mocí a zřídil k obraně hranic lidobranu. „Neboť je nejvýše nutné, aby i náš národ se zbraní proti bolševismu pro svoji budoucnost v Nové Evropě krev obětoval.“ ÚV ČSV dále uvažoval, že i když to Vůdce nepožaduje, přišlo by mu jistě vhod, kdyby naše vláda dala spontánně všechny branné síly národa k dispozici. Rychtrmoc proto poprosil Moravce, aby příslušný návrh učinil předsedovi vlády.⁷⁹⁷ Mohapel ale Rychtrmocovi opět zopakoval, že zbraní není dost ani pro Volksšturm, natož pro českou lidobranu.⁷⁹⁸

Ministr návrh na zřízení lidobranu předal i německému státnímu ministerstvu.⁷⁹⁹ Zároveň zaslal 3. listopadu 1944 tento návrh opět k vyjádření Kálalovi, který stejně jako na memorandum neodpověděl.⁸⁰⁰

⁷⁹⁶ ABS, f. Velitelství státní bezpečnosti, sign. 310 – 85 – 32.

⁷⁹⁷ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď R. Rychtrmoca z 24. listopadu 1945.

⁷⁹⁸ Tamtéž.

⁷⁹⁹ NA, f. Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu Praha (1906) 1939 – 1945 (1965), kart. 4, inv. č. 54, sign. 110 – 2 – 30.

⁸⁰⁰ NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13. Zápisky K. Krause.

Vedoucí Kulturního oddělení německého státního ministerstva Martin Wolf zaslal 9. listopadu 1944 Frankovi, který byl na dovolené, telegram o včerejší rozmluvě s Moravcem a Rychtrmocově návrhu. Německý státní ministr po týdnu Wolfovi telegrafoval, že Rychtrmocův návrh je překonaný, neboť ochranná opatření zařídí MV. Weinmann měl zařídít, aby se Kálal a Rychtrmoc obrátili s příkazem na členy válečnických a vojenských spolků, aby vyslyšeli výzvy Bienerta a Hrubého a podíleli v širokém objemu na ochranných opatřeních.⁸⁰¹

ÚV ČSV se ani nadále nehodlal vzdát myšlenky vojensky pomoci Říši. Naposledy se neúspěšně pokusil zapojit české vojáky do války ještě v dubnu 1945. Při oslavě Rychtrmocových sedmdesátých narozenin u Moravce se k vyslání Čechů do války opět vrátil.⁸⁰²

V rozhovoru s ministrem školství a lidové osvěty se opětovně přimlouval za to, aby do boje proti bolševismu byly nasazeny také české jednotky. Moravec mu odpověděl, že věc zřízení českých vojenských jednotek je stejně nepřijatelná a není k tomu podpora z německé strany.⁸⁰³ Mareček k tomu prohlásil, že je již pozdě a že by vojáci využili první příležitosti, aby přeběhli k nepříteli. Ministr si dále postěžoval, že bývalí důstojníci se k této otázce staví odmítavě. Kálal, kterému Moravec poslal Rychtrmocovo memorandum již před osmi měsíci, se ani neobtěžoval odpovědět. Rychtrmoc celý rozhovor ukončil slovy, že je velká škoda, že v této válce nebojuje po boku Německa česká armáda a že její neúčast je v průběhu války citelně znát.⁸⁰⁴

Když už nemohl velet ÚV ČSV českým mužům v rámci jeho plánované armády, přihlásil se alespoň za člena Svatováclavské roty. Stalo se tak u příležitosti oslavy jeho sedmdesátých narozenin v ústředí NS. Mareček na nich vyprávěl o Svatováclavské rotě. Když se dozvěděl Rychtrmoc od Marečka, že příslušníkem Svatováclavské roty je prof. Rudolf Dominik, požádal také o přihlášku, kterou vyplnil a předal Marečkovi. To byl první a také poslední příspěvek, který generál v rámci Svatováclavské roty učinil.⁸⁰⁵ Členství ve Svatováclavské rotě tak bylo definitivně posledním Rychtrmocovým pokusem o aktivní boj proti bolševismu. ÚV ČSV a jeho vyplnění přihlášky do Svatováclavské roty se stalo okamžitě terčem žertování mezi Burdou a Hintnausem,

⁸⁰¹ NA, f. Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu Praha (1906) 1939 – 1945 (1965), kart. 4, inv. č. 54, sign. 110 – 2 – 30.

⁸⁰² ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď J. Marečka z 21. listopadu 1945.

⁸⁰³ Tamtéž.

⁸⁰⁴ Tamtéž.

⁸⁰⁵ Tamtéž.

když vtipkovali, že sedmdesátiletý Rychtrmoc bude Svatováclavské rotě a jejím sedmdesáti mužům velet.⁸⁰⁶

2.3.10. Rychtrmocův pokus o konsolidaci ČSV

Prvním a hlavním úkolem nového ÚV ČSV byla konsolidace svazu.

Rozsáhlými změnami prošlo vedení ČSV. Organizační struktura svazu byla značně předimenzovaná, neboť Rychtrmocův předchůdce ve vedení ČSV počítal s daleko větším počtem členů ČSV, než se podařilo získat. Nový ÚV jmenoval své zástupce: I. náměstkem se stal brig. gen. v.v. Ladislav Forbelský, II. náměstkem mjr. gšt. v.v. Gustav Mohapel. Náměstci spolu s ÚV tvořili nové předsednictvo ČSV.⁸⁰⁷

ÚV zrušil z úsporných důvodů a kvůli zkrácení služební cesty bez náhrady zemská vedení.⁸⁰⁸ Pravomoci zemských vedení přešly na krajská vedení.⁸⁰⁹ K rozhodnutí Rychtrmorce zrušit zemská vedení přispěla i činnost zemského vedoucího ČSV na Moravě brig. gen. v.v. Františka Kukačky. Kukačka měl coby zemský vedoucí neodůvodněně vysoké peněžní výdaje a celkově způsoboval na Moravě spíše rozvrat. I proto Rychtrmoc později odmítl jmenovat Kukačku čestným vedoucím ČSV a pouze mu poděkoval za jeho mimořádné zásluhy o rozvoj ČSV, což bylo podle Rychtrmorce stále ještě více, než mu kázal jeho pocit spravedlnosti.⁸¹⁰ Kukačka žehral na svůj osud, když tvrdil a že se exponoval pro ČSV, za což nebyl ušetřen útoků on ani jeho rodina.⁸¹¹ S řešením zemského vedoucího pro Čechy problém nebyl, neboť od Moštěkova vyloučení ze svazu v listopadu 1942 tento post zůstal neobsazen.

Výrazně byl obměněn dříve nefunkční poradní sbor ÚV. Nově byly vymezeny obvody krajů, v Čechách jich bylo 12, na Moravě 5.⁸¹²

Největší starosti dělala novému ÚV finanční situace ČSV. Mohapel Rychtrmocovi počátkem července 1943 do Písku oznamoval, že z půjčky 450 000 K poskytnuté Bláhovi je řádně vyúčtováno pouze 262 000 K. Svaz to však podle Mohapela nezatěžuje, neboť příjemcem peněz byl Bláha a nikoli ČSV. Bláha tvrdil, že doklady nemá, neboť je poslal na MV. Gáže byly k 1. červenci 1943 vyplaceny jen

⁸⁰⁶ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 1. Výpověď A. Burdy z 26. listopadu 1945.

⁸⁰⁷ NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 13, inv. č. 5.

⁸⁰⁸ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 398, sign. N 3111.

⁸⁰⁹ Kamarádství, roč. XII, r. 1943, č. 7, s. 108.

⁸¹⁰ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 7, inv. č. 38, poř. č. 21.

⁸¹¹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 7, inv. č. 61, poř. č. 54.

⁸¹² NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 13, inv. č. 5.

s obtížemi.⁸¹³ Aktiva ČSV k 1. srpnu 1943 dosahovala téměř 20 000 K, jenže pasiva k stejnému datu skoro 28 000 K.⁸¹⁴

Finanční situaci ČSV se podařilo částečně stabilizovat, bylo to však spíše zásluhou ministra školství a lidové osvěty než ÚV ČSV. ČSV začal konečně pravidelně dostávat od třetího čtvrtletí 1943 na činnost ČSV ročně 300 000 K ve čtvrtletních splátkách po 75 000 K. Od hlavního města Prahy pak ČSV dostával pravidelný roční příspěvek 5000 K, který ovšem vymohl již Bláha. Rychtrmoc po obdržení příspěvku šel poděkovat primátoru Dr. Aloisi Říhovi a jeho náměstkovi Josefu Pfitznerovi. A to bylo z pravidelných podpor úřadů vše. Okupační úřady, které měly na činnosti ČSV také zájem, nikdy nepovažovaly za nutné svými prostředky na činnost přispět.⁸¹⁵

ÚV ČSV rozpočet ČSV brzo po svém nástupu na zbytek roku 1943 dramaticky seškrtnal. Úspory se hledaly naprosto všude. Finanční hospodaření v letech 1944 a 1945 mělo být podle rozpočtu, v němž byly zahrnuty i dotace, vyrovnané. Problém rozpočtu byl v tom, že pracoval s údajem, že členské příspěvky bude platit víceméně pravidelně 4000 – 5000 členů. Jenomže realitou byla sotva polovina odhadu.⁸¹⁶

Rychtrmoc proto vytvořil rezervní fond, aby v ČSV nenastala situace jako za jeho předchůdce, že nebylo na výplaty personálu, ani na zaplacení nájemného. Finanční hospodaření za vedení svazu Rychtrmocem bylo celkově úspornější a transparentnější, než za jeho předchůdce.⁸¹⁷

Účetnictví za Rychtrmocova vedení bylo na rozdíl od jeho předchůdce vedeno o dost řádněji. Spolek měl každoročně schvalovaný rozpočet, který schvalovalo MLO a musel s ním souhlasit i generální velitel neuniformované protektorátní policie. Svaz MLO předkládal ke kontrole i účetní uzávěrku. MLO si vyhradilo, že může kdykoli účetnictví zkontrolovat na místě. Pokud by nebylo účetnictví vedeno řádně, ČSV by přišel o finanční podporu. To sloužilo jako pojistka, aby nenastaly zmatky v hospodaření spolku jako za Bláhova vedení.⁸¹⁸

Po kontrole hospodaření ČSV za rok 1944 bylo navrženo vydat absolutorium. Účetní revizor měl výhrady ke způsobu vedení účetnictví, které nepokládal za zcela vhodné a navrhl změny. Byla provedena i částečná kontrola porovnáním účetních

⁸¹³ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 6, inv. č. 35, poř. č. 18.

⁸¹⁴ NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 14, inv. č. 7.

⁸¹⁵ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď R. Rychtrmoca z 23. listopadu 1945.

⁸¹⁶ NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 14, inv. č. 7.

⁸¹⁷ NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 15, inv. č. 8.

⁸¹⁸ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 398, sign. N 3111.

dokladů s účetnictvím. Závady shledány nebyly. Pozastavil se i nad účetními operacemi v posledním měsíci roku, kdy došlo k přesunům mezi jednotlivými položkami v rozpočtu a účty. Jejich snahou bylo, aby rozpočet vyšel jako vyrovnaný. Nebylo ale konstatováno, že by docházelo k rozpočtovým či výdajovým machinacím.⁸¹⁹

MLO žádalo 16. března 1945 Rychtrmoe tyto transfery vysvětlit. ÚV ČSV obhajoval a vysvětloval, že k přesunu peněz na účet podpůrného fondu došlo vzhledem k mimořádnosti doby, neboť dary nestačí na peněžní pomoc např. postiženým náletem. Přesun do rezervního fondu odůvodňoval obavami z nepředvídatelných vydání, aby tak nedošlo k opakování situace z doby, kdy ve vedení svazu stál Bláha a nebylo ani na výplaty.⁸²⁰

Zestříhlením prošel i aparát budovaný pro mnohem větší organizaci. ÚV a jeho dva zástupci pracovali zdarma. Dále v ústředí pracovalo pět zaměstnanců. Agendu ČSV zpracovávali tři placení zaměstnanci⁸²¹ (vedoucí kanceláře A. Burda, personální referent J. Hintnaus a účetní F. Janda),⁸²² z toho Hintnaus pracoval tři dny v týdnu pro sektor sociální péče. Agendu pro opatrování medailí za statečnost zpracovávaly dvě osoby, z toho jedna dobrovolně a druhá byla zaměstnána na omezenou dobu za týdenní mzdu.⁸²³

Rychtrmoc dále rozhodl, že za práci v ústředí ČSV budou sníženy odměny. Proti tomu se zvedla vlna kritiky. Rychtrmoc ale žádnou rebelii nepřipustil. Své pobočníky Jaroslava Hintnause a Václava Holuba uvolnil z funkcí.⁸²⁴ Zbytek nespokojenců se stáhnul. Hintnaus si ponechal místo v poradním sboru a post personálního referenta a Holub krajské vedení v Uherském Hradišti.⁸²⁵

Přes propuštění přebytečných zaměstnanců aparátu a pravidelnou finanční dotaci zůstala finanční situace ČSV vážná. ÚV se vůbec nepodařilo zlepšit výběr členských příspěvků. Pravidelně je platilo jen zhruba 2000 členů, zbylí buď neplatili vůbec, nebo skoro vůbec. Neplacení členských příspěvků nebyl z Rychtrmocova rozhodnutí důvod k vyloučení, aby se prý neusnadňovalo členům vystoupení ze spolku. Neplaticí členové tak dál zůstávali členy spolku a o jejich členství se mělo rozhodnout až po válce. Rychtrmoc dokonce sebevědomě prohlašoval, že vymůže nezaplacené členské

⁸¹⁹ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 95 – 2.

⁸²⁰ Tamtéž.

⁸²¹ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 398, sign. N 3111.

⁸²² ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď R. Rychtrmoe z 23. listopadu 1945.

⁸²³ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 398, sign. N 3111.

⁸²⁴ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 95 – 3.

⁸²⁵ NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 13, inv. č. 4.

příspěvky po neplaticích členech soudně.⁸²⁶ V některých kamarádstvích se nevybíraly členské příspěvky již od jejich založení a to se nepodařilo změnit ani Rychtrmocovi! Jeho výzvy k vedoucím kamarádství, aby zlepšili výběr členských příspěvků, zůstaly nevyslyšeny. Za první polovinu roku 1944 se podařilo vybrat na členských příspěvcích 60 000 K, což bylo o dost víc než v minulosti, ale stále pouze 20% z částky, která se měla vybrat, pokud by všichni členové platili řádně. Byla to zoufale nízká suma. Neochota platit členské příspěvky byla tedy značná a mnoho členů dokonce kvůli placení členských příspěvků ze spolku raději vystoupilo. Rychtrmoc počet členů vystoupivších z tohoto důvodu odhadl v červenci 1944 na 2000.⁸²⁷ Přitom zlepšení výběru členských příspěvků a příliv nových členů byl jedinou cestou k zlepšení finanční situace ČSV. Rychtrmocovy a Moravcovy vize o hospodaření ČSV bez dotací tak zůstaly pouhým snem.

Rychtrmoc si jako jeden z hlavních úkolů vytkl zavést pořádek v evidenci členstva, neboť po jeho předchůdci zůstala chaotická. Problém se zmatečnou a nedostatečnou evidencí členstva se nepodařilo do konce války zvládnout ani Rychtrmocovi. Pokud ale nebyla v pořádku členská evidence, nešlo uvést pod kontrolu ani placení členských příspěvků.

Další Rychtrmocovou vážnou starostí byl prudký úbytek členstva na podzim 1943 zejména ve městech. Důvodem k tomu byla šeptaná propaganda proti ČSV a jeho členům a otevřené narážky o zúčtování s členy ČSV po válce. Šeptaná propaganda proti ČSV se šířila nejen mezi inteligencí, ale i mezi veřejnými zaměstnanci v úřadech a podnicích. Členové vystupovali ze spolku na přání svých představených a kvůli nepřátelskému postoji vůči nim samým. Mezi členy organizace se začaly šířit obavy o ztrátě existence v případě, pokud by spojenci válku vyhráli. Členové ČSV nechtěli původce výhrůžek udávat. Mnoho členů si následkem skrytých pohrůžek stěžovalo na vyčerpání ze starostí o svoji budoucnost.⁸²⁸

Kolik členů ze svazu odešlo následkem šeptané propagandy není možné přesně stanovit. Na svazovém shromáždění uvedl Rychtrmoc počet vystoupivších 115.⁸²⁹ Kdyby ovšem z ČSV vystoupilo pouze 115 členů, tak by se to asi nestalo jedním z bodů programu a shromáždění by nežádalo Rychtrmorce, aby odchod členů řešil. V dubnu

⁸²⁶ ABS, Sekretariát Velitelství Státní bezpečnosti, sign. 310 – 85 – 32.

⁸²⁷ Tamtéž.

⁸²⁸ NA, f. Moravec Emanuel, kart 65, sign. 39 – 3 – 25.

⁸²⁹ NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 13, inv. č. 4.

1944 odhadoval Mareček počet vystoupivších na 1400.⁸³⁰ Na schůzi poradního sboru 22. září 1944 bylo uvedeno více než 1500 vystoupivších členů.⁸³¹ Ten samý den ovšem Rychtrmoc při návštěvě u Moravce tvrdil, že počet členů neklesl, že získal 2500 nových členů a o stejný počet členů hlavně v důsledku úmrtí ČSV přišel.⁸³² O dva měsíce později však uvedl veřejně Rychtrmoc číslo přesahující mírně hranici tři set.⁸³³ To pouze svědčí o zmatcích v evidenci členstva. Zdá se, že před Moravcem a na veřejnosti Rychtrmoc tajil značný úbytek počtu členů spolku. Úbytek nebyl zaznamenán u aktivních a platících členů, takže velká ztráta to zase pro svaz až taková nebyla.

Rychtrmoc řešil úbytek členů ČSV 25. listopadu 1943 v rozmluvě na MV s vládním radou Schneiderem a ministerským radou Novákem. Tématem byla diskuse o možnostech zařazení členů ČSV do VOS a nepřímá podpora přírůstku nových členů ČSV. Schneider i Novák odmítli doporučit úředně podřízeným vstup do ČSV, neboť je neobvyklé vyzývat ke vstupu do organizace soukromoprávní povahy. Rychtrmoc žádal odčinění křivd pro poškozené vojenské osoby z rakousko-uherské armády, čímž by mohl být nepřímo podpořen ČSV. Ani v tomto případě se kladného stanoviska nedočkal.⁸³⁴

ÚV ČSV se ale nenechal odradit a týž den se obrátil s žádostí o podporu přímo na Moravce kvůli tomu, že v poslední době nastalo hromadné vystupování bývalých důstojníků z ČSV, které se stalo na přání představených a pro nepřátelský postoj proti členům ČSV od kolegů v úřadech. Za příčinu označil všeobecnou nepřízeň různých úřadu vůči ČSV a jeho ideologii. Inteligence rozšiřuje šeptanou propagandou skryté i otevřené narážky na poválečné zúčtování se členy ČSV. Členové ČSV se tak obávají o ztrátu existence. ÚV ČSV proto požádal ministra školství a lidové osvěty, aby byli úředníci v podnicích a v úřadech poučeni o pravých úkolech ČSV a aby byli vyzváni i ostatní zaměstnanci loajálně s Říší smýšlející ke vstupu do svazu.⁸³⁵ Ministr však členů, kteří odešli z ČSV, nelitoval a Rychtrmocer uklidňoval slovy: „Pokládám za prospěšné, že svaz se zbavil živlů, poněvadž v něm hledaly určité výhody, které se nedostavily.“⁸³⁶

Rychtrmocer trápily odchody členů z ČSV. Na veřejnosti to však nedával znát, když prohlašoval: „Jen několik málo jednotlivců opustilo naše řady v domnění, že jim

⁸³⁰ Státní oblastní archiv Praha, f. Mimořádný lidový soud Praha, Ls 473/46.

⁸³¹ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti II, sign. 315 – 153 – 105.

⁸³² NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13. Stručný zápis K. Krause z návštěvy.

⁸³³ NA, Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 6, inv. č. 35, poř. č. 18.

⁸³⁴ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 95 – 2.

⁸³⁵ NA, f. Moravec Emanuel, kart. 65, sign. 39 – 3 – 25.

⁸³⁶ Kamarádství, roč. XIII, 1944, č. 1, s. 2.

kyne konjunktura na jiném místě. Můžeme tomu být rádi, neboť třídění duchů jest jen ku prospěchu svazu. Právě v těžkých dobách se projevuje pravá věrnost, neochvějnost a kamarádství. Když je potřeba činů, pak teprve poznáváme každého jednotlivce. A tak se v posledních měsících demaskovali malověrní a obojživelní lidé, kterým kamarádství bylo jen rouškou a prázdným slovem. Staří vojáci, znalí nebezpečí, zůstali neochvějně na svých místech ucelení a nezlomní ve své víře v konečné vítězství Říše.“⁸³⁷

Na odchod členů ze spolku však neměla vliv jen nepřátelská propaganda, ale i samotný ÚV ČSV a to tím, že výrazně omezil intervenční činnost, což bylo podle Marečka to jediné, co členy spolku drželo pohromadě. Dalším důvodem bylo Rychtrmocovo opakované prohlášení, že spolek není záštitníkem hmotných zájmů. To spolu s neschopností zajistit sociální podporu členům opět muselo přispět k odchodu členů, neboť platit členské příspěvky pouze kvůli schůzím, to se řadě členů nezamlouvalo.

Rychtrmocovi se téměř vůbec nepodařilo přesvědčit důstojníky a zejména ty vyšší, aby do svazu vstoupili. Většina důstojníků vstoupila do svazu již za Bláhova vedení. Nově příchozí členové byli většinou pouze z řad mužstva, někdy z řad poddůstojníků. Vzhledem k vývoji války se však nelze ani divit, že důstojníci o členství ve svazu nestáli.

Stanovit zcela přesný počet členů ČSV nemohl kvůli zmatkům a nepořádkům s přihláškami ani ÚV ČSV a dnes ho lze vzhledem k řadě chybějících pramenů pouze odhadovat. Po střízlivé úvaze a analýze dochovaných pramenů jsem odhadl počet přihlášených do ČSV za celou dobu existence svazu na 10 000, z toho za ÚV Bláhy se přihlásilo do spolku asi osm tisíc členů a za ÚV Rychtrmoce asi dva tisíce. Rychtrmoc uvedl počet členů k 1. lednu 1943 6013,⁸³⁸ k 23. říjnu 1943 7600,⁸³⁹ k 31. prosinci 1943 8617⁸⁴⁰, k 22. září 1944 7839⁸⁴¹ k 1. prosinci 1944 7772.⁸⁴² Jedná se však pouze o přesný součet zcela nepřesných čísel, neboť jak již bylo uvedeno, evidence členů, ze které Rychtrmoc čerpal, byla chaotická. Po celou dobu činnosti ČSV platilo členské příspěvky pouze zhruba 2000 členů a právě pouze tyto lze považovat za skutečné, uvědomělé členy ČSV. Tento počet lidí byl v ČSV aktivní a zúčastňoval se více či méně pravidelně schůzí.

⁸³⁷ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 6, inv. č. 35, poř. č. 18.

⁸³⁸ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 398, sign. N 3111.

⁸³⁹ NA, f. Český svaz válečníků (1939 1940 – 1945 (1946)), kart. 13, inv. č. 4.

⁸⁴⁰ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 398, sign. N 3111.

⁸⁴¹ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti II. sign. 315 – 153 – 105.

⁸⁴² NA, Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), f. TNS 1/45, kart. 6, inv. č. 35, poř. č. 18.

Mezi aktivní členy patřil i Rychtrmocův mladší bratr Václav, který byl činovníkem kamarádství. Po válce se za svoji aktivistickou činnost rovněž zodpovídal, ale na rozdíl svého staršího bratra se velmi úspěšně obhájil, a tak byl osvobozen.⁸⁴³

Fungování i vznik kamarádství se i za Rychtrmocova vedení neustále potýkal s obtížemi. Stávající kamarádství se stále více s postupem doby setkávala s nezájmem a lhostejností svých členů. Na schůzích jednotlivých kamarádství byla často více než poloviční absence a účastníci se jich pouze titíž lidé. Přesvědčit schopné kamarády k výkonu funkcí bylo obtížné. Mnohde se do vedení kamarádství dostali lidé neschopní a činnost řady kamarádství byla mezi zmatkem a chaosem. Jiná kamarádství ale fungovala celkem bez problémů až do konce války. Velká absence, nemožnost sehnat dostatek lidí do vedení kamarádství však byla způsobována i válečným pracovním nasazením. Mnoha kamarádům zkrátka na činnost v ČSV nezbýval čas.⁸⁴⁴

Nová kamarádství na venkově byla zakládána tak, že přihlásil – li se někdo nový v obci, kde neexistovalo kamarádství, byl vyzván, aby vyvíjel organizační činnost a snažil se získat dalších 19 nových členů ve svém bydlišti či blízkém okolí, aby mohl vzniknout nové kamarádství. Ustavování nových kamarádství vázlo především na tom, že Rychtrmocem slibovaný příliv nových členů se nekonal. Rychtrmoc se chlubil, že díky důvěře v jeho osobu se přihlásilo do ČSV za jeho vedení 2000 nových členů. Vzhledem k tomu, že Rychtrmoc počítal s přílivem desítek tisíc členů, to rozhodně důvod k chlubení nebyl.⁸⁴⁵

Rychtrmoc zdůvodňoval potíže se vznikem kamarádství tím, že se nepodařilo prolomit odpor proti ideologii protektorátní vlády. Zakládat nová kamarádství se nedařilo zejména v mladoboleslavském, hradeckém a ostravském kraji. Zejména na venkově panovaly obavy před perzekucí a nikde nebyla podle Rychtrmoca vidět chuť k činnorodé práci. Jako další příčinu nezdaru spatřoval v negativní agitaci ÚSBV proti ČSV ve svém svazovém časopise.⁸⁴⁶

Na konci roku 1943 bylo registrováno 55 kamarádství.⁸⁴⁷ K 31. březnu 1944 existovalo 57 kamarádství a Rychtrmoc sebevědomě ohlašoval, že vznik 120 dalších se

⁸⁴³ Otomar L. Krejča, *Český fašismus (1938 – 1945). Pokus o bilanci*, in: *Soudobé dějiny*, roč. XI, r. 2004, č. 1 – 2, s. 46.

⁸⁴⁴ NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 12, inv. č. 2.

⁸⁴⁵ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 6, inv. č. 35, poř. č. 18.

⁸⁴⁶ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti II, sign. 315 – 153 – 105.

⁸⁴⁷ *Kamarádství*, roč. XIV, 1945 č. 2, s. 26. Informace, že v roce 1943 bylo evidováno 165 kamarádství je nepřesná. Ivo Pejčoch, *Fašismus v českých zemích, Fašistické a nacionálně socialistické strany a hnutí v Čechách a na Moravě 1922 – 1945*, Praha 2011, s. 293.

připravuje.⁸⁴⁸ Každopádně z oněch 120 kamarádství se do 1. prosince 1944 ustavilo pouze 9 a existovalo tak všehovšudy 66 kamarádství.⁸⁴⁹ V prosinci 1944 se podařilo ustavit ještě dalších 5 kamarádství.⁸⁵⁰ To ale byl zcela výjimečný měsíc. Z Rychtrmocem plánovaných 120 kamarádství tak do konce roku 1944 vzniklo pouze 16 kamarádství. Vzhledem k tomu, že podle plánů Bláhy mělo kamarádství vzniknout v každé větší obci, to byl žalostný výsledek. Navíc řada kamarádství nevyvíjela od založení žádnou činnost a zaktivizovat se je nepodařilo ani novému ÚV ČSV.⁸⁵¹ Rychtrmocem slibovaný příliv nových kamarádů stačil sotva krýt úbytek zemřelých, vystoupivších a vyloučených členů. Počet členů stagnoval. Korespondence zaslané ústřednímu vedení obsahuje velmi často nářky na ústrky, výhrůžky, posměšky, či odmítání na veřejnosti nebo v zaměstnání členů ČSV a dále těch, kteří o vstupu do ČSV uvažovali. Přes tyto potíže se ještě na počátku roku 1945 připravoval vznik nových kamarádství, šlo však pouze o ojedinělé případy.⁸⁵² Zakládání nových kamarádství tak skončilo naprostým nezdarem. Rovněž tak i vstup čestných přispívajících členů do ČSV. Podle vedení spolku však vznik 16 kamarádství a příchod téměř 800 nových kamarádů v roce 1944 bylo důkazem, že se ČSV v nejtěžších dobách prosadil a může klidně vyčkávat.⁸⁵³

Nepříjemným zjištěním je informace, že členy ČSV k 23. říjnu 1943 bylo 18 generálů, dva armádní, dva divizní, jedenáct brigádních, dva zdravotní služby a jeden četnictva, dále 19 plukovníků a dalších více než 500 důstojníků.⁸⁵⁴ Do konce války vstoupili do svazu ještě další dva div. gen. v.v. a jeden gen. zdrav. služby.⁸⁵⁵ Značná část z nich byla navíc aktivní. Podle mého názoru je to velké číslo svědčící o tom, že u řady důstojníků čs. armády odpor vůči nacismu a okupantům příliš hluboko zakořeněn nebyl. Dále tento údaj dosvědčuje, že nešlo zřejmě jen o selhání jednotlivců, ale spíše o menší skupinu v armádě a že aktivismus a kolaborace důstojníků nebyla záležitostí pouze Rychtrmorce a Moravce, jak se někdy tento problém zjednodušuje.

I v ČSV se našlo několik čestných a odvážných lidí, kteří byli zatčeni pro činnost Říši nepřátelskou. A nebyli to jen řadoví členové. Mezi zatčenými byl krajský vedoucí Prahy město a člen poradního sboru ÚV ČSV škpt. v.v. Miloslav Šára a dva

⁸⁴⁸ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 398, sign. N 3111.

⁸⁴⁹ NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 13, inv. č. 4.

⁸⁵⁰ Kamarádství, roč. XIV, 1945 č. 2, s. 26.

⁸⁵¹ ABS, Velitelství Státní bezpečnosti, sign. 310 – 85 – 32.

⁸⁵² NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 13, inv. č. 4.

⁸⁵³ Kamarádství, roč. XIV, r. 1945 č. 2, s. 26.

⁸⁵⁴ NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 13, inv. č. 4.

⁸⁵⁵ ABS, f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, sign. 302 – 152 – 4.

vedoucí kamarádství, špkt. v.v. Anderle a kam. MUDr. Vavřinec Svátek.⁸⁵⁶ Dalším zatčeným byl řadový člen ČSV dr. Otakar Frankenberger, úředník z ministerstva zemědělství, zatčený při větší zatýkáci akci na ministerstvu zemědělství po atentátu na zastupujícího říšského protektora. Frankenberger byl záhy popraven.⁸⁵⁷ Dalším popraveným byl 20. října 1944 nedlouho po svém zatčení M. Šára.⁸⁵⁸ Po popravě Šáry na příštím poradním sboru Rychtrmoc povstal a jeho památku uctil krátkým proslovem.⁸⁵⁹

Vzhledem k zatčením několika vedoucích a členů kamarádství v průběhu roku 1944 ztratil ČSV důvěru úřadů a policie. Od konce listopadu 1944 byly schůze kamarádství pod dohledem úřadů a policie. Rychtrmoc nabádal všechny vedoucí kamarádství, aby se vyvarovali veškerých politických debat a řídili se výhradně podle pokynů a směrnic vydaných ústředím.⁸⁶⁰

Postup okupačních úřadů vůči ČSV po nástupu ÚV Rychtrmocer byl do jisté míry dvojaký! Německá strana sice stála o existenci této loajální organizace, ale v žádném případě ji nehodlala v ničem ulehčit či podpořit, natož pomoci. To samé se týkalo i jejich členů. Ačkoli Moravec a Rychtrmoc neustále hovořili o pěstování vojenských tradic, okupanti se naopak snažili připomínku na české vojenské tradice co nejvíce zatlačit. Jestliže Frankovým záměrem bylo českou společnost odpolitizovat, lze zároveň konstatovat, že se snažil ji rovněž demilitarizovat. Okupační úřady tak ČSV nepovolily ani stejnokroje, ani vlajky, ani slavnostní pochody (paradenmarše). Jediným, co bylo povoleno, bylo nošení svazového odznaku. Výnosem generálního velitele neuniformované protektorátní policie dne 16. října 1943 bylo členům ČSV povoleno nosit spolkový odznak kruhovitého tvaru, v jehož středu byla přilba (podle tvaru německá – pozn. aut.), protknutá mečem a dokola nápis: Tschechischer Kriegerbund – ČSV.⁸⁶¹

Okupační správa sice slovně ujišťovala ÚV ČSV svojí podporou, zároveň ale hmotně či jinak ČSV a členy svazu nepodpořila. Okupanti rozhodně vůbec nevyužili všechny možnosti ekonomické a sociální korupce, která určitě skýtala možné vyhlídky na úspěch. ČSV a jeho členové byly okupační správě celkem lhostejní. Možná nejlépe to dosvědčuje fakt, že účast na celoprotektorátním srazu ČSV 12. března 1944 odmítli

⁸⁵⁶ ABS, Zemský odbor bezpečnosti II, sign. 315 – 153 – 105.

⁸⁵⁷ SOA Praha, f. Mimořádný lidový soud Praha, LS 1015/45.

⁸⁵⁸ SOA Praha, f. Mimořádný lidový soud Praha, Ls 304/45.

⁸⁵⁹ ABS, H – Historický fond, sign. H – 40.

⁸⁶⁰ Tamtéž.

⁸⁶¹ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 398, sign. N 3111.

všichni čelní představitelé okupační správy s poukazem na svoji zaneprázdněnost. Srazu se tak za okupanty zúčastnil kromě ing. Antona Zankla pouze řadový člen pražského SD,⁸⁶² který sledoval situaci na srazu navíc pouze jako informátor. Neochota čelních představitelů okupační správy navštívit sraz ČSV dosvědčuje, že činnost ČSV byla spíše tolerována, než přijímána s nadšením.

Rychtrmoc si byl vědom tíživé sociální a životní situace mnoha členů ČSV a také se ji snažil řešit a zlepšit několika způsoby.

Na jaře 1944 se Rychtrmoc osobně angažoval v akci odčinění křivd bývalých vojáků rakousko-uherské armády. V této záležitosti osobně intervenoval v případech dvou členů ČSV. V obou případech byla žádost zamítnuta, neboť pro ni nebylo právního nároku. A navíc kladné vyřízení by mělo podle Moravce nepochybně za následek nárůst počtu žádostí téhož druhu. ÚV ČSV se ale nedal jen tak odmítnout a požádal o výjimku, zamítnuta byla ovšem i ta.⁸⁶³

Frank přitom při loňské říjnové audienci Rychtrmocer zmocnil, aby žádosti o odčinění křivd mu byly předkládány k rozhodnutí, i když pro ně není zákonný nárok. Rychtrmoc se obrátil tedy i na něj, ovšem rovněž bez úspěchu.⁸⁶⁴

ÚV ČSV se v záležitosti odčinění křivd bývalých rakousko-uherských vojáků po neúspěchu u ministra školství a lidové osvěty obrátil na ministra hospodářství Waltera Bertsche, do jehož resortu tato problematika spadala. Rychtrmoc s Bertsem jednal 24. a 25. dubna 1944. Při jednání se ÚV ČSV od ministra hospodářství dozvěděl nemilou zprávu, že Rychtrmocem u Franka navrhované rozšíření zákona Wiedergutmachung na občany protektorátu není aplikovatelné a ani nebude vydán vlastní zákon o odčinění křivd pro protektorátní příslušníky. Bertsch ale slíbil, že bude možné menší počet žádostí o odčinění křivd vojáků, kteří byli v zajetí nebo propadli při české jazykové zkoušce a ztratili tím na služebních létech nebo na penzijních požitcích, vyřídit kladně.⁸⁶⁵ Několika žádostem pak bylo skutečně vyhověno.

Rychtrmoc si dokonce na ministerstvo hospodářství u Moravce postěžoval a to na případy, kdy důstojníkům rakousko – uherské armády nebyla uznána služební léta.⁸⁶⁶

S Bertsem jednal na jaře 1944 ÚV ČSV ještě jednou. Intervenoval v záležitosti členů ČSV, jimž byly v zájmu koncentrace zavírány živnosti. Bertsch slíbil,

⁸⁶² NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 6, inv. č. 35, poř. č. 18.

⁸⁶³ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti II, sign. 315 – 153 – 105.

⁸⁶⁴ Tamtéž.

⁸⁶⁵ Tamtéž.

⁸⁶⁶ NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13. Stručný zápis K. Krause z návštěvy.

že bude brát na staré politicky spolehlivé vojáky, za které se ČSV zaručí, ohled případ od případu.⁸⁶⁷

Rychtrmoc se osobně angažoval i v záležitosti vyplácení odměn za rakouské medaile udělované za statečnost. ČSV přezkoumával nárok vyznamenaných za účelem přiznání dávky. Vyřizování se u většiny žadatelů protahovalo, neboť jim chyběly dokumenty.⁸⁶⁸ ÚV ČSV v této záležitosti jednal s ministerstvem hospodářství. Za zlatou medaili za statečnost pak obdržel vyznamenaný měsíčně 200 K, za stříbrnou 600 K ročně a za bronzovou 300 K ročně. Dále obdržel každý účastník první světové války starší 70 let měsíčně příspěvek 100 K.⁸⁶⁹

Rychtrmoc dále uzavřel 15. února 1944 dohodu se sociální pomocí o přidělování podpor potřebným. Sociálně slabí členové ČSV obdrželi následně jednorázovou podporu ve výši 500 K.⁸⁷⁰

Podpůrný fond ČSV byl za Rychtrmocova vedení i za vedení jeho předchůdce téměř neustále bez peněz. Jen 78 kamarádům se dostalo v roce 1943 velmi skromné peněžní podpory, neboť se museli podělit o 2 800 K.⁸⁷¹ ČSV neměl v rozpočtu na podpory vyhrazeny žádné peníze a udělování peněžních podpor financoval pouze ze skromných darů členů spolku. Ti ovšem byli vesměs rovněž sociálně slabí, a tak se dary scházely většinou po 10 či 20 K. Okruh přispěvatelů byl velmi úzký, čítal pouze několik desítek osob. I samotný Rychtrmoc přispěl pouze částkou 50 K v roce 1942,⁸⁷² v roce 1943 částkou 150 K⁸⁷³ a v roce 1944 částkou 200 K.⁸⁷⁴

Pokusy ÚV ČSV o získávání významných sociálních podpor skončily neúspěšně. Jeho činnost, vedená šlechtnými úmysly a s nasazením, nemůže být hodnocena jako úspěšná. Nemožnost či neschopnost postarat se o členy svého spolku, kteří se ne svojí vinou octli v tíživé sociální a životní situaci, vedla mimo jiné i k úpadku aktivity členů spolku a u mnohých to vedlo až k neplacení členských příspěvků a vystoupení ze spolku. Přitom udělování podpory členům spolku bylo po značném omezení intervencí v podstatě to jediné, co značnou část členů v ČSV drželo.

Rychtrmoc intervenční činnost po nástupu do funkce ÚV ČSV, na rozdíl od svého předchůdce, omezil pouze na členy ČSV a to ještě pouze ve výjimečných

⁸⁶⁷ NA, f. Moravec Emanuel, kart. 65, sign. 39 – 3 – 25.

⁸⁶⁸ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 398, sign. N 3111.

⁸⁶⁹ NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 13, inv. č. 5.

⁸⁷⁰ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 398, sign. N 3111.

⁸⁷¹ Tamtéž.

⁸⁷² Kamarádství, roč. XII, r. 1943, č. 1, s. 6.

⁸⁷³ Kamarádství, roč. XIII, 1944, č. 2, s. 26.

⁸⁷⁴ Kamarádství, roč. XIV, r. 1945, č. 1, s. 11.

případech.⁸⁷⁵ V únoru 1944 pak ÚV ČSV nařídil, že přípustné jsou pouze intervence ve věcech, které se týkaly pouze bývalé vojenské služby a válečné činnosti členů ČSV. Žádosti o intervence jiného druhu neměly být přijímány.⁸⁷⁶ V roce 1944 svaz intervenoval v 1137 případech, z toho ve 459 případech ve věcech válečných poškozců a v 669 případech ve věcech invalidních důchodů. Pouze devět intervencí se týkalo ostatních případů, třeba za zatčené, za zařazené do totálního nasazení atd..⁸⁷⁷

I když značný počet členů ČSV byl již na zaslouženém odpočinku, jeho ÚV hodlal členy zapojit do mnoha činností. Staří válečníci sbírali starý papír, kovy a hadry. Mladší ročníky byly zařazeny k Luftschutzpolizei a TNH.⁸⁷⁸

ÚV ČSV 29. října 1943 požádal Moravce, aby ČSV byl pozván ke spolupráci na akcích pořádaných VOS.⁸⁷⁹ Za tímto účelem navštívil 10. prosince 1943 pověřenec VOS prof. Rudolf Dominik ÚV ČSV. Dominik požádal Rychtrmoe, aby se poradatelský sbor ČSV účastnil akcí VOS, s čímž ÚV ČSV souhlasil.⁸⁸⁰ Nejschopnější členové ČSV tak aktivně spolupracovali s VOS a navštěvovali její kurzy. Po jejich absolvování vystupovali jako řečníci na schůzích pořádaných VOS. Fyzicky zdatnější zase působili při akcích pořádaných VOS a ČLPB jako pořádková služba.⁸⁸¹

Členové ČSV byli od února 1945 zařazováni jako vedoucí táborů pro opevňovací práce.⁸⁸² ÚV ČSV vyzval dopisem již 12. prosince 1944 krajské vedoucí a vedoucí kamarádství, aby rozmnožili mladý štáb vedoucích Kuratoria, který byl určený jako vedení jednotek určených k opevňovacím pracím a k pracím v zemědělství. Činnost vedoucích spočívala v administrativní a výkonné službě u jednotky čítající asi sto mužů. Řízení a dozor nad technickými úkony jim nepřislušel. Délka doby zařazení činila deset týdnů a dotyční měli být z dosavadní práce přerazeni. Ubytování a stravu zajišťovala Todtova organizace. Výše odměny byla určena na tři říšské marky denně. Všichni vedoucí měli pro tento účel vybrat vhodné a schopné kamarády, kteří se měli dobrovolně hlásit pro tento čestný úkol.⁸⁸³

ČSV a jeho ÚV se na počátku jara 1944 stal i vějičkou konfidenta Gestapa Viktora Ryšánka a to bez vědomí Rychtrmoe. V. Ryšánek se setkal na schůzce v lese u

⁸⁷⁵ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS, kart. 6, inv. č. 33, poř. č. 16.

⁸⁷⁶ Kamarádství, roč. XIII, 1944 č. 3, s. 43.

⁸⁷⁷ Kamarádství, roč. XIV, 1945 č. 2, s. 26.

⁸⁷⁸ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 398, sign. N 3111.

⁸⁷⁹ ABS, f. Veřejná osvětová služba, sign. 44 – 156 – 3.

⁸⁸⁰ Kamarádství, roč. XIII, r. 1944, č. 3, s. 43 – 44.

⁸⁸¹ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 398, sign. N 3111.

⁸⁸² NA, f. Moravec Emanuel, kart. 48, sign. 39 – 1 – 490.

⁸⁸³ ABS, Velitelství Státní bezpečnosti, sign. 310 – 85 – 32.

Velkého Meziříčí s vůdčím činitelem odbojové skupiny Rada Tři profesorem Josefem Grňou. Ryšánek Grňovi na této schůzce nabízel spojení s ČSV a jeho ÚV. Grňa byl touto nabídkou velmi překvapen a své překvapení před Ryšánkem nikterak netajil. Ryšánek ho přesto ujišťoval, že ČSV je spolehlivá organizace odboje, která může odboji dodat 2000 dobrých lidí a další spojení v Praze. Grňa, který byl o povaze a činnosti ČSV a Rychtrmouce dobře informován, Ryšánkovu nabídku ostře odmítl.⁸⁸⁴

Rychtrmocovu činnost ÚV ČSV je nutno hodnotit jako méně úspěšnou. Rychtrmocovi se sice podařilo svaz poněkud konsolidovat, ČSV ale zůstával počtem svých členů nadále málo významným faktorem protektorátní aktivistické politiky. Rychtrmocovi se nezdařil ani jeho hlavní záměr, kterým odůvodňoval svůj vstup do aktivistické politiky, a to sociální pomoc svým kamarádům.

Podle Mohapela Rychtrmoc zažil v ČSV dvě zklamání. První, že ačkoliv si jako podmínku pro převzetí vedení ČSV dal, že se kolem ČSV seskupí všechny existující spolky v jeden mohutný svaz, který by byl s ideologicky založeným ČSV pevným pilířem všech bývalých českých vojáků, nestalo se tak ale na nařízení z vyšších míst. Druhého zklamání se dožil, když se mu nepodařilo rozšířit počet členů ČSV alespoň na trojnásobek, aby se stal hospodářsky nezávislým a mohl mnoho svých chudých kamarádů vydatně podporovat.⁸⁸⁵

Po nástupu Rychtrmouce do funkce ÚV NS už docházel Rychtrmoc do ústředí ČSV výjimečně. V oběžníku ČSV určeným krajským vedoucím a vedoucím kamarádství oznámil ÚV ČSV, že si vymínil u ministra školství a lidové osvěty, že vzhledem ke svému jmenování ÚV NS si i nadále podrží vedení ČSV minimálně do konce války a vyhrazuje si rozhodování ve všech důležitých záležitostech svazu. Taktéž II. náměstek ÚV Mohapel zůstal ve funkci, i když vzhledem k velkému pracovnímu zaneprázdnění ve funkci GT NS funkci v ČSV vůbec nevykonával. Prvního náměstka ÚV Forbelského určil Rychtrmoc výkonným zástupcem ÚV.⁸⁸⁶

Činnost ČSV tak řídil I. zástupce ÚV L. Forbelský, který se staral již pouze o humanitární záležitosti členů a politiku pustil ze zřetele.⁸⁸⁷

ČSV přes značné obtíže fungoval až do konce války. Aktivní kamarádi dokonce ještě v posledních týdnech před koncem války pořádali schůze kamarádství. Rychtrmoc

⁸⁸⁴ Josef Grňa, Sedm roků na domácí frontě, Brno 1968, s. 205.

⁸⁸⁵ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 76 – 1

⁸⁸⁶ ABS, f. Veřejná osvětová služba, sign. 44 – 152 – 2.

⁸⁸⁷ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 6, inv. č. 33.

jednotlivým kamarádstvím poděkoval v polovině dubna 1945 dopisem za činnost, v žádném případě se ale neloučil.⁸⁸⁸

Na počátku květnové revoluce byly opuštěné kanceláře ČSV vyloupeny neznámým kým.⁸⁸⁹ Ještě za revoluce převzali bývalí činovníci Svazu vojáků z fronty Babka a Fric na vyzvání Zemského národního výboru (ZNV) v Praze od Hintnause kanceláře ČSV a zapečetili je. Fric i Doleček pak byli 6. září 1945 jmenováni likvidátory ČSV a pověřeni také provedením inventury.⁸⁹⁰

ČSV i jednotlivá Kamarádství ČSV byly ve smyslu § 3, odstavec 2 retribučního dekretu zařazen mezi jiné fašistické organizace podobné povahy.⁸⁹¹

ČSV jakožto spolek sloužící nacistickým a fašistickým účelům byl rozpuštěn dle § 4 dekretu prezidenta republiky ze dne 25. září 1945 číslo 81 sbírky zákonů a nařízení.⁸⁹²

ZNV v Praze vydal 19. srpna 1946 stanovisko vztahující se k řadovým členům ČSV. Ze směrnice vybírám: „Připomínám, že zvláště ve venkovských místech vstoupili do ČSV ponejvíce invalidé, kteří nebyli dostatečně obeznámeni s pravým posláním této aktivistické organizace a mylně se domnívali, že stanou – li se jejími členy, získají určité hmotné výhody. Proto je nutno při vyšetřování jednotlivých případů postupovati obezřetně a s plnou odpovědností.“⁸⁹³

3.4. Ústřední svaz sdružení bývalých vojáků v Čechách a na Moravě

3.4.1. Další pokus o vybudování střešní organizace

Jak již bylo v předchozí podkapitole uvedeno, první Kálalův pokus vytvořit střešní organizaci ztroskotal počátkem roku 1940 na odporu státního tajemníka. Kálalovo pověření předsedou protektorátní vlády však zůstávalo nadále v platnosti. Kálal tedy nadále vystupoval jako mluvčí a mediátor větších svazů bývalých vojáků s výjimkou Svazu vojáků z fronty a jeho nástupce. Toto jeho specifické postavení bylo respektováno i německými orgány, které s Kálalem v případě potřeby jednaly jako se

⁸⁸⁸ NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 12, inv. č. 2.

⁸⁸⁹ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 127, inv. č. 196.

⁸⁹⁰ Tamtéž.

⁸⁹¹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), kart. 2, inv. č. 2.

⁸⁹² NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 398, sign. N 3111.

⁸⁹³ NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 13, inv. č. 5.

zástupcem skupiny spolků bývalých vojáků. Pouze státní tajemník si ponechával od Kálala určitý odstup.

Po vniku vlády „soustředění“ došlo ke změně rozdělení kompetencí. Spolky, svazy bývalých vojáků nevyjímaje, teď nově podléhaly dohledu ÚLO, od června 1942 MLO. Emanuel Moravec tak získal pravomoc usměrňovat a řídit činnost spolků. Dohled MV nad spolky teď zůstával v podstatě pouze ryze formální, když MV teď již víceméně pouze schvalovalo stanovy a omezovalo se pouze na základní zákonný dohled na fungování spolků dle stanov. Spolky navíc podléhaly i dohledu velitele neuniformované protektorátní policie, který měl nejen právo potvrdit či vetovat rozhodnutí MV, ale díky volnému výkladu pravomocí si v případě obav z prodlení vyhrazoval pro sebe právo udělovat dispozice přímo samotným spolkům. Nutno však podotknout, že velitel neuniformované protektorátní policie tohoto práva využíval minimálně. Spolu s MV dohlížel na hospodaření spolků s majetkem i penězi včetně nakládání s půjčkami a subvencemi. A aby byl kompetenční a organizační chaos typický pro Třetí říši ještě zvýšen, do záležitostí protektorátních spolků zasahovalo i Kulturní oddělení ÚŘP a jeho vedoucí Martin Wolf.

Vzhledem k změněné politické situaci obdržel státní tajemník 24. června 1942 k vyjádření překlad návrhu stanov ÚSBV a Kálalův návrh sloučení spolků bývalých vojáků. V návrhu Kálal předpokládal, že by spolky válečných poškozců byly včleněny do ČSV. Plukovní spolky by dostaly na výběr vstoupit buď od ČSV, nebo Kamarádského svazu bývalých českých vojáků. Spolky, které by sloučení odmítly, měly být rozpuštěny. V ÚSBV měly být soustředěny čtyři hlavní organizace bývalých vojáků podpůrné svazy bývalých důstojníků a rotmistrů, Kamarádský svaz bývalých českých vojáků, se kterým by se sloučila Exekutiva bývalých vojáků a jako poslední ČSV. Stanovy ÚSBV byly vypracovány se souhlasem státního prezidenta. Účelem reorganizace mělo být usměrnit činnost spolků ve smyslu říšské myšlenky, aniž by jejich podpůrná činnost utrpěla přenesením práva disponovat majetkem. Nebylo tedy možné, aby jmění nějakého spolku bylo využíváno spolkem jiným. ÚV ÚSBV měl být jmenován státním prezidentem na návrh ministra vnitra a ministra školství a lidové osvěty. Ministr vnitra měl pak jmenovat jednotlivé vedoucí členských svazů se souhlasem ministra školství a lidové osvěty.⁸⁹⁴

⁸⁹⁴ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 25, inv. č. 507, sign. 109 – 4 – 253. V návrhu stanov, které ovšem nebyly prozatím schváleny ÚŘP bylo, že účelem ÚSBV je podporovat a dozírat na činnost členských svazů a navazovat

Vedoucí úřadovna SD v Praze zaujala po měsíci ke Kálalem plánovanému sloučení spolků bývalých vojáků následující stanovisko, o němž byl informován Frank: „Kálalem navrhované sloučení vojenských svazů ukazuje se v některém smyslu také prospěšné německým zájmům. Ovšem nemohlo by být provedeno v Kálalem plánované formě, protože by mohla z toho vyplynout nezávislá, silná organizace, která by mohla být v konečném důsledku protipólem ČSV. Převod jednotlivých organizací do ČSV se však ukazuje nevhodným, protože s tím by přišel nekontrolovatelný členský přírůstek, který by ČSV v jeho úkolech jenom překážel. Vedení nového svazu by mohlo být přeneseno na Kálala, který se v poslední době jednoznačně snaží ukázat Říši přívětivé mínění. Tím by se mohlo výrazně uškodit NS, protože Kálal platí v NS za schopného člověka a organizačně se snaží zajistit další existenci NS. Muselo by se mu proto při převedení na nové úkoly dát na srozuměnou, aby svůj úřední post v NS složil. Toho nebude těžké dosáhnout, protože Kálal již opětovně projevil úmysl se zřetelem na neudržitelnou situaci z NS odejít. Jeho známý protikladný poměr k Bláhovi by se mohl ukázat v této souvislosti naprosto užitečným, protože by z této vzájemné kontroly mohlo vyjít najevo, které další německým zájmům škodlivé pozadí ve vedení ÚSBV i ČSV by mohlo být na újmu.“⁸⁹⁵

Myšlenku jednotné střešní organizace bývalých vojáků nezavrhoval ani ministr školství a lidové osvěty, který však měl plány, než okupanti i Kálal. Moravec při jiné návštěvě ÚV ČSV 25. srpna 1942 prohlásil, že v nejbližší době svolá k poradě všechny spolky bývalých vojáků, ze které má vzejít návrh na sjednocení všech těchto spolků v jeden jediný. Tento jednotný svaz bude volit předsedy, kteří potom jménem svazu předloží několik návrhů týkajících se účasti Čechů na válce říšskému protektorovi či říšskému kancléři. Ministr řekl také, že tyto návrhy bohužel pro některé potíže narazí, protože vojenská účast musí sama přijít od lidu a nemůže být učiněna jménem vlády. Všeobecná mobilizace není proveditelná, protože české pracovní síly by tak musely být z pracovního procesu vyloučeny. Také dobrovolné přihlášky nejsou žádoucí, protože dobrovolníci, snad jen několik tisíc lidí, by znamenaly hodně malou pomoc, aby se

styky s organizacemi v Říši a jiných státech, které mají podobné cíle jako ÚSBV a jeho členské svazy. Politická a výdělečná činnost byla zakázána. Prostředky na činnost ÚSBV měly být získány z příspěvků členských svazů. ÚV ÚSBV měl svaz zastupovat na venek, vydávat zásadní směrnice pro činnost ÚSBV i pro činnost vedoucích členských svazů. Dále měl dozírat na činnost členských svazů a být poslední instancí. Zároveň mohl pozastavit nebo zrušit rozhodnutí členských svazů nebo jejich vedoucích, přičemž se zájmům ÚSBV nebo členských svazů. Dalším jeho právem bylo svolávat a řídit poradní sbor. Vyloučený svaz z ÚSBV by automaticky zanikl. Poradní sbor měl právo podávat iniciativní návrhy k řešení otázek a podávat zprávy o činnosti členských svazů. Tamtéž.

⁸⁹⁵ Tamtéž.

z toho činila senzace. Návrh na účast v boji k říšskému protektorovi může připravit jen velký svaz. Moravec hodlal přednést návrh ohledně sjednocení všech spolků bývalých vojáků nejprve státnímu tajemníkovi.⁸⁹⁶

O tři týdny později při příležitosti návštěvy vedoucího Podpůrného svazu bývalých českých důstojníků gen. chéf just. služby v.v. Adolfa Zeleného ministr školství a lidové osvěty své úvahy zopakoval. Zelený byl velmi překvapen. Moravec získal dojem, že v Zeleném nenalezl pro své plány žádného velkého přítele.⁸⁹⁷

Kálal 23. září 1942 navštívil velitele neuniformované protektorátní policie SS – Standartenführera dr. Erwina Weinmanna, jemuž vyložil program a rozsah prací za účelem sloučení spolků bývalých vojáků.⁸⁹⁸

Jelikož Vedoucí úřadovna SD v Praze, Weinmann ani státní tajemník neměli zásadních námitek proti slučovací akci, kterou navrhl Kálal, ten zahájil porady s předsedy hlavních svazů s výjimkou ČSV s úmyslem vytvořit předpoklady pro sloučení, vytvořit organizační schéma a pracovní program budoucí organizace.⁸⁹⁹ Znovu jednal Kálal s Weinmannem počátkem října. Na základě obou jednání a Moravcových připomínek byly stanovy ÚSBV upraveny.⁹⁰⁰

V říjnu 1942 pak došlo také ze strany státního tajemníka k rozhodnutí akceptovat Kálalův záměr sloučit spolky bývalých vojáků a vytvořit střešní organizaci pod vedením Kálala, která by existovala vedle ČSV. Důvodem tohoto rozhodnutí Franka byla především neserióznost Bláhy,⁹⁰¹ kterého fakticky odepsal. Samotný velitel neuniformované protektorátní policie pak dal koncem října ÚV ČSV na vědomí budoucí změny v uspořádání spolkového života bývalých vojáků.⁹⁰²

Kálal oznámil 20. října 1942 za souhlasu zástupců Podpůrného svazů bývalých českých důstojníků,⁹⁰³ Podpůrného svazů bývalých českých rotmistrů, Exekutivy bývalých vojáků a Kamarádského svazu bývalých vojáků utvoření ÚSBV.⁹⁰⁴

⁸⁹⁶ NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13. Zápis K. Krause z jednání.

⁸⁹⁷ Tamtéž.

⁸⁹⁸ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 101, inv. č. 1823, sign. 109 – 5 – 51.

⁸⁹⁹ Tamtéž.

⁹⁰⁰ NA, f. Krejčí Jaroslav, kart. 15, sign. 23 – 67 – 8.

⁹⁰¹ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 27, inv. č. 552, sign. 109 – 4 – 299.

⁹⁰² NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 101, inv. č. 1823, sign. 109 – 5 – 51.

⁹⁰³ Podle poválečného tvrzení jednoho ze svědků ale k přistoupení podpůrného svazu důstojníků k ÚSBV došlo pod nátlakem. Kálal se měl podle svědka tehdy dostavit do kanceláří Podpůrného svazu bývalých důstojníků a prohlásit, že přichází na příkaz velitele Sipo a SD a se souhlasem dalších protektorátních

O tři dny později podal Kálal stanovy ÚSBV ke schválení MV.⁹⁰⁵

Teprve poté 27. října 1942 předal Kálal stanovy ÚSBV k prostudování ministru školství a lidové osvěty. Ten vyjádřil o tři dny později svůj souhlas, aby Kálal pokračoval dál v jednání s organizacemi bývalých vojáků, které přicházejí v úvahu pro vytvoření ÚSBV, a vyzval ho k úvaze o případném svolání jejich sněmů. Moravec ale odmítl projednat vznik ÚSBV dříve, než budou dokončena jednání s jednotlivými hlavními svazy, aby nehrozilo ztroskotání myšlenky sdružování. Teprve potom měl být veřejnosti představen ÚSBV.⁹⁰⁶

Oba se sešli zase za měsíc. Kálal předložil Moravcovi zprávu o doposud vykonané práci při organizování a soustřeďování organizací bývalých vojáků. Kálal žádal Moravce o přidělení kancelářských prostor a o finanční podporu. Moravec prohlásil, že oba požadavky budou řešeny až po schválení stanov, a Kálala upozornil na činnost Hájka, který se chopil v poslední době velké iniciativy a při vedení Exekutivy bývalých vojáků se nechová zcela korektně.⁹⁰⁷

Generální velitel neuniformované protektorátní policie oznámil 21. listopadu 1942 své připomínky ke stanovám ÚSBV, které byly do stanov zapracovány. Weinmann vyjádřil rovněž přání, aby jej Kálal průběžně informoval o činnosti ÚSBV.⁹⁰⁸ Generální velitel neuniformované protektorátní policie dal 20. prosince 1942 Kálalovi písemně na vědomí, že bere na vědomí utvoření spolku ÚSBV.⁹⁰⁹

Účelem Ústředního svazu sdružení bývalých vojáků v Čechách a na Moravě dle stanov bylo organizační a hospodářské soustřeďení svazů a spolků bývalých vojáků, aby společným úsilím bylo docíleno zlepšení a zhospodárnění sociální péče o členstvo i zhospodárnění hmotných podpor.⁹¹⁰

úřadů. Přitom vyhrožoval Gestapem, rozpuštěním spolku atp., pokud podpůrný svaz bývalých důstojníků nevstoupí po ústřední organizaci. ABS, f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, sign. 302 – 405 – 11.

⁹⁰⁴ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1957) 1918 – 1959 (1960), kart. 447.

⁹⁰⁵ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271/b, sign. A 41/43.

⁹⁰⁶ NA, f. Moravec Emanuel, kart. 65, sign. 39 – 3 – 25.

⁹⁰⁷ NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13. Zápis K. Krause z návštěvy.

⁹⁰⁸ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1957) 1918 – 1959 (1960), kart. 447.

⁹⁰⁹ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 25, inv. č. 507, sign. 109 – 4 – 253.

⁹¹⁰ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271/b, sign. A 2645/43. Za tímto účelem sdružení předpokládalo provádět zákroky u úřadů ve prospěch celku i jednotlivců, podávat dobrozdání a připomínky k osnovám zákonů a nařízení, předkládat návrhy úřadům v rámci sociálního zabezpečení, zřizovat či dávat podnět ke zřízení sociálních ústavů, zřizovat fondy pro sociální účely atd.

Členy ÚSBV byly s výjimkou ČSV všechny stávající svazy a spolky sdružující bývalé české vojáky na území protektorátu. Členskými svazy byly Kamarácký svaz bývalých vojáků, Podpůrný svaz bývalých českých důstojníků, Podpůrný svaz bývalých českých rotmistřů a Exekutiva bývalých vojáků.

Orgány sdružení byli ÚV, poradní sbor, ústřední tajemník, vedoucí hospodář a vedoucí redaktor. ÚV byl volen poradním sborem na dobu tří let. Jeho volbu potvrzoval ministr vnitra. ÚV zastupoval svaz na

Na ustavující schůzi ÚSBV byl 5. ledna 1943 jednomyslně zvolen ÚV ÚSBV brig. gen. v.v. Bohuslav Kálal.⁹¹¹ MV jej ve funkci ÚV ÚSBV potvrdilo až o dva měsíce později.⁹¹² Generální velitel neuniformované protektorátní policie vzal přitom utvoření ÚSBV pod vedením Kálala na vědomí ještě v lednu.⁹¹³

Původní sestava zakládajících spolků nezůstala dlouho kompletní. Na základě požadavku státního tajemníka z 4. května 1943 ÚV ÚSBV o čtyři dny později rozpustil Exekutivu bývalých vojáků.⁹¹⁴

V souvislosti se změnami ve vedení ČSV došlo i k definitivní úpravě poměrů mezi ČSV a ÚSBV. Ministr školství a lidové osvěty 16. července 1943 potvrdil Kálalovo zvolení ÚV ÚSBV.⁹¹⁵ Současně Kálala uvědomil, že po odchodu Bláhy pověřil vedením ČSV div. gen. v.v. Roberta Rychtrmoce. Pro vymezení příslušnosti ÚSBV a ČSV určil následující. „ČSV nadále trvá jako samostatná organizace. Na jeho začlenění do ÚSBV se nepomýšlí. ÚSBV je podle čl. 2 jeho stanov určeno za úkol podchytit již existující spolky a svazy vojáků za účelem zlepšení a zhospodárnění péče a podpory jejich členů. Tím je výslovně řečeno, že se ÚSBV jako takový nevěnuje bezprostředně členům, nýbrž se jen omezuje na řízení, popřípadě zastupování zájmů přiřčených sdružení. Přímé ovlivňování členstva by se mohlo dít formou účelně upraveného časopisu. K ÚSBV je nutno přiřčenit ještě dosud existující plukovní kamarádstva a Svaz válečných poškozců, do něhož je třeba převést Svaz důstojníků – invalidů a Svaz osleplých důstojníků. Časopis, který má být vydáván, má sloužit všeobecně zájmům svazu v duchu jednotného řízení členstva. Vedle organizačních sdělení je proto třeba časopis obsahově vybudovat. Nejvýznamnějším úkolem ÚSBV zůstává i nadále zlepšení a zhospodárnění péče a podpory členstva přidružených svazů. Toto lze nejlépe provádět poučováním, případně jednotlivými poradami. Je třeba se snažit o to, aby náklady spojené se spolkovou činností byly kryty členskými příspěvky. Pokud se nelze vyhnout schodkům, mohou být poskytnuty podpory z veřejných

venek a řídil, usměrňoval a kontroloval činnost jednotlivých členských svazů a řídil jejich spolupráci. Měl dbát o legalitu a zachování stanov členských sdružení, jmenovat své tři náměstky, svolávat poradní sbor, vydávat směrnice, provádět kontrolu členských sdružení. Poradní sbor podporoval ÚV a podával vlastní iniciativní návrhy. Schůze se měly konat dle potřeby zpravidla čtvrtletně. Tamtéž.

⁹¹¹ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271/b, sign. A 399/43.

⁹¹² AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271/b, sign. A 499/43.

⁹¹³ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 25, inv. č. 507, sign. 109 – 4 – 253.

⁹¹⁴ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 27, inv. č. 552, sign. 109 – 4 – 299.

⁹¹⁵ Podle schválených stanov ÚSBV bylo jediným, kdo mohl potvrzovat volbu ÚV ÚSBV MV. Moravec si však přisvojil právo potvrzovat vedoucí spolků ve funkci na základě dohledu svého úřadu nad všemi spolky.

prostředků. K tomu je třeba na počátku každého roku předložit MLO rozpočet ke schválení. Osobní a věcné výdaje je třeba vzhledem k válečným poměrům udržovat na nízké úrovni.“⁹¹⁶

Do konce února 1944 se do ÚSBV nezačlenily pouze dva spolky bývalých vojáků. ÚV ÚSBV 11. března 1944 konstatoval, že rozhodnutí ministra školství a lidové osvěty o sloučení všech spolků bývalých vojáků splnil, takže všechny menší spolky včetně plukovních kamarádstev jsou organizačně teď podchyceny přidružením ke Kamarádkému svazu bývalých vojáků.⁹¹⁷

Dále došlo ke sloučení všech spolků válečných poškozců ve Svaz válečných poškozců, který byl přiřčen do ÚSBV a zaujal post čtvrtého zakládajícího člena po Exekutivě.⁹¹⁸ Spolky, které sloučení odmítly, byly úředně rozpuštěny.

Na základě přání ministra školství a lidové osvěty rozhodl ÚV ÚSBV v polovině září 1943 o volbě nového vedení Podpůrného svazu bývalých českých důstojníků. Mezi členstvem svazu totiž panovala nespokojenost s předsednictvem a ústředním výborem. Kálal proto vyzval předsednictvo, aby se svých funkcí vzdalo. Zároveň hodlal přezkoumat hospodaření svazu. Podle Kálala si předsednictvo přivyklo, že není obtěžováno kritikou na valné hromadě, která se již nesešla pět let. Po abdikaci dosavadního předsednictva hodlal ÚV ÚSBV jmenovat prozatímní předsednictvo a potom provést novou volbu předsednictva, při níž by ovšem nekandidovali současní jeho členové.⁹¹⁹

Kálal však se svou iniciativou neuspěl. Starý ústřední výbor zvolil na svém zasedání před Vánoci předsedou svazu pro rok 1944 opět Zeleného a zvolil i nové dvanáctičlenné předsednictvo, které bylo až na jednoho člena původní. Kálal byl roztrpčen zejména průběhem volby, když se dozvěděl pouhý den před jejím uskutečněním jména kandidátů, ačkoliv žádal, aby včas dostal jména kandidátů vzhledem k potřebě jejich prověření. Přesunout volbu na pozdější termín si ale nedovolil kvůli nákladům. Kálalovi vadila především skutečnost, že ve vedení měli výraznou převahu záložní důstojníci, kteří ovšem okupací nebyli nijak hmotně dotčeni. Kálal si trpce postěžoval, že bývalí aktivní důstojníci nemají tak vhodnou organizaci, která by hájila jejich zájmy. V NSRKB přitom mají v řídicích funkcích větší podíl právě

⁹¹⁶ AKPR, f. D – důležité, kart. 206, inv. č. 1271, sign. B 576/43.

⁹¹⁷ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1957) 1918 – 1959 (1960), kart. 398, sign. N 3111.

⁹¹⁸ Tamtéž.

⁹¹⁹ Tamtéž.

bývalí aktivní důstojníci. Kálal obvinil záložní důstojníky z vyčkávacího stanoviska, a také že nemají pochopení pro obtížnou situaci bývalých aktivních důstojníků.⁹²⁰

Všeobecná kritika se týkala především hospodaření Podpůrného svazu bývalých českých důstojníků. Množily se stížnosti, že svaz za pět let nic neučinil pro zlepšení sociální situace svých členů a finance vynakládá pouze na splácení půjček za svazový dům. Další výhradou bylo neehospodárné nakládání se svazovým majetkem, který prodává. Zelený kritiku odmítal a trval na tom, že hospodaření svazu je řádné a jsou vypláceny i podpory.⁹²¹

Jelikož veřejná shromáždění většinou nebyla povolována, nezbylo Kálalovi nic jiného, než potvrdit ve funkcích předsedy členských svazů pro rok 1944 i pro rok následující.⁹²² Moravcovo přání vyměnit všechny vedoucí spolků tedy nebylo realizováno.

Každopádně od této doby se velmi zhoršily vztahy mezi Kálalem a Zeleným. Ten po válce tvrdil, že ačkoliv podpůrnému svazu důstojníků byla v ÚSBV slíbena naprostá autonomie, došlo později k jejímu hrubému porušování. Když zjistil, že ÚSBV je vydržován z prostředků MLO, a když jeho vedení ústředního svazu vystupovalo proti podpůrnému svazu důstojníků autokraticky, snažil se styky omezit s ústředním vedením a později je zcela přerušil.⁹²³

Početní stav jednotlivých spolků není přesně znám. Kálal udával v lednu 1943 následující počty. Svaz důstojníků 12 000, svaz rotmistrů 8000, kamarádský svaz 16 000 a exekutiva 5000.⁹²⁴ V případech kamarádského svazu a exekutivy se však jedná o značně nadnesená čísla. K 1. březnu 1944 byly uvedeny tyto stavy. Podpůrný svaz důstojníků 14 111, podpůrný svaz rotmistrů 5650, kamarádský svaz 10 142 a družina válečných poškozenců 76 056.⁹²⁵

Činnost vyvíjel v širší míře v rámci možností pouze podpůrný svaz důstojníků. Činnost podpůrného svazu rotmistrů a kamarádského svazu byla silně omezená, byť v obou případech existovalo a fungovalo omezeně ústředí. Navíc činnost svazů byla vzhledem k totálnímu pracovnímu nasazení postupně ještě stále více utlumována. Činnost Svazu válečných poškozenců se vyloženě omezovala pouze na charitativní oblast.

⁹²⁰ Tamtéž,

⁹²¹ Tamtéž.

⁹²² Tamtéž.

⁹²³ ABS, f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, sign. 302 – 405 – 11.

⁹²⁴ Tamtéž.

⁹²⁵ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1957) 1918 – 1959 (1960), kart. 398, sign. N 3111.

ÚSBV se octl ihned po svém ustavení v totožných finančních potížích, jako ČSV. Kálal odhadoval, že by ÚSBV mohl čítat až 100 tisíc mužů a jeho činnost by ročně stála asi osm milionů korun. Ministr školství a lidové osvěty považoval náklady v této výši za příliš vysoké a požadoval, aby funkce byly neplacené. Plán na podporu rodin vojáků musí být podle ministra jednou provždy vzdán, neboť pro ty je ve zvlášť křiklavých příkladech Sociální pomoc pro Čechy a Moravu. Kálal ale trval na tom, že pouze výstavba ÚSBV bude stát minimálně milion korun a stejného mínění je patrně i SS – Obersturmbannführer Fischer z ÚŘP, se kterým o věci mluvil. Moravec odvětil, že Fischer nemůže znát naše poměry, neboť se musí naopak šetřit každý halíř. Moravec Kálalovi řekl, že s peněžní podporou nemůže příliš počítat, musí být skromný a nejdříve ukázat práci, teprve potom může své požadavky zvýšit. Ministr byl podle Krause mínění, že zde jde zase jen o to zajistit dobré postavení důstojníků a poddůstojníků.⁹²⁶

Kálal stejně jako Bláha se dožadoval opakovaně osobně u ministra školství a lidové osvěty⁹²⁷ a KSP⁹²⁸ subvence a stejně jako předtím Bláha bezvýsledně. Ve třetím čtvrtletí 1943 neměl ÚSBV ani na splátku nájmu za své kanceláře a musel si půjčit od NS.⁹²⁹ Kálal teď zakoušel přesně to, co předtím dlouho Bláha. Moravec ještě koncem srpna Kálalovi řekl, že bude udržovat ÚSBV pouze proto, že chce mít z něho užitek pro propagandu. Moravec řekl doslova: „Když my platíme, musí lidé také pro nás pracovat!“⁹³⁰ Na podzim ale již tak rigorózní nebyl a na konci října rozhodl, že ÚSBV bude podporován půl milionem korun ročně. Podmínkou byl pouze řádně schválený rozpočet a účetní uzávěrka.⁹³¹ ÚSBV získal pro rok 1944 ještě navíc 100 000 K z dispozičního fondu předsedy vlády.⁹³²

Funkce ÚV ÚSBV byla sice neplacená, Kálal ale obdržel na reprezentační účely příspěvek ve výši 5000 K měsíčně.⁹³³

Svazu bylo povoleno vydávání měsíčníku „Zprávy bývalých vojáků“ ve vlastním nákladu v počtu 25 000 výtisků.⁹³⁴

ÚSBV ani jeho vedoucí se nikdy do Moravcova šiku kolaborace s okupanty nezapojili. Ještě koncem srpna 1943 se ministr školství a lidové osvěty opatrně Kálala

⁹²⁶ Tamtéž.

⁹²⁷ Tamtéž.

⁹²⁸ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271/b, sign. A 871/43.

⁹²⁹ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 114, inv. č. 158.

⁹³⁰ NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13. Zápis K. Krause z jednání.

⁹³¹ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1957) 1918 – 1959 (1960), kart. 447.

⁹³² ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti Praha, sign. 300 – 12 – 3.

⁹³³ NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13.

⁹³⁴ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1957) 1918 – 1959 (1960), kart. 398, sign. N 3111.

zeptal, zda by nebylo možno, aby se čeští penzionovaní důstojníci dali dobrovolně ve větším počtu k dispozici Říši kvůli nasazení do správy na obsazených východních územích. Moravcovi nebylo stanovisko Říše známé, mělo to být jen podnětem, kterým se mohou spolky v tomto napjatém čase aktivisticky prezentovat. Kálal bez obalu odpověděl, že by to bylo teď možné velmi těžko lidem oznámit a věc by neměla žádný úspěch. Když Kálal spatřil u ministra velké neradostné překvapení z obsahu jeho poslední věty, řekl Moravcovi, že si záležitost rozmyslí. Ministr mu na závěr ještě řekl, že není těžké jít společně s Říší v dobrých dobách, ale že se musí také v kritických momentech ukázat, že je ochota k soudržnosti.⁹³⁵ Moravec pochopil, že v podobných věcech se může příště obracet pouze na ČSV a jeho ÚV.

Ministr školství a lidové osvěty přijal vedoucí představitele svazů bývalých vojáků soustředěných v ÚSBV pouze jednou a to v květnu 1944. Moravec jim dal ujištění, že za pořádek ve zdejšímu prostoru, o který se snaží státní prezident a protektorátní vláda, se budou moci také oni určitě zasadit svoji pomocí. Ministr jim při této příležitosti vysvětlil, že velmi rád chce něco udělat pro vojenské spolky, jestliže bude jimi vykonána pozitivní práce. Pokud si přejí spolupráci a zlepšení sociálních poměrů, musí také něco pozitivně politického vykonat. Žádné odezvy se ale nedočkal. Moravec také zdůraznil, že nechce, aby spolky v ÚSBV vedly latentní boj proti ČSV, protože ten koná pozitivní práci a je dobře organizován. Dále ministr prohlásil, že důstojníci nemají žádnou zvlášť dobrou politickou pověst. Moravec proto na závěr požádal Kálala, aby mu písemně předložil ujištění ke spolupráci a bezpodmínečné věrnosti vedoucích představitelů ÚSBV.⁹³⁶

Kálal se v průběhu roku 1944 snažil stále více odtáhnout od Moravce. To také zaznamenal ministr školství a lidové osvěty, který si počátkem listopadu 1944 postěžoval M. Wolfovi z německého státního ministerstva, že se Kálal u něho na ministerstvu již delší dobu neobjevil, ač dříve chodil pravidelně.⁹³⁷ Kálal dokonce nereagoval ani na dopis Moravce, když jej počátkem listopadu 1944 žádal o odpovědi na otázky k Rychtrmocově memorandu o českých válečných dobrovolnících.⁹³⁸

ÚV ÚSBV se dokonce hodlal zapojit do činnosti odboje, nebo alespoň tak proklamoval, naletěl ale přítom provokatérovi Viktoru Ryšánkovi. Ryšánek se

⁹³⁵ NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13. Zápis K. Krause z jednání.

⁹³⁶ Tamtéž.

⁹³⁷ NA, f. Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu Praha (1906) 1939 – 1945 (1965), kart. 4, inv. č. 54, sign. 110 – 2 – 30.

⁹³⁸ Tamtéž.

počátkem května 1944 sešel s Kálalem. Celá akce s navázáním kontaktu s Kálalem se stala na pokyn jednoho z vedoucích odbojové skupiny Rada tří gen. Luži, když dal Luža Ryšánkovi za úkol zjistit, zda jsou pravdivé pověsti o Kálalovi, že inklinuje k Němcům. Luža mu tehdy také řekl, že Kálal má mít spojení s Gestapem.⁹³⁹ Kontakt byl navázán se souhlasem Gestapa, jehož pobočka v Brně akci řídila. Ryšánek se Kálalovi prokázal doporučujícím dopisem od Luži. Kálal Ryšánka ubezpečil, že pro Lužu udělá vše už jenom proto, aby prokázal, že pověsti o něm a jeho inklinaci k Německu jsou nepravdivé. Naopak jako Čech má mnoho zásluh. Jinak ale Kálal nechtěl mnoho mluvit. Ryšánek informoval Gestapo a to rozhodlo, aby Ryšánek v kontaktu pokračoval.⁹⁴⁰

Další schůzka se uskutečnila zhruba po týdnů v kancelářích ÚSBV. Kálalovi Ryšánek řekl, že Luža pověstem o Kálalovi jako kolaborantovi nevěří. Kálal se cítil tímto uspokojen. Ryšánek přitom lhal, neboť s Lužou vůbec nehovořil. Kálal se omlouval za strohost a krátkost minulého jednání, neboť nechtěl o choulostivých věcech mluvit. Nyní chce však mluvit otevřeně a chce Lužovi vzkázat následující. Jeho přičiněním nebyly svazy důstojníků a rotmistřů dle nařízení z Berlína rozpuštěny, neboť německému důstojníkovi, který měl likvidaci obou spolků provést, vysvětlil, že se jedná o spolky podpůrné. Má také velmi dobré styky v kruzích, z nichž může Luža čerpat vhodné lidi pro svoji potřebu. Ohledně pozdravného telegramu ze společného srazu ÚSBV a ČSV uvedl, že jeho jméno se octlo pod telegramem bez jeho vědomí. Dále prohlásil, že vládní vojsko má být přesunuto do Itálie a tvrdil, že generálové Rychtrmoc, Haužvic a Eminger jsou ve stálých stycích s Němci, jsou jejich častými hosty a nelze je proto mít za spolehlivé. O své podzemní činnosti Kálal tvrdil následující. Odbočky podpůrného svazu důstojníků čekají pouze na rozkaz k zahájení činnosti, vše je připraveno Kálalem. Tímto rozkazem se stanou legální odbočky buňkami rozsáhlé ilegální sítě. Proto žádá po Lužovi rozkazy. Ryšánek vše ohlásil Gestapu. Tam Kálalovu vychloubání vůbec nevěřili a tvrdili, že při tak častých Kálalových stycích s pražskými Němci není prakticky možné, aby vybudoval tak rozsáhlou a kvalitní síť, jak tvrdí, aniž

⁹³⁹ ABS, f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, sign. 302 – 405 – 11. Výslech V. Ryšánka 7. srpna 1945.

⁹⁴⁰ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti Praha, sign. 300 – 9 – 2. Popis jednání mezi Kálalem, Krejčím, Ryšánkem a Navrátilem vzešel z výpovědi Ryšánka před bezpečnostními orgány 4. července 1945. Pravdomluvnost Ryšánka v tomto případě je podepřena rovněž poválečným výslechem T. Krejčího, který v této záležitosti taktéž vypovídal a ještě v té době nevěděl, že sedl na lep provokatérovi. Obě výpovědi se shodují. Výpověď Ryšánka lze považovat za zcela hodnověrnou.

by se to Gestapo nedozvědělo. Pro jistotu bylo rozhodnuto nasadit na Kálala konfidenta Navrátila.⁹⁴¹

Další schůzka se uskutečnila opět asi po týdnu. Kálal se rozhovořil, že má vybudovanou svoji organizaci společně s KV NS Tomášem Krejčím. Důstojníci a rotmistři se stávají v místech odboček veliteli mužstva, které je organizováno z členů NS. Vše je již připraveno pro případ převratu. Ryšánek s Navrátilem se zeptali na detaily, zejména jak jsou připraveni a informováni předsedové odboček a vedoucí NS. Kálal tvrdil, že na některých místech je již vše připraveno, jinde je věc ve výstavbě. ÚV ÚSBV navrhl, aby se příští schůzky mohl zúčastnit T. Krejčí, s čímž Ryšánek s Navrátilem souhlasili. Ryšánek s Navrátilem ale měli dojem, že připraveno není vůbec nic, že jsou to pouze Kálalovy vize. Ryšánek opět výsledek schůzky hlásil Gestapu.⁹⁴²

Příští schůzka v druhé polovině května byla krátká. T. Krejčí byl představen. Po představení se ale omluvil a navrhl, aby se příští schůzka odehrála venku a nikoliv v kancelářích ÚSBV. Rovněž Kálal si nepřál, aby o návštěvách Ryšánka s Navrátilem věděl personál ÚSBV.⁹⁴³

Na konci května 1944 se sešli všichni čtyři na Letné. Ryšánek Kálala ubezpečoval, že Luža je spokojen. T. Krejčí zopakoval slova Kálala, že buňky jsou na některých místech připraveny, jinde jsou ve výstavbě. Konkrétní informace ale odmítl podat s tím, že je podá tehdy, až bude celá síť hotova. Kálal naznačoval, že na některých místech v podpůrném svazu důstojníků jsou ještě lidé inklinující k Němcům, které musí vystřídat. Obdobně mluvil Krejčí o NS. Krejčí sliboval dát k dispozici pro účely převratu z fondů NS 14 milionů korun. Další schůzka se měla uskutečnit za dva týdny.⁹⁴⁴

K další schůzce ale nedošlo. Gestapo s ní sice nejprve souhlasilo, po týdnu ji ale zrušilo. Když se Ryšánek ptal po příčinách, bylo mu řečeno, že buď Kálalem, nebo některým z vyšších důstojníků jeho kanceláře byla celá věc oznámena pražskému Gestapu. Brněnské Gestapo mělo dojem, že Kálal dostal strach a teď se snaží z věci legálně cestou udání vyprostit.⁹⁴⁵

Každopádně Gestapo velmi správně prohlédlo nepravdivé informace uváděné Kálalem o stavu příprav pro ilegální činnost v podpůrném svazu důstojníků. Kálal nebyl

⁹⁴¹ Tamtéž.

⁹⁴² Tamtéž.

⁹⁴³ Tamtéž.

⁹⁴⁴ Tamtéž.

⁹⁴⁵ Tamtéž.

do žádné vážné ilegální činnosti zapojen pro všeobecnou nedůvěru k jeho osobě. Ostatně ani v podpůrném svazu bývalých důstojníků žádné ilegální přípravy v rozsahu popisovaném Kálalem činěny nebyly. Je ale otázkou, jak vážně Kálal spolupráci s odbojem myslel. Existuje sice jedno svědectví, v němž svědek uvedl, že Kálal jistou aktivitu v souvislosti s tímto případem vyvíjel, je však patrné, že se tak stalo v souvislosti s akcí Ryšánka a svědek se tak stal nevědomě pouze další obětí provokace. Jednání Kálala budí silný dojem, že v zapojení do odboje sledoval pouze získat si polehčující okolnosti pro poválečné období. Ne zcela jasná je i role Kálala v prozrazení akce. Dá se však se značnou určitostí předpokládat, že oznamovatelem na Gestapu byl skutečně on. K tomuto vážnému soudu vede jedna závažná indicie.

Jestliže brig. gen. v.v. Karel Heřman byl zatčen preventivně kvůli tomu, že neoznámil pokus o navázání kontaktu s pracovníkem ilegálního hnutí, ve skutečnosti Ryšánkem, kdy navíc nedošlo vůbec k debatě o odboji a do konce války byl Heřman internován v KT, tak Kálal se setkal s Ryšánkem pětkrát a dokonce mu nabízel účast a širší zapojení v odboji a to bez jakýchkoliv následků pro Kálala. Tvrzení dvou svědků, že byl Kálal zajištěn v této souvislosti Gestapem, nehraje žádnou podstatnou roli. Samotnou informaci se navíc nepodařilo z jiných pramenů ověřit. I kdyby tomu tak skutečně bylo, je nanejvýš pravděpodobné, že k tomu došlo pouze z preventivních důvodů, aby Kálal případně neohrozil zdar zatýkací akce nějakou nepředložeností, nebo se jednalo pouze o jakési upozornění ze strany Gestapa pro budoucnost.

Spory ohledně spolehlivosti osoby Kálala vznikly ostatně již na počátku okupace. V kartotéce pplk. Třebického byl Kálal uveden ve skupině osob, které se vloudili do odboje a odkryli jej, V seznamu je uvedena následující informace: „Kálal, plk. nebo gen. v.v., který vedl a vede za souhlasu Němců a za jejich pomoci konfidentskou službu v našich řadách. Je vedoucím celé organizace proti nám a má spojení do všech státních a veřejných úřadů. Je to zrádce nejhoršího druhu.“ Dále je uveden seznam 19 důstojníků, kteří pro Kálala pracují. Ze známých osob je v něm uveden mjr. gšt. Gustav Mohapel, pplk. Rudolf Pilfousek a plk. Sýkora z vládního vojska.⁹⁴⁶

⁹⁴⁶ ABS, f. Odbor politického zpravodajství ministerstva vnitra, sign. 2M: 12443. Nepodařilo se ani náznamem potvrdit při studiu pramenů, že by Mohapel, Pilfousek a Sýkora byli v jakémkoliv spojení s Kálalem.

Nejasná zůstává i role Kálala jako emisara Fridericiho, když za doprovodu dvou příslušníků Gestapa navštívil na jaře 1939 div. gen. v.v. Františka Bartoše v Turnově, aby jej vyzval k návštěvě zplnomocněnce branné moci u říšského protektora.⁹⁴⁷

Žádné písemné prameny, že by Kálal byl spolupracovníkem Gestapa nalezeny nebyly a ani poválečné výslechy příslušníků Gestapa a SD tuto informaci nepřinesly.

ÚV ÚSBV oznámil MV 12. května 1945, že rozpouští ÚSBV. Toto své rozhodnutí již zaslal všem členským svazům.⁹⁴⁸ Kálal sice mohl podle stanov rozpustit ÚSBV, ale pouze po návrhu poradního sboru ÚV, který se ale nesešel. MV si bylo nedodržení stanov vědomo, přesto ale považovalo svaz za zaniklý. Zbývající majetek byl převeden do svazu čs. důstojnictva a do přípravného výboru Svazu brannosti. Podle finanční uzávěrky skončilo hospodaření ÚSBV s kladným výsledkem bezmála sta tisíc korun.

Kálal zároveň sepsal svůj politický testament, v němž se s členy ÚSBV loučil až pateticky, když prohlásil, že funkci ÚV vykonával neohlížeje se na svoji osobní bezpečnost, majíce na paměti vždy jen a jen dobro bývalých českých vojáků a jejich rodinných příslušníků. O ÚSBV prohlásil, že byl za květnové revoluce vojenskou zpravodajskou ústřednou, která byla v přímém styku s vojenským velitelstvím Velké Prahy a rozhlasem. Po celou dobu války si všichni uchovali čistý štít. Jelikož pominuly důvody, proč ÚSBV vznikl, svaz rozpouští, neboť nečisté ruce nepřátel a zaprodanců českého národa již nemohou loupit tak těžce a pracně našetřený svazový majetek.⁹⁴⁹

Záhy na to byl Kálal zatčen, neboť již 14. května 1945 byl veden mezi zajištěnými osobami, které jsou vyšetřovány pro spolupráci s Němci.⁹⁵⁰ Brig. gen. v.v. Bohuslav Kálal zemřel 13. července 1945 ve věznicí na Pankráci.⁹⁵¹

Proti Zelenému bylo 7. června 1946 zahájeno kárné řízení, že jako předseda Podpůrného svazu českých důstojníků odevzdal krátce po 15. březnu 1939 písemný projev loajality s nabídkou spolupráce gen. Blaskowitzovi a později Fridericimu. Pracoval ve prospěch Němců tím, že pořádal jazykové kurzy německého jazyka a pořádal přednášky propagující kulturní aktivismus v nacistickém duchu.⁹⁵²

⁹⁴⁷ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 768, poř. č. 5.

⁹⁴⁸ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1957) 1918 – 1959 (1960), kart. 447.

⁹⁴⁹ NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 13, inv. č. 4.

⁹⁵⁰ NA, f. Archiv Huberta Ripky 1895 – 1948 (1950), kart. 185, inv. č. 3376, 1 – 50 – 11g.

⁹⁵¹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 774, poř. č. 23.

⁹⁵² NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1957) 1918 – 1959 (1960), kart. 389. Výsledek kárného řízení se nepodařilo dohledat, neboť archivní prameny této komise byly v době zpracování této práce nepřístupné.

3. CIVILNÍ ORGANIZACE

3.1. Český svaz pro spolupráci s Němci

3.1.1. Vznik a počátky Českého svazu pro spolupráci s Němci

Počátky organizace ČSSN je nutné spatřovat v přípravě jiné organizace. O vznik organizace, která si vytkla za cíl navázání spolupráce s Němci, usilovalo několik skupin osob, z nichž každá zvolila pro novou organizaci trochu jiný název jako např. Česko-německá společnost, Společnost pro styky Česko-Slovenska s Německou říší atd., stanovy však měly dosti podobné. Nejdále se s přípravnými pracemi dostal Národní svaz pro kulturní a hospodářskou spolupráci Čechů a Němců zastoupený ing. Františkem Havlenou, JUDr. Romanem Saturníkem a Miloslavem Hurtem. Jejich akce má kořeny již v období druhé republiky. Ke vzniku spolku za republiky ale nedošlo. Byly již dokonce vypracovány i stanovy spolku, které se velmi shodovaly s pozdějšími stanovami ČSSN. Akce zmíněné skupiny byla podrobně sledována KSP. Výše uvedení činovníci získali v červnu 1939 přízeň některých místních činovníků NS v Praze a od nich doporučení pro KSP, která doporučila tuto akci podpořit. Státní prezident proto přijal výše zmíněné zástupce spolku k audienci. V jejím úvodu přednesli Háchovi své představy o zamýšlené hospodářské spolupráci mezi Čechy a Němci. Státní prezident vyjádřil s jejich snahami zásadní souhlas a neměl námitek, aby byl jeho kladný postoj sdělen německým činitelům. Zároveň doporučil věc projednat s vedoucím VNS Josefem Nebeským a ministrem průmyslu a obchodu Vlastimilem Šádkem.⁹⁵³

Podle Josefa Klimenta po vzniku protektorátu vznikla v KSP obava, aby nevznikly v podstatě soukromé spolky, které by si vytkly za cíl česko-německou spolupráci a vládu se státním prezidentem by nestavěly před hotovou věc. Záměrem totiž bylo, aby vznikla oficiální organizace pod státní patronací.⁹⁵⁴

Trio Havlena, Saturník a Hurt nebylo však osamocené. Mezi jejich spolupracovníky se od počátku řadil i mjr. v.v. Antonín Burda a JUDr. Karel Langer.⁹⁵⁵ Tato pětice osob začala v první polovině července oslovovat po dohodě s Klimentem

⁹⁵³ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 3902/39. Není ale bez zajímavosti a v souvislosti s ČSSN náhodou, že Havlenova a Háchova manželka byly výborné přítelkyně. AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 188, inv. č. 1261, sign. P 54/43.

⁹⁵⁴ ANM, f. Josef Kliment, kart 22, inv. č. 619. Rukopis paměti Josefa Klimenta Dvacet let v úřadovnách Emila Háchy.

⁹⁵⁵ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 398/40.

potenciální adepty pro budoucí výbor ČSSN. Mezi takto oslovenými osobami byly i dvě osoby, které zanechaly v historii ČSSN nesmazatelnou stopu, plk. čet. v.v. Otto Bláha a kpt. v.v. Jan Fousek.

Kliment si tehdy vzpomněl, že mu ještě před vznikem protektorátu nabízel své služby Bláha, odvolávaje se na své známosti s čelnými představiteli Třetí říše. Proto navrhl, aby byl Bláha osloven.⁹⁵⁶ V advokátní kanceláři Saturníka se sešli 12. července Bláha, Saturník a Havlena. Zde došlo k vzájemnému seznámení, neboť Bláha Havlenu ani Saturníka neznal. Bláha byl seznámen s přípravami vzniku ČSSN⁹⁵⁷ a okamžitě projevil o věc zájem a zapojil se do příprav organizace.

Bláha a další byli přijati 17. července 1939 zplnomocněncem branné moci u říšského protektora gen. Erichem Fridericim, kterému představili projekt ČSSN.⁹⁵⁸ Dále byl seznámen s plánem na vyslání delegace zástupců spolků bývalých vojáků položit věnec do Berlína k hrobu padlým německým vojákům. E. Friderici pouze řekl, že si obé musí nejprve rozmyslet. Zplnomocněnec branné moci se posléze postavil k ČSSN i cestě do Berlína odmítavě.⁹⁵⁹

Havlena spolu s Bláhou, A. Burdou a Zdeňkem Zástěrou předložili 28. července 1939 stanovy ČSSN ke schválení MV. Znění stanov upravoval již předtím VNS, tak KSP. Havlena byl zmocněn k projednání případných úprav stanov dle požadavků MV. Stanovy byly vzaty v první srpnový den MV na vědomí.⁹⁶⁰

Účelem spolku dle svých stanov bylo pracovat v mezích a intencích stanovených ve výnosu Vůdce a kancléře říše Německé ze dne 16. března 1939 k vytvoření přátelských vztahů mezi Čechy a Němci, položit pevné základy k vytvoření důvěryhodných, otevřených, čestných a poctivých styků mezi oběma národy, jimž by rozvoj a svěbytnost českého národa ve všech směrech do budoucnosti byly podpořeny a zabezpečeny tak, aby nejen zájmy a prospěch Protektorátu Čechy a Morava, ale i zájem a prospěch Říše byly uvedeny v soulad. Svaz měl být pomocníkem vlády a NS.⁹⁶¹

⁹⁵⁶ ABS f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 3. Výpověď J. Klimenta z 2. ledna 1946.

⁹⁵⁷ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 1. Výpověď O. Bláhy z 26. listopadu 1945.

⁹⁵⁸ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 8, inv. č. 80, poř. č. 90. Zápisky z deníky O. Bláhy.

⁹⁵⁹ ABS f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 1. Výpověď O. Bláhy z 26. listopadu 1945. Na schůzce Friderici sdělil rovněž své představy o procesu slučování spolků bývalých vojáků. NA, f. Eliáš Alois, kart. 4, sign. 18 – 8 – 5.

⁹⁶⁰ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 331.

⁹⁶¹ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 5867/39

Skutečným účelem svazu měla být ovšem činnost všude tam, kde buď nechtěly, nebo nemohly být činná vláda, státní prezident nebo NS. ČSSN měl tedy především převzít od oficiálních protektorátních představitelů úkoly a povinnosti, které nemohly získat v českém obyvatelstvu popularitu a které by jejich představitele mohly zbytečně kompromitovat. Jednalo se o projevy loajality, přítomnost na slavnostech pořádaných okupanty a jejich organizacemi. V neposlední řadě měl svaz šířit ideu česko-německé spolupráce, rozšiřovat znalosti o Velkoněmecké říši a nacionálně-socialistickém světovém názoru⁹⁶² a celkově působit v smyslu převýchovy českého národa k říšské myšlence. Za tímto účelem měly být vydávány brožury, pořádány přednášky, výstavy a jazykové kurzy německého jazyka atd.

V první polovině srpna finišovala jednání s navrženými členy pro přípravný výbor ČSSN. Většina oslovených nejevila ze svého nového poslání žádné nadšení. Mezi těmi, kdo takovéto nadšení nejevili a zdráhali se novou funkci přijmout, byli i Jan Fousek a prof. PhDr. Josef Šusta. Přitom bylo při přemlouvání používáno argumentu, že si účast dotyčných přeje státní prezident, který si je také vybral.⁹⁶³

K Fouskově výběru nedošlo náhodou. Havlena i Fousek byli totiž příslušníky stejného praporu v rakousko-uherské armádě a Fousek byl především nositelem vysokého rakousko-uherského vyznamenání – Rytířského řádu Marie Terezie. Havlena proto Fouska doporučil, a jelikož Kliment ve vyznamenání spatřoval devizu pro jednání s Němci, přijal toto doporučení.⁹⁶⁴ Fousek se velmi zdráhal funkci přijmout. Oponoval, že s politikou na velké úrovni neměl žádné zkušenosti a navíc jeho statek vyžaduje jeho denní přítomnost a práci.⁹⁶⁵

Přesto se 25. července 1939 Fousek, brig. gen. v.v. Bohuslav Kálal a Bláha oficiálně dobrovolně přihlásili do ČSSN.⁹⁶⁶

Státní prezident jmenoval 18. srpna 1939 třicetičlenný přípravný výbor ČSSN, který měl provést přípravné a organizační věci svazu tak, aby mohla být svolána řádná valná hromada svazu, která by zvolila definitivní ústřední výbor, ze kterého by vzniklo předsednictvo a které by pak potvrdil státní prezident.⁹⁶⁷ Kandidáti pro přípravný výbor byli vybíráni ze známějších osobností veřejného života, které zároveň nebyly příliš

⁹⁶² AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 1073/40.

⁹⁶³ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti Praha, sign. 300 – 3 – 2.

⁹⁶⁴ Tamtéž.

⁹⁶⁵ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 1. Výpověď J. Fouska ze dne 19. listopadu 1945.

⁹⁶⁶ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 57, sign. zprav. 2.

⁹⁶⁷ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 1073/40.

spjaty se zaniklou republikou a zároveň patřily spíše k řadovým členům politických stran, pokud rovnou nebyly nestraníky. Přitom bylo dbáno, aby byly zastoupeny všechny základní obory lidské činné činnosti. Např. věda: historikové: prof. Josef Šusta, doc. Josef Matoušek, prezident královské společnosti nauk prof. Josef Janko, umění: dirigent Václav Talich, prof. konzervatoře Jindřich Feld, malíř a grafik Max Švabinský, průmysl: ředitel Báňské a hutní a.s. Otakar Kruliš-Randa, bankovníctví: ředitel První městské pojišťovny v Praze Gustav Domin, bankéř Jaroslav Preis, důstojníci s vysokými rakousko – uherskými řády: Jan Fousek a Bohuslav Kálal, svobodná povolání: advokáti Roman Saturník a Karel Langer, architekt František Havlena, atd. Klíč zastoupení jednotlivých profesí byl ale jiný než u VNS, zde chyběli dělníci a rolníci. Část členů byla delegována oficiálně za NS, aby hájili zájmy této organizace.

Ustavující schůze přípravného výboru ČSSN se slavnostně sešla 30. srpna 1939. V úvodním slově náměstek vedoucího VNS Josef Nebeský vyzvedl důležitost svazu a uvedl, že k jeho založení došlo po jednomyslné dohodě státního prezidenta, vlády a NS. Slíbil, že všichni vládní činitelé, pan prezident i NS budou svazu v jeho zodpovědné a důležité práci nápomocni. Poté vystoupil Kliment za státního prezidenta, který tlumočil pozdrav Háchy. Jako třetí řečník vystoupil Havlena, který v projevu popsal oficiální důvody vedoucí ke vzniku ČSSN a shrnul průběh přípravných a organizačních prací. Následně přečetl navrženou kandidátní listinu na funkce ve svazu. Volba všech kandidátů proběhla aklamací. Zvoleni byli: předseda dr. Ing. Vladimír Sýkora, prvním místopředsedou prof. PhDr. Josef Šusta, druhým místopředsedou doc. PhDr. Josef Matoušek, jednatelem prof. MUDr. Jan Mertl a jeho zástupcem doc. Ing. Emanuel Šlechta, pokladníkem Dr. Gustav Domin a jeho zástupcem ředitel vyšší zemědělské školy družstevní v Praze Dr. Otakar Kádner. Referenty byli zvoleni Otto Bláha, Karel Langer, Roman Saturník, Josef Janko a Jindřich Feld. Výše uvedení členové přípravného výboru s funkcemi tvořili zároveň předsednictvo svazu. Schůzi byli přítomni i četní žurnalisté, mezi nimi též němečtí, jako třeba Ansorge z Deutsche Nachrichtenbüro (DNB)⁹⁶⁸ a zároveň agent SD.

Složení vedení ČSSN nebylo optimální. Státní prezident počítal pro vedení ČSSN se Šustou, který se rozhodně vyslovil proti převzetí funkce předsedy.⁹⁶⁹ Nevýhodu Sýkory bylo, že s podobnou funkcí neměl naprosto žádné zkušenosti. Navíc nebydlel v protektorátu, ale v Říšské župě Sudety, kde měl svůj statek a kde také

⁹⁶⁸ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 5867/39.

⁹⁶⁹ Tomáš Pasák, Pod ochranou říše, Praha 1998, s. 141.

většinu času pobýval a do Prahy dojížděl pouze příležitostně. Ani ostatní členové předsednictva až na Bláhu, který byl na penzi, neměli na výkon funkce příliš času, neboť vykonávali svá povolání. K větší aktivitě činovníků svazu nepřispěl ani fakt, že výkon funkce nebyl nijak honorován.⁹⁷⁰ To se sice v průběhu času změnilo, když aktivní činovníci získali možnost proplácení osobních výloh spojených s výkonem činnosti, takže Fousek v době svého předsednictví pobíral paušál ve výši 2500 K, Bláha jako referent dokonce 3000 K.⁹⁷¹

Říšský protektor Konstantin von Neurath přijal hned druhý den po slavnostním ustavení svazu některé členy předsednictva ČSSN, aby mu objasnili cíle svazu.⁹⁷² Pozvání Neuratha však bylo ryze formální a nemohlo zakrýt z německé strany minimálně rozpaky nad vznikem organizace tohoto druhu. Státní tajemník pojal vůči ČSSN okamžitě nedůvěru a SD podezření. SD měl výhrady téměř ke všem vedoucím představitelům svazu. Přitom Nebeský ještě počátkem srpna doporučoval KSP, aby byl výběr členů přípravného výboru ČSSN proveden co nejpečlivější a došlo k důvěrnému zjištění stanoviska německých úředních činitelů k navrhovaným osobám.⁹⁷³ Avšak nestalo se tak, stejně jako nebyl vznik ČSSN nikým z ÚŘP prodiskutován a německá strana byla postavena před hotovou věc. Odmítavé reakci se tak nelze vcelku ani divit.

Za těchto ne zcela příznivých podmínek zahajoval ČSSN v září 1939 svoji činnost. Start to byl velmi pozvolný, neboť připraveno pro činnost nebylo téměř vůbec nic. Vzhledem k zaneprázdněnosti jeho vedoucích představitelů svojí vlastní činností se největší aktivity ujal ten, kdo měl nejvíce času a také nejvíce chuti – plk. čet. na penzi Otto Bláha, který se stal referentem a vedoucím tzv. Referátu I pro zvláštní úkoly, jak sám svůj referát nazýval. Jeho úkolem bylo podle záměru KSP podnikat u německých úřadů návštěvy za účelem intervencí většinou za zatčené. Zároveň měl při těchto návštěvách německých představitelů provádět sondáž jejich názorů a stanovisek, případně něco vyzvědět o plánovaných opatřeních. Bláha se skutečně do jemu určeného úkolu pustil a podařilo se mu navázat důvěrnější kontakt s některými vyššími úředníky ÚŘP a to především důstojníky např. náčelníkem štábu zplnomocněnce branné moci u říšského protektora plk. Longinem, župním vedoucím NSRKB pplk. m. sl. Fridrichem Clannerem⁹⁷⁴ a důstojníkem vojenské tiskové cenzury ÚŘP pplk. Gustavem

⁹⁷⁰ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 5867/39.

⁹⁷¹ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 357, sign. 114 – 358 – 3.

⁹⁷² AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 1073/40.

⁹⁷³ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 4937/39.

⁹⁷⁴ Fridrich Clanner byl bývalým plk. čs. armády a dlouholetým velitelem 44. pěšího pluku v Liberci.

Grossem.⁹⁷⁵ Bláhovi se skutečně podařilo k nelibosti Gestapa a SD získat důvěru především Longina a účastnit se i velmi důvěrných debat.⁹⁷⁶ Bláha podnikl opakovaně návštěvy i u šéfa vojenské propagandy mjr. Ritter von Gosse, posádkového velitele Prahy plk. Briesena, gen. policie von Kamptze, státního podtajemníka von Burgsdorffa, vrchního vládního rady Hufnagela, Volckarta a dalších.⁹⁷⁷

Bláha podnikal návštěvy u různých německých představitelů téměř denně a denně přijímal až 50 žádostí o intervence.⁹⁷⁸ V jakém rozsahu prováděl při návštěvách německých hodnostářů intervence není známo. V dochovaných zápisech o průběhu návštěv u jednotlivých úředníků ÚŘP není o intervencích žádný záznam. Bláha tvrdil, že na přání vlády a KSP a příbuzných postižených intervenoval ve více než 22 000 případech, z toho ve 2000 případech úspěšně.⁹⁷⁹ V Bláhově deníku byly uvedeny četné případy intervencí především v souvislosti s akcí Albrecht I a událostmi okolo 28. října a 17. listopadu 1939.⁹⁸⁰ V jeho deníku je však pod datem 2. října 1939 také uvedeno: „Přijal jsem 15 návštěv, vesměs žádosti o intervence ve prospěch vězňených neboť trestu odsouzených, odmítám vše, na podobné věci není dnes čas.“⁹⁸¹ Pokud se po válce objevila svědectví, že Bláha vykonal úspěšné intervence, nebyl předložen žádný skutečný nezpochybnitelný důkaz, že např. k propuštění dotyčného došlo jenom a díky Bláhově intervenci.

Časté nekontrolovatelné návštěvy u vysokých německých úředníků neneslo nelibě jenom Gestapo a SD ale i Kliment z KSP a od jara 1940 i nový předseda ČSSN Fousek. Jelikož Bláha často ohromoval svými úspěchy z provedených intervencí, Kliment se rozhodl jeho tvrzení prověřit u velitele pražského Gestapa Hanse Ulricha Geschkeho. Zeptal se jej, zda zná Bláhu v souvislosti s ČSSN. Geschke odpověděl neurčitě, že jeho jméno zná z nějakého podání.⁹⁸²

Ještě více však Klimenta i předsedu protektorátní vlády iritovala Bláhova svévolná činnost v ČSSN, která byla v rozporu i s posláním svazu jako takového. Bláha

⁹⁷⁵ Gustav Grosse byl bývalým brig. gen. čs. armády, který byl naposledy velitelem 10. dělostřelecké brigády v Banské Bystrici. S Bláhou se potkali v Sankt Pölten na studiu nižší vojenské reálky.

⁹⁷⁶ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 123, inv. č. 2059, sign. 109 – 7 – 66.

⁹⁷⁷ Tamtéž.

⁹⁷⁸ Tamtéž. Bláha po válce tvrdil, že podnikl nesčetně intervencí.

⁹⁷⁹ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271/b, sign. D 3567/41.

⁹⁸⁰ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 123, inv. č. 2059, sign. 109 – 7 – 66.

⁹⁸¹ ABS, f. Odbor politického zpravodajství MV 2M: 13548. Rozsudek TNS 1/45.

⁹⁸² ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při MV, sign. 301 – 1 – 3. Výpověď J. Klimenta z 2. ledna 1946.

na podzim 1939 zvěděl o možnosti získat za poplatek maďarské, bulharské a tyrolské pamětní válečné medaile pro účastníky první světové války. Bláha si však jako podmínku zprostředkování udělení medailí vůči žadatelům dal, aby vstoupili do ČSSN. Asi dva tisíce žadatelů se skutečně přihlásilo a stali se členy svazu.⁹⁸³ K prvnímu velkému setkání frontových vojáků seskupených v ČSSN došlo před Vánoci v Praze. Setkání se zúčastnili i pozvaní členové NSRKB ve stejnokrojích.⁹⁸⁴

V průběhu podzimu také došlo k názorovému sblížení Bláhy a Havleny, a když nebyl předseda Sýkora schopen a možná ani ochoten čelit aktivistické linii obou, začaly vznikat obavy v KSP i u předsedy protektorátní vlády, aby toto duo neovládlo činnost svazu, neboť pouze Bláha s Havlenou měli počátkem roku 1940 za sebou ve svazu početnější konsolidovanou skupinu frontových vojáků ve svazu.

Agenda ČSSN rychle rostla. V lednu 1940 došlo do svazu na 4600 spisů. Bláha s Havlenou proto žádali JUDr. Františka Remzu z KSP o výrazné posílení kancelářských a pomocných sil o 10 pracovníků. Presidiální kancelář svazu řídil Havlena st. Měl k dispozici čtyři úředníky, mezi nimi A. Burdu. Presidiální kancelář vyřizovala celou korespondenci ČSSN, pokud se netýkala referátu I, vedla účetnictví a matriku členů, pořádala a organizovala přednášky a jiné propagační akce, tiskové záležitosti. Bláhův referát I pro zvláštní úkoly a službu měl na starosti následující agendu: jednání s říšskoněmeckými úřady, intervenci u nich ve věcech svazu, přijímání návštěv, zastupování ČSSN a jeho předsednictva při významných příležitostech, sekce frontových vojáků, vyřizování válečných medailí, překlady podání prezidia, tělovýchovné záležitosti a výpomoc při organizaci. K dispozici měl tři úředníky.⁹⁸⁵

Na počátku roku 1940 zahájil Bláha i přednáškovou činnost v rámci ČSSN.⁹⁸⁶ I v tomto oboru činnosti si Bláha počínal aktivně a stejně tak si počínal i Havlena.

Bláha své významné postavení v ČSSN dále posílil v polovině ledna 1940, kdy zahájila činnost komise NS pro styk s Němci. Tato komise nahrazovala zrušenou komisi NS pro styk s NSDAP. V této komisi zasedali čtyři členové VNS a byli do ní

⁹⁸³ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 1. Výpověď O. Bláhy z 27. listopadu 1945.

⁹⁸⁴ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 1274, sign. 207 – 1287 – 8.

⁹⁸⁵ Bláha tvrdil, že dopoledne přijímal návštěvy, jichž bylo 20 – 30 (podle deníku ale i 50) s žádostmi o intervence, absolvoval 3 – 5 jednání s okupačními a říšskoněmeckými orgány, velké překlady prezidiálních spisů, které diktoval německy pisařce. Odpoledne se účastnil schůzi a konferencí svazu, večer pak zastupoval svaz mimo kancelář na setkáních v divadle, přednáškách atd.. AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 599/40. Jak mohl vše stíhat? Kolik asi měl času na vyřízení návštěvy s žádostí o intervenci, snad pět minut? Stačil dotyčný vůbec popsat vysvětlit svůj případ?

⁹⁸⁶ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 355, sign. 114 – 356 – 4.

kooptování a čtyři členové ČSSN. Na schůzi předsednictva ČSSN 10. ledna 1940 byli navrženi za členy předseda ČSSN Sýkora, místopředseda ČSSN Šusta, jednatel ČSSN Mertl a referent Bláha.⁹⁸⁷

Ustavující schůze skupiny se odehrála 16. ledna 1940. Za KSP se jí zúčastnili Kliment s Remzou. Zajímavé je, že ustavující schůze se zúčastnil pouze jeden člen ze čtyř za NS. Schůze se měl účastnit i GT NS Mrazík. Zástupci ČSSN dorazili všichni. Písemnosti vycházející na venek musel podepsat předseda VNS. Řídit schůze měli Sýkora za ČSSN a člen VNS a zároveň místopředseda ČSSN kpt. v.v. Karel Urban. Urban byl zároveň jmenován v NS referentem pro otázky česko – německé. Pro činnost komise byly vytčeny tři hlavní obory.

1/ Obstarávat, případně zprostředkovávat osobní styk mezi NS a úředními, politickými a kulturními říšskými místy, zejména pokud jde o NSDAP.

2/ Pečovat o soustavné pěstování myšlenky česko – německé spolupráce v nejširších vrstvách obyvatelstva.

3/ Podporovat studium německého života a jeho novodobých institucí. Úkolem komise bylo šířit v německých kruzích správné informace o NS a podávat relace o smýšlení a přání německých kruhů vůči NS. NS se dále zavázalo podporovat v NS jednotlivé akce ČSSN.⁹⁸⁸

I tato komise neměla stejně jako její předchůdkyně dlouhého trvání. V dubnu sice její nový předseda Fousek vytkl směrnice pro její další činnost. Komise měla pracovat na hlubším vzájemném dorozumění obou národů k dosažení vzájemných a praktické součinnosti na poli kulturním a hospodářském. Dále rozdělil úkoly členům komise, když sám měl na starosti otázky zemědělské a organizační.⁹⁸⁹ Zároveň se již připravoval vznik skupiny nové, která po změnách ve vedení ČSSN v květnu 1940 nesla již nový název komise pro spolupráci s Němci. Nová komise již byla opět pouze komisí NS bez kooptovaných zástupců ČSSN.⁹⁹⁰

⁹⁸⁷ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 213, inv. č. 1281, sign. D 398/40.

⁹⁸⁸ Tamtéž. Bláha označil na schůzi za zásadní problém styku NS s Němci složení VNS, které označuje německá strana za naprosto nevyhovující. Bláha jmenoval osoby, ke kterým mají výhrady gen. Friderici a státní podtajemník Kurt von Burgsdorff. Ti také namítají, že VNS neodpovídá vůli národa, nýbrž že jde o slepenec. Výhrady ale mají i jiní. Bláha dále vyzýval k jasnému postupu proti Vlajece, neboť Němci se podivují, že jí vláda trpí. Tamtéž.

⁹⁸⁹ NA, f. Předsednictvo ministerské rady 1918 – 1942, kart. 185, inv. č. 700, sign. 344/12.

⁹⁹⁰ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 213, inv. č. 1281, sign. D 2784/40.

Obsahově nejzajímavější byla schůze konaná 22. května 1940 za účasti jejího předsedy Fouska. Dále se jí zúčastnili Hugo Strachwitz, Dr. Pavel Krippner, Dr. Břetislav Morávek, továrník Antonín Jelínek za NS, za ČSSN byli pozváni Bláha a Mertl. Bláha, byť host, si v žádném ohledu nebral ve svém výkladu žádné servítky. AKPR, f. T – tajné, kart. 191, sign. T 207/40.

Předseda zahájil jednání tím, že je nejprve nutné vyjasnit poměr mezi ČSSN a komisí NS pro spolupráci s Němci. Fousek uvedl, že členové VNS, kteří jsou zároveň členy přípravného výboru ČSSN, budou kooptováni za členy komise NS pro spolupráci s Němci. V komisi bude provedeno rozdělení práce a úkolů mezi jednotlivé její členy. Hlavní funkcí této komise bude styk s NSDAP. ČSSN jako organizace nepolitická, bude mít širší okruh působnosti v intervenčních věcech u ústředních německých orgánů. Se slovy Fouska vyjádřil souhlas Krippner.

Poté se ujal slova Bláha. Prohlásil, že již dříve v komisi upozorňoval na požadavky Němců učiněné vůči nám a radil těmto požadavkům vyhovět. V NS musí dojít ke změnám jak v jeho politice, tak ve složení VNS. Chtěl již dávno, aby se oprávněným německým požadavkům vyhovělo, zejména aby byly jim nepohodlné osoby z VNS odstraněny. Již 5. prosince 1939 byl pověřen státním prezidentem, aby zjistil, co Němci chtějí. Stěžoval si, že ačkoliv byl členem přípravného výboru ČSSN, dozvěděl se o jeho reorganizaci od Němců a ti mu řekli: „Ta vaše kaluž se už roztekla na českou a moravskou. Svaz, to je o ocas u ryby, jejíž hlava (vláda) a břicho (NS) jsou vadné a brání ocasu v pohybu. Za nynější situace v NS prohlásil spolupráci s Němci za nemožnou. Je třeba být nejen loajální, ale i vážně spolupracovat. Němci jsou velmi upřímní a nenávidí dvojakost. Bláha se bránil proti nařčení, že brojí proti NS, což není pravda. I Němci si přejí existenci NS. Proto navrhl změnu osob v jeho vedení. NS ale truceje. Jsou v něm lidé, kteří pracovali se Schmoranzem a kteří v soukromých hovorech mluví proti Němcům a dokonce jsou z NS podporovány osoby, které odcházejí jako kurýři do Francie. Tyto věci se musí odstranit.“

Na Bláhova slova reagoval Fousek. Vůči výtkám Němců k NS uvedl, že se vývojem již mnohé změnilo a teď nastanou změny i v osobách. Souhlasil, že Němci očekávají stoprocentní spolupráci, nemusíme si ovšem nijak zadat ve své národní důstojnosti. Skutečnost, že se Bláha dozvěděl o reorganizaci ČSSN z ČTK, vznikla nedopatřením v KSP. K přirovnání ČSSN k roztékající se kaluži řekl, že se nejedná o separatismus, nýbrž o dualismus. Fousek dále prohlásil, že je třeba navázat styk s německými činiteli, poznat u nich situaci a zjistit, co požadují a pracovat bez ohledu na to, co bude. Důležité je podle Fouska navázat osobní styk.

Bláha opakoval, že „Němci čekali změnu osob ve vedení NS, ale nekonalo se nic. Studenti se zde flákají, dělají demonstrace, píší do časopisu V Boj a my nedovedeme pro ně zřídit pracovní povinnost. Němci to udělají za nás a nadiktují zřízení pracovní služby. Již jsou zde k tomu důstojníci z Říše. Naši dělníci v Německu chlastají a jsou zavíráni do KT. Jejich ženy na mě chodí, abych je osvobožoval. Podal jsem o tom memorandum říšskému protektorovi, státnímu prezidentovi a NS. Dělníci však dělají opičárnu dál. Autorství myšlenky na sbírku kovů připisují sobě. Když jsem byl u pana říšského protektora poděkovat za povýšení, mluvil jsem o tom. Ostatní to vzali za špatný konec a chytla se toho Vlacka. Šel jsem ke K. H. Frankovi a řekl jim, sebrali jsme 680 metrů kovu, pusťte nám naše studenty a pustili je. Totéž bylo se sbírkou na německý Červený kříž. Mluví se o zatčení funkcionářů našeho Červeného kříže, kterým se vytýká, že obvazový a léčebný materiál dávali do sokolských jednot. Navrhl jsem Němcům, že sami zařídíme nemocnici pro německé vojáky. Uvažovali o tom, ale nepřijali. Řekl jsem jim, že výše uvedený léčebný materiál patřil vlastně této proponované nemocnici, a zatýkání ustalo. Požádal o otevření techniky u německého prof. Berchtolda z Říše, který to přislíbil. Varuji, aby si každý u nás rozmyslel, co je to pobyt v KT, a jak to tam vypadá, není to tam k žití. Proto pravím, nejen loajalitu, ale spolupráci. Teď se poměry vyvíjí. Francie bude v několika dnech fašistická a Anglie dostane na frak. Nám se bude měřit podle toho, co budeme dělat. Němci chtějí, abychom říkali pravdu, říkají, že Češi hrají dvojí hru.“ Dále Bláha konstatoval, že i Češi udávají Němcům a jsou v tom i osoby z VNS. Němci ho vyzvali, aby dal frontové bojovníky dohromady, neboť k bývalým vojákům mají důvěru, pak dají Gestapo pryč. Při jejich sjednocování měl problémy, ale Cetkovský je již zavřený – byl to darebák.“

Strachwitz požadoval, aby státní tajemník jasně řekl, kdo mu ve VNS vadí. Jinak je těžké někoho odstranit a trval na tom, že bude nutné tato jména na Němcích vynutit. S tím se ale nesouhlasil Fousek, který trval na metodě, že je třeba uhadnout, co si Němci přejí a to splnit. Fousek byl přesvědčen, že Němcům bude vyhovovat, vyjde – li něco z českého popudu. Strachwitz trval na svém názoru, že je třeba na Němcích slušně a energicky vynutit jejich přání. Fousek zase zopakoval svoji tezi, že sami musíme napřed projevit určitou aktivitu a vytvořit lepší atmosféru.

Pak do debaty vstoupil opět Bláha. Němci mu řekli: „Předložili jste lišácký a jen rámcový program NS, od něhož můžete kdykoliv utéci.“ Opět kritizoval složení VNS, které je děláno podle starých politických stran. Němci v něm chtějí vidět mladého ducha. NS má představovat národ. Tvrdil, že zachránil mnoho členů VNS před koncentračním táborem. Podle Bláhy „je třeba v NS mluvit jednoznačně. Nebeský stále řeční o národně socialistických zásadách, ale je to pouze na papíře.“ I Bláha se nakonec přiklonil k názoru, říci Němcům jména, která chceme v NS, a zeptat se jich, proti kterým mají námítky. Na závěr vyzval k přijetí mentality Němců.

Od počátku března začala být situace uvnitř i vně ČSSN napjatá.

První problém se týkal snahy moravských členů ČSSN vedeným hrabětem Karlem Belcredim o secesi ze svazu. Belcredi navrhl počátkem března 1940 odloučení moravské skupiny ČSSN a vytvoření samostatného spolku s vlastními stanovami.⁹⁹¹

S Belcredim jednal 12. března 1940 předseda protektorátní vlády. Eliáš nabízel řešení se vznikem moravské zemské skupiny v ČSSN, jejíž zastoupení ve vedení svazu by bylo paritní s českou zemskou skupinou. Přitom byla Belcredimu nabídnuta funkce vedoucího moravské zemské skupiny v ČSSN. Tu se ale zdráhal převzít a kladl si podmínky. Především si chtěl sám vybrat členy své zemské skupiny, případně mít na jejich výběr alespoň vliv. Dále žádal, aby mohl své názory osobně přednášet státnímu prezidentovi a aby členové výboru byli jmenováni státním prezidentem. Belcredi prohlásil, že se nezdráhá převzít funkci, má ale pocit, že dosavadní činnost svazu byla pouze teoretická a snad nebyla zvláště vřele přijímána z německé strany. Je toho názoru, že aby mohl být ČSSN uznán, muselo by se pracovat v ČSSN s lidmi disponující důvěrou německé strany.⁹⁹²

Belcrediho návrh na odloučení moravské skupiny z ČSSN a vytvoření samostatného spolku s vlastními stanovami byl odsouhlasen 18. března 1940 náměstkem VNS hrabětem Hugo Strachwitzem ještě před návštěvou státního prezidenta. Belcredi zároveň požádal NS o uvolnění peněz na nejnutnější výlohy spojené se založením svazu. Poté následovalo přijetí u státního prezidenta. Hácha vyjádřil s rozlukou souhlas a Belcrediho požádal, aby mu předložil seznam kandidátů na jmenování do výboru. O tom, že moravská skupina samostatnost nezíská, se Belcredi dozvěděl až v momentu, kdy obdržel dekret o jmenování předsedou moravské zemské skupiny ČSSN v rámci reformy. Belcredi psal poněkud rozladěně 10. května 1940 Klimentovi, že věc byla zařízena jinak, než bylo dohodnuto, a žádal zdvořile o slyšení u Háchy. Teprve potom se hodlal rozhodnout, zdali funkci převezme. Radil proto posečkat se zveřejněním jmen členů přípravného výboru.⁹⁹³

Druhý problém se týkal růstu vlivu aktivistického křídla ve svazu okolo Bláhy. KSP především znepokojil průběh schůze ČSSN k prvnímu výročí vzniku protektorátu.

Krippner se přiklonil na stranu Fouska a žádal, aby křiklavé případy osob, které jsou pro Němce červeným šátkem, byly z VNS odstraněny. Nebudou uraženy, když se dovědí, že odcházejí na přání Němců.

Fousek na závěr jednání konstatoval, že věc prodiskutuje s Nebeským a Háchou. Tamtéž. Jak vidno, původní program schůze, vyjasnit vztahy mezi ČSSN a komise NS pro styk s Němci, se zcela vytratil.

⁹⁹¹ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 1516/40.

⁹⁹² NA, f. Eliáš Alois, kart. 18, sign. 18 – 41 – 10.

⁹⁹³ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 1516/40.

Vedoucí referátu I totiž hovořil o chystané organizaci frontových vojáků, což jednak vůbec nesouviselo s činností svazu a vzbudilo to i obavy ze secese další skupiny z ČSSN.⁹⁹⁴ Dále promluvil Havlena, jehož projev byl nepřímo zahrocen proti bývalé republice a v němž až příliš nápadným způsobem hovořil o křivdách, způsobených bývalým frontovým vojákům v ČSR.⁹⁹⁵

Předsednictvo ČSSN bylo 27. března 1940 předvoláno k předsedovi protektorátní vlády. Eliáš vytkl Sýkorovi závady v ČSSN a dal mu direktivy, jak má být napříště postupováno.⁹⁹⁶ Vytýkány byly následující přehmaty v činnosti ČSSN. Svaz se příliš zaštiťoval autoritou státního prezidenta. Minimálně v jednom případě se neoprávněně zaštiťoval jménem ministra protektorátní vlády. Činnost ČSSN neměla dosud žádoucí úspěch. Na záhlaví hlavičkového papíru pro styk s německými úřady bylo napsáno Čechischer Verband a nikoli Tschechischer Verband, aniž by si toho někdo ve svazu všiml a hlavičkové papíry s nesprávným pravopisem přestaly být používány až po upozornění z vnějšku. Svaz vydal výzvu, aby se mu hlásili uchazeči o převzetí židovského majetku. Stovkám přihlášených ale nemohl vůbec nic sdělit. Svaz spolupracuje s pochybnými živly. Zprávy ČSSN do novin se dávají do tisku, aniž by prošly cenzurou. Eliáš z toho dovozoval, že počiny svazu nejsou vždy náležitě uváženy a připraveny, z čehož vznikají potíže pro celou činnost svazu i pochybnosti o jeho serióznosti. Sýkora se pokusil neúspěšně nedostatky a přehmaty bagatelizovat.⁹⁹⁷

Poslední vývoj ihned zaznamenal SD. V denní zprávě SD z 3. dubna 1940 se psalo, že „Říší přátelský vývoj, který uvnitř ČSSN byl hnán především prostřednictvím bývalého gen. čet. Bláhy, vzbudil a rozčilil vládní kruhy, zejména Eliáše a Havelku. Oba chtějí omezit úkoly svazu pouze na kulturní činnost.“⁹⁹⁸

Státní tajemník se přitom před dvěma týdny rozhodl pro určité uvolnění vzájemného styku k ČSSN a zeslabení doposud zcela odmítavého postoje ke svazu. Na zkoušku měl být navázán aktivní styk se svazem, kompetentními místy u ÚŘP, jakož i Oberlandráty se směřodatnými představiteli ČSSN. Případné žádosti na přijetí představitelů svazu německými vyššími úředními místy mělo být vyhověno. Zároveň stanovil podmínky, které musí být co nejpřísněji respektovány.⁹⁹⁹

⁹⁹⁴ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 605, sign. 207 – 605 – 32.

⁹⁹⁵ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 187, inv. č. 1261, sign. D 2156/40.

⁹⁹⁶ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 1527/40.

⁹⁹⁷ Tamtéž. Jistě by bylo zajímavější, kdyby se schůze účastnil Bláha.

⁹⁹⁸ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 355, sign. 114 – 356 – 4.

⁹⁹⁹ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 123, inv. č. 2059, sign. 109 – 7 – 66.

- 1/ K zástupcům ČSSN a činnosti svazu zachovávat jako dříve největší nedůvěru.
- 2/ Styk je povolen pouze jako pokus k vytvoření lepších vztahů.
- 3/ Jako protislužbu za zájem z naší strany musíme očekávat od svazu především stálou a jasnou práci ve smyslu říšské myšlenky a žádat, aby nás přesvědčili řádkou svých činů o svém poctivém úsilí.
- 4/ Co nejpřísněji se vyvarovat spolupráce mezi ČSSN, NS a námi. Existující závislost na NS snížit. Musí se přitom zkusit vytvarovat svaz přímo jako protipól k NS a použít ho v naší politické práci jako protihráč NS.

V tomto smyslu mohou vydat instrukce kompetentní místa v ÚŘP a na všech Oberlandrátech, aby bylo z naší strany dosaženo jednotného postoje.¹⁰⁰⁰

4.1.2. Rekonstrukce Českého svazu pro spolupráci s Němci a Bláhův pokus o převzetí vedení

Rekonstrukce přípravného výboru ČSSN se začala připravovat v dubnu 1940. Rekonstrukcí se mělo spojit a vyřešit několik věcí najednou. V první řadě šlo o vyjasnění postoje ČSSN vůči NS. Měla být odstraněna konkurence a rivalita mezi oběma organizacemi a vyjasněny úkoly a kompetence na poli česko – německé spolupráce. Dosavadní vedoucí komise NS pro styk s Němci a člen VNS Karel Urban byl odvolán z funkce vedoucího komise, neboť si na jeho činnost stěžoval Eliášovi písemně 2. dubna 1940 Frank. Na jeho místo byl jmenován Fousek. Bylo třeba také třeba vyřešit schválený požadavek Belcrediho o secesi a omezení vlivu aktivistů.¹⁰⁰¹

O úpravách v ČSSN proběhly dvě porady členů vlády a dvě schůze představitelů NS se zástupci KSP u Eliáše 23. a 29. dubna 1940. Již tehdy vznikl návrh vytvořit z ČSSN odborný institut a zbylou agendu předat NS. Tento návrh byl do jisté míry přijat, ale odsunut jako další fáze vývoje do budoucnosti jako další etapa. V první etapě měla nastat rekonstrukce přípravného výboru. Do nového přípravného výboru mělo být jmenováno 25 představitelů z Čech a 25 představitelů z Moravy. Silnějším zastoupením představitelů z Moravy měly být vyřešeny snahy Belcrediho a dalších o secesi. Moravské členy měl doporučit přímo Belcredi.¹⁰⁰²

¹⁰⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰⁰¹ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 1516/40.

¹⁰⁰² Tamtéž.

Obě země měly ve výboru sice rovnoměrné zastoupení, rozhodující pro konkrétní činnost a směřování ČSSN mělo ale mít předsednictvo, které dle názoru české zemské skupiny se mělo skládat z ústředního předsedy, tří místopředsedů, jednatele, pokladníka a dvou členů přípravného výboru po jednom z české a moravské zemské skupiny. Dohromady tedy 8 členů. Přitom u funkcí nemělo hrát vůbec roli, jestli je dotyčný z Čech, nebo z Moravy. Moravská zemská skupina ale žádala, aby členů bylo 11, z toho z české skupiny 7 a z moravské 4. Počet členů s funkcemi zůstával stejný s tím, že by se započítávalo, kdo je odkud, a zbytek do počtu by byl doplněn členy té z které země do stanovené kvóty. Belcredi v polovině června při návštěvě KSP u Klimenta prosadil moravský návrh. Mezi pravomoci předsednictva totiž patřilo rozdělování finančních prostředků, styk s ústředními úřady a institucemi, vydávání směrnic atd. a Belcredi doufal, že si zajištěním většího zastoupení Moravy zajistí pro tuto zemskou skupinu i větší vliv.¹⁰⁰³

Zároveň měla být vytvořena personální unie mezi funkcí předsedy přípravného výboru ČSSN a předsedou komise NS pro styk s Němci. To znamenalo, že novým předsedou svazu by se stal Fousek. Ten proklamoval 3. května 1940 ochotu převzít vedení ČSSN. Sýkora byl týž den dotázán na názor o vytvoření personální unie mezi NS a ČSSN a na jmenování Fouska předsedou přípravného výboru svazu. Sýkora toto řešení uvítal a Fouska považoval za osobu vhodnou pro vedení ČSSN. Samotný Sýkora projevil ochotu sám požádat Háchu o zproštění funkce, přičemž funkci člena výboru, bude – li znovu jmenován, rád přijme. O čtyři dny později ale Sýkora písemně Klimentovi oznámil, že odvolává svoji ochotu k dobrovolnému odstoupení z funkce předsedy přípravného výboru ČSSN, neboť se u směrodatných německých úřadů osobně přesvědčil, že Klimentovo sdělení, že je ve své funkci méně vhodný než někdo jiný, se nezakládá na pravdě. Sýkora prohlásil, že na své funkci nijak nelpí, nežádal ji a původně ji dokonce odmítl, neboť byl zaneprázdněn prací na svém velkostatku, funkci přijal pouze na výslovné přání státního prezidenta. Výtky na jeho dřívější život nemohou obstát. Sýkora v závěru dopisu uvedl, že jsou mu známy důvody, proč proti němu takto Kliment postupuje a také proto neodstoupí. Státní prezident ale vzetí zpět abdikace nevzal na vědomí a pouze požádal Sýkora, aby 22. května 1940 předal řízení přípravné výboru ČSSN Fouskovi, neboť k tomuto dni jej zprošťuje výkonu funkce

¹⁰⁰³ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 3239/40.

předsedy a na jeho místo jmenuje právě Fouska. Hácha uznal osobní zásluhy a oběti Sýkory při budování svazu a poděkoval mu za jeho činnost.¹⁰⁰⁴

Další osobou, která měla z čela ČSSN zcela odejít, byl Havlena. Havlenovi bylo slíbeno, že pokud zachová ke svazu a vládě loajalitu, bude dostávat až do odvolání měsíční výsluhu. Havlena projevil s tímto řešením zásadní souhlas a prohlásil, že se poslední dobou cítí pracovním přetížen. Žádal ale navíc likvidaci svých osobních výloh, které byly spojeny s výkonem jeho funkce. Částka to nebyla zanedbatelná. Havlena žádal zpětné proplacení částky 20 130 K, přičemž řada položek byla minimálně sporná, neboť Havlena žádal proplatit diety a cestovné i za dny, kdy evidentně nepracoval. Režijní částky např. za telefon neuměl prokázat, a tak žádal paušální platbu.¹⁰⁰⁵ Havlenovi bylo zastaveno vyplácení „příspěvku“ ve výši 3000 K od října 1941.¹⁰⁰⁶

Státní prezident doplnil 18. května 1940 výbor ČSSN na 50 členů, z nichž byla polovina z Čech a druhá polovina z Moravy. Předsedou svazu byl jmenován Fousek, který se stal zároveň i předsedou české zemské skupiny a místopředsedou svazu pak byl jmenován Belcredi, který byl jmenován zároveň předsedou moravské zemské skupiny. Zbytek vedení si měl Fousek určit sám. Došlo k užšímu propojení s NS, když do rozšířeného výboru byli dosazeni členové VNS Strachwitz, Zástěra, Krippner, Paulík, Rolek, Drobný, Kádner a další.¹⁰⁰⁷

V rekonstruovaném přípravném výboru tak zůstal z celé aktivistické skupiny jen Bláha. Havlena, Langer ani Saturník již jmenování nebyli. Jmenován už nebyl ani později známý člen Kuratoria pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě Karel Žalud ani bankéř Preis. Sýkora sice do výboru jmenován byl, činnosti svazu se však již vůbec neúčastnil.¹⁰⁰⁸ Bláha si ponechal svůj referát I a navíc byl jmenován místopředsedou ČSSN a místopředsedou české zemské skupiny.¹⁰⁰⁹ Funkčně tedy povýšil, odchodem jemu spřízněných osob se však jeho pozice ve svazu citelně oslabila. Bláha tak zůstal jako aktivista ve vedení ČSSN sám a izolovaný.¹⁰¹⁰

¹⁰⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁰⁶ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 3904/41.

¹⁰⁰⁷ AÚTGM, f. Edvard Beneš II 1938 – 1945, kart. 143, inv. č. 997, sign. V 126/15.

¹⁰⁰⁸ Sýkora vystoupil z ČSSN koncem roku 1941. Sýkora byl ale ještě stále členem ústředního přípravného výboru. Na tuto funkci nerezignoval, takže T. Krejčí se musel dotázat KSP, jak věc bude řešena. Z funkce člena ústředního přípravného výboru byl Sýkora uvolněn KSP počátkem ledna 1942. AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 5343/41. Sýkora zemřel koncem roku 1945.

¹⁰⁰⁹ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 1516/40.

¹⁰¹⁰ Proč nebyl Bláha rovněž vytlačen z vedení svazu? Zvítězily pouze taktické důvody. Ve svazu měl být pod dohledem většiny a jeho činnost tak mohla být snáze regulována, nebo paralyzována. Když tento předpoklad nevyšel, byl ze svazu při první vhodné příležitosti vytlačen.

V novém výboru zvýraznila své postavení skupina okolo Fouska. Její původní skupina zůstala dále ve výboru (T. Krejčí, Kálal, Mertl)¹⁰¹¹ a byla postupně posílána některými novými členy z VNS (Paulík, Kádner).

S novým vedením přišla i změna způsobu řízení svazu. Místo nevýrazného a funkci spíše nevykonávajícího bývalého předsedy dával nový předseda od prvních dnů najevo, že funkce předsedy nebude pouze reprezentativní nebo čestným titulem, nýbrž svaz hodlá z této pozice také řídit. Vzrostl i význam funkce GT, kterou vykonával doc. Tomáš Krejčí a který se postupně stal s vědomím předsedy svazu fakticky druhým mužem ČSSN. Zároveň byl ve svazu odbouráván kolektivní způsob vedení, který byl postupně nahrazován autoritativním. ČSSN se pod ambiciózním předsedou začal daleko více profilovat jako samostatná organizace stojící na roveň vedle NS. Svaz i jeho předseda se také postupně vyvazoval z vlivu Eliáše. Fousek se orientoval především na KSP a zejména Klimenta, byť ČSSN byl formálně v kompetenci Remzy.

Odchodem aktivistického křídla z ČSSN a izolací Bláhy ovšem nebyl aktivismu učiněn konec. Fousek měl vlastní plán náplně činnosti ČSSN. Ten se sice odlišoval od vypjatého, horlivého aktivismu Bláhy, rozhodně šel ale dál, než si předseda protektorátní vlády představoval. Fousek především hodlal vybudovat samostatnou nezávislou organizaci stojící na roveň NS.

Prvním iniciativním návrhem svědčícím o měnícím se kurzu ČSSN byl záměr Fouska a Strachwitze navštívit německé lazarety v protektorátu a tam umístěné raněné německé vojáky a předat jim čokoládu. Štáb zplnomocněnce branné moci oznámil tuto iniciativu 22. dubna 1940 výše. ÚŘP doporučil návštěvu odložit na pozdější příznivější dobu.¹⁰¹²

Fousek neuspěl v polovině června ani s dalším návrhem, tentokrát u KSP. Nabízel námět na uvážení, protože chtěl přispět ke klidnému soužití národa německého a českého. Navrhoval zorganizovat reprezentativní slavnost v zahradách nebo sálech Pražského hradu za účelem sbírky na Německý červený kříž. Na slavnost by byli pozváni přední činitelé okupační správy, protektorátní správy, českých a německých hospodářských a kulturních kruhů.¹⁰¹³

Fouskovy iniciativní návrhy nesměřovaly pouze do oblasti snah o vytvoření příznivých podmínek pro českoněmeckou spolupráci. Fousek hodlal posílit autoritu

¹⁰¹¹ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 1497, sign. 207 – 601 – 31.

¹⁰¹² NA, f. Úřad říšského protektora 1939 – 1945, kart. 272, sign. I – 1a – 1420. Ona příznivější doba ale nikdy nenastala. Jednalo se spíše o typický nacistický eufemismus pro odmítnutí.

¹⁰¹³ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 3224/40.

ČSSN i uvnitř státní správy. Předsedu protektorátní vlády v polovině června požádal, aby jmenoval styčné úředníky z řad úředníků jednotlivých ministerstev pro styk s ČSSN.¹⁰¹⁴ Fousek navrhoval, aby styční úředníci nebyli jenom zprostředkovatelé, nýbrž aby minimálně 2 pracovní dny v týdnu a to nejlépe v úředních dnech, pracovali ve svazových kancelářích a vyřizovali všechny záležitosti týkající se českoněmecké spolupráce. Účelem tohoto opatření mělo být zrychlení a zesílení kontaktu svazu s jednotlivými ministerstvy. KSP nápad na vysílání styčných úředníků ministerstev obchodu, zemědělství, vnitra a školství do ČSSN uvítala.¹⁰¹⁵

Ministr vnitra s návrhem na ustanovení styčných úředníků v jednotlivých úřadech a ministerstvech pro styk s ČSSN částečně souhlasil. Odmítl ale požadavek, aby dotyční úředníci pracovali v sekretariátu ČSSN. Podle mínění Ježka si měl pro vlastní agendu ČSSN opatřit svaz vlastní zaměstnance. Styční úředníci se měli podle potřeby zúčastnit pouze jednání a v konkrétních případech zprostředkovat kontakt svazu se svým úřadem.¹⁰¹⁶

Eliáš celý Fouskův požadavek stroze odmítl s odkazem, že si ČSSN bude muset na tuto činnost poukázat vlastní zaměstnance, a přijal Ježkem navržené řešení.¹⁰¹⁷

Státní prezident přijal ve čtvrtek 20. června 1940 ke krátké audienci vedoucích představitelů nového ústředního přípravného výboru (dále jen ÚPV) ČSSN a to předsedu Fouska a místopředsedy Belcrediho, Šustu a Bláhu. O čtvrt hodiny později před Háchu předstoupil reorganizovaný ÚPV. Háchovi byli představeni všichni jeho členové a nakonec státní prezident přijal odstupujícího předsedu Sýkoru.¹⁰¹⁸

První schůze reorganizovaného ÚPV se odehrála ještě ten den předtím. Schůzi zahájil nový předseda aktivistickým projevem, v němž zdůraznil, že „první potřebnou a čestnou pilností této chvíle jest nutné projevit náš upřímný obdiv a úctu nádherné říšské branné moci, která vedená genialitou svého velkého Vůdce uvedla svým duchem a činy v úžas celý svět. Naše země a náš lid uchráněné béd války, v jejíž bouři se hroutí státy a staré společenské řády, děkuje za svůj klid a pokoj slavné říšské armádě, jejímu Vůdci a kancléři Velkoněmecké Říše Adolfu Hitlerovi a svému státnímu prezidentu dr. Emilu Háchovi, jichž zásluhou nám zůstal uchován náš ohrožený národní život. Přejme proto z hloubi svých srdcí zdar říšské armádě, zdar Vůdci a říšskému kancléři a zdar státnímu

¹⁰¹⁴ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 355.

¹⁰¹⁵ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 3327/40.

¹⁰¹⁶ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 3451/40.

¹⁰¹⁷ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 355.

¹⁰¹⁸ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 1516/40.

prezidentovi.“ Poté následoval krátká zdravice státního prezidenta přednesená Klimentem. V dalším projevu ocenil vedoucí VNS Nebeský význam činnosti ČSSN. Na závěr schůze bylo jednomyslně přijato programové prohlášení ČSSN.¹⁰¹⁹

V programovém prohlášení bylo uvedeno, že „východiskem výchovné práce ČSSN je jasné a jednotné poznání, že rozhodnutí státního prezidenta z 15. března 1939 a Výnos Vůdce a říšského kancléře ze dne 16. března 1939 bylo nejvzácnějším darem našemu národu, který svým trvalým začleněním do prostoru Říše a spojením svého osudu s velkým národem německým, stává se účastným všech velkých výsledků jeho úsilí a nové politické a sociální řády, které zakončují epochu liberalistického světa a zabezpečují také našemu českému národu největší rozvoj jeho zdravých sil. ČSSN chce být ideovým a praktickým ústředím, ze kterého by se šířilo poznání těchto dějinných skutečností do všech vrstvy našeho národa a do všech forem a projevů našeho denního života. Všechny věrolomné zrady někdejších spojenců zrušily všude a poslední přátelská pouta, jimiž se kdo z našeho národa cítil k západu vázán. Proto může dnes český národ spontánně upřímně projevit věrnost Velkoněmecké říši a národu německému. Náš národ tuto věrnost také již zjevně projevuje, ne pouze slovy, ale i skutky. Ústřední vedení bude organizovaným způsobem usilovat o neustálý styk s příslušnými německými úřady.“¹⁰²⁰

Fousek jako nový předseda ÚPV ČSSN chtěl vystoupit i ve styk s nejvyššími německými protektorátními představiteli. Požádal o přijetí u říšského protektora, státního tajemníka, ministerského dirigenta a vedoucího kanceláře říšského protektora Dr. Hanse Hermanna Völkerse, vedoucího kulturního oddělení svobodného pána Karla Alexe von Gregory a krajského vůdce NSDAP Konstantina Hösse za účelem představení se a vysvětlení úkolů a cílů ČSSN.¹⁰²¹

ÚŘP si však hodlal ponechat i vzhledem k březnovému stanovisku státního tajemníka prozatím k novému předsedovi ČSSN odstup. Byl proto přijat koncem června pouze státním podtajemníkem Dr. Kurtem von Burgsdorff.¹⁰²²

Počátkem srpna 1940 došlo k ostrému konfliktu mezi Fouskem a Bláhou. Předseda se rozhodl zrušit referát I. Spolu s GT ČSSN navštívil 30. července 1940 předsedu vlády, kterého požádal, aby byla zrušena arizační kancelář, neboť nebylo a není co arizovat a její zřízení bylo jedním z bodů výtek Eliáše bývalému předsednictvu

¹⁰¹⁹ Tamtéž.

¹⁰²⁰ Tamtéž.

¹⁰²¹ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 355, sign. 114 – 356 – 3.

¹⁰²² NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 355, sign. 114 – 356 – 4.

v březnu tohoto roku. Dále žádal zrušit referát I, neboť především zatěžuje finančně činnost svazu nehledě na to, že podle stanov tato činnost svazu vůbec nepřísluší. Eliáš dal Fouskovi za pravdu, že intervenční činnost svazu nepřísluší.¹⁰²³ Fousek se pro souhlas se zrušením referátu I obrátil i na KSP. V argumentech pro dále uváděl, že se intervenční činností se již zabývají jiné státní úřady, jako KSP, koordinační oddělení PMR. Posledním důvodem bylo, že intervenční činností Bláhy a jeho oddělení vznikají ČSSN časté nepříjemnosti ze strany německých úřadů.¹⁰²⁴ KSP neměla vůči Fouskové žádosti námitek.

Vážný osobní spor mezi Fouskem a Bláhou vygradoval 9. srpna 1940. V ten den vyšel ve Vlajce článek o Fouskovi: „Jedním z mála důstojníků bývalé rakousko-uherské armády vyznamenaným vysokým řádem Marie Terezie byl i pan Jan Fousek, který se naší veřejnosti stal známých teprve v poslední době, kde se s jeho jménem spojovaly určité kombinace politické povahy. Pokud se tak děje na základě toho, že je majitelem onoho řádu a že tedy tím jest jaksi osobností přijatelnou, pak bude nutno tyto předpoklady uvést na pravou míru. Bylo to někdy v roce 1921, kdy pan pplk. F. (zeť bývalého rakouského ministra veřejných prací Dr. Ing. Trnky) s chotí navštívili pana Fouska – tuším, že v Benešově – a přivezli mu z Vídně vojenské řády, mezi jiným i rytířský řád Marie Terezie, který mu byl v oné době právě propůjčen kuratorem řádu. Pan Fousek tehdy však všechny řády odmítl s poukazem, že nyní to vše pro něho jest pouhým brakem a že to odevzdá na zlatý poklad republiky. Což se také fakticky stalo. Pan Fousek tím provedl něco, co správně ohodnotit nespočívá v naší moci. Chceme přejít i to, že neměl práva to udělat, ježto řád mu nebyl darován, nýbrž toliko propůjčen. Pan Fousek odmítl odznak za osobní statečnost a za vojenskou čest, kterýchžto vlastností se právě nyní dovolává. Není snad záhodno, aby vhodnost jeho osobnosti k určitým politickým kombinacím byla na základě této skutečnosti přezkoušena.“¹⁰²⁵

Vlajka tento článek napsala na základě získaných pravdivých informací. Předtím se totiž objevila v kanceláři ČSV vdova po pplk. čet. Fridrichovi a výše zmíněný příběh vyprávěla Bláhovi a někdo z ČSV informaci Vlajce předal.¹⁰²⁶ Původce informace Fridrichová se byla u Fouska omluvit, že její nechtěnou neopatrností se stal Fousek terčem útoků a oznámila, komu tuto informace poskytla.

¹⁰²³ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 62 – 4.

¹⁰²⁴ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 4278/40.

¹⁰²⁵ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 4275/40.

¹⁰²⁶ Bláha po válce odmítl, že by tuto informaci předal. ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 1. Výpověď O. Bláhy z 28. listopadu 1945.

Předseda ÚPV ČSSN hned druhý den po vyjití článku ve Vlajce vedoucímu referátu I stručně písemně oznámil, že dnešním dnem končí činnost referátu I ČSSN a zároveň jej zprošťuje funkce místopředsedy ústředního vedení ČSSN i funkce místopředsedy české zemské skupiny s tím, že spisový materiál převezme 12. srpna 1940 T. Krejčí.¹⁰²⁷ Jenže toto písemné oznámení bylo předáno Bláhovi až v pondělí 12. srpna 1940 ráno.¹⁰²⁸ Další problém nastal se zproštěním z funkce místopředsedy ústředního vedení ČSSN i funkce místopředsedy české zemské skupiny. Bláha byl do této funkce jmenován dekretem státního prezidenta a podle Bláhy mělo platit, že ten kdo jmenuje, také odvolává a to se v tomto případě nestalo.¹⁰²⁹

Fousek dal zároveň ČTK k dispozici krátkou zprávu o zrušení referátu I ČSSN, která byla v neděli 11. srpna 1941 uveřejněna v tisku.¹⁰³⁰ Bláha se tedy informací, že jeho referát I již neexistuje, dozvěděl z novin, což jej notně rozlítilo.

Bláha 12. srpna 1940 v reakci na své odvolání napsal a odeslal tři následující dopisy,¹⁰³¹ v nichž se ohradil vůči jednání Fouska.

¹⁰²⁷ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 7, inv. č. 61, poř. č. 54.

¹⁰²⁸ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 4278/40.

¹⁰²⁹ Tamtéž.

¹⁰³⁰ Tamtéž.

¹⁰³¹ V prvním dopise Fouskovi uvedl. „V srpnu 1939 sešel jsem se poprvé s Vámi v kavárně v Praze za přítomnosti ing. arch. Havleny, který mi o Vás vykládal, že jste muž čestný a majitel řádu Marie Terezie, který Vám byl propůjčen za jakousi udatnost ve světové válce 1914 – 1918. Tehdy jsem Vás vybídl, abyste vstoupil do ČSSN. Vy jste to odmítl s poukazem, že jako rolník se nemůžete exponovat do věci neznámé, nevyzkoušené a vyčkáte, až jak to dopadne, poněvadž jste se nechtěl vystavit kritice svých českých spoluobčanů (sám Fousek po válce připouštěl, že k inkriminované schůzce došlo, o jejím průběhu se ale neshodli – pozn. aut.). Když pak později přihlásil jste se do svazu, měl jsem obavy z Vašeho členství, poněvadž jsem mezi tím slyšel, že jste oportunist a člověk nespolehlivý. Se zřetelem k Vašemu vysokému vyznamenání jsem svolil, abyste se stal členem svazu a po odchodu neosvědčivšího se rolníka Urbana stal i místopředsedou ČSSN. Pohříchu exponoval jsem se za Vás a propagoval jsem Vaši osobu u osobností německých úřadů. Když jsem se pak dozvěděl, že jste Vám propůjčený řád Marie Terezie z opportunity a svévolně zcizil a odevzdal na poklad republiky, vyzval jsem Vás, odpovídá – li to skutečnosti a vy jste přitakal. Po Vašem jmenování předsedou ČSSN, za které vděčíte jenom mně (Bláha rozhodně ve jmenování Fouska předsedou ÚPV ČSSN žádnou roli nehrál. Zde si přivlastňoval jako ostatně mnohdy i v jiných záležitostech zásluhy, které mu nepříslušely – pozn. aut.), protože jako člověk naprosto neznámý nebyl jste nikomu z vedoucích osobností protektorátu znám, upozornil jsem Vás na povinný mrav a slušnost a bezpočtukrát jsem Vás vybídl, abyste složil povinné návštěvy u pana říšského protektora a vedoucích osobností německých. Vy však k mému velikému překvapení jste věc odkládal přesto, že jste byl mnou u různých osobností již avizován. Tak se stalo, že když deputace dámského odboru ČSSN chtěla pozvat pana říšského protektora na plánovanou slavnost, jež měla být uspořádána ve prospěch Německého červeného kříže, nebyla panem říšským protektorem přijata, poněvadž jste Vy, jako předseda, nepovažoval za dosud možné se u pana říšského protektora představit a hlásit. Tím jste hrubě poškodil snahu a zájem ČSSN. Když jsem Vám to připomínal, tvrdil jste vždy, že se řídíte podle svého selského rozumu. Před několika dny se objevil v jistém časopise článek, kterým bylo veřejnosti sděleno, že jste jako voják světové války hrubě urazil čest starého válečníka tím, že jste z opportunity zcizil Vám propůjčený řád Marie Terezie a odevzdal jej tam – kam takové vysoké vyznamenání vojenské nikdy nepatřilo a nikdy nesmělo přijít. Podle mých informací odsuzuje se Váš nepěkný a opovržení hodný čin na německé straně ostře. Rozhodl jsem se proto Vás, jako zakladatel ČSSN, který si na tomto poli vydobyl určité zásluhy a který svůj celý volný čas věnoval jenom zájmům společné práce s Němci, abyste okamžitě opustil místo, na které jste nikdy přijít neměl a které dnes musí být obsazeno osobou požívající

úcty a vážnosti na německé straně a nikoliv člověkem tak přizpůsobivým, jako jste Vy. Žádám Vás, abyste mi dnes do 12 hodin sdělil, uposlechnete – li mého příkazu.“ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 4496/40.

I druhý dopis byl adresován Fouskovi. „Nahlédnutím do Národních listů, Českého slova a Národní politiky ze dne 11. srpna 1940 objevil jsem tento článek: ČSSN nebude se nadále zabývat intervenční činností, vykonávanou dosud referátem č. 1 v Bílkově ulici č. 19. Strany nechť se v záležitostech tohoto druhu obrací přímo na příslušné úřady. – ČTK. Dnes ráno pátral jsem po tom, kdo takový článek bez mého vědomí mohl uveřejnit a tu mi tajemník Suchý vykládal, že prý to asi učinil pan předseda sám. Po poslední rozmluvě, kterou jsem s Vámi měl v přítomnosti pana gen. Emila Fialy, jsem velice překvapen Vaším jednáním vůči mé osobě. Mluvil jsem s Vámi zřetelně, domníval jsem se, že mluvím k muži, přímému vojákovi. Je – li tomu tak, jak mi hlásil tajemník Suchý, pak musím Vám říci, že upřímně lituji, že jsem s Vámi tak mluvil, jak jsem tehdy učinil. Byl jsem minulý týden až do soboty večera ve své služební místnosti Praha I, Waldhauserova 19 a tu bych očekával, že budete mít tolik odvahy, abyste jako předseda svazu mne požádal Vás navštívit a abyste mi sdělil, co Vás k tomu přimělo rušit činnost referátu, který jste vy nezakládal, o který jste se nikdy nestaral, jehož obsah a výsledky vůbec neznáte a nevíte ani zásluhy, které tento referát pro českou veřejnost získal a jak je v české veřejnosti populární. Jako člen svazu jmenovaný státním prezidentem ujal jsem se věci jako muž a důstojník pevné cti a věrné oddanosti k národu, vlasti a svému státnímu prezidentovi. Je – li tomu tak, jak mi hlásil tajemník Suchý, že jste mi prý poslal nějaký zbavovací dekret, který jsem dosud neobdržel, pak Vám upírám právo se mnou takto jednat. Se zřetelem k dopisu, kterým Vám upírám schopnost být předsedou ČSSN, neberu nějaká Vaše hysterická rozhodnutí, kterým rozhodně schází jakýkoliv právní podklad, nepředám nikomu doklady k dílu, které jsem založil, sám vybudoval, jež vykazují velmi slušné výsledky, o které jste se Vy nikdy nestaral a kterému vy nerozumíte. Jedině pan státní prezident může v této věci rozhodnout a také jemu jedině podám výklad o všem, co jsem až do této chvíle pro vlast a národ vykonal. Pan prezident mne může v této věci sám soudit, nikoliv však člověk, který pohrdl vysokým vojenských vyznamenáním a poskvrnil tak naši starou vojenskou čest a tradici. Rovněž Vás upozorňuji, že je mi známo, že se domáháte šlechtictví na podkladě řádu, který Vám byl zapůjčen, který jste zcizil a urazil tak důstojnický sbor staré slavné rakouské armády. Upozorňuji Vás, abyste závčas svoji žádost odvolal a ušetřil tak další ostudu, jež by z tohoto jednání vzešla vůči starému důstojníku.“ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 4278/40.

K inkriminované debatě mezi Bláhou a Fouskem a za účasti E. Fialy mělo dojít 6. srpna 1940. Bláha označil Fouskovy pracovní metody ve svazu jako diktátorské, odmítl Fouskem naprosto neodůvodněné měnění zapracovaného personálu nezaučeným, dosazování osob z Berounska do svazu předsedou ČSSN, kterým přiznával neúměrně vysoké platy. Vyloučil, že by o vedoucím rozšiřoval jakékoliv pomluvy a Fouska nabádal k zintenzivnění činnosti svazu na kulturním poli, přípravě přednášek, kurzů. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 7, inv. č. 61, poř. č. 54.

Třetí dopis byl určen státnímu prezidentovi. „Svou činnost ve svazu pojal jsem jako zakládající člen povětivě, čestně a věnoval jsem se povětšinou navazování účelných a užitečných styků s kompetentními říšskoněmeckými úřady a osobnostmi. Právě tak zasahoval jsem osobně vždy a všude tam, kde toho bylo třeba a jak mi kancelář pana státního prezidenta ukládala. Ujišťuji Vaší Excellence, že jsem při všech intervencích a služebních výkonech jednal vždy čestně, nezištně jako čestný člověk pro českou věc a české lidi. Dnes doručil mi předseda svazu pan Fousek dopis, jímž mne zbavuje místa místopředsedy svazu bez jakéhokoliv odůvodnění a předběžného objasnění věci. Excellence, přikládám průklepy dopisů, kterým jsem odpověděl panu Fouskovi. Svaz jsem založil, exponoval se v době, kdy to bylo velmi nepopulární a jedině proto, že to bylo přáním Vaší Excellence. Konal jsem vše pro vlast a národ podle svého nejlepšího vědomí a svědomí. Nemohu se podrobit diktátu člověka – pana Fouska – který při založení ČSSN měl kdysi obavy, že by se mohl stát neoblíbeným, kdyby ve svazu spolupůsobil a přihlásil se, jakmile zjistil, že by mu z toho mohl kynout prospěch. Tou dobou, kdy mi byly posílány výhružné dopisy a rozsudky smrti za to, že jsem pracoval ve svazu pro dorozumění s Němci, sondoval opatrně pan Fousek půdu, přišla – li jeho doba a přihlásil se hlasem kajčnicka v okamžiku, který považoval pro sebe a své plány za výhodný. Jsem starý voják, zvyklý na přímou, jasnou řeč, proto považují jednání pana Fouska za krajně neupřímné a zákeřné a prosím Vaší Excellence, aby rozhodnutí pana Fouska zrušila. Excellence, doba pro náš národ je tak vážná, že nelze připustit jakékoliv tříštění. NS bylo poskrybováno – vlastně už neexistuje – zbývá toliko ČSSN. Ten se nesmí tříštit a vybíjet v malicherných osobních půtkách. Brněnská skupina chce se odpoutat. To se nesmí stát a proto prosím o laskavé povolení okamžité audience, abych Vám excellence mohl věc ústně hlásit.“ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 4277/40.

Fousek požádal 14. srpna 1940 KSP, aby byl Bláha zbaven i členství v ÚPV ČSSN. Tento den došlo do KSP také memorandum frontových vojáků, pod nímž se podepsali čtyři frontovní důstojníci, jehož inspirátorem a možná i autorem byl Bláha. Frontovní vojáci informovali státního prezidenta, že nesou velmi těžce, že jim byl ve svazu vnucen ÚPV, který nevyhovuje zásadám, které se snažili frontovní vojáci v ČSSN uplatnit a to bez ohledu na to, že ze středu svazu byli odstraněni kamarádi, kteří se o vybudování svazu vysoce zasloužili. Jako staří vojáci uposlechli rozhodnutí státního prezidenta a podřídili se. Od května 1940 ale nové vedení svazu nevykonalo téměř nic, co by zvýšilo význam svazu na venek. Tato okolnost ovšem vrhá špatné světlo na bývalé rakouské důstojníky a vojáky, takže jejich dobrá snaha o spolupráci s Němci se nemůže uplatnit, což je jim německou stranou vykládáno za zlé. Nemohou proto k současnému vývoji a stavu ve svazu mlčky přihlížet a žádají o přijetí deputace vedené gen. čet. v.v. Otto Bláhou, aby ústně státnímu prezidentovi naznačila, jaké směry je nutné ve svazu nastoupit, aby jeho dobrá pověst s ohledem na poměr k Němcům byla napravena. Nakonec byl Hácha upozorněn, že pokud nebude vyhověno jejich žádosti o přijetí deputace, nezbude jim nic jiného než oznámit příčiny jejich vystoupení z ČSSN říšskému protektorovi, který svého času kladl účasti frontových vojáků v ČSSN značný význam.¹⁰³²

O vzniklé situaci se ještě týž den radili Kliment s Remzou a shodli se, že činnost Bláhy v ČSSN se často vyvíjela nežádoucím a pro budoucnost ČSSN nezdravým směrem. Oba se rozhodli pro následující postup. Žádost frontových vojáků o audienci u státního prezidenta bude odmítnuta. Bláhovi bude dále sděleno, že státní prezident považuje za vnitřní věc svazu a záležitost předsedy, jak budou funkce rozděleny a po osobní stránce obsazeny. Bláhovy výtky vůči Fouskovi dle názoru Háchy nejsou na újmu důstojnické cti. Naopak státnímu prezidentovi by bylo milé, kdyby Bláha uznal přeháhlenost svých výroků vůči Fouskovi. S Fouskovou žádostí na zrušení členství Bláhy v ÚPV bylo rozhodnuto zatím vyčkat do doby, dojde-li reakce Bláhy na dopis z KSP. Bylo ale již připraveno znění dopisu, v němž KSP oznamovala, že na návrh předsedy ÚPV ČSSN státní prezident zprostil Bláhu členství v ÚPV ČSSN.¹⁰³³

Jak Remza s Klimentem postup rozmysleli, tak se také stalo. Bláha byl informován, že jej nemůže pan státní prezident přijmout pro velký soubor naléhavých vládních prací. Obsah Bláhova sdělení je státnímu prezidentovi znám z Bláhových

¹⁰³² AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271, sign. D 4088/40.

¹⁰³³ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 4278/40.

dopisů i ze znalosti věci. Je toho přesvědčení, že uzná – li předseda ÚPV ČSSN za vhodné, aby ČSSN nepodnikal nadále intervence v policejních a soudních věcech, obstarávaných referátem I, nepřekročil tím nijak meze své působnosti, zejména když intervenční činnost svazu, i když byla vedená nejlepší snahou a byla z tohoto hlediska blahovlnně přijímána, mohla leckdy vzbudit nesprávnou představu o poslání svazu. Pokud šlo o osobu předsedy ÚPV, Hácha dal Bláhovi zřetelně najevo, že nepomýšlel na změnu osoby v této funkci. Bláha byl dále upozorněn, že ve věci jeho dopisů Fouskovi došla na jejich autora od adresáta státnímu prezidentovi stížnost vůči použitým výrazům v nich. Státní prezident považuje výrazy za přenáhlené a bylo by mu milé, kdyby přenáhlenost svých výrazů vůči Fouskovi Bláha uznal.¹⁰³⁴

Předsednictvo ČSSN v čele s Fouskem rovněž 14. srpna 1940 sdělilo ÚŘP, že intervenční činnost referátu I je zastavena na příkaz KSP a předsedy protektorátní vlády a je převedena na koordinační oddělení PMR. Zároveň předsednictvo ČSSN požádalo ÚŘP, aby bylo vzato na vědomí, že nikdo není jménem ČSSN oprávněn u německých úřadů intervenovat.¹⁰³⁵

V denní zprávě SD z téhož dne je uvedeno, že došlo v ČSSN znovu ke sporům, protože vedoucí svazu Fousek z příkazu ministra dopravy Havelky odvolal z funkce Bláhu a zavřel intervenční kancelář svazu. Bláha odpověděl, že toto rozhodnutí nebere na vědomí již proto, že Fouska jako předsedu nemůže uznat, protože tento ještě v srpnu 1939 odmítl vstoupit do svazu, protože Němci českomoravský prostor přeci brzo opustí.¹⁰³⁶

I přes spory v ČSSN sdělil ÚŘP v srpnu 1940 vedoucí úřadovně SD v Praze, že pan říšský protektor se sám rozhodl, že by měl být učiněn s novým předsedou ČSSN pokus navázat spojení.¹⁰³⁷ K navázání kontaktu ale došlo až na jaře příštího roku.

O Fouskovi přes konflikt s Bláhou vedoucí úřadovna SD v Praze neměla špatné mínění. Podle zjištěných informací vedoucí úřadovnou SD „se charakterově zdá být Fousek zcela v pořádku. Jeho úsilí spolupracovat s Němci by mohlo být otevřené a čestné.“ Zároveň ale byla vyřčena domněnka, že je použit pouze jako vývěsný štít vůči Němcům.¹⁰³⁸

¹⁰³⁴ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 4278/40.

¹⁰³⁵ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 355, sign. 114 – 356 – 3.

¹⁰³⁶ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 355, sign. 114 – 356 – 3. Je pozoruhodné, že SD měl téměř okamžitě přehled o tom, co se v ČSSN děje. Přitom počet zasvěcených nebyl v tomto případě nijak zvlášť rozsáhlý. Jedná se o příkladnou ukázkou, jak denunciantství mezi Čechy dobře fungovalo.

¹⁰³⁷ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 355, sign. 114 – 356 – 3.

¹⁰³⁸ Tamtéž.

Fousek byl v této době důkladněji prověřen německými bezpečnostními orgány kvůli připravované knize o dějinách řádu Marie Terezie. Výše zmíněné informace byly doplněny velitelem Sipo a SD v tom smyslu, že „nyní je Fousek neočekávaně Čechy deklarován jako politická osobnost prvního řádu. Domnívají se, že v něm našli vhodného muže, který skrze svoji politicky nezatíženou, bezvadnou minulost a skrze zásluhy pro rakouskou armádu, jakož i fakt jeho ženitby s Němkou, by mohl být použit jako vývěsní štít pro českou loajální politiku. Nějaké protiněmecké zaměření nebo činnost Fouska nemohla být do nynějška zjištěna. Vůči pojmnutí osobnosti Fouska do vydávaného díla Dějiny Řádu Marie Terezie nemohou být žádné pochyby.“¹⁰³⁹

Spor mezi Bláhou a Fouskem bylo třeba vyřešit. Proto se Havlena dostavil 23. srpna 1940 do KSP a nabídl se jako zprostředkovatel sporu Bláha versus Fousek. Havlena navrhl, aby si KSP vyžádala dopisy Bláhy Fouskovi a dopis Fouska Bláhovi, v němž ho zprošťuje funkcí místopředsedy ÚPV ČSSN a české zemské skupiny téhož. Bláha by pak sám podal žádost státnímu prezidentovi, aby byl funkcí zproštěn. Poté měli být oba pozváni do KSP a vyzváni, aby spor, který mezi nimi vznikl, pokládali za anulovaný a jejich dopisy byly zničeny. Remza na toto řešení přistoupil. KSP hned druhého dne požádala Fouska a Bláhu, aby odevzdali dopisy, které si navzájem poslali.¹⁰⁴⁰

Bláha změnil taktiku ve snaze dehonestovat Fouska a počátkem září oznámil KSP nepořádky v ústředí ČSSN. Po jeho oznámení byla provedena kontrola v ústředí ČSSN. Kontrola finančního hospodaření skončila bez závad. Ve věci proplácení odměn za práci přesčas nebyly shledány žádné nedostatky. Rovněž nebyla zjištěna žádná pochybení při manipulaci s poštovními známkami. Potvrdilo se ovšem, že v ústředí je zaměstnána osoba v minulosti odsouzená k několikaměsíčnímu trestu odnětí svobody.¹⁰⁴¹ Pro Fouska výsledky kontroly žádný dopad neměly.

Fousek s Bláhou a jako prostředník Havlena starší se sešli 4. září 1940 v KSP u Remzy. Remza na počátku jednání uvedl, že Fousek jednal po předchozí dohodě s KSP, když rozhodl o zrušení činnosti intervenčního odboru ČSSN a když dal o tom zprávu tisku. Forma obou dopisů, kterou Bláha adresoval Fouskovi, byla podle státního prezidenta minimálně poněkud ukvapená.¹⁰⁴² Remza k tomu dodal za sebe, že forma

¹⁰³⁹ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 220, sign. 114 – 222 – 12.

¹⁰⁴⁰ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 4437/40.

¹⁰⁴¹ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 4570/40.

¹⁰⁴² AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 4709/40.

obou dopisů byla přinejmenším pisatele nedůstojná.¹⁰⁴³ Proto Bláhu státní prezident 14. srpna 1940 dopisem upozornil, že by mu bylo milé, kdyby vůči Fouskovi přenáhlenost svých výrazů uznal. Poté následovala delší výměna názorů mezi Fouskem, Bláhou a Havlenou.¹⁰⁴⁴ Bláha zahájil svoji obhajobu sebechválou, že to byl on, kdo se na přání státního prezidenta stal spoluzakladatelem ČSSN a rovněž on to byl, kdo pro svaz našel Fouska. Proto si nezasloužil, aby s ním bylo jednáno způsobem, jak činil Fousek. Další výměna názoru mezi Fouskem a Bláhou trvala dvě hodiny. Remza navrhl řešení, že oba se hned na místě usmíří, nebo bude věc předána smírčímu soudu. Poté se ujal slova Havlena a apeloval na oba, aby si uvědomili, že jejich nedorozumění může vrhnout na veřejnosti špatné světlo na svaz, který oba reprezentují, a pokud by se o tom dozvěděly okupační úřady, mohlo by to mít nepříjemné dozvuky.¹⁰⁴⁵ Bláha nakonec prohlásil, že uznává přenáhlenost svých výrazů, jichž vůči Fouskovi v obou dopisech použil, a že dnes lituje, že s napsáním obou dopisů nepočkal alespoň 24 hodin. Požádal však, aby se funkce místopředsedy v přípravném výboru mohl vzdát sám a hodlá proto sám požádat státního prezidenta, aby jej funkce zprostil. Učiní tak ihned, jakmile MV schválí stanovy SV. Fousek na toto řešení přistoupil.¹⁰⁴⁶ Rozhovor byl ukončen tím, že si Fousek s Bláhou podali navzájem ruce a oba odjeli spolu z Hradu. Dopisy, které si spolu vyměnili, s jejich svolením Remza roztrhal.¹⁰⁴⁷

Jenže schvalování stanov SV se protáhlo. Fousek s T. Krejčím Bláhovu demisi v KSP u Remzy 4. října 1940 urgovali. Remza povolal následujícího dne k sobě Bláhu a vysvětlil mu, že je teď vhodná doba, aby podal demisi, což také písemně učinil do rukou Fouska.¹⁰⁴⁸

Bláhovi poděkovalo předsednictvo ČSSN 15. října 1940 co nejsrdečněji za vykonanou práci, kterou nezištně vykonal v plné odpovědnosti svazové práci. Fousek se pateticky loučil s Bláhou slovy: „Vaše jméno bude navždy zapsáno jako jednoho ze zakladatelů a průkopníků českoněmecké spolupráce.“¹⁰⁴⁹

Okolnosti, že problém s Bláhou řešil Fousek pouze s KSP a nikoli s předsedou protektorátní vlády si všiml i SD. V měsíční zprávě vedoucí úřadovny SD v Praze za měsíc říjen 1940 bylo konstatováno, že ČSSN byl dosud spjat s NS. Nedávno ale došlo

¹⁰⁴³ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 4496/40

¹⁰⁴⁴ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 4709/40.

¹⁰⁴⁵ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 4496/40.

¹⁰⁴⁶ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 4709/40.

¹⁰⁴⁷ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 4496/40.

¹⁰⁴⁸ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 5160/40.

¹⁰⁴⁹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 7, inv. č. 61, poř. č. 54.

k jeho podřízení KSP.¹⁰⁵⁰ A bylo tomu skutečně tak. Fousek se teď plně orientoval na KSP. Na Eliáše se obracel málokdy.

3.1.3. Český svaz pro spolupráci s Němci za Fouskova vedení

V ČSSN ale klid ani po odchodu Bláhy zcela nenastal, když došlo k další aktivizaci moravských členů. Belcredi a Krippner byli v polovině září 1940 přijati státním prezidentem. Předložili několik návrhů a požadavků, z nichž některé mohly mít v případě realizace vážné důsledky. Belcredi státního prezidenta informoval, že o své vůli navštívil předsedu Bund der Deutschen im Osten vedoucího moravské odbočky ÚŘP Horsta Naude. Krippner zase jednal taktéž o své vůli s velitelem brněnského Gestapa Herrmannem. Belcredi přitom s německými činiteli vyjednával vznik obdobné instituce, jako je ČSSN u německé strany a pak vytvoření společného komitétu, které by spravovalo problematiku českoněmecké spolupráce. Oba dále žádali zastoupení moravských členů ČSSN ve VNS. A také si stěžovali na Fouska, že slíbil, že tuto věc přednese státnímu prezidentovi, ale neučinil tak. Hácha se vyjádřil ve věci zastoupení moravských členů ČSSN ve VNS dosti zdrženlivě. Argument, že z české zemské skupiny ČSSN jsou ve VNS tři členové, zatímco z moravské nikdo, Hácha odmítl, neboť Fousek je ve VNS jako předseda ČSSN, a jeden ze zbývajících dvou členů je původem z Moravy. Přesto ale Hácha slíbil, že věc promyslí.¹⁰⁵¹ Splnění tento požadavek byl částečně až se jmenováním dalšího VNS.

Další obdobný návrh vedení moravské zemské skupiny, aby všichni členové ústředního vedení ČSSN byli automaticky jmenováni členy VNS a to po dobu své funkce v ÚPV ČSSN,¹⁰⁵² přijat ovšem nebyl. Tyto snahy neušly pozornosti vedoucí úřadovny SD, která poznamenala, že tyto snahy byly podniknuty za souhlasu Fouska a většiny členů předsednictva, kteří si slibovali od toho získání vyšších postů v NS. Tyto snahy ale vyvolaly silný odpor v NS.¹⁰⁵³

Další požadavek Belcrediho a dalších členů moravské zemské skupiny, aby dostali celoroční jízdenky na Českomoravské dráhy zdarma jako členové VNS, byl ministerstvem dopravy odmítnut z důvodu, že NS je veřejnoprávní institucí zatímco

¹⁰⁵⁰ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 35, sign. 114 – 9 – 20.

¹⁰⁵¹ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 4774/40.

¹⁰⁵² AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 5382/40.

¹⁰⁵³ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 36, sign. 114 – 9 – 28. Souhrnná měsíční zpráva o politickém vývoji v protektorátu za měsíc listopad 1940.

ČSSN nikoli. Členům VNS proto náležejí výhody analogicky jako členům bývalého národního shromáždění. Přesto ale ministerstvo dopravy vyšlo vstříc Belcredimu a dalším, že si mohou koupit roční jízdenku za sníženou cenu 1500 K.¹⁰⁵⁴

ČSSN teprve rok po svém vzniku zahájil činnost i směrem k občanům a nezabýval se pouze vnitřními problémy. Předně začaly být zakládány okrskové skupiny. Nejprve v sídlech Oberlandrátů, později i dalších městech. Zvláštní pozornost přitom byla věnována Praze a olomouckému kraji, kde byla činnost NS zastavena. ČSSN teď měl zde částečně činnost NS suplovat. Okrskové skupiny byly zřizovány v místech, kde bylo alespoň 50 členů ČSSN.¹⁰⁵⁵ Jen do konce roku 1940 bylo ustaveno na 150 okrskových skupin.¹⁰⁵⁶ Předsedu okrskové komise jmenovala příslušná zemská skupina stejně jako přípravný výbor o 10 – 16 členech. Členem výboru byli předseda, místopředseda, jednatel, pokladník, dva revizoři účtů a zbytek odborní referenti. Stejnou strukturu měly i zemské skupiny.¹⁰⁵⁷ Schůze zemských skupin se podle organizačního řádu měly uskutečňovat každý měsíc, z finančních důvodů ovšem byly pořádány jednou za čtvrt roku.¹⁰⁵⁸

Svaz dále pořádal jazykové kurzy, aniž by přitom měl na to peníze. V listopadu 1940 navštěvovalo tyto kurzy na 5000 účastníků. Fousek, Mertl a T. Krejčí požádali v polovině listopadu ministerstvo školství (dále jen MŠ), aby poskytlo na tyto kurzy přiměřenou finanční podporu. MŠ však poskytlo pouze 30 000 K a pochybovalo, že bude moci poskytnout další peníze do konce roku, neboť příspěvek muselo schválit MF a ÚŘP.¹⁰⁵⁹ V lednu následujícího roku pak poskytlo ještě dalších 50 000 K.¹⁰⁶⁰

První velkou veřejnou akcí ČSSN a jeho předsedy byla veřejná propagace Goebellova projevu zástupcům českého uměleckého a literárního světa. V sobotu na sv. Václava roku 1940 byla ve velkém sále na Žofíně uspořádána manifestace, které se zúčastnilo na 2250 osob. V krátkém uvítacím projevu Fousek zhodnotil velký význam říšskoněmecké branné moci, která bojuje za lepší budoucnost evropských národů a vzdal úctu Vůdci a říšskému kancléři, který v této době buduje nový světový řád. Poté Fousek přivítal hosty, z vlády ministry Krejčího a Kratochvíla, z KSP Klimenta. Následně byly přečteny pozdravné telegramy Vůdci, říšskému protektorovi, státnímu

¹⁰⁵⁴ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 4178/40. Cena jízdenky ale nebyla nikterak zanedbatelná.

¹⁰⁵⁵ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 5771/40.

¹⁰⁵⁶ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 2360/41.

¹⁰⁵⁷ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 5771/40.

¹⁰⁵⁸ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 6170/40.

¹⁰⁵⁹ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 5925/40.

¹⁰⁶⁰ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 348/41.

tajemníkovi, ministru propagandy a státnímu prezidentovi. Teprve poté došlo na výklad operního pěvce Pavla Ludikara, šéfredaktora Národní politiky Václava Crhy a přednosty ČTK Hofmana o dojmech z cesty do Říše a o jejich přijetí u ministra propagandy.¹⁰⁶¹

Fousek přikládal této akci velký význam. Obeslal všechny veřejné instituce pozváním na tuto akci a jejich přední činitele vyzval, aby se jí účastnili.¹⁰⁶² Z řad čelních představitelů politické a veřejné správy se ovšem tato aktivistická akce přes vážnost doby netěšila velkému zájmu, natož nadšení, jak je patrné z množství omluv pro neúčast z důvodu velkého pracovního zaneprázdnění.

Zintenzivněna měla být i přednášková činnost a to nejen v Praze, jako doposud, ale i na venkově. Bláhu a Havlenu jako nejčastější řečníky teď měli nahradit Fousek, T. Krejčí a Mertl. Nejčastěji na veřejných shromážděních hovořili T. Krejčí o sociální politice Třetí říše a Mertl o zásadách nacionálního socialismu. Svaz dále vydával svoji knihovnu, sérii brožur pojednávajících o Třetí říši, jejích politikách (školské, sociální, rasové atd.) a veřejných institucích Velkoněmecké říše (NSDAP, DAF, RAD atd.).¹⁰⁶³

Fousek zahájil své přednáškové turné počátkem října v Berouně.¹⁰⁶⁴ V dalším projevu o měsíc později v Dobříši se kriticky vypořádal s ČSR.¹⁰⁶⁵ Několik Fouskových článků vyšlo i v novinách.¹⁰⁶⁶

¹⁰⁶¹ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 56, sign. zprav. 1.

¹⁰⁶² NA, f. Ministerstvo financí 1918 – 1949, kart. 299, inv. č. 1812.

¹⁰⁶³ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 1535, sign. 225 – 1535 – 4.

¹⁰⁶⁴ V projevu mimo jiné prohlásil, že svoji převzatou povinnost věrně splní a splní ji při vědomí, že tím koná dobrou a poctivou službu svému národu, který se musí oprostít od šeptaných omylů, které jej přivedly na pokraj zkázy. Tuto povinnost splní, poněvadž je přesvědčen, že cesta, kterou se vydal státní prezident, je jediná možná a správná. Vyzval všechny šířitele tajemných zpráv, ať také jednou řeknou, jak Anglie nebo jiný spasitel upraví naší příští budoucnost. Poté odsoudil činnost emigrace a pokračoval: „Myšlenka českoněmecké spolupráce se musí stát majetkem celého českého národa. Šíříme a budeme šířit tuto myšlenku v přesvědčení, že je správná a jediné ona jediná zaručuje národní existenci a svébytnost. Český národ musí závčas poznat význam německého nacionálního socialismu a včlenit se do jeho řádu, aby se skutečně mohl stát jednou z nejvýznamnějších složek Velkoněmecké říše, v níž má plnit své dějinné poslání. Jako věrní Češi se hlásíme za věrné občany Říše – to je naše budoucnost a program, jehož naplněním chceme prokázat nezištnou a poctivou službu českému národu.“ Výňatky z projevu otisky i některé celoprotektorátní deníky jako např. Venkov. ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 62 – 4.

¹⁰⁶⁵ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 355, sign. 114 – 356 – 3.

¹⁰⁶⁶ V článku Ne zpět – kupředu!, otištěném 16. listopadu 1940 ve Venkově prohlašoval, „že 28. říjen přestal pro nás být dnem slávy a opojení, ale je potřeba, aby pro nás zůstal dnem střízlivých úvah a poučení. V dané chvíli povinností všech jest, aby poctivě a skutečně plnili svůj úkol na pozicích, které určil osud. Je příkazem konstatovat historické omyly a zaměřit všechny národní síly ve směru, který nám určuje 15. březen 1939 a naše nové poslání v nové Evropě.“ Podle Fouska není řízené válečné hospodářství již jen pouhým válečným opatřením, ale praktickým socialismem. Každý by se měl ze široka rozhlédnout a poznal by, že nastal téměř přes noc s nacionálněsocialistickou revolucí v dějinách lidstva úžasný obrat, na který se žádná jiná revoluce v dějinách neodvážila pomyslet. ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti Praha, sign. 300 – 3 – 2.

Domáci odboj sledoval a hodnotil tuto činnost Fouska s nevolí a v polovině listopadu 1940 do Londýna sdělil: „Rytíř Jan Fousek – předseda ČSSN, vysloužil si ostruhy již za Rakouska. Dnes má hlavní zásluhu v tom, že občas krmí naše lidi svými hloupými a trestuhodnými názory.“¹⁰⁶⁷ Doc. Vladimír Krajina dokonce v jedné z depeší Londýn žádal, aby byl v rozhlase napaden ČSSN a rytíř Fousek. Zbytečně se totiž exponují.¹⁰⁶⁸

Fousek si svoji činností nezískal vděk ani na opačné straně, u ČNST – Vlajky. Srpnový výpad kvůli nakládání s vyznamenáním nebyl jediný. V letáku Vnitropolitického zpravodajství Vlajky (VZV) z počátku října 1940 bylo napsáno. „Předsedou ČSSN je důvěrný přítel rotariánského padoucha Havelky rytíř Fousek. Toto přátelství je jasným důkazem, že ČSSN nechce být skutečným převychovatelem českého národa k říšskému myšlení, ale že se jedná o další taktickou kulisu, která má v případě krachu NS šikovně volenou firmou situaci zachránit. Je ovšem zajímavé, že páni z ČSSN dovedou vykládat, respektive konkrétně předčítat o výhodách různých říšských zařízení, ale nevysvětlují přitom, proč tyto výhody nebyly dosud zavedeny u nás. Pan Fousek za republiky, kdy šlechtictví nebylo v módě, odmítl přijetí řádu Marie Terezie. Nyní se s ním ovšem za změněných poměrů sebevědomě chvástá. To je nejlepším dokladem pro úroveň tohoto charakteru. A vzpomeňte, jaký pán, takový krám.“¹⁰⁶⁹

V projevu nazvaném Sedláci a dělníci se Fousek obrátil proti demokratickému zřízení první republiky: „Horovali jsme příliš pro demokratickou osobní svobodu. Nadhodnotili jsme jí tak, že původní pojem ztratil obsah a zůstal jen symbol, který zneužívali chytráci, aby získali a upevnili svoji nadvládu nad slabšími a nad poctivci. Liberalistické zásady volného podnikání umožňovaly tzv. silným jedincům, aby si v užívání své osobní svobody podmaňovali a podřizovali ostatní. Přitom mazaní kejklíři dopřávali chudákům, aby se o svobodu rvali. Volební hesla zvučela voláním po jednotné frontě sedláků a dělníků, ale rafinovaná agitace a noviny štvaly je proti sobě navzájem. Dělník nesměl vědět, že kořistníci hýří v hernách a v barech, aby mohl chalupníkovi závidět kus chleba. Účelem podnikání nebyla výroba, ale zisky, vedle kterých stala se práce nutným zlem jako trest boží. Nepochopitelný stav nezaměstnanosti při zastavených továrnách, mizerných silnicích a nesčetných jiných pracovních možnostech stejně jako hlad a nedostatek oděvů při ničení nadbytku a zásob pšenice, bavlny a jiných potřeb, to bylo vyvrcholení kapitalisticko – liberalistického šílenství, kterému byli sedlák a dělník pouhým zdrojem zisku a zbožím. Politické strany vedly do volebního boje proti sobě stavy a třídy, aby mohlo řídicí ústředí plánovitě vykonávat svou moc nad celými státy a národy, zmítajícími se slabostí vnitřního rozvratu. Nakonec platilo více než kdykoliv jindy heslo Rozděl a panuj!“ Tamtéž.

Fousek v druhé části projevu vyzvedával nový spravedlivý sociální řád, zavedený ve Třetí říši. Odsoudil liberalismus v hospodářství a prohlásil, že mocné Německo Adolfa Hitlera vyneslo nad Evropou jen předem připravený osud, ve kterém si každý svým dřívějším životem zasloužil svůj spravedlivě určený osud. Na závěr prohlásil, že právě dělníci a sedláci musí být nositeli tvořivého aktivismu, který jediný spolu s kázní a pořádkem může zajistit v pohnutých dobách národní budoucnost. ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 62 – 4.

¹⁰⁶⁷ NA, Ministerstvo vnitra – Londýn (1913) 1940 – 1945 (1947), kart. 120, inv. č. 681, sign. 2 – 11 – 23a.

¹⁰⁶⁸ VÚA – VHA, f. Velitelství vojenské zpravodajské služby, sign. 37 – 10 – 41.

¹⁰⁶⁹ NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 39, inv. č. 106.

K dalšímu ataku se Fouskovi dostalo ve VZV koncem ledna 1941. „Pane rytíři Fousku – tak věrný příteli rotariána Havelky, nemohl byste nám vysvětlit, co jest příčinou toho, že čekáte, pane rytíři? Až to Anglie vyhraje? Prozradil snad Vám rotarián Havelka, že už to nebude dlouho trvat a situace se podstatně změní v náš (tj. zednářsko-rotariánský) prospěch.“¹⁰⁷⁰

Vůdce ČNST – Vlajky dal dokonce pokyn spolehlivým členům Vlajky, aby sledovali Fouska a sbírali o něm informace.¹⁰⁷¹ Rys sám prohlašoval v polovině září 1940, že postoj Vlajky k ČSSN je kritický, ba skeptický a to již z toho důvodu, že jeho předsedou je von Fousek.¹⁰⁷²

Přes zintenzivnění činnosti ČSSN na podzim nepanovala s rozsahem a výsledky jeho práce spokojenost na německé straně. V prosinci 1940 v časopisu *Böhmen und Mähren* konstatoval říšský protektor, že „směrodatná česká místa a osobnosti poukázaly již často na nezbytnost zahájit a uskutečnit plánovitou výchovu národa k říšské myšlence. Často se také mluvilo o tom, že k tomuto účelu mělo by být použito jistých existujících organizací a jest zajisté třeba, aby takováto práce, jdoucí do šířky a do hloubky, byla prováděna systematicky. Musím však konstatovat, že ony organizace nesplnily svůj úkol. Tyto organizace jsou, pokud nejsou vůbec jen aparáty kancelářskými, zatíženy tak četným stranickým balastem, že sotva ještě učinily více, nežli prohlášení a plánování. Jest již na čase, aby totéž odpovědné osoby uznaly. K tomu také patří, aby nejen se nekladly pozitivním silám, ochotných ke konstruktivní práci, překážky v cestě, nýbrž aby se podporoval jejich rozvoj. V tomto směru existují možnosti a je třeba je vidět.“¹⁰⁷³

S novým rokem ale zvýšená aktivita ČSSN i jeho předsedy ustala. Fousek se teď daleko více soustředoval na posílení pozice ČSSN i své vlastní.

Předseda ÚPV Fousek, místopředseda ÚPV Mertl a GT T. Krejčí požádali počátkem března 1941 prostřednictvím memoranda předsedu protektorátní vlády o uznání ČSSN jako konstruktivního činitele, který poctivě usiloval svou činností o vytvoření předpokladů pro českoněmeckou spolupráci. Dále žádali přesně ujasnit, upravit a formulovat poměr NS a vlády k ČSSN a formulovat vzájemné vztahy a vymezení úkolů pro další harmonickou spolupráci. Bez toho nemohli zmínění

¹⁰⁷⁰ NA, f. Generální velitel četnictva 1918 – 1942, kart. 39, inv. č. 107.

¹⁰⁷¹ NA, f. Ministerstvo vnitra – nová registratura 1939 – 1947 (dodatek – sign. E), kart. 12074, inv. č. 362, sign. varia III.

¹⁰⁷² ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti II, sign. 315 – 198 – 18.

¹⁰⁷³ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 1535. sign. 225 – 1535 – 4. Byť Neurath nikoho adresně neoznačil, je zcela zřejmé, že z organizací měl na mysli NS a ČSSN.

funkcionáři ČSSN nést odpovědnost za další činnost ČSSN. ČSSN nechtěl být podle autorů memoranda nikomu konkurentem, ale také ne kulisou nebo mouřenínem.¹⁰⁷⁴

Všichni tři autoři memoranda navštívili 11. března 1941 předsedu protektorátní vlády. Obsahem debaty mělo být Fouskovo memorandum zaslané Eliášovi. Předseda ČSSN zopakoval žádost, aby byly ujasněny úkoly a postavení ČSSN k NS. Podle Fouska až dosud zaujímal ČSSN k NS šetrný postoj, třeba si byl vědom, že by se z druhé strany mohlo čekat něco jiného. ČSSN nechtěl dělat podle Fouska NS konkurenci. Fousek měl za to, že loajalita a aktivita by se měla projevovat právě teď a nikoli, až válka skončí s příznivým výsledkem pro Němce. Předseda protektorátní vlády Fouska ujistil, že postoj vlády k ČSSN je naprosto pozitivní. Eliáš souhlasil s názorem Fouska, že je třeba poměr ČSSN a NS vyjasnit a má proto v úmyslu svolat v nejbližší době poradu zástupců NS a ČSSN, v níž by byla věc podrobně prodiskutována.¹⁰⁷⁵

Jak z obsahu debaty vyplývá, Fousek nejen že v této době věřil ve vítězství Německa, ale prosazoval jasný aktivistický postoj. Zároveň je patrné, že se osmělil k tomu, aby ČSSN vyzvedl minimálně na úroveň rovnocenného partnera vůči NS. Výsledek debaty s předsedou vlády však nevyzněl pro Fouska příliš pozitivně. Eliáš se uchýlil pouze k obecným proklamacím zásluh ČSSN a slibu vzájemný poměr NS a ČSSN v budoucnosti řešit. Předseda protektorátní vlády rozhodně neučinil konkrétní sliby zlepšit postavení ČSSN, jak snad Fousek očekával a je patrné, že Fouskovým snahám po větším vlivu ČSSN na veřejné dění v protektorátu nebyl vůbec nakloněn, natož Fouskovou iniciativou nadšen.

Předseda ÚPV ČSSN byl rozladěn stávající situací. ČSSN se setkával s nepochopením na úřadech. Fousek si KSP v dopise 7. dubna 1941 stěžoval, že mnohde přednostové úřadů náborové akce do ČSSN blokují a žádal, aby bylo veřejně upozorněno na význam a důležitost svazu.¹⁰⁷⁶

Fousek, Mertl a T. Krejčí vzhledem k rezervovanému postoji exekutivy v čele s předsedou protektorátní vlády požádali 16. dubna 1941 dopisem Háchu, aby byli zproštěni svých funkcí v ČSSN. Svoji žádost odůvodňovali přesvědčením, že nebyly splněny morální ani finanční předpoklady pro úspěšnou činnost ČSSN.¹⁰⁷⁷ Je však možné, že touto žádostí pouze sledovali pokus zvýšit nátlak na Eliáše ve snaze, aby vyhověl jejich požadavkům, neboť téhož dne Fousek pověřil Mertla a T. Krejčího, aby

¹⁰⁷⁴ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 675/41.

¹⁰⁷⁵ NA, f. Předsednictvo ministerské rady 1918 – 1942, kart. 354, inv. č. 1172, sign. 874.

¹⁰⁷⁶ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 1491/41.

¹⁰⁷⁷ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 1559/41.

svaz zastupovali při rozpravě s vládou a NS o vymezení vzájemných úkolů.¹⁰⁷⁸ Události však koncem dubna nabraly zcela jiný směr. Fousek se stal v květnu 1941 vedoucím VNS a zmíněné memorandum i žádost o uvolnění z funkcí se staly bezpředmětnými.

Výrazný pokles aktivity ČSSN od počátku roku směrem k činnosti na veřejnosti zaznamenala i německá strana. Státní tajemník žádal prostřednictvím svého osobního tajemníka Roberta Giesse počátkem března 1941 vedoucí úřadovnu SD v Praze o krátké a pregnantní stanovisko k ČSSN. Giess přitom předjímal, že stanovisko musí dojít k výsledku, že na aktivní kontakt se svazem nelze vůbec myslet. Frank hodlal toto stanovisko předložit říšskému protektorovi.¹⁰⁷⁹

Dle stanoviska vedoucí úřadovny SD v Praze ČSSN rozvinul v zimních měsících stěží znatelnou činnost. Vedoucí úřadovna uvedla tři podstatné důvody rozpaků vůči ČSSN na základě zkušeností z nedávné minulosti.¹⁰⁸⁰

Prvním důvodem byly pochybnosti vůči funkcionářům a skepse vůči členům. Vedoucí úřadovna psala, že pouze u části exponentů a členstva především z řad starší předválečné generace Rakousku věrných bývalých důstojníků a částečně rakouského úřednictva existují určité předpoklady pro čestnou spolupráci s Němci. Tyto vrstvy, které již na základě svého stáří byly odsouzeny k nepatrné aktivitě, byly zakrátko vytěsněny novou vrstvou, pod jejichž základy se nacházejí vyložení nepřátelé němectví a kteří ČSSN obsluhují jako nástroj politického zastírání. Tím se také vysvětluje, že v uplynulých měsících právě funkcionáři ČSSN ke svým členům vydali dvojznačná a vůči Němcům nepřátelská prohlášení. Politické pochybnosti musí zavdávat po nedávných zkušenostech také předseda svazu rytíř řádu Marie Terezie a člen VNS Josef Fousek (správně Jan – pozn. aut.) z Berouna. Fousek stojí zcela pod diktátem NS. Má odstranit krajskou skupinu ČSSN v Praze a na jejím místě zřídit 18 místních skupin ČSSN, aby nahradily absenci okresních skupin NS.¹⁰⁸¹ Příznačné pro osobu Fouska je další informace, že před nedávnem na schůzi NS pronesl projev proti černému obchodu.

¹⁰⁷⁸ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 1644/41.

¹⁰⁷⁹ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 121, inv. č. 2047, sign. 109 – 7 – 54.

¹⁰⁸⁰ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 123, inv. č. 2059, sign. 109 – 7 – 66.

¹⁰⁸¹ V měsíční zprávě vedoucí úřadovny SD v Praze za leden 1941 bylo uvedeno, že předsednictvo ČSSN chtělo krajskou skupinu ČSSN v Praze, která byla kvůli její nezávislosti a poměrně pozitivní práci v Říši přívětivějším smyslu dávno podezřelá, rozpustit a na její místo zřídit okrskové skupiny ČSSN odpovídající pražským městským obvodům, které, jak bylo Fouskem otevřeně vyloženo, měly převzít funkce okresních skupin NS kraje Velká Praha. NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 35, sign. 114 – 9 – 21. O zrušení funkce pověření pro velkou Prahu a rozpuštění jeho odboru se nikdy vážně neuvažovalo.

Obyvatelstvo přijalo jeho slova ironicky, neboť o něm šly pověsti, že krátce předtím prodal v jednom mlýně u Berouna na černo 14 prasat.¹⁰⁸²

Druhým důvodem rozpaků bylo, že ačkoliv svaz opakovaně ujišťoval o loajalitě, nikdy nehájil jednoznačně jasnou ideologickou linii a neprosazoval ji u svého členstva. Po proslovu říšského ministra Dr. Geobbelse k českým umělcům v Berlíně se zdálo, že svaz se chce věnovat propagaci a prosazování říšské myšlenky v české veřejnosti. Nehledě na částečný úspěch svazu s jeho shromážděním 28. září 1940 v Praze, nevyvolala shromáždění v měsících říjnu a listopadu žádné trvalé reakce v české veřejnosti. Ačkoliv se učinil pokus, aby říšská myšlenka byla vysvětlena jasně, intelektuálně, rozumně jako logický důsledek jediného politického východiska českého kmene, zůstal okruh posluchačů omezen především výlučně na příslušníky české horní vrstvy. Dle jednotlivých zpráv, které pocházejí z těchto shromáždění od všech Oberlandratů, skládá se obecnost z 50% z nakomandovaných funkcionářů NS či státních úředníků, zbylá část pak ze staromódní bývalé Rakousku věrné vrstvy.¹⁰⁸³

Třetím důvodem rozpaků bylo úzké spojení svazu k NS. ČSSN se skládal nejen z osob stejného politického ražení, nýbrž také zcela stejné politické linie NS. Zejména zimní měsíce ukázaly, že svaz provozoval pasivní kurz, neupřímnost a zdržovací taktiku jako NS. Nejvyšší vedení svazu přikázalo dolním místům neprovádět propagaci říšské myšlenky příliš horlivě. V každém případě se ukazuje zvlášť nápadně naprostý odstup a chladná politická zdrženlivost v porovnání s agilností léta a podzimu 1940.¹⁰⁸⁴

Výsledné stanovisko vedoucí úřadovny SD k ČSSN bylo následující. Jeho vůdčí lidé a jimi hájené smýšlení nemají v žádném případě důvěru z německé strany. A to ani poté, kdyby z taktických důvodů vedl ČSSN kurz loajální politiky. Byly očekávány žádosti především místních skupin ČSSN německým úředním místům na Oberlandrátech o aktivní účast na shromážděních. Účast na těchto shromážděních měla být odmítnuta. Jako důvod odmítnutí měla být námitka, že ČSSN musí nejprve německou stranu přesvědčit stálou názornou prací o poctivosti svých úmyslů. Dříve není možné se úředními místy exponovat pro ČSSN. V tomto smyslu bude vydána jednotná instrukce pro všechny Oberlandráty, aby k ČSSN byl německými úřady v protektorátu zaujat jednotný postoj.¹⁰⁸⁵

¹⁰⁸² NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 123, inv. č. 2059, sign. 109 – 7 – 66.

¹⁰⁸³ Tamtéž.

¹⁰⁸⁴ Tamtéž.

¹⁰⁸⁵ Tamtéž.

I přes negativní zprávu SD vůči ČSSN i jeho předsedovi byl Fousek přijat v poslední březnový den v ÚŘP s ministerským dirigentem Dr. Fuchsem, který o průběhu návštěvy sepsal zápis.¹⁰⁸⁶

¹⁰⁸⁶ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti II, sign. 315 – 227 – 3. Podle vyjádření Fouska je organizace ČSSN dokončena až do úrovně okrskových skupin, které se územně kryjí s politickými okresy. Teď se uvažuje jít v organizaci dále dolů. Málo úspěšná byla snaha svazu přistoupit k těsné spolupráci s průmyslovými a hospodářskými svazy a přispět k tomu, aby celý hospodářský život se systematicky začlenil do rámce ekonomiky Velkoněmecké říše. Odpovědná osoba Dr. Lom z Vysoké školy zemědělské v Brně podle názoru Fouska selhal. Fousek se snaží pověřit jiné pány těmito úkoly. Myslí na dr. Chmelu z Národní banky, který dobře zná německé poměry a zabývá se dlouho otázkami ekonomické spolupráce. Hlavní úlohu svazu spatřuje Fousek v tom vytvořit u Čechů skutečné předpoklady pro spolupráci s Němci. Psychologické předpoklady chybí. Fousek je přesvědčen, že u Čechů již dosáhl určitých výsledků. Doufá, že je německou stranou uznáváno, že jeho úsilí je vážné. Svaz pracuje dosud více v ideologické oblasti. Na venkově měl přednášky, zde v Praze zřídil semináře, ve kterých se lidé důkladně seznámí s poměry v Říši. Účelem pražského semináře bylo především vychovat spolupracovníky. Přínosná činnost v okrskových skupinách se provádí částečně na členských schůzích, částečně na veřejných přednáškách. Docházka nebyla všude stejná. Z jeho pohledu byla úspěšná např. schůze v Klatovech a Kutné Hoře. Materiál pro přínosnou činnost v okrskových skupinách je připravován centrálně. Právě nyní bude vyjednávat s ministerstvem školství kvůli subvencím na publikace. Svaz má mít organizační výbory, protože velké masy členů schází, kromě toho členové platí malé příspěvky. Tak dalece jsou prostředky bezpodmínečně nutné, zkusí proto získat s příslušného ministerstva subvenci. Toho času probíhá ve shodě s MŠ a ÚŘP v souvislosti s výstavou Die Deutsche Grosse v Praze vysvětlovací cyklus přednášek pro učitele a profesory, kteří jdou na výstavu.

V nejbližší době je plánována v Praze schůze pro funkcionáře ČSSN kvůli školení a poučení a pro jejich činnost. K finančnímu krytí cestovních výdajů bude vyjednávat s ministerským předsedou. Na venkově běží neustále přednášky, v nejbližší době v Mladé Boleslavi a Strakonících. Nyní se uvažuje o konání velké veřejné schůze v Praze. Události na Balkáně mají na české obyvatelstvo vliv. Rozmanité vztahy a tradiční přátelství mezi Čechy, Srby a Chorvaty přinášejí určité nebezpečí. Podle Fouska je to jasné, protože Jugoslávci měli být využiti jako pomocníci. Považuje za svou povinnost jako rozumný element vhodně působit a přesvědčovat a bude mít úspěch.

Fuchs vysvětloval, že sám nemá pochyby proti podobným shromážděním, prosí však o zaslání programů pro schůze, aby mohl vyjádřit konečné stanovisko. Německá strana ale doufá, že schůze budou mít větší odezvu, než jak tomu doposud v mnohých případech bylo.

Fousek pokračoval o vnitřní situaci svazu. Na personálním obsazení vedení ČSSN se od doby přestavby v květnu a červnu loňského roku málo změnilo. Zástupcem vedoucího české zemské skupiny je místo gen. Bláhy prof. Mertl, velmi horlivý spolupracovník. Padesátičlenný výbor zamýšlí Fousek po uplynutí jeho funkčního období v květnu 1941 přetvořit. Úlohou prvního a druhého výboru bylo přijetím předních osobností získat důvěru širokých vrstev obyvatelstva. Mnoho důvěry širokých vrstev obyvatelstva získal. Mnoho těchto osobností nemůže ovšem vzhledem ke svému pracovnímu zatížení, špatnému zdravotnímu stavu apod. aktivně spolupracovat. Tak např. prof. Šusta pro svůj špatný zdravotní stav znemožňující mu aktivní činnost, podobně prof. Janko, Talich zase nemůže organizačně spolupracovat kvůli jeho angažmá v divadle apod. Podle názoru Fouska byla první etapa s prominenty ve výboru nutná. Nově vytvořený výbor v květnu 1941 musí už obdržet osoby, které skutečně mohou spolupracovat.

Poměr mezi ČSSN a NS není nyní ještě upraven. Zpočátku byl dán prostřednictvím personální unie vztah mezi ČSSN a NS tím, že Fousek byl vedoucím komise pro spolupráci s Němci v NS, zrušením této komise neexistuje toho času mezi oběma organizacemi právní vztah. Vedení ČSSN vychází však ze stanoviska, že NS je lid a svaz přistupuje k lidu jen prostřednictvím NS, takže negativní poměr k NS není možný. Svaz se musí potom snažit ovlivňovat NS v jeho tendencích. Mnohde se ovšem vyvíjí určitá dvojkolejnost. Existují funkcionáři NS, kteří poukazují na to, že oni dělají jenom to, co bezpodmínečně dělat musí, avšak ČSSN jako germanofil činí mnohem více, nebo dokonce NS někdy něco přinutí učinit, co samo NS nechce. Fousek se domnívá, že takoví lidé, kteří se nedrží linie státního prezidenta, nemohou být nadále funkcionáři NS. Poměr k NS musí být vyjasněn a sice hlavně ve způsobu, aby se NS bez námitek drželo linie státního prezidenta. Vztah ke svazu musí nabýt také vnějšího výrazu. Po poradách se postaví dopředu vedení svazu v souvislosti tak, že předseda ČSSN nastoupí do řídicí skupiny NS a opačně vedoucí VNS a jeho náměstek budou příslušníky ústředního vedení ČSSN. Tím převezmou obě části vzájemnou odpovědnost za jejich sektor. Podobně zamýšlí také upravit organizační vztahy v zemských a okrskových skupinách.

Účelem návštěvy ze strany Fouska bylo získat si důvěru u německé strany a pravděpodobně se mu to podařilo, jinak si nelze vysvětlit změnu postoje státního tajemníka vůči Fouskovi i ČSSN v průběhu měsíce dubna. Nic na tom nezměnila ani další kritická zpráva vedoucí úřadovny SD o ČSSN Frankovi z počátku dubna.

Vedoucí úřadovna SD konstatovala, že činnost ČSSN podala v posledním březnovém týdnu důkaz, že u svazu nejsou v žádném případě předpoklady pro úzký styk s německými úředními místy. Byly uvedeny dva důvody, které v určitém smyslu zpochybňovaly vůbec možnost spolupráce německých úřadů s ČSSN.¹⁰⁸⁷

Prvním důvodem bylo, že ČSSN byl kdysi stvořen iniciativou státního prezidenta jako intelektuální záležitost vysokoškolských profesorů, docentů, vyšších státních úředníků, mužů z hospodářství a umění a přetrvává v něm politické rozvrstvení dřívějšího stranického systému. Proto také svaz zaujímá příslušné postoje. Motivy, které toto vyšší občanstvo vedly ke členství v ČSSN, jsou velmi různé. Určitá část pochází z bývalé Rakousku věrné vrstvy úředníků typu státního prezidenta, kteří před světovou válkou patřili k staročeskému a umírněnému směru a také dnes mají ještě ostré antipatie vůči Benešovi.¹⁰⁸⁸ Na druhé straně jsou to státní úředníci z dob jejich profesní výchovy v rakousko-uherské monarchii vycházející ze státní koncepce nadnárodní říše. Říšská myšlenka, kterou přednesl dr. Kliment ve své řeči k příležitosti oslav ČSSN k 15. březnu 1941, odpovídá koncepci nadnárodní ideje slavné Říše římské národa německého ve středověku. Tato koncepce říše je současně mostem k ČSSN pro klerikální kruhy a příslušníky národně indiferentní české šlechty. Určité kruhy občanstva a především šlechtické potichu doufají, že nacionální socialismus po vítězství nebude mít již více potřebnou přízeň a promění se opět v systém stavovských privilegií odpovídajících středověké ideji. V ČSSN bylo tak podle vedoucí úřadovny jen několik otevřených vyznavačů Říše a ideologie nacionálního socialismu. Daleko větší část členstva ČSSN pochází však ze státních úředníků a soukromých úředníků, kteří z existenčních důvodů vstoupili do svazu, aby tím byli chráněni před možným

Fousek na závěr zdůraznil, že on nemá žádnou snahu po slávě, penězích a tak podobně a se svým postavením rolníka je spokojen. Na počátku činnosti svazu bylo často těžké hájit na schůzích vytčené cíle svazu. Toto se však změnilo. Také nedůvěra na německé straně je z jeho pohledu pochopitelná. On je však nyní pevně přesvědčený o tom a věří, že bude mít důkazy, že svaz má v obyvatelstvu skutečnou odezvu. Je také přesvědčen, že nedůvěra z německé strany bude brzy zcela odstraněna. Tamtéž.

¹⁰⁸⁷ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 123, inv. č. 2059, sign. 109 – 7 – 66.

¹⁰⁸⁸ Ke stejnému závěru při rozboru struktury členstva ČSSN dospělo i PMV, které konstatovalo, že členstvo se skládalo ponejvíce z nakomandovaných úředníků a osob veřejně činných. Větší zájem o ČSSN širší česká veřejnost neprojevila. NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 1535, sign. 225 – 1535 – 4.

budoucím propuštěním. Tato vrstva drží členský průkaz svazu jako legitimaci své loajality a jako ochranu před penzionováním a neptají se po ideologii nebo úlohách německo-českého dorozumění. Vedoucí úřadovna považovala ČSSN v nejlepší případě za obrannou organizaci lhostejného ustrašeného českého občanstva.¹⁰⁸⁹

Druhým důvodem bylo zabránit slibným setkáním německých úřadů s exponenty svazu s úzkou vazbou na NS. Svaz je nekvalitní a na něho namířený požadavek, který žádá distancovat se od NS, nemůže splnit, neboť zde existuje závislost ČSSN na NS. Již u hlavy státu a svazu začíná první velká obtíž. Státní prezident Hácha zaujímá na špici ČSSN obdobné patriarchální stanoviska jako tvůrce a vůdce NS. Předseda ČSSN Fousek je současně členem VNS a jemu přísluší role vedoucího muže svazu ve VNS. Teprve v lednu 1941 byl vůdce moravské zemské skupiny ČSSN hrabě Belcredi jmenován členem VNS. Pro stále těsnější úpravu spojení mezi ČSSN a NS byl podán teprve minulý týden zase jednoznačný důkaz. Ve Zlíně oběžník ČSSN moravské zemské skupiny č. 5 obsahoval konkrétní instrukce pro vybudování vztahů mezi ČSSN a NS. Je v něm přikázáno, aby ve všech místních skupinách ČSSN na Moravě byl okresní vedoucí NS také současně členem výboru místních skupin ČSSN. Předsedové místních skupin měli dohlédnout, aby místní vedoucí NS byl pozván na všechny schůze výborů místních skupin. Podle současného vnitřního stavu a jeho umírněného vedení a ideologické vazby s NS se jeví samo sebou krajně obtížné svaz někdy od NS oddělit. K tomu se ještě přidává, že každý takový požadavek z německé strany by musel narazit u osoby státního prezidenta. I když by došlo k provedení přikázaného oddělení, bylo by to vždy jen formální. Dokud v dnešních poměrech zůstávají na vedoucích místech v ČSSN a NS lidé stejného smýšlení a členstvo je maximálně usměrněno, jakékoliv povrchně provedení distancování obou svazů nic nezmění na jejich skutečném vnitřním spojení. Na změny v osobním složení ČSSN v té míře, aby mohl být použit tento případně jako nástroj proti NS, lze stěží získat potřebný vliv.¹⁰⁹⁰

Fousek stihl dodat ještě další důkaz svého aktivismu na schůzi ČSSN v Berouně ještě před svým nástupem do čela VNS. Promluvil o postavení Čechů v Nové Evropě.¹⁰⁹¹

¹⁰⁸⁹ Tamtéž.

¹⁰⁹⁰ Tamtéž.

¹⁰⁹¹ NA f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 1497, sign. 207 – 1497 – 22. Bývalou ČSR označil Fousek za pomocný stát utvořený západními velmocemi s určitým posláním. Jelikož toto poslání republika splnit nemohla, nechaly ji západní mocnosti padnout a stát se rozpadl. Snaha o samostatný stát byla jedním s největších historických omylů Čechů. Cestu, kterou se dal státní prezident, označil za jedinou správnou, neboť odpovídá přirozeným zeměpisným, kulturním a politickým poměrům a tisícileté

Vzhledem ke svému jmenování vedoucím VNS předal Fousek 21. května 1941 vedení ČSSN úřadujícímu místopředsedovi Mertlovi.¹⁰⁹² Fousek se poté účastnil práce v ČSSN již spíše jen sporadicky a pouze v zásadních záležitostech. Přitom přáním předsedy protektorátní vlády i státního tajemníka bylo, aby se Fousek vzdal funkce předsedy svazu. Vzhledem k předpokládané likvidaci této organizace ale k oficiální změně ve vedení nedošlo a Fousek zůstal, i když spíše formálně, nadále předsedou svazu.

3.1.4. Agonie Českého svazu pro spolupráci s Němci

Po jmenování Fouska vedoucím VNS a po jeho ohlášení důrazného aktivistického programu NS byla z českých i německých kruhů nastolena otázka další existence ČSSN. Noviny Egerer Zeitung, Deutsche Post a Mährische Grenzbote se počátkem června 1941 pozastavily nad tím, že nejdůležitější otázka českého národa, tj. spolupráce s Němci, je odbývána pouhým spolkem. Deutsche Post se ale jinak vyslovila o snahách ČSSN s uznáním a jeho vedoucí činitele označila za statečné a vytrvalé muže.¹⁰⁹³

U předsedy protektorátní vlády došlo v polovině června 1941 k poradě. Byla posouzena celková politická situace a zjištěno, že další samostatná existence ČSSN by mohla svádět k domněnce, že nadále mají zůstat otázky spolupráce s Němci a říšská myšlenka omezeny pouze na speciální spolek, čímž by ovšem pozice NS zůstávala i nadále vratkou. Z porady vyzněl úmysl ihned zahájit přípravné práce k uskutečnění záměru, který byl již několikrát dříve navržen, totiž přetvoření ČSSN na Ústav pro studium německé kultury a politiky. Na další poradě u Eliáše o dva měsíce později bylo dohodnuto, aby statut ústavu pro studium německé kultury a politiky předběžně projednala komise složená ze zástupců KSP, ČSSN a ministerstva školství a národní osvěty. KSP vypracovala návrh stanov na přeměnu ČSSN na ústav.¹⁰⁹⁴

tradici. Práce ČSSN, nejsou jen konjunkturální, nýbrž dalekosáhle vypočítány a řídí se dějinnými zákony o prostoru. Včlenění Čech a Moravy do velkoněmeckého prostoru bylo příkazem sebezáchovy a zajištění české budoucnosti. Úkolem českého národa v této válce je práce, pořádek a ukázněnost. Tamtéž.

¹⁰⁹² AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 2033/41.

¹⁰⁹³ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 3591/41.

¹⁰⁹⁴ Tamtéž. Úkolem Českého ústavu pro studium německé kultury mělo být podle návrhu vládního nařízení studovat německou kulturu, šířit její znalost, jakož i pěstovat a prohlubovat duchovní styky mezi německým a českým národem. Složení ústavu, jeho působnost a správu měly upravit stanovy, které podléhaly schválení vlády. Přípravný výbor, který měl vypracovat stanovy a provést všechny přípravné práce, měl jmenovat předseda vlády. Základní jmění ústavu mělo být pět milionů korun, roční rozpočet pro první rok činnosti měl být ve výši půldruhého milionu korun. Vše mělo být hrazeno ze státních

Nástin osnovy vládního nařízení o ústavu byl vypracován v polovině září 1941 společně zástupci PMR, vedeným sekčním šéfem JUDr. Jaroslavem Vorlem a KSP, vedených Klimentem.¹⁰⁹⁵ Ústav měl být zřízen vládním nařízením k 1. lednu 1942 a k tomuto datu měl také zaniknout ČSSN. Protektorátní vláda se usnesla na příslušném vládním nařízení o vzniku Českého ústavu pro studium německé kultury 23. října 1941.¹⁰⁹⁶ K zřízení ústavu ale k novému roku nedošlo a po vzniku nové protektorátní vlády se stalo již zcela iluzorním.¹⁰⁹⁷

V tisku předčasně zveřejněné úvahy o zamýšlené reorganizaci ČSSN měly v létě 1941 vliv na činnost okrskových skupin ČSSN. V červenci již tak velmi omezená činnost v srpnu ještě více ochabla. Zprávy o reorganizaci svazu se staly vítanou výmluvou i odůvodněním pro řadu činovníků okrskových skupin ČSSN ke své nečinnosti.¹⁰⁹⁸

Moravská zemská skupina ČSSN pozastavila svoji činnost vzhledem k výše plánovaným změnám již ke konci června 1941. Zároveň byl zastaven nábor do ČSSN i zřízení okrskové skupiny ve Frenštátě. V polovině července následovala z ústředí výzva

prostředků. Dary ústavu nepodléhaly daním a poplatkům. V odůvodnění návrhu vládního nařízení stálo, že ČSSN jako spolková instituce nemůže stačit na tak důležité úkoly, jako je seznámení českého národa s kulturním životem německého národa a navázání co nejtěsnějších duchovních styků s ním. Německý tisk se ostatně několikrát pozastavil nad skutečností, že nejdůležitější otázka českého národa, tj. spolupráce s německým národem, byla odbyta pouhým spolkem. Účelem ústavu dle návrhu stanov mělo být pořádání přednášek, rozprav, kurzů a pracovních seminářů o německé kultuře, dále výstav, hudebních večerů, divadelních a filmových představení německé kultury, vydávání publikací o německém kulturním životě, vypracovávání odborných posudků a pěstování styku s vědeckými, školskými, uměleckými a hospodářskými ústavy v Říši. Měl spolupůsobit při péči o odborné vybavení knihoven a čítáren, pořádání jazykových kurzů a vypisovat veřejné soutěže a udílet ceny za české práce v oboru německé kultury. Členové měli být čestní – jmenovaní za zásluhy, řádní, činní a dopisující – nemuseli být příslušníky Protektorátu Čechy a Morava. Čestné a řádné členy mohl jmenovat pouze státní prezident, zbylé pak předseda ústavu se schválením státního prezidenta. AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 3845/41.

Byl dokonce již vypracován návrh složení řádných členů, kterých mělo být 60. Ze známých osobností profesori Jaroslav Krejčí, Rudolf Dominik, Jan Mertl, Jaroslav Heyrovský a Vladimír Teyrovský, docenti Josef Kliment a Tomáš Krejčí, z historiků doc. František Kutnar, dr. Josef Klik, z umělců Václav Talich, Rafael Kubelík atd. Členové byli rozděleni dle oborů své působnosti do odborů. Tamtéž.

¹⁰⁹⁵ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 3519/41.

¹⁰⁹⁶ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. A 185/43.

¹⁰⁹⁷ První podrobný návrh na vznik Ústavu pro studium německé kultury vypracoval doc. Dr. Kazimír Čákr z ČSSN již na podzim 1940. Tehdy měl ústav fungovat jako autonomní složka v rámci ČSSN. Byla ovšem vypracována i alternativa, že by ústav stál zcela samostatně. Čákrův návrh byl předložen počátkem prosince 1940 ing. Zankelovi z odboru pro kulturní politiku ÚŘP. Ten v rozhovoru s Fouskem, Mertlem a T. Krejčím záměr s ústavem uvítal. Počátkem března 1941 byl schválen na tajné schůzce činovníků ČSSN referentský návrh doc. Čákrta a T. Krejčího vládního nařízení o vzniku ústavu. Obsah schůzky i návrh byl prohlášen za přísně důvěrný. Referentský návrh se od podzimního vládního prohlášení příliš nelišil. Ústav měl fungovat zcela samostatně. AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 3591/41.

¹⁰⁹⁸ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 355, sign. 114 – 356 – 2.

k pokračování v činnosti, neboť reorganizace ČSSN není v současnosti nijak zvlášť aktuální.¹⁰⁹⁹

Belcredi si v dopise státnímu prezidentovi koncem června stěžoval na činnost vedení ČSSN. Z milionové dotace pro svaz totiž obdržela moravská zemská skupina za první polovinu roku pouze 39 000 K a to ještě po opakovaných urgencích, což stačilo sotva na provoz sekretariátu a nikoli už na propagační, publikační vydavatelskou či přednáškovou činnost. Kritizoval nákladnou publikační a přednáškovou činnost ústředí, aniž by se staralo o výsledek. Moravská zemská skupina se s vedením svazu zásadně rozešla i v otázce získání v první řadě podpory německých úřadů. Vedoucí moravské zemské skupiny uvedl, že nemá námitek vůči likvidaci ČSSN, upozorňoval ale na možné riziko v případě, bude-li ČSSN zlikvidován a následně zastavena činnost NS německými úřady, což nelze vyloučit, bude český národ bez politického zastoupení. Belcredi dokonce žádal Háchu o audienci k prodiskutování věci okolo ČSSN, nebylo mu ale vyhověno.¹¹⁰⁰

Nečinnost moravské zemské skupiny ČSSN byly kritizována německou stranou, dokonce i samotným státním tajemníkem.¹¹⁰¹

S pověřením Fouska funkcí vedoucího VNS aktivity ČSSN značně poklesly a to nejen kvůli úvahám o jeho zrušení. Zbytek vedení neprokázal nijakou zvláštní aktivitu. Činnost svazu brzdil i nedostatek financí. S vyhlášením stanného práva po příchodu zastupujícího říšského protektora Heydricha byla činnost svazu dále výrazně omezena. Další negativa pro svaz znamenala účast Emanuela Moravce v nové protektorátní vládě. Moravec se již předtím jako novinář netajil zdrcující kritikou na adresu nejen ČSSN.

Přesto však pokus o navázání spolupráce mezi vedoucím ÚLO a ČSSN ze strany svazu učiněn byl. GT svazu T. Krejčí navštívil v druhé polovině února 1942 vedoucího ÚLO a navrhl podle možností zapojení svazu do aktivit ÚLO nebo protektorátní vlády. Moravec učinil vůči činnosti ČSSN řadu výtek. Jeho schůze jsou řídce navštěvovány, nevládně v něm disciplína, a proto se musí nedisciplinovaní členové rovnou vyházet. T. Krejčí se bránil, že v ČSSN úřaduje vlastně pouze on. Moravec prohlásil, až do teď je v činnosti svazu zřetelně patrný nezdár. Přesto přislíbil paušální příspěvek na šedesát přednášek.¹¹⁰²

¹⁰⁹⁹ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 3145/41.

¹¹⁰⁰ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 3082/41.

¹¹⁰¹ Tamtéž.

¹¹⁰² NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13. Zápis K. Krause z průběhu jednání.

Moravec hned od převzetí vedení ÚLO směřoval k získání kontroly nad ČSSN. Důvodem či záminkou se stalo nové obsazení několika míst v ÚPV po odstoupiivších či zatčených členech. Fousek v druhé polovině února navrhl jmenovat čtyři nové členy výboru. Státní prezident v polovině března ÚPV na návrh předsedy ČSSN nové členy do ÚPV jmenoval.¹¹⁰³ K návrhu i jmenování však došlo nejen bez souhlasu ÚLO a jeho vedoucího, ale i bez jeho vědomí, což se Moravce velmi dotklo. Fousek ani Hácha ale Moravce uvědomit nemuseli, natož si od něho vyžádat souhlas.

Vedoucí ÚLO se v dopise státnímu prezidentovi v poslední březnový den ohradil proti tomu, že se dozvěděl o jmenování několika nových členů vedení ČSSN až z tisku. Zároveň v dopise požadoval, aby mohl uplatňovat v NS, ČSSN a protektorátní vlády. Popelka dále proklamoval připravenost činníků ČSSN, NS a Národní radě české (dále jen NRČ) svůj vliv. Moravec byl přesvědčen, že jako vedoucí ÚLO má právo řídit a usměrňovat činnost všech organizací, které se zabývají osvětou. Výchova národa musí být podle Moravce řízena pouze z jednoho místa a to z ÚLO. Vedoucí ÚLO do doby, než mu budou výše zmíněné instituce podřízeny, odmítal s nimi spolupracovat jednak z důvodu, že mu nepodléhají, jednak proto, že je třeba jejich práci řídit rozkazy, což doposud možné není.¹¹⁰⁴

Přednosta KSP se snažil rozhořčení vedoucího ÚLO mírnit v odpovědi, že k menšímu doplnění několika činníků svazu došlo po dohodě s předsedou protektorátní vlády. Popelka dále proklamoval připravenost činníků ČSSN, NS a NRČ spolupracovat ÚLO. Jejich vedoucí činníci byli v KSP rovněž upozorněni, že napříště nebudou moci bez vědomí Moravce a jeho úřadu přistupovat k jakékoliv závažnější veřejné akci.¹¹⁰⁵

Kliment Moravcovi písemně 10. dubna 1942 slíbil, že napříště si státní prezident vyžádá stanovisko vedoucího ÚLO ve věcech osobních a organizačních v organizacích, které podléhají přímo státnímu prezidentovi.¹¹⁰⁶ Moravec se ale nevzdal ve svém úsilí získat pod svoji kontrolu výše zmíněné tři organizace.

Za vedoucím ÚLO se 12. května 1942 dostavil se svolením státního prezidenta Kliment za účelem vyjasnění kompetenčních otázek vůči organizacím, které jsou doposud v kompetenci státního prezidenta. Moravec upozornil na právní stránku věci, když ÚLO přísluší veškerý úřední kulturně-politický dohled nad všemi českými

¹¹⁰³ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. A 489/42.

¹¹⁰⁴ NA, f. Patzak Václav, kart. 10, sign. 5 – 69 – 10.

¹¹⁰⁵ Tamtéž. K tomu ale došlo až o více než měsíc později.

¹¹⁰⁶ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 214, inv. č. 1281, sign. A 737/42.

organizacemi. Moravec jako nejjednodušší řešení navrhl, aby státní prezident pověřil vedoucího ÚLO vykonávat dohled nad organizacemi, které jsou pod patronací státního prezidenta. Vedoucí ÚLO nežádal ovšem pouhý dohled, nýbrž právo usměrňovat činnost těchto organizací včetně organizačních otázek.¹¹⁰⁷

Státní prezident souhlasil následujícího dne s Moravcovým návrhem, aby předseda vlády, ministr vnitra a vedoucí ÚLO učinili návrh na zjednodušení politického života českého národa. Přesně o týden později se konala schůzka Moravce, J. Krejčího a Bienerta a za Háchu přišel jako pozorovatel Popelka. Bienert i Krejčí nejevili zvláštní ochotu souhlasit s navrženými radikálními opatřeními vedoucího ÚLO. Schůzka tak měla víceméně pouze informativní charakter. K další plánované schůzce o týden později již nedošlo¹¹⁰⁸, neboť státní prezident požádal v osobním dopise 20. května 1942 vedoucího ÚLO, aby podle jeho směrnic vykonával nad politicko – kulturní činností NS, ČSSN a NŘČ dohled po stránce věcné i osobní. Zároveň měl pečovat i vhodnou dělbu jejich výchovně politické a kulturní práce.¹¹⁰⁹ Moravec se proto rozhodl další schůzky nesvolávat a rozhodovat v záležitostech sám na základě svých nových kompetencí.¹¹¹⁰

Kliment proto upozornil v KSP 18. května 1942 přítomné Fouska, Kálala, T. Krejčího a Mertla, že ÚLO je třeba považovat za rezortní místo pro NS a ČSSN a požádal přítomné pány, aby z toho vycházeli. Fousek a ostatní vzali toto prohlášení na vědomí. Kliment informoval sledujícího dne Moravce, že Fousek i další byli o nové situaci zpraveni.¹¹¹¹

Vzhledem k nově nastalé situaci navštívili Fousek s Kálalem 27. května 1942 vedoucího ÚLO. Moravec předestřel před nimi budoucnost, v níž bude jen jedna organizace, která dosáhne velké moci a významu a která může hodně vykonat a zcela jistě to nebude ČSSN. Dále se vedoucí ÚLO ptal Fouska, proč ČSSN vlastně existuje. GT svazu je T. Krejčí, který je stejně již ve vedení NS. Fousek prohlásil, že ČSSN nemá žádnou budoucnost a oznámil záměr zrušit moravskou zemskou skupinu. Moravec odpověděl, že je to pochopitelné, neboť Belcredi nechce již více pokračovat v práci ve svazu a mimo to přijala jeho žena vedení katolické organizace na Moravě, což je neslučitelné s výkonem funkce manžela v ČSSN. Fousek přiznal, že svaz pracuje hlavně

¹¹⁰⁷ Tamtéž.

¹¹⁰⁸ Tamtéž.

¹¹⁰⁹ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 214, inv. č. 1281, sign. A 1129/42.

¹¹¹⁰ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 214, inv. č. 1281, sign. A 737/42.

¹¹¹¹ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 214, inv. č. 1281, sign. A 1145/42.

tam, kde je činnost NS zastavena, a to je v Praze a v Olomouci. Pokud německé úřady zruší zákaz činnosti NS v těchto krajích, tak je připraven svaz zlikvidovat.¹¹¹²

Koncem dubna došla v ČSSN k podstatné organizační změně. Belcredi již při audienci koncem března 1942 státnímu prezidentovi navrhl zjednodušení organizace ČSSN. Navrhoval, aby byly zrušeny zemské skupiny v Čechách a na Moravě, poněvadž svůj organizační úkol již skončily. Ve svazu se tak měla vrátit organizační struktura před 18. květen 1940, kdy zemské skupiny neexistovaly. Přitom to byl právě Belcredi, který právě rušenou strukturu a vznik zemských skupin navrhl a prosadil. KSP proti návrhu k návratu k původnímu stavu neměla námitek, ostatně KSP nikdy nepomýšlela na vznik zemských skupin. Vedoucí moravské zemské skupiny zároveň žádal, aby byla struktura vedení ČSSN přizpůsobena organizační struktuře NS, tedy aby se i náměstkem předsedy ČSSN stal moravský náměstek vedoucího VNS. KSP se hodlala k požadavku na jmenování náměstka předsedy svazu z Moravy vyjádřit později. Zrušení zemských skupin navrhovala KSP provést co nejdříve a to bez ohledu na uvažované zřízení Ústavu pro studium německé kultury. Návrh na zrušení zemských skupin proto zaslala KSP 13. dubna 1942 k vyjádření vedoucímu ÚLO a poprosila ho, aby své případné námítky sdělil do 25. dubna 1942.¹¹¹³ Nutno konstatovat, že zrušením zemských skupin došlo k odstranění asymetrického a téměř nefunkčního stavu. Česká zemská skupina totiž téměř vůbec nefungovala, neboť její činnost tak prolнула s činností ústředí, že navenek vůbec nevystupovala. Činnost moravské zemské skupiny byla zase do značné míry ochromena nedostatkem financí. Z celkové měsíční dotace pro ČSSN per okrouhle 80 000 K dostávala moravská zemská skupina nepravidelně obnos ve výši 5 000 – 10 000 K. Na rozdíl od pražského ústředí tak ani nemohla disponovat dostatečným počtem placeného personálu, který by činnost svazu na Moravě organizoval. Není tedy divu, že moravské zemské skupině byla vytýkána i jistá pasivita.¹¹¹⁴

V této době byla struktura vedení ČSSN následující. Prezidium svazu tvořili ústřední předseda Fousek, úřadující místopředseda Mertl, místopředsedové Šusta¹¹¹⁵ a Belcredi, ústřední jednatel (GT) Krejčí, ústřední pokladník Domin, tři referenti, pověřenec ČSSN pro Velkou Prahu Loudil-Velis a dále tři členové moravské zemské skupiny. Práce se ve vedení dělila na tři skupiny. Organizační skupina podléhající ústřednímu předsedovi respektive úřadujícímu místopředsedovi či ústřednímu jednateři

¹¹¹² NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13.

¹¹¹³ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. A 738/42

¹¹¹⁴ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. A 738/42.

¹¹¹⁵ Šusta ale funkci od podzimu 1940 fakticky vůbec nevykonával.

(GT) měla vybudovat okrskové skupiny svazu, dohlížet, případně usměrňovat jejich práci podle programu. Odborná skupina a její kulturní referát pod vedením prof. Josefa Janka a doc. Leopolda Halíka pečoval o kulturní program svazu a uskutečňovala kulturní akce, jež měly sloužit k poznání obou národů. Hospodářský referát měl pracovat na popularizaci českoněmecké hospodářské spolupráce ve všech odvětvích po teoretické stránce. Sociální referát a referát pro zvláštní úkoly českoněmecké spolupráce měl pečovat o sociální pomoc členům svazu a vyřizoval styky s německými organizacemi. Tiskový a propagační referát pod vedením Mertla pak řídila propagaci českoněmecké spolupráce tiskem a rozhlasem. Hospodářská skupina pak měla na starost chod svazu a výběr členských příspěvků a darů.¹¹¹⁶

Když se došlo k závěru, že činnost NS ve Velké Praze již pravděpodobně nikdy obnovena nebude, bylo rozhodnuto v roce 1941 o zřízení nové funkce pověřence pro Velkou Prahu, který řídil činnost okrskových skupin a podával o ní zprávy vedení. V Praze bylo organizováno v době těsně před likvidací svazu na 4596 členů, k 1. květnu 1942 ale jen 3055.¹¹¹⁷

Poslední sérií větších akcí pořádaných ČSSN byly přednášky k třetímu výročí vzniku protektorátu a o měsíc později k výročí narozenin Vůdce, na kterých vystoupil také ústřední předseda svazu Fousek.¹¹¹⁸

¹¹¹⁶ ABS, f. Z – Mapy zpráv zpracované Studijním ústavem ministerstva vnitra, sign. Z – 6 – 352/1.

¹¹¹⁷ Tamtéž.

¹¹¹⁸ NA, f. Krejčí Jaroslav, kart. 5, sign. 23 – 18 – 1.

V projevu k výročí vzniku protektorátu mimo jiné prohlásil. „Roku 1918 byl založen Česko-slovenský stát jako výsledek tehdejších mezinárodních mocenských poměrů. Náš národ si však tehdy neuvědomil, že existence tohoto státu je namířena proti zájmům velikého souseda, Německa. Když pak nacionálněsocialistickou revolucí započal vzestup německého národa, byl osud Česko – slovenského státu zpečetěn. To jsou historické skutečnosti, které tehdy vládnoucí vrstvy u nás přehlížely. Jím stačily kladné sliby tzv. západních mocností, po případě sliby Sovětského Ruska. Tehdejší vládnoucí vrstvy nechápaly znamení doby a ponechaly náš národ v poměrech, které byly v příkrém rozporu se zájmy sousedního národa německého.“ Nechyběla ani tentokrát tradiční pochvala Háchovy cesty do Berlína. Proti činnosti emigrace se tentokrát nevyсловil. Tamtéž.

Vyvrcholením přednáškové činnosti Fouska v ČSSN byly dva obsahem téměř totožné projevy v Brně a Olomouci pronesené k příležitosti narozenin Vůdce. Projev nesl název „Naše politické umístění a politické aspirace“ a Fousek v něm mimo jiné pravil: „Naše politické umístění a politické aspirace vedoucích činitelů bývalého Československa v poválečné versailleské Evropě byli pochybnou kalkulací, nebo konstrukcí celé tehdejší výstavby, ve které my sami se stali jen bezděčnými, oblouzenými napomahači svého osudu a pouhými účastníky velkých omylů. Národ podlehl z velké části pyšnému, ctižádostivému opojení svých vůdčích politiků a musel tak prožít s nimi pád. Říká-li se, že bůh trestá pýchu slepotou, bylo tomu tak právě u nás. Důvěřivý lid se těšil často z pochybných úspěchů svého tehdejšího zahraničního ministra, které vyvrcholily smutnou jeho úlohou při zavádění sankcí ve sporu Italsko-Habešském. Již tehdy bylo u nás střízlivým lidem smutno a úzko z toho, co přinese a musí přinést příští vývoj. Od té doby již bylo zřejmé, že v těch zdánlivých úspěších své zahraniční politiky stali jsme se pouhým, velmi exponovaným nástrojem vzdálených velmocí a že jako Vašek jsme se dostali s pány na led. Státnímu prezidentovi vděčíme za to, že jsme na této klouzačce si nejen nezlámali nohy, ale nesrazili rovnou vaz. O činnosti ČSSN jsem přesvědčen, že prospívá českému národu, když někteří jedinci jsou někdy jiného mínění a třeba nám, tzv. aktivistům, někdy spílají.“

Fousek se nevyslovil ani v jednom z těchto projevů proti emigraci. Tento deficit odstranil článkem v Lidových novinách 26. dubna 1942. S emigrací i její činností se vypořádal velmi ostře.¹¹¹⁹

Tato nová vlna aktivismu předsedy ČSSN již byla marná a nebyla ani směrodatnými českými i německými kruhy oceněna. K dalšímu udržení svazu

Kriticky se vyjádřil i k politickému systému první republiky, „kde se vlastní národní osobitost tříštila ve víření vnitřních politických bojů, ve kterých nebylo místa pro tvořivou práci, vědomí národní a krevní souznělosti a svébytnosti bylo rozkládáno a oslabováno teoriemi internacionalismu, marxismu a zednářsky organizovaného neupřímného humanismu a naše umění i celý národní, svérázný život byl rozrušován plochou a zvrácenou pakulturou Proletkultu a neukázněným nezřízeným modernismem.“

V další části projevu ocenil životní dílo Adolfa Hitlera a zdůraznil vůli českého národa jít po boku německého národa za vůdcem v jeho díle, které mu určila prozřetelnost.

Závěr projevu pak obsahoval řečnickovo aktivistické vyznání. „Není frází, řeknu – li, že za této války a v současné své činnosti veřejně pokládám za nejvyšší příkaz svého svědomí nasadit třeba i život za uplatnění a proniknutí zásad státního prezidenta. Jsem přesvědčen, že spolupráce s národem německým prospívá českému národu a úsilí, které v tomto vyvíjím, je naprosto správné a českému národu jedině prospěšné. Počítám se k těm aktivistům nejstarším, poněvadž jdu stejnou cestou od svých dvaceti let a stejně tehdy jako dnes vidím náš politický cíl v poznání nezbytnosti a úpravě našeho pokojného soužití s Němci.“ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. A 1074/42.

¹¹¹⁹ „Dne 15. března 1939 jsme přijali právo záštity Říše, která nás ochránila před liticí války, ale tehdy jsme přijali i závazky k Říši, které platí pro nás dnes dvojnásob uprostřed této války proti věrolomnému západu a proti rudému požáru na východě, kterým se chystal bolševismus podmanit a zničit celou Evropu. A jestliže agenti Beneš, Stránský a ti všichni ostatní, kteří již jednou v době samostatného státu vedli nás špatně, dnes opět se pokoušejí zasahovat do našich věcí a vybízí k sabotážím a k porušování vnitřního klidu a pořádku, pak budiž pro nás v těchto dobách jen pobídkou k pevnější vnitřní kázní a ke svědomitějšímu plnění povinností, které nám ukládají odpovědný státní prezident a vláda, kteří nám chtějí zajistit čestné a bezpečné postavení v Říši Velkoněmecké.“

„Dr. Beneš se domníval, že může budovat svou vlastní evropskou posici a dovolit si zneprátnit své sousedy za pomoci vzdálených přátel, jichž zrádné spojení nakonec nejen pohřbilo československý stát, ale bylo by málem zničilo český národ. Pan Jaroslav Stránský, přesně podle zásad své rasy, rafinovaně rozvrátil náš vnitřní život, štvál třídy i lidi proti sobě navzájem a svou demagogií rozbíjel jednotu národa a pomáhal ubít nemocného Švehlu. Tak podobně by bylo možno osvětlit celou řadu postav londýnské osvobozené galerie, odkud přišlo v posledních letech tolik zmatených výzev, z nich tolik slz a utrpení pro ty české lidi, kteří se podle nich zařídili v bláhovém domnění, že konají pro svůj národ nějakou vlasteneckou práci. Ty všechny zkušenosti a zážitky tří posledních a dvaceti předminulých let musí být konečně pro celý národ dostatečným poučením a výstrahou před novými cizími klamy a před vlastní nebezpečnou lehkomyšlností, která nám způsobila již tolik těžkých škod. Já sám jsem v posledních letech také několikrát vykonával úlohu nelibivého varování a dnes jenom lituji, že u nás doma nebylo k němu vždycky dost rozhodnosti.“

„Připomíná-li ČSSN a NS lidem dané skutečnosti a zákonité povinnosti, pak to není činnost zrady, ale rozvážné a cílevědomé právo sebezáchovy českého národa, který chceme uchránit. Škoda nových omylů, které by nebezpečně ohrozily naši budoucnost. Naší jedinou správnou odpovědí Londýnu může být jen pevná občanská kázeň, svědomitá práce a naprostý klid. Ne pouze zdravý rozum, ale všichni odpovědní činitelé národa zde doma musí, třeba tvrdou rukou, zabránit tomu, aby někteří čeští lidé ještě někdy v této válce podlehli svodům zahraničních žonglérů, které tak důstojně představují veličiny jako Voskovec a Werich. Z pohodlného skrytu svého bezpečí vybízejí naše dělníky a sedláky se stejnou otrlostí k sebevražedným sabotážím, jako pan mjr. Beneš a hrdinný ministr Masaryk, verbující mladé české lidi v zahraničí, aby umírali za jejich blahobyt a za Anglii u Tobruku, nad kanálem a jinde.“

„Velká dějinná kletba stihne ty, kteří z války a krve učinili obchod, aniž by sami dovedli bojovat a umírat. Já sám jsem žil a pěstoval 14 roků, uprostřed války a míru, věrné vojenské kamarádství, díval jsem se smrti v tvář, poznal jsem cenu lidského života a velikost umírání.“

„To, co nám připravoval svou politikou dr. Beneš, to nebylo obranou vlasti ani válkou za příští dobrý osud a za svobodu národa, nýbrž nejzbytečnější sebevraždou a nejhloupějším sebeobětováním národa. Tato válka není válkou Čechů a bývalo by největším národním omylem v našich dějinách, vylít krev této generace na cizí oltář.“ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 18, inv. č. 42.

nepomohla ani výzva jeho předsedy ke členům ČSSN ve prospěch sbírky na Německý červený kříž.¹¹²⁰

ČSSN nebyl pozván k účasti na masových akcích pořádaných ministrem školství a lidové osvěty po atentátu na zastupujícího říšského protektora v červnu 1942. Úpadek této organizace potvrdil i fakt, že svaz ani jeho představitelé nebyli pozváni k účasti na oslavách kulatého životního jubilea státního prezidenta. Svaz svoji roli již zcela dohrál.

Předseda ČSSN tak předložil 7. července 1942 ministru vnitra k úvaze návrh na zrušení ČSSN, neboť již nejsou předpoklady odůvodňující jeho další trvání. Zrušením ČSSN bude odstraněna dvojkolejnost, neboť NS je schopno splnit všechny úkoly, které mu budou protektorátní vládou uloženy, bude-li ovšem v krajích Velká Praha a Olomouc obnovena jeho činnost. Požádal proto zrušení zastavení činnosti NS v těchto krajích. Současně návrh předložil státnímu prezidentovi a ministru školství a lidové osvěty.¹¹²¹

Bienert předal tuto záležitost k řešení 15. července 1942 ministru školství a lidové osvěty, neboť spadá do jeho rezortu.¹¹²² Moravec ještě téhož dne v odpovědi Fouskovi konstatoval, že „veškerá kulturně politická práce může se konat a koná se jedině z hlediska spolupráce s německým národem. Proto představuje dnes ČSSN jako jediný a ve svých možnostech omezený spolek, sledující abstraktní cíl spolupráce s Němci, organizační útvar již povahy anachronické.“ Fouska vybídl, aby ihned učinil vhodná opatření k tomuto cíli, aby se ČSSN se všemi svými organizačními a administrativními složkami dobrovolně rozešel a žádal jej, aby mu o svých opatřeních a rozhodnutích podal zprávu. Ministr zároveň Fouskovi a jeho spolupracovníkům dobré vůle poděkoval za vše, co svoji poctivou prací přispěli k tomu, aby říšské uvědomění se stalo všeprostopujícím základem českého snažení o lepší příští naší drahé vlasti.¹¹²³

Ministr školství a lidové osvěty dále Fouska požádal, aby věc byla přednesena státnímu prezidentovi. Ministr ale vůbec nezaujal stanovisko k žádosti Fouska, aby byla

¹¹²⁰ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti Praha, sign. 300 – 3 – 2. „Vyzývám všechny členy ČSSN, aby věrní poslání a zásadám svazu zcela ve smyslu vděčnosti a obdivu, který chováme k německému vojínu na frontě, přispěli v největší možné míře na vypsanou sbírku pro Německý červený kříž. Ukládám všem okrskovým organizacím ČSSN, aby byly iniciátory a organizátory všech možností, které mohou přispět ke zdaru sbírky. Podporujte výzvu vlády protektorátu nejen ve vlastních řadách, ale i mezi nečleny. Buďme si vědomi nejen povinností, ale i příkazu českého srdce, které rádo přispěje těm, kteří tvrdě a nebojácně staví svou hruď na ochranu statků každému příslušníku našeho prostoru nejdražších, na ochranu staré evropské kultury a za lepší příští všech árijských národů nové Evropy.“

¹¹²¹ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. A 3633/42.

¹¹²² ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 62 – 4.

¹¹²³ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. A 3698/42.

umožněna činnost NS v Praze a Olomouci. Moravec byl 25. července 1942 KSP informován, že Hácha vzal likvidaci ČSSN na vědomí.¹¹²⁴

Likvidační schůze ČSSN se sešla po dohodě s MLO 9. září 1942 a kromě vedení svazu se je zúčastnili za KSP Kliment a za MLO sekční šéf Adolf Leitgeb. Ten také doručil přítomným činovníkům písemné poděkování ministra školství a lidové osvěty za příspěví ke snahám svazu. Na to se ujal slova Fousek jako ústřední předseda. Hned v úvodu navrhl dobrovolné rozejití spolku. Svůj návrh odůvodňoval vývojem poměrů, čímž se úzký rámeček spolku již překonal. Navrhl proto zřízení likvidačního výboru. Likvidace měla začít odspodu u okresních skupin. Činnost zemských skupin v Praze a Olomouci měla prozatím pokračovat. Poté všichni přítomní jednomyslně vyjádřili souhlas s dobrovolným rozchodem ČSSN. Fousek plánoval, že všichni členové ČSSN se měli automaticky stát výkonnými členy NS a z jejich řad budou vybírání činovníci do vedoucích sborů. V závěru schůze poděkoval Kliment všem za činnost, „kterou projeví jako pionýři myšlenky česko – německé spolupráce a která již dnes se skutečně stává obecným majetkem všeho českého obyvatelstva“ a přítomné vybídl, aby likvidaci svazu nepojímali jako důvod k odpočinku, nýbrž naopak aby v nových organizacích ještě své úsilí vystupňovali.¹¹²⁵

Ještě téhož dne, kdy ÚPV ČSSN rozhodl o likvidaci svazu, zaslal Moravec Fouskovi dopis. V něm vzal zprávu o likvidaci ČSSN na vědomí. Při této příležitosti Fouskovi a všem členům svazu opět poděkoval za práci, kterou spolek vykonal. Zároveň vyjádřil přesvědčení, že se všichni připojí k práci většího rozsahu, kterou ve prospěch Velkoněmecké říše nyní připravuje a ke které je v dohledné době vyzve.¹¹²⁶

Fousek informoval MV o dobrovolném rozchodu ČSSN 17. září 1942. Zároveň navrhl, aby vzalo na vědomí zánik ČSSN, neboť došlo na poslední schůzi k jednomyslnému usnesení ústředního přípravného výboru ČSSN, že svaz nehodlá dále vyvíjet svou činnost. Fousek zároveň navrhl členy likvidační komise Mertla, T. Krejčího a ředitele Pražské městské spořitelny Gustava Domina. Fousek zároveň žádal MV, aby určilo, komu má připadnout případný finanční přebytek.¹¹²⁷ MV návrh na složení likvidačního výboru přijalo jen z části a trvalo na účasti Fouska v něm jako předsedy svazu. Likvidační výbor měl tak fungovat ve složení Fousek, Mertl a

¹¹²⁴ Tamtéž.

¹¹²⁵ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. A 3856/42.

¹¹²⁶ NA, f. Moravec Emanuel, kart. 46, sign. 39 – 1 – 459.

¹¹²⁷ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. A 3918/42.

Domin.¹¹²⁸ Sám Fousek se přitom od likvidační schůze za předsedu svazu nepovažoval¹¹²⁹ a vůbec žádnou činnost nevyvíjel ani v likvidačním výboru a svoji úlohu ve svazu považoval za skončenou. Faktickým likvidátorem se stal T. Krejčí.¹¹³⁰

Nejdéle z celého ČSSN vyjma likvidátora a likvidačního výboru fungovala Kancelář pověřence ČSSN ve Velké Praze a to až do prosince 1942. Její likvidace nastala až nařízením policejního prezidenta z 9. prosince 1942 s tím, že likvidace tohoto reliktu ČSSN má být ukončena do konce roku. Ústřední vedení ČSSN tedy 14. prosince 1942 nařídilo úplnou likvidaci ČSSN ve Velké Praze. Příštího dne stejný orgán nařídil vedoucím funkcionářům, aby okamžitě ukončili ve svých skupinách veškerou činnost, urychleně svolali členy likvidačních komisí, urychleně dokončili likvidaci a nejpozději do 20. prosince 1942 podali o likvidaci správu vedení včetně předání zbylé finanční hotovosti. Inventář byl předán zpět NS. Místnosti kanceláří včetně telefonů byly předány ÚSBV. Zaměstnanci přešli do NS.¹¹³¹ Důvodem protahování činnosti ČSSN ve velké Praze byla snaha co nejdéle suplovat činnost NS. Existovaly dokonce úvahy, že by činnost kanceláře mohla pokračovat i po faktické likvidaci svazu. Velitel neuniformované protektorátní policie se však postavil zásadně proti.¹¹³²

Likvidační výbor se sešel na své poslední schůzi 27. ledna 1943. Likvidační schůze se zúčastnili kromě členů likvidačního výboru ještě komisařský vedoucí NS T. Krejčí a finanční referent NS Dr. J. Říha. Na pořadí jednání bylo pouze schválení a podpis likvidačního protokolu ČSSN.¹¹³³ Již k 25. lednu 1943 byl zrušen účet svazu. Zbývající částka byla převedena na konto NS. Definitivní likvidace ČSSN z finančního hlediska byla ukončena k 30. červnu 1943. Celkové hospodaření ČSSN skončilo schodkem ve výši 355 013,20 K. Na účet NS byla převedena hotovost ve výši 358 219,70 K. NS nedobytnou pohledávku ČSSN odepsalo.¹¹³⁴ Maximální stav členstva zjištěný před likvidací ČSSN činil 32 728 členů, z toho bylo 89 zakládajících právnických osob, 36 zakládajících fyzických osob, 32 439 řádných členů a 164 dopisujících členů.¹¹³⁵

¹¹²⁸ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. A 185/43.

¹¹²⁹ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti Praha, sign. 300 – 3 – 2.

¹¹³⁰ Složení likvidačního výboru ČSSN vzal na vědomí Generální velitel neuniformované protektorátní policie dr. Erwin Weinmann ex post až pět dní po uskutečnění poslední schůze likvidačního výboru. AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. A 4221/42.

¹¹³¹ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. A 185/43.

¹¹³² Tamtéž.

¹¹³³ Tamtéž.

¹¹³⁴ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. A 2493/43.

¹¹³⁵ ABS, f. Z – Mapy zpráv zpracované Studijním ústavem ministerstva vnitra, sign. Z – 6 – 352/1.

Jak již bylo výše částečně naznačeno, ČSSN zápasil po celou dobu s finančními problémy. Svaz byl od svého vzniku do srpna 1940 financován z prostředků NS.¹¹³⁶ Celkové příjmy svazu od září 1939 do června 1940 činily 1 091 129,35 K, výdaje pak 950 251,64 K. Výdaje v posledním čtvrtletí roku 1939 dosahovaly průměrné částky více než 24 000 K, v prvním čtvrtletí roku 1940 už ale dosahoval průměr měsíčních výdajů více než 44 000 K a v druhém čtvrtletí již téměř 93 000 K.¹¹³⁷ Je patrné, že výdaje se s každým kvartálem zdvojnásobovaly a ČSSN byl pak již upozorněn, že musí začít striktně s úsporami.

Poté, co již nebylo možno financovat NS z veřejných protektorátních prostředků, nezbyvaly v rozpočtu NS i peníze pro svaz. Proto požádal ČSSN, aby byl financován přímo prostřednictvím státní dotace. Věc se stala předmětem jednání protektorátní vlády, která se v polovině září 1940 usnesla, aby v rozpočtu KSP bylo počítáno s částkou 400 000 K pro ČSSN a zbytek roku 1940 s tím, že částka nesmí být překročena.¹¹³⁸

NS počátkem roku 1940 odhadovalo výdaje ČSSN na 1 250 000 K. Přitom osobní a věcné výdaje byly odhadnuty na 850 000 K a na propagaci 400 000 K. NS přitom původně počítalo s částkou na propagaci ve výši 200 000 K, což ovšem vedení svazu považovalo za naprosto nedostačující.¹¹³⁹ Celkové výdaje svazu v roce 1940 činily 1 155 161,70 K, takže odhad NS překročen nebyl. Svaz ale na vydání obdržel pouze 930 000 K.¹¹⁴⁰ Jenže z výdajů za rok 1940 nešla ani desetina na skutečnou propagaci, jako přednášky, brožury atd. Zbytek šel na aparát, režii či reprezentaci. Bláhova akce s medailemi nebyl rovněž levný podnik, vyšla na 77 243,70 K. Přitom se za výběr medailí vybíral poplatek a akce měla být soběstačná. Režie rostla i kvůli růstu počtu zaměstnanců. Zatímco na počátku roku 1940 pracovalo v ústředí 7 osob, v roce 1941 již 23.¹¹⁴¹

Protektorátní vláda ve svém návrhu rozpočtu pro rok 1941 vyhradila pro svaz milion korun.¹¹⁴² Tato částka byla ale nízká vzhledem k tomu, že činnost svazu rostla. Svaz i proto žádal na rok 1941 o příspěvek ze státního rozpočtu ve výši 2 253 320 K. I podle KSP nestačila částka milionu korun na to, aby svaz mohl vyvíjet vážnou a

¹¹³⁶ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. A 2493/43.

¹¹³⁷ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 4482/40.

¹¹³⁸ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. A 2493/43.

¹¹³⁹ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 205/40.

¹¹⁴⁰ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 2360/41.

¹¹⁴¹ Tamtéž.

¹¹⁴² Tamtéž.

nerušenou činnost, která mu byla státním prezidentem nařízena a protektorátní vládě navrhla, aby dotace byla zvýšena minimálně na dvojnásobek. Navýšení ale schváleno nebylo. Vlastní příjmy z členských příspěvků svaz odhadoval na 300 000 K. To byl velmi optimistický odhad, neboť ve skutečnosti se vybralo mnohem méně.¹¹⁴³ ČSSN obdržel ze státního rozpočtu na leden 1941 a březen částku 100 000 K, na ostatní měsíce 83 000 a to až do července včetně.¹¹⁴⁴ ČSSN přitom žádal 130 000 K.¹¹⁴⁵ Od srpna 1941 ale byly výplaty z účtu KSP pro ČSSN zastaveny.¹¹⁴⁶ Svaz začal okamžitě kumulovat dluhy. Splatnost pohledávek za ústředí ČSSN a českou zemskou skupinu k 1. říjnu 1941 činila 62 285,60 K, za moravskou zemskou skupinu 7 500 K. KSP poskytla z dispozičního fondu částku 65 000 K na srpen, na září 70 000 K¹¹⁴⁷ a v prosinci mimořádnou dotaci pro krytí nejnnutnější vydání ve výši 35 000 K.¹¹⁴⁸

Od března 1942 pak převzalo financování ČSSN opět NS.¹¹⁴⁹ NS poskytovalo ČSSN pouze zálohy, kterých mělo být použito až tehdy, když došlo financování z vlastních prostředků ČSSN.¹¹⁵⁰ Vzhledem k tomu, že bylo finanční hospodaření ČSSN neustále pasivní, postrádalo toto opatření reálný základ. Jen od března 1942 do konce roku potřeboval svaz na zálohách 720 000 K.

Vzhledem k obtížné finanční situaci ČSSN se Fousek zabýval, poté co byl jmenován vedoucím VNS, možností společného financování obou institucí. Jednalo se především o problém platů pracovníků kanceláře ústřední ČSSN. Ti byli v pracovním poměru s NS. To ovšem skončilo ke konci února 1941. Od počátku následujícího měsíce se stali zaměstnanci ČSSN. Ten ale neměl na jejich výplaty. Fousek trval na tom, aby je platilo nadále NS, což ovšem GT NS Vladimír Mrazík z účetních a právních důvodů odmítal. Fousek s Mrazíkem se dohodli, že NS poskytne ČSSN zálohy na výplaty v podobě bonu do doby, než se situace vyřeší. Situace se měla řešit s KSP, nestalo se tak. Ústřední zmocněnec NS Kálal žádal počátkem prosince 1941 po generálním tajemníkovi ČSSN T. Krejčím zaplacení bonu ve výši 14 859 K.¹¹⁵¹ Došlo ke zcela paradoxní a do jisté míry schizofrenní situaci. Kálal žádal po Krejčím proplacení bonu, neboť NS rovněž zápasilo s finančními problémy, zároveň ale jako

¹¹⁴³ Tamtéž.

¹¹⁴⁴ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 4925/41.

¹¹⁴⁵ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 6393/40.

¹¹⁴⁶ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. A 2493/43.

¹¹⁴⁷ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 3904/41.

¹¹⁴⁸ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 6029/40.

¹¹⁴⁹ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. A 2493/43.

¹¹⁵⁰ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. A 185/43.

¹¹⁵¹ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 4979/41.

člen české zemské skupiny ČSSN měl zájem na tom, aby se ČSSN finančně nezhroutil. Naprosto ve stejné situaci byl Fousek, ten potřeboval finance pro NS, ale zároveň i pro ČSSN. Krejčí neměl peníze na proplacení bonu, jinak by se ČSSN finančně položil, pokud by nebyl finančně sanován. Na druhou stranu byl ale povinen jako člen VNS dbát zájmů NS, takže bon proplatit.

Již o měsíc předtím se obrátilo vedení ČSSN na KSP o poskytnutí finanční dotace. Částku, kterou potřeboval do konce roku, vyčíslil na 77 407,60 K, přičemž česká zemská skupina žádala pro nutné vlohy 50 000 K, moravská zemská skupina 12 000 K a zbytek činilo nájemné za kanceláře ústředí. Částka 75 000 K byla před Vánoci z dispozičního fondu prezidenta vyplacena.¹¹⁵² Je však otázkou, jestli činnost ČSSN byla dobročinná, na kterouž to činnost byly státnímu prezidentovi z protektorátního rozpočtu pro dispoziční fond finance poskytnuty.

Fungování ČSSN komplikovaly i jemu nezaplacené pohledávky. Fousek žádal koncem listopadu 1940 v dopise ministerstvo obchodu, aby uhradilo pohledávku ve výši 62 913,60 K, vzniklou z činnosti Informační a evidenční kanceláře pro hospodářskou spolupráci českoněmeckou. Kancelář fungovala od února do listopadu 1940. Kancelář byla zřízena na přání kabinetní kanceláře a ministra Dr. Kratochvíla. Na dopis ale nedostal odpověď. Proto se Fousek koncem února následujícího roku obrátil přímo na předsedu protektorátní vlády s žádostí, aby ČSSN byla výše zmíněna pohledávka uhrazena.¹¹⁵³ KSP při založení kanceláře výslovně uvedla, že jde o činnost na zkoušku a opakovaně u ministerstva obchodu urgovala přesunutí této činnosti pod Kratochvílův rezort. Rovněž státní tajemník žádal, aby tato činnost přešla pod ministerstvo obchodu. Kancelář, či Hospodářská sekce, jak také byla neoficiálně nazývána, měla za úkol evidovat arizaci a odpovídat na dotazy z řad veřejnosti na arizaci.¹¹⁵⁴

Částka za činnost kanceláře nebyla ministerstvem obchodu ještě ani v listopadu 1941 uhrazena. ČSSN však stále ještě s penězi počítal.¹¹⁵⁵ Ministerstvo obchodu odkazovalo na nutnost odsouhlasení k výplatě částky ze strany MF. To se zase odvolávalo na nutný souhlas ÚŘP.¹¹⁵⁶ Jeho se však nedotázalo, neboť předpokládalo zamítnutí vzhledem k zákazu subvencování NS a ČSSN ze státních prostředků.¹¹⁵⁷

¹¹⁵² AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 4925/39

¹¹⁵³ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 925/41.

¹¹⁵⁴ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 5730/40.

¹¹⁵⁵ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 1157/42.

¹¹⁵⁶ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 4925/42

¹¹⁵⁷ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 4481/41.

Pokud by svaz peníze obdržel, předpokládal, že by s nimi vystačil do konce roku ¹¹⁵⁸ a celá problematika s bonem NS by byla rychle vyřešena. Eliáš přitom žádost o pomoc a schválení vrácení částky koncem března 1941 odmítl řešit, neboť se necítil kompetentní v této věci rozhodnout.¹¹⁵⁹

Druhým vážným nedostatkem, který nepříznivě ovlivňoval propagační činnost ČSSN, byla kromě nedostatku financí absence svazového periodika. Již v září 1939 se uvažovalo, že spolek by měl mít i své periodikum. Vycházelo by 2x do měsíce v nakladatelství Orbis, které by obhospodařovalo celou administrativu včetně inzerce a předplatného. Zisk nad určitý rámec by ale celý připadl ČSSN a dohled nad hospodařením časopisu, by převzalo NS. Mělo se jmenovat Budoucnost a na post šéfredaktora se uvažovalo s Emanuelem Moravcem. Číslo mělo mít 16 stran a mělo stát 2 K. Předpokládaný počet předplatitelů byl odhadován na 3 – 4 tisíce. Vydávání časopisu prosazoval zejména Šusta. Obsah časopisu měl být jasně v aktivistickém duchu, neměly se ovšem kopírovat cizí vzory. Orbis ale čtrnáctideník odmítl jako nerentabilní. Navrhl buď měsíčník o 64 stranách menšího formátu, který by měl charakter spíše vědecký, nebo týdeník o 12 – 16 stranách s populárním obsahem, který by reagoval na aktuální události. Orbis ovšem variantu měsíčníku nedoporučoval, neboť okruh předplatitelů by byl omezený. Měsíčník by byl ke koupi pouze u knihkupců, zatímco týdeník i v trafikách. Náklady ovšem byly astronomické. Při nákladu 10 000 výtisků vyšel jeden ročník na 172 200 K v případě měsíčníků, u týdeníku to byl ale již dvojnásobek. Orbis ale pochyboval, že vznikne zisk.¹¹⁶⁰ Jak záležitost časopisu rychle vznikla, tak rychle odezněla. Později se ještě asi dvakrát nebo třikrát okrajově a stručně při různých příležitostech zmínila potřeba časopisu, to bylo ale vše.

Bláha a Kálal nebyli jedinými generály, kteří byli členy ČSSN. Členem ČSSN byli a členské příspěvky hradili gen. chéf. just. služby v.v. Adolf Zelený,¹¹⁶¹ brig. gen. v.v. Karel Wagner,¹¹⁶² brig. gen. v.v. Ladislav Forbelský¹¹⁶³ brig. gen. v.v. Karel Rausch,¹¹⁶⁴ brig. gen. v.v. František Kukačka,¹¹⁶⁵ brig. gen. v.v. Václav Kuneš.¹¹⁶⁶

¹¹⁵⁸ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 4949/41.

¹¹⁵⁹ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 1299/41.

¹¹⁶⁰ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 177, inv. č. 1202, sign. D 6236/39

¹¹⁶¹ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 296, sign. 114 – 360 – 3.

¹¹⁶² NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 296, sign. 114 – 298 – 2.

¹¹⁶³ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 296, sign. 114 – 296 – 4.

¹¹⁶⁴ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 288, sign. 114 – 290 – 4.

¹¹⁶⁵ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 288, sign. 114 – 292 – 5.

¹¹⁶⁶ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 296, sign. 114 – 298 – 5.

3.2. Národní souručenství

3.2.1. Počátky Národního souručenství do jmenování Jana rytíře Fouska vedoucím VNS ¹¹⁶⁷

Národní souručenství vzniklo z iniciativy státního prezidenta JUDr. Emila Háchy, který v rozhlasovém projevu předneseném 16. března 1939 prohlásil: „Rozhodl jsem se jako odpovědná hlava národa českého, že co nejrychleji učiním rozhodné kroky, které povedou k naprostému sjednocení všech vrstev národa. Jsem odhodlán nestrpěti žádné odstředivé snahy, žádné skupiny a frakce.“ ¹¹⁶⁸

Nová politická organizace, v jejímž čele stanul státní prezident, měla zahrnout všechny Čechy bez rozdílu politické příslušnosti. Vzniknout měla neprodleně. ¹¹⁶⁹ Od následujícího dne tak vedl státní prezident rozhovory s předsedou vlády a zástupci politických stran a Českého národního výboru o budoucnosti politické scény. ¹¹⁷⁰ Nová organizace nesla jméno Národní souručenství, byť se uvažovalo i o názvu Národní a sociální pospolitost. ¹¹⁷¹

V první jarní den jmenoval státní prezident padesátičlenný VNS, který se sešel o dva dny později na Pražském hradě se státním prezidentem ke společnému setkání. ¹¹⁷²

Po konzultacích byl do čela VNS jmenován na radu Rudolfa Berana zástupce maloročníků v republikánské straně Adolf Hrubý. Blízký spolupracovník státního prezidenta Jiří Havelka prosazoval knížete Lobkowicze, po námitkách ale tento svůj návrh stáhl. Za náměstka VNS byl vybrán rovněž agrárník, Josef Nebeský. GT byl nakonec jmenován plk. gšt. Šimon Drgáč, byť A. Hrubý prosazoval Čeňka Torna. ¹¹⁷³

Do VNS byli většinou jmenováni noví lidé veřejnosti vůbec či málo známí. Někteří se již dříve politikou zabývali, neměli však v ní rozhodující roli ani vedoucí postavení. Zastoupení ve VNS získali zástupci rozličných sociálních skupin obyvatelstva, od dělníků po šlechtu. Ve VNS byli v menšině zastoupeni i představitelé

¹¹⁶⁷ Podrobněji ke vzniku a počátkům NS: Jan Gebhart – Jan Kuklík st., Počátky Národního souručenství v roce 1939, in: Československý časopis historický, roč. 91, r. 1993, č. 3, s. 417 – 439.

¹¹⁶⁸ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 8, inv. č. 17.

¹¹⁶⁹ Jan Gebhart – Jan Kuklík st., Počátky Národního souručenství v roce 1939, in: Československý časopis historický, roč. 91, r. 1993, č. 3, s. 419.

¹¹⁷⁰ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 21, inv. č. 56.

¹¹⁷¹ Jan Gebhart – Jan Kuklík st., Počátky Národního souručenství v roce 1939, in: Československý časopis historický, roč. 91, r. 1993, č. 3, s. 421.

¹¹⁷² NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 15, inv. č. 37.

¹¹⁷³ Jan Gebhart – Jan Kuklík st., Velké dějiny zemí Koruny české, díl XV.a 1938 – 1945, Praha – Litomyšl, 2006, s. 210 – 211.

extrémně pravicových a fašistických uskupení.¹¹⁷⁴ Zhruba pětinu z padesátičlenného výboru tvořili zástupci z pravého okraje politického spektra.¹¹⁷⁵

VNS nebyl náhradou za rozpuštění Národní shromáždění. Příslušela mu však iniciativa dávat k uvážení iniciativní návrhy a předlohy protektorátní vládě, která měla všechna podání výboru projednat. Přitom musela odůvodnit i neakceptované předlohy. Styk mezi VNS a jednotlivými ministerstvy měli ulehčit jmenování styční úředníci.¹¹⁷⁶

Vedoucí VNS rozhodoval o základních a zásadních otázkách ideových, politických a samosprávných. K jeho hlavním úkolům patřilo především obstarávat styk se státním prezidentem a pečovat o styk s NSDAP.¹¹⁷⁷ Dále jmenovat výkonný výbor a předsednictvo z členů VNS, stanovovat počet výborů, jmenovat a odvolávat jejich předsedy a členy, svolávat, pořádat a řídit schůze, pečovat o jednací řád a pořádek na schůzi, udělovat a odnímat slovo, stanovovat pořadí a lhůtu řečníků a vyhlášovat směrnice. VNS měl povinnost všechny práce a úkoly přikázané jeho vedoucím vyřídit ve stanovené lhůtě.¹¹⁷⁸

Již 4. dubna 1939 učinila vláda na svém zasedání usnesení, že na území Protektorátu Čechy a Morava je povoleno k politickému organizování obyvatelstva české národnosti výhradně NS. Jeho vůdcem byl státní prezident. NS je právnickou osobou, může samostatně nabývat práv a zavazovat se.¹¹⁷⁹

NS ovšem nelze pokládat za politickou stranu ve smyslu zásad politických stran. Jednalo se spíše o korporaci s úkoly převážně kulturními a výchovnými, která měla vést národ podle politiky státního prezidenta.¹¹⁸⁰

Dosavadní politické strany, Strana národní jednoty a Strana práce se dobrovolně rozpustily a jmenovaly ve všech svých organizacích likvidátory. U politických skupin z pravého okraje politického spektra se tak stalo ale jen z části. VNS jmenoval ve všech obcích, okresech a krajích své komisaře pro likvidaci stran a převzetí jejich majetku.¹¹⁸¹ NS pak převzalo sekretariáty politických stran v krajích, v okresech a obcích.¹¹⁸²

¹¹⁷⁴ Jan Gebhart – Jan Kuklík st., *Dramatické i všední dny protektorátu*, Praha 1996, s. 28.

¹¹⁷⁵ Jan Gebhart – Jan Kuklík st., *Velké dějiny zemí Koruny české*, díl XV.a 1938 – 1945, Praha – Litomyšl, 2006, s. 211.

¹¹⁷⁶ Tamtéž, s. 438.

¹¹⁷⁷ NA, f. Hrubý Adolf, kart. 36, sign. 48 – 10 – 1.

¹¹⁷⁸ NA, f. Hrubý Adolf, kart. 65, sign. 48 – 90 – 1.

¹¹⁷⁹ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 15, inv. č. 37.

¹¹⁸⁰ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 13, inv. č. 33.

¹¹⁸¹ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 15, inv. č. 37.

¹¹⁸² NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 21, inv. č. 56.

NS bylo organizací s prvky autoritativního systému. Vůdcem NS byl státní prezident, který jmenoval a odvolával vedoucího a členy VNS. Vůdce NS mohl měnit, rušit či doplňovat rozhodnutí všech složek NS. Nadřízený orgán mohl rušit, měnit či doplňovat nařízení podřízeného orgánu, nadřízený mohl odvolat podřízeného.¹¹⁸³ VNS jmenoval krajské a okresní vedoucí NS, okresní vedoucí pak místní vedoucí NS.¹¹⁸⁴ Ve městech pak vzniklo několik místních vedení, od října 1939 ještě společné místní vedení.¹¹⁸⁵

VNS zahájil hned od svého jmenování intenzivní činnost. Vznikl výkonný výbor a komise. Komise zasedaly z počátku každý týden, některé i vícekrát. Jejich názvy a počet se v průběhu doby měnil, existovaly tak např. národohospodářská, zemědělská, arizační, pro spolupráci s NSDAP atd. V lednu 1940 pak došlo k zásadní reorganizaci, vzniklo šest skupin a do nich byly začleněny komise.¹¹⁸⁶

Již 23. dubna 1939 byl zahájen nábor všech dospělých českých mužů prostřednictvím doručených přihlášek, členy místních náborových skupin. O týden později byly stejným způsobem přihlášky vybrány nazpět.¹¹⁸⁷ Distribuce probíhala podle volebních seznamů. Nábor skončil nad očekávání dobře, když se přihlásilo do NS takřka bezmála sto procent mužské populace. Výsledek 98,4%¹¹⁸⁸ přihlášených byl však do jisté míry zkreslující. Vypočítával se totiž podle původních voličských seznamů, které neobsahovaly uprchlíky z pohraničí. V některých obvodech byl tak dokonce překročen počet sta procent přihlášených dle voličských seznamů. Vstup do NS bojkotovala především část extrémistů hlásících se k fašismu a nacismu. Obdobným výsledkem dopadl i nábor do Mládeže Národního souručenství (dále jen MNS).¹¹⁸⁹ Ke koci roku 1939 dosahoval stav NS 4 092 308 členů.¹¹⁹⁰

Spíše nevlídně nebo alespoň s rozpaky sledovala nábor do NS i německá strana. Vedoucí národnostně politické skupiny ÚŘP Hans Blaschek v polooficiálním okupačním listě *Der Neue Tag* se vyslovil proti iniciativě státního prezidenta v otázce formování NS, neboť k tomu není ústavně oprávněn, nebyl z německé strany sám, kdo

¹¹⁸³ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 15, inv. č. 37.

¹¹⁸⁴ Tamtéž.

¹¹⁸⁵ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 21, inv. č. 56.

¹¹⁸⁶ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 15, inv. č. 37.

¹¹⁸⁷ Tamtéž.

¹¹⁸⁸ Jan Gebhart – Jan Kuklík st., *Velké dějiny zemí Koruny české, díl XV.a 1938 – 1945*, Praha – Litomyšl, 2006, s. 218.

¹¹⁸⁹ Jan Gebhart – Jan Kuklík st., *Počátky Národního souručenství v roce 1939*, in: *Československý časopis historický*, roč. 91, r. 1993, č. 3, s. 431.

¹¹⁹⁰ Tomáš Pasák, *Český fašismus 1922 – 1945 a kolaborace 1939 – 1945*, Praha 1999, s. 267.

razil tezi, že vznikem Protektorátu Čechy a Morava český národ ztratil právo na politickou organizaci, neboť politiku dělá Říše. Na druhou stranu i na německé straně se objevily byť ojediněle hlasy, které proces české politické totalizace zcela neodmítly.¹¹⁹¹

Po vzniku NS existovalo 18 krajů, v nich 213 okresních a více než 8000 místních skupin¹¹⁹² s více než 170 000 členy. Ale už v prosinci 1939 okupační orgány zastavily činnost NS v Olomouckém kraji pro nepřátelskou činnost vůči Říši a v říjnu 1940 následovalo zastavení činnosti v kraji Velká Praha z obdobného důvodu.¹¹⁹³

Členem NS se mohl stát každý bezúhonný muž starší 21 let české národnosti – arijec, od března 1940 pak byly organizovány v NS i ženy. Mládež ve věku od 18 do 21 let tvořila samostatnou organizaci v rámci NS.¹¹⁹⁴

Všichni členové NS platili příspěvky NS, které byly odstupňovány podle výše příjmů a mohly být i pro vážnou sociální situaci prominuty.¹¹⁹⁵

O propagaci NS se staral od 1. dubna 1939 český tisk vycházející pod hlavičkou „List NS“, který byl denně informován o událostech v NS prostřednictvím Tiskové služby NS.¹¹⁹⁶ Snahou VNS prakticky od počátku bylo tisk plně usměrnit a kontrolovat. Každý jednotlivý list se měl přitom věnovat vybrané problematice.

V NS bylo zavedeno oslovování bratře a pozdrav Vlasti zdar.¹¹⁹⁷

V rámci NS vznikla i organizace Radost ze života (dále jen RZŽ), která měla za úkol péči a povznesení národa v čase volna. RZŽ organizovala zájezdy, rekreace, pečovala o knihovny, zahrádkářské kolonie, hřiště atd..¹¹⁹⁸

Ačkoliv vznik NS nebyl doprovázen závažnějšími problémy, první poněkud složitější zádrhel vznikl při formulování programu NS, na kterém pracovala programová komise pod vedením historika doc. Josefa Matouška. Šlo především o formulaci choulostivých otázek vztahu českého národa k německému a také vztahu mezi NS a NSDAP. Prvotní, obecně a obezřetně formulované koncepty narážely na nevoli u představitelů okupační správy, zejména státního tajemníka. Nejožehavější část

¹¹⁹¹ Jan Gebhart – Jan Kuklík st., Velké dějiny země Koruny české, díl XV.a 1938 – 1945, Praha – Litomyšl, 2006, s. 220.

¹¹⁹² Jan Gebhart – Jan Kuklík st., Počátky Národního souručenství v roce 1939, in: Československý časopis historický, roč. 91, r. 1993, č. 3, s. 428.

¹¹⁹³ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 15, inv. č. 37.

¹¹⁹⁴ Tamtéž.

¹¹⁹⁵ Tamtéž.

¹¹⁹⁶ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 767, sign. 207 – 767 – 15.

¹¹⁹⁷ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 767, sign. 207 – 767 – 15.

¹¹⁹⁸ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 119, inv. č. 119.

programu byla ale asi bezpochyby formulace postojů NS k židovské otázce. Vyhnout se této otázce asi nešlo a hlavně k tomu scházela odvaha.¹¹⁹⁹ Program NS byl oficiálně představen až v dubnu 1940. Jeho obsah byl však v několika částech neakceptovatelný a proto se říšský protektor Konstantin von Neurath k němu postavil záporně.¹²⁰⁰

Státní prezident jmenoval 17. května 1939 rekonstruovaný a rozšířený 70 členný VNS, v němž posílily postavení radikální pravicové elementy. Ani potom však nebyli extrémisté spokojeni. Vedení VNS zůstalo původní.¹²⁰¹ Tento VNS byl 24. června 1939 rozšířený o 13 členů, takže jich měl 79.¹²⁰² 7. února 1940 jmenoval státní prezident dalších 16 členů a VNS čítal již 92 členů.¹²⁰³ Posílen byl tentokrát především dělnický a zemědělský prvek v NS a dále zastoupení v NS získal okruh Brázdy.¹²⁰⁴

Vedoucí VNS Hrubý byl již 7. července 1939 zproštěn funkce a náměstek Nebeský byl jmenován úřadujícím náměstkem. Vedoucím VNS byl jmenován Nebeský až 26. října 1939. Funkcí tajemníků byl pověřen Oldřich Matěcha a Hugo Strachwitz.¹²⁰⁵ Zproštění Hrubého se stalo na vlastní žádost, ovšem po německém nátlaku, když byl Hrubý obviněn z pokusu o úplatek německého novináře. Sám Hrubý úmysl uplácení odmítl a věc vysvětloval jako nedorozumění.

Komplikace v NS přišly i na přelomu srpna a září 1939. Vlajka nařídila svým členům odchod z NS¹²⁰⁶ a okamžitě se postavila do ostré opozice proti němu. Navíc byl v rámci akce Albrecht I. zatčen a do KT umístěn GT NS Drgáč.¹²⁰⁷ Člen VNS a přípravného výboru ČSSN Josef Matoušek byl 17. listopadu 1939 dokonce popraven.¹²⁰⁸

Jan Fousek byl poprvé jmenován do VNS 7. února 1940 při doplnění VNS.¹²⁰⁹ Fousek se stal současně členem samosprávné a průmyslové komise. Komisi pro styk s Němci dokonce od dubna 1940 předsedal.¹²¹⁰ V červnu 1940 před rozpuštěním VNS

¹¹⁹⁹ Jan Gebhart – Jan Kuklík st., Počátky Národního souručenství v roce 1939, in: Československý časopis historický, roč. 91, r. 1993, č. 3, s. 419.

¹²⁰⁰ Detlef Brandes, Češi pod německým protektorátem, Praha 2000, s. 126 – 127.

¹²⁰¹ Jan Gebhart – Jan Kuklík st., Počátky Národního souručenství v roce 1939, in: Československý časopis historický, roč. 91, r. 1993, č. 3, s. 437.

¹²⁰² NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 21, inv. č. 56.

¹²⁰³ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 23, inv. č. 72. Chyba není v součtech, někteří členové VNS byli totiž zatčeni.

¹²⁰⁴ Tomáš Pasák, Pod ochranou říše, Praha 1998, s. 211.

¹²⁰⁵ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 767, sign. 207 – 767 – 15.

¹²⁰⁶ Tomáš Pasák, Pod ochranou říše, Praha 1998, s. 121.

¹²⁰⁷ Tomáš Pasák, JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945), Praha 1997, s. 70.

¹²⁰⁸ Tamtéž, s. 77.

¹²⁰⁹ NA, f. Předsednictvo ministerské rady 1918 – 1942, kart. 183, inv. č. 700, sign. 344/12.

¹²¹⁰ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 23, inv. č. 75

byl Fousek členem těchto skupin NS: zemědělská, lesnická, arizační, pro mládež a pro styk s Němci.¹²¹¹

Dle osnovy vládního nařízení ze dne 7. března 1940 je NS jediným politickým hnutím českého národa, které vede státní prezident. Svou činnost vyvíjí podle určení státního prezidenta, pečuje o politickou a národní výchovu českého lidu a je nápomocno při řízení věcí veřejných v protektorátu. Hlavním orgánem je VNS, v jehož čele stojí vedoucí VNS se svými náměstký. Vedoucího VNS, jeho náměstký a členy VNS jmenuje a odvolává státní prezident. NS je právnickou osobou, požívající ochrany cti. Rozpočet NS byl součástí rozpočtu protektorátního. NS je povinno vyhledávat spolupráci a styk s příslušnými složkami NSDAP ve věcech společného zájmu.¹²¹²

VNS byl 19. června 1940 rozpuštěn a jmenováno bylo devítičlenné prozatímní vedení NS v čele s Nebeským.¹²¹³ Jedním z jeho členů se stal i Fousek. Již v době provizoria se podle důvěrné zprávy uvažovalo, že by v čele nového VNS mohlo dojít ke změně a Nebeského ve funkci vedoucího VNS by nahradil Fousek.¹²¹⁴ Tyto informace podpořil i člen VNS Edgar Hauner, který ve svých dobových úvahách okolo přepadení ústředí NS mimoděk uvedl, že se o Fouskovi v čele VNS uvažovalo.¹²¹⁵

Postavení NS bylo během léta 1940 oslabeno čtyřmi vnějšími zásahy. Ústředí NS muselo na německý příkaz vyklidit budovu Rudolfinu, které mělo být navraceno svému původnímu účelu. Po zatčení krajského vedoucího NS v Praze Josefa Nestávala pro odbojovou činnost v červenci byla na německý příkaz zastavena činnost NS v kraji Velká Praha.¹²¹⁶ Ve večerních hodinách 8. srpna 1940 se stala budova ústředí NS v Dušní ulici v Praze terčem útoků členů ČNST – Vlajky a Svatoplukových gard. Za pomoci příslušníků SS byla budova na pár hodin obsazena útočníky.¹²¹⁷ Od 1. září 1940 bylo zrušeno spolufinancování NS z prostředků protektorátní vlády. Od této doby se muselo NS spoléhat pouze na členské příspěvky a dary státního prezidenta. NS tak muselo začít hledat úspory.¹²¹⁸

¹²¹¹ NA, f. Národní rada česká 1900 – 1949, kart. 528, inv. č. 308.

¹²¹² NA, f. Krejčí Jaroslav, kart. 6, sign. 23 – 26 – 9.

¹²¹³ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 23, inv. č. 74.

¹²¹⁴ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 56, sign. zprav. 1.

¹²¹⁵ AKPR, f. D – důležité, kart. 248, inv. č. 1358, sigm. D 2037/41. Je ale zajímavé, že na materiály o NS bohatý AKPR se o Fouskovi jako o možném kandidátovi pro vedení VNS již v roce 1940 informace tohoto druhu vůbec neobsahuje. Každopádně žádný z pramenů se o původci těchto úvah vůbec nezmiňuje.

¹²¹⁶ Tomáš Pasák, Pod ochranou říše, Praha 1998, s. 238.

¹²¹⁷ Tamtéž, s. 240.

¹²¹⁸ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 8, inv. č. 20.

Jmenováním nového VNS 17. srpna 1940 skončilo podle státního prezidenta první tzv. konsolidační období, kdy bylo potřeba zlikvidovat hluboce zakotvené stranictví. V čele VNS opět stanul Nebeský, jeho náměstky se stali Tomáš Hrubý, Bohuslav Rolek a Jan Střítecký.¹²¹⁹ Členem VNS se stal i Fousek. Státní prezident vytkl nové úkoly pro nový VNS a to převýchovu českého myšlení a výběr námětů v obecném zájmu. VNS měl dále věnovat pozornost účinným sociálním opatřením, která by všem členům národa zaručila spravedlivý podíl na národním rozvoji a důchodu a učinit vše, aby tato opatření nacházela v české veřejnosti i nadále stále více souhlasu a dobrovolné spoluúčasti.¹²²⁰

Fousek ale nebyl jediným kandidátem z řad bývalých vojáků z řad důstojníků do VNS. Vážným adeptem na post ve VNS byl dlouhou dobu Kálal. Nakonec ale jeho jméno ze seznamů kandidátů bylo vyškrtnuto a Kálal uspěl až po roce se jmenováním třetího VNS.¹²²¹ Bláha se octl na seznamu možných kandidátů KSP. Byl zařazen ve skupině radikálních jednotlivců a členů ČNST – Vlajky.¹²²² Jednalo se ale spíše o úvahu než vážný návrh, která vzala s konfliktem uvnitř ČSSN rychle zaskvě.

Fouskovo postavení v novém VNS posílilo. Zrušený výkonný výbor NS nahradila řídicí skupina NS a Fousek byl jejím významným členem.¹²²³ Řídicí skupina byla složená z vedoucího VNS, GT, čtyř náměstků a čtyř krajských delegátů. Jedním z náměstků byl právě Fousek. Každý z náměstků vedl jednu skupinu. Fousek konkrétně skupinu I, která se dělila na čtyři referáty. Ideový program a ideové školení, Styk s NSDAP, Propaganda, tisk a rozhlas, Lidová osvěta, literatura, výtvarné umění, divadlo a film.¹²²⁴

V novém VNS výrazně posílili své zastoupení i aktivisté a to především díky početnému zastoupení novinářů. Právě skupina žurnalistů na podzim 1940 usilovala v NS o zavedení jasného proněmeckého kurzu. Nejaktivněji si z triumvirátu Krychtálek, Křemen, Ryba počínal prvně jmenovaný Vladimír Krychtálek. Ten se na podzim střetl s vedoucím VNS ohledně řešení židovské otázky českou stranou. Krychtálek zastupoval radikální stanovisko a na veřejnost jako zmocněnec NS a člen VNS dával pomocí tisku na vědomí svá jasná stanoviska jménem vedení NS. Proti tomu se jasně postavil Nebeský. Vznikl spor, který mohl být řešen pouze odchodem jednoho z nich. Státní

¹²¹⁹ NA, f. Hrubý Adolf, kart. 36, sign. 48 – 10 – 12.

¹²²⁰ ANM, f. Emil Hácha, kart. 4, inv. č. 237.

¹²²¹ NA, f. Předsednictvo ministerské rady 1918 – 1945, kart. 182, sign. 314/12.

¹²²² AÚTGM, f. Edvard Beneš II, kart. 140, inv. č. 1867, sign. V 123/1.

¹²²³ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 8, inv. č. 20.

¹²²⁴ AKPR, f. „D“ - důležité, kart. 215/II, inv. č. 1281, sign. D 4093/40.

prezident rozhodl, že žádný zmocněnec NS nesmí na veřejnosti prezentovat své záměry a stanoviska bez vědomí vedoucího VNS. Rovněž předseda protektorátní vlády si vyhradil pro sebe právo schvalovat všechny projevy NS. Krychtálek se ocitl ve VNS v izolaci a nakonec odešel sám nejen z VNS, ale i z NS. Později jej následovali i ostatní aktivističtí novináři. Odchod aktivistických novinářů sledovala i německá strana a jejich vytlačení z VNS jenom zvýšilo jejich nedůvěru vůči NS.¹²²⁵

3.2.2. Národní souručenství v poslední fázi kolektivního vedení

Předzvěstí změn ve VNS byly polovině dubna 1941 další útoky aktivistických novinářů proti NS. Některé celoprotektorátní deníky otiskly článek nazvaný „Promarněná příležitost, NS ztratilo důvěru členů a tisku“. V článku bylo NS obviněno, že ve své činnosti mělo několikrát možnost a příležitost uplatnit se v práci na převýchově českého národa, jako žádná jiná složka.¹²²⁶

Státní tajemník Karl Hermann Frank navíc přijal 21. dubna 1941 ústředního předsedu ČSSN Fouska. Frank prohlásil, že spolu s říšským protektorem nebudou nic namítat proti práci ČSSN, jestliže se svaz bude snažit více než dosud provádět své zásady. To je ale možné jen za následujících předpokladů.¹²²⁷

1/ Nebude nic namítáno proti tomu, jestliže předseda svazu vstoupí do užšího vedení VNS.

2/ Zastupování NS předsedou ČSSN nepřichází za žádných okolností v úvahu.

3/ Spojení mezi lokálními orgány svazu a NS v okresech a obcích nesmí nastat za žádných okolností.¹²²⁸

Státní tajemník pravil, že Fouskovi doporučuje nyní tyto předpoklady provést. Fousek prohlásil, že měl samo sebou v úmyslu svůj úřad předsedy svazu složit, protože jím kdysi zamýšlené předpoklady pro jeho práci nebyly zcela splněny. Státní prezident ale jeho odstoupení nepřijal. Bude proto pouze na přání státního prezidenta dále provádět úkoly, zejména přetvořit předsednictvo přibráním dvou dělníků a dvou

¹²²⁵ Tomáš Pasák, Pod ochranou říše, Praha 1998, s. 254 – 256.

¹²²⁶ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 1497, sign. 207 – 1497 – 9.

¹²²⁷ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 355, sign. 114 – 356 – 4.

¹²²⁸ Tamtéž. Tyto tři body odpovídají vývodům Franka tak, jak si je zaznamenal státní podtajemník Kurt von Burgsdorff 17. dubna 1941. Tomáš Pasák, Pod ochranou říše, Praha 1998, s. 291.

rolníků, kteří jsou známí svým loajálním postojem vůči německému. Bude opět brzy státním prezidentem přijat. Frank mu dal naději na další přijetí po návštěvě u Háchy.¹²²⁹

Přijetí Fouska státním tajemníkem bylo překvapivé, protože předtím neexistovala žádná nová direktiva ÚŘP o změně postoje vůči ČSSN. Naopak SD a Gestapo opakovaně v únoru a březnu varovalo před navázáním kontaktu se svazem a jeho předsedou.¹²³⁰ O to více je náhlá změna přístupu Franka překvapivá, protože v jiných obdobných případech většinou názor německých bezpečnostních složek respektoval.

Fousek sestavil heslovitý zápis z jednání se státním tajemníkem pro státního prezidenta. V něm stálo, že ČSSN má předpoklady pro důvěru Říše. NS důvěru nezískalo a ani nezíská, neboť v něm pracují závadné osoby, proti nimž je shromážděno mnoho materiálu. Frank přitom nesouhlasil, aby byl ČSSN včleněn do NS. Státní tajemník se dále dotazoval, zda by ČSSN mohl svou činností proniknout do nejširších vrstev českého národa. Fousek Frankovi odpověděl, že je odhodlán se o to pokusit za předpokladu, že zůstane NS jako masová organizace národa, že se Fouskovi dostane nejrozsáhlejší spolupráce s vládou a hlavně, aby mohl počítat s podporou Říše, kterou ovšem dosud vůbec neměl.¹²³¹

O průběhu přijetí státního tajemníka referoval 25. dubna 1941 Fousek státnímu prezidentovi v tom smyslu, že státní tajemník projevil nespokojenost se stavem NS a položil otázku, zda by náležitým rozvinutím ČSSN nebylo možno NS nahradit. Fousek odvětil Frankovi, že při eventuelním zrušení NS by nemohl ČSSN NS úspěšně nahradit.¹²³² Při tomto referátu Hácha nadhodil, že je rozhodně nutno Fouska vybavit větší autoritou než dosud a rozhodl se jej napříště použít daleko výraznějším způsobem. Pokud by to bylo možné, jmenovat Fouska ministrem protektorátní vlády pro otázky spolupráce a výchovy širokých vrstev,¹²³³ nebo jej jmenovat do podobné veřejné

¹²²⁹ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 355, sign. 114 – 356 – 4. Zápis z průběhu návštěvy je poněkud stručný a patrně neobsahuje všechny závažné informace z průběhu jednání.

¹²³⁰ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 123, inv. č. 2059, sign. 109 – 7 – 66.

¹²³¹ NA, f. Předsednictvo ministerské rady 1918 – 1942, kart. 344, inv. č. 700. Fouskův heslovitý zápis z jednání s Frankem se tedy poněkud rozchází se zápisem státního tajemníka z jednání i s obsahem Fouskova ústního referátu Háchovi.

¹²³² Existuje ale i poněkud odlišná Fouskova verze tohoto Frankova dotazu a Fouskovy odpovědi na něj. Frank měl prohlásit, že NS považuje za útvar zbytečný a položil Fouskovi otázku, zda by mohl s ČSSN převzít úkol převýchovy českého národa. Fousek se však necítil oprávněným k zodpovězení tohoto dotazu a vyhradil si pro sebe právo nejprve věc oznámit státnímu prezidentovi. AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 215/I, inv. č. 1281, sign. A 180/42.

¹²³³ Podle Pasáka to byl ale Klimentův nápad, pro kterého získal Háchu. Tomáš Pasák, Pod ochranou říše, Praha 1998, s. 291.

funkce. Předseda protektorátní vlády ovšem Fouskovo členství ve vládě odmítl. Na druhé straně ale Eliáš prohlásil za nutné reformovat vedení NS ve formě jakéhosi direktoria, v jehož čele by stál Fousek.¹²³⁴

Fousek navštívil 7. května Frankova tajemníka Roberta Giesse. Fousek upozornil na to, že o svém rozhovoru se státním tajemníkem informoval státního prezidenta. Giess požádal Fouska o krátkou reprodukci jeho vyličení dané jím Háchovi. Fousek shrnul toto vyličení následovně, že se státní tajemník zmínil o nedostatečné životaschopnosti NS a zabýval se otázkou, zda je ČSSN vůbec způsobilý k praktické činnosti. Fousek sdílel názor Franka, že se NS rozpadne. Ve stejném směru se pohybuje náhled státního prezidenta. Hácha se s Fouskem proto radil, jak aktivovat práci NS a jak lze v této souvislosti zapojit ČSSN. Fousek seznámil státního prezidenta s následujícím návrhem, o kterém chce ještě mluvit se státním tajemníkem.¹²³⁵

VNS bude vyměněn. Noví členové VNS budou vybráni podle regionálních a odborných hledisek. Zároveň se budou krýt v budoucnu okresy svazu s Oberlandráty. Každý okres vyšle k praktické spolupráci s Němci osvědčeného člena do VNS. Odborní zástupci budou vybíráni z oblasti kultury a hospodářství. Členění krajů NS bude přizpůsobeno svazu. Krajští vedoucí NS budou vybíráni ze svazu. Tajemníci krajských vedoucích mají fungovat jako úředníci. Zmínil se o spolehlivých okresních vedoucích. Mimo to zamýšlí Fousek organizaci NS očistit od tajemníků, kteří jsou stranickopoliticky zatíženi. GT ČSSN a NS chce Fousek nahradit okresním hejtmanem Dr. Krpálkem z Berouna. Reorganizační práce označil jako revoluční obnovu českého národa. Vyvrcholení by našel ve svém ustanovení ministrem veřejné osvěty. Giess prohlásil, že vzal Fouskovy návrhy na vědomí a přednese je Frankovi. Giess zdůraznil, že Fousek proto neobdrží žádné souhlasné vyjádření ke svým stanoviskům ani žádné instrukce k jím navrhovanému souboru opatření.¹²³⁶

Fouskovo líčení průběhu jeho jednání se státním tajemníkem bylo opět poněkud odlišné. Vlastně už vznikla čtvrtá verze, která se nejvíce odlišovala od zapsané verze státním tajemníkem. To u Franka vzbudilo nezanedbatelné rozčarování, takže velitel Sipo a SD Horst Böhme volal záhy Klimentovi a dotazoval se jej, zda Fousek správně referoval o svém přijetí státním tajemníkem. Böhme sdělil, že u státního tajemníka se mluvilo pouze o tom, že by Fousek mohl mít předpoklady pro důvěru jako vedoucí

¹²³⁴ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 214, inv. č. 1281, sign. D 4286/41.

¹²³⁵ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 27, inv. č. 560, sign. 109 – 4 – 307.

¹²³⁶ Tamtéž.

ČSSN, nikoli však, že by bylo přáním Franka, aby se stal Fousek vedoucím NS. Kliment sdělil Böhmemu, že Fousek referoval správně v tomto smyslu a že se nyní Hácha zabývá otázkou použití Fouska k významnější funkci.¹²³⁷

Na to informoval státní prezident říšského protektora, že podle jeho názoru přichází v úvahu na místo vedoucího VNS nynější předseda ČSSN Fousek. Nehledě na to, že Fousek v praktickém životě je vzorným reprezentantem pracujícího zemědělce, který není ani politicky zatížen střetem zájmu a pro jeho sobu mluví zejména jeho dosavadní vážná činnost ve vedení ČSSN.¹²³⁸ Zároveň pověřil předsedu protektorátní vlády, aby předem projednal podrobnosti těchto plánovaných změn s Frankem.¹²³⁹

Křemenův návrh z 8. května 1941, aby bylo rozpuštěno vedení NS a nově byli vedením NS pověřeni on, Fousek a Stočes¹²⁴⁰ již stál mimo hru.

Eliáš měl pro rozhovor s Frankem 13. května 1941 ohledně změn v NS připraveno následující zdůvodnění. Státní prezident shledává příčinu nepříznivého posuzování NS ze strany říšských míst jediné v otázce osobního složení vedoucích orgánů. Aby byly zajištěny předpoklady pro úspěšnou činnost NS, zamýšlí státní prezident provést v orgánech NS rozsáhlou výměnu osob, přičemž bude použito v nejvyšší míře osob, které se plně osvědčily v budování dosavadních organizací a které mají po této stránce předpoklady pro důvěru říšských míst. Podle názoru státního prezidenta přichází po této stránce v úvahu v první řadě osoba předsedy ČSSN Jana Fouska. Fousek je navíc v praktickém životě vzorným představitelem pracujícího zemědělce, nezatíženého politickými ani zájmovými spory a mluví pro něho zejména jeho vážná činnost ve vedení ČSSN. Pro osoby náměstků by přicházel v úvahu některý z reprezentantů dělnického života, např. Václav Stočes a z řad zaměstnanců např. Karel Zejda. Současně by byli vyměněni GT a jeho náměstek. Nové vedení by pak připravilo rozsáhlou revizi celého vedení NS. K praktickým změnám by bylo přikročeno v nejbližší době. Na poměru vlády k NS by se změnilo pouze to, že by byla navázána vzájemná cílevědomá spolupráce vedená vůdčí myšlenkou.¹²⁴¹

Frank odpověděl Eliášovi následující: „Vámi přednesenou a písemně formulovanou reorganizaci NS mohu vzít pouze na vědomí. NS je ze strany říšského protektora považováno víceméně za donucovací organizaci českého obyvatelstva a jako

¹²³⁷ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 214, inv. č. 1281, sign. D 4286/41.

¹²³⁸ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 21, inv. č. 404, sign. 109 – 4 – 149.

¹²³⁹ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 214, inv. č. 1281, sign. D 4286/41.

¹²⁴⁰ Tomáš Pasák, Pod ochranou říše, Praha 1998, s. 291.

¹²⁴¹ NA, f. Předsednictvo ministerské rady 1918 – 1945, kart. 183, sign. 344/12.

konglomerát nejrůzněji politicky směřujících vrstev a kruhů českého obyvatelstva. V jeho řadách se nachází jak četní loajální čeští spoluobčané, tak jak i dvouletý vývoj ukázal, velké množství Říši nepřátelských elementů. Říšský protektor není schopen vyjádřit takové organizaci ihned důvěru. Reorganizace tohoto spolku je mimoto čistě vnitřní českou záležitostí. NS nemůže pro ÚŘP být uznaným partnerem, pokud nepodá jeho vedení a jemu podřízená místa jednoznačný důkaz stoprocentně upřímné a čestné spolupráce na nové výstavbě Protektorátu Čechy a Morava.“¹²⁴²

Státní tajemník pokračoval: „Z uvedených důvodů zdržuji se vědomě každého vyjádření k plánovanému pokusu reorganizace v NS. Ještě jednou výslovně zdůrazňuji, že pro ÚŘP přichází v úvahu jako partner pouze autonomní vláda protektorátu. Vašemu úsilí nestojí nic v cestě, pevně ale trvám na tom, že pan von Fousek činí pravý opak, co jsem mu při rozmluvě u mě 21. dubna 1941 poradil. V této rozmluvě jsem řekl panu von Fousek, že říšský protektor by byl nakloněn jím vedenému ČSSN v určitém smyslu jej podporovat, pokud bude chtít začít s aktivním programem spolupráce. Základní podmínkou pro tento účel však je, že pan von Fousek přitom zapomene na jakékoliv sloučení ČSSN s NS. Zůstává otevřené, že by vstoupil do vedení NS ad personam a tam působil svými idejemi. Další propojování s NS je označováno za vysloveně nežádoucí, protože celá organice NS ve svém členění částečně kvůli starým stranickopolitickým vazbám, částečně kvůli prosazování Říši nepřátelských elementů, se ukazuje pro aktivní program spolupráce nevhodnou. Pokud je nyní pan von Fousek mínění realizovat své představy cestou podle vašich reorganizačních schémat, tak je to pouze jeho věc.“ Tím státní tajemník své expozé ukončil.¹²⁴³

Frank s odkazem na poslední společnou rozmluvu Eliášovi písemně potvrdil, že reorganizaci vedení NS nestojí nic v cestě a rovněž písemně zopakoval své výhrady a stanovisko k reorganizaci NS tak, jak je uvedl Eliášovi a předtím Fouskovi.¹²⁴⁴

Předseda protektorátní vlády poté sdělil Háchovi, že věc projednal se státním tajemníkem. Frank se vyjádřil, že změny v NS nejsou jeho výslovným přáním, neboť nemíní zasahovat do českých otázek, nicméně je ochoten poskytnout NS možnost osvědčit se. Eliáš si dal sám vlastní podmínku, že se Fousek vzdá vedení ČSSN.¹²⁴⁵

¹²⁴² Tamtéž.

¹²⁴³ Tamtéž.

¹²⁴⁴ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 21, inv. č. 404, sign. 109 – 4 – 149.

¹²⁴⁵ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 214, inv. č. 1281, sign. D 4286/41.

Státní tajemník byl tedy poněkud rozladěn, že Fousek jeho rad nedbal. Zároveň se nezbavil dojmu, že Fousek podal státnímu prezidentovi poněkud odlišný výklad průběhu osobního jednání se státním tajemníkem, než jak jej vnímal sám Frank. Fouskovo ne zcela průhledné jednání okolo rozdílného a opakovaně, byť v detailech, měněného výkladu průběhu jednání u státního tajemníka a nedbání jeho rad rozhodně na německé straně důvěru ve Fouska neposílilo, spíše naopak.

Již samotná jednání Fouska před převzetím NS s vysokými představiteli ÚŘP, a to dokonce se státním tajemníkem, byla novum. Nikdy předtím se nestalo, že by čelný představitel oficiální protektorátní veřejné organizace samostatně a nejen bez souhlasu, ale pravděpodobně i bez vědomí nejvyšších představitelů české protektorátní správy vyjednával s nejvyššími představiteli okupační správy o stávající situaci v ČSSN a NS a svěřoval se se svými představami o budoucí podobě a činnosti těchto organizací, či se dokonce vyptával německých představitelů na jejich názor na budoucí úkoly obou organizací. Navíc iniciativa vstoupit v jednání s ÚŘP vzešla od Fouska a nikoli z druhé strany. I když samotný výsledek jednání nevyzněl alespoň pro Fouska nijak jednoznačně, již samotný fakt, že Frank s Fouskem jednal a Fouskova prezentace obsahu jednání v KSP a u státního prezidenta vzbudila dojem, že Fousek je osobou, která disponuje u německé strany určitou důvěrou, které by bylo záhodno využít.

Státní prezident na základě informací Fouska i prosté skutečnosti, že Fousek byl státním tajemníkem přijat, optimisticky vyvozoval, že je snad dotyčný persona grata na německé straně. Je však závažnou otázkou, do jaké míry byl státní prezident do tohoto vnímání situace dotlačen Klimentem.

Nejednoznačně se k návrhu na jmenování Fouska vedoucím VNS postavil i předseda protektorátní vlády. Je zřejmé, že jeho jmenováním nebyl Eliáš nikterak nadšen a rozhodně ho nechtěl mít ani ve vládě a to v jakékoliv funkci. Na druhou stranu si byl předseda protektorátní vlády vědom, že postavení Nebeského v čele NS se stává stále více neudržitelné. Přitom jiných kandidátů, kteří by již od počátku nebyli ostře odmítáni německou stranou, nebylo, pokud by ovšem nebyl jmenován někdo z aktivistických novinářů nebo nejlépe Moravec, což v úvahu nepřicházelo, alespoň prozatím. Existovala ale ještě další možnost. Zvážit, jestli NS již nesplnilo svůj účel a nemá být rozpuštěno. Za tento názor se stavěl domácí i zahraniční odboj. Na odpovědných českých místech ale o rozpuštění NS uvažováno nebylo.

Spokojen nebyl zcela ani Fousek. Získal sice jeden z nejvyšších postů v národě, z jeho mluvy u Giese je však patrné, že aspiroval i na post ministra. Sám později tvrdil,

že účast ve vládě mu byla slíbena a byla také jednou z jeho podmínek, aby funkci vedoucího VNS vůbec převzal. I přes zjevnou nelibost státního tajemníka nebyl Fousek hned od počátku německou stranou odepsán a ta očekávala, co v NS dokáže, respektive nedokáže vzhledem ke svým plánům, slibům a proklamacím. O tom svědčí i poválečné paměti velitele SD v Praze Waltera Jacobiho, který vzpomínal, že „se jmenováním nového vedoucího VNS rytíře von Fouska vznikly jisté naděje na německé straně, neboť se věřilo v aktivnější politiku na základě vojenské tradice bývalého důstojníka a nositele řádu Marie Terezie a kde se zdálo, že má pro ni předpoklady. Všeobecná nezúčastněnost se ani za něho nezměnila a práce VNS jako poradního sboru upadla úplně.“¹²⁴⁶

Jediným, kdo z jednání a jmenování nového vedoucího VNS vyšel posílen, byl Kliment. Ten po odchodu přednosty KSP Jiřího Havelky nejen poměrně rychle získal kontrolu nad činností KSP, ale začal zdařile uplatňovat i vliv na státního prezidenta. Klimentovu ambicí však bylo více, získat i vliv nad co největší částí české protektorátní politiky. A jmenování Fouska bylo jedním z jeho kroků za tímto cílem. Fousek se prakticky hned od počátku svého převzetí vedení ČSSN orientoval na KSP a Klimenta především a stal se tak jeho člověkem. Nezůstávali však sami a postupem času vznikala celá skupina, kterou nazval jednoduše Emil Sobota po jejich vůdci „Klimentovci“, či jak ji já nazývám, Klimentova skupina.¹²⁴⁷ Vedle skupiny tzv. aktivistických novinářů či tzv. žurnalistické sedmičky tak vzniká další skupina, která může být označena za aktivistickou, která měla, nebo alespoň Kliment a Fousek, vlastní představu, plán či program spolupráce s okupační mocí. Tato skupina pocházela především z lidí, které okolo sebe soustředil Fousek v ČSSN, jako doc. Tomáš Krejčí, prof. Jan Mertl. Do skupiny se řadil ale i Kálal, kterého s Fouskem pojil spor a odpor k Bláhovi a stejně jako Fousek hledal oporu v KSP u Klimenta. Jiní ve skupině pobýli jen krátce, nebyli s ní tak úzce spjati a po změně mocenských poměrů přešli postupně do tábora Moravce. K těm je možno přiřadit třeba Václava Stočese, a Karla Chalupu.

Státní prezident zprostil 17. května 1941 z funkcí vedoucího VNS Josefa Nebeského i jeho tři náměstky Tomáše Hrubého, Josefa Stříteského a Karla Belcrediho. Současně byl odvolán i GT Vladimír Mrazík. Zároveň jmenoval nového vedoucího

¹²⁴⁶ ABS, f. Stíhání nacistických válečných zločinců, sign. 325 – 166 – 3.

¹²⁴⁷ Tomáš Pasák označil Fouska „za stoupence Klimentovy ideologie a jeho proněmeckého aktivismu“. Tomáš Pasák, K historii českého fašismu, Praha 1985, s. 70.

VNS Jana Fouska¹²⁴⁸ a jeho náměstkyně Jana Paulíka, továrníka z Brna, a Václava Stočese, předsedu Národní odborové ústředny zaměstnanecké (NOÚZ). Hácha požádal Nebeského, aby Fouska uvedl do funkce a aby mu byl nápomocen svým vlivem v širokých vrstvách členstva NS.¹²⁴⁹ Kromě jmenování nového vedoucího VNS a jeho náměstků byli také jmenováni nový GT a jeho náměstek, jimiž se stali Dr. Karel Krpálek, přednosta okresního úřadu v Berouně, a Ing. Jaroslav Rákos.¹²⁵⁰

Hácha Fouskovi při jmenování do funkce vedoucího VNS slíbil, že je připraven přikročit k dalším potřebným postupným změnám ve VNS, ve vedoucích orgánech NS i ve výkonném aparátu. V tomto směru očekával iniciativní návrhy od Fouska. Fousek dále obdržel od státního prezidenta úkol, aby jím často vyřčené zásady, byly přeneseny do nejširších vrstev celého národa.¹²⁵¹

Nový vedoucí VNS vydal o tři dny později své první tiskové prohlášení ke všem členům a činovníkům NS.¹²⁵²

Na plenární schůzi VNS 29. května 1941 nechal Fousek nejprve obnovit přísahu všech členů VNS státnímu prezidentovi. Následně kvitoval činnost svého předchůdce a předchozímu vedení vyslovil své uznání poděkování za všechno, co pro NS za dobu svého působení vykonali.¹²⁵³

¹²⁴⁸ Podle Leoše Nikrmajera odchodem Nebeského a užší vedoucí garnitury se završila etapa od přechodu politiky dvou železek v ohni a politického lavírování k otevřenému aktivismu. Nový vedoucí NS představoval osobnost nekompromitovanou minulostí a odmítající jakoukoliv iniciativu směřující proti zájmům Velkoněmecké říše, kterou sice nelze označit za typ přesvědčeného kolaboranta Moravcova ražení, jež se ale svojí loajální tvárností naprosto hodila k funkci hlavního garanta prosazování nové politické linie. Jan šlechtic Fousek byl zárukou pro představitele německé správy, tak pro aktivistický proud v NS, že přerod souručenství ve prospěch říšské myšlenky a vyčištění této organizace od vyložené opozičních elementů nezůstane jenom prázdou proklamací, ale začne se skutečně prakticky realizovat. Leoš Nikrmajer, *Činnost a vývoj Národního souručenství v Českých Budějovicích v letech 1939 – 1942*, České Budějovice 2006, s. 111.

¹²⁴⁹ NA, f. Ministerstvo vnitra – Londýn (1913) 1940 – 1945 (1947), kart. 206, inv. č. 293, sign. 2 – 33 – 5/b.

¹²⁵⁰ NA, Hartman Josef Max, kart. 41, sign. 45 – 39 – 2.

¹²⁵¹ NA, f. Ministerstvo vnitra – Londýn (1913) 1940 – 1945 (1947), kart. 206, inv. č. 293, sign. 2 – 33 – 5/b.

¹²⁵² „Převzal jsem vedení VNS. Nastupuji do plnění svých povinností s otevřeným svědomím a srdcem a se soustředěnou vůlí a rozhodností sešikovat řady NS v opravdovou pevnou národní pospolitost. Přináším všechny své síly i zdraví a život do služeb svého národa v pevné víře, že věrnou součinností všech složek NS zajistíme svébytnost a šťastnou budoucnost Čechů v Nové Evropě. Slibuji já a slibme si všichni činovníci a členstvo NS, že opravdovým a obětavým naplněním pojmu sloužím, tj. své vlasti sloužím, dojdeme přes všechny obtíže, překážky a zkoušky cíli, být jednou nejdokonalejších složek Velkoněmecké říše.“ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti Praha, sign. 300 – 3 – 2.

Deník A – Zet k ústřední myšlence Fouskova prvního projevu ve funkci vedoucího VNS, příštího dne napsal, že cíl stát se jednou z nejdokonalejších složek Velkoněmecké říše je jistě správný, musí se ale pro jeho dosažení změnit metody, celý duch práce a celý systém. NS nesmí přestat na slovech a vlastenecké sentimentalitě bez převýchovy národa. List dále vyzval NS k boji proti černému obchodu a keřasení. ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 62 – 4. Je tedy patrné, že minimálně A – Zet se stavěl k Fouskovým proklamacím obezřetně.

¹²⁵³ ANM, f. Emil Hácha, kart. 5, inv. č. 268.

V úvodu projevu vedoucí VNS upozornil, že se nejedná o programové prohlášení, které učiní až později. Fousek hodlal naznačit hlavní směrnice pro období, než bude zveřejněn nový program a nové vedení NS dosáhne plné organizační výkonnosti.¹²⁵⁴

Dále vytkl všem složkám NS několik úkolů. Svědomitě, přesně a ochotně vykonávat své povinnosti. Pokračovat v odstraňování zbytků politického stranictví v NS. Prohlubovat a upevňovat organizační pořádek. Zpevnit pracovní linii podle zásad árijské pospolitosti v novém evropském pořádku. Oprostit český národ od nesmyslné švejkoviny, kterou označil za mor českého národa a která hloupými vtipy a rozvratnictvím mířila vždy proti každé veřejné moci a kázni, aby nakonec škodila pouze zájmům národa. Zabránit šíření popletených zpráv a tendencí. Jako hlavní cíl vytkl být nejdokonalejší složkou Velkoněmecké říše!¹²⁵⁵

Fousek rovněž oznámil změny ve vedení NS. Zrušil se souhlasem státního prezidenta řídicí skupinu NS a oznámil jmenování nového GT a jeho náměstka.¹²⁵⁶

Nakonec oznámil vyloučení tři skupin osob z NS. První skupinou byly osoby, které byly postiženy pro politické delikty říšskoněmeckými soudy a úřady. Druhou skupinou byli všichni, kdo neplnili povinnosti zaměstnavatele vůči zaměstnancům a opačně a byli potrestáni pokutou vyšší než 1000 K nebo trestem na svobodě. Poslední skupinou byli ti, kdo byli potrestáni pro zásobovací a cenové přestupky vězením nebo pokutou vyšší než 5000 K. Zároveň bylo pozastaveno členství těm, kteří byli za výše uvedenou činnost buď ve vazbě, nebo byli odsouzeni prozatím nepravomocně.¹²⁵⁷

K vyučování členů z NS vydal vedoucí VNS počátkem července 1941 v oběžníku podrobný manuál, jak má být přesně postupováno.¹²⁵⁸ V něm ale opomněl na členy NS, kteří emigrovali a před svým odchodem do exilu z NS nevystoupili. Fousek vzniklou situaci napravoval polovině července 1941 v oběžníku NS, kde prohlásil uprchnuvší členy NS za vyloučené.¹²⁵⁹

Obsah Fouskova projevu vzbudil podráždění u domácího a zahraničního odboje. Přední činitel domácího odboje doc. Vladimír Krajina Fouskovo zřeknutí se politiky dvojího želízka v ohni označil za další stupeň vývoje od oportunistu k aktivismu.¹²⁶⁰

¹²⁵⁴ Tamtéž.

¹²⁵⁵ NA, f. Národní rada česká 1900 – 1950, kart. 294, inv. č. 130.

¹²⁵⁶ Tamtéž.

¹²⁵⁷ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 210, inv. č. 1281, sign. D 4948/41.

¹²⁵⁸ Tamtéž.

¹²⁵⁹ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 211, inv. č. 1281, sign. D 3265/41.

¹²⁶⁰ Tomáš Pasák, Pod ochranou říše, Praha 1998, s. 294.

Beneš ve vzkazu domů počátkem června vzkazoval, že obsah tohoto projevu práci exilu brzdí a jmenování Fouska označil za maximum, kam se až mohlo dojít.¹²⁶¹ Zároveň mělo být dáno Fouskovi na vědomí, že se nikdo z NS nesmí vyslovovat proti exilu.¹²⁶²

Kdo však byl s obsahem projevů spokojen, byl možná trochu překvapivě Rys, který mel vloni na podzim nepřekonatelně kritické výhrady k Fouskovi. Na přednášce Vlajky počátkem června 1941 v Plzni označil Fouska s Krpálkem za lidi dobré vůle. K jejich činnosti v NS ale zaujme vyčkávací stanovisko, jestli se jim podaří něco s touto organizací udělat.¹²⁶³ Idyla však netrvala mezi oběma organizacemi a jejich představiteli příliš dlouho. Když ČNST – Vlajka požádal v první polovině července 1941 prostřednictvím náčelníka mládeže ČNST Novotného v dopise vedoucího VNS a zmocněnce VNS pro lidovou výchovu Vladimíra Teyrovského, aby se výchovy MNS ujalo náčelnictvo mládeže ČNST, Teyrovský tento požadavek s vědomím Fouska v obsáhlejší elaborátu vypočítávajícím vážné prohřešky ČNST důrazně odmítl, neboť „názornou ukázkou převýchovy mládeže ČNST – Vlajkou bylo vloupání se do budovy ústředí NS v Dušní ulici v srpnu loňského roku.“¹²⁶⁴

S nastalým stavem v NS nebyl podle tvrzení Huberta Masaříka spokojený ani předseda protektorátní vlády, když koncem května 1941 při jedné z ranních procházek Masaříkovi řekl, že by mu bylo nejmilejším řešením likvidace NS, neboť za nového dění může jen naší věci uškodit. Podle Masaříka ztratil Eliáš poslední zájem na této instituci. Výměnu Fouska za Nebeského označil Eliáš za radikální.¹²⁶⁵ Se vzpomínáním Masaříka je ale v rozporu poválečná výpověď Miloše Stádníka před Národním soudem. Stádník uvedl, že od Eliáše nikdy neslyšel, že by měl výhrady k činnosti Fouska. Z toho tedy soudil, že Fousek se řídí instrukcemi a pokyny předsedy vlády.¹²⁶⁶

Činnost nového vedoucího VNS bedlivě sledovala i vedoucí úřadovna SD v Praze. Dle měsíční správy SD o politickém vývoji v protektorátu za měsíc květen 1941 se „plány Fouska zaměřovaly na reorganizaci NS na principu autoritativního vedení, jakož i na zakotvení NS v exekutivě, když by předseda NS byl současně jmenován ministrem. S touto snahou však narazil na odpor vlády. Fousek se musel

¹²⁶¹ Dokumenty z historie československé politiky 1939 – 1943, Acta occupationis Bohemiae et Moraviae, editoři Libuše Otáhalová a Milada Červinková, sv. I a II, Praha 1966, s. 609.

¹²⁶² Tomáš Pasák, Pod ochranou říše, Praha 1998, s. 372.

¹²⁶³ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti II, sign. 315 – 199 – 11.

¹²⁶⁴ NA, f. Krejčí Jaroslav, kart. 6, sign. 23 – 26 – 4.

¹²⁶⁵ Reportér, roč. III, r. 1969, č. 21, s. 4.

¹²⁶⁶ SOA Praha, f. Mimořádný lidový soud Praha, TNS 7/47, poř. č. 91. Výpověď M. Stádníka.

svých ministerských plánů zřici. Při obsazování míst Fouskových náměstků bylo dbáno zjevně zájmů stavovského zastoupení.“¹²⁶⁷

Zpráva dále pokračovala: „Osoba nového předsedy NS byla v českém politickém životě ihned předmětem živé kritiky. Fouskův předchůdce Nebeský tvrdí o svém nástupci, že tento nikdy nebyl německý přítel, ale vždy patřil k představitelům opětného spojení zemí staré podunajské monarchie a bylo známo, že si od toho sliboval velkou kariéru. Podle Karla Chalupy, jehož názory jsou jinak správně nezaujaté a výstižné, Fousek na tíhu svých úkolů nedospěl. Fousek je velmi lehce ovlivnitelný a zvláště podléhá silnému vlivu doc. Klimenta z KSP. Jiné české kruhy dávaly najevo svůj úžas, že státní prezident jmenoval právě Fouska, když přece tento s dřívějším ministrem Feierabendem byl ve spojení a dnes také ještě udržuje styk s tímto okruhem osob z ministerstva zemědělství.“¹²⁶⁸

„V českém obyvatelstvu nevyvolala výměna vedení v NS většinou žádnou reakci stojící za zmínku. Pouze v domovském kraji nového předsedy v Berouně byla silnější odezva v dělnických a zemědělských kruzích. Fousek obdržel z těchto kruhů mnoho blahopřání. Z druhé strany se však ihned vyskytly pověsti, které označovaly Nebeského odchod jako úder národu a Fouska jako poddajného Němcům.“¹²⁶⁹

„Počátky úřadování nového vedení NS byly však doprovázeny málo slibnými příznaky. První námětek Fouska Stočes prosil hned Háchu v dopise o zproštění ze svého postu, poněvadž se musí plně a zcela věnovat odborné práci v NOÚZ.¹²⁷⁰ Také Krpálek vysvětloval vůči Oberlandrátovi na Kladně, že chce svoji funkci vykonávat jen přechodně asi po dobu tří až čtyř měsíců. Tak zahájil Fousek svůj politický úřad s četnými personálními a věcnými potížemi.“¹²⁷¹

„Fousek se choval doposud značně zdrženlivě. Vyjádřil se, že na tak velkorysou přestavbu NS bude potřebovat minimálně dva měsíce úvah, potom snad bude provedena revoluce v NS. Při rozhovoru v Plzni 24. května 1941 se vyjádřil velmi otevřeně o základních rysech svých plánů. NS je prostřednictvím chování některých členů v době balkánského tažení silně zatíženo. S poukazem na řeč francouzského admirála Darlana

¹²⁶⁷ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 36, sign. 114 – 9 – 26.

¹²⁶⁸ Tamtéž. Není známo, že by Fousek byl v bližším kontaktu s Ladislavem Feierabendem. Jedná se pravděpodobně o omyl.

¹²⁶⁹ Tamtéž.

¹²⁷⁰ Oficiální žádosti nebylo státním prezidentem vyhověno. S opětovnou žádostí neuspěl Stočes ani v říjnu 1941. Zproštěn byl až únoru 1942. AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 214, inv. č. 1281, sign. D 4259/41.

¹²⁷¹ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 36, sign. 114 – 9 – 26. Krpálek byl skutečně uvolněn z funkce na dobu určitou.

žádal, že by se Češi právě tak jako Francouzi měli připnout na Německo. Na jiném místě se vyjádřil o záměru při novém obsazování úředního aparátu NS a okresních hejtmanů spolehlivými lidmi z ČSSN a provést rozdělení členského tělesa NS na aktivní a přispívající členy.“¹²⁷²

„Krpálek vyprávěl mezitím na zasedání vedoucích tajemníků tklivou legendu, že Fousek, když byl z příkazu ministerského předsedy přivezen do Prahy, musel být odvezen z pole.“¹²⁷³

„ČSSN stojí rovněž před výměnou vedení, protože dosavadní předseda Fousek po svém jmenování v NS nemůže současně obě funkce vykonávat. Lze však očekávat, že svaz bude Fouskem ve zvláštní míře jako jeho vlastní bezpečný aparát zařazen do NS. Fousek dále zamýšlel využít svaz jako rezervoár pro nově plánovaná úřední jmenování.“¹²⁷⁴

V jiné zprávě vedoucí úřadovny SD z června 1941 vypracované přímo k osobě Fouska je však dotyčný hodnocen vcelku pozitivně: „Osobně činí Fousek velmi dobrý, energický, ale naprosto klidný dojem. Hovoří plyně německy a je velmi vzdělaný a inteligentní. Jeho úsilí spolupracovat s Němci se zdá být otevřeně a čestně míněno. Jeho manželka je Němka z Krušných hor.“¹²⁷⁵

Fousek snad jakoby chtěl potvrdit oprávněnost slov Krajiny o příklonu k aktivismu, aniž by o nich věděl. Pozval si totiž na počátek června Emanuela Moravce k výměně názoru nad Moravcovými doporučeními, jak by měl nový vedoucí VNS postupovat. Moravec ale s velkým zpožděním schůzku odmítl vzhledem k nedostatku času a i proto, že ji považuje za zbytečnou, neboť debatami o NS strávil s Nebeskými tři hodiny a s Eliášem dokonce sedm a výsledek byl nulový.¹²⁷⁶

Moravec Fouskovi v dopise doporučoval zavedení říšského pozdravu zdviženou pravicí v NS. Přitom ale nevěřil, že Fousek tento pozdrav zavede, neboť by došlo k hromadnému vystupování členstva z NS, následně by klesly členské příspěvky a byli ohroženi existenčně zaměstnanci NS. Moravec Fouskovi zároveň řekl, že mu k tomu

¹²⁷² Tamtéž.

¹²⁷³ Tamtéž. Mělo jít o historické zpodobnění, kdy předseda protektorátní vlády Eliáš poslal za Fouskem řidiče, stejně jako kdysi v báji kněžna Libuše vyslala posly za Přemyslem Oráčem. Oba byli nalezeni při práci na poli. Tuto legendu vyprávěl Kliment při poválečném výslechu ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti Praha, sign. 300 – 3 – 2. Zmiňoval ji i třicet let po válce Josef Kliment ve svých nevydaných pamětech u Obětovaného prezidenta. ANM, f. Josef Kliment, kart. 23, inv. č. 625.

¹²⁷⁴ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 36, sign. 114 – 9 – 26.

¹²⁷⁵ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 355, sign. 114 – 356 – 4.

¹²⁷⁶ SOA Praha, f. Mimořádný lidový soud Praha, TNS 7/47, poř. č. 80.

schází odvaha.¹²⁷⁷ Právě zavedení árijského pozdravu mělo ukázat skutečnou autoritu nového vedoucího VNS před davem své organizace, jaký to bude mít u členstva NS úspěch, nebo kdy od vedení NS uteče. Moravec označil Fouskovy dosavadní projevy za dobré, ale ty již měly i jeho předchůdci. Fouska proto vyzval, aby přešel od slov k činům. Fouskovi rovnou předpověděl neúspěch v jeho snaze předělat český národ a naopak, že on bude předělán masou členů NS a to i proti své vůli. Fouskovi doporučil, aby plaval proti proudu, dokud má ještě síly. Podle Moravce národ vidí boha v Londýně a ve Fouskovi pouze muže, který se musí obětovat, aby Němce trochu uchlácholil, aby zabránil rozpuštění NS. Masa národa věří, že Fousek hraje s Němci nějakého povedeného betla.¹²⁷⁸

Již červen měl také názorně na několika případech ukázat, že NS ani jeho vedoucímu se jím tolik žádané podpory z německé strany nedostane. Státní tajemník upozornil na konci května písemně předsedu protektorátní vlády, že na různých úředních místech a zejména také na ministerstvech jsou bez Frankova svolení pověřování úředníci úkoly obstarávat a podporovat záležitosti NS v oboru své působnosti, případně udržovat přímé spojení k NS. Frank opět vyjádřil svůj názor, že každé úřední spojení k NS, jakož každý vliv NS na správu protektorátu nejostřeji neschvaluje.¹²⁷⁹ Eliáš se nátlaku podvolil a dále rozhodl s okamžitou platností o zastavení zasilání legislativních návrhů a osnov vyhlášek a vládních nařízení NS k nahlédnutí a vyjádření. Stalo se tak vzhledem k dalšímu požadavku ÚŘP, neboť NS se snaží vykonávat svými případnými připomínkami určitý vliv na veřejnou správu protektorátu.¹²⁸⁰

Vedoucí VNS neuspěl v polovině června 1941 s prosbou o přijetí u státního tajemníka. Při této příležitosti by uvítal slyšet mínění státního tajemníka na různé otázky. Giess odepsal, že Frank není v Praze a navrhl, aby písemně předložil otázky, které chce státnímu tajemníkovi přednést. Fousek odepsal, že chce vést NS k jednoznačnému říšskému smýšlení a k růstu vnitřního pořádku, k čemuž by rád přijal pokyny, rady, nebo poznámky od státního tajemníka.¹²⁸¹ Žádat pokyny od státního

¹²⁷⁷ Fousek se k zavedení árijského pozdravu odhodlal, ale až po půl roce za zcela změněných poměrů a po příkladu vůdce NS státního prezidenta.

¹²⁷⁸ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 36, sign. 114 – 9 – 26.

¹²⁷⁹ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 20, inv. č. 379, sign. 109 – 4 – 124.

¹²⁸⁰ NA, f. Předsednictvo ministerské rady 1918 – 1942, kart. 185, inv. č. 700, sign. 344/12.

¹²⁸¹ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 21, inv. č. 404, sign. 109 – 4 – 149.

tajemníka bylo v historii NS novum, protože vůdcem NS nebyl státní tajemník, nýbrž stále státní prezident.

ÚŘP koncem června dále zakázal Fouskovi návštěvu Zlína a Moravského Slovácka, neboť vedoucí brněnské expozitury ÚŘP Horst Naude považoval za bezpodmínečně nutné zamezit zjevně velkému nasazení NS ve snaze získat si veřejnost na Moravském Slovácku pro myšlenky NS.¹²⁸²

Po napadení Sovětského svazu pronesl vedoucí VNS dvě veřejné výzvy. Podnikatele a zaměstnavatele vyzval, aby zvýšili příjem živitelů nad úroveň cen základních životních potřeb. Dále vyzval k odstoupení členy správních a dozorčích rad, kteří získali své posty vlivem dřívějších politických stran, aby odstoupili. Oznámil plán budoucích změn v NS – územní reorganizaci krajů a rekonstrukci VNS. Odmítl radikální licitaci s protižidovskými návrhy skupin uvnitř NS a nakonec odmítl předstíraný a neupřímný hyperaktivismus na české straně.¹²⁸³

Zásadní projev měl ale vedoucí VNS připraven až na 26. června 1941, kdy chtěl představit vlastní záměr reformy NS. Ještě den předtím navštívil ÚŘP a oznámil, že zamýšlí na zítřejším zasedání VNS přednést programové prohlášení. Chce v něm opětovně zdůraznit obecně známé zásady NS a zároveň oznámit, že se NS bezvýhradně přiznává k říšské myšlence.¹²⁸⁴

Mimoto dal Fousek na vědomí následující organizační změny. V budoucnu bude mít NS do jisté míry dva druhy členství. Kromě toho vykrytalizuje určitá vedoucí vrstva a sice prostřednictvím možnosti každého jednotlivého člena odevzdat prohlášení, ve kterém se bezvýhradně přiznává k zásadám NS a zejména také k říšské myšlence. Budoucí výběr vedoucích mužů do krajských vedení jakož i do VNS má být z kruhů členů, kteří toto prohlášení podepíší.¹²⁸⁵

Další přeměna je plánována podle vedoucího VNS proto, aby NS převzalo v budoucnu úkoly ČSSN. Jakmile se NS přihlásí k říšské myšlence a tím ke spolupráci s německým národem, není pro ČSSN více místa. K vědeckému výzkumu vztahů mezi Říší a Čechy, jakož i jako zdroj pro nutný materiál pro NS, mají být založeny NS samostatná studijní sdružení.

Provedení těchto opatření v dnešní době považuje Fousek za potřebné a vhodné, „protože právě v okamžiku střetnutí mezi Říší a Ruskem budou příslušníci českého lidu

¹²⁸² NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 325, sign. 114 – 326 – 3.

¹²⁸³ NA, f. Předsednictvo ministerské rady 1918 – 1942, kart. 185, inv. č. 700, sign. 344/12.

¹²⁸⁴ NA, f. Úřad říšského protektora 1939 – 1945, kart. 273, sign. I – Ia 1420.

¹²⁸⁵ Tamtéž.

ochotni k odevzdání výše uvedeného prohlášení, kteří skrz všechnu v českém národě existující ideologii již pevně stojí bez výjimky na půdě osudového spojení s Říší a kteří prosazení říšské myšlenky v českém národě myslí doopravdy vážně. Fousek věří ve štáb spolupracovníků, o které se může při prosazování svých plánů skutečně opřít.“¹²⁸⁶

Vedoucí VNS v úvodu projevu před VNS, než přistoupil k vlastnímu programovému prohlášení, reagoval na události posledních dnů.¹²⁸⁷

Fousek pak vyjmenoval priority svého programového prohlášení.¹²⁸⁸

1/ Nejvyšším cílem jest všestranný rozkvět českého národa.

2/ Obětavě pracovat na ochraně, šíření a zdokonalování evropské jednoty, spravedlnosti, svobody a kultury v plném přesvědčení, že epochální cíl Říše, reorganizace Evropy, spravedlivé rozdělení bohatství, nacionalismus, novodobý socialismus a vůdcovský princip dopovídají plně požadavkům mravnosti, spravedlnosti a pokroku. Protichůdné směry a vlivy, zejména neárijské, musí být důsledně potlačeny. Naše národní pospolitost musí být zcela vyproštěna z neárijských vlivů a po léta infikované ideologie třídního marxismu a bolševismu, ohrožujícího sociální klid a pokojné soužití jednotlivých stavů i národů.

3/ Soustavně pečovat o populační vzestup a rozvoj národa, jeho kladných duševních i tělesných vlastností záměrným pěstěním jeho dědičných vloh a národních ctností. Nutno prosadit duševně i tělesně zdravý život všech jeho příslušníků. Soustředit tělovýchovu, jež bude podle potřeby povinná. Rozmnožení půdy, pracovních míst všeho druhu,

¹²⁸⁶ Tamtéž.

¹²⁸⁷ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 210, inv. č. 1281, sign. D 2896/41.

[...]

„Úkolem této osudové doby pro český národ není a nemůže být služba angloamerickému liberalismu a jeho hospodářské nadvládě nad světem, ani pomoc světové revoluci rozkladného ruského bolševismu, nýbrž zachování vlastní národní bytosti ve tvořícím se evropském společenství. náš český národ, žijící v tomto důležitém prostoru Evropy, bude v nastávajících dobách více než kdykoliv dříve vydán rafinovaným náporům propagandy a rozkladných, šeptavých zpráv.“

„Z kapitalisticko – židovských, mezinárodně řízených středisek lidmi, kteří v dřívějším životě měli vždy jenom cynický posměch pro pojmy vlast a národ, třídními internacionály, stejně jako romantickými snílky a provokatéry – agenty, může být využíváno nejsvětějších citů a slabostí našich českých lidí k pokusům o vyvolání rozkladu neklidu, jimiž by měla být oslabena síla bojující Říše, ale kterým by byly způsobeny nejtěžší škody našemu vlastnímu národu.“

[...]

„NS a celý český národ bude uvědoměle a účinně napomáhat k vítězství Říše svou pilnou účastí a nejpřesnějším plněním všech svých občanských povinností. Ostražitěji než kdykoliv dříve musí proto stát všichni činovníci NS na strážích našich národních zájmů a ve všech našich složkách musí být co nejvíce a co nejrychleji upevněna kázeň. Všichni funkcionáři osobně odpovídajíc činnost a pořádek ve svých pracovních úsecích.“ Tamtéž.

¹²⁸⁸ Tamtéž.

kulturních vymožeností a pokladů mateřského jazyka jako základů národní svébytnosti, musí být starostí celého národa.

4/ Život národa budiž ve všech svých složkách prolnut idealismem, nezištností, obětavostí, křesťanskou morálkou, kázní a hlubokým vědomím povinnosti jednotlivce k celku a celku k jednotlivcům za převahy zájmů veřejných. Proto se musí řídit i postavení jednotlivce v jakémkoliv společenství významem, který pro ně má podle svých schopností, charakteru a výkonu.

5/ Výchovný systém budiž i jinak přizpůsoben zásadám NS, zejména novému pohledu na úkol jednotlivce v národní pospolitosti a praktické potřebě, zvláště pro práci produktivní. Každý zdravý člen národa musí projít obdobím manuální pracovní výchovy, jako školou kázně, smyslu pro pospolitost a úcty k hmotné práci.

6/ Duchem zásad pospolitosti a kázně budiž proniknuta i veřejná správa včetně samosprávy a organizací zájmových a veškerá její činnost. Normy, určené pro veřejnost, třeba sjednotit a zjednodušit s náležitým zřetelem na naše postavení v Říši. Trestní právo a jeho výkon necht' stíhá nemilosrdně všechny škůdce národa a necht' je přizpůsobeno jeho potřebám podle ducha nového řádu.

7/ Každá práce je především službou pospolitosti. Je proto čestnou povinností i právem každého člena národa. Necht' se řídí hospodářský život, zejména ceny, mzdy, veřejné finance a práce tak, aby bylo docíleno co největšího blahobytu, jeho zabezpečení domácí produkcí a trvalého spravedlivého podílu každého i práce neschopného člena národa na něm. Sociální opatření nesmí být milodarem, ale povinností národního společenství ke slabším bratřím. Nezasloužený bezpracný příjem budiž znemožněn.

8/ Vzájemný poměr výrobních činitelů budiž usměrněn v duchu bratrské spolupráce a solidarity zaměstnavatele i zaměstnance. Dělnické právo a organizace pracujícího lidu necht' odpovídají potřebám nového pořádku.

+9/ K posílení středních stavů buď podporována jejich podnikavost i snahy po sjednocení a zdokonalení. Životní úroveň lidu zemědělského a venkovského vůbec buď přizpůsobena k životní úrovni ostatních stavů.

10/ Škodlivým výstřelkům vědy a umění musí být zamezeno.

11/ Materialismus, náboženskou blouznivost a pověřivost budeme potírat.

Aby bylo zajištěno intenzivní uplatňování výše vytčených zásad, vedoucí VNS vyhlásil vznik výkonné členské vrstvy, která bude vybrána na podkladě výběrového

řízení.¹²⁸⁹ Pouze z této vrstvy měli být vybíráni činovníci. Výkonní činovníci měli převzít odpovědnost za všechnu další činnost NS a za duchovní vedení českého národa. Fousek dále avizoval, že NS převezme řadu úkolů, plněných dosud ČSSN, který navrhuje přeměnit na studijní ústav. Tím mělo dojít podle vedoucího VNS k dalšímu zjednodušení národního života. Opravdovost NS budou znázorňovat výkonní členové. Fousek dále avizoval, že v srpnu bude rekonstruován VNS.¹²⁹⁰

Vedoucí VNS dále pověřil konkrétní osoby přesnými úkoly.¹²⁹¹

a/ Stočes spolu s příslušnými zmocněnci měl vypracovat řád práce.

b/ Teyrovský s T. Krejčím měli vypracovat plán národní výchovy.

c/ Odbor zmocněnce pro tělesnou výchovu měl prostudovat otázku jednotné tělovýchovné organizace podle říšského vzoru.

Nakonec Fousek vydal několik výzev či příkazů k národu. Především znovu vyzval členy správních a dozorčích rad, kteří svá místa získali vlivem politických stran nebo zásahy mocenských skupin, aby odstoupili. V případě neuposlechnutí měla věc vyšetřit kancelář NS pro čistotu veřejného života za účelem dalšího opatření. Činovníkům NS přikázal, a zdůraznil, aby dbali ve shodě s úředními místy o zapojení všech složek NS do služby výrobní a zásobovací. Mládež vyzval, aby se rozhlédla a pořádně zabrala.¹²⁹²

Pokud se promine obsah vyjádření projevu, který opět nejen že nabourával úsilí exilu, ale ještě jej i napadal a zostouzel, nepřináší programované prohlášení kromě jedné podstatné věci nic, jen soubor obecných ideologických floskulí. Nejzávažnější částí reformy s nejtěžšími důsledky pro členy NS bylo zavedení dvojího členství. Fousek vlastně hodlal zavést dvě kategorie Čechů s nestejnými právy. První kategorie tzv. výkonných členů by měla větší práva, než kategorie druhá. Vzhledem k tomu, že členem NS byla drtivá většina národa, tak by vznikly fakticky dvě kategorie Čechů, plnoprávní a neplnoprávní. S podivem je i Fouskova úvaha, že aktivním členem se může stát ten, kdo se přihlásí a projde výběrem, aniž by se přihlíželo na dosavadní zásluhy na poli aktivismu.

¹²⁸⁹ Návrh to nebyl zcela nový, neboť rozdělení členstva na výkonné členy – důvěrně obeznámené se nacionálně-socialistickou ideologií a ostatní členy navrhoval již koncem dubna 1941 člen VNS Edgar Hauner. Nový VNS již neměl být jmenován, místo něho měla existovat řídicí skupina o 10 – 15 členech, u nichž je aktivismus nesporný. Za člena řídicí skupiny byl navržen i Fousek. AKPR, f. D – důležité, kart. 248, inv. č. 1358, sigm. D 2037/41.

¹²⁹⁰ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 210, inv. č. 1281, sign. D 2896/41.

¹²⁹¹ Tamtéž.

¹²⁹² AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 210, inv. č. 1281, sign. D 2896/41.

Vedoucí VNS si nepočínal ani takticky, neboť zavedením výkonného členstva vlastně odepsal celý dosavadní aparát NS, který celý spočíval již od založení NS na principu bývalých politických stran. Zájmem činníků bylo samozřejmě u pohodlné práce v NS setrvat, než být zařazení do pracovního procesu třeba ve zbrojních továrnách v Říši. Svoji netaktičnost podpořil ještě opakovanými výroky v rámci svého záměru odbourat zbytky starého stranicví v NS. Fousek vůbec neshledal, že to nebyly zbytky, ale přes rozdílné politické postoje šlo ve svých zájmech o jednodlou skupinu. Tato otevřenost vedoucího VNS postrádající taktiku překvapila i vedoucí úřadovnu SD v Praze. Není proto divu, že se Fousek stále v širším měřítku začal u aparátu NS setkávat s velmi obtížně pozorovatelnou, přesto však citelnou obstrukcí svých snah.

S provedením reformy ale především nezískal vedoucí VNS souhlas předsedy protektorátní vlády. Podle názoru KSP nebyla podle návrhu alespoň na povrch dotčena idea celonárodní strany a zároveň se NS mělo touto reformou přiblížit vzoru velkých totalitních stran, které jsou výběrem elity z mas národa. Celkově ale bylo stanovisko KSP k návrhu zdrženlivé a státní prezident jako vůdce NS alespoň prozatím souhlas k reformě nedal.¹²⁹³

Programové prohlášení se setkalo s nestejným přijetím u různých skupin obyvatel protektorátu. Vedoucí ČNST – Vlajky na Brněnsku Lubor Moravec okamžitě vytkl Fouskovi obsah programového prohlášení NS, které označil za „samá slova a činy žádné“. V programovém prohlášení L. Moravcovi scházelo jasné přihlášení se k nacionálnímu socialismu, dále zřetelné odmítnutí exilu, bolševismu a svobodného zednářství. Podle L. Moravce je členstvo NS spolu s tajemníky a funkcionáři naplněno záští k Němcům. Fouskovu ohlášenému záměru vytvořit výkonné členstvo prorokoval, že tato reforma nepovede k obrození NS a skončí kocovinou. Celkové resumé L. Moravce z programového prohlášení bylo: chabé, neurčité, nejasné.¹²⁹⁴

Národní tábor fašistický (NTF) v reakci na programové prohlášení slíbil Fouskovi podporu jeho snahám o oprostění národa od škodlivých vlivů a ideovému sjednocení národa v duchu nacionálního socialismu. NTF prohlásil, že vítá Fouskovo převzetí místa vedoucího VNS, poněvadž znají jeho činnost v ČSSN a jeho projevy a věří v jeho zkušenost, obratnost, poctivost a pevnou víru v dobro a spravedlnost. Fousek jim za dopis poděkoval.¹²⁹⁵

¹²⁹³ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 214, inv. č. 1281, sign. D 4088/41.

¹²⁹⁴ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 170, inv. č. 1182, sign. D 2133/41.

¹²⁹⁵ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 209.

Dle měsíční zprávy vedoucí úřadovny SD v Praze o politickém vývoji v protektorátu v červnu 1941 byla vnitropolitická situace od převzetí vedení NS rytířem von Fousek označována doposud vesměs jako vyčkávací postoj, se kterým si širší kruhy NS jakož i české pravicové skupiny dávají pozor na pracovní pokusy nového vedoucího NS.¹²⁹⁶

„Dosavadní činnost nového vedoucího VNS a nového vedení dovoluje již určité posouzení. Mimo opětovných upřímných Německu přívětivých prohlášení nebyly od doby jeho nástupu do úřadu znatelné žádné pozitivní změny uvnitř samotného NS. Oznámení Fouska o vyloučení všech dřívějším politickým trestem zatížených členů zůstalo až dosud bez prováděcího nařízení, takže se v určitých kruzích NS již opět začíná zpochybňovat vážnost pracovního programu. Tak se zdá, že také nová éra Fouska se v NS i přes všechnu aktivitu jistých osob nemůže prosadit, protože Fousek si nemohl přivést s sebou žádný potřebný osobní štáb. Nový GT NS se zdá více a více pro Fouska jako zátěž, poněvadž se projevuje ve svém úřadování nanejvýš málo obratně. I také mínění české veřejnosti o Fouskově nástupu do vedení není v žádném případě nejlepší. Zvláště mezi hlavními úřadujícími tajemníky je agitace proti novému předsedovi na vzestupu, protože se u nich celkem jedná o dřívější stranické tajemníky, kteří se cítí pracovní ohrožení. V projevech hovořil Fousek nepsychologicky opět o podřízení Čechů ideji německého nacionálního socialismu a vystupoval bezezbytku pro osvobození NS od vlivu dřívějších politických stran. Zděšení, jaké nástupní řeč Fouska předchozí měsíc vyvolala, trvala zvláště mezi členy VNS a tajemníky dlouhou dobu. Příznačná je proti němu namířená nálada v ústředí NS.“¹²⁹⁷

Ve zprávě bylo dále uvedeno, že jmenování bývalého předsedy ČSSN Fouska vlastně představuje převzetí moci ČSSN uvnitř NS. Nový předseda NS Fousek a jeho GT Krpálek ztělesňují typy, ze kterých se ČSSN doposud skládal. Fousek zastupuje prvek Rakousku věrných vojáků světové války, Krpálek je typem snaživého úředníka, zastírající svoji ne vždy Němcům přátelskou minulost. Podle vůle Fouska mu měl ČSSN dát lidi k provedení jeho plánů v NS. Jeho úmysl převzít jednoho dne tyto funkcionáře do NS, kteří jsou členy ČSSN, jsou však již známé a staly se tím nyní iluzorní, neboť nedávno všichni tajemníci ústředí NS a přednostové úřadů NS vstoupili

¹²⁹⁶ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 37, sign. 114 – 9 – 32.

¹²⁹⁷ Tamtéž.

do ČSSN jako členové. Se svoji praktickou činností nemohl se ČSSN prosadit ještě silněji i přes úřední expanzi Fouska.¹²⁹⁸

Obsahem některých aktivistických projevů vedoucího VNS byl nespokojen i předseda protektorátní vlády. Eliáš se rozhodl Fouskův článek nazvaný „S vědomím dějinné odpovědnosti“ nedat do tisku, pokud nebude přepracován. Předseda protektorátní vlády nesouhlasil s obsahem takřka poloviny článku a zejména nesouhlasil s následujícími větami: „Vedoucí VNS Jan šlechtic Fousek, pověřen panem státním prezidentem, se ujal vedení českého lidu s vědomím dějinné odpovědnosti za osud hnutí jemu svěřeného a prakticky za osudy celého národa. Vedoucí VNS tady není od toho, aby dějiny vykládal a podle jejich výkladu lid vedl.“ Eliáš k těmto Fouskovým větám připojil svůj odsudek: „S vědomím historické odpovědnosti může být operováno nejvýše u hlavy protektorátu, tj. u pana státního prezidenta. Fousek nevede národ, nýbrž NS a nezodpovídá on, ale státní prezident a vláda za národ, což ostatně pan říšský protektor několikrát zdůraznil.“ Na závěr předseda protektorátní vlády připojil krátké povzdechnutí: „Konečně domnívám se, že dnes dějiny nemůže tvořit nikdo z nás, tím méně vedoucí NS.“¹²⁹⁹ Eliáš pak v letních měsících roku 1941 vrátil tiskové službě NS ještě několik dalších článků pro svůj nevhodný aktivistický obsah.¹³⁰⁰

Předseda protektorátní vlády se snažil omezit i vlastní akci NS v rámci kampaně „V“, pro kterou se silně angažoval vedoucí VNS.

Ve věstníku NS vyšlo v druhé polovině července provolání Fouska všem krajským, okresním a místním činovníkům a všem členům NS o akci „V“. Fousek v úvodu provolání vysvětlil, že akci „V“ považuje za součást propagačního úsilí o zmobilizování všech tvůrčích a kladných sil českého národa ve prospěch Říše. Tvůrčími a kladnými silami Fousek myslel ty, které přímo souvisí s úkoly zabezpečení zázemí vítězné německé branné moci, nejen tedy pracovní výkon v průmyslu, zemědělství a jinde, ale také mravní podporu ideových předpokladů vítězství. Všem činovníkům NS uložil, aby se postarali o nejhojnější používání symbolu „V“ členstvem NS. Závěrem vedoucí VNS prohlásil, že NS věří ve vítězství Velkoněmecké říše a jest přesvědčeno, že jedině toto vítězství může zajistit českému národu šťastnou budoucnost. Jest proto povinností všech činovníků a členů NS hlásit se veřejně k této víře a energicky zakročit

¹²⁹⁸ Tamtéž.

¹²⁹⁹ NA, f. Předsednictvo ministerské rady 1918 – 1942, kart. 185, inv. č. 700, sign. 344/12.

¹³⁰⁰ NA, f. Předsednictvo ministerské rady 1918 – 1942, kart. 317, sign. 671/5.

proti všem, kdo by měl víru ve vítězství velkoněmecké říše v našem lidu podkopávat anebo snad uvádět v nevážnost.¹³⁰¹

V rámci akce „V“ vydalo NS v polovině srpna 1941 plakáty s výzvou k členům NS.¹³⁰² Akce se připravovala již od počátku srpna. Text výzvy byl konzultován s Eliášem a Zankelem z ÚŘP. Eliáš žádal, aby text nebyl bombastický. Obsah měl být klidný a věcný a neměl se odvolávat na státního prezidenta. Návrhy výzvy byly předloženy ministerskému předsedovi a ministru vnitra k odsouhlasení. Eliáš ale nakonec nechal NS volnost rozhodování.¹³⁰³

Fousek přitom měl připraveny kromě schválené verze výzvy další dvě verze.¹³⁰⁴

NS se zapojilo do akce přesto, že na tisk plakátů prostřednictvím Orbisu nemělo peníze. O částku 30 000 K požádal vedoucí VNS koncem července PMR. Předseda protektorátní vlády ale nebyl této akci vůbec nakloněn a Fouskovi stroze sdělil, že dle platných nařízení je vyloučena finanční podpora NS z veřejných rozpočtů.¹³⁰⁵

Obsah Fouskových projevů a výzev ale není vzhledem vývoji války zas až tak překvapivý. ÚŘP a jeho představitelům již nestačily pouze obecné proklamace slibů loajality a spolupráce s Říši. Podstatnou změnu situace již ukázala aféra s odmítnutým interview tří členů protektorátní vlády redaktoru Vladimíru Krychtálkovi v dubnu.

¹³⁰¹ NA, f. Národní rada česká 1900 – 1950, kart. 295, inv. č. 130.

¹³⁰² Text výzvy zněl: Bratři a sestry! V těchto dnech svádí statečná říšská armáda konečný zápas o záchranu evropské civilizace. Celá Evropa jest jednota v tomto boji proti komunistickému barbarství, které tolik ohrožovalo i náš národ. Proto vítězství Říše jest i naší záchranou a zárukou naší šťastné budoucnosti. Šlechtnou velkomyslností Vůdce byly ušetřeny naše země válečných hrůz. Naše továrny nebyly zničeny a dávají stále práci a výdělek statisícům. Sedlák pracuje nerušeně na své půdě a nemusí se obávat nevolnictví v kolchozech. A musíme – li přece jen snést některá omezení, vyplývající z války, snášeje je se samozřejmým porozuměním, protože němečtí vojáci bojují za nás. Žijeme a pracujeme pro jejich zápas, pro vítězství Velkoněmecké říše a pro záchranu Evropy! Vlasti zdar! Dne 14. srpna 1941 Jan šl. Fousek, vedoucí VNS. NA, f. Předsednictvo ministerské rady 1918 – 1942, kart. 180, inv. č. 700, sign. 314/12.

¹³⁰³ Tamtéž.

¹³⁰⁴ První verze byla označena za příliš literární. Velmi totiž připomínal parafrázi „Volové věří ve vítězství Vůdce“, když zněl: „Z vítězství Vůdce a jeho vojsk vzejde vytoužený vzestup naší vlasti. Vítězné „V“, veřejný odznak této veliké víry, ve vzorné vytrvalosti, vystupňovaném výkonu k vítězství vlasti.“ Tamtéž.

Druhá verze měla daleko aktivističtější obsah a byla rozsáhlejší. „Bratři a sestry! Vítězí vojsko Říše nad asijským lžisocialismem! Jen vítězství zachránilo vaše továrny před nálety a tím i vás před nezaměstnaností, vaše usedlosti před zabráním a vás před nevolnictvím v kolchozech, vaše domy před zestátněním, vaše živnosti před zkomunisováním, vaše místa v úřadech veřejné správy před exponenty bolševismu, vaše náboženství před ateismem, vaše rodiny před rozvratem, statisíce před hladomorem, desetitisíce před smrtí, dětem rodiče a rodičům děti, ženám muže a mužům ženy, národ před komunistickým internacionalismem a celou naší drahou vlast a Prahu a všechna jiná města a víscky před válečnou hrozbou. Kdykoli jdeš v klidu za svoji prací i vzděláním, nebo zábavou. Kdykoli jsi spokojen nebo šťasten, vzpomeň. Kdo pro tento klid nasazuje svůj život! Pak snadno rozhodneš otázku a řekneš si s námi: nikdy s rozvratným bolševismem, nýbrž s Říší a německým národem za novou svobodnou silnou Evropu, za bratrskou spolupráci jejich národů, za jejich pokrok a vzestup v novém sociálním řádu, všechen vytrvale ke konečnému vítězství!“ Tamtéž.

¹³⁰⁵ Tamtéž. Vskutku právně podpořená výmluva pro odmítnutí nevítané iniciativy.

Německá strana neočekávala a nehodlala ani trpět dvojsmyslné či bezobsažné projevy, ale jasné přihlášení se k říšské myšlence a také její bezpodmínečné uplatňování. Fousek, pokud nechtěl zcela ztratit důvěru německých orgánů, musel přejít od slov k činům. Přitom vedení NS, státního prezidenta i KSP zaměstnávaly obavy, co by se stalo s aparátem NS i řadovými členy, kdyby činnost NS byla zastavena, nebo aby se do jeho vedení nedostaly ještě radikálnější osoby formátu aktivistických novinářů nebo Moravce. V případě zastavení činnosti by se stalo nanejvýš to, co v případě zastavení činnosti NS v krajích Velká Praha a Olomouc. Nelze se však domnívat, že by došlo k rozsáhlejšímu zatýkání, pouze aparát by byl přesunut do pracovního procesu. Fousek a spol. stáli v zajetí vlastních názorů před kardinální otázkou, která byla podobná dilematu, má-li Eliášova vláda odstoupit, či nikoliv. Přitom však šlo o zcela nesouměřitelné věci. Přesto však vedení NS odpovídalo vždy obdobně, když varovalo, že zastavením činnosti NS ať již dobrovolným, či vynuceným, by získaly neomezený prostor k organizování pouze ČNST – Vlajka a další podobné elementy. Druhá varianta, výměna vedení NS za radikální aktivisty nepřipadala z německé strany vůbec v úvahu, neboť na existenci NS neměla podstatný zájem v jakékoliv podobě. Moravec nejevil o převzetí vedení NS zájem, neboť jej považoval za organizaci nereformovatelnou a nikdo z aktivistických novinářů nedisponoval zásadními organizačními předpoklady, aby byl schopen NS vést k převýchově jeho členstva ve smyslu říšské myšlenky nehledě na to, že novináři byli prospěšnější právě v tisku. Snaha udržet NS ale byla vykoupena vysokou cenou aktivismu. Přitom německé úřady ani bezpečnostní orgány se vážně nezabývaly akutní otázkou nutnosti zastavit činnost NS a dokonce jim spíše vyhovovalo, že česká reprezentace na své celonárodní organizaci tolik lpí a vytváří sama na sebe někdy neodůvodněný tlak, aby ji udržela. Fouskova činnost v NS i jeho projevy tak měly vlastně logiku, byť pro řadu současníků i historiků možná nepochopitelnou, ale určitě pochybnou.

Od počátku prázdnin se začal razantní nástup nového vedoucího VNS poněkud zadržávat a Fouskův aktivismus pomalu opadávat. Jeho projev a programové prohlášení z konce června se staly maximem a vedoucí NS se od počátku prázdnin začal zařazovat do vládního tábora.

Fousek byl nemile dotčen obsahem Bláhova projevu do rozhlasu z konce června 1941.¹³⁰⁶ NS ani jeho vedoucí se nepostavili rovněž do řad žadatelů o umožnění účasti

¹³⁰⁶ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti II, sign. 315 – 274 – 4. Důvěrná zpráva MV z 3. července 1941.

českých dobrovolníků v boji proti bolševismu a snahy některých skupin v této věci podrobil ostré kritice. Žádného nadšení, souhlasu ani porozumění pro tento podnik v řadách NS včetně jeho vedoucího a GT si všiml i SD.¹³⁰⁷

Vedoucí VNS nenavázal na rozdíl svého předchůdce vůbec žádný kontakt s aktivistickými novináři a do změny situace s příchodem zastupujícího říšského protektora se vyhýbal i dalšímu kontaktu s Moravcem.¹³⁰⁸ Pokračoval i v dosavadním kurzu NS naprosté negace vůči nepovoleným organizacím i těm povoleným, které nesledovaly oficiální politiku protektorátní vlády a státního prezidenta jako ČSV a Národní árijská kulturní jednota (NÁKJ).

V srpnu navíc musel vedoucí NS řešit i naléhavé organizační záležitosti a to především vážnou finanční situaci. Počátkem srpna došlo k jednání v KSP, za účasti předsedy protektorátní vlády, přednosta KSP a vedoucího VNS. NS potřebovalo do konce kalendářního roku dva až čtyři miliony korun ke krytí schodku. Bylo dohodnuto, že k úhradě tohoto předpokládaného schodku by byly při vhodné příležitosti svátku sv. Václava opatřeny mimořádné příspěvky. Dále měl být zlepšen výběr členských příspěvků a zvažovala se možnost obrátit se na hospodářské kruhy výzvou státního prezidenta s žádostí o finanční dar. Mělo se pomýšlet na revizi aparátu NS a na zvýšení členských příspěvků.¹³⁰⁹ NS mělo finanční prostředky pouze na běžné výdaje pro příští dva měsíce.¹³¹⁰

Vedoucí NS se snažil nedobrou finanční situaci NS řešit v září 1941 zřízením soutěže o nejúspěšnější okresní skupiny NS ve výběru členských příspěvků. Těmto skupinám mělo být veřejně vysloveno uznání.¹³¹¹

V říjnu 1941 se veřejně vyslovil k finančnímu hospodaření NS i státní prezident, když zdůraznil příslušníkům NS, že mají ke své organizaci také povinnosti. Hácha prohlásil, že NS má právo se dovolávat poměrně malé obětavosti svých příslušníků, a to platit členské příspěvky. NS následně vyzvalo své členy, aby bedlivě zvážili tuto věc, když jí věnuje pozornost i státní prezident.¹³¹²

Vybírání členských příspěvků i při dalším zvýšeném úsilí vázlo. V několika málo okresech se sice podařilo vybrat dokonce více než 100% plánovaných členských

¹³⁰⁷ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 100, inv. č. 1816, sign. 109 – 5 – 44. Zpráva vedoucí úřadovny SD v Praze z 11. července 1941 státnímu tajemníkovi a RSHA v Berlíně.

¹³⁰⁸ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 35, sign. 114 – 9 – 23.

¹³⁰⁹ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 214, inv. č. 1281, sign. D 3358/41.

¹³¹⁰ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 214, inv. č. 1281, sign. D 3250/41.

¹³¹¹ Tamtéž.

¹³¹² NA, f. Grimichová Miloslava, kart. 6. archivní jednotka 243.

příspěvků, např. v Brně Žabovřeskách 101,7%, v Dolních Kralovicích dokonce 103%, ale třeba nejlepší výsledek v kraji Plzeň byl jen 51,3%. V okrese Vsetín však pouze 9,8% a v Rožnově pod Radhoštěm dokonce jen 3,2%.¹³¹³

Financování NS po zákazu financovat jej z veřejných rozpočtů se dělo způsobem na hranici legálnosti. Bývalý Národní fond Masarykův, který v době protektorátu již nemohl nést jméno po prvním prezidentovi, obesílal velké firmy i drobné podnikatele a živnostníky s žádostí o poskytnutí daru. Žádosti byly formulovány tak, že neměly daleko k jemnému citovému vydírání v dobrém slova smyslu. Celá akce fungovala v rámci KSP, takže NS nemělo s akcí oficiálně vůbec nic společného. NS poskytovalo KSP seznam případných donátorů i s adresami. Tyto seznamy NS připravovaly okrskové hospodářské komise NS. Donátoři se nikdy nedozvěděli, na jaký účel přispívají. Účel vybírání darů byl tajný. SD sice zjistil, že peníze z národního fondu dostává i NS a okrajově se o tom zmínil ve zprávě i ÚŘP, ten však věc neřešil, takže k zásahu proti převodům peněz z národního fondu do NS nedošlo. NS poskytovalo i součinnost při vybírání peněz, pokud ty nebyly poukázány přímo bezhotovostně národnímu fondu. A tak se v říjnu 1941 stalo, že byla zatčena Gestapem i s penězi a tiskopisy jedna pracovnice NS z okrskové skupiny v Mladé Boleslavi. Gestapo sice pátralo úplně po něčem jiném a mělo podezření nikoliv pro sběr peněz pro národní fond, ale pro ilegální činnost či pro podporu rodin zatčených. Fouskovi dalo dosti práce s intervencemi, aby se věc neprozradila. Peníze byly ale v tomto případě pro NS ztraceny.¹³¹⁴

Druhým, i když výrazně menším organizačním problémem byla obměna VNS. Starému výboru totiž končilo funkční období v polovině srpna. Na rozdíl od předchozí výměny a několikerého doplňování výborů nebyl tentokrát větší zájem o členství ve VNS ani z řad aktivistických novinářů, ani z řad pravicových elementů z okraje politického spektra. To situaci sice do jisté míry ulehčovalo. Zároveň se ale doplnění těšilo ostentativnímu nezájmu vyhlédnutých, minulostí nezatížených, národu věrných a přitom pro Němce přijatelných možných kandidátů. Více než dříve se také množily žádosti stávajících členů VNS, aby nebyli již do nového VNS povoláni. Zmenšil se i počet žádostí jednotlivců či zájmových skupin z vně politiky o účast ve VNS. Důvodů k menšímu zájmu o působení ve VNS bylo několik. Především panovaly nejasnosti ohledně provedení, výsledků a dopadů již oznámené vnitřní reformy NS, ať již na

¹³¹³ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 12, inv. č. 29.

¹³¹⁴ AKPR, f. Národní fond Masarykův, kart. 9.

samotný VNS a jeho budoucnost, či na celkovou budoucí podobu NS. Řada současných i potenciálních členů VNS navíc měla výhrady i ke způsobu vedení NS Fousekem. Pro aktivistické žurnalisty nebylo po předchozích zkušenostech s jejich vytlačení z VNS již přijatelné zakoušet další pokus. Elementy z okraje politického spektra vzhledem k vývoji války nevěřily v udržitelnost NS, ani v prosazení vlastní linie uvnitř výboru i NS.

Fousek předložil 11. srpna 1941 listinu osob navržených na jmenování do nového VNS. Seznam byl o dva dny později předběžně projednán mezi přednostou KSP a předsedou protektorátní vlády za účasti ministra vnitra, vedoucího VNS a dalších úředníků KSP a PMR. Byly rovněž vytyčeny hlavní zásady pro jmenování členů VNS, a to podstatné snížení počtu členů VNS, nepovolávání úředníků politické, policejní a finanční správy.¹³¹⁵ Debata měla hladký průběh.

Státní prezident 21. srpna 1941 oznámil, že ukončuje tímto dnem činnost všech dosavadních členů VNS vyjma jeho vedoucího a náměstků. Zároveň jmenoval nový VNS.¹³¹⁶

Na schůzi starého a nového VNS téhož dne nejprve GT NS Krpálek oznámil změny ve VNS a poté se ujal slova jeho staronový vedoucí. V projevu mimo jiné prohlásil: „S velkým uspokojením stvrzuji, že jsme tu vytvořili vskutku pracovní a národní pospolitost, ve které již dnes téměř není stop bývalého politického rozvrstvení.“ Nastínil dále hlavní zásady budoucího vývoje NS: „Úkolem prvního údobí bylo vyrovnat rozpory mezi jednotlivými složkami našeho národa. Druhé údobí bylo ve znamení říšské myšlenky. Údobí třetí, které zahájí nový VNS, bude pokračováním v tvořivém aktivismu. Nový VNS musí se snažit o organizační zpevnění a prohloubení osobní pravomoci a odpovědnosti jednotlivých funkcionářů.“ Fousek oznámil, že nový VNS bude mít méně členů než bývalý, bude nutno revidovat početní stav úředníků NS a provést mnohá úsporná opatření. Budou nově upraveny hranice krajů NS a zrušena funkce pověřenců. Činnost v krajích bude v rukou krajských vedoucích, kteří budou členy VNS. Nakonec Fousek pravil: „Tvořivý aktivismus NS je v dané chvíli nejhodnotnějším přínosem Říši, bojující v čele evropských národů proti zvrácenostem bolševismu. Tento aktivismus bude dále základem mírového pořádku, v němž chceme uplatnit svoji národní zdatnost. Ke splnění tohoto poslání potřebuje NS pevný

¹³¹⁵ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 215/I, inv. č. 1281, sign. D 2248/41.

¹³¹⁶ NA, f. Archiv Huberta Ripky, kart. 193, inv. č. 3547, sign. 1 – 51 – 10.

organizační pořádek a musí také vydobýt více možností k uplatnění svých zásad a to bude úkolem nového VNS.“¹³¹⁷

V novém VNS bylo především posíleno zastoupení ČSSN. Na žádost Drtiny sepsal Feierabend svůj názor na jemu známé členy nového VNS. Spis byl určen pro prezidenta. O novém VNS Feierabend soudil, že je složením lepší než minulý, zároveň si ale položil otázku, jestli je to lepší pro okupanty, nebo pro Čechy. Jinak byl ale názoru, že se složením nového VNS může být spokojenost.¹³¹⁸

Jiný náhled na nový VNS měla pochopitelně německá strana. Vedoucí úřadovna SD v Praze zaslala ÚŘP koncem srpna 1941 informace o průběhu reorganizace VNS. Ve zprávě bylo konstatováno, že na rozdíl od všech předchozích přeměn VNS nedošlo v uplynulých týdnech k žádným do hloubky jdoucím debatám a střetnutím mezi ve vnitřní politice zainteresovanými bývalými stranickými skupinami, vládními kruhy a vedením NS.¹³¹⁹

Mezi Fouskem a Eliášem se dle SD vyvíjel úzký pracovní vztah. K tomu měly sloužit také určité privátní výroky Fouska jako důkaz, že vždy mluví o Eliášovi s hlubokou úctou a ke každému rozhodnutí si Fousek žádá Eliášovu radu a názor. Ještě užší vztah je podle mínění informovaných českých kruhů mezi Fouskem a Klimentem, protože mu Fousek vděčí v podstatě za své prosazení předsedou NS. Také toto mínění jistých českých kruhů zcela potvrzuje závěr, že vedení NS je dnes zcela v kurzu vlády. Zpráva si dále všímá většího zastoupení krajských vedoucích NS, NOÚZ a ČSSN ve VNS, stejně jako toho, že ve VNS chybí aktivističtí žurnalisté. SD také připojil ke každému členu VNS krátkou osobní charakteristiku, přičemž největší pozornosti se dostalo Kálalovi. „Mezi novými jmény je nápadné také jméno gen. m. sl. Kálala. Opakovaně vystupoval jako soupeř generála Bláhy a jeho svazu válečníků, přitom požíval zvláštní důvěry ministerského předsedy Eliáše a ministra vnitra Ježka. Je příznačné, že Eliáš poskytl gen. Kálalovi mandát v novém VNS pouze proto, aby měl Kálal proti Bláhovi oficiální funkci. Zdá se, že Eliáš tímto jmenováním chtěl také uskutečnit vytoužené osobní přání, totiž provést soustředění bývalých českých frontových bojovníků a vojáků, aby zcela znemožnil práci svazu válečníků. Eliáš má

¹³¹⁷ Tamtéž.

¹³¹⁸ NA, f. Feierabend Ladislav, kart. 21, sign. 6 – 11 – 4.

¹³¹⁹ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 21, inv. č. 404, sign. 109 – 4 – 149.

v Kálalovi bezpodmínečného spojence, který zejména v legionářské otázce, ačkoliv sám nikdy legionářem nebyl, přijal kompromisní stanovisko.¹³²⁰

Vedoucí úřadovna SD postřehla změnu ve vztahu Fouska a Eliáše, kterou nedokázali postřehnout ani bližší spolupracovníci předsedy protektorátní vlády, nebo ji nepřikládali náležitou pozornost. Vztah Eliáše vůči Fouskovi došel zejména v průběhu druhé poloviny prázdnin podstatných změn. Změny již signalizovala porada o složení nového VNS v KSP 13. srpna 1941. Fousek bez výhrad akceptoval mantinely na jmenování nových členů VNS daných předsedou vlády. Výrazné zlepšení vztahu Eliáše k Fouskovi se projevilo, byť bez jakékoliv publicity, i navenek. Eliáš navštívil koncem srpna 1941 Fouska na jeho statku v Hostimi. Zdržel se zde podstatnou část odpoledne. I pokud se pomine možná zaujatost událost popisujících svědků, kteří byli v blízkém vztahu k Fouskovi, nelze opominout, že Eliáš činil osobní soukromé návštěvy u osob z veřejného života jen velmi zřídka a pouze u jemu dosti blízkých osob, se kterými byl v přátelském poměru. Z toho lze vyvodit, že vztah Eliáše k Fouskovi byl v této době dobrý. Důvod byl jednak v poklesu přemíry nevítaně iniciativních projevů vedoucího VNS, ale nelze ani vyloučit, že aktivistické projevy byly proneseny s vědomím nebo dokonce se souhlasem Eliáše.¹³²¹ Je však patrné, že Fouskova ochota pronášet projevy s problematickým obsahem, které byly očekávány či žádány od protektorátní vlády, nebo přímo od jejího předsedy, Eliášovi vyhovovala. Proto také nikdy nedošlo k otevřené kontroverzi mezi ním a Fouskem ohledně jejich obsahu. Fouskovi jeho úloha veřejného aktivisty nevadila a Eliášovi zřejmě i vyhovovalo, že nemusí být obsahem aktivistických projevů osobně kompromitován, kdyby se nenašel někdo jiný a on je musel pronést. Že byl vztah mezi Eliášem a Fouskem v této době dobrý, po válce potvrdil i Čeněk Torn, který vzpomínal, že Fousek docházel za Eliášem pravidelně a předával mu informace. O důležitých otázkách se vedoucí VNS s předsedou vlády také radil. Aktivistické projevy nevycházely z iniciativy Fouska a nebyly ani jím napsány, nýbrž byly dodány tiskovým odborem PMR.¹³²²

V září vystoupil Fousek hned s několika projevy, které měly ztlumit napjatou situaci v protektorátu.¹³²³ První se odehrál na ustavující schůzi nového VNS 4. září 1941.¹³²⁴ Noví členové VNS nejprve složili do rukou Fouska slib. Poté jmenoval

¹³²⁰ Tamtéž.

¹³²¹ Fousek se takto po válce hájil před Národním soudem.

¹³²² SOA Praha, f. Mimořádný lidový soud Praha, TNS 7/47, poř. č. 80. Poválečná výpověď Č. Torna.

¹³²³ Tomáš Pasák, *Pod ochranou říše*, Praha 1998, s. 319.

¹³²⁴ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 214, inv. č. 1281, sign. D 3684/41.

Fousek nové krajské vedoucí NS. Dále pak provedl rozdělení úkolů a prací. Odbornou práci rozdělil vedoucí VNS do tří skupin. První skupinu vedl sám, měla na starosti MNS, RZŽ, kulturní, školské a propagační záležitosti. Druhá skupina vedená Stočesem měla obhospodařovat záležitosti sociální, pracovní a zdravotní. Třetí skupinu vedl Paulík a měla na starosti záležitosti hospodářské. Každý z vedoucích skupin měl k dispozici podřízené zmocněnce a referenty pro jednotlivé obory.¹³²⁵

Projevy Fouska při jmenování nového VNS a na jeho ustavující schůzi plus jeho prohlášení k akci „V“ měly jednu společnou věc. Ani jednou se ani náznakem nevyjádřil proti činnosti exilu. To se ale mělo změnit.

Po nátlaku aktivistických novinářů na předsedu protektorátní vlády, aby se zastal protektorátního tisku proti bojkotu tisku, Fousek připravil projev proti bojkotu protektorátního tisku.¹³²⁶

¹³²⁵ Tamtéž. V uvítacím projevu k novému VNS mimo jiné vedoucí VNS prohlásil: „Gigantické činy německých armád ukázaly ve dvou posledních letech pravou tvář a podstatu různých mezinárodních hodnot, které někteří naši lidé podceňovali, aby byli rozčarováni teprve skutečným vývojem. Provázíme dílo Vůdce a říšského kancléře Adolfa Hitlera přáním, aby se mu podařilo vybudovat spravedlivou a tvořivou pospolitost evropskou. Chceme tomu také svými silami napomáhat. Jako věrní Češi a autonomní člen Říše budeme vždycky a všude pracovat ku tvorbě nových hodnot pro spravedlnost a k zabezpečení pořádku. Tato činnost sama o sobě je projevem nejoprávněnějšího a nejdůstojnějšího aktivismu, jehož přesvědčeními a veřejnými nositeli musí být všichni činovníci a členstvo NS. Projevem aktivismu je každý zásah a každá činnost, která podporuje pracovní tvořivost anebo vzájemnou snášenlivost a sociální spravedlnost. Solidní aktivismus veřejného klidu a doctivé práce znamená pro národ více, než nějaké tajemné vlastnění a dává také Říši více, než halas dutých a hlučných slov.“

V další části projevu uvedl, že NS čeká řada úkolů, které sice nejsou světodějně, ale ani malé. Dále poznamenal, že by „nebylo správné a národu nebezpečné, pokládat NS za střechu nebo deštník, pod kterým by se měli za bouře členové jen schovávat a uschovat zůstatky politických stran. NS je ochrannou hrází proti největšímu nebezpečí, které by mohlo ohrozit náš národ. Je to stará hašteřivost, opozičnost a rozkladnost, které jsou pěstovány cizími rozhlasem a šeptanou propagandou a mohly by znamenat i úplné zničení našeho národa. NS odsuzuje proto s odporem všechny podzemní hrdiny, kteří s největší otrlostí a nepochopitelnou zaslepeností nabádají k neprozřetelnostem. V době, kdy němečtí muži obětavě a statečně nesou o sud svého národa za budoucnost Evropy v boji na frontách, musíme umět zabrat a vytrvat v práci zde doma!“ Tamtéž.

¹³²⁶ Tamtéž. V projevu se obrátil k občanům, aby „nepodléhali žádným svodům propagačních příkazů a hesel nebádajících k akcím, které by mohly zle poškodit jejich rodiny i podniky a ohrozit zájmy národa. Události posledních let dokázaly, že jsme obstáli jako vyspělý národ a že jsme čestně a důstojně uměli překonat všechno, co nás mělo zlákat k jakýmkoliv dobrodružným činům. Jen řádné plnění všech občanských úkolů a všech úředních nařízení může zajistit bezpečnost naší rodiny i budoucí život národa, zatímco každá demonstrace by přinesla utrpení a bolest.“ Tento návrh byl 18. září 1941 cenzurou skupiny tisk ÚŘP škrtnut s poznámkou nepostačující. Není divu, protože chyběl opět jasný odsudek exilu. Tamtéž. Fousek tedy 21. září 1941 předložil druhý návrh, který byl schválen a pronesen v rozhlase 23. září 1941 v 19.15. Projev byl přitom původně naplánován již na 18. září 1941 a zněl následovně:

„Poslední dobou jsme svědky množících se pokusů londýnského rozhlasu o rušivé zásahy do klidného vývoje českých věcí. Je přitom nesmírně smutné, že k takovým pokusům napomáhají lidé, kteří v nejtěžších chvílích opustili vlast a utekli do ciziny, aby odtud štváli proti těm, kdož zůstali doma a dnes vedou národ. V domnění, že český národ již zapomněl na všechny staré nesplněné sliby a těžká zklamání, snaží se znovu vnést mezi nás zmatek a vehnat nás do nesmyslných akcí, jako bylo vyhlášení bojkotu tisku anebo výzva k pomalé práci. I když vím, že tyto akce úplně ztroskotaly o klid a rozum našich střízlivých lidí, pokládám jako vedoucí VNS přece za svou povinnost zaujmout k nim také veřejně jasně odmítavé stanovisko. Zatímco ti, kdož dnes z Londýna vybízejí k neklidu a mýlili se dosud ve všem, co podnikli, potvrdil vývoj, že jedině vzájemné vedení našich národních věcí zde doma jednalo správně. Náš

Obsah projevu okomentoval v následujících dnech protektorátní denní tisk. České slovo den po projevu kvitovalo obsah a připomínalo, že se jedná o podporu tisku z oficiálních míst. Polední list téhož dne si povzdechl, že projev měl přijít dříve.¹³²⁷

Ohledně okolností vzniku tohoto projevu ale vznikly po válce rozpory. Fousek tvrdil, že o pronesení projevu jej požádal předseda protektorátní vlády ještě týž den po návštěvě aktivistických novinářů, protože on jako premiér nemůže vystoupit se zásadním projevem proti exilu, aniž by sebe kompromitoval. K přijetí novinářů došlo 18. září 1941. Fousek sestavil text projevu a jeho koncept předal Eliášovi.¹³²⁸

Podle písemné zprávy Vorla se ovšem Fousek navrhl sám, že má v úmyslu podniknout projev jako protiakci proti výzvám zahraničního rozhlasu s heslem Pracuj pomalu! Stalo se tak poté, co denní listy přinesly 17. září 1941 informaci o včerejší tiskové poradě s vedoucím kulturního oddělení ÚŘP svobodným pánem von Gregory.¹³²⁹ S návrhem tedy přišel bez souvislosti s návštěvou aktivistických novinářů u Eliáše 18. září 1941. Fousek hodlal projev pronést již 18. září 1941. Tisková služba NS mimo to po určitou dobu měla přinášet zprávy o významu českého tisku, což projednával Krpálek s Melčem. Fousek připravil projev, který byl označen za nepostačující. Fousek tedy s šéfredaktorem NS Karlem Hettešem připravil druhý, který byl dán 22. září 1941¹³³⁰ tiskovému odboru. K jeho schválení pak došlo následujícího dne.¹³³¹

Ctibor Melč potvrdil v poválečném výslechu v podstatě Fouskovu výpověď.¹³³² Ve svědectví pro Fouska pro Národní soud už tak jasně nehovořil, když uvedl, že mu Eliáš pouze řekl, že projev za něj učiní Fousek.¹³³³

český tisk Vám přinášel o všech současných událostech pravdu, i když se někdy nelíbila a i když někteří ji nedovedou uznat ani tehdy, když přijdou důkazy, že se sami mýlili. Pravda o tom, co ohrožovalo a rozvracelo v zápasech politických stran národ, přivedla nás k dnešní formě naší národní pospolitosti, ve které vidíme základnu příštího svého vývoje a kterou již nikdy nedáme bořit a roztržiti. Pokládám proto za svoji národní povinnost vyzvat ty jedince, kteří z naivnosti nebo z lehkomyšlnosti mohli se snad dopustit nepředložených činů. Správně odpovědně a dobře mohou vás vést jen ti, kdož žijí zde s vámi, kdo zůstali zde na svých místech a nesou odpovědnost.“ Fousek vyjádřil v závěru přesvědčení, že koná národu jen nejlepší službu. Tamtéž.

¹³²⁷ Tamtéž.

¹³²⁸ Tamtéž.

¹³²⁹ Pravidelná týdenní tisková porada by se však musela konat 16. září 1942, čemuž ale tak nebylo. Tisková porada se uskutečnila ještě o čtyři dny dříve.

¹³³⁰ Fousek ale předložil text k cenzuře již o den dříve.

¹³³¹ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při MV, sign. 301 – 62 – 4.

¹³³² Tamtéž. Při výslechu v jiný den Fousek uvedl, že text byl sestaven za účasti Eliáše, jeho a vrchního odborového rady tiskového odboru PMR Ctibora Melče. Předseda vlády měl 18. září 1941 poněkud perný den. Stihl nejprve přijmout aktivistické novináře, potom Fouska a spolu s Melčem a Fouskem sestavit projev. Týž den ještě musela ten samý tisková cenzura ÚŘP znění projevu označit jako nedostatečné. Jestli byl Fousek při návštěvě pohoštěn chlebičky není známo.

Do věci nevnesl jasno ani Kliment, který po válce uvedl, že když Eliáš odcházel od státního prezidenta, v předpokoji řekl v přítomnosti svědka k Fouskovi: „Vymáhá se na mně z německé strany projev proti bojkotu protektorátního tisku. Nevidím jiné možnosti, abych nemusel promluvit ve funkci předsedy vlády, abys projev učinil Ty jménem NS.“¹³³⁴

Ve výpovědích jsou zjevné rozpory. Po válce je ale neřešil ani vyšetřoval, ani národní prokurátor, ani Národní soud.

3.2.3. Národní souručenství po zatčení předsedy protektorátní vlády Aloise Eliáše

S nástupem zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha nastává pro vedoucího VNS i NS hektická doba, která vybudila Fouska k větší aktivitě.

Vedoucí VNS v první říjnový den 1941 požadoval po státním prezidentovi, aby všichni židé z obvodů, kde byl, je či bude vyhlášen výjimečný stav, byli ihned dodáni do KT a práce schopní židé do pracovních táborů. Majetek židů v místech sabotáží nebo demonstrací měl být zabaven. Vedoucí VNS dále žádal znesnadnění poslechu zahraničního rozhlasu, finanční zajištění NS v míře, odpovídající jeho úkolům, usnadnění organizační, propagační a ideově-výchovné činnosti NS v takovém rozsahu, aby mohlo se zdarem pracovat na politické převýchově českého národa. Upravit vzájemný poměr mezi NS a vládou tak, aby byl zajištěn vliv NS ve veřejném a hospodářském životě takovým způsobem, jaký odpovídá jeho významu. Dále žádal, dojde-li k designaci nového předsedy protektorátní vlády, aby měl uloženo, aby předběžně vyslechl v důležitých věcech názor vedoucího VNS. Fousek požadoval za nového premiéra osobou, která by svou zkušeností a rozhodností vnesla do práce vlády ducha odpovídajícího novým poměrům a řídil politické věci českého národa k jeho skutečnému prospěchu. Vzhledem k tomuto cíli měla být rekonstruována podle Fouska i vláda.¹³³⁵

Ještě v říjnu požádal vedoucí VNS příslušné protektorátní činitele, aby židé byli vystěhováni z českých měst a aby české obyvatelstvo bylo zbaveno nežádoucího styku

¹³³³ SOA Praha, f. Mimořádný lidový soud Praha, TNS 7/47, poř. č. 80. Takto pozměněná výpověď už nevyklučovala, že by Fousek pronesení projevu nenavrhl sám.

¹³³⁴ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti Praha, sign. 300 – 3 – 2. Kliment neuvedl datum, jediné možné datum je ale pouze 19. září 1941, kdy se všichni sešli na Hradě. Projev ale prošel cenzurou ÚŘP již o den dříve.

¹³³⁵ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 214, inv. č. 1281, sign. D 4071/41.

se židy.¹³³⁶ Přitom vzápětí po nástupu do funkce vedoucího VNS ujišťoval, že hodlá židovskou otázku řešit pomalu a promyšleně.¹³³⁷ Ve svém programovém prohlášení se zmínil o nutnosti potlačit neárijské vlivy a že národní pospolitost musí být vyproštěna z neárijského vlivu.¹³³⁸ Vedoucí úřadovna SD ve zprávě o politickém vývoji v protektorátu za měsíc červenec mimo jiné konstatovala, že Fousek odmítl návrhy pravicových opozičních skupin ohledně nakládání se židy.¹³³⁹ Fousek se tedy k židovské otázce vyjadřoval minimálně a nijak radikálně.

Náměstek předsedy vlády Jaroslav Krejčí požádal 2. října 1941 státního tajemníka, zda by přijal vedoucího VNS k odevzdání prohlášení loajality. Frank J. Krejčímu vysvětlil, že není v situaci, aby mohl pana Fouska přijmout, neboť prohlášení loajality NS nemá žádnou cenu.¹³⁴⁰

V souvislosti s Heydrichovým plánem odpolitizace českého národa zastupující říšský protektor uvažoval o rozpuštění NS a jeho nahrazením stavovskou organizací. Na poradě svého štábu 17. října přirovnal Heydrich NS ke střechové organizaci, jakou je NSDAP. Zastupující říšský protektor prohlásil: „Co však nás v Říši činí silnými, bylo by chybou zde ponechat Čechům. Nesmí proto natrvalo zůstat, aby národ mohl být skutečně odpolitizován a nezachoval si ke své opoře žádnou organizační spojitost.“ Ještě 1. listopadu měl Heydrich v úmyslu pokusit se různými záminkami přimět státního prezidenta k rozpuštění NS.¹³⁴¹

Nová stavovská organizace měla být přímo napojena na zastupujícího říšského protektora a jeho štáb a měla se stát celkovým opatřením proti autonomii. Takto alespoň Heydrich uvažoval v polovině listopadu 1941, přičemž tyto plány hodlal realizovat již v příštích týdnech a to po etapách, aby Češi nepoznali smysl změn.¹³⁴²

Později ale zastupující říšský protektor svoje plány s NS změnil. Svoji názorovou změnu odůvodňoval Heydrich tím, že by Hácha mohl po rozpuštění NS nejvyšší post v nové stavovské organizaci nárokovat pro sebe. Zastupující protektor hodlal činnost NS nadále soustavně umrtvovat. NS mělo být v politické nečinnosti udržováno jednotlivými represivními opatřeními i odstraňováním aktivních vedoucích

¹³³⁶ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 355.

¹³³⁷ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti II, sign. 315 – 274 – 4.

¹³³⁸ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 210, inv. č. 1281, sign. D 2896/41.

¹³³⁹ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 35, sign. 114 – 9 – 23.

¹³⁴⁰ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 107, inv. č. 1905, sign. 109 – 5 – 133.

¹³⁴¹ Protektorátní politika Reinharda Heydricha, editoři Miroslav Kárný – Margita Kárná – Jaroslava Milotová, Praha 1991, s. 37.

¹³⁴² Tamtéž.

funkcionářů. Heydrichův plán na stavovskou organizaci se postupně zcela vytratil.¹³⁴³ Všechny tyto plány zůstaly před českou stranou pochopitelně utajeny.

Přes nejistou budoucnost NS nebo právě proto pokračoval vedoucí VNS ve zvýšené loajální aktivitě. Druhý rozhlasový projev Fouska byl odvysílán 4. října 1941 večer.¹³⁴⁴ I tento projev byl v následujících dnech příznivě komentován protektorátním tiskem.¹³⁴⁵

Služebnou SD v Praze byl projev hodnocen jako příprava půdy pro Fouska jako předsedy protektorátní vlády. Podle téže informace prosadil projev Kliment, který má Fouska již zcela v hrsti.¹³⁴⁶ Dále označila obsah řeči za příliš pozdní kázání.¹³⁴⁷

SD sledoval po celém protektorátu ohlas poslední rozhlasové řeči vedoucího VNS.

Služebna SD v Táboře informovala, že řeč Fouska byla Čechy v Táboře vesměs špatně přijata. Jeho vývody ironizovali. Lidé říkali: „Teď je příliš pozdě NS spoluvinit na událostech, neboť mělo obyvatelstvo lépe informovat a mělo se lépe starat o členy.“ Ztracenou důvěru si Fousek touto řečí nezískal nazpět.¹³⁴⁸

Služebna SD v Praze mimo jiné uvedla, že uveřejnění výzvy vedoucího VNS Fouska v českém tisku našlo u obyvatelstva jen částečné dobré přijetí. Větší část lidí odpálila výzvu s poznámkou, že se nijak neliší od oznámení Eliáše, Nebeského atd.. U pravých Čechů Fousek zcela pozbyl z počátku panujících sympatií.¹³⁴⁹

¹³⁴³ Tamtéž, s. 37 – 38.

¹³⁴⁴ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti Praha, sign. 300 – 3 – 2. V úvodu projevu zavzpomínal na svůj nedávný rozhlasový projev, „který si bohužel někteří lehkovážní a zaslepení pošetilci za svůj nevzali a šířili nadále ty nejhloupejší zprávy nebo výzvy rafinovaně zaměřené na city a romantismus českých lidí, kteří mají platit svými životy a krví za zájmy Londýna a Moskvy, odkud jsme v posledních dvou letech dožili tolika záludností a zklamání. Velmoci dalekého západu a východu, které nedovedou vybojovat proti německým vojskům svoje vítězství v boji na frontách, štvou malé národy Evropy, aby demonstracemi a sabotážemi rozvracely pořádek na tzv. frontě vnitřní. Zatímco samy v minulosti všem svým malým svedeným spojencům pomáhaly vždy jen plamennými protesty a plamennými sliby, svádějí dnes z Londýna a Moskvy ty, které v kritických chvílích opustily, aby v revoluci za ně obětovaly svoje životy, třeba i celé národní bytí. Je zločinem, když tito lidé v posledních dnech a týdnech nabádali a vybízeli u nás k akcím, za které se všude ve válce platí jen prachem a olovem, zatímco sami sedí v bezpečí v londýnských klubovnách. Zločinem se stává i hloupost a naivnost, ve kterých u nás doma nedovedou někteří odlišit naše národní zájmy od agitačních cílů nepřátelského rozhlasu.“ V závěru projevu Fousek apeloval na kázeň a zdravý rozum národa a připomínal, že již několikrát hnali emigranti z Londýna a Moskvy, kteří z domácí lodi utekli, národ do škodlivých a sebevražedných akcí, před kterými odpovědní lidé doma varovali. Exil a lidé z podzemí byli dle Fouska odpovědní za oběti a škody posledních dní a varoval před těmi snílky, kteří si myslí, že jako za starého Rakouska si mohou hrát na mafisty a nesmyslnými sabotážními akcemi rozhodnou o osudu Evropy a světa. Tamtéž.

¹³⁴⁵ Tamtéž.

¹³⁴⁶ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 99, inv. č. 1801, sign. 109 – 5 – 29.

¹³⁴⁷ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 38, sign. 114 – 9 – 47.

¹³⁴⁸ Tamtéž.

¹³⁴⁹ Tamtéž.

Podle denní zprávy služebny SD v Hradci Králové byla řeč Fouska málo známa, dokonce ani funkcionáři NS nevěděli, že hovořil.¹³⁵⁰

Státní prezident v poslední říjnový den zpravil zastupujícího říšského protektora, že po druhém rozhlasovém projevu vedoucího VNS docházejí ze všech krajských vedení NS telegramy, ve kterých je vyjadřován souhlas s politickou linií státního prezidenta. Hácha ujišťoval Heydricha věrností členů NS k reprezentantům Říše a jejich nezměrnou odhodlaností pracovat pro blaho Velkoněmecké říše.¹³⁵¹

Fouskovy aktivity ale neskončily. Oživil totiž záměr provedení své vnitřní reformy NS. Vedoucí VNS předložil 4. října 1941 požadavek na okamžité provedení reformy náměstku předsedy vlády J. Krejčímu a státnímu prezidentovi a zároveň předložil ke schválení organizační řád výkonného členství. Fousek svůj požadavek okamžitého provedení odůvodňoval přesvědčením, že dnešní události nejen umožňují,¹³⁵² nýbrž přímo naléhavě vyžadují konečné provedení reformy. J. Krejčí vyslovil ihned souhlas a Hácha pak o dva později.¹³⁵³

Hned následující týden vyhlásil vedoucí VNS nábor výkonných členů. Za výkonné členy měli být zvláštním výborem uznáni pouze ti, kteří nejen souhlasí se zásadami NS a státního prezidenta, ale kteří také chtějí a mohou být jejich důslednými nositeli a hlásí se k odpovědnosti za jejich proniknutí do nejširších vrstev národa a do všech oborů veřejného života.¹³⁵⁴

Veřejnost byla s několikrát předem avizovanou akcí náboru výkonných členů seznámena ve věstníku NS 23. října 1941. Vedoucí VNS označoval akci s výkonnými členy za reformou NS a naléhavou nezbytnost, na které závisí existence NS.¹³⁵⁵ Směrnice pro přijímání výkonných členů NS vyšla ve věstníku NS počátkem listopadu 1941. Přihláška za výkonného člena měla být několikrát prověřována.¹³⁵⁶

Řád pro výkonné členství v NS vyšel v témže věstníku. Byly zásadně zpřísněny podmínky pro rasovou čistotu výkonného člena, když teď musel prokázat čistě árijský původ do třetí generace před a manželka taktéž. Výkonný člen neměl právo sám vystoupit, vystoupit mohl pouze se souhlasem vedoucího VNS. Vyloučený výkonný

¹³⁵⁰ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 99, inv. č. 1801, sign. 109 – 5 – 29.

¹³⁵¹ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 134, inv. č. 2189, sign. 109 – 9 – 13.

¹³⁵² V tom měl Fousek bezesporu po zatčení Eliáše pravdu, neboť ten by nikdy k reformě nesvolil.

¹³⁵³ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 214, inv. č. 1281, sign. D 4088/41.

¹³⁵⁴ NA, f. Krejčí Jaroslav, kart. 5, sign. 23 – 18 – 1.

¹³⁵⁵ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 214, inv. č. 1281, sign. A 3996/40.

¹³⁵⁶ NA, Moravec Emanuel, kart. 72, sign. 39 – 11 – 6.

člen již nesměl být nikdy přijat do NS. Výkonný člen měl bezvýhradně plnit jemu svěřené úkoly a to i přes nepochopení svého okolí, přátel a výhrůžek emigrantů. I za cenu osobních obětí se měl přičinit ze všech sil, aby byly v celé české pospolitosti potřeny liberalismus a třídnictví. Dále měl být strážcem národní pospolitosti, sociální spravedlnosti, politické čistoty a árijské mravnosti, stejně jako nadšeným vyznavačem říšské myšlenky. Výkonný člen měl být i bojovníkem proti zjevným a skrytým nepřátelům v zásobování, proti hospodářskému kořistnictví a židozедnářským rejďům. S výkonnými členy se počítalo do funkcí ve veřejném a hospodářském životě. Vedoucí VNS přitom avizoval, že za výkonného člena bude přijato maximálně 10% členů NS.¹³⁵⁷

Počet přihlášených výkonných členů se ke konci března 1942 blížil k hranici 70 000. Počátkem roku bylo přitom výkonných členů pouze 759. I tak lze ovšem konstatovat, že žádný velký zájem o výkonné členství nebyl. Hranice 10% členstva NS, kdy měl být nábor ukončen, by byla dosažena, pokud by zájem zůstal konstantní, až někdy koncem září 1942. Jenže zájem opadal. Zarážející byl nepoměr mezi přihlášenými za výkonné členy v jednotlivých krajích. I když kraje nebyly stejně velké, tak v kraji Jihlava se k 21. březnu 1942 přihlásil za výkonného člena dvacetinásobek členů NS, než v kraji České Budějovice.¹³⁵⁸

Rok po zahájení akce se plánovaného podílu 10% výkonných členů nepodařilo dosáhnout v žádném kraji. Nejvíce se k této hranici přiblížil kraj pardubický s 9,6%, v Ostravě se přihlásilo ale jen 2,1%. Celkový průměr byl jen o málo vyšší než 6%.¹³⁵⁹ Fousek v dopise státnímu prezidentovi počátkem října 1942 uvedl, že počet výkonných členů dosáhl 81 656, kteří byli vybráni a důkladně přezkoušeni a jsou připraveni splnit nejtěžší úkoly ve prospěch českého národa a vítězství Říše.¹³⁶⁰

Fousek dal v projevu 6. listopadu 1941 otevřeně najevo, že podání přihlášky k výkonnému členství musí být chápáno jako zcela nepokryté a otevřené přiznání se k říšskému aktivismu a k povinnostem, které budou členům uloženy. Podle Fouska se neměli hlásit pohodlní a nerozhodnutí členové NS. Výkonné členstvo se mělo stát zárukou nové politické a světonázorové orientace v národě. Fousek doufal, že se touto akcí podaří masu členů NS podnítit k větší aktivitě. Fousek až pateticky prohlašoval, že

¹³⁵⁷ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 214, inv. č. 1281, sign. A 3996/40.

¹³⁵⁸ Tamtéž.

¹³⁵⁹ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 12, inv. č. 29.

¹³⁶⁰ AKPR, f. „T“ – tajné, kart. 170, sign. T 299/42.

jde o mimořádně důležitou akci, která znamená nejen pronikavý zásah do struktury NS, ale která svým výsledkem rozhodne o dalším trvání NS.¹³⁶¹

K plánu vnitřní reformy v NS vedoucí úřadovna SD v Praze příští den konstatovala, že Fouskovy plány mají prozatím jen problematickou hodnotu, protože na základě pozorování SD se ukazuje, že členské těleso NS o těchto plánovaných reformách nemá žádné určité představy a vesměs panuje náhled, že jsou zbytečné.¹³⁶²

Fouskova reforma s výkonným členstvím nakonec začala a skončila hned s první fází – přihlášením. Hlavní důvody byly dva. Nezáměr členstva NS a Emanuel Moravec.

Vedoucí ÚLO měl výhrady k podmínkám přijímání výkonných členů NS. Moravec byl názoru, aby se výkonným členem NS nemohl stát placený funkcionář dřívějších politických stran ani bývalý politik, neboť v novém politickém uspořádání je třeba nový politický život Čechů lépe vyčistit. Podle vedoucího ÚLO by mělo být v přihlášce také vedeno, zda dotyčný nějakým způsobem aktivně prokázal věrnost Říši a to veřejným vystoupením, literárně, přednáškou, nebo prací.¹³⁶³ Nábor na výkonné členy nezastavil, ale ani jej nepodpořil. Nutno říci, že sám Fousek již v průběhu jara 1942 na další část reformy, tj. zapojení výkonných členů do odpovědné činnosti nejen uvnitř NS, rezignoval. Vedoucí VNS nebyl v postavení sto prosadit výkonné členy do vedoucích funkcí ve veřejné správě a hospodářském sektoru, nehledě na to, že do popředí se dostal boj o zachování NS mezi Fouskem a Moravcem, kdy výběr výkonných členů se stal naprosto podružnou záležitostí.

Nezáměr členstva NS nebyl jen o jeho vnitřní reformu, ale začal se stále zřetelněji projevovat i vůči organizaci samotné. Říjnová výzva vedoucího VNS k členstvu NS, aby nosilo veřejně odznak NS, se zejména v Praze nesečkala vůbec s pochopením. Na venkově byla situace o něco lepší. Fousek si J. Krejčímu posteskl, že ani členové vlády nejdou svým spoluobčanům příkladem a odznak NS nenosí a neřídí se tak příkladem státního prezidenta, který bývá vždy odznakem ozdoben. Fousek neúspěch své výzvy přičítal vyhlášení stanného práva. Podle Fouskova názoru mělo být nošení odznaku NS nejen veřejným přihlášením k národní kázni a svornosti, ale také jednoznačným přiznáním k poctivému říšskému aktivismu.¹³⁶⁴ A to byl pro řadu členů

¹³⁶¹ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 12, inv. č. 29.

¹³⁶² NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 45, sign. 114 – 9 – 97.

¹³⁶³ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 332, sign. 114 – 333 – 2.

¹³⁶⁴ NA, f. Krejčí Jaroslav, kart. 13, sign. 23 – 61 – 1.

NS problém. Popularitu mezi členstvem NS nezískal Fousek ani textem otištěného kondolenčního dopisu vdově po šéfredatoru Karlu Lážnovském.¹³⁶⁵

Avšak ani činovnícký aparát NS nevykazoval žádné větší aktivity. Výzva vedoucího VNS činovníkům, aby bděle sledovali situaci a včasným upozorněním úřadům zamezili sebemenším demonstracím, a dokonce pouhému shlukování lidí na veřejných místech dne 28. října 1941, se nesetkala s hlubší odezvou. Za nedodržení pořádku a klidu by činovníky volal k odpovědnosti. Spolehliví a energičtí členové NS měli pozorovat a dokonce hlídat osoby náchylné k demonstracím. Místní činovníci měli vyjít ve styk se starosty a okresními hejtmany a vyžádat si od nich případné pokyny.¹³⁶⁶ Větší aktivity v NS na podzim 1941 tak podnikalo pouze jeho nejvyšší vedení.

Situaci v NS shrnula i vedoucí úřadovna SD v Praze ve zprávě pro zastupujícího protektora a státního tajemníka v polovině listopadu: „Vedení NS, přes stanný soud a zatýkání ve vládních úřadech, tak i skrze vztah k ministerskému předsedovi Eliášovi, zachovává k dnešní politické situaci v protektorátu stále ještě vesměs vyčkávací postoj. S likvidací NS silně počítá. Fousek ji nechce nečinně očekávat a snaží se alespoň ujišťovat různým způsobem přívětivost Říši. Tomuto cíli má sloužit především zvláštní zdůrazňování tzv. výkonné členské vrstvy, kterou byla vytvořena v poslední době vedením NS a je prováděna s důraznou horlivostí. Tato členská elita, která bude sloužit pro zvláštní úkoly (boj proti pokoutnému obchodu a nepřátelům Říše), nemá přestoupit 10% celého členstva. Členské těleso samo reaguje na veškerou námahu zpravidla pasivně a je přesvědčeno rovněž o nastávající likvidaci NS. Kvůli odvrácení dojmu slabosti navenek neměl státní prezident Hácha přijmout odstoupení náměstka Stočese a trvat na tom, že Stočes musí nadále setrvat ve VNS.¹³⁶⁷ Naproti tomu však koncem října odešel dosavadní GT NS Krpálek a na jeho místo přišel jako ústřední zmocněnec (dále jen ÚZ) NS bývalý gen. Kálal.“¹³⁶⁸

K 1. listopadu 1941 nastaly v nejvyšším vedení NS organizační a personální změny. GT na dobu určitou Krpálek odešel.¹³⁶⁹ Funkce GT již nebyla obsazena a její

¹³⁶⁵ Národní politika, 16. října 1941, roč. LIX, č. 288, s. 3. Kondolence zněla: „Hluboce rozechvěn zprávou o nízkém zločinu, který Vám vyrval manžela, prosím, abyste přijala projev mé upřímné soustrasti. Vědomí, že mrtvý šéfredaktor Lážnovský povede český národ tam, kam jej chtěl vést živý, kéž je Vám útěchou k Vašemu bolu. Jeho oběti nemůžeme nikdy zapomenout.“

¹³⁶⁶ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 12, inv. č. 29.

¹³⁶⁷ Stočesova žádost z poloviny října 1941 byla státním prezidentem odmítnuta. Státní prezident zprostil Stočese funkce náměstka až 10. února 1942. AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 214, inv. č. 1281, sign. D 4259/41.

¹³⁶⁸ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 45, sign. 114 – 9 – 97.

¹³⁶⁹ Krpálek ani Fousek přitom neusilovali, aby ve funkci zůstal. Krpáلكovo půlroční působení se hodnotí obtížně. Fousek sice Krpálka chválil, že dokázal splnit několik napjatých úkolů. NA, f. Krejčí Jaroslav,

pravomoci, úkoly a pracovní náplň byly rozděleny mezi nově zřízené funkce hlavního tajemníka, jímž byl jmenován Jaroslav Rákos a ÚZ, kterým byl jmenován Kálal. ÚZ měl nově na starosti administrativními a organizačními záležitostmi NS. Hlavní tajemník chod kanceláře vedoucího VNS.¹³⁷⁰ Dále byl zmocněncem NS pro hospodářství.¹³⁷¹

O Kálalovi podala vedoucí úřadovna v Praze Heydrichovi a Frankovi v polovině listopadu následující informaci: „O Kálalovi je známo, že se jako bývalý rakouský důstojník snažil jevit se jako Říši přívětivý, ve skutečnosti byl ale jen s výhradou pro spolupráci s Němci k zachování rovnoprávnosti českého obyvatelstva. Bývalým ministerským předsedou Eliášem byl vynesena na Říši nepřátelský směr proti Říši přívětivému gen. Bláhovi z ČSV.“¹³⁷²

Kálal se ujal funkce ÚZ aktivně. Ve dnech 5. – 9. listopadu 1941 navštívil Oberlandráty a velitele Gestapa v Klatovech, Plzni a Kladně za účelem získání informací. Kálala zajímala spolehlivost místních činovníků NS, zda je navázán kontakt činovníků s německými úřady, co je třeba napravit v těchto stycích a na stanovisko k výkonnému členství. Obdobnou cestu se stejnými dotazy vykonal Mertl po východočeských a středočeských Oberlandrátech a Gestapech, doc. Dr. Leopold Halík po jihočeských a T. Krejčí po moravských.¹³⁷³

Na podzim došlo také po delší době k obnovení důvěrných jednání mezi Vlajkou, vedoucím VNS, Moravcem, Klimentem a Popelkou.

Mezi Popelkou, Klimentem a Moravcem došlo 27. října 1941 k debatě o stávající situaci v protektorátu. Kliment chtěl znát mimo jiné mínění Moravce na to, kdyby Hácha rozpustil NS a Vlajku a celý politický život zakázal. Moravec odpověděl, že by to byl nový skrytý útok proti aktivistům, protože NS je bez toho mrtvolou a rozpuštění Vlajky a jiných pozitivistických organizací by bylo rozhodně prohlášeno jako intrika starých demokratů proti novému pořádku. Vtom do debaty vstoupil Popelka a prohlásil, že by státní prezident NS nerad rozpustil, protože jej sám zřídil. Kliment s Popelkou dále vznesli dotaz, co kdyby dal Hácha plnou moc Moravcovi, Rysovi a Fouskovi reorganizovat NS. Moravec odpověděl, že je to nesmysl, neboť s výbory a skupinami se nic nezařídí, nýbrž jedině s odpovědnými jedinci a tito musí mít

kart. 13, sign. 23 – 61 – 1. Šlo však spíše o kompliment. Vedoucí úřadovna SD v Praze hodnotila Krpálkovo působení z hlediska přínosu pro vedoucího VNS jako málo úspěšné, neboť svoji činnost vedl strnule byrokraticky. NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 35, sign. 114 – 9 – 30. Celkově lze hodnotit Krpálkovo působení jako nevýrazné.

¹³⁷⁰ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 8, inv. č. 19.

¹³⁷¹ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 1497, sign. 207 – 1497 – 9.

¹³⁷² NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 45, sign. 114 – 9 – 97.

¹³⁷³ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 214, inv. č. 1281, sign. D 4647/41.

neomezenou moc.¹³⁷⁴ Podle Moravcova názoru by také státní prezident, Kliment a Popelka mohli převzít přímé vedení. Pokud ale toto řešení nepřichází v úvahu, potom bude lepší, když budou pověřeni buď samotný Fousek, nebo Rys.¹³⁷⁵ Na to bylo Moravcovi odpovězeno, že to byli právě Němci, kteří nechtěli, aby vedoucí VNS byl členem Vlajky.¹³⁷⁶ Moravec sám nechce spolupracovat, neboť pokud by přišel Rys k moci, bylo by v krátké době všechno ...¹³⁷⁷ Moravec měl z debaty dojem, že za tím vším vězí snaha za každou cenu zachránit NS jako útočiště starých politických stran a udržení pozic starých pánů a pánů s dvojitou tváří.¹³⁷⁸

Fousek se sešel s Rysem separátně 19. listopadu 1941. Neshodli se.¹³⁷⁹ Jednání mezi Fouskem a Rysem však nelze v žádném případě chápat jako vyjednávání o spolupráci. Jednalo se totiž pouze o možnostech vzájemného neútočení. Rys se však nehodlal ve svém jednání nijak omezovat. Vedoucí VNS na to reagoval tím, že neváhal investovat více jak 100 000 K na rozklad ČNST – Vlajky.¹³⁸⁰

V KSP došlo 25. listopadu 1941 ke schůzce Klimenta, Fouska, Moravce a Rysa. Z jednání se zachovaly pouze útržky. Hovořilo se nejprve o politice. Rys tvrdil, že prvním úkolem musí být získání ztracené důvěry u říšských činitelů a poté se snažit o co nejrozsáhlejší řízení veřejných českých záležitostí. Nikdo proti Rysovým vývodům neměl námitek.¹³⁸¹ Pak se debata stočila k NS. Moravec silně kritizoval jeho činnost a Fouskovi vyčítal, že je neproduktivní, příliš pomalu pracuje, apod.. Doslovně řekl: „Pokud to tak půjde dál, potom se bude moci snad asi za 20 let hlásit Adolfu Hitlerovi, teď jsme konečně daleko.“ Fousek se ohradil vůči výtkám Moravce. Rozhovor skončil s negativním výsledkem a Moravec na závěr prohlásil, že on nadále nechce jednat s učedníky.¹³⁸²

Mělo dojít k dalšímu jednání.¹³⁸³ Moravec ale Klimentovi sdělil, že se rozhodl nadále nevěnovat se politice, neboť by se v ní pohyboval jako koza na ledě a dále pro časovou zaneprázdněnost kvůli své vojenské a geopolitické publicistice. Klimenta dále

¹³⁷⁴ NA, f. Národní soud v Praze (1896) 1945 – 1947 (1976), TNS 16/46, kart. 59, inv. č. 933, poř. č. 105.

¹³⁷⁵ NA, f. Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 22, inv. č. 430, sign. 109 – 4 – 175. Informace získaná vedoucí úřadovnou SD.

¹³⁷⁶ NA, f. Národní soud v Praze (1896) 1945 – 1947 (1976), TNS 16/46, kart. 59, inv. č. 933, poř. č. 105.

¹³⁷⁷ NA, f. Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 22, inv. č. 430, sign. 109 – 4 – 175. Informace získaná vedoucí úřadovnou SD.

¹³⁷⁸ NA, f. Národní soud v Praze (1896) 1945 – 1947 (1976), TNS 16/46, kart. 59, inv. č. 933, poř. č. 105.

¹³⁷⁹ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti II, sign. 315 – 203 – 3.

¹³⁸⁰ SOA Praha, f. Mimořádný lidový soud Praha, TNS 7/47, poř. č. 80. Poválečný výpověď Čeňka Torna.

¹³⁸¹ AKPR, f. „T“ – tajné, kart. 209, sign. T 126/42.

¹³⁸² NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 39, sign. 114 – 45 – 97. Zpráva vedoucí úřadovny SD v Praze.

¹³⁸³ AKPR, f. „T“ – tajné, kart. 209, sign. T 126/42.

informoval, že se nadále nebude účastnit porad o české politice a nepřijme ani žádnou politickou či veřejnou funkci v jakékoliv instituci či organizaci.¹³⁸⁴ Jednání skončila tedy bez jakéhokoliv výsledku.

Od druhé poloviny listopadu 1941 je opět patrná zvýšená činnost vedoucího VNS směrem k české veřejnosti, když promluvil na sjezdu krajských činovníků NS 23. listopadu 1941 v Kolíně.¹³⁸⁵

Zvlášť aktivní byl vedoucí VNS v polovině prosince. Deníky otiskly výzvu vedoucího VNS z 11. prosince 1941, aby činovníci a výkonní členové NS byli spolehlivou stráží proti londýnskému šeptavému štvání a proti pohodlné lhostejnosti, rozkladnému kritizování, porušujícímu náš klidný vývoj a vnitřní pořádek. Činovníci a výkonné členstvo NS se měli postavit do první řady českého národa a vzornou kázní, kvalitní prací a věrností měli zajistit bezpečné místo v Říši, která svým bojem a obětmi tvoří novou Evropu.¹³⁸⁶

Fousek požádal 13. prosince 1941 J. Krejčího, aby byl vzhledem k válečnému stavu mezi Říší a USA odstraněn pomník Wilsona.¹³⁸⁷

Národní práce další den otiskla Fouskův článek „Boj o lepší zítřek“, v němž vedoucí VNS přikázal tentokrát nejenom činovníkům a výkonným členům, ale všem

¹³⁸⁴ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 181, inv. č. 1229, sign. D 5043/41.

¹³⁸⁵ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 62 – 4.

Značnou část projevu věnoval Fousek objasňování účelů NS a vysvětlováním organizace a úkolů výkonného členstva. Fousek pravil: „Výkonnými členy se mají právo stát pouze ti, kteří dovedou pochopit velikost a tíhu doby. Necht' se proto nehlásí nikdo z pohodlných nebo nerozhodných a ať si nikdo nemyslí, že na kterémkoliv významném místě veřejného života je možné obstát s opatrným přešlapováním nebo mazaným chytráctvím dvojí tváře pro každý případ. Na vývody Fouska reagoval sál dlouhotrvajícím potleskem.“ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 18, inv. č. 41.

V druhé části svého projevu vzal částečně na milost bývalou republiku, když pravil, že není třeba odsuzovat a plivat na všechno, co bylo v minulosti. Dále prohlásil, že s osudem národa nelze hazardovat do nekonečna a poznamenal, že nenapravitelní politikáři a šuškalové nejsou hodni dalšího poučování a varování ani trpělivého ohledu celku, který ohrožují. Přítomně důrazně přesvědčoval, že projevy státního prezidenta a vlády nejsou vynuceny Němci, ale vyplývají z opravdového přesvědčení a jsou míněny vážně. Vyloučil, že by chtěli svými projevy Říši něco předstírat a řekl, že český národ již nesází v této válce na Benešovu kartu a kdo by si chtěl na ni ještě jednou osobně vsadit, musí sám zaplatit všechny škody.

Nakonec se vyslovil konkrétně i proti činnosti emigrace. „Hazardérům, kteří přivedli národ k Mnichovu, kteří prohodopodařili druhou republiku, kteří opustili národ a přehli do Londýna, pokračují tam ve své práci, která přinášela národu vždycky jen škodu a zkázu. Z Londýna, Moskvy a podsvětí šeptem znovu a znovu jsou šířeny zprávy, při kterých bláhoví lidé opět a opět zapomínají na všechny zrady, znovu věří největším zvrácenostem a jsou schopni všech hloupostí, ke kterým je někdo tajemně vyzve. Velká bojující mocnost nemůže trpět žádná ohniska cizích tendencí nebo neklidu a nemůže jich trpět ani odpovědné vedení českého národa, protože novými akcemi tohoto druhu, jaké byly právě zlikvidovány rozhodnými zásahy zastupujícího říšského protektora gen. Heydricha byla by zlikvidována příště všechna ta práce a výhody, které si Češi v protektorátu mohou zajistit jen naprosto poctivým a opravdovým úsilím v souladu s politickými a hospodářskými potřebami Říše.“

¹³⁸⁶ ABS, f. S – Sběrka různých písemností, sign. S – 405 – 2.

¹³⁸⁷ NA, f. Krejčí Jaroslav, kart. 13, sign. 23 – 61 – 1.

členům NS zvýšenou pohotovost před rozkladnými živly, které by chtěly současného konfliktu využít pro své temné cíle a vyjádřil přání, že žádný poctivý Čech nepopřeje sluchu svodům a naivním iluzím. Dále vyzval všechny členy NS k bdělosti, rozvaze a kázni, jakož i k plnění všech povinností, aby tak český národ prokázal i činy a nejenom slovy účast na boji Říše. Článek končil výzvou. „Zůstaňte věrnými občany Říše, kteří plníte dále všechny povinnosti, které jsou nám ukládány.“¹³⁸⁸

Na užití nacistického pozdravu státním prezidentem na shromáždění německé Jihovýchodoevropské společnosti ve Španělském sále 17. prosince 1941¹³⁸⁹ reagovalo NS vcelku velmi rychle. Již na Hod boží vánoční, nedbaje svátku, vydalo zásadní pokyn k užívání pozdravu zdviženou pravicí. Členstvo bylo o této novince informováno denním tiskem.¹³⁹⁰ Pozdrav vztyčenou pravicí měl od této doby doprovázet veškeré oficiální schůze, vystoupení a slavnosti NS. Všichni členové měli takto zdravít při hraní hymen a při setkání s příslušníky německých úřadů, branné moci a NSDAP.¹³⁹¹ Zavedení pozdravu vyšlo ve Věstníku NS ale až v polovině ledna 1942.¹³⁹² Výzva se u českého obyvatelstva setkala s ostentativním nezájmem. ÚV NS Fousek vyzýval proto počátkem května 1942 k používání árijského pozdravu v NS, „který ještě v organizaci nezdomácněl a jehož používání je čestnou výsadou a nikoliv povinností.“¹³⁹³

Fousek dokonce hodlal propagovat zavedení pozdravu zdviženou pravicí. Měly být vytištěny plakáty s heslem: „Zdravte árijsky zdviženou pravicí! – Národní souručenství.“ Plakáty s touto výzvou měly být vyvěšeny nejen ve všech úřadovnách, ale i ve všech veřejně přístupných místnostech.¹³⁹⁴ K tomu ale nedošlo.

Výsledky Fouskových výzev a iniciativ shrnulo výstižně exilové MNO v jedné ze zpráv: Fousek se snažil marně o převýchovu českého národa.¹³⁹⁵

Vedoucí VNS nařídil dva dny před koncem roku zvláštním oběžníkem všem okresním vedoucím a tajemníkům NS, aby navázali styk s okresními hejtmany a uložil jim, aby si vyžádali od představitelů okresních úřadů příslušné instrukce k organizaci zimní sbírky a sami přinesli iniciativní návrhy pro její lepší výsledek. Následujícího dne

¹³⁸⁸ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti Praha, sign. 300 – 3 – 2

¹³⁸⁹ Tomáš Pasák, JUDr. Emil Hácha (1938 – 1954), Praha 119, s. 178.

¹³⁹⁰ NA, f. Patzak Václav, kart. 70, sign. 5 – 69 – 10.

¹³⁹¹ Leoš Nikrmajer, Činnost a vývoj Národního souručenství v Českých Budějovicích v letech 1939 – 1942, České Budějovice 2006, s. 123.

¹³⁹² NA, f. Krejčí Jaroslav, kart. 13, sign. 23 – 61 – 1.

¹³⁹³ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 8, inv. č. 17.

¹³⁹⁴ NA, f. Ministerstvo vnitra – nová registratura 1939 – 1947 (dodatek – sign. E), kart. 12026, inv. č. 27, sign. E – 2114.

¹³⁹⁵ VÚA – VHA, f. Velitelství vojenské zpravodajské služby, sign. 37 – 4 – 4.

vydal další dva oběžníky, kterými byly stanoveny podrobné směrnice. Fousek dále svolal na počátek ledna všechny krajské vedoucí na poradů do Prahy, na které vyzdvihl význam a důležitost právě prováděné sbírky a uložil jim, aby pod osobní odpovědností vykonali všechna možná opatření pro výnos sbírky. Krajsíí vedoucí spolu s členy krajského vedení měli navštívit všechny okresní vedoucí a okresní sekretariáty, zkontrolovat stav příprav a učinit případně potřebná opatření a nakonec ve prospěch sbírky učinil 10. ledna 1942 k českým občanům rozhlasový projev, ve kterém apeloval na obyvatelstvo¹³⁹⁶ „bezpečím klidu za tvrdými hradbami německých vojáků, kteří svými velkými činy, svou bezmeznou obětavostí a silou vůle i krve přenesli daleko od nás na východ, západ, sever a jih bitevní fronty, na kterých teď v zimě a v nekonečném odříkání ochraňují naše domovy před zničením a bídou.“¹³⁹⁷

3.2.4. Fousek členem protektorátní vlády?

Po zatčení předsedy protektorátní vlády Eliáše bylo Fouskovo jméno vyslovováno často ještě v jiné souvislosti než s NS. Fouskovo jméno se několikrát objevilo v souvislosti s jednáním o nové vládě.

Z německého zápisu o návštěvě zastupujícího říšského protektora u státního prezidenta 1. října 1941 vyplývá, že se hovořilo mimo jiné o přestavbě protektorátní vlády. Hácha navrhl na post premiéra tři kandidáty, a to Jaroslava Krejčího, Václava Stočese a Jana Fouska. Haydrich však všechny tři odmítl.¹³⁹⁸ Heydrich odcházal z návštěvy s přesvědčením, že jako nový premiér byl vyhlédnut rytíř von Fousek.¹³⁹⁹

Služebna SD v Praze ve své denní zprávě 6. října 1941 mimo jiné uvedla: „U pravých Čechů Fousek zcela pozbyl z počátku panujících sympatií. Přesto je z různých stran Fousek označován jako nástupce Eliáše.“¹⁴⁰⁰

V denní zprávě služebny SD v Praze o den později určené vedoucí úřadovně SD v Praze bylo uvedeno, že vedle Kruliše-Randy a Fouska je znovu opět vážným kandidátem na post premiéra přednosta KSP Dr. Popelka.¹⁴⁰¹

¹³⁹⁶ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 206, inv. č. 1271/c, sign. S 966/42.

¹³⁹⁷ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti Praha, sign. 300 – 3 – 2.

¹³⁹⁸ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 38, sign. 114 – 9 – 47. Zápis z průběhu návštěvy.

¹³⁹⁹ Tamtéž. Zpráva vedoucí úřadovny SD v Praze.

¹⁴⁰⁰ Tamtéž.

¹⁴⁰¹ Tamtéž.

Vedoucí úřadovna SD v Praze připojila své poznámky pro zastupujícího říšského protektora k osobám, jejichž jména zazněla v souvislosti se jmenováním nástupce bývalého předsedy vlády.¹⁴⁰²

1/ Volba Ježka. O Ježkovi se proslýchá, že s pomocí četnictva zjedná pořádek v protektorátu a k tomuto účelu chce nynějšího GVC Řejfa jmenovat ministrem vnitra.

2/ Volba Fouska a Bláhy.¹⁴⁰³ Jejich jedinou předností je vlastně jen to, že nemají žádnou politickou minulost. Nelze je však doporučit, protože oba nemají pro předsedu vlády potřebnou prozíravost a potřebnou ráznost. U Fouska se toto projevuje ve vedení NS a Bláha se ukazuje vždy více než jako senilní stařec, jehož politické plány mají málo reálný podklad a z větší části jsou fantasmagoriemi. Mimo to Bláha udržoval dříve rasově ostudný poměr s židovkou, z něhož také vzniklo dítě.¹⁴⁰⁴

Na mimořádné schůzi PMR ve středu 22. října 1941 na Hradě se státní prezident také zmínil o tom, že ve svých prvotních úvahách o rekonstrukci vlády uvažuje o zapojení představitelů NS a NOÚZ do vlády.¹⁴⁰⁵

Státní prezident vypracoval 30. listopadu 1941 seznam kandidátů pro jednotlivá ministerstva jako podklad pro plánované jednání se státním tajemníkem o dva dny později. Jako ministra zemědělství navrhl Fouska.¹⁴⁰⁶ Zároveň vyslovil pochybnost o udržitelnosti Kaprase jako ministra školství a jako jeho eventuální náhradu navrhl T. Krejčího.¹⁴⁰⁷

Při debatě s Frankem 2. prosince 1941 o členech nové vlády Hácha navrhl, aby se ministrem zemědělství stal skutečný rolník a položil otázku, zda by zastupující říšský protektor a státní tajemník souhlasili se jmenováním vedoucího VNS Fouska. Státní prezident k osobě Fouska řekl, že jej sice nezná dobře, přece se ale v poslední době osvědčil a je především rolník, který také, jak je známo, má svůj statek v pořádku, což se snad zcela netýká Bubny z Litic. Frank ke jmenování Fouska nezaujal žádné

¹⁴⁰² Tamtéž. Ve zprávě nebylo uvedeno, kde tato jména zazněla.

¹⁴⁰³ Tamtéž. Bláhu ale nikdo oficiálně nenavrhoval, šlo pouze o potenciální kandidáty.

¹⁴⁰⁴ Tamtéž. Není pravdivé tvrzení, že Bláha měl potomka se židovkou. Bláha adoptoval v roce 1940 již plnoletou mladou ženu, podle Norimberských zákonů šlo o míšenku prvního stupně, a prohlásil, že jest jejím otcem. Bláha uchránil dotyčnou před rasovou perzekucí, což dotyčná také po válce potvrdila. Bláha nebyl nikdy jejím biologickým otcem, pouze se k otcovství přihlásil. ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 59 – 2.

¹⁴⁰⁵ AKPR, f. „T“ – tajné, kart. 195, sign. T 307/41.

¹⁴⁰⁶ AKPR, f. „T“ – tajné, kart. 195, sign. T 351/41.

¹⁴⁰⁷ AKPR, f. „T“ – tajné, kart. 195, sign. T 351/41.

stanovisko. Jen Háchovi řekl, že může vzít jeho prohlášení pouze na vědomí a že ho přednese Heydrichovi.¹⁴⁰⁸

Vzhledem k nadále panujícím nejasnostem ohledně budoucího personálního složení nové protektorátní vlády navštívil Popelka z příkazu státního prezidenta Giesse a jasně se jej dotazoval, zda jsou proti jmenování Fouska ministrem zemědělství vysloveny pochybnosti, nebo bude jmenování schváleno. Frankův tajemník však žádnou odpověď nedal.¹⁴⁰⁹

Slova státního prezidenta o Fouskovi jako o řádně hospodařícím rolníkovi byla urychleně prověřována. Skupina výživa a zemědělství Oberlandrátu v Kladně zaslala 10. prosince 1941 státnímu podtajemníkovi na jeho dotaz informace o Fouskově hospodářství a jeho hospodaření.¹⁴¹⁰ K zemědělcům Fouskovi Oberlandrát výhrady neměl.

Hácha se sešel s Heydrichem ohledně jednání o nové vládě 17. prosince 1941. O navrženém Fouskovi se ale vůbec nejednalo.¹⁴¹¹

Fousek zůstal kandidátem státního prezidenta na ministra zemědělství i 19. prosince 1941, kdy Hácha navrhl oficiálně kandidáty na ministry. Celkově v nové vládě mělo dojít ke značnému posílení zastoupení NS, respektive ČSSN, protože kromě Fouska byl jako ministr hospodářství navržen Stočes a za ministra školství T. Krejčí. Státní prezident přiložil i tři krátké životopisy nových kandidátů. Z dalších kandidátů byl na předsedu vlády a zároveň ministra spravedlnosti navržen J. Krejčí, na ministra vnitra J. Ježek, na ministra financí J. Kalfus a na ministra dopravy J. Kamenický.¹⁴¹²

¹⁴⁰⁸ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 15, sign. 114 – 4 – 3. Zápis z jednání v archivu UŘP. Podle zápisu v KSP se závěr debaty o Fouskovi poněkud liší. Státní tajemník měl uvést, že vůči Fouskovi jako ministru zemědělství není zásadních námitek. Zároveň ale Frank nevyjádřil ani zásadní souhlas a ponechal si rezervu ještě v této věci do budoucna k dalšímu jednání. AKPR, f. „T“ – tajné, kart. 204, sign. T 385/41.

¹⁴⁰⁹ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 15, sign. 114 – 4 – 3. Zápis z jednání v archivu UŘP.

¹⁴¹⁰ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 45, sign. 114 – 9 – 97. Podané informace byly přesné. „Rytíř von Fousek bydlí v Hostimi u Berouna. Zemědělský znalec Oberlandrátu v Kladně podle příkazu včera provedl příležitostnou nenápadnou hospodářskou kontrolu a dotázal se na statek von Fouska a výsledek jeho vyšetřování dnes podal telefonicky. Statek obsahuje 14,95 ha orné půdy, hektar luk, 1,82 ha pastvin, 0,21 ha lesa, a plocha dvora 0,1 ha. Zvířata má tyto. 2 koně, 2 krávy na mléko, 6 jalovic, 9 prasat a 3 ovce. Půdní poměry jsou v Hostimi všeobecně střídmé, přesto dosahuje Fousek nadprůměrné sklizně 12 – 13 metrů na hektar. Úřední předběžný odhad počítá s 5 – 8 metry obilí. Provoz plní dodací závazky v plném objemu. Vlastní dvůr činí skutečně dojem malého selského hospodářství. Dělnický obytný dům je zjevně nově zařízen. Závod platí celkově za dobrý přečnávající přes průměr. Fousek měl dříve výrazně větší stav dobytka a chov jalovic. 2,5 ha orné půdy je propachtováno. Fousek vede závod osobně. Jeho žena je pokládána za velmi schopnou. Údajně má německý původ a je z karlovarského kraje. Devatenáctiletý syn a sedmnáctiletá dcera spolupracují v hospodářství. Z cizích lidí zaměstnává stále kočího a dělníka. Fousek sám přichází domů každý večer v 19 hodin. Celkový úsudek Oberlandrátu zní pozitivně. Fousek je posuzován jako loajální rovněž v německých kruzích.“ Tamtéž.

¹⁴¹¹ AKPR, f. „T“ – tajné, kart. 195, sign. T 42/42.

¹⁴¹² AKPR, f. „T“ – tajné, kart. 195, sign. T 306/41.

Příští den po debatě o oficiálně navržených kandidátech T. Krejčího na post ministra školství a Fouska na post ministra zemědělství prohlásil J. Krejčí, že se jmenováním obou asi nevysloví souhlas zastupující říšský protektor. Kandidatura Stočese již byla Němci odmítnuta, neboť jejich kandidátem byl Walter Bertsch. Kandidátní listina byla změněna, Stočes vypuštěn a nahrazen Bertschem a takto upravený návrh na složení vlády odeslán Heydrichovi.¹⁴¹³

K poslednímu jednání o nové vládě došlo 13. ledna 1941 za účasti Háchy, J. Krejčího a Franka. Slova se ujal státní prezident a zrekapituloval svůj návrh z 20. prosince 1941 a státního tajemníka požádal, aby mu sdělil k návrhům na jednotlivé ministry své stanovisko. Státní tajemník prohlásil, že dříve, než bude možné, aby se vyjádřil k jednotlivým ministrům, hodlá přednést nové programové prohlášení vlády. Poté, co tak učinil, zeptal se Háchy, zda s programovým prohlášením souhlasí. Když Hácha souhlasil, předložil mu Frank svoji listinu s kandidáty na ministry. V jeho návrhu byla dvě nová jména. Kandidátem na ministra zemědělství byl Adolf Hrubý a na ministra školství Emanuel Moravec. Po prostudování listiny státní prezident prohlásil, že se změnou na postu ministra zemědělství ihned souhlasí, o Moravcovi jako ministru školství má však pochyby. Hácha vyslovil požadavek, aby novým náměstkem předsedy protektorátní vlády byl jmenován Josef Ježek.¹⁴¹⁴

Fousek se ministrem zemědělství protektorátní vlády nestal. Podle vyjádření řady svědků o tuto funkci velmi stál.

3.2.5. Zápas o vliv nad Národním souručenství

Vedoucí VNS nabídl Háchovi 19. ledna 1942 svoji rezignaci. Jako důvod uvedl zabránění jeho reformním pokusům uvnitř NS. Fousek si stěžoval, že nebyly splněny jím naznačené podmínky pro provedení reformy v NS. Fousek přímo uvedl, že nebyl jmenován ministrem, dále pak nedošlo k značnému rozšíření pravomocí vedoucího VNS a pak zmínil odpor vlády k zavedení výkonného členství, ačkoliv mu tuto poměrně malou reformu výslovně přislíbil provést Giess. V poledních týdnech se k tomu přidaly útoky v tisku a rozhlasu, zesměšňující a napadající NS, zásadní opomíjení činovníků NS při jmenování do veřejných funkcí, vzrůstající obtíže při finančním zajištění NS atd.. Fousek znaven prohlásil, že i přes své nejvyšší úsilí a nejpřímnější snahy jeho i jeho

¹⁴¹³ AKPR, f. „T“ – tajné, kart. 195, sign. T 387/41.

¹⁴¹⁴ AKPR, f. „T“ – tajné, kart. 195, sign. T 42/42.

spolupracovníků se přes zjevné i významné úspěchy nepodařilo jím vytčených cílů dosáhnout. Nemohl se tak ubránit pochybnostem o možnostech a účelnosti své veškeré další práce v NS. V tomto osobním rozpoložení a nazírání na věc NS se nepokládal za schopného, aby tuto organizace nadále řídil. Fousek na odpověď nečekal a nastoupil ihned dovolenou, když vedením NS pověřil Františka Fialu.¹⁴¹⁵ Pozitíří navíc oznámil, že uklouzl na zledovatělé cestě a utrpěl zlomeninu. Další den pak Kálal oznámil předsedovi protektorátní vlády, že jej vedoucí VNS pověřil zastupováním.¹⁴¹⁶ Fousek byl unaven i existenčními starostmi. 8. ledna 1942 mu lehla popelem část hospodářství.¹⁴¹⁷

Se zastupováním Fouska to byl ale docela zmatek. Oficiálně totiž měli vedoucího VNS zastupovat jeho náměstci, tj. Stočes a Paulík. Jenže Stočes funkci od počátku odmítal vykonávat a také ji nevykonával. Funkci ale nevykonával ani Paulík, který byl náměstkem vlastně pouze jen proto, aby byla zastoupena ve vedení NS Morava. Paulík žil na Moravě a navíc byl hodně zaměstnán. Vzniklo tak vlastně interregnum, ani jeden z náměstků nechtěl funkci vykonávat, neboť oba byli pracovně zaneprázdněni. Vedoucí VNS sice pověřil řízením NS náměstka F. Fialu, ten ale dosud jmenován nebyl. Přitom Fousek věděl, že problém s náměstkou může vzniknout a také jej řešil, když 8. prosince loňského roku navrhl Karla Chalupu a Františka Fialu dalšími náměstkou.¹⁴¹⁸ Věc se ale zadrhla na tom, že Chalupa funkci odmítl přijmout.¹⁴¹⁹ Objevilo se však i řadu hlasů odmítajících tento Fouskův návrh z důvodu, že Chalupa je politik ještě z dob Československa. Místo Chalupy navrhl 21. ledna 1942 vedoucí VNS Kálala, původní návrh Fialy zůstával v platnosti. Státní prezident s návrhy souhlasil.¹⁴²⁰

¹⁴¹⁵ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 215/I, inv. č. 1281, sign. A 180/42.

¹⁴¹⁶ NA, f. Krejčí Jaroslav, kart. 13, sign. 23 – 61 – 1.

¹⁴¹⁷ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 215/I, inv. č. 1281, sign. A 180/42. Fousek se od požáru až do podání rezignace stáhl do ústraní a činný nijak nebyl.

¹⁴¹⁸ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 215/I, inv. č. 1281, sign. D 5040/41.

¹⁴¹⁹ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 215/I, inv. č. 1281, sign. A 172/42. Lze pouze odhadovat, co bylo za návrhem na jmenování Chalupy. Ten byl totiž velkým kritikem činnosti vedoucího VNS. Nelze vyloučit, že Fousek doufal, že si ctižadostivého Chalupu získá nabídkou vyšší funkce než řadového člena VNS. Pro Chalupu byla ale tato funkce málo a považoval ji spíše za urážku, aspiroval totiž výše.

Chalupa požádal v první březnový den státního prezidenta o zproštění členství ve VNS. V dopise Háchu informoval, že odchází kvůli poměrům ve vedení NS. Současné vedení NS ztratilo podle Chalupy veškerý kredit říšských činitelů, nýbrž i důvěru u vlastního národa. Odmítl brát na vědomí opatření, k nimž dochází ze strany vedení ukvapeně a bez rozmyslu. Chalupa měl na mysli především myšlenkový a organizační zmatek. Stav, ve kterém se NS nalézá, považoval za neudržitelný. Tento stav byl zapříčiněn ustavičným experimentováním, jež postrádá pevnou a čestnou linii. Vedení NS obvinil, že si hraje na diktátory, rozhodující samovolně a samolibě, dopouštějíc se osudových chyb. Fousek se podle Chalupy domníval, že násilnými zásahy udrží kázeň. AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 215/I, inv. č. 1281, sign. A 569/42.

Fousek doporučil státnímu prezidentovi, aby bylo Chalupově žádosti vyhověno, neboť se v poslední době omezoval pouze na paušální kritizování. O věci bylo jednáno 12. března 1942 mezi Fouskem, Popelkou a

Fousek tedy jmenoval 23. ledna 1942 dva nové náměstky vedoucího VNS a to Fialu, dosavadního krajského vedoucího kraje Praha venkov a Kálala, ÚZ NS.¹⁴²¹ NS konečně mělo opět legální řízení, neboť Kálal nemohl předtím NS jako ÚZ také řídit.

Každopádně z náhlé neočekávané rezignace vedoucího VNS vznikly okamžitě dohady. Zvláště když k rezignaci došlo v den jmenování nové protektorátní vlády a způsob rychlého odchodu byl rovněž ne zcela obvyklý.

Vlajka dávala do spojitosti Fouskem nabídnutou rezignaci vedoucího VNS a nastoupení zdravotní dovolené s odmítnutím jeho osoby jako ministra zemědělství. Zároveň si všimla, že v poslední době prohlášení NS přestaly být v tisku uveřejňovány s podpisem vedoucí VNS, nýbrž pouze jako vedení NS. Vlajka tuto okolnost vysvětlovala nervozitou, nesouladem a rozklížením v NS. Původcem těchto vnitřních obtíží NS měl být žalostný výsledek náboru výkonných členů.¹⁴²²

Dle zprávy vedoucí úřadovny SD v Praze z poloviny února 1942 určené Heydrichovi a Frankovi přinesla změna vlády pro NS poněkud zklamání, když vedoucí VNS Fousek, který silně počítal se svým povoláním jako ministra zemědělství, byl přehlédnut. Pro osobní rozhořčení a kvůli zásadnímu přehlížení NS při změně vlády složil Fousek vedení. SD ale zároveň připouštěl, že šlo o demonstraci a jakmile začala Fouskovi hrozit skrz iniciativní řízení Kálala ztráta vlivu, rychle se do funkce vrátil.¹⁴²³

I v době nepřítomnosti vedoucího VNS se děly zajímavé věci v NS i okolo. Především řízení se ujal energicky Kálal a jednal různě jako starý voják a také, jako kdyby se Fousek už neměl nikdy vrátit. Vymínil si, že styk členů VNS a přednostů NS s ministry se může dít pouze se souhlasem ÚZ NS. Pro jeho získání bylo třeba nejprve předložit Kálalovi znění otázek, které mají být projednány. Návštěva u příslušného ministra byla pak dohodnuta odborem ÚZ.¹⁴²⁴ Hlavním cílem tohoto opatření bylo zamezit možnému jednání členů VNS za zády jeho vedení. Oficiálně bylo ale oznámeno, že hlavním účelem je, aby ministři nebyli zbytečně obtěžováni.

Kálal požádal 27. ledna 1942 písemně předsedu vlády J. Krejčího, aby byla NS umožněna publicita zprávami NS a působení NS tiskem i rozhlasem. NS se podle Kálala nevyhýbá veřejné kritice, ale je nutné, aby veřejnost mohla být pravdivě

J. Krejčím. Předseda vlády schválil Fouskův návrh a dodal, že Chalupovy výroky v dopisu o diktatuře jsou velmi povážlivé. Státní prezident o dva dny později vyhověl Chalupově žádosti. AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 215/I, inv. č. 1281, sign. A 569/42

¹⁴²⁰ Tamtéž.

¹⁴²¹ NA, Moravec Emanuel, kart. 72, sign. 39 – 11 – 1.

¹⁴²² NA, f. Ministerstvo vnitra Protektorátu Čechy a Morava, oddělení „A“, kart. 4, sign. 234 – 4 – 13.

¹⁴²³ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 45, sign. 114 – 9 – 97.

¹⁴²⁴ NA, f. Moravec Emanuel, kart. 72, sign. 39 – 11 – 13.

informována a navíc žádal, aby správní a dozorčí rady podniků byly přednostně doplňovány výkonnými členy NS.¹⁴²⁵ V dalším dopise J. Krejčímu se ohradil vůči způsobu psaní novin proti NS, které označil za neseriozní a útočné, když byly články napsány bez jakéhokoliv ověření zdrojů na základě zkreslených informací.¹⁴²⁶

Po jmenování Emanuela Moravce vedoucím ÚLO nastala pro NS a jeho vedoucího obtížná doba. Moravec dal 2. února 1942 na vědomí předsedovi protektorátní vlády a státnímu prezidentovi, že nehodlá v současnosti ani budoucnosti použít v lidové osvětě služeb NS. Jako důvod uvedl, že v dnešní době není NS organizací, která by ve své dnešní podobě mohla plnit bezpečně svěřené úkoly. ÚLO se navíc nemůže vydat v nebezpečí, že časem nedojde k zastavení činnosti NS i v dalších krajích.¹⁴²⁷

Ten den také státní prezident Fouskovi oznámil, že neshledal důvodu k tomu, aby uvažoval o jeho zproštění. Ujistil ho o plné důvěře a vyzval ho, aby setrval ve své práci v NS.¹⁴²⁸ Fousek nakonec svolil a do úřadu se vrátil.

Kliment vyřizoval o týden později vedoucímu ÚLO, že chce s ním Fousek bezpodmínečně mluvit. Chce rozhodnutí, zda NS bude existovat dále, nebo ne. Moravec prohlásil: „Organizaci neberu do krámu, ale každá jednotlivá osoba, která je pozitivně nastavena, je mnou vítána.“¹⁴²⁹

Fousek byl další den vedoucímu ÚLO přijat. Hned při prvním jednání došlo ke sporům. Moravec řekl, že chce jasně vědět, co dělá NS. Fousek prohlásil, že již hodně udělali a hodně vyčistili. Moravec mu na to odpověděl, že s tím nesouhlasí. „Je zde příliš mnoho nakažených, kteří se nakazili od pacientů venku.“¹⁴³⁰ Museli byste vyhodit dva miliony členů. Jsou zde zbytky zakuklených starých stran.“ V průběhu rozhovoru Fousek řekl: „Vy chcete staré zničit a začít od znova. Já chci staré ponechat a nové vybudovat.“ Bylo zjištěno, že oba mají společný cíl, nikoliv však společné metody.¹⁴³¹

Vedoucí ÚLO dále přijal o tři dny později pro změnu Kálala. Moravec naznačil záměr oddělit od NS mládež.¹⁴³² Perspektiva masové organizace bez dorostu nejistotu v NS zesílila.

¹⁴²⁵ NA, f. Krejčí Jaroslav, kart. 13, sign. 23 – 61 – 1.

¹⁴²⁶ Tamtéž.

¹⁴²⁷ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 333, sign. 114 – 334 – 4,

¹⁴²⁸ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 215/I, inv. č. 1281, sign. A 180/42.

¹⁴²⁹ NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13. Stručný zápis Karla Krause.

¹⁴³⁰ Moravcův eufemismus na úspěšný vliv propagandy exilu.

¹⁴³¹ NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13. Stručný zápis Karla Krause z jednání. Jednalo se ale o mylný závěr z jednání. Jak měla budoucnost ukázat, rozdíl nebyl pouze v metodách, ale i v cílech, jak ostatně při jednání naznačil Fousek.

¹⁴³² NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13. Stručný zápis Karla Krause z jednání.

Vedoucí VNS jasné vyjádření o budoucnosti NS od vedoucího ÚLO nezískal a osud organizace zůstával dále nejistý.

Fousek se 4. března 1942 při další návštěvě u vedoucího ÚLO ohradil proti cenzuře NS v tisku.¹⁴³³ NS skutečně zažívalo v protektorátním tisku informační blokádu. Dříve byly hojně otiskovány rozsáhlé zprávy o aktuálním dění v NS a jeho činnosti včetně přetisku vybraných statí z projevů jejich vedoucích představitelů na předních stranách listů. Teď se již objevovaly v novinách většinou pouze krátké noticky uprostřed listu.

K příležitosti třetího výročí 15. března 1939 se sešel v ústředí NS VNS. Zde vyslechli slavnostní projev vedoucího VNS.¹⁴³⁴ Po ukončení schůze se členové VNS odebrali na výstavu Sovětský ráj.¹⁴³⁵

Fousek požádal již 11. února 1942 KSP, aby státní prezident pomohl překonat depresivní účinky prezírání a viditelné nepřízně vůči NS, které podlamují výkonnost jednotlivců a ohrožují činnost všech složek NS. Fousek navrhl pro překonání deprese

¹⁴³³ Tamtéž.

¹⁴³⁴ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart 1477, sign. 207 – 1477 – 1. Fousek v projevu v tradiční formě vzpomenu tři roky staré události a opět nešetřil vděčností státnímu prezidentovi za jeho rozhodnutí, kterým bylo založeno naše bezpečné postavení v současném velkém zápolení světadílů.

„I z poměrně krátkého časového odstupu možno hodnotit význam 15. března, kterým byla zachráněna vlastní bytost českého národa. Tato skutečnost zaslouží, aby tento den byl pro nás skutečným dnem svátečním, jemuž vděčíme za své bezpečné postavení za tři léta míru uprostřed válečného boje. 15. březen 1939 byl jen ukončením a velkým rozčarováním z velikášských snů a klamů poválečného režimu demokracie, opřené o zásady liberalistického hospodaření a marxistického socialismu. Tento den byl tak i počátkem nového období našeho národního života. Nebylo možné rázem odhodit nános dvaceti let politického bloudění. Zde se projevil i zdravý smysl našeho českého člověka, který až na malé výjimky rozpoznal střízlivě zvrácenost všech emigrantských i šeptaných výzev k sabotážím a poctivým výkonem svého povolání nejlépe sloužil bojující Říši svému národu. Pečovat o šíření dobrého jména každé české práce a působit ve všech směrech ke zvýšení výroby zůstává dnes i nadále hlavním úkolem NS.

[...]

Převážná část členstva NS již myslí i cítí národně socialisticky a to i velká část těch, kteří se při hlučnějších pracovních nebo propagačních metodách nikdy nedají pro něco nového získat.“

[...]

„Zbývá nám ještě ohodnotit a pochopit nacionálně – socialistický pojem pospolitosti, který je základem velkého německého rozmachu i budoucnosti a také základem celé současné duchovní revoluce světové. Od naší pospolitosti k nacionálně – socialistické máme ještě daleko. A přece naplněním pospolitosti pevného řádu můžeme být tmelem jednotné fronty státního prezidenta. Zdrojem poctivého říšského aktivismu i jasného vědomí příslušnosti k pospolitosti árijských národů evropských, kde se genius Vůdcův spojuje v dnešním boji za společný osud.“

„My Češi nejsme na frontách, ale svou prací stojíme vědomě v boji proti rudému nebezpečí a také proti zámořským velmocím, bránících svoji kapitalistickou – kořistnickou nadvládu nad národy Evropy či světa. Chceme alespoň takto německým vojákům pomáhat k vítězství. Skláním se k obdivu před jejich legendární statečností i obětavostí a na prahu tohoto jara velkých rozhodnutí přejeme jim mnoho vojenského štěstí.“

„Sami jsme na počátku čtvrtého roku trvání protektorátu pohotově v šiku na frontě vnitřní výrobní bitvy. Ve které chceme přispět k vítězství Říše za novou Evropu. Stojíme všichni věrně vedle sebe za Vůdcem a za hlavou svého národa.“ Tamtéž.

¹⁴³⁵ Tamtéž.

návštěvu VNS státním prezidentem v jeho sídle. Na schůzi VNS měl několika povzbudivými slovy potvrdit stávající význam NS.¹⁴³⁶

Po debatě v KSP došlo k dohodě návrh vedoucího VNS přijmout. Jako vhodný důvod návštěvy a s tím spojený termín bylo zvoleno třetí výročí vzniku NS. Státní prezident uskutečnil návštěvu v doprovodu předsedy vlády, přednosty KSP 26. března 1942. Při příchodu byl přivítán vedoucím VNS Fouskem a všemi jeho náměstky Kálalem, Paulíkem a Fialou. Při prohlídce ústředí pozdravili Háchu krajští i ústřední činovníci, shromáždění ke vzpomínce třetího výročí založení NS. Hácha srdečně s přítomnými pohovořil a s plným zájmem si prohlédl hlavní pracovní místa. Zdůraznil přítom důležitost osobního styku s lidem pro zdar každé práce.¹⁴³⁷

Vedoucí ÚLO nebyl NS ani KSP k návštěvě přizván a byla mu dána návštěva státního prezidenta pouze na vědomí a to ještě pouze krátce před ní, aby jí nemohl zabránit. Moravec tento políček jemu daný do tváře nehodlal jen tak přejít bez povšimnutí. Dva dny po návštěvě Háchy v NS vedoucí ÚLO přednostovi KSP označil předvčerejší návštěvu státního prezidenta v ústředí NS za ukvapenost a prohlásil ji za demonstraci. Popelka odpověděl, že se nejedná o ukvapenost ani demonstraci, neboť pouze chtěli podpořit autoritu Fouska směrem dovnitř ústředí NS, protože jinak by vypukla palácová revoluce.¹⁴³⁸

Navíc den po přijetí státním prezidentem dal vedoucí ÚLO k dispozici tisku svůj článek „Otázka české politické strany“, ve kterém, byť přímo NS nejmenoval, o kom je řeč, ale z obsahu článku bylo naprosto jasné, představil veřejně svůj názor na budoucí způsob politického organizování Čechů: „V novém řádu, do kterého jsme začleněni, nemá právo na život v žádném případě davová politická strana, která má v sobě všechny rozkladné bacily starodemokratické.“ Moravec dále dovozoval, že před českým národem nestojí otázka aktivistické politické strany. Nejprve měla být podle představ vedoucího ÚLO provedena převýchova národa a teprve potom, až bude vítězně skončen boj o duši českého národa, bude možno zahájit debatu o české politické straně nového řádu.¹⁴³⁹

Lid se měl konečně možnost dozvědět, že vedoucí ÚLO na existenci NS v delším časovém horizontu nepomýšlí. Pro vedoucího VNS to ale novinka zcela

¹⁴³⁶ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 214, inv. č. 1281, sign. A 370/42.

¹⁴³⁷ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 214, inv. č. 1281, sign. A 670/42.

¹⁴³⁸ NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13. Zápisky K. Krause o dojmech Moravce z přijetí Háchou.

¹⁴³⁹ NA, f. Moravec Emanuel, kart. 3, sign. 39 – 1 – 1/12.

nebyla. Při jeho návštěvě u Moravce počátkem března, když si přišel stěžovat na informační blokádu a cenzuru NS se od vedoucího ÚLO dozvěděl, že když se pozměnila protektorátní vláda, tak se musí také změnit aktivismus. „Nebudeme v budoucnosti dělat žádnou politiku. V Říši je jen jedna strana, a jak to vypadá, když je v Říši ještě jedna česká strana. Něco takového je nelogické. Naproti tomu se musíme jen kulturně organizovat.“¹⁴⁴⁰

Než ale mělo být NS zlikvidováno, hodlal jej vedoucí ÚLO získat pod svou kontrolu, stejně jako ČSSN a NRC. V poslední březnový den vznesl požadavek na podřízení NS ÚLO.¹⁴⁴¹ V první polovině dubna se ale Moravcovi dostalo pouze příslibu, že jeho stanovisko ve věcech organizačních si napříště státní prezident vyžádá.¹⁴⁴² Nikde ale nebylo řečeno, že se jimi bude řídit. První pokus tedy nevyšel. Moravec byl odhodlán jej při první vhodné příležitosti zopakovat.

J. Krejčí s E. Moravcem byli v dopise v polovině dubna 1942 informováni přednostou KSP o uvažovaných změnách v NS. NS mělo být přejmenováno na Českou národně – socialistickou pospolitost v Říši (ČNSPŘ). Tento nový název měl daleko lépe vystihovat úmysl státního prezidenta, že tato nová veřejná organizace není ani zdaleka zamýšlena jako davová politická strana starého ražení, nýbrž že se jedná o široce rozvětvenou a všechny složky života všeobjímající instituci, sloužící k převýchově českého národa k národně-socialistickému světovému názoru na půdě Říše. Popelka dále upozornil na úpravu vnitřní organizace NS. VNS měl být zrušen, aby nadále odpadlo jakékoliv zdání setrvačného napodobování přežitých parlamentních forem. Vedení NS mělo příště spočívat u ÚV, jmenovaným státním prezidentem. ÚV provede se souhlasem státního prezidenta jmenování svých tří náměstků, nejvýše patnácti odborných zmocněnců NS jakožto poradců ÚV a krajských vedoucích NS. Krajsští vedoucí měli prozatím až do dalšího rozhodnutí zůstat ve svých funkcích. ÚV zamýšlel Hácha jmenovat Fouska osobním listem státního prezidenta. Státní prezident plánoval tyto změny provést co nejdříve a připomínky obou ministrů žádal sdělit do 25. dubna 1942.¹⁴⁴³

Moravec v písemné odpovědi Popelkovi v poslední den lhůty odmítl úvahy přejmenovat NS na politickou stranu, která by měla v názvu nacionálně-socialistická, neboť by k tomu nedaly souhlas příslušné německé úřady. Za svoji osobu pochyboval,

¹⁴⁴⁰ NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13. Názory Moravce poznamenané K. Krausem.

¹⁴⁴¹ NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 10.

¹⁴⁴² AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 214, inv. č. 1281, sign. A 737/42

¹⁴⁴³ NA, f. Krejčí Jaroslav, kart. 6, sign. 23 – 26 – 7.

že pouhá změna názvu vnese do starého podniku nový duch. Vedoucí ÚLO dále zpochybnil, že by přestavba NS dostačovala k tomu, aby se z této organizace stal použitelný politický nástroj k vedení a převýchově českého národa. Proti organizačním změnám ale neměl námitek.¹⁴⁴⁴

O dva dny později si Moravec telefonicky stěžoval Klimentovi, že vzrůstají různé nejasnosti, které prohlubují napětí mezi Hradem a podhradím. Spolu s J. Krejčím jsou stavěni před písemné terminované návrhy, aniž by se s nimi osobně mluvilo. Vedoucí ÚLO se ohrazoval i proti způsobu referování tisku o přijetí Fouska státním prezidentem. Kliment Moravcovi v klidu odvětil, že mohl požádat o delší lhůtu pro vyjádření k návrhům či o osobní jednání, či odsunutí věci. Písemná forma byla Popelkou volena jako nejpřesnější způsob. Ohledně přijetí Fouska Háchou Kliment uvedl, že KSP vydává pouze tiskové informace a na způsob informování a úpravu v tisku nemá žádný vliv a Moravce se přímo dotázal, zdali si přeje napříště osobní porady. Vedoucí ÚLO řekl, že ano a v přítomnosti předsedy protektorátní vlády.¹⁴⁴⁵

Přednosta KSP v odpovědi Moravcovi 28. dubna 1942 odmítl jeho obavy, že by šlo o pouhou změnu názvu podniku. Uvedení národního socialismu v názvu organizace nemělo znamenat nic víc, než zdůraznění převýchovného úkolu k národně-socialistickému světovému názoru navenek, což státní prezident opakovaně označil za hlavní úkol. Státní prezident rovněž nehodlal provést tuto změnu názvu bez souhlasu německých míst, chtěl ale znát nejprve názor vedoucího ÚLO, neboť při opačném postupu by ho stavěl před opačnou věc. Popelka dále Moravce informoval, že státní prezident vzal na vědomí, že nemá výhrady k novým organizačním úpravám v NS a dává mu tímto na vědomí, že v nejbližších dnech budou tyto změny v NS provedeny, přičemž z tohoto opatření nevzniká prejudice pro konečné vyřešení otázky českých veřejných organizací.¹⁴⁴⁶

Vedoucí ÚLO navštívil téhož dne státního prezidenta. Jednání byli přítomni dále Popelka a Kliment. Šlo především o to vyjasnit si vzájemná stanoviska k NS. Moravec mimo jiné prohlásil, že nemůže vytvořit aktivistickou frontu, pokud státní prezident stojí pevně při NS. Neměl nic proti Fouskovi. Mínil to poctivě, ale nemá žádnou moc vše v NS prosadit, co si předsevzal. Vedoucí ÚLO pravil, že jeho mínění o NS je také míněním německých úřadů. Byl sám svědkem, když při jednom rozhovoru Frank řekl,

¹⁴⁴⁴ NA, f. Patzak Václav, kart. 70, sign. 5 – 69 – 10.

¹⁴⁴⁵ AKPR, f. „T“ – tajné, kart. 170, sign. T 131/42.

¹⁴⁴⁶ NA, f. Patzak Václav, kart. 70, sign. 5 – 69 – 10.

že NS je neživotaschopné a že jeho činnost bude muset být vybudována od zdola, a nikoliv ze shora. Jako svědka udal J. Krejčího. Poté se Moravec zeptal ironicky Klimenta: „Když skutečně všechno sám rozhoduje státní prezident, potom musíte přeci vědět, že když chtějí např. Fousek a mnoho jiných něco důležitého podniknout, tak stále znovu říkají, musíme se zeptat docenta Klimenta.“ Vedoucí ÚLO dále prohlásil: „Eliášova vláda si nikdy moc nehleděla NS, které stálo vždy stranou. Nynější vláda nemusí mít toto politické hnutí na zřeteli. J. Krejčí v tomto případě nepodnikne nic proto, aby NS šlo svou vlastní cestou.“¹⁴⁴⁷

Státní prezident upozornil, že s NS spojil přímo své jméno. Zvlášť zdůraznil, že na této organizaci je osobně angažován, načež tohoto faktu není dosti dbáno při kritikách této instituce. Hácha zvlášť upozornil, že za jeho zády se nenachází žádný Hrad, nýbrž jediné jeho svobodná vůle. Osoby v jeho kanceláři pověřené úředními funkcemi tuto jeho vůli vykonávají a bylo by pro státního prezidenta zlehčováním, je-li kdekoli a kýmkoli považován za bezmocnou oběť svého okolí. Všechny návrhy na reformu NS musí vycházet z toho, že Hácha je hlavou této organizace a její dosavadní úspěchy a neúspěchy jsou i úspěchy a neúspěchy státního prezidenta. Státní prezident byl ochoten uvažovat i o radikální reformě NS, pokud by tím neutrpělo jeho postavení v národě. Moravcovi slíbil, že bude věnovat veškerou péči jeho návrhům, které ve věci předloží.¹⁴⁴⁸

Vzhledem k tomu, že vedoucí ÚLO neměl k organizačním změnám v NS námitek, státní prezident se rozhodl provést alespoň ty.

3.2.6. Národní souručenství v éře autoritativního vedení

V první květnový den rozpustil státní prezident VNS, nový již nejmenoval a tento kolektivní orgán zrušil. Svoje rozhodnutí odůvodňoval tím, že tento sbor, jež v prvních letech NS měl plné existenční opodstatnění, není již v dnešním organizačním stádiu nezbytně nutný. Fousek byl potvrzen ve funkci teď již nikoli vedoucího VNS, ale ÚV NS. K obstarávání úřední agendy mohl Fousek jmenovat se souhlasem státního prezidenta své tři náměstky.¹⁴⁴⁹ Již předešlého den se státní prezident otázal Fouska,

¹⁴⁴⁷ NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13.

¹⁴⁴⁸ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 181, inv. č. 1229, sign. A 897/43.

¹⁴⁴⁹ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 1497, sign. 207 – 1497 – 9.

koho navrhuje za své náměstky. Fousek navrhl opět své dosavadní náměstky v pořadí Kálal, Paulík a Fiala.¹⁴⁵⁰

Zrušení VNS vysvětloval Fousek členům jako další vývojový stupeň v životě organizace. Důvodem bylo podle Fouska přesvědčení, že autoritativně řízené organizace nesporně prokazují více pevnosti, pohotovosti a síly, než kolektivní vůlí vedená organizace. Zrušením VNS byl odstraněn poslední vnější znak kolektivního vedení a nahrazen autoritativním řízením. Nové organizační uspořádání razí zásadu osobní odpovědnosti. Fousek vyzval dále činovníky NS k co největšímu zvýšení pracovního úsilí a zároveň k zachování a upevnění organizační kázně.¹⁴⁵¹

Poslední změny vedení se odehrávaly za ostentativního nezájmu veřejnosti. Ve zprávě z domova do Londýna z jara 1942 je uvedeno, že „NS konečně dohrálo svoji úlohu. Členstvo NS již nevěří svému vedení. Dnes je NS už jenom kartotéka českého lidu, sloužící k organizování neúspěšných sbírek pro německé účely. Nikdo není hrdý na příslušnost k organizaci, v jejímž čele stojí pan Fousek.“¹⁴⁵²

Nová organizační úprava ústředí NS byla následující. Samotné vedení NS tvořili nové ÚV, náměstci, ÚZ byl teď automaticky prvním náměstkem. K nejvyššímu vedení dále ještě patřil ústřední hospodář Antonín Pimpr.¹⁴⁵³

NS mělo pět odborů. I. Výchova a kultura, zmocněnec pro propagandu Dr. Zdeněk Hruška, zmocněnec pro rasové otázky prof. Dr. Vladimír Teyrovský, zmocněnec pro výchovu doc. Dr. Tomáš Krejčí, zmocněnec pro věci kulturní prof. Dr. Jan Mertl. II. odbor Zemědělství a výživa nebyl zmocněncem ještě obsazen. III. odbor Věci sociální a zdravotní, zmocněnec Karel Zub, zmocněnec pro věci zaměstnanecké Václav Stočes,¹⁴⁵⁴ IV. odbor Samospráva a technika, zmocněnec Dr. Josef Plíhal, V. odbor Hospodářství, zmocněnec pro věci hospodářské Dr. František Potužil. Zmocněnci a odbory podléhaly přímo ústřednímu zmocněnci.¹⁴⁵⁵

Ústřednímu zmocněnci dále podléhalo presidiální oddělení, které mělo na starosti věci propagační, osobní, právní, organizační a kontrolní.¹⁴⁵⁶

¹⁴⁵⁰ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 215/I, inv. č. 1281, sign. A 569/42.

¹⁴⁵¹ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 18, inv. č. 42.

¹⁴⁵² AÚTGM, f. Edvard Beneš II/1 1939 – 1945, kart. 94, inv. č. 1353, sign. V 61.

¹⁴⁵³ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 333, sign. 114 – 334 – 4.

¹⁴⁵⁴ Tamtéž. Stočes ale 1. července 1942 požádal o zproštění funkce zmocněnce, čemuž Fousek o týden později vyhověl. Svoji žádost odůvodňoval Stočes pracovním zaneprázdněním v NOÚZ a příkazem nepřijímat žádné funkce v jiných organizacích.

¹⁴⁵⁵ Tamtéž.

¹⁴⁵⁶ Tamtéž.

Kulturní rada, MNS, RZŽ a ústřední hospodář podlehlí přímo jak ÚV, tak ústřednímu zmocněnci.¹⁴⁵⁷

ÚV NS navštívil 11. května 1942 po dvou měsících opět vedoucího ÚLO a došlo opět ke sporům. Fousek hned v úvodu návštěvy řekl, že se o něm údajně Moravec špatně vyjádřil. Vedoucí ÚLO se ptal kdy a jak a Fouskovi řekl, že když hovoří o Fouskovi, tak o něm říká, že je stejným aktivistou jako on (Moravec), má ale podnik (Fousek – NS), jehož není pánem. NS je podle Moravce útočištěm pro různé elementy, které zde chtějí v klidu přestát válku. Od tohoto názoru nikdy neustoupí. Fousek objasňoval, co všechno v NS vykonal. Jde to sice pomalu, ale nyní by měl mít jako ÚV plnou moc pracovat. ÚV NS se dále otázal, zda má vedoucí ÚLO námitky proti jmenování Jana Scheinosta kulturním referentem. Fousek o Scheinostovi prohlásil, že je řádný aktivista. Moravec Scheinostovo jmenování odmítl, neboť dotyčný je klerikálem a má velmi blízko ke Klimentovi. ÚV NS dále navrhl odchod prof. Miloslava Hýska z vedení Kulturní rady a na jeho místo navrhl prof. Jana Mertla. Vedoucí ÚLO k tomu prohlásil, že to není pro něho příznivá změna.¹⁴⁵⁸

Jelikož státní prezident zmocnil po předchozím jednání vedoucího ÚLO 20. května 1942 dohledem nad NS,¹⁴⁵⁹ navštívili o týden později vzhledem k nově nastalé situaci vzniklé rozhodnutím o dohledu ÚLO nad NS ÚV NS a jeho I. náměstek teď již svého nadřízeného vedoucího ÚLO. Ten oznámil, že v budoucnosti bude jen jedna organizace, která dosáhne velké moci a významu a která může hodně vykonat. Českomoravský prostor musí být odpolitizován a proto nemůže nadále existovat NS jako politická strana. Mimo to panuje nyní v NS hodně slabý aktivistický duch. Fouskovi opět jako již dříve řekl, že NS toho mnoho nevykonalo a Fousek s ním jako tradičně nesouhlasil.¹⁴⁶⁰

Fousek žádal Moravce o souhlas s reorganizací své kanceláře. Chce jmenovat 10 zplnomocněnců pro kulturu, ekonomii, rasové dějiny atd. Vedoucí ÚLO řekl, že proti tomu nic nenamítá, ale musí za tyto lidi převzít odpovědnost. Vyhradil si pro sebe právo po určitém času jejich práci přezkoumat. Také Kálal chtěl převzít odpovědnost za tyto lidi.¹⁴⁶¹

¹⁴⁵⁷ Tamtéž.

¹⁴⁵⁸ NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13. Zápis K. Krause z jednání.

¹⁴⁵⁹ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 214, inv. č. 1281, sign. A 1129/42.

¹⁴⁶⁰ NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13. Zápis K. Krause z jednání.

¹⁴⁶¹ Tamtéž.

Moravec měl z jednání dojem, že se Fousek jeho opatření neobává, protože stále ještě doufá, že bude mít státní prezident poslední slovo a byl přesvědčen, že mezi ním a Fouskem nevznikne nikdy dobrý poměr.¹⁴⁶²

Do činnosti NS vstoupil v této době osobně a přímo i státní tajemník, což je zcela ojedinělý případ. Frank imperativním tónem u něho ostatně obvyklým požádal 23. května 1942 ÚV NS o likvidaci Národního soudu.¹⁴⁶³ Frank psal. „Podle dosavadního pozorování se mně jeví činnost tzv. Národního soudu nanejvýš směšnou, protože při zprošťování viny je vyvinuto více horlivosti, než při pronásledování povážlivých případů. Kromě toho jsou ale řady protektorátních úředníků zatíženy touto podivnou činností, zatímco jinde by mohli konat lepší práci. Žádám Vás proto, abyste tento soud zlikvidoval. Prosím Vás v krátkosti o Vaše hlášení o ukončení jeho činnosti.“¹⁴⁶⁴

Atentát na zastupujícího říšského protektora a následný řetězec celé řady událostí se zásadně dotkl i NS. Moravec nepozval na žádnou z jím organizovaných manifestací, smutečních a vzpomínkových akcí NS ani jeho vedení, protože tuto organizaci i její vedení považoval odpovědnými za atentát. Fousek se shromáždění na Staroměstském náměstí zúčastnil jen jako divák v davu.¹⁴⁶⁵

ÚV NS vystoupil pouze s povinným projevem na smutečním shromáždění zaměstnanců ústředí NS, konaném 9. června 1942 k uctění památky zastupujícího říšského protektora.¹⁴⁶⁶

¹⁴⁶² Tamtéž. Poznámky Moravce učiněné Krausovi po jednání.

¹⁴⁶³ Jedná se o Národní soud, pořadové číslo 1. Tento soud vznikl záhy po vzniku NS a jeho účelem bylo přezkoumání způsobu nabytí majetku lidí činných ve veřejném životě, především ale z řad politiků.

¹⁴⁶⁴ NA, f. Ministerstvo vnitra – nová registratura 1939 – 1947 (dodatek – sign. E), kart. 12026, inv. č. 27, sign. E – 2114.

¹⁴⁶⁵ Tomáš Pasák. JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945), Praha 1997, s. 211 – 212.

¹⁴⁶⁶ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 333, sign. 114 – 334 – 4. Fousek pravil: „Bratři a sestry! V pohnutých dnech minulého podzimu nastoupil úřad zastupujícího říšského protektora v Čechách a na Moravě SS – Obergruppenführer a generál policie Reinhard Heydrich. Vzorně ukázněný, mužně rozhodný a obětavě statečný voják nastoupil na příkázané místo, aby s nasazením celé své ušlechtilé osobnosti splnil příkaz Vůdcův a zajistil pořádek v prostoru zemí, které jsou našim krásným domovem, ale také týlem vojsk bojujících na východě za příští německý, evropský a náš osud. Tehdy někteří bláhoví čeští lidé podlehli zločinnému štvání žalostně proslavených českých emigrantů a nedomysleli nesmyslnost nepřátelských plánů, podle kterých měl být u nás vyvolán neklid, které však ve skutečnosti mohly způsobit jen utrpení a nejtěžší škody českému národu. Bleskový zásah vojáka a zkušeného šéfa SD rozptýlil rázem všechny fantazie svedených romantiků a vnesl jasno do našeho světa skutečností, aby ze všech akcí nenávisné propagandy zbyly jen kletby zrazených na emigrantské štváče, kterým zůstala lpět na svědomí jimi pro Londýn a Moskvu obětovaná čeká krev. Zastupující říšský protektor v té době při vši vojensky řízné rozhodnosti prokázal, že tvrdých prostředků války užívá jen v míře, jak si to vynucuje celkový osud Říše, bojující proti bolševické hrůze, která měla i k nám zanést záplavu rudé revoluce, o níž je nám známo, že nesmírnými hekatombami mrtvých a zničených překonala počet obětí a všeho utrpení celé minulé světové války. Zastupující říšský protektor vykonal rychle tvrdé dílo vojáka, dal se okamžitě se stejnou rozhodností a energií do práce státníka, jejíž úspěchy oceňovala a chápala již i celá široká česká veřejnost. Pořádek byl v zásobování, pracovní klid a výkonnost ve výrobě a spravedlivé hodnocení činnosti všech stavů a složek i každého jednotlivce bylo výsledkem krátkého díla jeho velké státnické

ÚV NS a jeho I. náměstek navštívili ministra školství a lidové osvěty poprvé od spáchání atentátu 17. června 1942. Moravec dával viditelně najevo svůj odpor k NS a zejména k Fouskovi, který přišel s prosbou, že by chtěl uspořádat manifestaci NS v Berouně, na kterou by rád pozval ministra školství a lidové osvěty. Ministr podrážděně odpověděl: „Poznamenejte si jednou provždy, že manifestaci svolává vláda. Nenechám se zvat od politické organizace a nebudu ani pod jménem takových organizací zasedat.“¹⁴⁶⁷

Fousek dále nabídl Moravcovi svoji demisi, neboť ji považuje za svoji povinnost na základě skutečnosti, že oba jeho tajemníci Jan Hruška a Jaroslav Rákos byli zastřeleni. Ministr ostrým tónem odpověděl: „Neradím Vám ji v současné době. Oba tajemníci nejsou důvodem pro ni. Je jen nutné, aby NS dělalo to, co odpovídá jeho schopnostem. Kdybychom něco neschvalovali, tak jen fakt, že NS během tří let, po které nyní již existuje, má lid tak málo uvědomělou představu o nacionálním socialismu. NS má obrátit celou svoji politiku na to, aby lidu vysvětlilo, že musí dodržet klid. Neberu Vám ale možnost k práci. Musíte především začít tam, kde žádný rozhlas a žádné noviny nejsou k dispozici a zdola pracovat. Funkcionáři musí sami vyjet ven a mluvit před obyvatelstvem.“ Fousek odpověděl s tradičními námitkami: „To je všechno správně, ale nesmí se překračovat meze a exponovat. Vaše řeč v Brně měla hodně úspěchu, ale podle mínění také uškodila. V celé Praze se vypráví, že chtějí nechat

osobnosti i příslibem našeho pokojného a šťastného vývoje v budoucnosti. Reinhard Heydrich ovládl rázem svou pevnou rukou situaci, ale svým věrným vojáckým srdcem si získával i uznání a sympatie lidu, za který sám převzal odpovědnost. Široké vrstvy našeho obyvatelstva vděčně oceňovaly a chápaly, co uprostřed velkých válečných požárů světa znamená pokojný vývoj českého národa ve Velkoněmecké říši a poznaly také svoji povinnost přispívat všemi silami k vítěznému rozhodnutí jejího boje za Evropu. Tento pokojný vývoj vadil ovšem ambicím Benešovým, který nám způsobil již tolik běd a znal vždycky jen svou osobní tížďadost a prospěch. On, který již svou činností ve válce minulé proslul sobectvím, nevybíravostí v prostředcích za osobních bojů a svou ledovou bezcitností. On poslal své námezdné vrahy, aby zákeřně zabili věrného vojáka i aby hanebností svého činu potřísnili také dobré jméno českého člověka, který se s hnusem odvrátil od atentátu a vraždy. Výbuch pumy zločinců však vyburcoval v srdcích našeho lidu city, které jsou nejpřísnějším odsouzením Benešovy práce, kterou s odporem zatracujeme a proklínáme. NS se v této chvíli zřiká všech, kdož jakýmkoliv způsobem byli, a nebo snad ještě jsou spjatí s tím, co pro osud národa znamená Beneš. V této chvíli, kdy Říše pohřbívá SS – Obergruppenführera a generála policie Reinharda Heydricha jako svého mladého, krásného bohatýra, v této chvíli my zde jménem NS skláníme se v úctě a vděčnosti před jeho památkou a slibujeme, že věrně se svým státním prezidentem největším nasazením svých sil se přičiníme, abychom svou prací a obětavostí nahradili alespoň částečně ztrátu, kterou zde utrpěla Říše i abychom odčinili pokolením, které vrazi způsobili českému národu.“ Tamtéž.

Přítomní vyslechli celý projev ve stoje a po jeho zakončení v hlubokém pohnutí vzdali čest památce zesnulého vztyčenou paží a několikaminutovým tichem. Tamtéž.

¹⁴⁶⁷ NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13. Zápis K. Krause z jednání.

každého desátého Čecha zastřelit. Pracovní výkon klesá kvůli samotné duševní depresi.“¹⁴⁶⁸

ÚV NS dále řekl, že se chce obrátit na MV a navrhnout, aby tuto neděli všechny organizace, NS, hasiči, dělnické organizace atd., byly svolány a celé okolí, lesy, uhelné doly atd., prohledali a pátrali po původcích úderu na zastupujícího říšského protektora.¹⁴⁶⁹ Moravec přislíbil o tom promluvit s policií a četnictvem.

Nakonec Moravec prohlásil, že MNS zůstane při NS, do vedení ale přijdou jeho lidé. Fousek mínil, že se to ale musí provést velmi opatrně. MNS není na dr. Teunera zvyklá a nemusí pozitivní věci strávit.¹⁴⁷⁰

Kromě návrhu na zapojení civilistů do prohledávacích akcí ÚV NS přišel ještě s dalšími iniciativami.

NS uskutečnilo v týdnu od 16. do 23. června 1942 podpisovou akci. Činovníci a členové NS se podepisovali pod text prohlášení loajality k Říši. Text zněl: „My, činovníci a členové NS stvrzujeme takto svým podpisem neochvějnou vůli pracovat pro vítězství Říše a odsuzujeme s krajním rozhořčením všechny nepřátelské akce a intriky, namířené proti klidu a pokojné práci Protektorátu Čechy a Morava. Zvláště pak odsuzujeme nesmyslnou šíleně neodpovědnou činnost tzv. emigrace, jež se všemožně snaží kompromitovat český národ v očích Říše. Český lid zná jen jedinou politickou linii a to je linie říšských zájmů a p. státního prezidenta Dr. Emila Háchy. V tomto směru budeme nadále pracovat s největším vypětím svých sil!“ Bylo získáno 3 600 000 podpisů pod toto prohlášení. Podpisová akce se nekonala v krajích Praha a Olomouc, kde byla činnost NS zakázána. Cílem této akce bylo získat podle Fouska průkazné svědectví o vlastním politickém smýšlení českého obyvatelstva, jež bylo sdruženo v NS. Úspěch podpisové akce byl podle Fouska důkazem, že milionová obec členů a činovníků NS stojí pevně za politickým programem státního prezidenta. ÚV NS dovozoval, že nejde jen o projev stoprocentní politické loajality českého člověka vůči cílům Velkoněmecké říše, nýbrž že to svědčí i o pevně zaměřeném tvořivém aktivismu českého národa v rámci Říše.¹⁴⁷¹

Fousek v poslední červnový den v dopise Háchovi dokonce vyjádřil své přesvědčení, že český národ si nepřeje nic jiného, než aby mohl dát všechny své síly do

¹⁴⁶⁸ Tamtéž.

¹⁴⁶⁹ Tamtéž. ÚV NS skutečně takový návrh podal 19. června ministru vnitra Jeho účelem nebylo ale jenom pátrání po původcích atentátu, ale všeobecně po skrývajících se osobách. Návrh přijat a realizován nebyl.

¹⁴⁷⁰ NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13. Zápis K. Krause z jednání.

¹⁴⁷¹ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 182, inv. č. 1233, sign. A 3569/42.

služeb boje za konečné vítězství Říše. Dále poznamenal, že výsledek, dosažený bez nejmenší podpory tisku, rozhlasu a veřejných institucí, představuje politicky i organizačně jedinečnou skutečnost v dějinách protektorátu. Podle Fouska bylo třeba tento výsledek považovat za výmluvný a spontánní projev nejširších vrstev českého národa, sdružených v NS. Úspěch akce měl rovněž svědčit podle ÚV NS o mocné vnitřní životnosti NS. V neposlední řadě Fousek spatřoval ve výsledcích podpisové akce důkaz úsilí NS ve smyslu ideového přerodu českého národa.¹⁴⁷²

ÚV NS informoval 1. července 1942 na přání KSP zastupujícího říšského protektora Kurta Daluegeho a Franka o výsledcích podpisové akce NS.¹⁴⁷³ Moravce až 25. července 1942.¹⁴⁷⁴

Třetí iniciativní návrh zaslal koncem června Moravcovi, J. Krejčímu a KSP k uvážení. Týkal se příprav českých pomocných útvarů. Základem návrhu byl dobrovolný nábor do zálohy vládního vojska. Tyto formace by byly k dispozici státnímu prezidentovi a vládě. Přednostně měly být do rezervy zařazeni vojáci a důstojníci bývalé rakousko-uherské armády, ostatní pak výběrem. Účelem návrhu bylo vybudování zálohy pro případ mimořádných událostí a rozmnožit tak počet vládního vojska pro vlastní účely v protektorátu. V červnu 1942 tento návrh Kálal předložil Fouskovi jako ÚV NS. Tento návrh pak ÚV NS postoupil úředním místům.¹⁴⁷⁵

Tyto iniciativy byly od Fouska poslední. Ani jednu z nich nikdo z odpovědných nebral vážně. K ukončení civilního výjimečného stavu ÚV NS prohlásil. „Náš hlavní a trvalý úkol, na němž nelze nic změnit žádná situace, je jasně dán. Zachránit národní pospolitost a klidnou a poctivou prací zabezpečit všechny potřeby celého národa a přispět svým podílem k povalení krvavého bolševismu a židovské plutokracie, proti nimž se stavíme těsně po bok všech ostatních národů evropských. To je základní směrnice k výchovnému působení činovníků a složek NS.“¹⁴⁷⁶

Fousek ještě uložil druhý den členům NS pracovní pohotovost pro výpomoc v zemědělství v době žní a to v době dovolené, v neděli a o prázdninách.¹⁴⁷⁷ a NS i jeho vedení upadlo do prázdninové letargie. Z ní členy ani vedení NS nevytrhlo ani kulaté

¹⁴⁷² Tamtéž.

¹⁴⁷³ NA, f. Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu Praha (1906) 1939 – 1945 (1965), kart. 14, inv. č. 198, sign. 110 – 4 – 44.

¹⁴⁷⁴ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 182, inv. č. 1233, sign. A 3569/42.

¹⁴⁷⁵ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 333, sign. 114 – 334 – 4. Fousek po válce při vyšetřování uvedl, že jde v podstatě o návrh Kálala, který byl vypracován již o rok dříve po rozpuštění Sokola a který byl projednán mezi Kálalem, Eliášem a Emingerem.

¹⁴⁷⁶ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 18, inv. č. 42.

¹⁴⁷⁷ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 333, sign. 114 – 334 – 4

životní jubileum jejich vůdce Emila Háchy, protože na oficiální oslavy nebylo NS včetně jeho vedení pozváno. NS se nezmohlo na víc než na apely s vyjádřením věrnosti Říši a státnímu prezidentovi.¹⁴⁷⁸

3.3.7. Konec Národního souručenství jako politické organizace a Fouskův odchod

Procitnutí z prázdninové letargie a to nepříjemné přišlo pro NS a jeho vedení koncem srpna 1942. Ministr školství a lidové osvěty oznámil ÚV NS a jeho I. náměstkovi, že NS bude zlikvidováno. Jeho zdravá část bude převedena do nové kulturní organizace. Tím se umožní činnost zdravých složek NS v místech, kde byla činnost této organizace zakázána.¹⁴⁷⁹

Prvotní návrh Moravce na úpravu poměrů v českých veřejných organizacích byl následující. Vedoucí činovníci hlavních politických, kulturních a osvětových organizací měli dostat ultimátum, jestli jsou ochotni se podřít pokynům vlády a zda se dobrovolně hlásí k utvoření jednotné organizace, která by hlásala říšskou myšlenku a nacionálně socialistický názor v českém národě a která by s největší energií bojovala s emigrací a jejími agenty. Ministr školství a lidové osvěty přitom prohlašoval, že osobní rekriminace, vzájemné vyčítání si, kdo dříve začal s aktivismem, musí stranou. Lhůta pro rozhodnutí byla dána krátká, pouze 3 – 4 dny. Moravec totiž předpokládal, že Rys, Mlčoch a jiní se budou snažit uhnout tím, že budou žádat delší časovou lhůtu, aby mohli zjistit stanovisko německých úřadů a zajistit si jejich podporu. Tomu měla krátká doba na rozhodnutí zabránit. Ministr dovozoval, že kdo se jeho autoritě nepodřídí, nebude činnost této organizace zastavena, nýbrž celá organizace bude rovnou rozpuštěna. Ty organizace, které by se autoritě MLO podřídily, by musely podepsat slavnostní prohlášení. Tyto organizace by pak musely podle pokynů MLO očistit své řady od ctižádostivých osob, které neodpovídají schopnostmi, ale i od živlů kriminálních a lidí, které neodpovídají po stránce morální. Nová organizace měla nést název Česká říšská fronta (ČŘF). Její členové by byli zvláště pečlivě vybíráni a museli by nosit odznak, ze kterého by zvláště vystupoval hákový kříž. Stalo by se zásadou, že pro odpovědné funkce všeho druhu by byly povolávány jen ty osoby, které by patřily k ČŘF. Dosavadní fašistické organizace jako Vlajka, Nacionálně-socialistická strana zeleného hákového kříže, Moravská nacionálně-socialistická dělnická strana atd. by

¹⁴⁷⁸ Tamtéž.

¹⁴⁷⁹ NA, f. Moravec Emanuel, kart. 72, sign. 39 – 11 – 4.

nebyly prozatím likvidovány, pokud by vstoupily do ČRF. Jejich schopní činovníci by byli ale používání jinde. NS dostane rozkaz propustit všechny zaměstnance bývalých politických stran, které přísluhovaly Benešovi. Podrobná hospodářská revize v NS dá podle Moravce podklad k různým opatřením proti živlům, kterým NS slouží pouze jako politický úkryt. Poté měla nastat pozvolná likvidace NS.¹⁴⁸⁰

Prolog k likvidaci NS obstaral ministr školství a lidové osvěty v článku „Češi a nynější válka“, otištěném v *Europäische Revue* 10. září 1942.¹⁴⁸¹

Ministr školství a lidové osvěty ještě téhož dne navštívil velitele bezpečnostní policie a SD SS – Standartenführera dr. Erwina Weinmanna, kterému oznámil, že NS zcela vypovědělo službu a pro pozitivní práci je nepoužitelné. Zdá se mu proto účelné tuto organizaci, která dnes žádnou aktivitu nerozvíjí, formálně zcela vyřadit, to znamená rozpustit.¹⁴⁸² Přitom ještě především schválil Moravec kandidáty na posty krajských vedoucích NS a hovořili s Kálalem v klidu a věcně o opatřeních v rámci plánovaných provozních úspor v NS.¹⁴⁸³

Moravcův článek byl následující den komentován protektorátním tiskem.¹⁴⁸⁴

¹⁴⁸⁰ NA, f. Patzak Václav, kart. 70, sign. 5 – 69 – 10. Vývody Moravce, které si zapsal K. Kraus.

¹⁴⁸¹ AÚTGM, f. č. 38 Klecanda Vladimír, a. j. 180. Moravec v článku upozornil, že „NS, vzniklé po 15. březnu 1939 z bývalých stran socialistických a agrárně občanské, se ukázalo neschopným provést ideologickou regeneraci vy smyslu jak jí vyžaduje dynamika nacionálně socialistické revoluce. Proto nemohla být od této strany očekávána pomoc, kterou český národ potřeboval z vlastních řad. NS postupně ztrácelo na významu a jeho osud byl zpečetěn, když byl předseda protektorátní vlády na podzim 1941 zatčen a pro velezrádné rejdy odsouzen k smrti. Do NS se vploužily četné živly ze starých politických stran, které potají napínaly veškeré síly, aby zabránily tomu, aby čeští lidé poznali přednosti a sílu německé nacionálně socialistické revoluce. Národu bylo jasno, že prostřednictvím NS, které bylo politicky mrtvé, se nikdy nebude moci vělenit do dynamiky nacionálně socialistické revoluce.“ Tamtéž.

¹⁴⁸² NA, f. Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu Praha (1906) 1939 – 1945 (1965), kart. 23, inv. č. 329, sign. 110 – 4 – 175.

¹⁴⁸³ NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13. Zápis K. Krause z jednání.

¹⁴⁸⁴ Jaroslav Šticha v článku nazvaném „Zbavme se posledního kousku židokracie“ označil NS za velikou skrýš všech rozvracečů, kteří činili vše možné, jen aby český národ nedošel na správnou cestu, kterou ukázala nacionálně socialistická revoluce. „NS nesplnilo účel, který mu byl při jeho vzniku dán. Skupina zarytých hlupáků, to jsou ti lidé, kteří slibovali a kteří si slib Věrní zůstaneme! nechali opakovat od lidí jim podřízených a tíž lidí jsou ti, kteří se pod maskou loajality vloudili do NS, aby tam dále pokračovali ve své cizině a zrádcům sloužící činnosti. Byli tajemníky, výše či níže postavenými funkcionáři, obyčejným členem nebyl ale ani jediný. [...] NS je vlastně skrýš všech rozvracečů, kteří činili vše možné, jen aby český národ nevešel na správnou cestu. Jen ono a Benešovi sluhové jsou vinni. NS nesplnilo účel, který mu byl při jeho vzniku dán, stát se učitelem a vychovatelem českého národa. Proto také svoji úlohu dohrálo. Dnes nemá ani nejmenšího oprávnění ke své existenci a čím dříve dojde k jeho pohřbu, tím lépe pro nás pro všechny.“ *Polední list*, roč. XV, č. 250, 11. září 1942, s. 1.

Viktor Srkal v článku nazvaném „Skleníkový aktivismus“ uvedl, že Moravec vynesl ortel nad NS, což nemůže překvapit toho, kdo po léta sledoval počiny a opominutí této politické strany. „NS nepěstovalo vůbec žádné iniciativy, pokulhávalo za vývojem, nebo se dalo vývojem vláčet, místo by jej v rámci svých možností spouštělo. Nepěstovalo nic než jakýsi skleníkový aktivismus, květinu, která nesnesla žádný zdravý vzduch nesoucí se nad Evropou. Při každém počínu si počínalo s krajní nejistotou a celá jeho politika nebyla víc než chytračením a vyčkáváním. Pěstovalo dle starých vzorů demokratických politiku krajně lživou, která hověla náladě bývalých činovníků politických stran, nikoli však potřebám národa, aniž by postřehlo nesmírné škody, které právě tímto demagogickým postojem národu natropilo.

Ministr školství a lidové osvěty se 12. září 1942 ÚV NS dotázal, zdali ještě platí jeho nabídka z před dvou měsíců, nabízející jeho rezignaci z funkce ÚV NS, neboť současnou dobu pokládá za vhodnou, aby začal o této nabídce uvažovat i vzhledem k zamýšlené reorganizaci českého politického života, kterou hodlá provést se souhlasem státního prezidenta. Proto žádal Fouska, jestli své rozhodnutí nezměnil, aby mohl jednat o věci s Háchou.¹⁴⁸⁵

Fousek Moravcovi odpověděl o dva dny později, že jeho stanovisko se v ničem nezměnilo ode dne, kdy měl tu čest svůj návrh na rezignaci přednést ministru školství a lidové osvěty. Ministra ale žádal, aby panu státnímu prezidentovi bylo tlumočeno, že situaci vytvořenou v posledních dnech tiskem považuje pro jeho okamžitý odchod za stejně nepříznivou jako dobu, kdy poprvé proklamoval ochotu k rezignaci.¹⁴⁸⁶

ÚV NS a jeho první náměstek požádali 12. září 1942 ministra školství a lidové osvěty, aby je uvedl v co nejkratší době ke státnímu prezidentovi, neboť si pokládají za povinnost přednést mu osobní rozklad a stížnost na situaci vytvořenou tiskem v posledních dnech.¹⁴⁸⁷

Oba navštívili téhož dne KSP, kde sdělili, že se obracejí na Moravce s žádostí, aby je za účelem stížnosti psaní tisku vůči NS uvedl ke státnímu prezidentovi. Oba upozornili, že v tisku se píše o konci NS, ačkoliv ministr školství a lidové osvěty

Už tato laciná demagogie, která navazoval vědomě na taktiku bývalých politických stran demokratických, ze kterých se NS zrodilo, stačila, aby dokázala, že NS není a nemůže být tím politickým nástrojem, od kterého český národ mohl očekávat morální pomoc, které potřeboval v nynější válce z vlastních řad. Dělník a sedlák svým kladným postojem k potřebám dneška udělali nad NS dávno kříž. Dnešní doba je nekompromisně tvrdá a nesnese proto nadále politickou stranu, která se do tvrdé práce, dobou požadované, nechtělo a nechce. Poslední příležitost, aby NS procitlo ze svého pro národ krajně nebezpečného a neplodného romantismu, nadešla pro tuto stranu podlým atentátem na zastupujícího říšského protektora. Celá česká veřejnost však byla svědkem, že NS v tomto osudovém okamžiku zcela selhalo. Nezmohlo se na víc než na papírový protest, který v kulatých slovech přezvykoval to, čeho si každý poctivý chlap byl vědom i bez nápovědy NS. To bylo ovšem pro morální pomoc, které český národ právě v této dramatické chvíli potřeboval jako soli, méně než nic.“ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 62 – 4

V Národní politice vyšel anonymní článek s nadpisem „Český národ musí být převychován“, v jehož úvodníku bylo NS označeno doslova za výlupka zkrachovalého stranicství a jeho metod. Anonym obsáhle citoval Moravcův článek z *Europäische Revue*. O NS napsal: „Tato strana nebyla ničím jiným, než skrytým pokusem o mumifikování zbankrotěných demokratických stran socialistických a agrárně občanských. Bylo samozřejmé, že uměle konstruované strašidlo stranického sobectví, stranických intrik, na které český národ řádně doplatil, nemohlo žádným způsobem obrodit vnitřní český život.“ V článku bylo dále NS prohlášeno za „kukaň bývalých stranických předáků a všeho stranického zla, která byla ve vší své bezostyšnosti odhalena, když předseda první protektorátní vlády Eliáš byl na podzim 1941 zatčen pro velezrádné rejdy. NS mělo sloužit tajným cílům, které Eliáš a jeho pomocníci kryli. NS, které od začátku vážně churavělo, bylo takto zcela doraženo. Musí zmizet, nemá místa v českém národě.“ Národní politika, roč. LX, č. 250, 11. září 1942, s. 2. Národní politika již den předtím přinesla nekomentovaný výťah z Moravcova článku. Národní politika, roč. LX, č. 249, 10. září 1942, s. 1 – 2.

¹⁴⁸⁵ NA, f. Moravec Emanuel, kart. 72, sign. 39 – 11 – 5.

¹⁴⁸⁶ NA, f. Moravec Emanuel, kart. 72, sign. 39 – 11 – 34.

¹⁴⁸⁷ NA, f. Moravec Emanuel, kart. 72, sign. 39 – 11 – 6.

v nedávných dnech projednával s vedoucími orgány NS plány na další činnost a ministrův referent naznačil, že o rušení NS není řeč.¹⁴⁸⁸

Do KSP se oba dostavili opět o dva dny později. Fousek Popelkovi sdělil, že na písemný dotaz Moravce, zda mění něco na nabídce své rezignace z července, odpověděl dnes, že na svém stanovisku nic nezměnil, nicméně dnešní dobu vzhledem k vážným útokům tisku nepovažuje za vhodnou k okamžitému odchodu. Fousek vyjádřil i ochotu přijmout ukázněně každé poslání, kterým bude panem nebo s jeho souhlasem pověřen. Tato věta se vztahovala k nabídce ministra školství a lidové osvěty, aby Fousek přijal předsednictví významné pojišťovny.¹⁴⁸⁹

I. náměstek ÚV NS navštívil téhož dne Moravce. Kálal upozornil, že NS je v tisku nazýváno nebezpečným spolkem spiklenců a že si to nemůže NS dlouho nechat líbit. Tento článek v tisku vyvolal v lidu velký neklid. Ministr řekl, že se neobává, že by likvidace NS komplikovala situaci. Pak Kálalovi prozradil, že obdrží plnou moc k reorganizaci NS, kterou bude samostatně provádět. Zbytek NS pak bude pevně sevřen s kulturním svazem. Stanovy tohoto nového spolku vzejdou z rokování Moravce s představiteli Kulturní rady, MLO a NS.¹⁴⁹⁰

Moravec avizoval telefonicky 14. září 1942 KSP, že hodlá pozítří při návštěvě Háchy navrhnout zproštění Fouska a předložit náčrt nové organizace. Ministr školství a lidové osvěty po dohodě s A. Hrubým chtěl Fouska navrhnout za předsedu významné zemědělské pojišťovny. Kliment informoval Moravce, že Fousek s Kálalem se cítí novinovými články dotčeni a žádají Háchu o audienci. Kliment zároveň požádal Moravce, aby upozornil tiskové orgány, aby po dobu organizačních prací nebyly pouštěny takové články, které by mohly u neinformované veřejnosti vzbudit dojem nějakého boje mezi ministrem školství a lidové osvěty a státním prezidentem. Moravec tvrdil, že články v novinách nevyvolal, že vzešly ze srdcí novinářů. Připustil ale, že mnohde bylo napsáno více, než bylo třeba. Prohlásil, že chce Fouskovi umožnit čestný odchod s poděkováním pana prezidenta za zásluhy. Toho se ujal Kliment, když řekl, že Fouskovy zásluhy je nesporně nutno uznat, což ministr výslovně potvrdil.¹⁴⁹¹

Předseda protektorátní vlády spolu s ministrem školství a lidové osvěty se dostavili 16. září 1942 za státním prezidentem do Lán. V debatě Moravec nastolil plánovanou pozvolnou likvidaci NS a převedení Čechů do odpolitizovaného kulturního

¹⁴⁸⁸ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 214, inv. č. 1281, sign. A 3894/40.

¹⁴⁸⁹ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 214, inv. č. 1281, sign. A 3895/40.

¹⁴⁹⁰ NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13. Zápis Krause z jednání

¹⁴⁹¹ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 214, inv. č. 1281, sign. A 3894/40.

spolku. Přitom došlo k překvapení všech účastníků rozhovoru, když Hácha neočekávaně ztratil zájem na další existenci NS.¹⁴⁹² Moravec obhajoval pomalou likvidaci NS. Nejdříve měl odstoupit Fousek a provizorní vedení převzít zastupující vedoucí Kálal. Popelka se vyslovil proti plánům Moravce. Hácha pak požádal J. Krejčího o jeho názor. Předseda vlády přijal Moravcovo stanovisko. Hácha prohlásil neočekávaně k velkému překvapení všech účastníků rozhovoru, že ze své strany nadále nevidí žádný důvod dále trvat na další existenci NS.¹⁴⁹³

Následujícího dne navštívil ministr školství a lidové osvěty státního tajemníka a mimo jiné spolu hovořili o likvidaci NS.¹⁴⁹⁴

ÚV NS a jeho I. náměstek zaslali 17. září 1942 státnímu prezidentovi obsáhlý dopis, který je v podstatě obhajobou jejich činnosti ve vedení NS.¹⁴⁹⁵

Hned v úvodu dopisu se ohradili proti způsobu psaní novin, které vyvrcholily v uplynulých dnech útoky proti NS a jejich představitelům takovým způsobem, že to ukládá nejen o čest, ale přímo i o osobní bezpečnost činovníků NS. Proto Háchovi otevřeně doporučili, aby zvážil rozhodnutí zrušit NS. Fousek s Kálalem si přisvojili zásluhy za podpisovou akci z června 1942 a akci „V“ z podzimu roku 1941, kterou provedli přes potíže činěnými tehdejší vládou.¹⁴⁹⁶ Fousek se v dopise prezentoval jako aktivista, kterému nechtěla dát vláda Eliáše slovo. Připomínal, že žádal po Eliášovi, aby učinil rozhodné prohlášení proti bojkotu tisku organizovaným nepřátelskou cizinou.¹⁴⁹⁷

Většina dopisu byla ale věnována stížnostem na Moravce. Následoval rozsáhlý seznam Moravcových sabotáží činnosti NS a jeho vedení, který Fousek s Kálalem rozšířili o svůj komentář. Níže jsou uváděny pouze obecně. Dozor ministra nad NS se projevoval pouze a jenom negativně. Vedení NS se nedostalo dispozic, ani upozornění či výtek. Činnost NS nejen že nebyla úředně podporována, nýbrž bržděna, omezována či zakazována. Nebylo tak umožněno vydat apel NS k veřejnosti po atentátu na zastupujícího říšského protektora, uspořádat kurz mládeže, k příležitosti oslav narozenin státního prezidenta byly zakázány apely NS k veřejnosti. Kálal s Fouskem konstatovali, že všemožně usilovali o dobrý poměr k Moravcovi přes jeho výše uvedené zásahy.

¹⁴⁹² Byl to spíše ale pouze další rozumový výpadek Háchy daný horšícím se zdravotním stavem.

¹⁴⁹³ NA, f. Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu Praha (1906) 1939 – 1945 (1965), kart. 23, inv. č. 329, sign. 110 – 4 – 175.

¹⁴⁹⁴ Tamtéž.

¹⁴⁹⁵ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 214, inv. č. 1281, sign. A 3916/40.

¹⁴⁹⁶ Předseda protektorátní vlády ale tehdy pouze odmítl Fouskův požadavek dát peníze NS na tisk plakátu s odůvodněním, že to podle platných předpisů není možné. AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 214, inv. č. 1281, sign. D 3250/41.)

¹⁴⁹⁷ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 214, inv. č. 1281, sign. A 3916/40.

Ministr také podle obou šířil v NS zatrpkllost a rozvracel víru a důvěru ve vedení NS, což mělo za následek aktivizaci frakčních skupinek v NS. Přesto se Fouskovi s Kálalem zdálo, že v průběhu léta se podařilo při několika poradách najít s Moravcem konsenzus.¹⁴⁹⁸ Naposledy ještě 8. září 1942, ačkoliv ministr již věděl o útoku novin proti NS.¹⁴⁹⁹

Ministr školství a lidové osvěty na stížnosti ÚV NS k jeho osobě odpověděl poměrně obsáhle. Moravec uvedl, že po četných poradách s Fouskem viděl u něho neochotu k radikálnímu řešení zbavit se v NS živilů, které profesionálně prováděly politiku ve starých stranách první republiky. Fousek se vymlouval, že nemůže vypovědět staré politické profesionály, poněvadž mu v tom brání úřad práce. Jednání, které nevedlo ke konci, ukončil ministr tím způsobem, že nařídil Kálalovi, aby všechny zaměstnance propustil a nové pracovní smlouvy byly uzavřeny jen s těmi bývalými zaměstnanci, kteří jsou naprosto politicky spolehliví a k práci pro Říši opravdu ochotní. Podle statiky předané Kálalem bylo k 1. srpnu 1942 pouze 27 z 253 tajemníků nesporných, tedy politickou minulostí nezatížených. Aparát NS byl na nátlak Moravce snížen z více než 1200 zaměstnanců k 1. červenci 1942 na 1106, k 1. září téhož roku na 968 a podle plánu měl být snížen prostřednictvím výpovědí na 684.¹⁵⁰⁰

K podpisové akci NS po atentátu na zastupujícího říšského protektora ministr školství a lidové osvěty uvedl, že tyto podpisy pod prohlášením odsuzující atentát na Heydricha nejsou projevem pravého smýšlení členstva NS, neboť šlo o akci, ve které se tvrdilo, že kdo nepodepíše, bude případně zatčen.¹⁵⁰¹

Jakou má NS aktivistickou hodnotu, vyplývalo podle Moravce z faktu, že z více než tří a půlmilionu členů se za tzv. výkonného člena přihlásilo pouze 85 000 příslušníků NS, což je něco přes dvě procenta z celkového počtu členů NS. Z tohoto nepatrného zlomku je pak právě patrné, kolik stoupenců upřímné spolupráce s Říší a poctivého aktivismu v NS skutečně bylo a je.¹⁵⁰²

Ministr školství a lidové osvěty odmítl tvrzení Fouska, že pouze brzdil činnost NS. Pořádání kurzu mládeže NS označil za pouhé okrádání národa, a proto jej zakázal. Fouska nenechal promluvit k lidu po atentátu na Heydricha proto, že bylo přáním říšských činitelů nepřibírat NS k propagačním akcím, které rozvinula vláda. Zákaz

¹⁴⁹⁸ To potvrzují i zápisy Krause. Tři návštěvy Kálala u Moravce koncem srpna a počátkem září se skutečně odehrály v klidné pracovní atmosféře. NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13.

¹⁴⁹⁹ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 214, inv. č. 1281, sign. A 3916/40.

¹⁵⁰⁰ NA, f. Moravec Emanuel, kart. 72, sign. 39 – 11 – 4.

¹⁵⁰¹ Tamtéž.

¹⁵⁰² Tamtéž.

apelů k veřejnosti k narozeninám státního prezidenta pokládal za přirozený, neboť by vyhlížely podivně apely státnímu prezidentovi, když nebyly předtím svolány k narozeninám Vůdce.¹⁵⁰³

Fouskovu kritiku obsahu jeho článku v *Europäische Revue* označil za výbuch zloby muže, který se nedovede ovládat a který takto prokazuje neschopnost k zastávání vedoucího místa ve veřejné organizaci. Moravec se netajil názorem, že Fouska k jeho neprozřetelným krokům někdo pobízí a zřejmě se těší z toho, že české veřejnosti bude opět předveden stejně jako na jaře pokus představit domnělý rozpor mezi státním prezidentem a ministrem školství a lidové osvěty. (Moravec zde myslel Klimenta – pozn. aut.). Moravec tvrdil, že jakákoliv jeho kritika NS v novinách neohrožuje klid v protektorátu, nýbrž právě osoby, které Fouska vybízí ke vzpurnosti a ministr varoval, že proti těmto lidem a jejich postavení by mohl učinit opatření s radikálními důsledky a státnímu prezidentovi zdvořile připomněl své upozornění z poslední návštěvy u něho, že není naprosto žádoucí, aby bylo plýtváno jeho autoritou v případě NS, když v tomto případě již zaujaly zřetelné stanovisko odpovědné říšské úřady.¹⁵⁰⁴

ÚV NS promluvil 18. září 1942 na shromáždění krajských vedoucích NS a vyšších funkcionářů NS se vyslovil k nově vzniklé situaci okolo NS. V projevu se ohradil proti komentářům v tisku k článku ministra školství a lidové osvěty.¹⁵⁰⁵

Vedoucí úřadovna SD ve zprávě pro státního tajemníka označila přednášku ÚV NS o současné situaci za skvostnou, která ale zároveň přinesla co do obsahu hodně

¹⁵⁰³ Tamtéž.

¹⁵⁰⁴ Tamtéž.

¹⁵⁰⁵ NA, f. Krejčí Jaroslav, kart. 5, sign. 23 – 18 – 1. „Někteří anonymní a pseudonymní komentátoři se snížili k tónu, který není přiměřený vážnosti doby, ani ke cti českého národa. Bezdůvodně, nespravedlivě a nevěcně napadli tisíce bezúhonných činovníků a členů NS a podnikli proti nám útoky, které nejen ukládají o čest, ale přímo o osobní bezpečnost. Nemůžeme ani nechceme odpovídat stejným způsobem. Proti urážlivým a hrubým výpadům v některých listech jsme připravili žaloby. Já vyslovuji nad tím vším jménem svým i za Vás hluboké politování, poněvadž my všichni jsme přesvědčeni, že toto nebylo třeba a že byla škodlivým způsobem znepokojena naše veřejnost.“ Fousek pak široce vzpomínal na první velkou akci ČSSN před dvěma lety na Žofíně. Vrátil se pak pln sentimentu do let své vojenské služby. „V březnu 1927 jsem na vlastní žádost odešel při výtečné důstojnické kvalifikaci z bývalé čs. armády, protože jsem si nemohl a nechtěl si zvyknout na systém, který zavedl tehdejší režim a osvobozenecký štáb. Nevím, kde byli a co dělali tenkrát ti, kdož dnes záškodnický napadají a inzultují nás, ani nevím, kde a co dělali potom.“ (Skrytá narážka na Moravce? – pozn. aut.).

Fousek pak shrnul domnělé úspěchy NS a ČSSN pod jeho vedením a končil slovy. „Nechtěli jsme, ani nechceme nic více a nic méně, než po vzoru svého státního prezidenta a podle jeho příkazů poctivě sloužit. Chceme – li sloužit, musíme umět a my umíme poslouchat. Dovedli bychom také bez hlasu odporu nebo kritiky uposlechnout příslušného rozhodnutí o zrušení organizace, kterou dosud vedeme a dovedli bychom třeba na pouhý pokyn pana státního prezidenta ji dobrovolně rozpustit. [...] Odmítáme odpovědnost za to, co jsme nezpůsobili, ale jako vojáci setrváme na svých místech, pokud nebudeme vystřídáni, nebo odvoláni tím, kdo nás na to které místo postavil. Nikdo nesmí zanedbat žádnou povinnost. Jsme a zůstaneme ukázněni a poslušni. Doposud nás našich povinností nikdo nezprostil, a proto budeme až do odvolání, nebo vystřídání konat svou práci. [...] Tamtéž.

pokřivená stanoviska a přiložila německý překlad textu k nahlédnutí Frankovi. Po SD se zdál souboj pro a proti NS ještě nerozhodnut.¹⁵⁰⁶

Jak ÚV NS v přednášce celkem nenápadně avizoval, tak se také stalo. ÚV NS Fousek, náměstci ÚV NS Fiala a Kálal, zmocněnec NS pro výchovu T. Krejčí, zmocněnec pro věci kulturní Mertl a zmocněnec pro věci hospodářské Dr. František Potužil podali 22. září 1942 prostřednictvím advokáta JUDr. Bedřicha Nováka trestní oznámení na redaktora Poledního listu Jaroslava Štichu a odpovědného redaktora téhož listu Ladislava Kuneše pro přečin proti bezpečnosti cti tiskem, čímž se měli dopustit zveřejněním článku nazvaného „Zbavme se posledního kousku židokracie“. Navrhovatelé byli přesvědčeni, že se obsah tohoto článku dotýká nejhrubším způsobem jejich cti, neboť jsou nepravdivě obviňováni z jednání Říši nepřátelského, které je může uvést v posměch a opovržení a snížit je v obecném mínění. Obvinění sledovali těmito nepravdivými a hrubě urážejícími tvrzení zničit hmotnou existenci navrhovatelů.¹⁵⁰⁷

NS zastoupené Fouskem podalo téhož dne opět prostřednictvím obhájce Nováka žalobu na odpovědného redaktora Národní politiky Dr. Václava Jiřinu trestní oznámení pro přečin proti bezpečnosti cti kvůli obsahu článku s názvem „Český národ musí být převychován“. Výroky v článku obsažené se nejen dotkly cti navrhovatele, ale NS bylo podle navrhovatele obviněno navíc z trestného jednání. V úmyslu obviněného bylo přitom zničit existenci NS.¹⁵⁰⁸

Ústředí NS vyzvalo 26. září 1942 krajské a okresní činovníky, aby se k žalobě připojili. Krajský soud v Praze nařídil smírní jednání na 3. října 1942.¹⁵⁰⁹

¹⁵⁰⁶ NA, f. Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu Praha (1906) 1939 – 1945 (1965), kart. 14, inv. č. 198, sign. 110 – 4 – 44.

¹⁵⁰⁷ NA, f. Moravec Emanuel, kart. 72, sign. 39 – 11 – 18.

¹⁵⁰⁸ Tamtéž. Navrhovatelům v případě článku otištěném v Poledním listu vadily zejména tyto věty: „Skupina zarytých hlupáků, to jsou ti lidé, kteří slibovali a kteří si slib Věrní zůstaneme! nechali opakovat od lidí jim podřízených a titíž lidé jsou ti, kteří se pod maskou loajality vloudili do NS, aby tam dále pokračovali ve své cizině a zrádcům sloužící činnosti. [...] NS je vlastně skryší všech rozvracečů, kteří činili vše možné, jen aby český národ nevešel na správnou cestu. Jen ono a Benešovi sluhové jsou vinni. NS nespĺnilo účel, který mu byl při jeho vzniku dán, stát se učitelem a vychovatelem českého národa. Proto také svoji úlohu dohrálo. Dnes nemá ani nejmenšího oprávnění ke své existenci a čím dříve dojde k jeho pohřbu, tím lépe pro nás pro všechny.“ Tamtéž.

Navrhovatelé v případě článku zveřejněném v Národní politice vadily následující věty článku: „Tato strana nebyla ničím jiným, než skrytým pokusem o mumifikování zbankrotěných demokratických stran socialistických a agrárně občanských. Bylo samozřejmé, že uměle konstruované strašidlo stranického sobectví, stranických intrik, na které český národ řádně doplatil, nemohlo žádným způsobem obrodit vnitřní český život. [...] A tato kukaň bývalých stranických předáků a všeho stranického zla, byla se vši bezostyšností odhalena, když předseda první protektorátní vlády Eliáš byl na podzim 1941 zatčen pro velezrádné rejdy. NS mělo sloužit tajným cílům, které Eliáš a jeho pomocníci kryli. NS, které od počátku churavělo, bylo takto zcela doraženo. Musí zmizet, není pro něj místa v českém národě. Nelíbilo se ani označení NS za muzeum starých politických metod.“ Tamtéž.

¹⁵⁰⁹ Tamtéž.

O věc se zajímal vědoucí kulturního oddělení ÚŘP svobodný pán von Gregory a jeho zástupce Schubert.¹⁵¹⁰

Novák byl na 28. září 1942 pozván do MLO k rozhovoru. Zde mu bylo taktně doporučeno, aby NS urychleně zvážilo stažení žalob, jinak bude u soudu prezentován obhajobou Moravcův projev ke krajským tajemníkům NS, pronesený k nim 23. září 1942 na MLO. Bylo také zmíněno, že se o žalobu zajímá okupační správa. Novák prohlásil, že nemůže v této věci teď sám rozhodnout, slíbil, že věc probere s navrhovatelem a výsledek sdělí. Tajemník MLO Wolker dal lhůtu 24 hodin na odpověď. Novák druhého dne MLO sdělil, že navrhovatelé se rozhodli žaloby stáhnout. Novák měl navrhovatelům za MLO poděkovat, že věc správně pochopili.¹⁵¹¹

Spor eskaloval, což se plně projevila při návštěvě krajských vedoucích NS u ministra školství a lidové osvěty. Doposud vcelku poměrně klidný průběh likvidace NS a odvolání ÚV NS se změnil na bouřlivý.

V rámci přijetí delegace krajských vedoucích NS 23. září 1942, které se zúčastnil i ÚV NS, pronesl ministr následující projev, či spíše sérii výčitek. Moravec nejprve poděkoval za řeč krajského vedoucího NS v Plzni Součka, nicméně na přání a požadavky v ní vznesené vůbec nereagoval a přednesl svoji obžalobu NS. V ní obvinil NS, že má svůj podíl odpovědnosti na atentátu na zastupujícího říšského protektora i na vyhlášení obojího stanného práva jak po příchodu Heydricha do Prahy, tak po atentátu na něj. Vytkl činovníkům, že do NS bylo přijato mnoho židů a židovských míšenců, z nichž někteří byli pověřeni i funkcemi v NS. Rovněž tak vytknul neřešení zednářské otázky. Dále se šířeji zmínil o činnosti funkcionářů NS proti Říši, když uváděl jmenovitě příklady a statistiku zatčených. Nejvíce ale hovořil o velezrádné činnosti ve vedení NS, kde osobní tajemník vedoucího VNS Dr. Jan Hruška a hlavní tajemník NS ing. Jaroslav Rákos, byli za druhého stanného práva v červnu 1942 popraveni. O vedoucích osobnostech NS prohlásil, že se snažili v první řadě o to, aby organizace žila, ostatní bylo pro ně druhořadé. ČSSN sloužil pouze jako náhradní organizace tam, kde byla činnost NS zastavena. Fouskovi bylo, byť neadresně, Moravcem vyčiněno, že jím avizované vylučování členstva pro hospodářské delikty je prováděno nedůsledně. Dlouze pak žehral na protiněmecké nálady funkcionářů NS a poměry v ústředí NS. Po tomto Moravcově monologu byla audience činovníků NS ministrem ukončena bez

¹⁵¹⁰ Tamtéž.

¹⁵¹¹ Tamtéž.

diskuze.¹⁵¹² Dle mínění Moravce se dostalo krajským vedoucím jeho odpovědi po zásluze.¹⁵¹³

ÚV NS podal na způsob tohoto přijetí ministrem školství a lidové osvěty stížnost státnímu prezidentovi. Pikantní je, že tak učinil cestou přes Moravce. Proč podal Fousek stížnost touto cestou, když jindy využíval přímé cesty k adresátovi, není jasné, každopádně ministr odevzdal stížnost v KSP až 28. října 1942 s tím, že je určena státnímu prezidentovi a vzhledem k tomu, že Fousek mezitím z vedení NS odešel, nemá k věci Moravec nic co dodat. Fousek si stěžoval jednak na formální stránku přijetí, kdy nedošlo k uvítání ani k rozloučení, jednak na obsahovou, když ministr ve své řeči uvedl několik nepravdivých údajů a na nespravedlivé hodnocení činnosti NS.¹⁵¹⁴

Téhož dne, kdy Moravec přijal činovníky NS, měl SS – Sturmbannführer Martin Wolf z kulturního oddělení ÚŘP rozhovor s ministrem školství a lidové osvěty. Moravec sdělil své představy o novém uspořádání celonárodních organizací. Ponechat NS jako organizaci jen pro muže ještě až do příštího jara. Vyloučit ženy z NS. Oddělení Národní pomoci odloučit od NS. Zlikvidovat MNS prostřednictvím Kuratoria. Ministr se ptal Wolfa, co má udělat s 18. – 25. letou omladinou ve stávající MNS. Wolf mu odpověděl, že musí být vedeni jako normální členové NS. Nebyly by ani žádné rozpaky, kdyby je Moravec vyzval účastnit se práce s mládeží. Ministr chtěl nyní konečně odstranit Fouska z místa ÚV NS a poskytnout mu místo v nějaké pojišťovně a Kálala pověřit komisařským vedením NS. Wolf to vzal s výhradami na vědomí proto, poněvadž mu Moravec dříve líčil Kálala jako člověka, který v záležitostech NS změnil obratem přesvědčení a nezachovává mu věrnost.¹⁵¹⁵

Ministr školství a lidové osvěty, jak původně avizoval, při poslední návštěvě u státního prezidenta odvolání ÚV NS nenavrhl. To se stalo až o 10 dní později 26. září 1942. Moravec navíc připojil i požadavek na odvolání I. náměstka. Ministr přitom podotkl, že vzniklou situaci lze řešit jedině odchodem obou pánů, nebo jeho samého. KSP sestavila stanovisko k Fouskovu názoru, že není vhodná doba k jeho odchodu. KSP byla toho názoru, že nelze státnímu prezidentovi navrhnout řešení jiné, než žádal Moravec. A to i přesto, že stanovisko Háchy k osobě i obětavé práci Fouska bylo od

¹⁵¹² NA, f. Moravec Emanuel, kart. 3, sign. 39 – 1 – 1/12.

¹⁵¹³ NA, f. Moravec Emanuel, kart. 72, sign. 39 – 11 – 6.

¹⁵¹⁴ AKPR, f. „T“ – tajné, kart. 170, inv. č. 192, sign. T 322/42.

¹⁵¹⁵ NA, f. Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu Praha (1906) 1939 – 1945 (1965), kart. 23, inv. č. 329, sign. 110 – 4 – 175.

počátku nad vší pochybnost kladné. Vždy kladné stanovisko státního prezidenta bylo i ke Kálalovi.¹⁵¹⁶

Tři dny po své návštěvě u státního prezidenta sdělil ministr školství a lidové osvěty písemně Háchovi, že se nepodařilo NS ani dosavadním kulturním institucím, které státní prezident ráčil uvést v život,¹⁵¹⁷ postarat se o převýchovu českého národa. Moravec vzhledem i k selhání ostatních frakcí proklamoval nutnost odstranit aktivistickou anarchii a postupně zlikvidovat některé podstatné složky politického kulturního života v protektorátu a vytvořit pouze jediné středisko českého veřejného a kulturního života, které by nemělo charakter politické strany. Navrhl proto likvidaci NS a NRČ a vytvoření nové nejvyšší národní instituce, která by se nazývala Národní rada kulturní. Ta by disponovala spolkovou organizací, jež by nesla název Česká kulturní pospolitost, která by byla v nejbližších měsících přetvořena z NS, aniž by to vzbudilo neklid. Konec NS by tak nastal nenásilně a zcela nenápadně.¹⁵¹⁸

Do Národní rady kulturní by byli povoláni všichni aktivističtí pracovníci, kteří se dosud osvědčili a zasloužili se o říšskou myšlenku a kteří mají smysl pro kázeň a podřízenost. Národní rada kulturní by byla nejvyšší správní institucí pro ostatní dosud existující české kulturní instituce.¹⁵¹⁹

Do České kulturní pospolitosti by byli přijati všichni příslušníci aktivistických frakcí a organizací, kteří by se dobrovolně vzdali všech pokusů o vytvoření politické strany, dále členové ČSSN, kteří skutečně pracovali a členové NS, kteří se hrdě hlásí k říšské myšlence. V úvahu pro Moravce přicházeli tzv. výkonní členové NS. Všichni ale měli podepsat program jasné spolupráce s Říší a slíbit poslušnost Vůdci. Moravec v případě souhlasu státního prezidenta slíbil v několika dnech předložit návrh organizace a vedení nových institucí.¹⁵²⁰

Při návštěvě KSP ministr školství a lidové osvěty 1. října 1942 ale sdělil, že jím zamýšlenou reorganizaci českého veřejného života odsunuje do jara a NS se tím poskytuje lhůta k osvědčení. Jeho návrh z 29. září 1942 se tak stává prozatím podmíněčným, k jehož provedení, pokud jde o NS, by se přistoupilo teprve po marném uplynutí osvědčovací lhůty.¹⁵²¹

¹⁵¹⁶ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 215/I, inv. č. 1281, sign. A 3953/42.

¹⁵¹⁷ Dostí opovázlivá forma vyjadřování Moravce vůči státnímu prezidentovi zřejmě svědčila o velké podrážděnosti ministra.

¹⁵¹⁸ AKPR, f. „T“ – tajné, kart. 170, sign. T 296/42.

¹⁵¹⁹ Tamtéž.

¹⁵²⁰ Tamtéž.

¹⁵²¹ Tamtéž.

Odchod Fouska s Kálalem z vedení NS byl formálně dohodnut mezi Klimentem a Moravcem posledního září 1942 v KSP.¹⁵²² Ještě týž den byl uvědoměn Giess, že státní prezident žádá státního tajemníka o stanovisko k žádosti ministra školství a lidové osvěty, aby státní prezident udělil souhlas k odvolání ÚV NS a jeho I. náměstka a pověřením T. Krejčího vedením NS. Přednosta KSP by byl přítom velmi vděčný, kdyby mohla být odpověď zaslána do zítřka.¹⁵²³ Následujícího dne došlo u Giesse k urgenci. Ten ale Popelkovi sdělil, že odpověď dojde později. Tuto informaci sdělil Popelka taktéž Moravcovi. Odpověď došla až 5. října 1942 před polednem. Giess souhlasil se změnou ve vedení NS, žádal ale, aby T. Krejčí byl jmenován pouze KV. Týž den, hodinu po poledni byli přijati Fousek s Kálalem v Lánech Háchou podle předem připraveného scénáře. Fousek s Kálalem osobně donesli žádost o zproštění z funkcí a Hácha jim obratem předal zprošťující dekrety, v nichž stálo, že státní prezident je zprostil úřadů nikoliv bez osobního váhání. Zároveň si vyhradil právo oba při jiné příležitosti opětovně použít. Fousek byl státním prezidentem nazván váženým přítelem a prohlásil, že vzpomíná s vděčným díky na jeho věrnost k Říši, k národu, jakož i neúchylnou kázeň.¹⁵²⁴

Fousek tento den odeslal státnímu prezidentovi ještě před audiencí dopis, v němž upozornil na některé okolnosti, ze kterých vyplývá neudržitelné postavení odpovědných činnovníků NS. ÚV NS vyzvedával v dopise úspěchy NS, na podpisové akci a různých sbírkách a zároveň se opět ohradil proti v poslední době opakovaně příkrému hodnocení NS bez ohledu na dnešní stav i vůči tomu, že je NS odpírána podpora a uznání. Celkově lze hodnotit tento poslední Fouskův dopis jako závěrečnou obhajovací řeč Fouska coby ÚV NS.¹⁵²⁵

Moravcovi odpověděl na jím zamýšlené organizační změny českého veřejného života z příkazu státního prezidenta Kliment. V krátkém dopise Moravcovi oznámil, že NS bude napříště umožněno pracovat pod řízením ministra lidové osvěty na poli lidové výchovy s vyloučením ryze politické činnosti. Státní prezident hodlal se svým konečným stanoviskem k Moravcem plánované likvidaci NS vyčkat.¹⁵²⁶

¹⁵²² AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 215/I, inv. č. 1281, sign. A 3953/42.

¹⁵²³ NA, f. Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu Praha (1906) 1939 – 1945 (1965), kart. 14, inv. č. 198, sign. 110 – 4 – 44.

¹⁵²⁴ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 215/I, inv. č. 1281, sign. A 3953/42.

¹⁵²⁵ Tamtéž.

¹⁵²⁶ Dokumenty z historie československé politiky 1939 – 1943, Acta occupationis Bohemiae et Moraviae, editoři Libuše Otáhalová a Milada Červinková, sv. II, Praha 1966, č. 503, s. 703.

Přesto však záchranu NS před likvidací nelze považovat za vítězství Háchy či Klimenta. I když ani Moravec nedosáhl cíle zlikvidovat NS, získal alespoň kontrolu nad jeho vedením a částečně i jeho činností a dosáhl rovněž toho, že NS bude odpolitizováno.

Politicky poraženým se stal bezesporu Kliment. Jemu spřízněná skupina osob okolo Fouska ztratila důležité posty nebo jejich postavení bylo nevýznamné jako v případě KV NS T. Krejčího nebo ÚV USBV Kálala. Oba se navíc stali zcela závislými na MLO a jeho ministrově. Vliv KSP na celoprotektorátní veřejné instituce byl zcela zlomen a zářijové střetnutí o vliv v NS na tom mělo nezanedbatelný podíl. Vliv MLO a Emanuela Moravce na všechny velké veřejné instituce byl od této chvíle zcela nezpochybnitelný a absolutní.

Fouskovo hodnocení vedení NS je velmi rozporuplné. Na jedné straně sice dokázal vzdorovat skoro tři čtvrtě roku plánům ministra školství a lidové osvěty na likvidaci NS a zabránil i případným větším zásahům ze strany okupantů proti organizaci samotné, na druhé straně zároveň ale NS i díky Fouskovi již předtím v létě 1941 přišlo o národně obranný charakter a retardační prvky. Smysl NS se vytrácel. Ve vedení NS se projevil v plné míře aktivismus, což ale vzhledem k průběhu války i k německým rozhodnutím o postupu okupační správy v protektorátu, mělo svoji když ne zákonitost, tak alespoň logiku. Oportunní organizaci nepotřebovali v této fázi války ani okupanti, ani Moravec a tomu se buď muselo NS přizpůsobit a přijít konečně s aktivismem nejen ve slovech, ale i činech, nebo zaniknout alespoň jako politická organizace. Na aktivismus vedení NS reagovalo jeho členstvo naprostou apatií a samo začalo ztrácet jakýkoliv zájem na své organizaci. Jakou odezvu měl Fouskův aktivismus asi nejlépe dokresluje neúspěch s náborem tzv. výkonné vrstvy. Aktivismus NS zůstal tak opět i přes zvýšené úsilí jeho vedení zase jenom u slov, a tím se nemohl Fousek zavděčit ani u Moravce, ani u Franka. Fouskovi ale nelze upírat, že se jako vedoucí NS octl v daleko obtížnějším postavení než jeho předchůdci. Podařilo se mu ve spolupráci s jinými paralyzovat činnost opozičních pravicových skupin. Jeho urputný souboj o ponechání mládeže od 18 let v NS alespoň trochu zmírnil ideologický nápor Kuratoria na omladinu. Jeho neustálý odpor k likvidaci NS pomohl k jeho ponechání, je však otázkou, jestli mohlo mít ještě nějaký přínos pro český národ. Ke cti Fouska nutno navíc přidat, že NS dále pokračovalo v podpoře rodin perzekuovaných, což by v případě prozrazení mohlo mít vážné následky pro jeho osobu. Každopádně Fouskovo vedení bylo pro NS definitivním přelomem, kdy jak trefně poznamenali Jan Gebhart a Jan

Kuklík, „naděje, že by NS mohlo být ústředním orgánem politické energie pro všechny přípravovatele případného nového 28. října, kterou mnozí při jeho vzniku sdíleli, byly už nenávratně pryč.“¹⁵²⁷

Po svém nuceném odchodu z NS přes vážné osobní spory s Moravcem se Fousek nestal proskribovanou osobou. Fousek sice nedostal od ministra školství a lidové osvěty slibovaný post předsedy správní rady význačné pojišťovny, ale zcela s prázdnou z NS také neodešel. Moravcova nepřízeň vůči Fouskovi nebyla absolutní. Již koncem října rozhodl, že má Fousek obdržet peněžitou částku ve výši jeho dosavadního tříměsíčního paušálu na reprezentaci a Kálal také.¹⁵²⁸ Ministr nebyl ani proti vyplacení menší finanční odměny KSP Fouskovi.¹⁵²⁹

Fousek se vrátil na svůj statek, kde hospodařil až do konce války.

S podporou státního prezidenta navštívil rytíř Fousek sraz příslušníků Řádu Marie Terezie, konaném 17. října 1942 v kapucínské kapli ve Vídni. Při společné večeři a v následné debatě získal Fousek informace o politických a hospodářských poměrech ve Východní marce a o náladách mezi vyššími důstojníky mimo službu. O svých poznatcích informoval po návratu Popelku a kanovníka Stanovského.¹⁵³⁰

Fousek byl pozván do KSP na 18. září 1943. Účel jeho pozvání mu oznámen nebyl. Po příchodu do KSP mu bylo Popelkou řečeno, že byl zvolen za svědka podpisu závěti státního prezidenta. Poté všichni tři odjeli do Lán. Fousek se pouze dozvěděl, že se jedná o politickou závěť sepsanou na nátlak z německých míst. Po příjezdu do Lán zašel za státním prezidentem nejprve Popelka, Kliment s Fouskem čekali v předpokojí, než byli vpuštěni do pokoje, kde pak byl proveden akt podpisu. Fousek závěť nečetl, pouze ji zběžně prohlédl a závět podepsal jako druhý svědek v pořadí po Popelkovi.¹⁵³¹

3.3.8. Komisařské vedení

Ministr školství a lidové osvěty nechával jak KV NS T. Krejčího, tak státního prezidenta nadále v nejistotě ohledně budoucnosti NS. T. Krejčímu při nástupu do funkce KV NS oznámil, že má do jara 1943 provést likvidaci NS, neboť tuto organizaci nepokládá za aktivistickou, neboť aktivismu budou lépe vyhovovat jím založené nové

¹⁵²⁷ Jan Gebhart – Jan Kuklík, *Dramatické i všední dny protektorátu*, Praha 1996, s. 10.

¹⁵²⁸ NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13.

¹⁵²⁹ Tamtéž.

¹⁵³⁰ SOA Praha, f. Mimořádný lidový soud Praha, TNS 7/47, poř. č. 70.

¹⁵³¹ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti Praha, sign. 300 – 3 – 2. Výpovědi všech tří svědků se částečně rozcházejí, spíše ale jen v detailech.

organizace. Kliment v projevu k novému roku 1943 ve skryté narážce na Moravcem uvažovanou likvidaci NS prohlásil, že jakékoli reformy v českém veřejném životě nepovažuje za žádoucí a naopak požaduje klid pro vyvíjení normální klidné činnosti. Moravec však veřejně v tisku odpověděl, že revoluce nekončí a v reformách se bude pokračovat¹⁵³² a obvinil Klimenta, že nacionálně socialistickou revoluci doslova odpískal.¹⁵³³

Za komisařského vedení nastal definitivní úpadek NS. KV NS krátce po svém nástupu vytyčil jako hlavní úkol NS převýchovu českého národa v duchu říšské myšlenky a světového názoru německého nacionálního socialismu. T. Krejčí toto své prohlášení později vysvětloval jako úskok, aby NS nemohlo být zrušeno.¹⁵³⁴

KV NS 6. ledna 1943 na schůzi zmocněnců a krajských činovníků NS nechal schválit prohlášení NS k jeho činnosti a dalším jeho úkolům. T. Krejčí v projevu prohlásil. „V důsledku nezdravých poměrů uvnitř NS se stalo NS víceméně politicky mrtvé a řada nových hnutí s tendencí aktivistickou se vytvořila mimo rámec NS. Toto, stejně jako nálada českého lidu, svědčí o tom, že se nijak netouží po obnově politických stran. [...] Proto před českým národem nestojí jako problém otázka politické strany aktivistické, nýbrž otázka národní převýchovy. [...] Toto stanovisko je také jediné správné, protože politiku za nás dělá Říše.“ Provolání zakončil slovy: „Kulturně podléhá český národ své autonomní vládě, jejíž povinností je především vychovávat národ v duchu nacionálně socialistické revoluce.“¹⁵³⁵

Komisařské vedení NS pak 15. ledna 1943 prohlásilo, že „NS se nepokládá za politickou stranu ve smyslu překonaných zásad bývalých politických stran, nýbrž za korporaci s úkoly převážně kulturními a výchovnými, která má vést národ podle politiky státního prezidenta a jeho vlády k říšskému uvědomění a novému řádu ve smyslu národní pospolitosti a sociální spravedlnosti.“¹⁵³⁶ Obě svá prohlášení T. Krejčí vysvětloval jako záchranu NS před likvidací.¹⁵³⁷

NS skutečně zlikvidováno na jaře 1943 nebylo, alespoň de iure. Fakticky ale zlikvidováno bylo, protože jeho činnost byla výrazně omezena a to jak zásahy ministra školství a lidové osvěty, tak výrazným nedostatkem financí. NS nebylo ani organizací

¹⁵³² NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/47, kart. 79, inv. č. 1378.

¹⁵³³ ANM, f. Josef Kliment, kart. 22, inv. č. 619.

¹⁵³⁴ SOA Praha, f. Mimořádný lidový soud Praha, Ls 437/48.

¹⁵³⁵ Jan Gebhart – Jan Kuklík st., Velké dějiny zemí Koruny české, díl XV.b 1938 – 1945, Praha – Litomyšl, 2006, s. 186.

¹⁵³⁶ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 8, inv. č. 18.

¹⁵³⁷ SOA Praha, f. Mimořádný lidový soud Praha, Ls 437/48.

s převážně kulturními a výchovnými úkoly, jak KV NS počátkem roku 1943 proklamoval. Výchovné a osvětové účely totiž plně převzala VOS. NS nebylo ani kulturní organizací, protože činnost Kulturní rady přešla plně pod NRČ. Výrazně se osamostatnila RZŽ.¹⁵³⁸ Její hlavní program, tj. poskytování zlevněných vstupenek do divadel a na sportovní akce, stopnul Moravec pro machinace se vstupenkami.

NS se stalo do jisté míry trpěnou organizací. Do samostatných akcí se nepouštělo a pouze spolupracovalo na akcích ostatních velkých organizací, především Sociální pomoci pro Čechy a Moravu a na akcích RZŽ. Spolupráce se sociální pomocí probíhala poměrně zdařile ve formě různých sbírek, např. šatstva, příkrývek, ale i peněz. Samostatné akce většího rozsahu byly ostatně zapovězeny NS ministrem školství a lidové osvěty. NS vlastně již jen vybíralo členské příspěvky, spravovalo členskou kartotéku a udělovalo tajně podpory rodinám zatčených, a popravených, což byla velmi záslužná činnost. Jen za komisařského vedení se vyplatilo na 14 mil. K.¹⁵³⁹ Pochvalně byla hodnocena pouze činnosti ženského odboru.¹⁵⁴⁰

Ministr školství a lidové osvěty po vzniku ČLPB několikrát opakovaně marně žádal KV NS, aby vedení NS změnilo svůj postoj a podílelo se všemi prostředky na kampani proti bolševismu. T. Krejčí se zdráhal zapojit organizační aparát do akcí pořádaných ligou. SD tak musel v jedné zprávě konstatovat, že NS znovu dokázalo snahu nepřebírat úkoly, které široká česká veřejnost posuzovala jako nepopulární. Postoj NS k ČLPB byl označen za vyčkávací až odmítavý. Okupační orgány se stavěly k činnosti NS celkově kriticky, když bylo ve zprávách konstatováno, že NS především drží své pozice a podniká jen nevýrazné kroky na kulturním a sociálním poli.¹⁵⁴¹ NS se do tábora organizací, jako VOS, Kuratorium, sociální pomoc, ČLPB a ČSV, které plně spolupracovaly na činnosti MLO a naplňovaly Moravcův program aktivní spolupráce, za komisařského vedení nikdy nepřipojilo.

¹⁵³⁸ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 8, inv. č. 20.

¹⁵³⁹ SOA Praha, f. Mimořádný lidový soud Praha, Ls 437/48.

¹⁵⁴⁰ Jan Gebhart – Jan Kuklík st., Velké dějiny zemí Koruny české, díl XV.b 1938 – 1945, Praha – Litomyšl, 2006, s. 369

¹⁵⁴¹ Tamtéž, s. 366 – 369.

3.2.9. Poslední dějství

Ministr školství a lidové osvěty Emanuel Moravec začal se od počátku roku 1945 vážně zabývat myšlenkou reorganizace ve vedení NS.¹⁵⁴² Jeho volba padla na takřka sedmdesátiletého div. gen. v.v. Roberta Rychtrmoce, který byl současně ÚV ČSV. Moravcovo rozhodnutí nebylo překvapivé. Ostatně to byl ministr školství a lidové osvěty, kdo R. Rychtrmoce do protektorátního veřejného života vynesl. Koneckonců z dosavadní praxe se Rychtrmoc jevil jako naprosto loajální a ochotný vykonavatel ministrova programu kolaborace.

Obdobně tomu bylo i s výběrem nového GT NS. Moravec vybral pro tuto funkci svého oblíbeného studenta z republikové válečné školy a novináře komentujícího válečné dění této války mjr. gšt. v.v. Gustava Mohapela píšícího pod pseudonymem Rudolf Hradečný. Spojení Rychtrmoce s více než o generaci mladším Mohapelem bylo záměrné, oba již spolupracovali v ČSV, kde Mohapel byl Rychtrmocovým nejbližším spolupracovníkem, důvěrníkem a hlavně spojkou k ministru školství a lidové osvěty.

Na poslední únorový den roku 1945 byl pozván Rychtrmoc s Mohapelem k ministru školství lidové osvěty.¹⁵⁴³ Důvod návštěvy ani jednomu sdělen nebyl.¹⁵⁴⁴

Moravec stručně sdělil Rychtrmocovi: „Pane generále, události na nás naléhají a je nutné, abyste převzal vedení NS. Pana mjr. ustanovte svým GT.¹⁵⁴⁵ V této těžké hodině musíme učinit pořádek ve všech institucích, které mají kontakt s českým veřejným životem. Pro malého člověka venku je nacionální socialismus ještě stále politický pojem.“¹⁵⁴⁶ Rychtrmoc se zpočátku zdráhal funkci převzít. Argumentoval, že není členem NS, na což mu ministr odvětil, že on také ne. Další námitkou Rychtrmoce bylo, že je vedoucím nepolitického ČSV a tuto funkci nelze slučovat s politickým posláním, kterému není ani nakloněn, ani pro něho nemá potřebné zkušenosti a sdělil i další námitky. Ministr k námitkám řekl, že není třeba zvláštních zkušeností k vedení NS. Naopak pro vedení je třeba generálova charakteru. Co se týče zkušeností, bude stejně třeba, aby se GT dostavil každou středu v poledne za ním na MLO, aby podal

¹⁵⁴² Jiří Pernes, *Až na dno zrady – Emanuel Moravec*, s. 201. Tvrzení, že změna ve vedení NS byla iniciativou německého státního ministra, který si vybral nového ÚV ČSV Rychtrmoce, Dušan Tomášek – Robert Kvaček, *Causa Emil Hácha*, Praha 1995, s. 205, Dušan Tomášek – Robert Kvaček, *Obžalována je vláda*, Praha 1999, s. 126., se nepodařilo při archivním výzkumu ověřit. Obě práce neobsahují v textu přímé odkazy na prameny.

¹⁵⁴³ NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13. Poznámky Krause z přijetí.

¹⁵⁴⁴ ABS, f. H – Historický fond, sign. H – 40. Paměti Mohapela se psané ve výkonu trestu v roce 1949.

¹⁵⁴⁵ Tamtéž.

¹⁵⁴⁶ NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13. Poznámky Krause z přijetí.

referát o NS, poněvadž všechny organizace stejně podléhají dohledu ministra školství lidové osvěty. Při těchto návštěvách si bude možné vyžádat jeho názor, pokud bude třeba.¹⁵⁴⁷ Moravec dále na Rychtrmocerapeleval, aby vedení převzal, a odůvodňoval to tím, že v NS se začínají projevat směry různých starých politických stran a že je nutno, aby Rychtrmocerapeleval toto vymýtil a podchytil 2 300 000 loajálních členů organizovaných v NS. Při tom Rychtrmocerapeleval a Mohapela ministr upozornil, že dojde k opětovnému povolení činnosti NS v Pražském a Olomouckém kraji.¹⁵⁴⁸ Moravec se zeptal obou, jestli přijímají funkce, a když ani jeden z nich neodmítl, podal oběma ruku a kvapně odešel.¹⁵⁴⁹

Rychtrmocerapeleval Mohapelovi uložil, aby pátral po příčinách změn v NS. Navštívil KV NS, nic konkrétního se ale nedozvěděl, neboť T. Krejčí se debatě vyhýbal.¹⁵⁵⁰

Německé státní ministerstvo obdrželo již 1. března 1945 dekret o jmenování Rychtrmocerapeleval ÚV NS a odvolání T. Krejčího z funkce KV NS.¹⁵⁵¹

Moravec navštívil téhož dne předsedu protektorátní vlády Richarda Bienerta a oznámil mu, že se souhlasem německého státního ministra musí provést změny ve vůdčích českých kulturních a veřejných organizacích. NŘČ musí dostat opět svoji hlavu a musí být pozměněno vedení v NS, protože T. Krejčí není v poslední době spolehlivý. Jsou dvě možnosti. Buďto bude NS rozpuštěno, nebo zůstane. Pak by ale muselo obdržet lepší vedení, aby se přizpůsobilo jako nástroj vládní politiky. Ministr upozornil předsedu protektorátní vlády, že až do teď nebyl přítelem NS, protože NS dílo vlády nepodporovalo, ale provozovalo vlastní politiku. Nyní chce NS poněkud posílit a dát mu definitivního vedoucího v podobě osoby Rychtrmocerapeleval. Bienert byl dále srozuměn, že NS dostane s novým vedoucím různé koncese.¹⁵⁵² Bienert po válce rozhodně vyloučil, že by protektorátní vláda o Rychtrmocerapeleval jmenování ÚV NS věděla dříve, či se na něm podílela.¹⁵⁵³

Zbýval ještě souhlas státního prezidenta se jmenováním Rychtrmocerapeleval ÚV NS. Státní prezident souhlas udělil 3. března 1945 v Lánech a požádal Moravce, aby

¹⁵⁴⁷ ABS, f. H – Historický fond, sign. H – 40. Paměti Mohapela se psané ve výkonu trestu v roce 1949.

¹⁵⁴⁸ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď R. Rychtrmocerapeleval z 26. listopadu 1945.

¹⁵⁴⁹ ABS, f. H – Historický fond, sign. H – 40. Paměti Mohapela se psané ve výkonu trestu v roce 1949.

¹⁵⁵⁰ Tamtéž.

¹⁵⁵¹ NA, f. Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu Praha (1906) 1939 – 1945 (1965), kart. 15, inv. č. 210, sign. 110 – 4 – 56.

¹⁵⁵² NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13.

¹⁵⁵³ NA f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 10/46, kart. 24, inv. č. 492.

komisařskému vedoucímu doc. Dr. T. Krejčímu za dosavadní činnost poděkoval.¹⁵⁵⁴ Přednosta KSP August Popelka ministru financí Josefu Kalfusovi ohledně jmenování Rychtrmoce ÚV ČSV sdělil, že Rychtrmoc byl jmenován na návrh Moravce, který schválily německé orgány, a že souhlas státního prezidenta je pouze formální, neboť státní prezident již není schopen samostatného projevu.¹⁵⁵⁵ Frank po válce při výsleších přiznal, že státní prezident pravděpodobně nevěděl, co podepisuje.¹⁵⁵⁶ Rychtrmoc tak byl ještě téhož dne jmenován ÚV NS.¹⁵⁵⁷

Není jistě bez zajímavosti, že Rychtrmoc stanul ve vedení NS již jako čtvrtý člen ČSV. Členy ČSV řádně platicí své členské příspěvky byli jak Josef Nebeský, tak Jan rytíř Fousek. T. Krejčí po válce ke svému členství v ČSV zaujal zvláštní stanovisko, že přihlášku do ČSV nepodal a že ani neplatil členské příspěvky, zároveň ale připustil, že se stal členem ČSV v době, kdy zastával funkci KV NS.¹⁵⁵⁸ Nutno rovněž prohlásit, že Nebeský, Fousek ani Krejčí žádnou aktivní činnost v rámci ČSV nevykonávali a dva posledně jmenovaní se pouze zúčastnili celoprotektorátního sjezdu tohoto spolku.¹⁵⁵⁹

O změně ve vedení NS informovaly stručně již 4. března 1945 hlavní deníky. Omezily se pouze na stručnou zprávu, že státní prezident odvolal KV NS a jmenoval Rychtrmoce ÚV NS.¹⁵⁶⁰

Jmenování Rychtrmoce ÚV NS vzbudilo údiv u aktivistických novinářů. Karel Werner a další se pozastavovali v debatě v Pressklubu nad skutečností, že ÚV NS byla jmenována osoba v pokročilém věku. Werner si Rychtrmocovo jmenování vysvětloval skutečností, že Moravec jmenoval do vedení NS osoby, ke kterým měl důvěru, byly říšského smýšlení a přizpůsobily se německé ideologii.¹⁵⁶¹

Nový ÚV NS se žádnému samostatnému jednání příliš netěšil. Moravec rezolutně prohlásil, že napříště budou náměty na činnost NS vycházet zásadně z direktiv udělených MLO a nikoli z NS.¹⁵⁶² Pravidelně každou středu dostával ÚV NS pokyny od ministra školství a lidové osvěty, pro které docházel GT NS. Při té příležitosti Mohapel

¹⁵⁵⁴ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 212, inv. č. 1281, sign. D 2794/45.

¹⁵⁵⁵ ABS, Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 3.

¹⁵⁵⁶ Zpověď K. H. Franka, Podle vlastních výpovědí v době vazby u krajského soudu trestního na Pankráci, Praha 1946, s. 152.

¹⁵⁵⁷ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 23, inv. č. 78. Ivo Pejčoch uvedl datum 15. března 1945. Tato datace je ovšem chybná. Ivo Pejčoch, Fašismus v českých zemích, Fašistické a nacionálně socialistické strany a hnutí v Čechách a na Moravě 1922 – 1945, Praha 2011, s. 308. Rovněž T. Pasák uvedl chybné datum a to 13. března 1945. Tomáš Pasák, K historii českého fašismu, Praha 1985, s. 81.

¹⁵⁵⁸ SOA Praha, f. Mimořádný lidový soud Praha, Ls 437/48.

¹⁵⁵⁹ Kamarádství, roč. XIII, r. 1944, č. 4, s. 51.

¹⁵⁶⁰ Lidové noviny, roč. LIII, č. 54, 4. března 1945, s. 1.

¹⁵⁶¹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 6, inv. č. 33, poř. č. 4.

¹⁵⁶² NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13. Zápis K. Krause z jednání.

referoval, co se v uplynulém týdnu dělo v NS. Ministr tak byl velmi dobře informován o činnosti a událostech uvnitř NS.¹⁵⁶³ Rychtrmoc jako ÚV ČSV měl přece jenom více samostatnosti ve svém jednání než jako ÚV NS, nikdy si však na to nestěžoval. Rychtrmoc se musel jako ministři protektorátní vlády nejdříve dotázat Moravce, zdali může svůj projev jménem ÚV NS v určitém listě na zvolené téma uveřejnit a je – li v daném čase žádoucí. Pak teprve mohl projev napsat a dát k cenzuře.¹⁵⁶⁴

Moravec přijal Rychtrmoca a T. Krejčího 6. března 1945 k audienci. Ministr v úvodu prohlásil, že si dnešní doba žádá rozhodné a tvrdé vedení NS, které NS povede a vyhoví úkolům, které on určí. T. Krejčí se snažil své úkoly splnit nejlépe, byl ale hodně měkký a dobrosrdečný a nechal se vést od pochybných elementů. Moravec vyslovil T. Krejčímu dík za doposud vykonanou práci a poprosil ho, aby byl Rychtrmocovi nápomocen. T. Krejčí poděkoval za jemu vyslovené uznání a uvedl jako omluvu za jemu vyřčenou výtku měkkosti, že může s čistým svědomím říci, že to vidí z druhé strany. Jeho celé úsilí teď bude odsouzeno, byl stále jen člověk a věřil, že mu nikdo z funkcionářů NS nemůže činit výtky z přehnané přísnosti nebo nemilosrdnosti. Hodlá se věnovat, mimo své funkce v NRČ, své vědecké práci a poprosil proto Moravce, aby mu bylo umožněno poskytnutí dovolené od ministerstva školství pro tuto práci. Dále T. Krejčí poprosil, aby mu byl ponechán doposud vyplácený příjem 6 000 K měsíčně, který jako KV NS dostává a to na dobu tří měsíců. Ministr mu vyhověl. Moravec záměrně Krejčímu u ministerstva školství opatřil zdroj příjmů jako náhradu za nyní zaniklý příjem od NS, sice ne ve stejné výši, ale přec takový, aby měl T. Krejčí malou kompenzaci.¹⁵⁶⁵

Po odchodu T. Krejčího hovořil Moravec s Rychtrmocem, který dával najevo svoje velice jasné kladné stanovisko. Z jeho slov vyvěrala bezpodmínečná důvěra. ÚV NS se vrátil ke své staré oblíbené myšlence – vojenskému výcviku české mládeže, nikoliv ale v Kuratoriu, nýbrž povoláním 6 ročníků české mládeže k zbráním SS. Rychtrmoc označil českou mládež za zcela zanedbanou a toto zanedbání bude jasně patrné teprve po válce. Od přijetí svého návrhu očekával sblížení české mládeže s německými kamarády a upřímný vztah českého obyvatelstva k německé uniformě a především k zbráním SS. ÚV NS byl přesvědčený, že tito mladí muži budou také stát v čele fronty. Tyto české prapory s více než půl milionem mužů by jistě vykonaly

¹⁵⁶³ ABS, f. H – Historický fond, sign. H – 40. Paměti G. Mohapela sepsané ve výkonu trestu v roce 1949.

¹⁵⁶⁴ NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13. Deníkový záznam debaty zapsaný K. Krausem.

¹⁵⁶⁵ Tamtéž.

hodnotný přínos ve vedení války. Nakonec se Rychtrmoc vrátil také ke svému druhému přání – sjednocení starých vojenských svazů do jediného Svazu bývalých vojáků a frontových bojovníků pod jeho vedením.¹⁵⁶⁶

Ministru dále Rychtrmoc oznámil, že za svého zástupce v ČSV ustanovil Forbelského, zdůraznil ale současně, že si ponechává vedení, protože Forbelský je snaživý pracovník a dobrý kamarád, ale chybí mu potřebná tvrdost.¹⁵⁶⁷

Rychtrmoc dále pravil, že z jeho pohledu je nutné u dělníků na opevňovacích pracích držet vojenskou kázeň a pořádek a že se k tomu budou snad hodit staří důstojníci. Navrhl jako tvůrce takových důstojnických kádrů, které by vedly dělníky na opevňovacích pracích, bývalého generálplukovníka (jméno nebylo zaznamenáno), který má potřebné schopnosti.¹⁵⁶⁸

Moravec zamýšlel přisoudit novému ÚV NS stejný plat, jaký měl kdysi Fousek. Rychtrmoc o tom nebyl ještě srozuměn.¹⁵⁶⁹

Ministr školství a lidové osvěty se téhož dne tázal při návštěvě šéfredaktora Václava Crhy, jak veřejnost přijala změny v NS. Crha řekl, že v NS je jeho nový ÚV neznám. Veřejnost čeká vysvětlení, proč Rychtrmoc, který byl doposud neznámý, vystoupil do popředí. Vojáci znají Rychtrmoca jako přísného organizátora.¹⁵⁷⁰

Frank 7. března 1945 oznámil v rozhovoru veliteli Sipo a SD dr. E. Weinmannovi, že bude znovu obnovena činnost NS v krajích Praha a Olomouc z politicko – propagandistických důvodů k 6. výročí zřízení Protektorátu Čechy a Morava. Obnova obou krajů měla nastat pouze ale do té míry, kolik bude k dispozici spolehlivých funkcionářů. V žádném případě ale nepřicházel v úvahu návrat bývalých funkcionářů.¹⁵⁷¹

Velitel bezpečnostní policie a SD ještě téhož dne odpověděl, že vůči znovuoobnovení činnosti NS v krajích Praha a Olomouc nemá z bezpečnostně-policejních důvodů žádné pochyby za předpokladu, že někdejší krajská vedení budou ve značné míře vyměněna.¹⁵⁷²

K slavnostnímu uvedení Rychtrmoca do funkce ústředního vedoucího NS došlo 8. března 1945 v Malé síni budovy bývalého senátu na Malé Straně. Při té příležitosti

¹⁵⁶⁶ Tamtéž.

¹⁵⁶⁷ Tamtéž.

¹⁵⁶⁸ Tamtéž.

¹⁵⁶⁹ Tamtéž.

¹⁵⁷⁰ Tamtéž.

¹⁵⁷¹ NA, f. Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu Praha (1906) 1939 – 1945 (1965), kart. 15, inv. č. 210, sign. 110 – 4 – 56.

¹⁵⁷² Tamtéž.

promluvil nejprve Moravec, poté končící KV NS a nakonec nový ÚV NS. Oba měli obsah projevu předem schválený.¹⁵⁷³

Moravec v úvodu projevu nejprve vzpomenuhl prohlášení vlády, odsoudil pletichy neodpovědné emigrace a varoval před bolševismem a povstáním, neboť jedinou alternativou k současnému řádu by byla podle ministra sovětská republika. O Rychtrmocovi prohlásil, že je to osobnost, jež se nikdy politikou nezabývala s bohatými organizačními zkušenostmi, která je oddána státnímu prezidentovi i Říši. Jako hlavní pohnutku změn v NS označil současnou situaci vyvolanou vývojem války a potřebu všemi prostředky obnovit a upevnit národní jednotu. Jako hlavní slabinu NS v minulosti označil Moravec nedostatek jasného programu a v tomto směru musí jít NS o krok kupředu.¹⁵⁷⁴

T. Krejčí poděkoval zdvořile za podporu, které se mu dostalo z nejvyšších úředních míst, poděkoval i činovníkům NS a na závěr popřál novému ÚV mnoho zdaru v odpovědné funkci.¹⁵⁷⁵

Jako poslední s projevem předstoupil nový ÚV NS. V úvodu projevu vzpomněl na velmi těžkou dobu, ve které ho státní prezident pověřil vedením NS. Jeho přednesené myšlenky jsou pozoruhodné: „V tak těžkých chvílích je více než kdy jindy třeba se semknout kolem státního presidenta a vlády, neboť buď pod jejich osvědčeným vedením budeme zachráněni, nebo nepůjdeme-li vytyčenou cestou, zanikneme v chaosu, ze kterého už není návratu. Bylo by neodpovědné a klamně si namlouvat, že vedle těchto dvou alternativ je schůdná ještě nějaká třetí cesta. Buď spolu s Říší zvítězíme, nebo zahyneme. Prostý pud sebezáchovy nám tudíž velí přispívat k vítězství Říše ze všech sil a jako vedoucí složka největší české organizace máme svatou povinnost poučovat národ o správnosti postupu, který už po šest let pan státní president jako zakladatel NS sleduje. Odlišné přijímání převzaté odpovědnosti by se přičilo názorům, které hodlám uplatňovat s celou energií.“¹⁵⁷⁶

Po tomto ideopolitickém úvodu pronesl Rychtrmoc slova k funkcionářům NS: „Očekávám proto, že každý z Vás bude ve svém okruhu působnosti plnit veškeré příkazy, bude vzorem kázně a statečným odpůrcem všech rozkladných snah. Jsem

¹⁵⁷³ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď R. Rychtrmoca z 26. listopadu 1945.

¹⁵⁷⁴ Tamtéž.

¹⁵⁷⁵ Tamtéž.

¹⁵⁷⁶ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 15, inv. č. 37.

nepřítelem všeho klamu. Požadují proto na každém funkcionáři a zaměstnanci NS, aby mě ručil za své úkony i za správnost všech hlášení, která mě budou předkládat.“¹⁵⁷⁷

Následně ÚV NS stanovil úkoly NS: „Nedělat vlastní politiku, ale podporovat politiku zákonitě české vlády v Praze. Posilovat všechny proudy směřující k národní jednotě a odmítat všechny odstředivé snahy. Nespokojit se pouze s prostým kázáním jednoty, ale ještě více se snažit živit a posilovat jednotu příkladnými činy, což lze dokázat při sbírkách, nezištnou pomocí obětem leteckého bombardování a živelných pohrom. Jako poslední úkol vytyčil Rychtrmoc ochotu, se kterou se bude národ chápat každé práce, přikázané nám v zájmu Říše.“¹⁵⁷⁸

ÚV NS vydal proto tyto příkazy: „Opustit neblahé stranictví do všech důsledků, potírat vylhané a podvodné výmysly nepřítele a zdůrazňovat křesťanské smýšlení západní kultury, z čehož jasně vyplývá nekompromisní protibolševický postoj.“¹⁵⁷⁹

Na závěr Rychtrmoc zvolal: „Čím více se fronty blíží k naší vlasti, tím hlouběji náš lid chápe nebezpečí, které mu hrozí. Víme, že můžeme spoléhat jen na ochranu německé armády a poctivou práci našich vlastních rukou. Spolu s nejvyšším představitelem našeho národa proto dnes znovu prohlašujeme, že věříme ve vítězství Říše jako v naši spásu.“ Poté poděkoval ministru za účast a za slova pronesená na schůzi a slavnost ukončil.¹⁵⁸⁰

Veřejnost byla o průběhu slavnostního jmenování informována poněkud obšírněji na stránkách denního tisku 9. března 1945.

Moravec vysvětlil občanům změny ve vedení NS nejprve v Lidových novinách a později jeho články převzaly i ostatní deníky. „Poslední změny ve vedení NS byly provedeny proto, aby ožila idea národní pospolitosti, aby zmizel rozpor mezi částí vedení NS a mezi českým lidem. Od nynějška se bude vedení NS starat o upevnění národní jednoty a o brzké odstranění všech živlů, které české národní jednotě nepřejí. NS nebude předělávat český lid na nacionální socialisty, ale bude všemi prostředky bránit tomu, aby český lid nebyl pokoutně poštván proti nacionálnímu socialismu a Říši. Spořit českou krví, chránit český majetek, odmítat každé cizáctví, tedy to židovské západnické a stepní, to je program NS. Kdyby NS utvořené před šesti lety opravdu mělo na srdci jen a jen zájem národa a nepředstavovalo dávno jen prokouknutý Blaník starých politických stran, muselo se prosadit nejen na veřejnosti české, nýbrž muselo si

¹⁵⁷⁷ Tamtéž.

¹⁵⁷⁸ Tamtéž.

¹⁵⁷⁹ Tamtéž.

¹⁵⁸⁰ Tamtéž.

získat také významné politické postavení před tváří Říše. Nemluvím tu o celku, nýbrž o jisté části placených činovníků v ústředí NS, z nichž někteří tam chodili jen pro gáži,¹⁵⁸¹ aby se pak měsíc neukázali. Český lid je prostý, a proto se mu prohlásilo, že NS představuje národní jednotu. Lid viděl v NS orgán národní jednoty a nositele národního míru, někteří bonzové spatřovali však v NS přechodnou skryš odbytého politického neřádu, tání vod hnijících a zapáchajících. Lid toužil po živé vodě, ale nahoře někteří bděli, aby to byla voda mrtvá, stojící. Proto tato instituce neměla žádný jasný program. Jako čert kříže se bála nějaké soudobé tvořivé práce.“¹⁵⁸²

Moravec T. Krejčímu uvedl jako důvody jeho odvolání z funkce KV NS sabotáž zimních sbírek pro německou brannou moc a zejména mu vytýkal podporu partyzánských a ilegálních skupin od některých místních skupin NS na pomezí Moravy a Slovenska.¹⁵⁸³

Ministr školství a lidové osvěty zdůvodňoval změnu ve vedení NS v březnu 1945 sabotáží sbírky teplých přikrývek pro nasazené na zákopových pracích, prováděnou v prvních dvou týdnech roku sociální pomocí a rozbíjením činnosti Svazu zemědělství a lesnictví. Členové NS nedostatečně odporují partyzánské činnosti a NS svoji činnost příliš usměrňuje lidskými ohledy. Moravec vedle těchto důvodů provedl změnu ve vedení NS také z obavy, aby v rozhodném okamžiku nemohlo se NS s celou organizační a administrativní sítí zapojit do revolučního boje.¹⁵⁸⁴

Mohapel navštívil 14. března 1945 Moravce za účelem projednání otázek ohledně NS a udělení direktiv pro NS. GT NS projednal řadu bodů. Ministr školství a lidové osvěty rozhodl, že demise funkcionářů NS mají být přijímány. NS nemá provádět propagandu tiskem, ale naopak pronikat tam, kde tisk a rozhlas nemohou dobře působit. Za tímto účelem se má zřídit zpravodajství, které by tajemníkům NS dodávalo materiál k potírání vylhaných zpráv. NS nesmí podnikat žádné paralelní akce k činnosti sociální pomoci. Ve věci kontroly hospodaření NS mělo NS požádat MLO, aby vyžádalo revizi u nejvyššího účetního a kontrolního úřadu. NS musí být finančně soběstačné. Kraje Praha a Olomouc musí být vedeny spolehlivými lidmi. Dodá je VOS, ostatní personál

¹⁵⁸¹ Informaci o činovnících, kteří dostávali pouze plat bez práce, nechal Rychtrmoc prošetřit Mohapela. Nakonec byl zjištěn jeden případ, ke kterému se nikdo z vedoucích odborů nehlásil. Výsledek byl hlášen Moravcovi. ABS, f. H – Historický fond, sign. H – 40. Paměti G. Mohapela sepsané ve výkonu trestu v roce 1949.

¹⁵⁸² Lidové noviny, roč. LIII, č. 60, 11. března 1945. s. 1.

¹⁵⁸³ SOA Praha, f. Mimořádný lidový soud Praha, Ls 437/48.

¹⁵⁸⁴ NA, f. Štulík Jindřich, kart. 16, sign. 32 – 14 – 1.

má být vybrán ze seznamu tzv. výkonných členů z dřívějších let. Noví zaměstnanci zásadně přijímání nebudou. Kraj Praha dostane úřadovny v ústředí.¹⁵⁸⁵

K šestému výročí zřízení Protektorátu Čechy a Morava přinesly deníky 15. března 1945 svolání ÚV NS k lidu.¹⁵⁸⁶

Dále bylo rozhodnuto a v novinách oznámeno, že byl s platností od 15. března 1945 zrušen německým státním mistrem zákaz činnosti NS v kraji Velká Praha a Olomouc.¹⁵⁸⁷

ÚV NS svolal na 4. dubna 1945 schůzi činovníků a úředníků NS z krajů a ústředí, aby spolu s GT NS představil program NS. Na schůzi vystoupili s projevem pouze Rychtrmoc a Mohapel.¹⁵⁸⁸

Ve svém projevu hodlal naznačit ÚV NS cesty budoucího vývoje NS a dále pak výčet povinností a cílů, za které se bude bit.¹⁵⁸⁹

Hlavní úkoly NS definoval ÚV podle přání Moravce následovně. NS se má odpolitizovat. „Úkolem NS není dělat vlastní politiku a je nutné zabránit bývalým politickým stranám, aby se držely pod rouškou NS. Politiku dělá toliko vláda. NS má být pomocníkem státního presidenta a vlády. Od nynějška se vedení NS bude starat o upevnění národní jednoty a o brzké odstranění všech živlů, které české národní jednotě nepřejí. NS nebude předělávat lid na nacionální socialisty, ale bude všemi prostředky bránit tomu, aby český lid nebyl pokoutně poštván proti nacionálnímu socialismu a Říši. Spořit českou krev, chránit český majetek, odmítat každé cizáctví, tedy také to židovské, západnické a stepní, to je program NS.“¹⁵⁹⁰ Z projevu je celkem jasné, že ÚV NS se stal již pouhým vykonavatelem vůle Moravce a interpretem jeho tezí.

¹⁵⁸⁵ NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13.

¹⁵⁸⁶ Národní politika, roč. LIII, č. 63, 15. března 1945, s. 1. „Lide český! Uprostřed velké války nadešlo šesté výročí památného dne, v němž zásadní rozhodnutí státního presidenta dalo našemu národnímu životu nový směr a včlenilo národ do Velkoněmecké říše. Presidentově státnické moudrosti děkujeme, že boj, který se ve světě rozpoutal, nás postihl v míře daleko menší než jiné národy Evropy, jež musí přinést své budoucnosti v nové Evropě vedle nesmírných obětí národních hodnot i daň krve svých příslušníků. V době, kdy urputný zápas kolem nás vrcholí, řadíme se znovu za svého státního presidenta v pevné důvěře, že nás po cestě, vytyčené 15. března 1939 povede ke šťastné budoucnosti. Je zapotřebí dobré vůle, účinné pomoci a bezvýhradného semknutí Čechů, nechceme – li propadnout jako jiné národy, které osudová chvíle zastihla rozpolcené. Dovolávám se českého národního svědomí, jež nám velí bezvýhradnou poslušnost pražské vládě, které připadl těžký úkol zajistit život národa a naší budoucnost. Mysleme stále na své rodiny, ženy a děti, za jejichž příští odpovídáme. Nedejme se emigrací v cizích službách zlákat na scestí a s opravdovostí českých lidí vytrvejme semknutí kolem státního presidenta. Poté nám Bůh neodepře svou milost a ochranu, za niž desítky generací prosily sv. Václava.“ Tamtéž.

¹⁵⁸⁷ Národní politika, roč. LXIII, č. 64, 16. března 1945, s. 1.

¹⁵⁸⁸ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 15, inv. č. 37. Nikoli tedy v budově senátu na Malé Straně, jak Rychtrmoc omylem uvedl v protokole 26. listopadu 1945 před vyšetřovací komisí MV. NA, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4.

¹⁵⁸⁹ NA, Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 15, inv. č. 37.

¹⁵⁹⁰ Tamtéž.

V projevu řečník dále pokračoval: „NS není stranou, NS je celek, který přenechává politiku státnímu presidentovi a vládě. Především si máme uvědomit, že máme být ručiteli národní jednoty a pospolitosti. Je to velký a význačný úkol. Vylučuje každý pokus o tříštění na strany, vrstvy a zejména na příslušníky bývalých politických stran. Zjistil jsem, že pan ministr Moravec je přesně informován o odstředivých snahách určitých politických skupin v NS. Mám právo žádat všechny činovníky o nadstranickou jednoznačnost a varovat zaměstnance předtím, aby se stali nástroji politické zvěle, jejíž následky zpravidla ani nemůžou zvážit. Vyvolávat v NS politické stranictví je stejně trestuhodné jako nevhodné.“¹⁵⁹¹

Potom se Rychtrmoc pouze okrajově zmínil o organizačně-administrativních reformách a finanční soběstačnosti NS, a že změny tohoto rázu připravené ve spolupráci se sekčním šéfem MLO Říhou již začaly a budou pokračovat. Teprve potom dostane NS podle ÚV NS nové úkoly, na kterých bude moci znovu vyrůst.¹⁵⁹²

Závěr referátu obsahoval Rychtrmocův apel na bratry: „Své poslání vidím ve splnění toho, čím i vy žijete. Chci NS, tuto dobrovolnou pospolitost, pozvednout na výši, která mu jako vrcholové organizaci českého lidu patří. Chci NS zajistit přední místo v českém národě. Očekávám, že totožnost záměrů a Vaše čest získá mi ve Vás oddané spolupracovníky. Uvědomuji si, že výsledek záleží na Vás a na těch, které v krajích vedete. Dobře můžete pracovat jen nesmlouvavým přenášením zásad věrnosti Říši, státnímu presidentovi a vládě do nejširších vrstev národa. To je jediná jistá cesta, která požehná naše organizační a pracovní úsilí a uskuteční přání kněze a buditele Balbína v jeho prosbě o zachování národní svébytnosti, vyjádřené slovy: Odkaz otců zachovej nám pane! Stále ještě platí, že každý z nás z křemene vytvoří národ z kvádrů. Chceme, aby každý kraj NS byl kvádrem národa. Chceme, aby dějiny českého národa jednou napsaly, že NS se zasloužilo o národ.“¹⁵⁹³

Po ÚV NS promluvil GT NS. Mohapel konkretizoval budoucí program a úkoly NS. Sám přiznal, že budoucí program NS byl jemu i ÚV NS načrtnut ministrem školství a lidové osvěty pouze několika málo slovy, která však jsou závažná i bohatá obsahem. Jako hlavní úkol jmenoval upevnění a dobudování národní jednoty. Mezi další úkoly jmenoval propagandu na dědinách a v maloměstech.¹⁵⁹⁴

¹⁵⁹¹ Tamtéž.

¹⁵⁹² Tamtéž.

¹⁵⁹³ Tamtéž.

¹⁵⁹⁴ Tamtéž.

O pět dní později 9. dubna 1945 oslavil Rychtrmoc své významné životní jubileum, sedmdesáté narozeniny. Byla to velká sláva spojená s poděkováním za jeho dosavadní aktivistickou činnost.

Již den před Rychtrmocovými narozeninami byly v tisku vylíčeny krátce životní osudy ÚV ČSV a NS. Rychtrmoc byl popsán jako úspěšný, houževnatý a nadprůměrně schopný důstojník, který vojenskou krev zdědil po otci, rodem ze selského kořene. „Svou energii a cílevědomost věnoval vybudování pevných základů ČSV. ÚV NS byl jmenován státním presidentem pro svého ostře vyhraněného ducha a schopnost nést i nejtěžší odpovědnost.“¹⁵⁹⁵

Oslava kulatého životního jubilea začala nejprve v Kolowratském paláci u ministra školství a lidové osvěty. Moravec k oslavenci pronesl následující slova.¹⁵⁹⁶

Během přípitku se debata nejprve stočila k mládeži NS. Ministr školství a lidové osvěty totiž koncem března 1945 rozhodl, že 18 – 21. letá mládež NS má být vyňata z NS a převedena do Kuratoria. Moravec své rozhodnutí zdůvodňoval tím, že se o mládež v NS nikdo nestará. Na popud Mohapela žádal Rychtrmoc po Moravcovi návrat mládeže z Kuratoria zpět do NS. Jeho přání Moravec vyslyšel.¹⁵⁹⁷

¹⁵⁹⁵ Lidové noviny, roč. LIII, č. 83, 8. dubna 1945. s. 3.

¹⁵⁹⁶ NA, f. Moravec Emanuel, kart. 2, sign. 39 – 1 – 1/4.

Vážený pane generále!

Jako člen vlády s potěšením Vás vítám mezi námi, abych Vám popřál všeho dobrého k Vaším dnešním narozeninám. Není každému dáno, aby v tomto věku mohl se věnovat v plné svěží síle práci, jak tomu je u Vás a při tom práci nejvýš odpovědné, národní.

S hrdým zadostiučiněním můžete, vážený pane generále, hledět zpět na uplynulých padesát let Vašeho vojenského a politického života. Namítnete, že jste se politiky vzdaloval. Dovolte, abych Vaši skromnost vyvrátil. Politicky vystupujeme, jakmile veřejně zaujímáme jasný postoj k problémům doby.

Vy jste od počátků stál za naším státním prezidentem Emilem Háchou v poslušnosti a občanské ukázněnosti. Jako vedoucí ČSV jste vykonal významné dílo mezi bývalými českými vojáky, kteří na prvním místě udržují dnes starou českou tradici věrné služby státu, kterým tentokrát je naše Velkoněmecká říše. Jedině pravý voják dovede v sobě sloučit v jasném souzvuku oddanost a lásku k národu.

Před krátkou dobou uposlechl jste výzvy našeho pana státního prezidenta a ujal jste se těžkého úkolu vedení a přebudování největší české organizace, kterou představuje NS, organizace odpolitizované, v níž hlavním cílem je vykonávat a udržet národní jednotu oddanou státnímu prezidentu Háchovi a věrnou naší ochránkyni Velkoněmecku říši. Všichni jsme přesvědčeni, že se Vám, vážený pane generále, tento historický úkol podaří zdolat. Národ po této bouři Vám to nezapomene.

Vážený pane generále. Jste jedním z těch pevných Čechů, kteří věří ve veliké evropské poslání Velkoněmecké říše a ve zdárné jeho splnění navzdory všem nepřátelům. Ti napínají nyní své síly do krajnosti, aby ztekli hradby evropské citadely, kterou představuje Velkoněmecká říše. České země patří dnes k významným baštám této citadely. Proto zde musí být pořádek a klid. O to se postaráme a Vy nám v tom svou vynikající organizační schopností zajistě pomůžete. Spoléháme se na Vás.

Při této příležitosti přijměte, vážený pane generále, upřímný dík celé vlády za Vaši dosavadní plodnou činnost a přáním Vám ještě mnohých a mnohých let ve zdraví a vlídné pohodě vzácného životního podzimu. Tamtéž.

¹⁵⁹⁷ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď G. Mohapela z 22. listopadu 1945.

Potom se rozběhla debata mezi Rychtrmocem, Moravcem a Marečkem o nasazení českých vojáků na frontě po boku německé armády.¹⁵⁹⁸

Oslavy Rychtrmocových narozenin dále pokračovaly v ústředí NS. Během oslavy se rozhovor mezi Rychtrmocem a Marečkem stočil ke Svatováclavské rotě. Následovaly pak delegace NS z krajů s gratulacemi.¹⁵⁹⁹ Rychtrmoc dostal od NS dary a dotklo se jej, že mu bývalí náčelníci štábu 3. divize nepogratulovali.¹⁶⁰⁰

Den po svých narozeninách pokračoval Rychtrmoc v oslavách v kavárně Urban s generály Aloisem Podhajským, Janem Antonym, Hugo Rakušanem a Karlem Raushem doprovázených manželkami. Odtud byl Rychtrmoc odvezen Leitgebem přímo ke Frankovi do Černínského paláce. Zde ÚV NS čekal půl hodiny na německého státního ministra, než se dostavil, pak byl k němu povolán. Hned při vstupu vzal Frank ze stolu dekret a stroze Rychtrmocovi oznámil, že mu za zásluhy o protektorát propůjčuje Čestný štít Protektorátu Čechy a Morava s orlicí Svatováclavskou se zlatým věncem.¹⁶⁰¹ Po této slavnostní chvíli si oba sedli na pohovku a začali spolu hovořit o ČSV. K hovoru o NS se už pro Frankovu zaneprázdněnost nedostali. Frank slíbil, že se k danému tématu vrátí někdy později, k tomu už ale nikdy nedošlo.¹⁶⁰²

O vyznamenání ÚV NS německým státním ministrem pro Čechy a Moravu byla 11. dubna 1945 informována veřejnost v denících. Píše se v nich, že vyznamenání je oceněním Rychtrmocových zásluh o svou domovinu a uznáním, že byl vždy ochoten k činnosti ve smyslu říšské myšlenky.¹⁶⁰³

GT ČLPB Karel Korp přitom již 9. listopadu loňského roku navrhl MLO návrh jménem ČLPB vyznamenání Rychtrmoe a dalších hlavních spolupracovníků ligy, kteří se osvědčili, pro jejich aktivní činnost při protibolševickém usměrňování českého lidu

¹⁵⁹⁸ Tamtéž.

¹⁵⁹⁹ Tamtéž.

¹⁶⁰⁰ ABS, Odbor politického zpravodajství ministerstva vnitra, sign. 2M: 12552. Myslel snad legionáře Fassatiho?

¹⁶⁰¹ Dle autorů publikace Vyznamenání z doby nesvobody měl obdržet Čestný štít Protektorátu se svatováclavskou orlicí ve zlatě i Bláha. Svatováclavskou orlicí se stříbrným věncem Fousek a svatováclavskou orlicí bez věnce Havlena, Sýkora, Kukačka, Konopásek, Mohapel a Konopásek. Zdeněk Heinc, Josef Kunovský, Vlastimil Baumruk, Vyznamenání z doby nesvobody, Praha 1999, s. 32 – 35. Sami autoři ovšem uvádějí, že seznam je neověřený. Seznam skutečně budí vážné pochybnosti, neboť křesní jména nejsou často nesprávná a někdy jsou komolena i příjmení. Chybně jsou v některých případech uvedeny i jednotlivé stupně vyznamenání u některých osob. Např. J. Kliment měl obdržet svatováclavskou orlicí se stříbrným věncem, ačkoliv ten ve svých pamětech uvádí, že obdržel se zlatým věncem. Autoři bohužel neuvádějí, jaký původ má jejich seznam, neboť dle informace archivářky Mgr. Vlasty Měšťánkové z NA není seznam z archivu německého státního ministerstva již delší dobu k dohledání.

¹⁶⁰² ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď R. Rychtrmoe z 26. listopadu 1945.

¹⁶⁰³ Národní politika, roč. LXIII, č. 86, 11. dubna 1945, s. 3.

prostřednictvím propůjčení Čestného štítu Protektorátu Čechy a Morava a poskytnout jim tak ocenění za jejich protibolševickou činnost. Navrhl po důkladné úvaze pouze ty, kteří se buď jako řečníci nebo jako aktivní spolupracovníci v boji proti bolševismu zvláště osvědčili.¹⁶⁰⁴

V druhé polovině dubna 1945 obdržel GT NS¹⁶⁰⁵ od sekčního šéfa MLO Adolfa Leitgeba příkaz, aby vydal jménem NS svolání k českému lidu, které mělo být uveřejněno 29. dubna 1945 v nedělních novinách a časopisech. Mohapel předal vypracování textu prohlášení redaktoru NS Slezákovi podle hesel dodaných Leitgebem. Jeho hesla vyzývala ke klidu a národní jednotě. Mohapel text zkontroloval, Rychtrmoc odsouhlasil a text byl poslán ke schválení cenzuře¹⁶⁰⁶, která text čtyřikrát vrátila.¹⁶⁰⁷ Text měl podle zadání obsahovat prohlášení, že členstvo NS se staví proti Košickému vládnímu programu a že chce jít se západní kulturou proti východní. Svolání mělo být „ústý“ všech složek NS. Kromě prohlášení v tisku mělo být natištěno 10 000 plakátů s tímto prohlášením.¹⁶⁰⁸

O plánovaném vydání prohlášení NS se dozvěděl bývalý KV od zaměstnanců NS. 26. dubna 1945¹⁶⁰⁹ proto přišel do ústředí NS T. Krejčí a rozrušeně žádal Mohapela v jeho kanceláři, aby byl uveden k Rychtrmocovi. GT NS se ale zdráhal uvést T. Krejčího k ÚV NS. Ten, když slyšel vzrušenou debatu mezi T. Krejčím a Mohapelem, se rozhodl T. Krejčího vyslyšet. T. Krejčí vzrušeně žádal Rychtrmoca, aby od zveřejnění prohlášení upustil, neboť národ jde s 95% s bolševiky a zveřejnění by vyvolalo neklid. T. Krejčí dodal, že se v nejbližších dnech stane opět vedoucím NS, poněvadž národ stojí spíše za ním, než za Rychtrmocem. T. Krejčí dále prohlásil, že si je vědom, že všichni půjdou před Národní soud, a když Rychtrmoc od svého prohlášení upustí, že mu u Národního soudu pomůže.¹⁶¹⁰ Apeloval na Rychtrmoca, že válka je stejně prohraná a že by prohlášení zbytečně kompromitovalo činovníky NS. Rychtrmoc oponoval, že válka ještě prohraná není, ale nakonec jej ujistil, že prohlášení zveřejněno nebude. T. Krejčí nakonec prohlásil, že bude rekonstruována vláda.¹⁶¹¹ Dále vyzval ÚV

¹⁶⁰⁴ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti II. sign. 315 – 230 – 18.

¹⁶⁰⁵ ABS, f. H – Historický fond, sign. H – 40. Paměti G. Mohapela sepsané ve výkonu trestu v roce 1949.

¹⁶⁰⁶ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď G. Mohapela z 23. listopadu 1945.

¹⁶⁰⁷ ABS, f. H – Historický fond, sign. H – 40. Paměti G. Mohapela sepsané ve výkonu trestu v roce 1949.

¹⁶⁰⁸ SOA Praha, Mimořádný lidový soud Praha, Ls 437/48.

¹⁶⁰⁹ Mohapel ve výsledku před vyšetřovací komisí MV uvedl datum 28. dubna 1945, to ale byl již T. Krejčí dva dny zatčen.

¹⁶¹⁰ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď G. Mohapela z 23. listopadu 1945.

¹⁶¹¹ Tamtéž.

a GT jménem shromáždění zaměstnanců ústředí NS, aby odešli z vedení této organizace a nepřekáželi tak zdárnému vývoji osvobozovacího boje.¹⁶¹²

Mohapel začal pochybovat o slovech T. Krejčího a začal jeho tvrzení prověřovat. Zjistil, že se žádné shromáždění nekonalo a T. Krejčímu řekl, že se jedná patrně o omyl. T. Krejčí mu na to neodpověděl, za to ale uvedl, že v rekonstruované vládě Moravec nebude a také NRČ odmítla prohlášení uveřejnit. GT NS tedy volal Leitgebovi, který jej ujistil, že žádná rekonstrukce vlády se nechystá a rozhodl, že upouští od zveřejnění prohlášení. Moravec pak po půl hodině volal Mohapelovi a sháněl se po Rychtrmocovi a T. Krejčím, oba ale byli již pryč. Ministr vyzval GT NS, aby přišel neprodleně za ním na ministerstvo a celou návštěvu Krejčího mu popsal. Moravec Mohapelovi sdělil, že T. Krejčí bude zatčen a že celou akci řídil Kliment. Podle Mohapela T. Krejčí jednal v nepřičetnosti, neboť jeho matka je již na osvobozeném území a neměl o ni žádné zprávy. Moravec mu slíbil, že se T. Krejčímu nic nestane, neboť bude zatčen pouze proto, aby neprovedl žádnou hloupost. Ministr dále vybídl GT NS, aby ihned svolal přednosta odborů v NS a vybídl je k zachování klidu. Mohapel pokynu uposlechl a učinil tak. Přitom se ale dozvěděl, že téměř všichni přednostové odborů o akci T. Krejčího věděli a část z nich dokonce Rychtrmocovi s Mohapelem vyjádřila nedůvěru.¹⁶¹³

Podobné zprávy byly rozšířeny i v ČLPB, načež se po těchto zprávách uvedli Rudolf Dominik, Hugo Tuskány, Karel Korp a několik dalších funkcionářů do podroušeného stavu.¹⁶¹⁴

I Kliment se pokusil vejít ve styk s Rychtrmocem: „Avšak zjistil jsem, že plní pouze hotové direktivy Moravcovy kanceláře a že vlastní iniciativu nemá vůbec žádnou.“ Upustil proto od návštěvy ÚV NS. Pokus o vydání výzvy proti spojencům obsazujících naše země pojmenoval Kliment ve svých pamětech Moravcovým pučem.¹⁶¹⁵

Rychtrmoc ani po návštěvě T. Krejčího nepřestával věřit, že není vše ztraceno. Věřil v úspěch mise Adolfa Hrubého a dalších k maršálu Albertu Kesselringovi a dokonce vyzýval některé činovníky NS, aby s touto akcí vyslovili souhlas.¹⁶¹⁶

¹⁶¹² SOA Praha, f. Mimořádný lidový soud Praha, Ls 437/48.

¹⁶¹³ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď G. Mohapela z 23. listopadu 1945.

¹⁶¹⁴ Tamtéž.

¹⁶¹⁵ ANM, f. Josef Kliment, kart. 22, inv. č. 619.

¹⁶¹⁶ SOA Praha, f. Mimořádný lidový soud Praha, Ls 437/48.

Ústředí NS spolu se svým ÚV pracovalo až do 5. května 1945. Toho dne se celé dopoledne aparát NS šířily nepodložené zprávy, že v Ruzyni seskakují parašutisté a že u Národního divadla stojí americké tanky. Do toho přišel Kálal v doprovodu několika přednostů odborů a před Rychtrmocem prohlásil, že se na místě ujímá jménem národního výboru vedení NS v zastoupení T. Krejčího.¹⁶¹⁷ ÚV NS se dotázal, kdo jsou osoby zastoupené v NV, jehož jménem se Kálal zaštiťoval. Kálal mu řekl, že je to vedlejší a že se ujímá vedení NS na vlastní odpovědnost.¹⁶¹⁸ Mohapel se ještě pokusil rychle telefonicky spojit s MLO, aby podal zprávu. Když tam ale nikdo telefon nezvedal, pochopil, že jejich funkce v NS je již minulostí. Rychtrmoc se rozhodl Kálalově požadavku vyhovět,¹⁶¹⁹ předal Kálalovi klíče od budovy a spolu s Mohapelem ústředí opustil.¹⁶²⁰

3.2.10. Velmi pozdní pokus o vnitřní reformy

Při jmenování Rychtrmoe ÚV NS mu Moravec v první řadě uložil, „aby bylo NS zbaveno některých tajemníků, neboť aparát NS byl stále přes dřívější zeštíhlování přebujelým a mnoho zaměstnanců bralo příliš velké platy a to zcela bezdůvodně.“¹⁶²¹

Rychtrmoc považoval úkol za splněný, když 17. dubna 1945 odvolal 9 okresních tajemníků. Čtyři z nich vzali odvolání na vědomí, zbytek z východní Moravy vzhledem k osvobozovacím akcím již ani nemohl být vyrozuměn.¹⁶²² Odvolaným tajemníkům měl být vyplácen plat do 30. června 1945. ÚV NS si ani víc tajemníků nemohl dovolit odvolat, protože už tak byl problém na místa odvolaných tajemníků získat někoho dalšího, kdo by v NS byl ochoten ještě nějakou funkci vykonávat. Místy byl dokonce nedostatek tajemníků a činovníků.¹⁶²³

Počet zaměstnanců NS za Rychtrmocova vedení přesahoval něco málo přes 700 a stagnoval.¹⁶²⁴

¹⁶¹⁷ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď G. Mohapela z 23. listopadu 1945.

¹⁶¹⁸ ABS, f. H – Historický fond, sign. H – 40. Paměti G. Mohapela sepsané ve výkonu trestu v roce 1949.

¹⁶¹⁹ Tamtéž.

¹⁶²⁰ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď G. Mohapela z 23. listopadu 1945.

¹⁶²¹ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď R. Rychtrmoe z 26. listopadu 1945.

¹⁶²² NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 22, inv. č. 68.

¹⁶²³ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 15, inv. č. 37.

¹⁶²⁴ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 25, inv. č. 94.

V krátkém období několika týdnů zbývajících do konce války toho ÚV NS již moc stihnout nemohl. Na zásadní reformy NS již čas nezbýval.

Nejprve bylo nutné konsolidovat finanční hospodaření NS. Finanční situace NS byla dle Rychtrmoce ve značně neutěšeném stavu a to přesto, že z členských příspěvků mělo NS příjem přes čtyřicet milionů korun ročně.¹⁶²⁵

Proto se ÚV NS snažil v této věci sjednat nápravu. Sestavil finanční komisi, která zrevidovala hospodaření NS a celou finanční situaci upravila tak, aby NS bylo finančně soběstačné a více peněz se vynakládalo na sociální účely a nikoli na provoz organizace. Když ve funkci ÚV NS končil, mělo NS na účtu v hotovosti podle Rychtrmoce zhruba 11 milionů korun.¹⁶²⁶

Finanční komise sestavila účelný rozvrh vydání s naprostou šetrností ve všech složkách.¹⁶²⁷

Když Rychtrmoc převzal vedení NS, bylo finanční hospodaření vyrovnané. Na účtech bylo přes šest milionů korun a pohledávky u NS ve výši 700 000 K. Na konci března 1945 bylo na účtu NS téměř sedm milionů korun a pohledávky u NS dosáhly milionu korun. Počátkem dubna byly pohledávky splaceny a stav účtu činil k 4. dubnu 1945 plus šest milionů korun.¹⁶²⁸

Velice prudce rostly za Rychtrmocova vedení výdaje, v březnu 1945 na 1 300 000 K, o měsíc později téměř na 1 750 000 K. Přitom v roce minulém a na počátku roku 1945 se pohybovaly mezi 600 000 – 800 000 korunami. Příjmy v lednu činily zhruba 3 750 000 K, v únoru dokonce více než 7 500 000 K a v březnu 3 271 000 K.¹⁶²⁹

I když stále platila zásada, kterou zavedl státní prezident, že za službu národu se neplatí a ÚV ani GT plat nepobírají, jejich činnost pro NS nebyla zcela zdarma. Kromě paušální náhrady za výdaje ve výši 3 000 K měsíčně dostávali ještě další roční paušál ve výši 100 000 K, splatný v měsíčních zálohách ve výši 8 333,40 K. Jen pro srovnání – jeho předchůdce si přišel na polovinu.¹⁶³⁰ O výši ročního paušálu rozhodl přímo Moravec.¹⁶³¹

¹⁶²⁵ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď R. Rychtrmoce z 26. listopadu 1945.

¹⁶²⁶ Tamtéž.

¹⁶²⁷ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart 9, inv. č. 22.

¹⁶²⁸ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart 110, inv. č. 132.

¹⁶²⁹ Tamtéž.

¹⁶³⁰ Tamtéž.

¹⁶³¹ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 111, inv. č. 141.

ÚV NS v rámci prováděných změn v NS zastavil akci Česká rodina a její majetek sloučil s majetkem NS.¹⁶³² Nadále vyvíjela omezeně činnost RZŽ.¹⁶³³ Její činnost se ale zredukovala na péči o několik zahrádkářských kolonií v Praze. Odbor žen pak zřídka uspořádal kurz vaření nebo šití. Pro organizaci s několika miliony členů poněkud skromné. Ministr školství a lidové osvěty ale zvláštní zájem pro rozšiřování činnosti NS neprojevil a teprve před koncem války přišel s rozhodnutím, aby NS alespoň vydávalo vlastní noviny. Vydání již připraveného prvního čísla ale zabránil konec války.¹⁶³⁴

Činnost NS v Pražském a Olomouckém kraji se nepodařilo rozběhnout již vzhledem k blízkému konci války. Pouze v Praze byl jmenován v polovině dubna krajský vedoucí NS a to významný člen ČSV Jan Mareček. Činnost však nikdy nezahájil a jediným jeho počinem bylo podepsání žádosti o přidělení láhve koňaku pro reprezentační účely.¹⁶³⁵ Vše tak vlastně zůstalo prázdným gestem.

Bez konkrétního výsledku skončila i snaha nového ÚV NS vrátit bývalou mládež NS zpět. Moravec sice svůj slib o návratu mládeže do NS splnil a ÚV ještě stihl vydat pokyny k náboru 18. letých, ale celé úsilí vzhledem k rychle blížícímu se konci války vyznělo naprázdno.¹⁶³⁶

Chod úřadoven NS byl od půle března 1945 narušován povoláváním krajských, okresních tajemníků a zaměstnanců na zákopové práce. Rychtrmoc v tomto případě svoji zásadu z ČSV neintervenovat porušil a v mnoha případech za povolané intervenoval, leč většinou neúspěšně.¹⁶³⁷

Místy byl chod NS narušován i svévolnými útoky činovníků NS z oblastí blízko fronty, které se vyskytly prvně počátkem dubna 1945. Rychtrmoc na ně reagoval příkazem, že zakazuje opustit služební místo, pokud nebyla úředně nařízena evakuace. Při evakuaci měli vzít s sebou členskou kartotéku, psací stroje, peněžní hotovost a jiné důležité věci a spisy.¹⁶³⁸

Rychtrmoc jako ÚV NS vcházel ve styk s Gestapem. Důvodem byla zatčení činovníků NS a ÚV se zajímal o důvody jejich zatčení.¹⁶³⁹ Rychtrmoc se dále na

¹⁶³² NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13.

¹⁶³³ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 9, inv. č. 22.

¹⁶³⁴ ABS, f. H – Historický fond, sign. H – 40. Paměti G. Mohapela sepsané ve výkonu trestu v roce 1949.

¹⁶³⁵ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Vupověď J. Marečka z 26. listopadu 1945.

¹⁶³⁶ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 9, inv. č. 22.

¹⁶³⁷ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 28, inv. č. 110.

¹⁶³⁸ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 15, inv. č. 37.

¹⁶³⁹ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 28, inv. č. 110.

Gestapu dotazoval, zdali nejsou proti přijetí nových zaměstnanců do NS nějaké výhrady.¹⁶⁴⁰

Důkazů o Rychtrmocově intervenční činnosti, kterou vykonal jako ÚV NS, je ještě mnohem méně, než kterou vykonal jako ÚV ČSV. Dochoval se pouze jeden důkaz, kdy Rychtrmoc jako ÚV NS intervenoval za manželku svého přítele, plukovního lékaře Jonáka, ohledně lesního hospodářství.¹⁶⁴¹

Rychtrmocovu činnost v NS nelze objektivně zhodnotit, neboť doba devíti týdnů, kterou ve funkci ÚV NS strávil, je velmi krátká.

T. Krejčí telefonicky informoval 15. května 1945 MV, že NS přestalo existovat a nabídl sebe jako likvidátora.¹⁶⁴² Byl odmítnut. Na schůzi zaměstnanců NS byl 16. května 1945 Karel Jilma zvolen předsedou závodního výboru. 24. května 1945 se obrátil na MV s žádostí o provedení likvidace. MV pak byl Jilma jmenován 4. června 1945 likvidátorem.¹⁶⁴³ Likvidace NS byla ukončena v březnu 1946.

3.3. Česká liga proti bolševismu

Další civilní organizací Protektorátu Čechy a Morava, v jejímž čele stáli bývalí generálové čs. armády, byla ČLPB.

Příkaz k založení ČLPB pocházel z německých míst. Na zakládací akci dohlíželi z německého státního ministerstva vedoucí kulturně-politického oddělení Martin Wolf a Anton Zankel. Řízením akce bylo pověřeno MLO a jeho sekční šéf Adolf Leitgeb. Akce získala nový rozměr s podepsáním spojenecké smlouvy mezi Československem a Sovětským svazem 12. prosince 1943. Za iniciátora akce, která měla mít navenek podobu akce spontánní, byl vybrán aktivistický novinář Karel Werner. Wolf se Zanklem rozhodli, že nebude svoláno zvláštní manifestační shromáždění, nýbrž bude využito již naplánované schůze Kuratoria pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě v pražské Lucerně 15. prosince 1943 a jaksí mimochodem zde bude v jejím závěru přednesen Wernerem a generálním referentem Kuratoria MUDr. Františkem Teunerem protest proti uzavření smlouvy mezi ČSR a SSSR a myšlenka či spíše výzva k založení nové

¹⁶⁴⁰ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart 28, inv. č. 112.

¹⁶⁴¹ SOA Praha, f. Mimořádný lidový soud Praha, Ls 1015/45.

¹⁶⁴² NA, f. Ministerstvo vnitra – nová registratura 1939 – 1947 (dodatek sign. E), kart. 12025, sign. E 2110.

¹⁶⁴³ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart 15, inv. č. 37.

organizace. Před plným sálem Lucerny za účasti představitelů okupační moci, protektorátní vlády a dalších významných osobností se tak stalo.¹⁶⁴⁴

Již o dva dny později se konala první schůze přípravného výboru ČLPB v Pressklubu. Zúčastnění měli vyjádřit souhlas s svoláním přípravného výboru ČLPB.¹⁶⁴⁵

Všechny významný protektorátní tisk přinesl 18. prosince 1943 svolání přípravného výboru ČLPB z předešlého dne. V úvodu svolání stojí: „Celý český národ musí se v těchto historických chvílích Evropy postavit jako jeden muž za slavnostní prohlášení svého státního prezidenta dr. Háchy a vlády Protektorátu, kteří jako jediní naši zákonní představitelé protestují proti pokusu neodpovědných emigrantů vydati naši domovinu bolševickému imperialismu. Pamětlivi svého evropského závazku nikdy neuznáme pakt s bolševismem, nýbrž budeme vždy všemi silami bojovati proti zaprodání českých zemí bolševismu. Spolu se svým státním prezidentem a se svou vládou stojíme věrně při Říši, jejíž branná moc dnes jediná zaručuje záchranu evropských národů a jejich kultury.“¹⁶⁴⁶

Dále pak jsou uváděny pohnutky, které vedly k založení ČLPB. Těmi pohnutkami byl protest státního prezidenta a vlády a dojem z velkolepé manifestace české mládeže v Praze dne 15. prosince v Lucerně, kde byly odmítnuty pokusy samozvanců v cizině o zašantročení českých zemí a lidí do rukou bolševismu.¹⁶⁴⁷

Mezi šestnácti podepsanými pod toto prohlášení stojí i jméno div. gen. v.v. Roberta Rychtrmoce a brig. gen. v.v. Bohuslava Kálala.¹⁶⁴⁸ Není náhodou, že všichni podepsaní byli vedoucími činiteli veřejných celoprotektorátních organizací. Dále byli podepsáni např. doc. Dr. Tomáš Krejčí – KV NS, MUDr. František Teuner – generální referent Kuratoria, prof. Rudolf Dominik – pověřenec VOS, Karel Chalupa, pověřenec Sociální pomoci pro Čechy a Moravu, atd..¹⁶⁴⁹

¹⁶⁴⁴ Toman Brod, Moskva, objetí a pouto, Československo 1939 – 1945, Praha 1992, s. 255 – 256.

¹⁶⁴⁵ ABS, Zemský odbor bezpečnosti II, sign. 315 – 153 – 105.

¹⁶⁴⁶ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 200, inv. č. 1269, sign. A 3523/43.

¹⁶⁴⁷ Tamtéž.

¹⁶⁴⁸ Sekretářka MLO Božena Budková, která sháněla signatáře pro podpis pod prohlášení uvedla, že podepsali všichni až na Kálala, byť i někteří další se vzpírali. Moravec prohlásil, že Kálalovi ukáže. ABS, Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 1. Výslech B. Budkové z 6. listopadu 1945.

¹⁶⁴⁹ Tamtéž.

Veřejnost byla dále informována, že k definitivnímu ustavení ČLPB dojde koncem ledna 1944. Zároveň byly vyzvány korporace i jednotlivé osoby, aby se přihlásily za členy ČLPB.¹⁶⁵⁰

Když však prohlášení přípravného výboru vyvolalo v Londýně u exilové vlády ostrou reakci, přišel z Berlína koncem roku 1943 dálnopis na kulturně politické oddělení německého státního ministerstva v Praze, aby se v protektorátu vytvořila „protibolševická instituce“, do jejíhož vedení měli být povoláni významní čeští kulturní a vědeckí činitelé.¹⁶⁵¹

Přípravný výbor ČLPB vyzval 14. ledna 1944 dopisem státního prezidenta, aby se stal členem ČLPB. V dopise nechyběl podpis ani Rychtrmoce a Kálala.¹⁶⁵²

Přípravný výbor ČLPB konal schůze 14. a 17. ledna 1944 za účelem sestavení svolání ČLPB.¹⁶⁵³ Porady skončily fiaskem, když prof. Dr. Miloslav Hýsek a doc. Dr. T. Krejčí označili text svolání za naprosto nevhodný a lidé, kteří byli proti své vůli najmenováni MLO do přípravného výboru ČLPB, se neustále snažili práci v ČLPB vyhnout. Leitgebovi došla trpělivost a členy přípravného výboru si pozval k sobě na ministerstvo. Zde k nim promluvil dost ostře a vyhrožoval, že pokud nepodepíší, bude to Leitgeb považovat za protiněmecký postoj a případně za sabotáž. Svolání nakonec podepsali všichni.¹⁶⁵⁴

¹⁶⁵⁰ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 200, inv. č. 1269, sign. A 3523/43.

¹⁶⁵¹ Tomáš Pasák, Český fašismus 1922 – 1945 a kolaborace 1939 – 1945, s. 274.

¹⁶⁵² AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 200, inv. č. 1269, sign. A 202/44.

¹⁶⁵³ Kamarádství, roč. XIII, r. 1944, č. 2, s. 42.

¹⁶⁵⁴ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti II, sign. 315 – 153 – 105. Výsledné svolání přípravného výboru ČLPB z 17. ledna 1944 ke vstupu do této organizace, pod kterým se tkvěl i Rychtrmocův a Kálalův podpis, mělo následující podobu:

Vážený pane!

Všichni vzdělání a kulturní lidé v Evropě si uvědomují dnes, jaké nebezpečí znamená bolševismus pro všechny mravní i hmotné hodnoty našeho civilizovaného zemědělce. Toto nebezpečí, které hrozí nejen zevně, ale i hlodá také zevnitř na duši méně uvědomělých lidí, sahá na samé kořeny existence českého národa.

Nepochybujeme o tom, že také Vy, jako významná osobnost, jejíž jméno má v našem národě svůj dobrý zvuk a vliv, sdílíte s námi náš názor, že nebezpečí bolševismu je nutno čelit organizovaným odporem celého národa a to bez ohledu na to, jakého je kdo stavu, do jaké společenské třídy náleží, jakého byl dříve přesvědčení a zabýval – li se kdy politickými problémy či nikoliv.

Všichni bez rozdílu musíme se dnes postavit proti bolševickému moru jako jediná obranná zeď a musíme bít na poplach proti nebezpečí, které by nás všechny zničilo a vyvrátilo z kořene celou naši národní existenci.

Prosíme Vás proto, abyste neváhal přihlásit se do řad členů ČLPB, abyste doprovodil tuto svou přihlášku kratičkým prohlášením, které by tlumočilo Váš názor na bolševismus a postavil se tak plnou vahou své osobnosti za akci, která znamená záchranu celého národního bytí.

Zveme Vás současně na ustavující shromáždění ČLPB, která se koná v neděli 23. ledna 1944 v 11 hodin dopoledne v místnostech Pressklubu. S Vaší účastí se určitě počítá. NA, f. Národní rada česká, 1900 – 1949, kart. 299, inv. č. 133.

Na 23. leden 1944 jedenáctou hodinu dopoledne bylo do místností Pressklubu svoláno ustavující shromáždění ČLPB. Pozváni byli jednak členové přípravného výboru ČLPB a předem vyhlédnuté osoby pro funkce v definitivním výboru. Z pozvaných lidí se několik nedostavilo.¹⁶⁵⁵ Přítomní zaujali místa kolem podkovovitého stolu. Schůzi nebyli přítomni ani oficiální hosté, ani diváci, ani zástupci tisku. Shromáždění bylo filmováno Aktualitou a bylo pořízeno několik fotografií.¹⁶⁵⁶

Slova se ujal pověřenec VOS Dominik, který přítomné pozdravil a vyzval šéfredaktora Wenera, aby podal zprávu o činnosti přípravného výboru. Jmenovaný uvedl hlavně, že ČLPB kromě vedení nebude mít žádných pobočných organizací a nebude sama ani svými členy výboru pořádat jakékoliv akce.¹⁶⁵⁷ Werner dále shromážděné uklidnil, že veškerou propagační práci bude provádět VOS. Nebudou se také vybírat žádné finanční prostředky. Na závěr oznámil, že ČLPB bude mít sídlo v paláci Koruna, kde bude také instalována stálá výstavka.¹⁶⁵⁸

Nato se ujal slova znovu Dominik a přečetl jména osob do předsednictva a výboru ČLPB.¹⁶⁵⁹ Předsednictvo tvořily tyto osobnosti: předseda prof. Dr. Josef Drachovský (zároveň předseda NRČ), který původně nebyl nominován ani do výboru, dále I. místopředseda Josef Bartoň z Dobenína (podnikatel), další místopředsedové František Zmeškal (rolník z Nahošovic, místopředseda Moravského svazu zemědělství a lesnictví), Karel Röhlich (předseda závodního výboru Českomoravských strojiren), ani on nebyl původně nominován do předsednictva a doc. JUDr. Josef Kliment (ministrský rada KSP).¹⁶⁶⁰ Kliment ke svému jmenování Röhlichovi řekl, že „je to jedna s dalších Moravcových prasečín.“¹⁶⁶¹

Sestavení předsednictva činilo Leitgebovi značné potíže. Moravec s Leitgebem nejprve navrhli pro funkci předsedy prof. Arnolda Jiráska. K němu se měl z pověření Franka vyjádřit předseda protektorátní vlády. J. Krejčí však hodlal svého přítele Jiráska před touto funkcí uchránit, a tak označil Jiráska za autoritáře, naprosto nevhodného pro funkci předsedy. Předseda vlády tedy navrhl dalšího lékaře, prof. Pelnáře, na němž se všichni shodli. Pelnář měl přesvědčit pro funkci s pověřením Háchy Popelka. Když se Pelnář dozvěděl, že není na Hrad povolán k odborné konzultaci, byl z toho značně

¹⁶⁵⁵ Vskutku asi nejoriginálnější omluvenka přišla od J. Šusty, který prohlásil, že mu v neděli ráno nejede z Hanspaulky trolejbus, tudíž se nemůže dostavit.

¹⁶⁵⁶ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 200, inv. č. 1269, sign. A 201/44.

¹⁶⁵⁷ Budoucnost však ukázala, že tomu bude poněkud jinak.

¹⁶⁵⁸ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 200, inv. č. 1269, sign. A 201/44.

¹⁶⁵⁹ Tamtéž.

¹⁶⁶⁰ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 1535, sign. 225 – 1535 – 4.

¹⁶⁶¹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 4/47, kart. 101, inv. č. 1476.

rozladěn. Frank obvinil J. Krejčího z fiaska, že vláda není schopna nikoho získat. J. Krejčí ale neúspěch svalil na Moravce. Frank tedy nařídil, že do čela ČLPB mají být povoláni bývalí ministři Šádek a Čipera. Předseda vlády s nimi jednal rovněž bez úspěchu.¹⁶⁶² Kandidáty do předsednictva obvolával telefonicky i Werner, ale rovněž neúspěšně.¹⁶⁶³

Našlo se dokonce několik odvážných, kteří členství ve výboru odmítli. Byli to bývalí ministři Jaroslav Kratochvíl a Dominik Čipera, již zmiňovaní prof. Pelnář a prof. Jirásek, rektor Akademie umění Maxmilián Švabinský, prof. Jan Zahradníček, spisovatel František Kožík, starší Synody evangelické církve Josef Křenek, biskup Českomoravské církve Jan Lomos a právník Jaroslav Mellan.¹⁶⁶⁴ Švabinský se omlouval, že právě onemocněl chřipkou. Přednosta kliniky pro ortopedii a dětskou chirurgii Zahradníček ke svému kategorickému NE ještě připojil dotaz, kdy budou otevřeny české vysoké školy.¹⁶⁶⁵ Za nové členy Leitgeb nominoval již zmíněného J. Drachovského a prof. Dr. Františka Vavříka. A tak místo plánovaných 44 členů měl výbor ČLPB jen 36 členů.¹⁶⁶⁶

Röhlich o členech výboru ČLPB prohlásil, že kromě Wenera a Dominika byli všichni zúčastnění obětmi a bylo tak surově a sprostě zneužito jmen slušných lidí.¹⁶⁶⁷

Rychtrmoc nikdy neuvažoval o tom, že by se vyhnul účasti ve výboru ČLPB. Nikdo ho nemusel k účasti ve výboru ČLPB nijak přemlouvat. Svoji účast v této organizaci bral vzhledem ke svým názorům a hodnotám, které zastával, jako samozřejmost. Jeho účast ve výboru ČLPB je tedy celkem logická. Vzhledem k jeho velké pracovní a časové zaneprázdněnosti v ČSV se s ním nikdy do předsednictva nepočítalo.

ÚV ČSV a USBV se ocitli ve společnosti zajímavých lidí. Budu jmenovat pouze některé. Dr. Josef Čihák – prelát a metropolitní kanovník, Dr. Karel Pešek zvaný Kád'ra – vynikající fotbalista, Ing. Otakar Kruliš Randa – generální ředitel Báňské a hutní společnosti, Jan Malypetr – bývalý předseda vlády a senátu, prof. Dr. Josef Šusta – předseda České akademie věd a umění, Václav Talich – šéf opery Národního divadla atd. Ve výboru ČLPB byly zastoupeny všechny obory veřejného života.¹⁶⁶⁸

¹⁶⁶² Dušan Tomášek – Robert Kvaček, *Obžalována je vláda*, Praha 1999, s. 106.

¹⁶⁶³ T. Brod, *Moskva, objetí a pouto*, Československo 1939 – 1945, Praha 1992, s. 256.

¹⁶⁶⁴ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 200, inv. č. 1269, sign. A 202/44.

¹⁶⁶⁵ T. Brod, *Moskva, objetí a pouto*, Československo 1939 – 1945, Praha 1992, s. 256.

¹⁶⁶⁶ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 200, inv. č. 1269, sign. A 201/44.

¹⁶⁶⁷ NA, f. *Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976)*, TNS 4/47, kart. 101, inv. č. 1476.

¹⁶⁶⁸ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 200, inv. č. 1269, sign. A 201/44.

Podle programu se měl dále ujmout slova nový předseda Drachovský. Pro hlasovou indispozici však řeč nepronесl a dal slovo opět Wernerovi. Ten pronесl jako autor připravené provolání ČLPB.¹⁶⁶⁹

Dále předseda oznámil, že dozorem nad spolkovou kanceláří je pověřen Werner. Nato schůzi prohlásil za ukončenou.¹⁶⁷⁰ Pro řadu činovníků byla účast na ustavujícím shromáždění prvním a také posledním příspěvkem k činnosti ČLPB.

Kliment popsal náladu na ustavující schůzi neobyčejně pregnantně: „Na ustavující schůzi panovala smuteční nálada jako na pohřbu, místo bujarého bojového nástupu. Řada účastníků neprojevovala žádnou radost z vystoupení tak nebezpečného a nesmyslného ve chvíli tak nevhodné. Ovšem strach ze stupňovaného policejního tlaku je sem přivedl.“¹⁶⁷¹

Každý z členů výboru ČLPB měl dát k dispozici kratičké prohlášení, které by tlumočilo jeho názor na bolševismus.¹⁶⁷²

Ovšem ani po skončení schůze neustaly pokusy některých členů výboru ČLPB, aby jejich jméno ze seznamu zmizelo. Provolání ČLPB tak vyšlo v novinách až 26. ledna 1944 pouze se jmény členů předsednictva a bez jmen členů výboru ČLPB.¹⁶⁷³ Seznam členů výboru ČLPB byl uveřejněn v denním tisku až 28. ledna 1944.¹⁶⁷⁴ To už konečně Leitgeb nabyl přesvědčení, že všichni funkce přijímají.¹⁶⁷⁵

Veřejnost byla informována, že byl 23. ledna 1944 zvolen rozšířený výbor předsednictva ČLPB, což byla poněkud zavádějící informace, neboť jak již bylo uvedeno, členové výboru a předsednictva byli najmenováni MLO. Veřejnost také nebyla zpravena o tom, že se některým členům podařilo účasti ve výboru či předsednictvu vyhnout, a nebyla informována ani o potížích při sestavování prohlášení.¹⁶⁷⁶

¹⁶⁶⁹ Tamtéž.

¹⁶⁷⁰ Tamtéž.

¹⁶⁷¹ ANM, f. Josef Kliment, kart. 22, inv. č. 619.

¹⁶⁷² AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 200, inv. č. 1269, sign. A 201/44.

¹⁶⁷³ Lidové noviny, roč. LII, č. 25, 26. ledna 1944, s. 3.

¹⁶⁷⁴ Lidové noviny, roč. LII, č. 27, 28. ledna 1944, s. 2.

¹⁶⁷⁵ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 200, inv. č. 1269, sign. A 201/44.

¹⁶⁷⁶ V samotném prohlášení byly v obsáhlém úvodu vypočítány zločiny bolševismu. Dále pak zkráceně: „Český lid, který svými tisíciletými dějinami, svou vyspělou kulturou a civilizací tkví pevně v půdě střední Evropy, nemůže k bolševickému nebezpečí pohlížet lhostejně. To pochopili správně náš státní prezident a jeho vláda. Český lid si je vědom, že v tomto boji jde o jeho bytí a nebytí. Všichni si musíme v těchto osudových chvílích evropské pevniny uvědomit, že jediný, kdo může odvrátit bolševické nebezpečí také od českých hranic, je říšská branná moc. Je proto v našem zájmu, abychom vděčně přijímali ochranu, kterou nám v současných vážných dobách skýtá Říše a abychom ji v jejím boji proti nepřítelům Evropy ze všech sil podporovali. Voláme veškerý český lid do vědomého boje proti bolševismu. Nedejte se zviklat falešnými sliby nepřátelské propagandy ani omyly pobloudilých jedinců

Rychtrmoc a Kálal nebyli jedinými generály, kteří byli členy ČLPB. Mezi řadovými členy byli arm. gen. v.v. Jan Drobny, který se přihlásil 15. března 1944.¹⁶⁷⁷ Omlouval se, že pro oční zákal může přihlášku sepsat pouze obyčejnou tužkou.¹⁶⁷⁸ Brig. gen. v.v. Ladislav Forbelský podal přihlášku do ČLPB v březnu 1944.¹⁶⁷⁹ Do přihlášky neuvedl žádné důvody, proč do ČLPB vstoupil.¹⁶⁸⁰ Brig. gen. v.v. Karel Rausch vstoupil do ČLPB v březnu 1944.¹⁶⁸¹ Do kolonky přihlášky, z jakých pohnutek se hlásí do ČLPB, uvedl: „Bolševismus znamená zničení evropské kultury. Pro náš národ český, jenž stojí mezi slovanskými národy na nejvyšším stupni kultury, znamená bolševismus zničení této vysoké národní kultury a zánik jeho samého jako národa kulturního.“ Rausch se přihlásil proto, že s provoláním ligy plně souhlasil a vstup považoval za svoji národní povinnost.¹⁶⁸² Rausch podpořil boj proti bolševismu veřejně alespoň písemně a to svým článkem „Český lid proti bolševismu“, který vyšel v Lidových novinách 25. dubna 1944.¹⁶⁸³ Brig. gen. v.v. Václav Kuneš podal přihlášku do ČLPB 19. února 1944.¹⁶⁸⁴ Do přihlášky jako pohnutku pro své členství uvedl: „Myslíci člověk nemůže naprosto v ničem souhlasit s proradným a úkladným bolševismem.“¹⁶⁸⁵ Členem ČLPB byl i mjr. gšt. v.v. Gustav Mohapel.¹⁶⁸⁶

Ani u jednoho z generálů i Mohapela, s výjimkou Rychtrmoce a Kálala, nebyl nalezen žádný důkaz, který by svědčil o tom, že by kdokoliv z nich vykonával nějakou iniciativu v ČLPB nebo pro ligu. S největší pravděpodobností bylo podání přihlášky jejich jediným příspěvkem.

Na vznik ČLPB 13. února 1944 zareagoval Pavel Svatý (Prokop Drtina) ve své rozhlasové úvaze: „Selžou-li představitelé českého veřejného života nebo dokonce učiní něco, co Němcům přímo slouží, musí se s jejich proviněním národ vypořádat stejně, jakoby trestal provinění řadového vojáka.“¹⁶⁸⁷

mezi námi. Nedejte se zastrašit hrozbami ani zlomit pochybnými porážkami. Věřte s námi, že Evropa poznala včas bolševické nebezpečí a že jej nakonec odrazí spojeným vypětím svých sil pod záštitou statečné německé branné moci. Vítězství patří německým zbraním a Nové Evropě.“ Lidové noviny, roč. LII, č. 25, 26. ledna 1944, s. 3.

¹⁶⁷⁷ ABS, f. Z – Mapy zpráv zpracovávaných Studijním ústavem ministerstva vnitra, sign. Z – 6 – 351.

¹⁶⁷⁸ Kamarádství, roč. XIII, č. 4, duben 1944, s. 57.

¹⁶⁷⁹ SOA Praha, MLS Praha, LS 339/45, poř. č. 1/6. Výpověď L. Forbelského z 19. května 1945.

¹⁶⁸⁰ SOA Praha, MLS Praha, LS 339/45, poř. č. 1/11. Výpověď L. Forbelského z 15. listopadu 1945.

¹⁶⁸¹ NA, f. Národní rada česká 1900 – 1949, kart. 300, inv. č. 133.

¹⁶⁸² AHMP, f. Trestní řízení podle malého dekretu, sign. 36 – 18603.

¹⁶⁸³ Tamtéž.

¹⁶⁸⁴ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti II, sign. 315 – 104 – 106.

¹⁶⁸⁵ ABS, f. Moravec Emanuel, sign. 39 – 70 – 1.

¹⁶⁸⁶ Tamtéž.

¹⁶⁸⁷ T. Brod, Moskva, objetí a pouto, Československo 1939 – 1945, Praha 1992, s. 260.

O tři dny později na založení ČLPB odpověděl rovněž ministr zahraničí Jan Masaryk v rozhlasovém vysílání do Čech. „U nás doma také před několika dny založili Ligu proti bolševismu a vidím tam jména, která tam neměla být. S těmi strašpytli to dopadne stejně jako s podpisovateli někdejšího německo-italsko-japonského paktu proti kominterně.“¹⁶⁸⁸

ČLPB nebyla spolkem, nýbrž volnou organizací *praeter legem*, jejímiž duchovními otci byli E. Moravec a K. H. Frank. Její ustavení nebylo povoleno žádným správním úřadem.¹⁶⁸⁹ Hlavní činností ČLPB bylo pořádání protibolševických přednášek, manifestací a schůzí. Řečníci se střídali z řad osobností politického, vědeckého, kulturního, sportovního prostředí, dále i aktivističtí novináři, dělníci a občané Sovětského svazu se zkušenostmi se sovětským rájem atd.

U české veřejnosti založení ČLPB zvláštní zájem nevyvolalo.¹⁶⁹⁰ Nejhojněji navštívenými akcemi, které pořádala ČLPB, byl projev Klimenta a Moravce před 20 000 účastníky v Prostějově.¹⁶⁹¹ Projev Huga Tuskányho si v Moravských Budějovicích přišlo vyslechnout 18 000 lidí.¹⁶⁹² Pochopitelně účast byla dobrovolně povinná a z případné neúčasti mohly vzniknout určité nepříjemnosti, které hodlal málokdo riskovat. Projevu Moravce v Pelhřimově si málokdo všimal. Během jeho projevu nabyl nezájem účastníků přímo provokativního rozměru, když mnoho shromážděných se za hlasitého hovoru procházelo po náměstí sem a tam a ministra vůbec neposlouchalo. A když začalo drobně pršet, mnoho lidí manifestaci opustilo.¹⁶⁹³

Do 8. února 1945 uspořádala ČLPB na 231 veřejných manifestací. Nutno ovšem dodat, že mnohdy se značnými obtížemi, neboť třeba v Pardubicích odmítli místní předsedové Svazu zemědělství a lesnictví, odborů i sociální pomoci na shromáždění vystoupit, a tak nakonec musel vystoupit bývalý příznivec Vlajky, který byl již jako poslední záchrana použit vícekrát. Projev v Náchodě nechtěl nikdo přednést, a tak se mluvilo do mikrofону, který byl umístěn za kulisami.¹⁶⁹⁴

Rychtrmoc se akcí pořádaných ČLPB jako řečník nezúčastňoval. Bránilo mu v tom velké časové a pracovní zaneprázdnění v ČSV. Pasivně jako posluchač měl

¹⁶⁸⁸ Jan Masaryk, *Volá Londýn*, Praha 1990, s. 201.

¹⁶⁸⁹ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 1535, sign. 225 – 1535 – 4.

¹⁶⁹⁰ Jan Gebhart – Jan Kuklík st., *Velké dějiny zemí Koruny české*, díl XV.b 1938 – 1945, Praha – Litomyšl, 2006, s. 366.

¹⁶⁹¹ Této akce se měl zúčastnit i Rychtrmoc. Informace není ověřitelná z více zdrojů. Na fotografiích ale Rychtrmoc chybí.

¹⁶⁹² NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 1535, sign. 225 – 1535 – 4.

¹⁶⁹³ Detlef Brandes, *Češi pod německým protektorátem*, Praha 2000, s. 349 – 350.

¹⁶⁹⁴ Tamtéž. s. 349.

navštívit dle svědectví Wenera několik přednášek, které pořádala ČLPB v sále Městské knihovny v Praze v roce 1945.¹⁶⁹⁵ Jisté je však pouze to, že se zúčastnil setkání ČLPB v Praze v Lucerně k jejímu prvnímu výročí založení, konaném 21. ledna 1945.¹⁶⁹⁶ Při této příležitosti byl přečten seznam nově rozšířeného výboru ČLPB, který teď čítal 61 osob. V seznamu nechybělo samozřejmě ani Rychtrmocovo a Kálalovo jméno.¹⁶⁹⁷ Všechna jména členů rozšířeného výboru pak vyšla na druhý den v denním tisku.

Ohledně vstupu do ČLPB proběhla debata mezi Rychtrmocem a Forbelským. Z debaty vzešlo, že do ČLPB nevstoupí ČSV jako celek, nýbrž pouze jeho vedení, tedy kromě Rychtrmoe ještě jeho první zástupce Forbelský, neboť výzvě ke vstupu bylo nutno podle Rychtrmoe vyhovět. Zároveň bylo dohodnuto, že je potřebné, aby se do ligy přihlásilo více členů ČSV, neboť existovala obava, že bojkot ČLPB by mohl vzbudit demonstrační dojem a mohl by být použit okupanty jako záminka k zásahu proti svazu nebo jeho členům.¹⁶⁹⁸

Rychtrmoc tak všechny členy ČSV vyzval, aby zaslali své přihlášky, které obdrželi od ČSV do ČLPB, neboť ČLPB je místem, kde se podle Rychtrmoe soustřeďuje v Čechách a na Moravě boj proti bolševismu.¹⁶⁹⁹ Na členy svazu nebyl vedením činěn nátlak. Do ligy tak mohli vstoupit podle svého uvážení, vedení však vstup doporučovalo.¹⁷⁰⁰

Kromě manifestací pořádala ČLPB od června 1944 tzv. závodní srazy, kde její agitátoři a řečníci chodili za dělnictvem až na pracoviště. Za jednu přednášku nabízela ČLPB rétorům 500 korun.¹⁷⁰¹

Nejvíce navštívenou akcí ČLPB byla propagandistická výstava „Bolševismus nikdy!“, pořádaná v pavilonu Myslbek v Praze Na Příkopě. Jako tisíce návštěvníků byl uvítán, a to zřejmě nikoliv náhodou, ředitel Fíla, člen ČSV, který hned připraveným novinářům poskytl projev v duchu ČLPB.¹⁷⁰²

Výstavu si nenechal ujít pochopitelně ani Rychtrmoc. I když výstava sloužila propagandistickým účelům Třetí říše v boji ke konečnému vítězství, měla jedno pozitivum. Po výstavě Sovětský ráj, pořádané v roce 1942, to byla další akce, kde byly

¹⁶⁹⁵ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/ 45, kart. 6, inv. č. 33, poř. č. 4.

¹⁶⁹⁶ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 333, sign. 114 – 334 – 1.

¹⁶⁹⁷ SOA Praha, f. Mimořádný lidový soud Praha, Ls 437/48, Nebeský Josef, Fousek Jan, Krejčí Tomáš.

¹⁶⁹⁸ SOA Praha, f. Mimořádný lidový soud Praha, Ls 256/45, Forbelský Ladislav.

¹⁶⁹⁹ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 1162, sign. IV P 1944 – 5.

¹⁷⁰⁰ SOA Praha, f. Mimořádný lidový soud Praha, Ls 256/45, Forbelský Ladislav.

¹⁷⁰¹ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 1535, sign. 225 – 1535 – 4.

¹⁷⁰² Tamtéž.

opět odhaleny a připomenuty zločiny stalinismu. Stalinismus však ČLPB příliš vulgarizovala a spojovala se sionismem.

Kromě této velké výstavy byla ještě menší stálá výstava v místnostech ČLPB.¹⁷⁰³

Výstava se však celkově minula účinkem, neboť český národ ve většině spojoval příchod Rudé armády s velkou nadějí pro budoucnost.¹⁷⁰⁴

ČLPB dále doslova zasypávala tisk svými „ověřenými“ zprávami o poměrech v Sovětském svazu. Zprávy bylo možné poznat podle úvodní šifry „pb“. Jednoduché nadpisy zněly asi takto: „Židé a bolševismus“, „Podvod s pionýrem práce – rozhovor se Stachanovem“ atp.. Propagační materiály byly získávány od válečných zajatců či přeběhlíků a po cenzuře, která zkoumala jejich obsah a vhodnost, byly dodávány ČLPB přímo z Berlína.¹⁷⁰⁵

Zprávy ČLPB však bral málokdo vážně. Češi stále brali na lehkou váhu úpěnlivá varování okupantů a zesměšňovali jejich hrozby.¹⁷⁰⁶ Český lid zůstal v drtivé většině vůči protibolševické propagandě naprosto lhostejný.¹⁷⁰⁷ Naopak zesměšňoval plakát „Zachvátí – li tě, zahyneš“, který znázorňoval planoucí oblohu nad Hradčany, po kterých se sápal bolševický pařát, vzkazy: „My se nebojíme, my tam nebydlíme.“ „Na Hradě, po kterém sahá ruka, sedí tak jako tak Němci.“¹⁷⁰⁸

ÚV ČSV vyjádřil roztrpčení nad tím, že „velmi cenné zprávy ČLPB vydávané k poučení našich lidí mnoho lidí sotva čte a je škoda masy červeného papíru“ (na něj byly zprávy ČLPB tištěny – pozn. aut.). Rychtrmoc proto navrhol, aby každému vysílání zpráv v rozhlase předcházela krátká, vhodná přednáška např. „Co nového je v sovětském ráji“, a působit tak uvedenými příklady na naše ženy, mládež. „I inteligenti by si možná nedělali žádné iluze s odporem by se otráslí. Zvláště na noc by byla asi čtvrt hodinová přednáška před usnutím, přednesená výborným přednášečem s mohutným mužským hlasem, nejlepším semínkem našemu lidu k přemýšlení o realitě bolševismu a jeho následcích.“¹⁷⁰⁹ Tento svůj návrh přednesl na zasedání poradního sboru ČSV 22. září 1944 a o pět dní později zaslal Moravcovi.¹⁷¹⁰

¹⁷⁰³ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 1535, sign. 225 – 1535 – 4.

¹⁷⁰⁴ Toman Brod, Moskva, objetí a pouto, Československo 1939 – 1945, Praha 1992, s. 413.

¹⁷⁰⁵ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 1535, sign. 225 – 1535 – 4.

¹⁷⁰⁶ Toman Brod, Moskva, objetí a pouto, Československo 1939 – 1945, Praha 1992, s. 413.

¹⁷⁰⁷ Tamtéž, s. 259.

¹⁷⁰⁸ Tamtéž, s. 413. Problematiku, proč protibolševická agitace nenašla u českého obyvatelstva odezvu, shrnul T. Brod, Moskva, objetí a pouto, Československo 1939 – 1945, s. 374 – 419.

¹⁷⁰⁹ ABS, Zemský odbor bezpečnosti II, sign. 315 – 153 – 105.

¹⁷¹⁰ NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13.

Rychtrmoc zůstal zarytým odpůrcem bolševismu až do samého konce války. Žádné vystřízlivění jako u mnoha dalších se s blížícím koncem války nekonalo. O faktu, že ve věty proti bolševismu, obsažené v jeho projevech skutečně věřil, že upřímně doufal ve vítězství Říše, svědčí soukromý dopis Marii Antlové, v němž na konci dubna 1945 píše: „Doufám plně v německou armádu a prosím Boha, aby bolševici sem nepřišli, neboť to by byla bída, hlad, popravy a robota nejhoršího druhu. Vedu nyní vedle ČSV i NS. Doufám, že dosáhneme, aby většina Čechů mladých i starých stala se našimi členy. Jsme jedinou oporou naší vlády, která musí být v zájmu budoucnosti pevná.“¹⁷¹¹

Ke vstupu do ČLPB se agitovalo výzvami v tisku i doporučenými dopisy. Příhlášky různých osob, zvláště těch veřejně známých, byly otiskovány v novinách.¹⁷¹²

Aby ovšem mohla ČLPB organizačně vůbec fungovat, museli být do jejího aparátu zapojeni činovníci VOS, která před vznikem ČLPB tuto činnost vlastně také vykonávala.¹⁷¹³

Duší ČLPB nebyli ani tak její činovníci jako spíše zaměstnanci. A to především generální tajemník Karel Korp, tiskový šéf tajemník Vilém Nejedlý (dřívější redaktor tiskovin společnosti Tempo) a zvláště horlivý řečník na podnicích ČLPB Jiří Zavřel. Zmínění pánové se často rádi kryli autoritou činovníků ČLPB.¹⁷¹⁴

Ani v ČLPB nechyběli činovníci, kteří se zapojili do aktivit Říši nepřátelských. Předseda ČLPB J. Drachovský byl 2. října 1944 zatčen Gestapem. Dne 21. ledna 1945 byl do čela ČLPB postaven Antonín Liška.¹⁷¹⁵

Po Květnové revoluci byly kanceláře ČLPB zapečetěny. Později byly místnosti bez vědomí policejního ředitelství odpečetěny na žádost ministerstva pro vnitřní obchod, které mělo zájem o místnosti a kancelářské vybavení.¹⁷¹⁶

ČLPB byla ve smyslu § 3, odstavec 2 retribučního dekretu zařazena mezi jiné fašistické organizace podobné povahy.¹⁷¹⁷ Čelní představitelé ČLPB se pak zpovídali za svoji činnost před Národním soudem.

¹⁷¹¹ ABS, Odbor politického zpravodajství ministerstva vnitra, sign. 2M: 12552.

¹⁷¹² NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 1535, sign. 225 – 1535 – 4.

¹⁷¹³ Tamtéž.

¹⁷¹⁴ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 1535, sign. 225 – 1535 – 4.

¹⁷¹⁵ Český antifašismus a odboj, s. 50.

¹⁷¹⁶ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 355.

¹⁷¹⁷ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), kart. 2, inv. č. 17.

4. AKTIVISTIČTÍ NOVINÁŘI

V rámci aktivistických novinářů existovala stavovská skupina bývalých armádních důstojníků, která se zabývala psaním analýz a komentářů k válečným událostem a souhrnných týdenních zpráv z bojiště pro český protektorátní tisk v proněmeckém duchu. Všeobecně známým je plk. gšt. v.v. Emanuel Moravec,¹⁷¹⁸ který se však psaní článků vztahujícím se k válečnému dění na frontách musel vzhledem k zaneprázdněnosti kvůli činnosti ministra protektorátní vlády vzdát počátkem roku 1942 a věnoval se příležitostně pouze článkům s politickým tématem. Český lid ovšem nebyl o zprávy, analýzy a komentáře o vývoji na frontách připraven, neboť za Moravce byla nalezena adekvátní náhrada, brig. gen. v.v. Václav Kuneš a mjr. gšt. v.v. Gustav Mohapel.

4.1. Václav Kuneš

4.1.1. Služba v rakousko-uherské a čs. armádě

Václav Kuneš se z typologie vojenských důstojníků liší tím, že zpočátku neuvažoval o dráze profesionálního vojáka a ani neměl k výkonu tohoto povolání rodinný vzor. Narodil se 22. srpna 1889 v Holicích.¹⁷¹⁹ Otec byl pekařem a děd truhlářem.¹⁷²⁰ V roce 1907 odmaturoval na vyšší státní reálce v Pardubicích s vyznamenáním a o tři roky později úspěšně dokončil pojistnou techniku a kurz pro vědy obchodní na ČVUT v Praze. Hned poté nastoupil službu jednorozhodního dobrovolníka. Po absolvování všeobecné základní vojenské služby a školy pro důstojníky v záloze byl jmenován šikovatelem a důstojnickým čekatelem v záloze. Poté vykonával civilní zaměstnání až do mobilizace. Od poloviny srpna 1914 do zranění o měsíc později se účastnil bojů v Haliči jako velitel čety. Do služby v poli se vrátil až v polovině dubna příštího roku opět do Haliče, nejprve jako velitel čety, poté jako velitel zákopnického oddílu. Zde byl povýšen k 1. květnu 1915 na por. v záloze. Jeho návrat do pole trval jen o něco více než tři měsíce. V druhé polovině července byl opět raněn a do pole se byl schopen vrátit až v druhé polovině března 1916. Ani jeho třetí

¹⁷¹⁸ K činnosti Emanuela Moravce jako žurnalisty blíže Josef Vytlačil, Emanuel Moravec (1893 – 1945), diplomová práce, FF UK 1993.

¹⁷¹⁹ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, kvalifikační listina Václava Kuneše.

¹⁷²⁰ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 3/46, kart. 11, inv. č. 200, poř. č. 11.

služba v poli, tentokrát na italské frontě, nebyla příliš dlouhá, neboť 7. srpna téhož roku byl u Gorice zajat.¹⁷²¹

V zajateckém táboře se pilně učil italsky. Přihlášku do legií podal v polovině března 1918 a od 27. dubna 1918 nastoupil službu v italské legii v hodnosti por. Nejprve velel do poloviny června kulometné četě, pak krátce tři týdny velel oddílu minometů. Od počátku července do poloviny srpna 1918 byl velitelem oddílu zákopníků a zároveň vedl výcvik zákopníků. Od poloviny srpna do konce září 1918 sloužil v poli jako velitel zákopníků 33. pěšího pluku u Doss' Alto. Od počátku října do 5. listopadu 1918 byl s praporem v zázemí. Zde byl v polovině října povýšen na npor. v záloze. Od 6. listopadu 1918 až do odchodu divize z Itálie byl velitelem ženijní roty a parku 7. pěší divize. Zde byl k 1. prosinci 1918 povýšen na kpt. v záloze.¹⁷²²

Po přesunu do republiky byla divize dislokována na Slovensku. Za boj s jednotkami Bély Kuhna v červnu 1919 byl osobně dekorován gen. Mittelhauserem Čs. válečným křížem. Po skončení bojů na Slovensku v armádě zůstal jako profesionální důstojník. V prvních letech služby v čs. armádě vystřídal několik různých funkcí. V letech 1919 – 1922 absolvoval s ročním přerušením, když ve školním roce 1920 – 1921 byl pomocným profesorem školy pro důstojníky, válečnou školu v Praze s prospěchem velmi dobrým. Po jejím absolvování byl jmenován mjr. gšt. s pořadím od 1. září 1916 a jeho specializací se stala štábní služba. Nejprve dva roky sloužil jako náčelník štábu 10. divize v Banské Bystrici. Zde byl povýšen mimo pořadí na pplk. gšt. V posledním čtvrtletí roku 1924 vystřídal několik štábní funkcí v hlavním štábu a k novému roku 1925 byl jmenován vojenským atašé v Římě. Zde setrval skoro pět let. Zde byl také v roce 1929 povýšen na plk. gšt. Po návratu do republiky byl téměř rok do konce září 1930 zástupcem velitele 32. pěšího pluku „Gardský“ v Košicích a poté dva roky podnáčelníkem štábu ZVV v Bratislavě. Od poloviny října 1932 sloužil dva roky jako velitel 17. pěšího pluku v Trenčíně. V roce 1934 absolvoval kurz pro vyšší velitele v Praze s prospěchem dobrým v pořadí jako 8. z 24. Od poloviny října 1934 do konce dubna 1938 byl náčelníkem ZVV v Bratislavě. Zde byl jmenován brig. gen. s pořadím od 1. července 1935. Od počátku roku 1938 ale funkci nevykonával pro nemoc. Počátkem května 1938 byl přemístěn k ZVV v Praze coby velitel linie opevnění na levém břehu Vltavy. Za zářijové mobilizace velel skupině 4. obranného pásma mezi Slapy a Třeboní. Podléhala mu zesílená divize o čtyřech plucích a dvě telegrafní rotý.

¹⁷²¹ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, kvalifikační listina Václava Kuneše.

¹⁷²² Tamtéž.

Po demobilizaci jej čekal návrat k ZVV v Praze. Koncem dubna 1939 byl poslán na dovolenou a v rámci likvidace armády byl přeložen do výslužby.¹⁷²³

Kuneš byl skoro po celou dobu své služby v čs. armádě ať již ve službě u jednotky, nebo ve štábu, hodnocen velmi dobře až výtečně. Oceňovány byly jeho vlastnosti, především píle, intenzivní zájem o práci a sebevzdělávání. Zároveň si ale již v první polovině dvacátých let nadřízení všimli jeho povahy, kterou označili jako poněkud suchopárnou, samotářskou, pochmurnou, podrážděnou a podezřívavou. „Nepřeje jiným, ale sobě též ne“, je uvedeno ve kvalifikační listině. Přesto ovšem jeho kladné hodnocení vysoce převyšovalo jeho zápory. Podle velitele válečné školy plk. Jameta se Kuneš „vyznačoval naprostou svědomitostí a výjimečnými pracovními schopnostmi, které se druží s jeho rychlým porozuměním a rozhodováním. Schází mu ale obrazotvornost a originalita myšlenky. Za dobrého vedení ale dělá znamenité práce, přesné a jasné.“ Podle náčelníka ZVV v Bratislavě plk. Pichona Kunešovy taktické koncepce se vyznačovaly důkladnou přípravou provedení, scházela jim ale smělost a originalita. Jako atašé byl hodnocen výtečně.¹⁷²⁴ Kuneš byl činný i publicisticky. V roce 1936 vydal vlastním nákladem knihu „Sbor a divize v útočném boji“, která byla používána MNO jako učební příručka na válečné škole a intendantní škole i při různých kurzech pro aktivní i záložní důstojníky.¹⁷²⁵ Publikace byla příznivě hodnocena i nadřízeným arm. gen. Josefem Votrubou.¹⁷²⁶

Zlom v Kunešově vojenské kariéře znamenal červenec roku 1937, kdy onemocněl patrně z naprostého přepracování. Zemský vojenský velitel arm. gen. Josef Votruba v roce 1936 o Kunešovi v hodnocení napsal: „Naprosto spolehlivý a diskrétní, příslovečná píle, svědomitost, přesnost a důkladnost. K představeným loajální, upřímný, korektní a velice taktí. K podřízeným sice upřímný, ale spravedlivý a vždy pohotový podporovat a pomáhat v tísní. Velmi vážný, uzavřený, těžce přístupný – téměř samotář. Nemá žádných škodlivých sklonů a návyků. Celkově se svou povahou hodí pro službu vynikajícím způsobem. Má velmi dobré nadání, výtečnou paměť, přesný, rychlý, postřeh okamžitý, usuzuje logicky a rychle a správně a tak i rozhoduje. Všeobecné vzdělání velmi dobré. Má široké taktické a administrativní vojenské vědomosti a je vojensky literárně činný. Je stále velmi dobře orientován a všech aktuálních otázkách.

¹⁷²³ Tamtéž.

¹⁷²⁴ Tamtéž.

¹⁷²⁵ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 3/46, kart. 11, inv. č. 198, poř. č. 8. Výpověď V. Kuneše z 5. února 1946.

¹⁷²⁶ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, kvalifikační listina Václav Kuneš.

V celku jsou jeho intelektuální a teoretické znalosti velmi dobré. Nemocný nebyl, je sice útlé konstituce, ale přece vytrvalý, přemáhaje se vyskytující nesnáze silnou vůlí. Bezvadného vzhledu a péče o zevnějšek. Má vynikající schopnost pro výchovu a výcvik podřízených k práci, důkladnosti a přesnosti, v první řadě je vzorným příkladem. Jako náčelník ZVV osvědčil se výtečně a zasluhuje si neomezené důvěry. Je upotřebitelný jako vedoucí zvláštních misí v cizině, na vedoucích místech v hlavním štábu a MNO, kde je třeba organizačních schopností a pracovní vytrvalosti. Pro velení divize velmi způsobilý. Kvalifikační stupeň výtečný.“ Náčelník hlavního štábu arm. gen. Ludvík Krejčí ale kvalifikaci snížil na velmi dobrou, neboť u něho nepozoroval žádných nadprůměrných schopností a generální inspektor arm. gen. Jan Syrový souhlasil s hodnocením L. Krejčího.¹⁷²⁷

Další rok v kvalifikaci ale Votruba napsal: „Smysl pro povinnost, iniciativu a odpovědnost měl kdysi velmi vyvinuté, jsou od nedávna ve znatelném a rostoucím úpadku. Je pasivní, váhavý a nerozhodný. Odpovědnosti, kterou nese, se vyhýbá. Je sice velmi pracovitý, ale bez kladných výsledků. Práci podřízených a součinnost spíše brzdí. Je nedůvěřivý, nedůtklivý a chorobně náladový. Chce ve své nedůvěřivosti zdolat vše sám, k čemuž mu síly nestačí, a je proto skleslý a přepracovaný. Je velice citlivý a ctižádostivý. Vůči svému okolí uzavřený a nepřístupný, hypochondr, samotář a pesimista. V celku se pro svou službu hodí málo. Je sice velmi nadaný a má dobrou paměť, duševně se však stává těžce ohebným, pracuje pomalu a rozhoduje se těžce s nepřiměřenou potřebou času a duševní námahy. Všeobecné vzdělání je velmi dobré. Byla patrná snaha o zvýšení všeobecného i vojenského vzdělání. Vojenské teoretické vědomosti jsou velmi dobré a obsáhlé. Intelektuální vlastnosti a teoretické znalosti jsou v celku velmi dobré. Nemocným nebyl, je však velmi chatrného zdraví a fyzicky méně odolný. Uminěně se zdráhá podrobit se řádnému léčení. Duševně žije ve stálé depresi. Je přesvědčen, že mu je ubližováno a trpí náznaky stihomamu. Nemá žádnou zálibu v tělesných cvičeních. Péče o vzhled a zevnějšek je bezvadná. Jeho vliv na podřízené začíná být při jeho duševním stavu spíše nepříznivý a jen jejich smysl pro kázeň zabraňuje poruchám v součinnosti a životě štábu. K řízení štábu ZVV je při nynějším rozsahu agendy ještě vyhovující, pro funkci náčelníka štábu armády je toho času neschopný. Upotřebitelnost není toho času žádná.“ Od počátku srpna 1937 začal značný

¹⁷²⁷ Tamtéž.

sestup kvalit popisovaného a na tom je popsán stavěn. Do srpna kvalifikační stupeň velmi dobrý, poté dobrý. Krejčí i Syrový souhlasili s kvalifikací dobrá.¹⁷²⁸

Po několikaměsíčním léčení se Kuneš sice vrátil do služby jako velitel linie opevnění na levém břehu Vltavy, je ale patrné, že zcela vyléčen nebyl a do dřívější pohody před onemocněním se nevrátil. Zemským vojenským velitelem arm. gen. Sergejem Vojcechovským byl hodnocen takto. „Ve službě byl poměrně nedůtklivý a náladový. Citlivý a ctižádostivý, vůči svému okolí uzavřený a nesnášenlivý. V celku se pro svou službu hodí dobře. Dobrá paměť, pracuje pomalu, puntičkář. Zdá se, že není duševně stálý. Všeobecné vzdělání a vojenské teoretické vědomosti velmi dobré. Má značnou snahu po zvýšení všeobecného a vojenského vzdělání. V celku jsou intelektuální vlastnosti a teoretické znalosti dobré. Tělesná způsobilost průměrná. Dal najevo velkou snahu, práci přímo vyhledával. Práci, která mu byla svěřena, vykonal dobře. Na samostatné místo nedoporučuji stejně jako k velení vyšší jednotky nebo zastávání vyšší funkce. Kvalifikační stupeň dobrý.“ Náčelník hlavního štábu a generální inspektor s hodnocením souhlasili.¹⁷²⁹

Za záříjové mobilizace byl velitelem skupiny 4. obranného pásma mezi Slapy a Třeboní. Podléhala mu zesílená divize o čtyřech plucích a dvě telegrafní čety. Podle hodnocení se jako velitel osvědčil velmi dobře.“¹⁷³⁰

Za svoji vojenskou službu obdržel Kuneš následující vyznamenání: 1921 Mezispojenecká medaile vítězství, 1922 Revoluční medaile, 1925 Pamětní medaile města Říma pro bojovníky a téhož roku jmenován čestným členem Academia internazionale di Lettere e Science v Neapoli, 1928 Pamětní medaile Velké války, 1928 Pamětní medaile sjednocení Itálie, 1930 Komandérský kříž italského řádu S. S. Maurizio e Lazuro, 1930 rytířský kříž Řádu čestné legie, uděleny důstojnické palmy francouzské akademie 1923, 1937 Řád Rumunské hvězdy III. třídy.¹⁷³¹

4.1.2. Veřejná a žurnalistická činnost

V rámci likvidace armády byl přidělen v polovině září 1939 na MF do revizního odboru, kde pracoval až do 1. dubna 1941, kdy byl jako legionář předčasně penzionován. Po odchodu do penze se zabýval překladem knih nepolitického obsahu z

¹⁷²⁸ Tamtéž.

¹⁷²⁹ Tamtéž.

¹⁷³⁰ Tamtéž.

¹⁷³¹ Tamtéž.

italského jazyka. Přeložil jich deset, z toho čtyři vyšly tiskem. Nejznámějšími jeho překlady byly pohádka Modráček a Verdiho životopis.¹⁷³² Veřejně činný nebyl, byl ale členem ČSSN již od roku 1939.¹⁷³³ Dále byl členem syndikátu českých spisovatelů.¹⁷³⁴

V roce 1942 začal sepsovat knihu za účelem publikování, která měla nést název „Tři válečná léta“. Práce obsahovala 24 kapitol a jde v podstatě o rozšířený kompletní souhrn situačních zpráv z fronty. Kniha byla psána vojensky odborně. Styl textu přesně odpovídá týdenním přehledům o vývoji na frontách, jak ho podávaly noviny. Text byl místy doplněn mapkami. Obsah je zahrocen pochopitelně proti nepřátelům Říše a zejména proti bolševismu. Místy a zejména na konci kapitol se nachází propagandistické konstatování či výzva. Rozsah knihy čítal 250 strojopisných stran. Její autor nepřidal žádné komentáře, jedná se o holý výčet bojů, ztrát, počtu nasazených, postupu atd. Jen zřídka je věnována pozornost zahraniční politice v době války. Místy jsou rekapitulovány vnitřní události např. v Jugoslávii. Menší rozsah je věnován událostem na moři. K jednotlivým tažením vždy předchází podkapitola o příčinách války, která vždy obsahuje zdůvodnění útoku, někde poměrně obsáhle, jako v případě útoku na SSSR.¹⁷³⁵

Kuneš k této své knize po válce uvedl, že o její vydání neusiloval, ani vydání nevymáhal. Naopak po přečtení strojopisu její vydání začal brzdit pod záminkou, že text potřebuje doplnit o další prameny. Byl to Orbis, který naléhal, aby kniha co nejdříve vyšla. Přiznal, že kniha byla napsána ve smyslu říšském a že některé její části mohly vzbudit nepříznivý dojem u českého obyvatelstva. Kniha prošla cenzurou jen do strany 90.¹⁷³⁶ Po porážce u Stalingradu ale vydavatelství na vydání knihy ztratilo zájem a kniha proto nevyšla.

Na jaře 1943 byl povolán úřadem práce za účelem pracovního nasazení. Nejprve při výslechu uvedl, že nebyl po zdravotní prohlídce uznán způsobilým pro pracovní nasazení.¹⁷³⁷ Při pozdějším výslechu ale svoji výpověď změnil v tom smyslu, že uznán způsobilým byl. Kuneš tvrdil, že svolil se psaním článků proto, aby se vyhnul

¹⁷³² NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 3/46, kart. 11, inv. č. 194, poř. č. 1. Výpověď V. Kuneše z 12. září 1945.

¹⁷³³ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 296, sign. 114 – 298 – 5

¹⁷³⁴ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 3/46, kart. 11, inv. č. 194, poř. č. 1. Výpověď V. Kuneše z 12. září 1945.

¹⁷³⁵ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 3/46, kart. 12, inv. č. 212, poř. č. 28.

¹⁷³⁶ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 3/46, kart. 12, inv. č. 215, poř. č. 33. Tvzení, že celá kniha prošla cenzurou, není správně. Rukopis byl schválen a potvrzen orazítkováním jen do s. 90.

¹⁷³⁷ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 3/46, kart. 11, inv. č. 194, poř. č. 1. Výpověď V. Kuneše z 12. září 1945.

pracovnímu nasazení. Obhajoval se tezí, že jako vysoký vojenský důstojník a odborník by byl poslán na výstavbu Atlantického valu nebo do zbrojní výroby, kde by byl Říši mnohem prospěšnější.¹⁷³⁸

Na podzim 1943 začal psát články pro České slovo o válečné situaci na frontách. Po válce se při výslechu hájil, že byl k tomu důrazně nucen mjr. Quapilem z odboru vojenské tiskové cenzury úřadu zplnomocněnce branné moci u říšského protektora. Z imperativního tónu Quapila měl dojem, že pokud by odmítl, bude zatčen.¹⁷³⁹ Před soudem ale připustil, že mu vyhrožováno nebylo.¹⁷⁴⁰ Články nejprve vycházely pod zkratkou gen. v.v. V.K. V exilu, v domácím odboji i na veřejnosti tak okamžitě vznikl dojem, že autorem článků je div. gen. v.v. Vojtěch Klecanda.¹⁷⁴¹ Ani ministr školství a lidové osvěty nevěděl, kdo se za zkratkou skrývá. Ctibor Melč dostal od ministra pokyn, aby od šéfredaktora Českého slova Václava Crhy zjistil, o koho se jedná. Následně Melč sdělil Kunešovi, že přáním Moravce je, aby články byly podepsány plným jménem, protože takto budou mít větší váhu. Kuneš se odvolával na dekret o penzionování, který mu zakazoval uvádět jméno se svoji hodností. Melč se proto dotázal ministerstva hospodářství na stanovisko k této věci.¹⁷⁴² Podle Kuneše se vymáhání zveřejnění plného jeho jména ze strany Melče dělo pod nátlakem. Každopádně před Vánoci 1943 vyšel v Českém slově článek pod jeho celým jménem. Kuneš vzhledem k tomu odmítl psát nadále pro České slovo.¹⁷⁴³ Zároveň si na svévoli Crhy stěžoval u Melče. Ten zveřejnění plného jména Crhovi vytkl, neboť v té době nebylo stanovisko ministerstva hospodářství známé, žádné důsledky z Crhova jednání vůči dotyčnému Melč ale nevyvodil.¹⁷⁴⁴

¹⁷³⁸ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 3/46, kart. 11, inv. č. 198, poř. č. 8. Výpověď V. Kuneše ze 17. prosince 1945.

¹⁷³⁹ Tamtéž.

¹⁷⁴⁰ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 3/46, kart. 12, inv. č. 217, poř. č. 37. Stručný zápis z průběhu hlavního přelíčení.

¹⁷⁴¹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 3/46, kart. 11, inv. č. 209, poř. č. 22. Výpověď V. Klecandy z 12. února 1946.

¹⁷⁴² NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 3/46, kart. 11, inv. č. 209, poř. č. 24. Výpověď C. Melče z 18. února 1946.

¹⁷⁴³ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 3/46, kart. 11, inv. č. 198, poř. č. 8. Výpověď V. Kuneše ze 17. prosince 1945.

¹⁷⁴⁴ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 3/46, kart. 12, inv. č. 217, poř. č. 37. Stručný zápis z průběhu hlavního přelíčení. Kuneš představil před Národním soudem novou verzi, která se podstatně odlišovala od jeho předcházejících i od svědectví Crhy. Na základě stížnosti šéfredaktora Českého slova Václava Crhy na to, že přestal psát články pro jeho deník, si jej zavolal ministerský rada Melč z tiskového odboru PMR a řekl mu, že z rozhodnutí MLO budou jeho články uveřejňovány celým jménem a s hodností, protože jsou hodnotné. Kuneš to odmítl. Při příští návštěvě u Melče mu dotyčný řekl, že věc vyšetřil a jeho články mohou být podepisovány plným jménem i s udáním vojenské hodnosti. Melč mu také ukazoval stížnost Crhy na jeho osobu. Crha si stěžoval i u Quapila, který Kunešovi vytkl,

Kuneš napsal na podzim pro České slovo celkem dvanáct článků. Tři byly o válce v Africe, ač ta již dávno skončila, zbytek o válce na východní frontě.¹⁷⁴⁵ Články pro České slovo se vyznačovaly spíše analýzou situace a pokoušely se místy o prognózu vývoje dalších bojů. Vlastních rekapitulací bojů je pak poněkud méně. Místy se objevuje i převzatý oficiální německý komentář k bojovým a politickým událostem.¹⁷⁴⁶ Jako podklad pro psaní mu sloužily německé noviny a časopisy.¹⁷⁴⁷ Psaním pro České slovo si přivydělal k penzi necelých 5000 K.¹⁷⁴⁸

Ihned se však našla náhrada za České slovo. Na přání šéfredaktora týdeníku Český dělník, určeného pro pracovní nasazené v Říši, začal od poloviny ledna 1944 sestavovat týdenní přehledy vojenské situace a v této své činnosti setrval až do konce války. Podle poválečného tvrzení šéfredaktora Ladislava Nováka přijal Kuneš nabídku ochotně.¹⁷⁴⁹ Sám Kuneš k tomu řekl, že se psaním svolil, protože by mu stejně neunikl.¹⁷⁵⁰ Přehledy byly podepisovány bývalý čs. gen. V. Kuneš.¹⁷⁵¹ Přehledy od poloviny počátku února 1945 vycházely již nepodepsané. Novák po válce připustil, že Kuneš nosil články nepodepsané, na druhou stranu se ale nikdy neohradil proti tomu, že články vycházejí pod jeho jménem.¹⁷⁵² K dispozici měl Kuneš minimálně třetinu strany formátu A3, většinou však polovinu, vždy na první či druhé straně. Od počátku roku 1945 mu ale vycházel již pouze sloupek přes celou stranu.¹⁷⁵³ Za každý přehled obdržel honorář ve výši 500 K.¹⁷⁵⁴ Ke psaní pro Českého dělníka Kuneše nikdo nenutil.

Dále napsal Kuneš jeden článek pro Přítomnost o válečných operacích na dálném východě. Do prvního čísla listu Práce a hospodářství v roce 1944 napsal článek „Čtyři válečná léta“.¹⁷⁵⁵ Spolupráce Kuneše s časopisem Vládní vojsko se datovala již

co si dovoluje mít výhrady proti šéfredaktorovi a dostal poučení, kdo šéfredaktorem je. Tamtéž. Tato verze Kuneše ale s největší pravděpodobností neodpovídá skutečnému průběhu událostí.

¹⁷⁴⁵ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 3/46, kart. 11, inv. č. 194, poř. č. 1. Výpověď V. Kuneše z 12. září 1945.

¹⁷⁴⁶ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 3/46, kart. 12, inv. č. 216, poř. č. 34.

¹⁷⁴⁷ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 3/46, kart. 11, inv. č. 195, poř. č. 2.

¹⁷⁴⁸ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 3/46, kart. 11, inv. č. 195, poř. č. 4.

¹⁷⁴⁹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 3/46, kart. 11, inv. č. 201, poř. č. 12. Výpověď L. Nováka z 2. ledna 1946.

¹⁷⁵⁰ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 3/46, kart. 11, inv. č. 198, poř. č. 8. Výpověď V. Kuneše ze 17. prosince 1945.

¹⁷⁵¹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 3/46, kart. 12, inv. č. 217, poř. č. 37. Stručný zápis z průběhu přelíčení.

¹⁷⁵² NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 3/46, kart. 11, inv. č. 201, poř. č. 12. Výpověď L. Nováka z 2. ledna 1946.

¹⁷⁵³ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 3/46, kart. 12, inv. č. 216, poř. č. 34.

¹⁷⁵⁴ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 3/46, kart. 11, inv. č. 201, poř. č. 12. Výpověď L. Nováka z 2. ledna 1946.

¹⁷⁵⁵ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 3/46, kart. 12, inv. č. 217, poř. č. 37. Stručný zápis z průběhu přelíčení.

od roku 1942, kam nejprve přisíval články s historickým obsahem. Jednalo se o seriály o vývoji bojových vozů od roku 600 před Kristem až do současnosti a historický přehled vylodovacích operací.¹⁷⁵⁶ Od konce zimy 1944 do konce války pak do stejného časopisu dodával i aktuální přehledy válečného dění. Zde byl nejprve honorován podle řádků, později dostával za každý článek 500 K.¹⁷⁵⁷

Kuneš přispěl článkem „Výklad k této válce a poučení z ní“ i do Moravcovy publikace „Po pěti letech 1939 – 1944“, vydané k pátému výročí vzniku protektorátu.¹⁷⁵⁸ Kuneš se v tomto případě hájil, že byl k sepsání příspěvků nucen a že se obával zatčení v případě odmítnutí.¹⁷⁵⁹ Navíc po válce uvedl, že do obsahu článku byly bez jeho vědomí a souhlasu vloženy celé odstavce a závěr byl změněn. Byl z toho zděšen a měl pocit, že tyto doplněné části byly podvrženy Moravcem. Nemohl proti tomu ale nic dělat. Za článek obdržel 6000 K.¹⁷⁶⁰

Při příležitosti dodání svého příspěvku pro tuto Moravcovu publikaci se 22. února 1944 poprvé v protektorátu sešel s Moravcem. Ministr školství a lidové osvěty se Kuneše zeptal na názor, zda by bylo možné ještě před rozhodnutím války, aby dřívější osobnosti českých legionářů podepsali prohlášení, které by svědčilo o pozitivním postoji k Říši. Tímto prohlášením by byly oslabeny Říši nepřátelské elementy. Kuneš chtěl Moravcovi připravit seznam legionářů, kteří by přicházeli v úvahu.¹⁷⁶¹

O dva dny později navštívil Kuneš Moravce znovu. Ministr řekl, že vzdává svůj plán ve věci prohlášení legionářů, protože je toho přesvědčen, že by lidem těžko dokázal, že podepsali takové prohlášení bez donucení. Kuneš Moravcovi řekl, že podle jeho mínění má stejný postoj jako on pouze jediný a to gen. Jindřich Bejl. Ale sám u jmenovaného nevěří, že by se mohl k prohlášení připojit.¹⁷⁶² Kuneš navštívil ministra školství a lidové osvěty znovu počátkem června 1944. Moravcovi si posteskl, že pro své

¹⁷⁵⁶ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 3/46, kart. 11, inv. č. 194, poř. č. 1. Výpověď V. Kuneše z 12. září 1945.

¹⁷⁵⁷ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 3/46, kart. 11, inv. č. 203, poř. č. 16. Výpověď bývalého šéfredaktora časopisu vládního vojsko Vladimíra Černého ze 7. února 1946.

¹⁷⁵⁸ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 3/46, kart. 12, inv. č. 217, poř. č. 37. Stručný zápis z průběhu přelíčení.

¹⁷⁵⁹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 3/46, kart. 11, inv. č. 198, poř. č. 8. Výpověď V. Kuneše ze 17. prosince 1945.

¹⁷⁶⁰ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 3/46, kart. 12, inv. č. 217, poř. č. 37. Stručný zápis z průběhu přelíčení.

¹⁷⁶¹ NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13. Zkrácený zápis Karla Krause o průběhu jednání.

¹⁷⁶² Tamtéž.

překlady z italštiny nenašel nakladatele. Ministr jej poslal za prezidiálním šéfem MLO Ritter von Hoop, aby se s ním dohodl o vydání.¹⁷⁶³

Ministra školství a lidové osvěty navštívil Kuneš ještě dvakrát a to koncem března a počátkem dubna 1945. Poprvé přinesl překlad italské knihy o Verdim a Moravce poprosil, zda by nemohl jej podpořit při práci na jeho dalších překladech. Při této příležitosti se otázal ministr Kuneše, zda by nechtěl být činný ve VOS. Kuneš byl připraven příští týden o tom blíže promluvit se sekčním šéfem MLO Adolfem Leitgebem.¹⁷⁶⁴

Při druhé návštěvě Kuneš hlásil, že se k osvětové práci přihlásil. Ministr školství a lidové osvěty prohlásil, že ve VOS nebyl žádný organizátor většího formátu. Dominik není trvale v Praze, Tuskány většinou cestuje, prof. Wierer se věnuje svým vědeckým pracím a všechno závisí na sekčním šéfovi MLO Adolfu Leitgebovi, který je organizačními otázkami přetížen. Moravec věřil, že bude o Kuneše ve VOS dobře postaráno.¹⁷⁶⁵

Kuneš se v polovině února 1944 přihlásil do ČLPB. Jeho přihláška byla po měsíci zaevidována.¹⁷⁶⁶ Do přihlášky jako důvod členství uvedl, že „myslící člověk nemůže naprosto v ničem souhlasit s proradným a úkladným bolševismem.“¹⁷⁶⁷

O činnosti Kuneše byl informován i exil. O Kunešovi došla do Londýna 26. června 1944 přes Švýcarsko zpráva z domova. „Brig. gen. Kuneš, bývalý atašé v Římě přispěl svou statí Poučení z této války do Orbisovy knihy Pět let Protektorátu. Zřejmě latentnost mu zatemnila rozum. Je ve výslužbě v Praze. Píše a překládá.“¹⁷⁶⁸

Pro Kuneše stejně jako pro Mohapela měla žurnalistická činnost za protektorátu po válce vážné následky.¹⁷⁶⁹

¹⁷⁶³ Tamtéž.

¹⁷⁶⁴ Tamtéž.

¹⁷⁶⁵ Tamtéž. Nepodařilo se zjistit, jestli Kuneš pro VOS něco vykonal. Vzhledem k rychle blížícímu konci války s velkou pravděpodobností nic.

¹⁷⁶⁶ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti II, sign. 315 – 104 – 106.

¹⁷⁶⁷ ABS, f. Moravec Emanuel, sign. 39 – 70 – 1.

¹⁷⁶⁸ NA, f. Ministerstvo vnitra – Londýn (1913) 1940 – 1945 (1947), kart. 244, inv. č. 785, sign. 2 – 59 – 27.

¹⁷⁶⁹ Více viz. kapitola 8.2.3. této práce.

4.2. Gustav Mohapel

4.2.1. Služba v čs. armádě

Gustav Mohapel se narodil 15. června 1901 v Karlově Bělehradě, okres Sibiň, jako nejstarší dítě českých rodičů. Jeho otec zde sloužil jako důstojník, v rakousko-uherské armádě dosáhl hodnosti plk. a naposledy byl náměstkem velitele vojenské invalidovny v Praze.¹⁷⁷⁰ V roce 1916 dokončil nižší vojenskou reálku. Dokončení vyšší vojenské reálky zabránil konec války. Gustav Mohapel se octl v civilu. V červnu 1919 složil maturitu na civilní reálce ve Wiesner-Neustadt,¹⁷⁷¹ po níž se vrátil do Prahy, kde přijal místo kancelářského pomocníka na ministerstvu sociální péče.¹⁷⁷²

Kancelářská práce Mohapela nebavila, takže se v dubnu 1920 spolu s mladším bratrem přihlásil dobrovolně do armády.¹⁷⁷³ Po absolvování důstojnického kurzu byl na podzim 1920 vyřazen z akademie v Hranicích s prospěchem dobrým v pořadí jako 29 ze 73. Jako ppor. děl. nastoupil službu u 253. oddílu těžkého dělostřelectva v Zákupech, od roku 1921 dislokovaného v Liberci. Zde prošel několika funkcemi: pobočník velitele baterie, zástupce velitele a velitel baterie, velitel poddůstojnické školy, zástupce mobilizačního referenta. Absolvoval řadu kurzů a roční aplikační školu dělostřelectva v Olomouci s prospěchem velmi dobrým jako desátý z padesáti.¹⁷⁷⁴

Hodně se pro Mohapela změnilo v roce 1924, kdy nastoupil nový velitel 3. divize, pod kterou spadal 253. oddíl těžkého dělostřelectva, gen. V. hodnostní třídy Robert Rychtrmoc. Při cvičení ostré palby v roce 1925 si úspěšného vedení dělostřelecké baterie a jejího velitele npor. Gustava Mohapela všimli jak velitel dělostřelectva ZVV v Praze gen. V. h. tř. ing. Jan Antony, tak Rychtrmoc. V příštím roce byl proto Mohapel velitelem divize vyzván, aby si podal přihlášku do válečné školy. Mohapel ale výsledek svého studia považoval za nejistý a podání přihlášky odkládal až do roku 1930.¹⁷⁷⁵

Jako děl. důstojník byl Mohapel hodnocen svými nadřízenými následovně. Velitel dělostřeleckého oddílu jej hodnotil jako sebevědomého, velmi svědomitého,

¹⁷⁷⁰ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Poválečná výpověď G. Mohapela.

¹⁷⁷¹ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, Kvalifikační listina Mohapel Gustav.

¹⁷⁷² ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď G. Mohapela z 22. listopadu 1945.

¹⁷⁷³ Tamtéž.

¹⁷⁷⁴ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, Kvalifikační listina Mohapel Gustav.

¹⁷⁷⁵ ABS, f. H – Historický fond, sign. H – 40, Paměti Gustava Mohapela sepsané v roce 1949 ve vězení.

pilného důstojníka ustáleného charakteru a klidné povahy, důstojník vynikajících kvalit. Velitel divize udělil pochvalná uznání za výsledky instruktora v poddůstojnické škole a za provedení bitevní střelby a připojil své hodnocení činnosti Mohapela: „Výborný instruktor, výborný důstojník a velitel baterie“. Nikdy neměl kvalifikační stupeň horší než velmi dobrý. Vyskytly se ale i výtky. V roce 1928 mu byla udělena důtka za ztrátu zapůjčeného spisu MNO, což mělo dokládat nedbalé zacházení se spisy. Následujícího roku mu byla udělena výtka pro jeho škodolibost.¹⁷⁷⁶

Od roku 1925 přispíval Mohapel do důstojnických listů články o výcviku a organizaci dělostřelectva a fejeton nazvaný Rozhovory s mým koněm. Články vzbudily pozornost mezi odborníky a i u zemského vojenského velitele arm. gen. Jana Drobného, který si nechal Mohapela představit. I při studiu na vysoké válečné škole přes vysoké nároky na čas přispíval na Moravcovu výzvu do Vojenských rozhledů.¹⁷⁷⁷

Přijetí do válečné školy v roce 1930 se stalo v Mohapelově vojenské kariéře výrazným milníkem. Po deseti letech služby u dělostřeleckého oddílu odešel na tříletá studia, po kterých se již nikdy k dělostřelecké jednotce natrvalo nevrátil, a zbytek služby strávil ve štábních funkcích. Studium bylo pro Mohapela osudové ještě z jednoho důvodu. Blíže se zde seznámil s prof. válečných dějin pplk. gšt. Emanuelem Moravcem. Mohapel se dostal do okruhu oblíbenců Moravce. Školu absolvoval s prospěchem dobrým jako devátý z dvaceti. Po prvním roce studia byl přitom hodnocen jako druhý z čtyřadvaceti. Po druhém ročníku byl hodnocen jako frekventant živější povahy, sebevědomý, ne dosti ohleduplný, neústupný, dobrého chování a rázného velitelského vystupování. Pilný, spíše velkorysý než důkladný. V rozhodování rychlý a samostatný, v provádění energický a houževnatý, mající velmi dobré vědomosti a schopnosti. Kvalifikační stupeň výtečný. Po třetím ročníku měl totožnou kvalifikaci. Velitel válečné školy brig. gen. Vojtěch Boris Luža kvalifikační body v píli a vytrvalosti, ve svědomitosti a spolehlivosti snížil o bod a následně celkovou kvalifikaci na velmi dobrou.¹⁷⁷⁸

Po absolvování školy nastoupil do 3. oddělení štábu ZVV v Košicích, kde převzal referát výcviku a správu cvičišť. Po roce služby byl zařazen jako kpt. do skupiny důstojníků gšt. Zde byl hodnocen jako klidný, rozvážný, sebevědomý důstojník spíše uzavřené povahy. „Hbitý, hloubavý a samostatný pracovník, snažící se o

¹⁷⁷⁶ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, Kvalifikační listina Mohapel Gustav.

¹⁷⁷⁷ ABS, f. H – Historický fond, sign. H – 40, Paměti Gustava Mohapela sepsané v roce 1949 ve vězení.

¹⁷⁷⁸ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, Kvalifikační listina Mohapel Gustav.

sebevzdělání. Schopný stylist, dobrého chování a rázného vojenského vystupování, mající velmi dobré vědomosti a schopnosti.“ V roce 1934 obdržel kvalifikační stupeň velmi dobrý, v následujícím roce již výtečný.¹⁷⁷⁹

V dělostřeleckém kurzu v roce 1935 byl hodnocen jako cílevědomý a pronikavý, bystrý, živý, energický důstojník velmi dobrého rozhledu. „V předmětech vyučovaných v kurzu projevil výtečně vědomosti potřebné pro vykonávání funkce velitele baterií. Přípravu střelby ovládá velmi dobře, pravidla střelby výtečně, rozhoduje se velmi rychle a správně, střílí a pozoruje výtečně. Změněné situaci se přizpůsobuje velmi rychle.“ V orientačním kurzu byl hodnocen jako „bystrý a nadaný inteligentní důstojník, který by býval mohl při větší péli dosáhnout lepšího výsledku. Schopnost k samostatné práci o něco lepší než průměrná. Velmi zručný kreslíř.“¹⁷⁸⁰

Počátkem roku 1936 byl přeložen do 4. oddělení hlavního štábu. Byla to však pouze epizoda, protože již po měsíci byl povolán do plynového kurzu.¹⁷⁸¹ Právě problematika bojového nasazení plynů a ochrany proti nim se měla stát jeho budoucí náplní práce.

Koncem jara 1936 se stal přednostou organizační a výcvikové skupiny 6. oddělení II. odboru (dělostřelectvo a výzbroj) MNO. Mohapel vedl skupinu pro výcvik, organizaci a rozpočet.¹⁷⁸² Agendou skupiny bylo kromě správy rozpočtu řízení výcviku dělostřeleckého oddílu 401 a chemického výcviku v celé armádě, dále organizace nových speciálních chemických oddílů, vydávání příslušných předpisů výcviku a organizace cvičení na mapě.¹⁷⁸³ Mohapel během krátké doby vyrostl v předního vojenského odborníka v problematice obrany před útokem chemickými zbraněmi.

V roce 1937 stál dvakrát čestnou stráž u katafalku prezidenta Masaryka na Hradě. V tomto roce byl také povýšen na mjr. gšt. a krátkodobě se stal prozatímním přednostou oddělení. Přes nával práce působil aktivně ve svazu čs. důstojníků, začal spolupracovat s oddělením hlavního štábu pro brannou výchovu, když přednášel německy přednášku plk. Kudláčka k německým posluchačům a vypracovával přednášky pro německý rozhlas a školu. Koncem léta 1938 stihl ještě vydat brožuru Ochrana proti chemickým látkám, určenou civilnímu obyvatelstvu. Celkově ale sledoval blížící se válku s velkými obavami, zvláště když by byly použity chemické zbraně. Při

¹⁷⁷⁹ Tamtéž.

¹⁷⁸⁰ Tamtéž.

¹⁷⁸¹ Tamtéž.

¹⁷⁸² Tamtéž.

¹⁷⁸³ ABS, f. H – Historický fond, sign. H – 40, Paměti Gustava Mohapela sepsané v roce 1949 ve vězení.

inspekčních cestách zjistil katastrofální stav nepřipravenosti proti chemickému útoku především u civilistů. Panoval především kritický nedostatek asanačních látek. Mohapel nechtěl ani příliš dovozovat, co by se stalo v případě chemického útoku na dopravní uzly. Každopádně se stal našim předním vojenským odborníkem pro teorii obrany proti chemickému útoku.¹⁷⁸⁴

I na MNO byl zpočátku hodnocen velmi dobře. Po zapracování v roce 1938 dokonce výtečně. V popisu stálo. „Iniciativní, velmi samostatný, energický. Pevný, velmi svědomitý, jinak bezvadného chování. Rozvážný, bez zvláštních návyků. V celku se svoji povahou osvědčil pro svou službu vynikajícím způsobem. Je velmi nadaný, velmi bystrý a pružný, uvažuje logicky. Velmi dobré všeobecné vzdělání. Vojenské teoretické vědomosti velmi dobré. Houževnatá a všestranná snaha o zvýšení všeobecného i vojenského vzdělání. Intelaktuální vlastnosti a teoretické znalosti jsou v celku velmi dobré. Vynikající schopnost k výchově a výcviku podřízených. Velmi dobrý přednosta skupiny. Hodí se zvláště na místa, vyžadující samostatnost. Velmi schopen na místo přednosta oddělení 6/II MNO. Velitelská schopnost a schopnost k praktickému vykonávání služby vynikající.“¹⁷⁸⁵

Za mobilizace byl povolán do operačního oddělení štábu IV. armády dislokovaného nejprve v Košicích, poté v Brně. Zde vedl operační skupinu. Tato jeho činnost byla podrobena těžké kritice přednosta oddělení. Jako přednosta operační skupiny neprojevil Mohapel dle nadřízeného zvláštní píli ani iniciativu, příliš se spoléhal na přednostu oddělení. „Rád působí potíže a zhusta jen kritizuje náhodně se vyskytnuvší nedostatky a potíže, aniž by je sám hodlal odstranit nebo navrhnout něco k jejich odstranění. Zdá se, že touží jen po samostatné funkci, při níž by mohl práci rozdělit.“¹⁷⁸⁶ Kritika to byla v celé vojenské kariéře Mohapela naprosto ojedinělá.

V rámci evakuace odstoupených území zajišťoval doručení rozkazů k jednotkám a zjišťoval situaci o průběhu a ukončení evakuace. Po demobilizaci se nevrátil na MNO, byl ale dočasně přidělen styčnému generálovi s německou armádou v oblasti III. sboru. Nejprve řešil návrat odvezených Stráží obrany státu, odvezení mrtvého i živého inventáře. Hlavní náplní práce bylo jednání s německými důstojníky. Později tuto agendu vystřídal práce na vytyčení hranic. Spolu s nadřízeným gen. Plačkem při vyjížděkách řešili na místě svévolné překročení prozatímních hranic německými

¹⁷⁸⁴ Tamtéž.

¹⁷⁸⁵ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, Kvalifikační listina Mohapel Gustav.

¹⁷⁸⁶ Tamtéž.

jednotkami. Dalším oborem činnosti Mohapela bylo jednání o průběhu trasy dálnice Vratislav – Vídeň, intervence za zatčené Gestapem, jednání o úpravě malého pohraničního styku, jednání o případných výměnách území, připravoval materiály pro obhajobu českých územních nároků a účastnil se jednání o definitivním vytyčení hranic.¹⁷⁸⁷

Brig. gen. Vilém Plaček hodnotil činnost Mohapela následovně: „Všestranně a důkladně vzdělaný důstojník gšt., velmi iniciativní a taktní. Osvědčil se výtečně ve funkci styčného důstojníka. Byl vydatnou podporou generála, pověřeného stykem s okupační armádou a přípravami pro delimitační komisi. Velmi způsobilý pro funkci vojenského přidělence. Vysoce vyvinutý smysl pro povinnost a odpovědnost, které se nebojí, samostatný, iniciativní a zcela spolehlivý pracovník. Přímý, naprosto korektního chování vůči představeným, vůči podřízeným starostlivý, ve službě a mimo službu vystupuje velmi taktně. Veselý, kamarádký, vyhledává jen prvotřídní společnost, nemá špatných sklonů ani návyků. V celku se svoji povahou pro svou službu hodí vynikajícím způsobem. Velmi inteligentní, nadaný, bystrý, výtečné paměti, rychlého postřehu a logické úvahy, v práci pružný a důsledný. Velmi dobré všeobecné vzdělání, vojenské teoretické vědomosti jsou nadprůměrné jeho hodnosti. Soukromým studiem projevuje snahu o prohloubení svého vzdělání, jak vojenského, tak i všeobecného. V celku jsou intelektuální vlastnosti a teoretické znalosti velmi dobré. Zdravý a tělesně zdatný. Velmi upravený zevnějšek, o který svědomitě pečuje, velmi reprezentativní. Má velmi dobrý vliv na podřízené, kterým jest dobrým kamarádem. Vzhledem k jeho vzácným schopnostem vedl dosti často úspěšně v zastoupení jednání s říšskoněmeckými úřady zcela samostatně. Vzhledem k vynikajícím vlastnostem velmi schopný pro zahraniční službu a pro diplomatické styky. Velitelská schopnost a schopnost k praktickému vykonávání služby je vynikající. Stupeň kvalifikace výtečný. Velitel III. sboru div. gen. Antonín Hasal souhlasil s kvalifikací a navíc vyslovil pochvalné uznání za to, že jako člen delimitační komise pro jižní Moravu osvědčil značnou konciliantnost, energii a prozíravost.“¹⁷⁸⁸

V únoru 1939 se vrátil na MNO. Po okupaci byl zařazen do likvidační skupiny, ač personální záležitosti nikdy neřešil. Ke konci září 1939 pak odešel do výslužby.¹⁷⁸⁹

¹⁷⁸⁷ Tamtéž.

¹⁷⁸⁸ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, Kvalifikační listina Mohapel Gustav.

¹⁷⁸⁹ Tamtéž. V seznamu odbojové skupiny Balabán – Mašín – Morávek z této doby figuruje jméno Mohapela mezi dalšími 18 jmény konfidentské služby, kterou vedl brig. gen. v.v. Bohuslav Kálal. ABS, f. Odbor politického zpravodajství MV 2M: 12443. Informace se nezakládá na pravdě.

Mohepelovu kariéru důstojníka lze hodnotit vcelku pozitivně. Nikdy v celé jeho kariéře kvalifikační stupeň hodnocení nebyl horší než velmi dobrý a po zapracování v nové funkci vždy velmi rychle následoval stupeň výtečný, který si pak udržoval. I slovní hodnocení jeho nadřízených vyzněla až na jediný případ pozitivně.

4.2.2. Veřejná a žurnalistická činnost

Po odchodu z armády odešel do soukromého sektoru. Začal pracovat ve firmě Standart – Email, velkoobchod se smaltovaným zbožím. Výběr to nebyl náhodný, neboť jedním ze spolumajitelů firmy byl Mohapelův tchán. Mohapel ve firmě dosáhl záhy funkce prokuristy.¹⁷⁹⁰

Z politických organizací byl členem NS a ČSSN. S Moravcem se kromě náhodného setkání na počátku protektorátu sešel až v roce 1942. Koncem zimy tohoto roku vstoupil do ČSV. Na vstupu do svazu nespatořoval nic závažného, stejně jako na tom, že stanovy ČSV byly sestaveny na základě stanov NSRKB, což považoval za samozřejmé vzhledem k době. Stanovy ČSV četl a byly mu známy úkoly a cíle svazu. O skutečnosti, že činnost ČSV a jeho žurnalistická činnost je v rozporu s jeho vojenskou přísahou důstojníka, nikdy neuvažoval. Byl toho přesvědčen, že byl své přísahy zbaven. Proti okupantům nebojoval, protože boj považoval za předem neúspěšný.¹⁷⁹¹ Ke vstupu do ČSV jej vyzval člen svazu a Mohapelův kolega důstojník ze služby v Liberci mjr. v.v. Antonín Burda. I důvod vstupu byl pozoruhodný. Burda Mohapelovi řekl, že Němci chtějí zabrat Štefánikův dům a že se kvůli tomu narychlo tvoří svaz pod vedením Bláhy, proti němuž nemají Němci námitek, aby dům převzal a před zábořem jej tak uchránil. Mohapelovi na domě záleželo, neboť byl majitelem čtyř jeho stavebních podílů a byl v něm častým hostem. Proto bylo podle něho pochopitelné, že do ČSV vstoupil.¹⁷⁹²

Mohapel krátce po vstupu obdržel ve svazu dvě funkce. Byl členem poradního sboru a redigoval časopis Kamarádství. Jelikož měl Mohapel jako jediný ze svazu alespoň nějaké zkušenosti s novinářskou činností, Bláha jej pověřil, aby časopis redigoval, což v daném případě znamenalo sestavovat organizační zprávy o činnosti svazu a posuzovat, případně provádět korekturu dodaných příspěvků. Mohapelovou

¹⁷⁹⁰ ABS, f. H – Historický fond, sign. H – 40, Paměti Gustava Mohapela sepsané v roce 1949 ve vězení.

¹⁷⁹¹ Tamtéž.

¹⁷⁹² Tamtéž.

ctižádostivostí bylo nejen zvýšit jazykovou úroveň časopisu, ale i odbornou. Časopisu se ale mohl vzhledem k zaměstnání věnovat pouze několik hodin měsíčně.¹⁷⁹³ Po nástupu Rychtrmoce do funkce ÚV ČSV byl jmenován již do třetí do funkce v ČSV a to do funkce II. náměstka ÚV ČSV.¹⁷⁹⁴

Po jmenování Emanuela Moravce ministrem byl dotýčný vzhledem k zaneprázdněnosti nucen přehodnotit rozsah svých žurnalistických aktivit. Rozhodl se ukončit psaní rubriky Týden války. Jako svého nástupce si vybral Mohapela, který s nabídkou bez nátlaku souhlasil. Jeho nová činnost obnášela sestavit každý týden na základě zpráv vrchního velitelství německé branné moci souhrn informací, který pak předával Centropressu. Tuto činnost vyvíjel až do začátku května 1945 a každý měsíc za ni obdržel 1000 K. Z počátku docházel s konceptem za Moravcem, který text přehlédl a případně nechal Mohapela přestylizovat. Ani v této činnosti nespatořoval nic závadného.¹⁷⁹⁵

Počátkem léta 1942 se Mohapelovy žurnalistické aktivity rozšířily. Na vyzvání šéfredaktora Národní politiky Václava Crhy začal pro tento list psát články s výkladem strategických a taktických zásad na běžných válečných událostech. Obvykle psal s frekvencí jeden článek týdně a za každý obdržel 500 K.¹⁷⁹⁶ Přitom netrpěl finanční ani hmotnou nouzí, aby si musel přivydělávat psaním článků příznivě komentující válečný vývoj z německého pohledu.

O Mohapelově žurnalistické činnosti došla do Londýna koncem června 1944 přes neutrální zemi stručná zpráva z domova: „K vojenským spisovatelům Velké Evropy a lá Moravec přibyl mimo jiné mjr. gšt. Mohapel, píšící články do Národní politiky do pseudonymem Hradečný.“¹⁷⁹⁷ Londýn byl tedy informován, kdo se pod pseudonymem Hradečný skrývá.

Ve svých pamětech Mohapel spatořoval pozitivum svých článků v tom, že čtenář se v nich mohl číst mezi řádky a dozvědět, jaká je skutečně válečná situace Třetí říše. Psaním článku také působil na uklidnění obyvatelstva po atentátu na zastupujícího

¹⁷⁹³ Tamtéž.

¹⁷⁹⁴ NA, f. Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946), kart. 13, inv. č. 5. K činnosti Mohapela v této funkci blíže druhá kapitola.

¹⁷⁹⁵ Tamtéž.

¹⁷⁹⁶ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď G. Mohapela z 23. listopadu 1945.

¹⁷⁹⁷ NA, f. Ministerstvo vnitra – Londýn (1913) 1940 – 1945 (1947), kart. 244, inv. č. 785, sign. 2 – 59 – 27.

říšského protektora. Pseudonym Rudolf Hradečný zvolil proto, aby nekazil obchod svému zaměstnavateli.¹⁷⁹⁸

Na rozdíl od Mohapelovy žurnalistické činnosti byla jeho přednášková činnost o dost skromnější. Sám pronesl pouze dvě veřejné přednášky, jednu pro VOS a druhou pro sociální pomoc.¹⁷⁹⁹

Ve svých pamětech Mohapel uvedl, že byl ještě v roce 1944 přesvědčen, že Německo pomocí tajných zbraní válku vyhraje.¹⁸⁰⁰ Předtím při poválečném výslechu ale tvrdil, že nikdy nebyl přesvědčen o tom, že Němci válku vyhrají. Připustil ale, že někdy v roce 1941 věřil tomu, že Němci mohou válku vyhrát. V tomto smyslu mluvil několikrát v zaměstnání i při příležitostných schůzkách se známými.¹⁸⁰¹

Mohapel se dobrovolně hlásil koncem roku 1944 jako vedoucí na zákopové práce na východní Moravě. Jeho žádosti ale nebylo vyhověno, neboť byl jako žurnalista nepostradatelný. Ze stejného důvodu nebyl zařazen ani úřadem práce do pracovního nasazení.¹⁸⁰²

Počátkem března posledního roku války obdržel Mohapel vedle funkcí v ČSV ještě další funkci a to funkci GT NS.¹⁸⁰³

¹⁷⁹⁸ ABS, f. H – Historický fond, sign. H – 40, Paměti Gustava Mohapela sepsané v roce 1949 ve vězení.

¹⁷⁹⁹ Tamtéž.

¹⁸⁰⁰ Tamtéž.

¹⁸⁰¹ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při MV, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď G. Mohapela z 24. listopadu 1945.

¹⁸⁰² Po válce se objevila dvě svědectví zaměstnanců firmy Standart Email, ve kterých bylo uvedeno, že se pokusili Mohapela nahlášením úřadu práce jako postradatelného zaměstnance zbavit a pracovním nasazením se jej zbavit i jako novináře. Jejich plán ale nevyšel proto, že si Mohapel zajistil mocné přímluvce až ze štábu zplnomocněnce branné moci a ÚŘP, kteří jej označili za nepostradatelného pro pracovní nasazení vzhledem k jeho činnosti novináře. Dokonce byl Mohapel obviněn, že úřadu práce za svoji osobu navrhl jiného pracovníka firmy Standart – Email. Obě svědectví ale pocházela od osob, které byly vůči Mohapelovi ostře zaujaté. Sám Mohapel popřel, že by nabídl pro pracovní nasazení někoho jako náhradu za sebe a rovněž popřel, že by žádal někoho, aby za něj v případě zproštění pracovní povinností u úřadu práce intervenoval. ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4. Výpověď G. Mohapela z 24. listopadu 1945. Vyšetřovatelé ani soud se věcí dále podrobněji nezabývali.

¹⁸⁰³ ABS, f. H – Historický fond, sign. H – 40, Paměti Gustava Mohapela sepsané v roce 1949 ve vězení. Podrobněji k činnosti Mohapela v této funkci třetí kapitola.

5. GENERÁLOVÉ VLÁDNÍHO VOJSKA

5.1. Služba v rakousko-uherské a čs. armádě

5.1.1. Jaroslav Eminger

Jaroslav Eminger se narodil 4. června 1886 v Čáslavi.¹⁸⁰⁴ Ačkoliv příjmení Eminger nezní zcela česky, rodina ryze česká byla. Roku 1904 dokončil vyšší vojenskou reálku v Hranicích s prospěchem výborným. O tři roky později zvládl s velmi dobrým prospěchem i Tereziánskou vojenskou akademii ve Wiener-Neustadt.¹⁸⁰⁵

Jeho specializací se stalo jezdecktvo. Poslední tři mírové roky navštěvoval válečnou akademii ve Vídni, kterou úspěšně absolvoval doslova v předvečer války. To již byl dva roky npor.¹⁸⁰⁶

Celou první světovou válku strávil sice Eminger na frontě¹⁸⁰⁷, ale ve štábních funkcích, kterých vystřídal několik. V žádné nevydržel více než několik měsíců. Vcelku rychle ve štábní hierarchii stoupal. Začínal jako člen štábu 4. pěší divize a později 24. pěší divize. Osmiměsíční služba u obou jednotek byla rozdělena rovnoměrně na polovinu. Od počátku března 1915 byl již náčelníkem štábu 48. pěší brigády, z níž byl již po měsíci přeložen ve stejné funkci k 17. jezdecké brigádě. Zde byl povýšen na kpt. K 1. dubnu 1916 byl jmenován zástupcem náčelníka štábu 3. jezdecké divize, aby se po dvou měsících stal náčelníkem štábu téže divize. I v této funkci vydržel pouze dva měsíce, neboť 1. srpna se stal přednostou oddělení štábu 11. sboru. Od 1. června 1917 služebně opět povýšil, když se stal přednostou oddělení štábu u 2. armády. Všechny tyto jednotky byly dislokovány na ruské frontě. Po podepsání příměří s Ruskem byl v březnu 1918 přeložen k Sočské armádě ve stejné funkci. Od září 1918 sloužil u Tyrolské skupiny armád v téže funkci.¹⁸⁰⁸

Během své služby v rakousko-uherské armádě získal řadu vyznamenání. Nejprve v roce 1915 bronzovou vojenskou záslužnou medaili vojenského záslužného kříže s meči. V následujícím roce pak malou stříbrnou vojenskou záslužnou medaili na

¹⁸⁰⁴ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, Kvalifikační listina Jaroslav Eminger.

¹⁸⁰⁵ Tamtéž.

¹⁸⁰⁶ Tamtéž.

¹⁸⁰⁷ Jak po druhé světové válce ve výsledku rád zdůrazňoval. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2103, poř. č. 2. Výslech J. Eminger z 20. května 1945.

¹⁸⁰⁸ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, Kvalifikační listina Jaroslav Eminger.

válečné stuže s meči a Železný kříž II. třídy. V roce 1918 pak Řád Železné koruny III. třídy s válečnou dekorací a meči.¹⁸⁰⁹

Eminger se přihlásil do služby v čs. armádě 9. listopadu 1918 v Praze. Jeho prvním zařazením v nově vznikající armádě byla funkce zatímního náčelníka štábu u Velitelství vojsk bojujících na Slovensku. Již od konce listopadu byl ale pouze náčelníkem jednoho z oddělení téhož velitelství. Počátkem února 1919 byl jmenován náčelníkem štábu 1. pěší brigády. Pro Emingera to byl jistý funkční sestup, protože v témže služebním zařazení byl již před čtyřmi lety. V druhé polovině května 1919 byl jmenován přednostou II. oddělení u Velitelství slovenské západní skupiny.¹⁸¹⁰

V polovině srpna 1919 nastoupil do funkce náčelníka čs. vojenské mise v Budapešti. Od ledna příštího roku do konce listopadu 1921 byl zároveň čs. delegátem mezidohodové zvláštní reparační komise pro Maďarsko v Budapešti.¹⁸¹¹ Zde byl také povýšen počátkem roku 1921 na mjr. gšt. Jednou z Emingerových činností bylo vybudování zpravodajské sítě z řad Maďarů, kteří měli dodávat informace.¹⁸¹² Přednosta zpravodajského oddělení hlavního štábu pplk. gšt. Čeněk Haužvic hodnotil Emingerovu zpravodajskou činnost výtečně, když se Eminger za neobyčejně těžkých okolností velmi dobře osvědčil a vykonal znamenité služby.¹⁸¹³ Emingerovo působení v Maďarsku ovšem dopadlo poněkud neslavně, když byl na jeho osobu vydán počátkem roku 1922 v Maďarsku zatykač pro vyzvědačství ve prospěch ČSR.¹⁸¹⁴ Na stopu Emingerových maďarských agentů totiž přišly maďarské bezpečnostní orgány a jejich činnost sledovaly. Navíc byl v síti pravděpodobně jeden dvojitý agent nebo člověk, který činnost maďarským orgánům prozradil.¹⁸¹⁵ Eminger odjel v první polovině prosince 1921 na dovolenou domů a zpravodajskou činnost převzal jeho zástupce ve funkci vojenského atašé kpt. Libor Vítěz. Maďarské orgány se zároveň v této době odhodlaly k zásahu proti Emingerově zpravodajské síti. Minimálně jeden agent byl zatčen a zatčen byl i Vítěz, který musel být ale jako osoba podléhající diplomatické imunitě propuštěn a následně byl vyhoštěn. Přes poněkud neslavný konec své mise

¹⁸⁰⁹ Tamtéž.

¹⁸¹⁰ Tamtéž.

¹⁸¹¹ Tamtéž.

¹⁸¹² NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 970, sign. 225 – 970 – 2.

¹⁸¹³ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, Kvalifikační listina Jaroslav Eminger.

¹⁸¹⁴ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 129, sign. 225 – 129 – 8.

¹⁸¹⁵ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 1569, sign. 207 – 1569 – 11.

obdržel Eminger v roce 1922 pochvalné uznání MNO za činnost čs. delegáta reparační mise v Budapešti.¹⁸¹⁶

Eminger se tedy do Maďarska již vrátit nemohl a od počátku ledna 1922 řešil u zahraniční skupiny prezidia MNO předání úřadu čs. vojenského atašé v Budapešti.¹⁸¹⁷

V druhé polovině března téhož roku byl jmenován náčelníkem štábu 5. divize v Českých Budějovicích. Jejím velitelem gen. Františkem Schöblem byl v roce 1922 hodnocen následovně: „Založením charakteru, výchovou, odborným nadáním a jeho správným uplatňováním vynikající důstojník gšt. Uplatňování ve válečných směrech jak čistě vojenských odborných, tak i politicky-vojenských nabyt široké rozhledu a správného posudku. Jeho zkušenosti dávají mu pevného podkladu k správnému vystupování i za okolností choulostivých. Při prvních čs. manévrech se skvěle osvědčil. Prvotřídní náčelník štábu, k povýšení způsobilý. K vedení agendy náčelníka štábu ZVV, jako i vedení útvaru jízdy nebo přednosta velmi způsobilý.“ Velitel divize navíc udělil pochvalné uznání za činnost náčelníka štábu. Ke stejnému hodnocení se připojili v roce 1923 nový velitel divize gen. Alfréd Škvára a v roce 1924 další nový velitel gen. Jan Horák. Zde byl povýšen koncem června 1923 na pplk. gšt, ovšem s pořadím od 1. června 1920.¹⁸¹⁸

Konečně k prvnímu 1. říjnu 1924 se Eminger po třinácti letech vrátil ke složce, u které vojenskou kariéru začínal a na kterou se specializoval, k jezdeckvu. Byl určen za velitele I. polní korouhve 4. jezdeckého pluku v Klatovech. Ve funkci u jednotky byl hodnocen velitelem pluku takto: „Osvědčil se jako výborný velitel, ale i jako samostatný zástupce velitele pluku s vynikajícími schopnostmi a výsledky ve výchově důstojníků a rotmistrů. Je důstojníkem těch nejlepších kvalit, všeobecně vynikajícím. K mimořádnému povýšení způsobilý.“ Velitel jezdecké brigády plk. Ladislav Zbořil doplnil kvalifikaci konstatováním, že jest Eminger všeobecně vynikajícím důstojníkem gšt., který má též plnou způsobilost k samostatnému velení jezdeckého pluku. Velitel brigády mu udělil v roce 1924 pochvalné uznání za velitelskou činnost.¹⁸¹⁹

¹⁸¹⁶ Celé pozadí případu je z torza dochovaných pramenů celkem velmi málo patrné. Eminger po válce tvrdil, že k zásahu proti zpravodajské síti došlo kvůli Vítězově neopatrnosti, když porušil pravidla konspirace. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1333, poř. č. 33. Výpověď J. Emingera z 3. července 1946. Je však pravděpodobné, že maďarské bezpečnostní orgány věděly o zpravodajské činnosti daleko dříve a pouze se rozhodly v tento okamžik při vhodné příležitosti tuto činnost ukončit.

¹⁸¹⁷ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, Kvalifikační listina Jaroslav Eminger.

¹⁸¹⁸ Tamtéž.

¹⁸¹⁹ Tamtéž.

Po krátkém čtyřměsíční službě prozatímního velitele 3. jezdeckého pluku v Nových Zámcích byl ustanoven koncem března 1926 velitelem jezdeckého učiliště v Pardubicích. Svým nadřízeným, přednostou 19. oddělení MNO gen. V. hodnostní třídy Bohumilem Binkem, byl hodnocen jako důstojník pevné, vyhraněné povahy, „důsledný a energický, pilný, pracovitý a spolehlivý, s důkladným všeobecným odborným a společenským vzděláním jakož i rozmanitostí služeb, které vykonával, získal všech vlastností prvotřídního důstojníka. K mimořádnému povýšení způsobilý.“ Eminger jako velitel učiliště obstál velmi dobře. K odchodu mu bylo vysloveno pochvalné uznání MNO za výtečné služby ve vojenském jezdeckém učilišti.¹⁸²⁰

K novému roku 1931 byl pověřen zastupováním velitele 2. jezdecké brigády v Brně, od 1. dubna 1931 byl jmenován zatímním velitelem téže jednotky. Zemský vojenský velitel arm. gen. Sergej Vojcechovský hodnotil Emingera za rok 1931 takto: „Velmi inteligentní. Má velmi dobré odborné vědomosti a schopnosti. V taktickém oboru dobrý, ale dává najevo občas určitý nedostatek jistoty při praktickém velení jezdecké brigádě v poli. Činí mu zatím určité obtíže své vědomosti aplikovat na konkrétní praktické příklady v poli. K výcviku jeho brigády a v jeho činnosti vůbec byla by žádoucí poněkud větší ráznost. Způsobilý k funkci přednosta I/2 oddělení MNO.“ Doporučoval jej ponechat na dosavadním místě.¹⁸²¹

V ročníku 1931/1932 absolvoval kurz pro vyšší velitele v Praze s prospěchem velmi dobrým v pořadí jako šestý s osmnácti. Velitel kurzu div. gen. Václav Kopal si všiml stejných nedostatků v rozhodování jako Vojcechovský. Kopal napsal: „Otevřený charakter, jemný a tichý. Velice pilný a vytrvalý. Během kurzu byl u něho pozorován neustálý pokrok. Tělesně slabší. Vojenské vědomosti si přinesl s sebou do kurzu značné, ale scházela jim účelná aplikace při řešení různých příkladů. Účastnil se vždy velmi čile debat. Jeho rozhodování bylo zpočátku nerozhodné a rozvláčné, během kurzu se stávalo jasnějším a ucelenějším. Vyjadřuje se lépe písemně než ústně. V samostatných pracích velmi dobrý. Při řízení cvičení poněkud nerozhodný a neúčelný. V ovládání operací divize a armády ke konci kurzu velmi dobrý. Ve zbraních je mu zapotřebí další práce a to i v jezdecku. Jako veliteli jezdecku je mu zapotřebí více bystré pohotovosti a energie a lepšího porozumění pro boj větších jezdeckých jednotek v různých situacích.

¹⁸²⁰ Tamtéž

¹⁸²¹ Tamtéž.

Velmi svědomitý a disciplinovaný. Použitelný jako velitel jezdecké brigády i k práci ve štábu.“¹⁸²²

V poslední zářijový den roku 1932 byl jmenován opět velitelem 2. jezdecké brigády, i když dosud stále jen zatímním. V kvalifikaci za rok 1932 doplnil Vojcechovský kvalifikaci z loňského roku výtkou „jako veliteli jezdecktva je mu zapotřebí více bystré pohotovosti, energie a ráznosti,“ a udělil kvalifikační stupeň dobrý. Eminger byl k 1. červenci následujícího roku byl jmenován brig. gen. V roce 1934 Vojcechovský zvýšil kvalifikační stupeň na velmi dobrý. Již tradiční výhrady Vojcechovského ke schopnostem důstojníků z řad tzv. domácího vojska však pro Emingerovu vojenskou kariéru na rozdíl od jiných důstojníků vliv neměly. K odchodu navíc obdržel pochvalné uznání zemského vojenského velitele v Brně za činnost velitele 2. jezdecké brigády¹⁸²³

V polovině března 1935 byl jmenován přednostou 2. oddělení MNO (jezdeckého), spadající pod I. odbor MNO. Přednosta I. odboru div. gen. Karel Kravák hodnotil činnost Emingera ve štábní funkci v roce 1935 i v roce následujícím poměrně vysoce. V roce 1935 Kravák do kvalifikační listiny napsal: „Svědomitý, pilný, iniciativní s nejlepším smyslem pro odpovědnost, oddaný své věci. Chování naprosto korektní. Velmi jemný a skromný, málo rázný a málo sebevědomý, lehko zakřiknutý. V celku se hodí pro svou službu dobře. Velmi dobrého všeobecného vzdělání. Velmi dobrých duševních vlastností a schopností. Myšlenky vyjadřuje lépe písemně než ústně. Vojenské teoretické vědomosti velmi dobré, jak prokázal velmi dobrým úspěchem v kurzu pro vyšší velitele. Má stálou snahu o zvýšení vzdělání a udržování se na výši hlavně ve svých vojenských jezdeckých dovednostech. Velmi dobrý jezdec. Znamenitá schopnost k výchově a výcviku podřízených. Měl velmi dobrý úspěch jako prof. taktiky jezdecktva v kurzu pro vyšší velitele. Svěřené oddělení vedl po všech stránkách velmi dobře. Služební předpisy zpracoval dobře. Velitelská schopnost velmi dobrá. Velmi dobře upotřebitelný. Velmi způsobilý velet vyšší jednotce nebo pěší divizi. Celková kvalifikace velmi dobrá.“¹⁸²⁴

Brig. gen. Jaroslav Eminger byl jmenován v polovině listopadu 1936 prozatímním velitelem 3. jezdecké brigády v Bratislavě. Od nového roku se jmenování změnilo na trvalé. V rámci reorganizace armády byla 3. jezdecká brigáda přeměněna

¹⁸²² Tamtéž.

¹⁸²³ Tamtéž.

¹⁸²⁴ Tamtéž.

k 1. říjnu 1937 na 3. rychlou divizi. Kvalifikaci za rok 1937 sestavoval zemský vojenský velitel v Bratislavě arm. gen. Josef Votruba. „Velmi dobře vyvinutý smysl pro povinnost, iniciativu a odpovědnost. Otevřený, upřímný a obětavý, velmi pilný, svědomitý a pracovitý. Velmi jemný a taktický, mohl by být ráznější. Jako kamarád a společensky velmi oblíben. Družné, milé, skromné a veselé povahy, bez škodlivých sklonů. Pro zbraň se povahou hodí dobře. Velmi inteligentní a nadaný s rychlým a bystrým postřehem. Duševně velmi pružný, uvažuje velmi logicky a správně se rozhoduje. Všeobecné vzdělání je na vysoké úrovni. Vojenské předpisy ovládá velmi dobře a správně je používá. Je zřejmá snaha o zvýšení vzdělání. Velmi dobrý a vytrvalý jezdec. Jde za příkladem svým podřízeným. Je velmi schopný a horlivý při výchově a výcviku podřízených velitelů s velmi slibnými výsledky. Letos vedl při závěrečném cvičení zesílenou jezdeckou brigádu s klidem, iniciativně a úspěšně. Je upotřebitelný v přiměřených funkcích v centrálních úřadech, jako vojenský přidělenec v cizině a při reprezentačních příležitostech. Pro velení rychlé divize velmi způsobilý. Velitelská schopnost velmi dobrá. Stupeň kvalifikace velmi dobrý.“ Kvalifikace za rok 1938 od Votruby totožná.¹⁸²⁵ Eminger byl současně považován za zastávce italské taktiky použití tanků v boji.¹⁸²⁶

Velitelem 3. rychlé divize byl i za mobilizace a v této funkci setrval až do rozpadu státu. Po návratu ze Slovenska byl koncem dubna 1939 jmenován přednostou umístovacího oddělení likvidační skupiny MNO div. gen. Františka Hrabčíka. K poslednímu červnu byl z armády propuštěn.¹⁸²⁷ Pro Emingera to však konec vojenské kariéry nebyl.

Během své služby v čs. armádě obdržel několik vyznamenání. V roce 1919 Čs. válečný kříž, roku 1922 Mezispojeneckou medaili vítězství, o šest let později Řád čestné legie – důstojnický kříž IV. stupně.¹⁸²⁸

5.1.2. Libor Vítěz

Libor Vítěz se narodil 20. dubna 1889 v Přerově. Roku 1907 dokončil kadetní školu v Brně s prospěchem výborným.¹⁸²⁹

¹⁸²⁵ Tamtéž.

¹⁸²⁶ Zdenko Maršálek, Rychlé svazky na závěrečném cvičení čs. armády v roce 1937, in: Historie a vojenství, roč. 2002, s. 327. Samotný taktický způsob velení Emingera byl však po cvičení podroben kritice hodnotícími. Tamtéž.

¹⁸²⁷ Tamtéž.

¹⁸²⁸ Tamtéž.

Po dokončení kadetky nastoupil vojenskou službu jako velitel čtyř pěšího pluku.¹⁸³⁰

Po vypuknutí války zamířil čerstvě povýšený npor. Libor Vítěz se svým plukem na srbskou frontu. Velel nejprve pěší četě, následně pěší rotě. Ještě do konce roku 1914 byl dvakrát raněn. Do služby se vrátil až koncem května příštího roku a to pouze k náhradní rotě v Praze, kde měl na starost výcvik nováčků. V březnu 1915 byl povýšen mimořádně za statečnost na kpt. V únoru 1916 byl přemístěn jako důstojník ubytovacího oddělení štábu 7. armády na ruské frontě. Postupně prošel několika funkcemi jako ředitel kanceláří, přednosta osobního oddělení, kancelářský důstojník. V polovině června byl opět raněn. Od srpna byl ve štábu 7. armády zařazen jako konceptní důstojník v organizačním oddělení. Od 1. listopadu 1916 do poloviny února příštího roku absolvoval technický kurz pro stavbu letadel ve Vídni a následně po pauze sedmítýdenní kurz pro důstojníky gšt. (aspiranty válečné školy) v Lublani. O počátku června 1917 do konce války sloužil jako náčelník štábu u samostatné odloučené horské brigády v horách v Albánii.¹⁸³¹

Kpt. Libor Vítěz se vrátil do Čech 12. prosince 1918 a ihned se přihlásil do služby. Byl poslán na Slovensko ke skupině plk. Františka Schöbla. Ještě koncem roku byl jmenován poradcem ministra s plnou mocí pro Slovensko ve věcech vojenských, ale již v polovině ledna 1919 se stal přednostou organizačního oddělení ZVV pro Slovensko v Košicích a Žilině. Na starosti měl znovuvybudování veškerých slovenských formací pěchoty a jízdy, organizaci vojenských úřadů, mobilizaci, organizaci 1. pěšího pluku Slobody, později Jánošíkovské družiny, řídil evakuaci při maďarském vpádu atd.. Kvalifikaci za rok 1919 sestavoval náčelník štábu ZVV pplk. František Bartoš, který Vítěze hodnotil následovně: „Pevný, vytříbený charakter, dobrý Čech a vlastenec již za starého Rakouska. Vysoce nadaný důstojník spojující s velkými schopnostmi a rozsáhlým vzděláním jak všeobecným, tak vojenským, neobyčejnou pílí, horlivost a energii. Jeho zásluhy o zbudování a organizaci čs. armády jsou neocenitelné. Osvědčil se jako výborný organizátor tělem i duší a jako odborník na slovo vzatý. Pro svou milou povahu těšil se všeobecné oblibě jak u mužstva, tak důstojníků. Vyniká rozhodně nad průměr soudruhů stejného stáří a zastane každé svěřené místo.“ Vítěz dále obdržel pochvalné uznání MNO za vzorné služby, obětavou a neúnavnou činnost a

¹⁸²⁹ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, Kvalifikační listina Libor Vítěz.

¹⁸³⁰ Tamtéž.

¹⁸³¹ Tamtéž.

zásluhy jako přednosta organizačního oddělení ZVV v Bratislavě při vybudování slovenských vojenských útvarů.¹⁸³²

Prvního září 1919 byl povolán do kurzu pro důstojníky gšt.. Jako student byl hodnocen následovně: „Energický důstojník, duch dychtící po vědomostech, postrádá ještě poněkud zkušeností. Jest způsobilý, aby získal vědomosti a vyspěl a stal se dobrým důstojníkem divizního štábu.“¹⁸³³

Po jeho absolvování nastoupil od počátku března 1920 jako důstojník do 2. oddělení ZVV v Užhorodě. Ani zde nesetřval příliš dlouho. V polovině srpna byl přemístěn jako konceptní důstojník do prvního oddělení hlavního štábu. Zde sloužil rok, což byla vzhledem jeho častému překládání v čs. armádě v jeho případě relativně dlouhá doba. V posudku nadřízených bylo uvedeno: „Dobrý konceptní důstojník, dá se očekávat, že bude velmi dobrým důstojníkem gšt. Způsobilý velet pěšímu praporu, výborný, snaživý důstojník, Svoji neobyčejnou pílí a zájmem získal si velice dobré dělostřelecké znalosti přes nepoměrně krátkou dobu svého přidělení k lehkému dělostřeleckému pluku.“¹⁸³⁴

Koncem srpna 1921 byl jmenován zástupcem vojenského ataše v Budapešti mjr. gšt. Jaroslava Emingera. Celkem krátké působení Vítěze v Budapešti skončilo neslavně, když byl zatčen pro špionáž. Jako osoba podléhající diplomatické imunitě ale musel být propuštěn a následovalo pouze vyhoštění. Útěchou mu mohlo být povýšení na škpt. v únoru 1922.¹⁸³⁵

Po návratu nastoupil službu opět jako konceptní důstojník do hlavního štábu, ale do 4. oddělení. Zde se opět setkal s plk. gšt. Františkem Bartošem, který zastával funkci přednosta 4. oddělení hlavního štábu. Bartoš opět hodnotil Vítězovy schopnosti vysoce.¹⁸³⁶

V listopadu 1922 byl povolán Vítěz do druhého ročníku válečné školy v Praze. Závěrečné zkoušky zvládl jako třetí ze čtyřiceti devíti.¹⁸³⁷ Jeho výsledek kvitoval i velitel válečné školy plk. Jamet, který Vítěze ohodnotil takto: „Vzdělaný důstojník, živé a otevřené inteligence, snadno pracující, stejně dobrý ve všech oborech. Hájí své myšlenky velmi snadno a přesvědčivě. Měl velmi dobré práce, velmi úplné a velmi prostudované. Umístil se velmi dobře. Zdá se být způsobilým, aby se stal pomocným

¹⁸³² Tamtéž.

¹⁸³³ Tamtéž.

¹⁸³⁴ Tamtéž.

¹⁸³⁵ Tamtéž.

¹⁸³⁶ Tamtéž.

¹⁸³⁷ Jiří Pernes, *Až na dno zrady*, Emanuel Moravec, Praha 1997, s. 68.

prof. všeobecné taktiky v 1. ročníku. Byl vyžádán pro tuto funkci. Způsobilý k povýšení mimo pořadí.“¹⁸³⁸

Žádosti velitele válečné školy bylo vyhověno. Vítěz tak zůstal ve škole v ročníku 1923/1924 jako pomocný prof. všeobecné taktiky. Jamet po uplynutí ročního působení Vítěze v této funkci jej hodnotil následovně: „Inteligentní důstojník velmi pracovitý, ve svém oboru velmi svědomitý, pomáhal znamenitě profesoru všeobecné taktiky v 1. ročníku. Ježto jest ducha jasného, metodického a velmi pracovitého, bude dobrým profesorem. Velmi vzdělaný, znající dobře svůj vojenský obor, měl by být pro své vlastnosti a pro služební popisy jmenován mjr. při příštím povyšování.“¹⁸³⁹

Vítěz dále pokračoval ve škole jako prof. všeobecné taktiky až do září 1930. Po prvním roce ve funkci řádného prof. byl hodnocen Jametem stejně jako v roce přecházejícím. V roce 1925 sepsal hodnocení nový ředitel školy gen. Le Biévec. „Velmi inteligentní a velmi schopný, velké profesionální svědomitosti, má dobré všeobecné vzdělání a solidní znalosti vojenské a mnoho zkušeností. Má velmi jasné taktické myšlenky, na kterých snad příliš lpí, vždy však je má dobře srovnané v mysli a dovede je vyložit a hájit metodicky s velkou přesvědčivostí. Prokazuje nejlepší služby jako profesor. Důstojník budoucnosti, zasluhuje, aby byl svými představenými podporován v kariéře v zájmu všeobecném i jeho vlastním. Způsobilý k povýšení mimo pořadí.“ V následujících letech byl Vítěz hodnocen stejně výtečně a stoupal i hodnostně. V září 1923 byl povýšen na škpt. gšt., v říjnu následujícího roku na mjr. gšt. a v září 1930 na pplk. gšt. Za činnost na vysoké válečné škole obdržel na odchodnou pochvalné uznání náčelníka hlavního štábu arm. gen. Jana Syrového.¹⁸⁴⁰

Počátkem října 1930 se stal velitelem I. praporu 42. pěšího pluku v Terezíně. I u bojové jednotky si počínal úspěšně, což je patrné z jeho kvalifikačního popisu za rok 1931. Velitel 5. pěší brigády brig. gen. ing. Bohumil Rytíř napsal: „Vynikající důstojník, vzácných morálních a vojenských hodnot. Službě řadové se věnoval s celou svou osobností. Rozumí nejen důstojníkům, ale i poslednímu vojákovu svého praporu. Velmi a to oprávněně oblíben. V každém ohledu výtečný velitel praporu.“ Velitel 3. divize div. gen. Robert Rychtrmoc doplnil toto: „Jest též v řadové službě vynikajícím

¹⁸³⁸ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, Kvalifikační listina Libora Vítěze.

¹⁸³⁹ Tamtéž.

¹⁸⁴⁰ Tamtéž.

velitelem praporu, velmi způsobilý velet pěšímu pluku. Skutečně nadprůměrný vyšší důstojník.“ Následujícího roku byl popis totožný.¹⁸⁴¹

Koncem září 1932 se vrátil Vítěz ke štábní práci. Byl jmenován podnáčelníkem štábu ZVV v Bratislavě. Rovněž v této funkci si počínal výtečně. Roku 1933 měl v kvalifikační listině od zemského vojenského velitele arm. gen. Josefa Šnejdárka tento zápis: „V každém směru výtečný důstojník, ať již ve štábu, nebo trupě. Ke službě náčelníka štábu ZVV výtečně způsobilý.“ V roce následujícím kvalifikační stupeň totožný. V roce 1935 bylo v kvalifikaci náčelníkem štábu ZVV brig. gen. Václavem Kunešem zapsáno: „Službě se věnuje s opravdovou láskou a oddaností. Má bystrý postřeh a správný úsudek, taktické situace řeší správně po důkladné analýze. Se správným porozuměním řídil součinnost služeb se štábem. Výborně a velmi účelně řídil cvičení služeb při velitelském cvičení ZVV na mapě i v terénu, výborně se osvědčil při závěrečném cvičení jako podnáčelník štábu armády. Velmi taktičtí a zdvořilé vystupování. Ke službě náčelníka štábu ZVV výtečně způsobilý. Ponechat v činné službě a pověřit jej velením pluku, aby mu byl umožněn postup k vyšším funkcím.“ Zemský vojenský velitel arm. gen. Josef Votruba doplnil toto: „V každém směru výtečný, příkladný, krajně svědomitý a spolehlivý důstojník gšt.. Pro vyšší funkce u gšt. i velitelské výtečně způsobilý.“ V roce 1935 i v roce následujícím obdržel pochvalné uznání ZVV za výtečné a vzorné služby ve funkci podnáčelníka ZVV. V červenci 1935 byl konečně povýšen na plk. gšt., když u zkoušky uspěl již v roce 1931.¹⁸⁴²

V polovině října 1935 se vrátil Vítěz opět do štábní funkce k bojové jednotce. Byl jmenován zatímním velitelem 39. pěšího pluku. Koncem listopadu se stal velitelem řádným. Velitel 9. divize brig. gen. Miloš Žák do kvalifikačního popisu za rok 1936 napsal: „Jest z těch řídkých případů důstojníků gšt., kteří se dovedou s největším pochopením a plnou pílí věnovat trupě. Zamiloval si svůj pluk a věnuje se mu svou osobností vášnivě. Mnohokrát projevil svůj výborný organizační talent velmi úspěšně. V mnohých věcech měl vždy šťastnou ruku. Ve věcných otázkách přihlížel vždy ke konkrétnímu případu. Svůj pluk dokonale zkonsolidoval a ukáznil, ač měl co napravovat.“ Velitel sboru souhlasil s popisem, kvalifikaci a posudkem a připojil: „Jeden z nejlepších velitelů pluku.“ Zemský vojenský velitel Votruba s popisem a posudky souhlasil a připojil: „Před rokem převzal takticky i kázeňsky zcela zanedbaný pluk a učinil z něho svým příkladem, svou velitelskou kvalitou a nesmírně obětavou

¹⁸⁴¹ Tamtéž.

¹⁸⁴² Tamtéž.

prací v každém směru vzorné vojskové těleso. Je jedinečný vzor velitele, kamaráda a podřízeného. Je velmi způsobilý pro vyšší funkce.“ Roku 1936 mu bylo uděleno pochvalné uznání velitele 9. divize za úspěšnou činnost při závěrečných cvičeních a následujícího roku pochvalné uznání velitele 9. divize za nevšední píli a svědomitost při velení 39. pěšího pluku.¹⁸⁴³

U pluku pobyl ale jenom něco krátce přes rok. Počátkem roku 1937 následovalo jeho povolání do kurzu pro vyšší velitele v Praze. Z toho i z jeho stále výtečné kvalifikace je patrné, že s Vítězem se počítalo v budoucnosti pro hodnost gen., neboť absolvování kurzu bylo prvním krokem k povýšení do hodnosti brig. gen. V hodnocení velitele kurzu pro vyšší velitele div. gen. Františka Hrabčíka bylo uvedeno toto: „Ustálený, přímý, vyrovnaný, bodrý. Široké důkladné vojenské znalosti. Debat se účastní živě, mluví logicky a přesvědčivě, s důrazem, tvoří si vždy vlastní mínění nezávisle, je svůj a představuje myšlenkový celek. V úvahách mísí vůdčí myšlenky s podrobnostmi provedení, takže jeho stylizace je ozvučná, někdy méně jasná. Jako instruktor vede cvičení klidně, s jistotou bývalého prof., odpovídá pohotově s určitou dávkou humoru. Někdy věnuje méně důležitému zbytečně mnoho času. Velmi svědomitý, pilný, spolehlivý. Společensky taktní. K zastávání místa brig. gen. způsobilý.“¹⁸⁴⁴

Po absolvování kurzu byl povolán opět jako prof. všeobecné taktiky do vysoké válečné školy. Velitel školy F. Hrabčík sepsal Vítězovo hodnocení coby prof. v roce 1938: „Velmi svědomitý, pilný, spolehlivý, vytrvalý, iniciativní, nebojí se odpovědnosti. Vůči nadřízeným jak ve službě, tak mimo službu oddaný a ukázněný, vůči podřízeným spravedlivý a pečlivý. Ustálený, přímý, vážný, klidně energický, důsledný, snaží se vyniknout. V celku se pro svou službu hodí vynikajícím způsobem. Velmi nadán, bystrého postřehu, logický a přesvědčivý v rozpravách, pohotový v diskuzi. Všeobecné vzdělání velmi dobré, mnoho čte, má své osobité názory na otázky politické, hospodářské a jiné. Má široké a důkladné znalosti vojenské a stálou snahu po zvýšení všeobecného i vojenského vzdělání. V celku jsou intelektuální vlastnosti a teoretické znalosti velmi dobré. Jako prof. všeobecné taktiky vede cvičení vzorně svým klidem, přesvědčivostí a často humorem. Získává posluchače svojí přímostí a nestranností. Jako velitel vojenských učilišť má nejlepší schopnosti. K zastávání místa brig. gen. velmi způsobilý. Kvalifikace výtečná.“ Náčelník hlavního

¹⁸⁴³ Tamtéž.

¹⁸⁴⁴ Tamtéž.

štábu arm. gen. L. Krejčí i generální inspektor arm. gen. Jan Syrový souhlasili s popisem i kvalifikací.¹⁸⁴⁵

Po demobilizaci se stal v MNO zástupcem přednosta oddělení pro úpravu státních hranic a od 1. ledna 1939 jeho přednostou. Po okupaci byl činný v umisťovací skupině MNO do 30. června 1939, kdy byl z armády propuštěn. Jeho vojenská kariéra měla ale další pokračování v nově vzniklém vládním vojsku.¹⁸⁴⁶

Vítěz obdržel v čs. armádě také několik vyznamenání. V roce 1925 Officier d'Academie, Légion d'Honneur, o dva roky později Litevské vyznamenání Vylics Krokus II. třídy, v roce 1930 Řád knížete Vitolda Velkého IV. stupně, důstojnický řád, a v témže Řád Rumunské hvězdy.¹⁸⁴⁷

5.1.3. Jan Augustin Obručník

Jan Augustin Obručník se narodil 19. srpna 1889 ve Štětovicích, okres Prostějov. Roku 1910 dokončil tříleté studium na tereziánské vojenské akademii ve Wiesner-Neustadt s vyznamenáním.¹⁸⁴⁸

Po absolvování akademie nastoupil službu jako velitel čtyř pěšího pluku v hodnosti por.. V roce 1914 složil úspěšně přijímací zkoušku na válečnou akademii, do studia vzhledem k vypuknutí války ale již nenastoupil.¹⁸⁴⁹

Po vypuknutí války byl povýšen na npor. a se svým plukem odešel na ruskou frontu. V druhé polovině srpna převzal velení pěší roty a od konce října velel navíc ještě kulometnému oddílu. V polovině listopadu ale musel být z fronty stažen pro fyzické a nervové vysílení a umístěn nejprve do nemocnice a později do sanatoria. Do služby v poli se vrátil až v první polovině září příštího roku. Ke službě u bojových jednotek se již ale nevrátil. Na základě zkoušky do válečné akademie v roce 1914 byl přidělen k poznání služby důstojníka gšt. k vyšším velitelstvím, kde konal službu důstojníka gšt. na místech systematizovaných pro důstojníka gšt. Během dvou let vystřídal osm funkcí u pěti štábů. Sloužil ve štábech brigády, divize, sboru i armády, absolvoval kurz u dopravního velitelství. V první květnový den roku 1917 byl povýšen na kpt. Teprve od října 1917 byl trvale přemístěn ke štábu 217. (po přečíslování 5.) pěší brigády na

¹⁸⁴⁵ Tamtéž.

¹⁸⁴⁶ Tamtéž.

¹⁸⁴⁷ Tamtéž.

¹⁸⁴⁸ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, Kvalifikační listina Jana Augustina Obručníka.

¹⁸⁴⁹ Tamtéž.

italské frontě. U brigády setrval až do konce války, byť ani zde trvale službu nekonal, neboť absolvoval tři různé kurzy, plynový ve Vídni, kurz útočného praporu Edelweiss a informační kurz v Brixenu.¹⁸⁵⁰

Nejvýznamnějším obdrženým vyznamenáním pro Obručnicka v rakousko – uherské armádě byl Železný kříž II. tř. udělený v roce 1917.¹⁸⁵¹

Kpt. J. A. Obručnick se 16. listopadu 1918 přihlásil do služby v čs. armádě. Nejprve sloužil jako dobrovolník, přísahu složil v polovině prosince 1918. Službu konal ve štábu ZVV v Brně na místě důstojníka pro operativní záležitosti. V kvalifikaci za rok 1920 bylo uvedeno: „Vážný, svědomitý a plně spolehlivý důstojník vynikajících vojenských vlastností. Pevný, všestranně vzorný charakter. Vysoce inteligentní, rozvážný a hloubavý důstojník s výborným všeobecným a odborně vojenským chováním. Mírného a klidného vystupování, obětavý kamarád. V každém ohledu samostatný. Velmi schopný pro službu v hlavním štábu. Jako vedoucí operační skupiny ZVV vedl své podřízené vždy vzorně, sám šel skvělým příkladem v nejtěžších dobách po převratu a na Slovensku. Vždy iniciativní dosáhl svými návrhy velkého úspěchu. Velmi se doporučuje pro důstojníka gšt.“¹⁸⁵²

Prvního února 1921 byl Obručnick jmenován přednostou organizačního oddělení ZVV v Brně. I v této funkci si podle hodnocení v kvalifikační listině počínal úspěšně. V roce 1921 zněl kvalifikační popis následovně: „Ustálený charakter, neobyčejně pilný a svědomitý, na vykonávání povinností přesný, sebevědomý důstojník. Má bohaté vojenské vědomosti i válečnou zkušenost, které ho činí velmi upotřebitelným pro službu štábního důstojníka. Má velmi dobrý vliv na podřízené, u nichž si dovede zjednat úctu. Po absolvování válečné školy bude jistě jedním z nejlepších důstojníků gšt.“ V následujícím roce zněl popis hodně podobně. Za činnost přednosty organizačního oddělení ZVV obdržel v roce 1923 pochvalné uznání zemského vojenského velitele.¹⁸⁵³

Prvního máje 1923 byl přemístěn k 6. jezdeckému pluku v Brně. Toto jeho zařazení nemělo dlouhého trvání, neboť k 1. září téhož roku nastoupil na místo koncepčního důstojníka zpět k ZVV v Brně a o měsíc později začal navštěvovat druhý ročník válečné školy v Praze. V kvalifikaci za rok 1924 velitel válečné školy plk. Jamet napsal: „Důstojník ducha otevřeného a velmi pilný. Posuzuje zdravě situace a odůvodňuje je dobře, vyjadřuje se jasně. Má již praxi ze štábů. Je velmi metodický,

¹⁸⁵⁰ Tamtéž.

¹⁸⁵¹ Tamtéž.

¹⁸⁵² Tamtéž.

¹⁸⁵³ Tamtéž.

velmi svědomitý, má vkus pro práce dobře konané a dobře upravené. Budiž mu věnována pozornost, poněvadž se zdá, že jest způsobilým stát se náčelníkem štábu. Způsobilý k povýšení mimo pořadí.“ Následujícího roku bylo do kvalifikace zapsáno: „Vážný a pevný charakter, velmi svědomitý, příkladně pilný a za každé situace vzorný důstojník gšt. Jako náčelník štábu divize velmi způsobilý. Způsobilý k povýšení mimo pořadí.“¹⁸⁵⁴

Po úspěšném absolvování válečné školy byl plných pět let přednostou třetího oddělení štábu ZVV v Brně. I v této funkci byl vysoce hodnocen. V roce 1927 obdržel následující kvalifikaci: „Velmi dobrý důstojník gšt., snaživý a praktický. Pracuje s příkladnou pílí a vytrvalostí. Má zdravý a široký rozhled. Navrhuji jmenovat ho velitelem praporu nebo štábu vyšší jednotky. Způsobilý k povýšení.“ V příštím roce hodnocen již výtečně, když by udělen stupeň výtečný s plným bodovým ziskem. V prosinci 1926 byl povýšen na mjr. gšt a o dva roky později na pplk. gšt.¹⁸⁵⁵

K 1. říjnu 1929 byl Obručník jmenován náčelníkem štábu ZVV v Brně. V této funkci setrval rok. Udělen kvalifikace stupeň výtečný. Za činnost náčelníka štábu ZVV obdržel pochvalné uznání zemského vojenského velitele.¹⁸⁵⁶

Přesně po roce byl přemístěn k 43. pěšímu pluku, dislokovaném rovněž v Brně a kde byl velitelem prvního praporu. Opět obdržel výtečný stupeň kvalifikace. Za činnost velitele praporu získal od velitele 6. divize pochvalné uznání.¹⁸⁵⁷

Po roce služby byl opět přemístěn, tentokrát do Opavy (později Hranic) jako náčelník štábu 8. divize. V roce 1931 byl hodnocen výtečně jako „důstojník nadprůměrných kvalit, vynikajících osobních vlastností a výtečných velitelských schopností zaručujících nadprůměrnou způsobilost pro vedení pluku.“ V následujícím roce náčelník štábu ZVV plk. gšt. František Tallavania body v kvalifikaci snížil, takže Obručník obdržel kvalifikační stupeň pouze velmi dobrý. Za činnost náčelníka štábu divize obdržel v roce 1933 od velitele 8. divize pochvalné uznání.¹⁸⁵⁸

O tom, že měl Obručník nadprůměrné výsledky svědčí i jeho výsledky absolvovaných kurzů. V roce 1929 absolvoval telegrafní kurz jako druhý z osmnácti a v roce 1931 plynový kurz jako druhý z patnácti s prospěchem výtečným.¹⁸⁵⁹

¹⁸⁵⁴ Tamtéž.

¹⁸⁵⁵ Tamtéž.

¹⁸⁵⁶ Tamtéž.

¹⁸⁵⁷ Tamtéž.

¹⁸⁵⁸ Tamtéž.

¹⁸⁵⁹ Tamtéž.

Od konce října 1933 sloužil necelý rok jako velitel 2. praporu 15. pěšího pluku. V témže roce se ale vrátil na kvalifikační stupeň výborný.¹⁸⁶⁰

V polovině srpna 1934 byl jmenován řádným prof. na vysoké válečné škole v Praze. Pro školní rok 1935/1936 byl jmenován řádným prof. pro všeobecnou taktiku a službu. Kvalifikace za rok 1935 jako prof. válečné školy byla následující: „Klidné, vyhraněné povahy, taktního chování, citlivý, pilný, svědomitý a důkladný, bystrého samostatného úsudku. Vypracoval se na velmi dobrého prof. všeobecné taktiky. Způsobilý na velitele pluku na funkci plk. ve štábech. Ponechat jej v dosavadním umístění. Má svůj osobitý rozkazovací styl, jemuž třeba si zvykat.“ Obručnick byl k novému roku 1935 povýšen na plk. gšt.¹⁸⁶¹

V polovině října 1936 byl Obručnick jmenován náčelníkem štábu I. sboru v Praze. Velitel I. sboru div. gen. Emil Václav Linhart hodnotil činnost náčelníka svého štábu v roce 1936 dost vysoce: „Má do krajnosti vyvinutý smysl pro konání svých povinností, je naprosto samostatný, iniciativní. Nebojí se zodpovědnosti a vědomě ji na sebe bere. Bezvadné, jemné a taktní chování ve službě i mimo ni. S podřízenými jedná kamarádsky, vždy ale dovede udržet patřičný odstup. Klidný rozvázný, naprosto ustálené povahy, nekuřák, jemný, velmi citlivý. Vcelku se pro svoji službu hodí vynikajícím způsobem. Velké nadání a paměť, duševně velmi pružný, má bystrý postřeh, uvažuje velmi důkladně a logicky. Všeobecné vzdělání velmi dobré. Vojenské teoretické vědomosti velmi obsáhlé. Studuje soukromě velmi pilně, sleduje veškeré vojenské otázky i otázky hospodářského a politického rázu. Vcelku jsou jeho intelektuální vlastnosti a teoretické znalosti velmi dobré. Má velmi dobré schopnosti k výchově a výcviku podřízených, dovede práci ve štábu velmi účelně a metodicky rozdělit a kontrolovat. Schopnost k vedení podřízené jednotky velmi dobrá, upotřebitelnost jako velmi dobrý učitel. Je schopen velet pěšímu pluku nebo zastávat jakýkoliv úřad na gšt. Vcelku vynikající velitelská schopnost a schopnost k praktickému vykonávání služby. Stupeň kvalifikace výtečný.“ ZVV arm. gen. Sergej Vojcechovský ovšem nadšení Linharta nesdílel a kvalifikační stupeň navrhl snížit na stupeň velmi dobrý, neboť „náčelník štábu dělá občas chyby, které by se neměly stávat.“ Náčelník hlavního štábu arm. gen. Ludvík Krejčí považoval rovněž Obručnicka pouze za velmi dobrého náčelníka štábu sboru a rozhodnutí zemského vojenského velitele potvrdil. Generální inspektor arm. gen. Jan Syrový se připojil k hodnocení ZVV a náčelníka

¹⁸⁶⁰ Tamtéž.

¹⁸⁶¹ Tamtéž.

hlavního štábu.¹⁸⁶² Následujícího roku udělil Linhart opět stupeň kvalifikace výtečný a tentokrát Vojechovský souhlasil s kvalifikací. Za činnost náčelníka štábu obdržel navíc pochvalné uznání od velitele sboru.¹⁸⁶³

V poslední říjnový den 1937 byl jmenován velitelem 4. pěšího pluku Prokopa Velikého v Hradci Králové. Velitel 4. pěší divize brig. gen. Karel Kutlvašr hodnotil Obručnicka jako velitele pluku takto: „Smysl pro povinnost má velmi vyspělý až vynikající. Iniciativně se uplatňuje velmi rozsáhle. Pro odpovědnost smysl velmi dobrý. Chování bezvadné a rázně vojenské, vůči představeným ale ne vždy přímé. Vůči důstojnickému sboru pěstuje družnost, leckdy zachází až do shovívavosti. Společensky je bezvadný. Klidný, rozvázný, mírný. V celku se svou povahou hodí pro zbraň dobře. Paměť velmi dobrá, duševně naprosto pružný, postřeh velmi rychlý a bystrý. Uvažuje vážně a logicky se sklonem k jednostrannosti. Všeobecné vzdělání dobré. Vojenské teoretické vědomosti velmi dobré a široké, v některých oborech až vynikající. Předpisy plně ovládá. Snaha o zvýšení všeobecného a vojenského vzdělání velmi značná. Intelektuální vlastnost a teoretické znalosti jsou v celku velmi dobré. Má pevné zdraví a naprostou tělesnou zdatnost. K výchově má klid, soustavnost, plánovitost a důslednost. K důstojnickému sboru je dosti shovívavý, ač jinak na požadavcích pevný až tvrdý. Příliš mnoho práce se snaží vykonat sám. Nevyužil plně svého velitelství. Pluku velel rozváženě a klidně. V květnu za mobilizace byl zcela na svém místě, velmi dobře se osvědčil v bojovém a taktickém ohledu, dobře v ohledu řízení a služeb. Je vojensky zkušený a velmi zdatný a rychle si získává velitelskou rutinu. Je upotřebitelný v generálním štábu a zcela způsobilý k velení nejbližší vyšší jednotky nebo funkce. Velitelská schopnost velmi dobrá. Stupeň kvalifikace velmi dobrá.“

Za záříjové mobilizace velel kromě svého pluku ještě hraniční oblasti č. 35. Kutlvašr do kvalifikace napsal: „Počínal si ve všech situacích velmi klidně, rozvázně a energicky. Rozhodnutí a rozkazy byly jasné a vždy proveditelné. Hlásil přesně a rychle. Pracoval samostatně a iniciativně. Osvědčil se velmi dobře ve všech situacích.“¹⁸⁶⁴

Obručnick byl během své služby v čs. armádě dekorován následujícími vyznamenáními. V roce 1930 obdržel Officier d' Academie, Légion d' Honneur, v následujícím roce řeckou medaili za zásluhy III. stupně a roku 1932 Řád rumunské

¹⁸⁶² Tamtéž.

¹⁸⁶³ Tamtéž.

¹⁸⁶⁴ Tamtéž.

hvězdy IV. třídy. Získal také právo nosit odznak čs. dobrovolníka z let 1918 – 1919. Dále Obručník obdržel několik pochvalných uznání za svoji činnost.¹⁸⁶⁵

Od 25. dubna 1939 byl přidělen k I. sboru a k 30. červnu 1939 byl propuštěn z čs. armády. Konec kariéry profesionálního vojáka to ani pro Obručníka nebyl.¹⁸⁶⁶

5.2. Ve vládním vojsku

Jak již bylo předestřeno, pro Emingera, Obručníka a Vítěze zánik čs. armády konec vojenské armády neznamenal. Naopak jejich vojenská kariéra se měla dočkat dalšího pokračování.

Již Výnos říšského kancléře z 16. března 1939 o zřízení protektorátu Čechy a Morava předpokládal vznik ozbrojeného sboru pro udržování vnitřní bezpečnosti a pořádku, jejichž organizaci, početní sílu a bezpečnost určí říšská branná moc.¹⁸⁶⁷

Při příležitosti jmenování Konstantina von Neurath říšským protektorem a Karl Hermanna Franka státním tajemníkem 28. března 1939 byla řešena otázka budoucích ozbrojených složek vojenského typu, jejichž existenci předjímal Výnos o zřízení Protektorátu Čechy a Morava. Hitler rozhodl, že vládní vojsko o maximálním počtu 8000 osob české národnosti bude určeno jako osobní stráž státního prezidenta a pro udržování bezpečnosti a pořádku v protektorátu. Na základě vůle Vůdce vydal zplnomocněnec branné moci u říšského protektora gen. Erich Friderici pokyn, aby byl tento sbor utvořen a nařízením protektorátní vlády z 25. července 1939 byl tento ozbrojený sbor zřízen pod názvem vládní vojsko. Jeho vrchním velitelem byl státní prezident. Správní záležitosti spadaly do působnosti předsedy protektorátní vlády.¹⁸⁶⁸

Úlohy vládního vojska byly definovány vládním nařízením následovně. Spolupůsobení při udržování vnitřní bezpečnosti, použití k pomocným službám, zejména při živelných pohromách ohrožující život a majetek.¹⁸⁶⁹

Dohledem nad vládním vojskem ze strany okupantů byl pověřen úřad vojenského zplnomocněnce u říšského protektora. Činnosti vládního vojska a jeho příslušníky si ovšem všimaly i německé bezpečnostní orgány Gestapo a SD.

¹⁸⁶⁵ Tamtéž.

¹⁸⁶⁶ Tamtéž.

¹⁸⁶⁷ Sbírka zákonů a nařízení, r. 1939, č. 75 Výnos vůdce a říšského kancléře o Protektorátu Čechy a Morava ze dne 16. března 1939.

¹⁸⁶⁸ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2172, poř. č. 73.

¹⁸⁶⁹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2105, poř. č. 13.

5.2.1. Jaroslav Eminger

V jarních měsících roku 1939 se řešila spolu se vznikem vládního vojska důležitá otázka, kdo z vyšších důstojníků má přijít do jeho vedení. Vzhledem k předem proponované velikosti vládního vojska bylo zřejmé, že přijetí důstojníků vyšších generálských hodností div. gen a arm. gen. není reálné. Vůči nové politické realitě bylo navíc jasné, že ve vedení vládního vojska nebude moci stanout někdo z bývalého vedení čs. armády. Vzhledem k povětšinou negativnímu postoji vůči legionářům a to zejména u českých Němců a především u státního tajemníka se navíc dalo předem předpokládat, že legionářský element nebude hrát v nově budovaném vojsku ani zdaleka takovou roli, tak jako v čs. armádě.

Nejdůležitější otázkou v rámci personálního obsazení vládního vojska vedle snahy udržet legionáře i v jeho vyšších funkcích bylo obsazení postu generálního inspektora vládního vojska, jak zněl nový název pro nejvyšší velitelskou funkci vládního vojska. Otázku výběru vhodné osoby pro vedení vládního vojska si vzal osobně na starost předseda protektorátní vlády. Státní prezident ani jeho kancelář nehrála ve výběru generálního inspektora ani ostatních důstojníků žádnou roli, ač státní prezident byl vrchním velitelem. Celá záležitost byla brána za správní záležitost spadající výlučně do kompetence předsedy protektorátní vlády.¹⁸⁷⁰

Kandidátů pro funkci generálního inspektora bylo několik. Pro výkon funkce generálního inspektora byla důležitým faktorem i „důvěra“ německých míst, bez níž by mohl nový generální inspektor funkci sotva vykonávat. Dalo se tedy předpokládat, že pro okupační úřady bude přijatelný pouze důstojník z řad bývalých důstojníků rakousko-uherské armády. Proto chvíli uvažovaná osoba div. gen. Františka Hrabčíka a gen. Váni snad nemohla být kvůli jejich legionářské minulosti brána vůbec vážně.¹⁸⁷¹ Vážně zvažovanými kandidáty z řad bývalých důstojníků rakousko-uherské armády, kteří své přísaze Rakousko-Uhersku zůstali do poslední chvíle věrni, měli za sebou velmi dobrou či výtečnou službu v čs. armádě, byli věkově mladší a zároveň měli s legionáři urovnané vztahy, byli div. gen. Emil Fiala a bývalý velitel 3. rychlé divize

¹⁸⁷⁰ Tvrzení Miroslava Kalouska, že generálního inspektora vybral zplnomocněnec branné moci je omyl, plynoucí z poválečné zprávy znalců MNO, která se ovšem nezakládala na žádných relevantních pramenech. Miroslav Kalousek, *Vládní vojsko 1939 – 1945, Vlastenci či zrádci?*, Praha 2002, s. 19.

¹⁸⁷¹ Hrabčíka nevrhli gen. Netík a div. gen. Bohuslav Fiala. Hrabčíka ale odmítl Eliáš a navrhl gen. Váňu, který byl ale německými místy odmítnut. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2108, poř. č. 45. Výpověď B. Fialy z 27. června 1945.

brig. gen. Jaroslav Eminger.¹⁸⁷² Oba byli také oficiálně navrženi likvidující skupinou MNO. E. Fiala o funkci zájem vůbec neměl a odmítl ji pro nemoc. Jmenován byl tedy nakonec J. Eminger,¹⁸⁷³ který o funkci generálního inspektora nijak neusiloval¹⁸⁷⁴ a nebyl jí vůbec nadšen.¹⁸⁷⁵

Generální inspektor neměl hned o počátku důvěru SD. Ústředna SD v Praze ve zprávě pro státního tajemníka 18. července 1939 uvedla toto: „Velitelem vládního vojska má být jmenován gen. Eminger. Tento nenabízí žádné záruky pro loajální chování vůči Německu. Je povahou hladký jako úhoř, v národním ohledu bezpochyby odrodilec bez páteře a poddajným nástrojem v rukou legionářů, ačkoli byl bývalým rakouským důstojníkem gšt. Vedení vládního vojska nebude určitě v jeho rukou, nýbrž v legionářské klice, která se kolem něho nejrychleji vytvoří.“¹⁸⁷⁶ Na obsah této zprávy nebyl však brán nikým odpovědným z ÚŘP ohled.¹⁸⁷⁷

Eminger se jako nový generální inspektor vládního vojska představil důstojníkům vládního vojska v polovině července. Přítomna byla ale i řada důstojníků, kteří do vládního vojska přijati nebyli či o službu v něm neměli zájem. Eminger v proslovu načrtl vizi o budoucí podobě vládního vojska a také sdělil svoji představu, jak chce vládní vojsko vést. Generální inspektor hovořil poměrně otevřeně. Prohlásil, že vládní vojsko hodlá vést v národním duchu a ve smyslu tradice bývalé čs. armády.

¹⁸⁷² Tamtéž.

¹⁸⁷³ Sám Eminger podle své poválečné výpovědi, která nebyla nikým a ničím zpochybněna, o funkci generálního inspektora nijak nestál a pochyboval, jestli ji má jako dobrý Čech přijmout. Učinil tak až na domluvu Eliáše, který zdůraznil, že se vládní vojsko jistě jednou uplatní ve prospěch českého národa, bude -li v jeho čele stát dobrý Čech, který jej povede v českém duchu a právě dobrého Čecha bude v této funkci zapotřebí. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2103, poř. č. 2. Výpověď J. Emingera z 20. května 1945. Eminger se pro novou funkci hodil znamenitě i vzhledově. Byl vysoký, štíhlý a vzhled pruského generála mu dodávalo používání monoklu.

¹⁸⁷⁴ NA, f. Národní soud (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2111, poř. č. 72. Písemné svědectví bývalého podnáčelníka hlavního štábu gen. Fialy z 13. srpna 1945.

¹⁸⁷⁵ Soukromý vlastnoruční dopis Emingera pplk. gšt. Karlu Veitovi z 24. června 1939. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2108, poř. č. 42. V dopise z 15. června 1939 vyjádřil obavu, aby nebyl postaven mezi národ a okupanty, což by pro něho bylo nesnesitelné. Tamtéž.

¹⁸⁷⁶ ABS, f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, sign. 302 – 285 – 1.

¹⁸⁷⁷ Frank v poválečném výslechu 31. srpna 1945, který ovšem vedl sám Bedřich Pokorný a je jej nutno proto brát velmi opatrně, uvedl, že byl o Emingerovi spolu se svými spolupracovníky přesvědčen, že šlo o loajálního a poctivého spolupracovníka. Ve výpovědi jsou ale i rozpory. Především Frank tvrdil, že Emingera do funkce generálního inspektora vybral sám Friderici. Z dochovaných pramenů je však patrné, že německá strana do výběru generálního inspektora vůbec nezasahovala a považovala jej za čistě vnitřní českou věc. Vyhradila si pouze právo vybranou osobu případně odmítnout. Frank dále tvrdil, že byl s Emingerem v častých společenských stycích. Je však sporné, jestli několik setkání, rozhodně ne více než pět v průběhu šesti let, lze označit za časté společenské styky. Jednalo se o obědy, večere, představení v divadle, kde kromě pozdravu a minima zdvořilostních frází spolu víc nepromluvili. Mylná je i datace debaty Hitlera, Franka a Neuratha o vzniku vládního vojska. Nemusí jít ale nutně o úpravu výpovědi Pokorným, možná si Frank na celou věc již dobře nepamatoval. NA, f. Drtina Prokop, kart. 13, sign. 7 – 21 – 1/1.

Přítomné zájemce o službu ve vládním vojsku vyzval, aby si vše řádně rozmysleli, neboť nebude lehká.¹⁸⁷⁸

Nutno konstatovat, že Emingerovi se záměr vést vládní vojsko v duchu českém vcelku podařil. Vládní vojsko zůstalo jedinou protektorátní státní organizací a bezpečnostní složkou, ve které zůstala čeština jedinou úřední – velící řečí i přes tlak zplnomocněnce branné moci na zavedení němčiny.¹⁸⁷⁹ Počet legionářů v poměru k nelegionářům byl ze všech institucí a bezpečnostních složek nejvyšší a legionáře se podařilo udržet nejdéle a to až do poloviny roku 1943.¹⁸⁸⁰ V platnosti zůstaly, byť s úpravami, bývalé čs. vojenské služební řády a předpisy.¹⁸⁸¹ Eminger kladl důraz, aby časopis Vládní vojsko byl veden v českém duchu.¹⁸⁸² Když byli příslušníci vládní vojska počátkem podzimu 1939 doslova zavaleni žádostmi o vstup do ČSSN a spolků bývalých vojáků, generální inspektor se rozhodl nežádoucí politizaci vládního vojska zabránit tím, že účast ve všech spolcích příslušníkům vládního vojska zakázal.¹⁸⁸³ Rozkaz k užívání nacistického pozdravu ve vládním vojsku vyřešil šalamounsky, když v podstatě opsal směrnici pro Wehrmacht.¹⁸⁸⁴

Generální inspektor vedl vládní vojsko demokraticky. Když přišel nějaký německý nepříjemný rozkaz, Eminger se vždy radil se svými zástupci, jak nejlépe rozkaz obejít, respektive jej splnit, aby újma byla co nejmenší.¹⁸⁸⁵

Vztah mezi Eliášem a Emingerem byl velmi dobrý. Generální inspektor docházel s dvěma svými zástupci každý týden za předsedou protektorátní vlády. Eliáš při této příležitosti dával najevo svoji náklonnost a plnou důvěru v Emingera.¹⁸⁸⁶

Na jaře 1940 byl poprvé a nikoliv naposled navázán styk mezi civilním odbojem a generálním inspektorem. Prof. Albert Pražák otevřeně hovořil s Emingerem o domácím a zahraničním odboji a o potřebách příprav k eventuální akci, až nastane

¹⁸⁷⁸ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2108, poř. č. 27. Výpověď I. zástupce generálního inspektora gen. I. h. tř. Františka Marvana.

¹⁸⁷⁹ ABS, f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, sign. 302 – 285 – 3.

¹⁸⁸⁰ NA, f. Úřad předsednictva vlády, kart. 1207, inv. č. 5320, sign. 1442/19.

¹⁸⁸¹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2103, poř. č. 2. Výpověď J. Emingera z 20. května 1945.

¹⁸⁸² NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2108, poř. č. 31. Výpověď škpt. pěch. Vladimíra Černého, šéfredaktora Vládního vojska.

¹⁸⁸³ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2108, poř. č. 29. Výpověď pplk. just. JUDr. Františka Šlapáka z 23. června 1945.

¹⁸⁸⁴ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 323, sign. 114 – 324 – 2.

¹⁸⁸⁵ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2108, poř. č. 27. Výpověď F. Marvana.

¹⁸⁸⁶ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2111, poř. č. 72. Písemné svědectví II. zástupce generálního inspektora gen. II. h. tř. Miloslava Fassatiho ze 17. srpna 1945.

vhodný okamžik. Eminger se mu svěřil, že vládní vojsko bere jako domácí armádu pro případ rozhodného činu a že spolehliví důstojníci a poddůstojníci k sobě váží vhodné mužstvo, takže počet vládního vojska ve vhodném okamžiku několikanásobně vzroste, neboť se k němu prostě připojí záložníci. Pražák pokládal za dobré pro odboj, že právě Eminger je v čele vládního vojska.¹⁸⁸⁷

Eminger však nebyl z odboje ve styku pouze s A. Pražákem. Na podzim 1943 s Emingerem navázal kontakt bývalý vyslanec dr. Robert Flieder. R. Flieder hovořil před generálním inspektorem podrobně o svých plánech na znovudosažení svobody a Emingerovi naznačil, že v nich počítá i s vládním vojskem. Z výroků generálního inspektora došel k závěru, že se k jeho plánům staví kladně. Eminger se Fliederovi ani poté nevyhýbal, ač mu mohl být obsah rozmluvy v případě jejího prozrazení velmi nebezpečný. Po svém zatčení byl Flieder Gestapem opětovně dotazován na účast generálního inspektora v zamýšlených odbojových akcích. Fliederovi se podařilo prostřednictvím dalších osob Emingera varovat.¹⁸⁸⁸

V roce 1943 navázal kontakt s Emingerem i další významný člen odboje Josef (Joe) Hartmann. Hartmann před generálním inspektorem nastínil možnost spolupráce odboje s vládním vojskem. Eminger prohlásil, že se spoluprací vládního vojska lze s jistotou počítat.¹⁸⁸⁹

Kontakt Emingera s odbojem potvrdil i Ivan Dérer.¹⁸⁹⁰

Přednímu členovi odbojové skupiny Přípravný revoluční národní výbor (PRNV) vrchnímu řediteli slovanské pojišťovny Jaromíru Pospíšilovi se generální inspektor výslovně zavázal, že uposlechne rozkazů vojenského referenta Přípravného revolučního národního výboru.¹⁸⁹¹ Pře svého synovce pplk. gšt. Karla Emingera a mjr. Vladimíra Černého dodával informace prof. Václavu Černému z téže organizace.¹⁸⁹²

Eminger neoznámil ilegální činnost ve vládním vojsku a ani ji nijak nebránil.¹⁸⁹³

¹⁸⁸⁷ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, poř. č. 74. Písemné svědectví A. Pražáka z 20. května 1946.

¹⁸⁸⁸ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2108, poř. č. 42. Výpověď R. Fliedra z 25. června 1945.

¹⁸⁸⁹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2108, poř. č. 47. Výpověď J. Hartmanna z 28. června 1945.

¹⁸⁹⁰ NA, f. Jan Malypetr, kart. 1, inv. č. 20. Informace pro MV z 18. května 1945.

¹⁸⁹¹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2111, poř. č. 72. Písemné svědectví J. Dvořáka z 16. srpna 1945.

¹⁸⁹² Václav Černý, Křík Koruny české, Paměti II 1938 – 1945, Naš kulturní odboj za války, Brno 1992, s. 323 – 324.

¹⁸⁹³ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2108, poř. č. 31. Výpověď špkt. pěch. V. Černého.

Kontakty generálního inspektora s německými představiteli byly pouze oficiální. Soukromé kontakty neměl. Úředně se stýkal pouze s důstojníky úřadu zplnomocněnce a se zplnomocněnci branné moci. S civilními představiteli okupační správy se setkával zřídka pouze při oficiálních příležitostech. Žádná jednání s nimi nevedl. Představen byl říšským protektorem a Kurtu Daluegemu. S Heydrichem se nikdy nesešel. S Frankem hovořil pouze jednou krátce několik minut po svém jmenování generálním inspektorem. Frank mu dal několik rad, jak má vládní vojsko vést. Pak se s ním sešel ještě několikrát při obědě, večeři či v divadle, o ničem spolu ale nemluvili vyjma několika zdvořilostních frází a po selhání vládního vojska v Itálii se již nesešli.¹⁸⁹⁴

Generální inspektor opakovaně navštívil i Gestapo.¹⁸⁹⁵ Pro poválečné vyšetřovatele tato „horká“ stopa skončila ale velkým zklamáním. Eminger docházel na Gestapo ve věci zatčených příslušníků vládního vojska dotázat se na důvod zatčení. Dále si byl na Gestapu stěžovat pokaždé, když byl předvolán jakýkoliv příslušník vládního vojska k výslechu.¹⁸⁹⁶

Eminger se neváhal vypořádat ani s udavačem uvnitř vládního vojska s kpt. I. tř. Skoumalem, který udal sedm svých kolegů pro trestné činy namířené proti Říši.¹⁸⁹⁷ Obvinění Skoumala vůči generálnímu inspektorovi a dalším důstojníkům generálního inspektorátu (dále jen GI) byla přešetřena a vyšlo najevo, že se tato udání nezakládají na pravdě. Skoumal byl po dohodě se zplnomocněncem německé branné moci přeložen do výslužby. S postupem generálního inspektora vyjádřil zplnomocněnec souhlas a předmětná záležitost byla definitivně uzavřena.¹⁸⁹⁸

Generální inspektor se nebál ani českých Němců, když došlo ke konfliktu mezi ním a dvěma českými Němci ohledně rezervace salonku v lázních Luhačovice. Dva Němci nazvali vládní vojsko vagabundy a lenochy a poučovali Emingera, že ve válce neexistuje žádné rezervování míst a nepanují poměry jako v roce 1938 a 1939. Generální inspektor oba vyzval, aby ho neobtěžovali a nekřičeli na něho, a chtějí-li něco, aby se za ním dostavili po obědě, kdy tuto věc může s nimi v klidu vyřídit.

¹⁸⁹⁴ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2103, poř. č. 2. Výpověď J. Emingera z 20. května 1945. Emingerovu výpověď je nutno považovat za věrohodnou. Z povahy věci je velmi pravděpodobné, že říšští protektoři či zastupující protektor neměli pro svoji zaneprázdněnost čas na velitele malého útvaru bezpečnostního rázu. Z povahy věci by pro Emingera přicházel jako partner Frank. V návštěvní knize státního tajemníka se však Emingerovo jméno nevyskytuje.

¹⁸⁹⁵ ABS, Eminger Jaroslav – relace.

¹⁸⁹⁶ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti Praha, sign. 300 – 12 – 3. Výslech kriminálního rady Fridricha Wilhelma Clemense z 30. listopadu 1946.

¹⁸⁹⁷ AKPR, f. „T“ – tajné, kart. 209, sign. T 205/41.

¹⁸⁹⁸ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 170, inv. č. 1266, sign. D 2427/42.

Emingerova poznámka, že má na jejich jednání svědky Němce rozlítla natolik, že začali generálnímu inspektorovi spílat, že svědci jsou podplacení a jeden dokonce hrozil, že si přivede dvacet členů NSDAP a vezmou večer salonek v užívání. Eminger učinil vzápětí o incidentu hlášení zplnomocněnci branné moci, který dal pokyn incident vyšetřit zlínskému Gestapu a krajskému vedoucímu NSDAP v Uherském Hradišti.¹⁸⁹⁹

Emingerovi se úspěšně podařilo po celou válku vyhýbat se jakémukoliv veřejnému vystupování, které by se dalo vykládat jako podpora a propagace nacismu a fašismu nebo jako schvalování nepřátelské vlády na území republiky. Uvnitř vládního vojska apelů ve prospěch nepřítele, které vyšly ve formě rozkazů, ovšem ušetřen nebyl. Obsahově nejzajímavějšími je rozkaz k 53. narozeninám Vůdce a rozkaz o rok později. K 53. narozeninám Vůdce byl na shromážděních vládního vojska přečten apel generálního inspektora. Eminger v projevu konstatoval, že „když jsme před rokem vzpomínali dějinného významu Adolfa Hitlera v boji o nové uspořádání Evropy, nevěděli jsme, že přijal z rukou Osudu zodpovědný úkol, aby se stal průkopníkem evropské kultury proti smrtelnému nebezpečí bolševismu. Sotva Vůdce smetl poslední mocenské pozice Anglie z Balkánského poloostrova, rozmáchl se k ničivému úderu na východ. Německá branná moc zahнала za skvělých vítězství bolševické armády daleko od prahu nové Evropy a odstranila tak pro celou budoucnost rudé nebezpečí.“¹⁹⁰⁰

O rok později pronesl generální inspektor rozkaz v podobném duchu: „V uplynulé zimě se podařilo Vůdci úspěšně odrazit na východní frontě náporů ohromných bolševických armád, které měly přivodit obrat v dosavadním osudovém dění a otevřít nepřehledným mechanizovaným proudům nástupové cesty do Evropy. Že Evropa byla této zkoušky ušetřena, za to děkujeme genialitě a bojové energii Vůdce, jakož i statečnosti a obětavosti německé branné moci.“¹⁹⁰¹ Nutno konstatovat, že podobné projevy byly samozřejmostí u všech vedoucích pracovníků nejen ve veřejných a státních službách, ale i soukromém sektoru. Diskutabilní však již je, jestli nešlo volit slova poněkud jinak.

Ještě diskutabilnější je rozkaz generálního inspektora 8. dubna 1941, ve kterém nařídil vyšetření případů peněžitých darů na rodiny zatčených příslušníků vládního vojska. U několika rot totiž byly organizovány sbírky. Eminger chtěl vědět, kdo byl jejich iniciátorem, kdo peníze vybíral a kdo rozdělával. V rámci šetření mělo být

¹⁸⁹⁹ AKPR, f. „T“ – tajné, kart. 209, sign T 171/43. Jak bylo v obdobných případech běžně, byl případ odložen.

¹⁹⁰⁰ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 170, inv. č. 1266, sign. P 468/42.

¹⁹⁰¹ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 170, inv. č. 1266, sign. P 560/43.

přihlédnuto k tomu, jestli proti někomu není podezření ze spáchání trestného činu podle § 16 odst. 1 a 2 zákona na ochranu republiky. Generální inspektor měl podezření, že mohl být sbírkou spáchán zločin schvalování trestného činu, nebo dokonce jeho vychvalování na veřejnosti. Dalším podezřením mohlo být, že se jedná o sbírku na odměnu za spáchání trestného činu. Za tyto zločiny mohla být uložena buď pokuta, nebo vězení.¹⁹⁰² Je ale třeba konstatovat, že tento rozkaz byl výjimečným vybočením generálního inspektora z jeho snahy nepřičít se zájmům českého národa a navíc celá záležitost vyzněla do ztracena a nebyl zaznamenán případ, že by někdo na základě tohoto rozkazu byl potrestán.

Domácí vojenský odboj hleděl na generálního inspektora s krajní nedůvěrou. Eminger byl ve spisech skupiny Balabán – Mašín – Morávek zařazen do skupiny „zatknout ihned – jde o lidi nebezpečné, kteří se provinili tím, že jdou s Němci proti Čechům“. Dále byla připojena Emingerova charakteristika. „Obojetník, diplomat na všechny strany, je nadšen německou kázní, dělá více, než je třeba.“¹⁹⁰³

Ve zprávě domácího odboje Londýnskému MNO z 20. února 1941 je uvedeno, že po válce musí být z armády vyloučeni Klecanda, Eminger, Marvan a řada dalších, kteří jsou buď vadní charakterově, nebo vojensky neschopní, vedou nemorální život apod. „K nim pak přistupuje skupina bývalých rakouských aktivních důstojníků, z nichž až na malé výjimky se ukázal celek pravou chamradí.“¹⁹⁰⁴

Obě zprávy Emingerovi hodně křivdily a ukazují, jak nesmlouvavý byl postoj domácího vojenského odboje k jakékoliv kolaboraci zejména z řad vojáků.

Po zatčení předsedy protektorátní vlády Eliáše zůstal generální inspektor bez jakékoliv opory. Nový předseda protektorátní vlády Jaroslav Krejčí nejevil o vládní vojsko hlubší zájem. Generální inspektor docházel za J. Krejčím zhruba jednou měsíčně

¹⁹⁰² ABS, f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, sign. 302 – 285 – 2.

¹⁹⁰³ ABS, f. Odbor politického zpravodajství MV 2M: 12443, rovněž ABS, f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, sign. 302 – 184 – 3.

Dále bylo uvedeno: „Ve své úřední místnosti slavil v dubnu 1940 vůdcovy narozeniny okázalou hostinou, na níž pozval německé generály a nohsledy Obručnicka, Vítěze, Sýkoru, Petříka, oba Pražáky a Mácy, byl zde nepostradatelný Eminger mladší atd. Za vedení Obručnicka, Máců, Vítěze a hlavně Sýkory domáhali se na Němcích, aby se uskutečnilo povýšení plukovníků na generály. Přitom se hodně pilo, nosily se obložené mísy a vyhrávala hudba. To trvalo od 11 do 18 hodin. Dne 13. září 1940 se konalo to samé za hojného truňku a řevu, až se budova otřásala, rozloučení s německým plk. Heyrowskim. Obdobná oslava povýšených dne 20. září 1940 ve Štefánikových kasárnách. Dle doslechu bylo zde důstojníkům přečteno Geobbelsovo poselství české inteligenci z popudu Emingera, který k tomu předal umravňující výklad.“ Tyto informace se nepodařilo z jiných zdrojů ověřit.

¹⁹⁰⁴ AÚTGM, f. Edvard Beneš II/1, kart. 166, inv. č. 1087, sign. V 157/9.

podat informace o situaci ve vládním vojsku.¹⁹⁰⁵ Od bojácného a opatrného předsedy vlády nemohl Eminger žádnou pomoc či podporu očekávat. Po onemocnění státního prezidenta počátkem roku 1943 ustaly i čtvrtletní audience generálního inspektora u Háchy. Ani odsud a od KSP žádnou pomoc očekávat nemohl.¹⁹⁰⁶

Důvěru SD Eminger nezískal po celou válku. Ve zprávě vedoucí úřadovny SD v Praze pro zastupujícího říšského protektora a státního tajemníka z 10. října 1941 bylo připomenuto, že generální inspektor byl častým návštěvníkem Eliáše.¹⁹⁰⁷ Gestapo a SD ale nikdy konkrétní důkazy proti Emingerovi nezískalo.

Pravděpodobně i proto pokračovala jeho vojenská a služební kariéra hladce. Do hodnosti gen. II. hodnostní třídy byl jmenován 11. listopadu 1939.¹⁹⁰⁸ Gen. I. hodnostní třídy byl jmenován státním prezidentem 8. září 1942 a to s pořadím od 1. srpna 1942.¹⁹⁰⁹ V říjnu 1942 mu bylo propůjčeno místo mimo služební platové stupnice jako generálnímu inspektorovi. S tímto návrhem vyslovili souhlas jak státní tajemník, tak zplnomocněnec branné moci genpor. Toussaint.¹⁹¹⁰ K pátému výročí vzniku protektorátu obdržel Eminger od zplnomocněnce branné moci u říšského protektora a velitele branného obvodu v Čechách a na Moravě gen. tankových vojsk Ferdinanda Schaala zvláštní uznání za svědomité vykonávání svých povinností a obětavou pohotovost ve službě a při úkonech pro říšskou brannou moc se osvědčil a bylo mu vysloveno uznání a udělen odznak vládního vojska I. stupně.¹⁹¹¹

Po ztroskotání německého útoku proti Sovětskému svazu se stalo středobodem úsilí generálního inspektora udržení vládního vojska v protektorátu a jeho nezapojení do bojových akcí po boku německých jednotek. Když pak bylo vládní vojsko odesláno do Itálie, hlavním úsilím byl jeho návrat domů.

Prvním vážnějším pokusem zapojit vládní vojsko do bojových akcí byla iniciativa plk. Malischeka.

¹⁹⁰⁵ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2111, poř. č. 72. Výpověď J. Emingera z 1. prosince 1945.

¹⁹⁰⁶ AKPR, f. „T“ – tajné, kart. 209, sign T 205/41.

¹⁹⁰⁷ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 27, inv. č. 2106, sign. 109 – 7 – 113.

¹⁹⁰⁸ VÚA – VHA, f. Generální inspektorát vládního vojska Čech a Moravy 1939 – 1945, kart. 252, inv. č. 219.

¹⁹⁰⁹ VÚA – VHA, f. Generální inspektorát vládního vojska Čech a Moravy 1939 – 1945, kart. 252, inv. č. 220.

¹⁹¹⁰ NA, f. Předsednictvo ministerské rady 1918 – 1942, kart. 4214, inv. č. 2969, sign. GI.

¹⁹¹¹ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 205, inv. č. 1271, sign. P 489/44. Udělení odznaku I. stupně vyplývalo mimo jiné i z kvalifikačního popisu, kdy dotyčný musel mít po dosavadní dobu služby u vládního vojska kvalifikační stupeň výborný.

V červnu 1942 se dostavil do kanceláře generálního inspektora plk. Malischek ze štábu zplnomocněnce branné moci a v přítomnosti Obručnicka a plk. Sýkory slavnostním tónem prohlásil k Emingerovi zhruba následující.¹⁹¹² Malischek přistoupil rovnou k věci: „Přicházím k Vám hlavně ve věci, která má pro vládní vojsko a celý český národ největší důležitost. Vy osobně máte nyní příležitost dokázat svou loajalitu k Říši a jsem přesvědčen, že tak zajisté učiníte. Běží o účast Čechů v boji proti bolševikům. Většina evropských národů bojuje již proti nim, jenom Češi ne. To bude mít po válce osudné následky pro český národ. Vy byste svému národu velmi prospěl, kdybyste učinil zplnomocněnci říšské branné moci návrh na nasazení vládního vojska proti Rudé armádě.“¹⁹¹³

Generální inspektor byl tímto požadavkem zcela konsternován. V tomto návrhu spatřoval velké nebezpečí pro český národ. O sebe obavy neměl, protože mohl klidně prohlásit, že není k podání takového návrhu oprávněn, neboť se jedná o věc politickou, o které může rozhodnout pouze státní prezident a protektorátní vláda. Malischekovi proto odpověděl zhruba následující: „Váš požadavek mne velmi překvapil. Ale již v prvním okamžiku Vám mohu říci, že technicky není vládní vojsko pro podobný úkol způsobilé. Je vyzbrojeno zastaralou karabinou. Neobdrželi jsme kulometry, ačkoliv jsou povoleny. Je zakázán řádný bojový výcvik a o novém způsobu boje, moderním použití tanků, letectva a jiných zbraní není nikdo informován.“¹⁹¹⁴

Malischek se ale nenechal hned odbýt: „To vše je nám známo a nedostatky by se samozřejmě brzy napravily. Vládní vojsko by přišlo do výcvikového střediska, kde by bylo vyzbrojeno nejmodernějšími zbraněmi.“¹⁹¹⁵

Eminger dále pokračoval ve zpochybňování: „Vládní vojsko se skládá z rotmistrů a délesloužících poddůstojníků, kteří jsou většinou přestárlí a pro službu v poli méně způsobilí. Jsme daleko pod předepsanými stavy a máme největší potíže s nábořem nováčků. Pochybují, že bychom měli více než 3000 fyzicky schopných mužů a soudím, že by tím nebylo německé armádě nijak zvlášť pomoheno.“¹⁹¹⁶

¹⁹¹² Eminger sepsal tento záznam o požadavku Malischeka na bojové nasazení vládního vojska proti Rudé armádě. Záznam ale vznikl až po válce a nemusí zcela přesně odpovídat skutečnému průběhu rozhovoru. Nicméně svědci Obručnick a Sýkora ve výpovědi 26. června 1945 potvrdili, že rozhovor měl tento obsah. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2108, poř. č. 44.

¹⁹¹³ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2118, poř. č. 84.

¹⁹¹⁴ Tamtéž.

¹⁹¹⁵ Tamtéž.

¹⁹¹⁶ Tamtéž.

Malischek navázal na slova Emingera: „Zde neběží o skutečnou pomoc, nýbrž o symbolickou. Alespoň na počátku. Postavila by se nejdříve jedna divize. Vládní vojsko by tvořilo kádr, který by se doplnil dobrovolníky. Později by se postavila další.“¹⁹¹⁷

Generální inspektor pokračoval. „Požadovaný návrh by odporoval výnosu Vůdce z 15. března 1939,¹⁹¹⁸ který jasně stanovuje úkoly vládního vojska. Myslím též, že Vůdce by nemohl návrh přijmout, protože prohlásil, že nechce mít v armádě Čechy.“¹⁹¹⁹

Malischek byl neodbytný: „Právě proto se nesmí dělat z věci politikum. Návrh nesmí přijít od protektorátní vlády ani od státního prezidenta. Když o to vy požádáte zplnomocněnce branné moci, pak je to otázkou vojenskou a vše půjde hladce.“¹⁹²⁰

Eminger: „Přicházíte s touto myšlenkou v nejnepříznivější době. Teklo nyní příliš mnoho české krve a pochybuji, že by se našel větší počet dobrovolníků. Nemohu se zaručit ani za vládní vojsko. České sympatie k Rusku jsou Vám známy a všichni víme, jak to dopadlo v předešlé válce, kdy byli Češi nuceni proti nim bojovat. Je více než pravděpodobné, že by ihned zběhly celé jednotky, což by pak mělo za následek perzekuce doma.“¹⁹²¹

Malischek: „Takto nesmíte mluvit. To vypadá tak, jako byste vy a všichni Češi sympatizovali s bolševiky. Víte, jaký by to mohlo mít pro Vás následek?“¹⁹²²

Eminger dal najevo, že v této debatě nemá cenu dále pokračovat: „Mám za to, že se musí o všem upřímně hovořit. Jak vidíte, vyskytly se tak závažné otázky, že já sám Vám nemohu návrh podat. Mým zákonitým představeným je státní prezident a bylo by vůči němu z mé strany velmi neloajální, kdybych ho zaskočil přímým podáním návrhu.“¹⁹²³

Malischek prohlásil, že chápe, že se generální inspektor nemůže v tak důležité věci sám rozhodnout a dal Emingerovi den na rozmyšlenou s tím, že je přesvědčen, že bude kladná. Všechny přítomné pak zavázal mlčením.¹⁹²⁴

Generální inspektor ihned informoval státního prezidenta, předsedu protektorátní vlády a přednostu KSP a žádal je, aby zamítli každý obdobný požadavek. Druhého dne Malischekovi stručně bez vysvětlení oznámil, že požadovaný návrh podat nemůže.¹⁹²⁵

¹⁹¹⁷ Tamtéž.

¹⁹¹⁸ Výnos o zřízení Protektorátu Čechy a Morava ale vyšel o den později.

¹⁹¹⁹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2118, poř. č. 84.

¹⁹²⁰ Tamtéž.

¹⁹²¹ Tamtéž.

¹⁹²² Tamtéž.

¹⁹²³ Tamtéž.

¹⁹²⁴ Tamtéž.

Podle tvrzení Emingera se od té doby jeho postavení u zplnomocněnce branné moci velmi ztížilo a byl velmi přísně sledován Gestapem.¹⁹²⁶ Ke sledování jeho osoby Gestapem nejsou žádné hodnověrné doklady, ať již ze strany svědků, nebo v dochovaných dokumentech.

Otázkou je rovněž interpretace Malischekova požadavku. Dá se s jistotou vyloučit, že akce pocházela od zastupujícího říšského protektora, nebo státního tajemníka. Buď to byla samostatná iniciativa Malischeka, nebo byl k ní naveden někým z úřadu zplnomocněnce branné moci či z Wehrmachtu. Nelze ani vyloučit verzi, že byla jen prověřována hloubka loajality Emingera k Říši, ať již ze strany úřadu zplnomocněnce branné moci, nebo německých bezpečnostních složek.¹⁹²⁷

Ještě než došlo koncem ledna 1943 k nabídce vládního vojska z české strany, přinesl generální inspektor do vlády přípis gen. Schaala, ve kterém bylo uvedeno, že vrchní velitelství německé branné moci přejímá veškerou dispozici s vládním vojskem a určuje jeho použití, přebírá vůči němu personální pravomoci atd. Předseda protektorátní vlády se ptal Emingera, jak si obsah přípisu vykládá. Generální inspektor řekl, že přípisu nerozumí a žádné prohlášení či vysvětlení k tomu nedostal. Ministr financí Josef Kalfus k tomu řekl, že přípis znamená, že vládní vojsko je zcela z kompetence protektorátních vládních orgánů. Ministr školství a lidové osvěty Moravec prohlásil, že o převzetí velení nad vládním vojskem Němci neví nic.¹⁹²⁸

Pak došlo koncem ledna k nabídce vládního vojska státním prezidentem státnímu tajemníku Frankovi k použití podle německých dispozic.¹⁹²⁹ Generálního inspektora se na názor vůbec nikdo neptal a ani mu nebylo dáno na vědomí, že taková nabídka byla učiněna. Eminger se o nabídce dozvěděl od Františka Schwarzenberga. Generální inspektor neskryval své překvapení, když se od Schwarzenberga o nabídce dozvěděl. Druhý den požádal Eminger Schwarzenberga, aby státnímu prezidentovi vzkázal, že takové nasazení vládního vojska je nemožné, neboť při nejbližší příležitosti by přešlo vládní vojsko na frontě i s velením na druhou stranu, což by mělo špatné důsledky pro český národ. Hácha měl nasazení odmítnout z věcných důvodů

¹⁹²⁵ Tamtéž.

¹⁹²⁶ Tamtéž.

¹⁹²⁷ Tamtéž.

¹⁹²⁸ ANM, f. Josef Kalfus, kart. 5, inv. č. 268. Výpověď J. Kalfuse před Národním soudem v procesu TNS 13/46, proces s protektorátní vládou.

¹⁹²⁹ Podrobněji k dané problematice Martin Veselý, Divizní generál Robert. Rychtmoc, Rigorózní práce, Ústav českých dějin, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2005, s. 108 – 113.

s poukazem na nedostatek výzbroje a chybějící bojový výcvik.¹⁹³⁰ Generální inspektor navíc předal Popelkovi rozbor, ve kterém zapojení vládního vojska do frontových bojů nedoporučoval. Když se přednosta KSP Emingera dotázal, zdali je vládní vojsko spolehlivé, obdržel následující odpověď: „Ano, ale ve smyslu československém.“¹⁹³¹

Plány na odsun vládního vojska do Itálie se německé straně podařilo před českou stranou skrýt. Autorem snah o odsun vládního vojska z protektorátu byl německý státní ministr Frank, který se ale stavěl proti jeho nasazení na frontě či v jejím zázemí, nebo na okupovaných územích, neboť se obával, že bude docházet ke zbláhání a navrhoval, aby bylo vládní vojsko použito k pracovním úkolům v Říši. Říšskému ministru práce Sauckelovi proto nabízel, aby bylo vládní vojsko použito jako celek na výstavbu podzemních továren v Duryňském lese. Záleželo ovšem na schválení velení Wehrmachtu a to se postavilo proti. Naopak náčelník operačního oddělení vrchního velitelství německé branné moci genplk. Alfred Jodl a snad i náčelník štábu vrchního velitelství branné moci polní maršál Wilhelm Keitel prosadili nasazení vládního vojska v Itálii ke střežení železničních tratí.¹⁹³²

Počátkem května 1944 nabraly události rychlý spád. Generální inspektor byl 8. května 1944 v 11 hodin povolán ke zplnomocněnci branné moci Schaalovi, který stručně oznámil, že vládní vojsko bude přemístěno do Itálie. Schaal podotkl, že v této době jsou J. Krejčí s Popelkou u státního ministra, který jim tento rozkaz Vůdce dává na vědomí. Eminger byl zcela konsternován. Odvolával se na ustanovení, že vládní vojsko může být použito jen ve vlasti.¹⁹³³ Dále argumentoval, že vládní vojsko není řádně vyzbrojeno pro bojové úkoly, po dobu své existence neprovádělo bojový výcvik v té míře, aby mohlo převzít odpovědnost při eventuálním nasazení v bojovém úkolu. Zplnomocněnec branné moci tyto argumenty nepřijal s odůvodněním, že vládní vojsko bude pravděpodobně použito pouze ke střežení železnic a bude dodatečně vyzbrojeno. Zároveň Emingerovi oznámil, že k odjezdu dojde co nejdříve, ještě před svatodušními

¹⁹³⁰ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2108, poř. č. 45. Výpověď F. Schwarzenberga z 27 června 1945.

¹⁹³¹ Tomáš Pasák, JUDr. Emil Hácha, s. 236.

¹⁹³² NA, f. Drtina Prokop, kart. 13, sign. 7 – 21 – 1/2. Výpověď K. H. Franka z 31. srpna 1945.

¹⁹³³ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2103, poř. č. 2. Výpověď J. Emingera z 20. května 1945. K problematice vyslání vládního vojska do Itálie blíže Bohumír Klípa, Vyslání vládního vojska do Itálie, Historie a vojenství 1999, s. 564 – 594.

svátky.¹⁹³⁴ Schaal dále řekl, že Wehrmacht neměl zájem na přeložení vládního vojska. Podnět přišel z politických míst a motivů.¹⁹³⁵

Eminger se obrátil na Háchu, aby alespoň protestoval, že se jedná o porušení Výnosu o zřízení Protektorátu Čechy a Morava, v němž je uvedeno, že vládní vojsko má sloužit pouze pro potřeby zajištění vnitřní bezpečnosti protektorátu. Ladislav Štrup z KSP se pouze zmohl na odpověď, že Hácha jako vrchní velitel vládního vojska žádný rozkaz k přeložení nevydal.¹⁹³⁶

Generální inspektor se obrátil po tomto neúspěchu na přednostu KSP a předsedu protektorátní vlády, aby podali protest. Ani zde však pomoci nedosáhl.¹⁹³⁷

Když Eminger zjistil, že rozhodnutí o nasazení vládního vojska je nezměnitelné, sestavil štáb pro zasazené vládní vojsko v Itálii. Úmyslně do něj nezařadil náčelníka styčného oddělení gen. III. h. tř. Jana Obručnicka, ke kterému byla všeobecně ve vládním vojsku nedůvěra a měl navíc konflikty se všemi přednosty GI i s generálním inspektorem. Sám Eminger byl rozhodnut, že do Itálie odjede jako velitel. Dva dny před odjezdem se Eminger od Schaala dozvěděl, že zůstane v protektorátu a bude řídit jak zasazené vládní vojsko v Itálii, tak zůstavší zbytky vládního vojska doma.¹⁹³⁸ Eminger v tom spatřoval pouze výmluvu a nedůvěru k jeho osobě a to tím více, že Obručnick proti jeho přání byl pověřen funkcí náčelníka štábu zasazeného vládního vojska v Itálii a navíc byl určen za zástupce velitele gen. II. h. tř. Františka Marvana. Do Itálie přece jen s vládním vojskem Eminger odjel, ale pouze na týden, pak se musel kvůli „neodkladným“ záležitostem v protektorátu vrátit.¹⁹³⁹

Když došlo v červnu 1944 k hromadnému zbíhání příslušníků vládního vojska, byl generální inspektor opakovaně volán k zplnomocněnci branné moci, kde byl činěn zodpovědným za to, že vládní vojsko zcela selhalo. Eminger hájil vládní vojsko tvrzením, že kvůli německým rozhodnutím bylo špatně vyzbrojeno a vycvičeno, navíc bylo rozptýleno po malých skupinách, takže se nemůže dostatečně bránit přepadům a odvláčením. Zběhnutí odmítal. Vztah se zplnomocněncem branné moci byl tak napjatý,

¹⁹³⁴ ABS, f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, sign. 302 – 285 – 3. Výpovědi škpt. Rudolfa Svobody a pplk. Rudolfa Wiesnera z 23. srpna 1944.

¹⁹³⁵ ANM, f. Emil Sobota, kart. 7, inv. č. 173.

¹⁹³⁶ AÚTGM, f. Edvard Beneš II/1, kart. 157, inv. č. 1443, sign. V 140/6.

¹⁹³⁷ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2103, poř. č. 2. Výpověď J. Emingera z 20. května 1945.

¹⁹³⁸ Jednalo se především o první prapor, který měl nadále plnit funkci čestné jednotky a hradní stráže a dále několik menších technických jednotek.

¹⁹³⁹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2103, poř. č. 2. Výpověď J. Emingera z 20. května 1945.

že se osobnímu styku s Toussaintem¹⁹⁴⁰ raději vyhýbal a komunikoval s ním pouze písemně.¹⁹⁴¹

Zbíhání příslušníků vládního vojska mohlo mít pro generálního inspektora vážné důsledky. Jak vysvítá z korespondence mezi říšským vůdcem SS Heinrichem Himmlerem a státním ministrem, nařizoval Himmler už počátkem léta 1944 pořídit seznamy adres rodinných příslušníků důstojníků a mužstva vládního vojska, kteří měli být v případě potřeby vzati jako rukojmí do vazby. Z tohoto seznamu nebyl vyňat ani Eminger a jeho manželka a příbuzenstvo.¹⁹⁴²

Selhání vládního vojska v Itálii nesl těžce i ministr školství a lidové osvěty. Při zcela ojedinělé návštěvě generálního inspektora 4. září 1944 u ministra v úřadě si Moravec trpce postěžoval na obsah dopisů, které posílali příslušníci vládního vojska domů. Eminger podal rozklad situace vládního vojska v Itálii a za viníka selhání vládního vojska označil nedostatečný výcvik, špatné vybavení zbraněmi a proviantem a celkové rozmístění vládního vojska, za což je odpovědná německá strana. Hájil velící důstojníky vládního vojska a velmi kritizoval schopnosti německého styčného důstojníka k vládnímu vojsku plk. Reimunda Menschika a strukturu německého styčného štábu vůbec.¹⁹⁴³

Moravec byl z vyjádření Emingera tak rozladěn, že o dva dny po návštěvě ke Krausovi prohodil, že očekává přítomnost Emingerovy osoby v revoluční vládě.¹⁹⁴⁴

Generální inspektor se snažil zběhnuvší vojáky vládního vojska i jejich rodiny chránit. Před Němci tajil počet zběhnuvších vojáků vládního vojska.¹⁹⁴⁵ Pro odsouzené vojáky žádal milost.¹⁹⁴⁶ Rodinám nezvěstných a „odvlečených“ vojáků byl dále se souhlasem Emingera vyplácen plný plat.¹⁹⁴⁷

¹⁹⁴⁰ Po nezdařeném atentátu na Vůdce 20. července 1944 byl nahrazen gen. tankových vojsk Ferdinand Schaal genpor. Rudolfem Toussaintem. Schaal se totiž řídil rozkazy pučistů z Berlína.

¹⁹⁴¹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2103, poř. č. 2. Výpověď J. Emingera z 20. května 1945.

¹⁹⁴² František Nesvadba, Zasazení a rozklad vládního vojska v Itálii, in: Historie a vojenství, roč. 1970, s. 414.

¹⁹⁴³ NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13. Zápis K. Krause z průběhu návštěvy.

¹⁹⁴⁴ NA, f. Patzak Václav, kart. 71, sign. 5 – 69 – 13. Zápis K. Krause v deníku.

¹⁹⁴⁵ NA, f. Úřad předsednictva vlády, kart. 1207, inv. č. 5320, sign. 1442/19.

¹⁹⁴⁶ AKPR, f. „T“ – tajné, kart. 209, sign. T 57/45.

¹⁹⁴⁷ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2118, poř. č. 85. Text Emingerovy obhajovací řeči, kterou nakonec neproněs.

Vládní vojsko v Itálii navštívil Eminger ještě jednou před Vánoci. Vzhledem k tomu, že byl téměř neustále doprovázen německými důstojníky,¹⁹⁴⁸ musel se mít na pozoru.

Eminger usiloval i o návrat vládního vojska domů. V důsledku náletu na Prahu navštívil 17. února 1945 Toussainta a žádal jej, aby vydal souhlas se zastavením odeslání doplňků vládního vojska do Itálie, které měly odjet v posledním únorovém týdnu a aby dotyčné mužstvo v síle přes sto mužů bylo ponecháno prozatím v Praze na záchranné práce po náletu. Generální inspektor dále žádal, aby část mužstva pracovních oddílů pracujících pro říšskou brannou moc byla stažena do Prahy. Zplnomocněnc branné moci vyslovil s oběma návrhy souhlas.¹⁹⁴⁹

O dva dny později navštívil generální inspektor znovu Toussainta a žádal jej o kladné stanovisko ke svému návrhu na stažení vládního vojska z Itálie zpět do protektorátu. Jednalo se o opakování žádosti z prosince 1944, kterou tehdy zplnomocněnc branné moci odmítl. Svůj návrh tentokrát odůvodňoval potřebou zřídit asistenční jednotky, pro které je potřeba muže z Itálie, neboť provizorně sestavené asistenční jednotky z řad úředníků a hudebníků při nedostatku ostatního mužstva nejsou s to zvládnout všechny úkoly pro nedostatek odborných pracovních sil. Eminger vyjádřil obavu, že pokud dojde k dalším rozsáhlým náletům jako na města v Německu, není k dispozici tolik výkonné síly, která by zdolala záchranné práce v krátkém čase potřebném pro vyproštění zavalených živých osob. Toussaint vývody generálního inspektora v klidu vyslechl, nicméně vyjádřil pochybnost, že bude možné stáhnout celé vládní vojsko z Itálie zpět, a to pro nepřekonatelný odpor velitelství armádní skupiny „C“ v Itálii, protože vládní vojsko je toho času pro plnění úkolů v Itálii nepostradatelné a velmi dobře se osvědčuje. Nicméně slíbil, že bude o tomto návrhu jednat s Frankem a Emingerovi doporučil, aby se předseda protektorátní vlády Richard Bienert v této věci obrátil na německého státního ministra.¹⁹⁵⁰

Generální inspektor proto zaslal písemně svůj výše zmíněný návrh na zřízení početných asistenčních jednotek. Jelikož k dispozici potřební muži nebyli, žádal o stažení vládního vojska z Itálie.¹⁹⁵¹ Na svůj návrh ale nedostal přes opakované urgencye

¹⁹⁴⁸ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2103, poř. č. 2. Výpověď J. Emingera z 20. května 1945.

¹⁹⁴⁹ AKPR, f. „T“ – tajné, kart. 209, sign. T 57/45. Nepřesná je tedy informace Miroslava Tejchmana, že se v zimě 1944 – 1945 vrátili z Itálie do Čech zbylí příslušníci vládního vojska. Miroslav Tejchman, *Ve službách Třetí říše, Hitlerovy zahraniční jednotky*, Praha 1999, s. 76.

¹⁹⁵⁰ Tamtéž.

¹⁹⁵¹ AKPR, f. „T“ – tajné, kart. 209, sign. T 68/45.

do konce dubna žádnou odpověď. Teprve 25. dubna 1945 dosáhl alespoň souhlasu se stažením postradatelných vojenských úředníků a důstojníků a 120 příslušníků mužstva z Itálie domů, vzhledem k vývoji válečné situace na italském válčišti však stažení v úvahu již nepřicházelo.¹⁹⁵²

Úvahy Emingera a některých předních činitelů odboje na zapojení vládního vojska do osvobozovacího boje významnějším způsobem tak padly. I s velmi omezenými silami nehodlal Eminger stát opodál osvobození, i když naděje, že by se vládní vojsko rozsáhleji zapojilo do osvobozovacího boje, padly.

Národní výbor (dále jen NV) vládního vojska se 4. května 1945 za přítomnosti generálního inspektora usnesl, že je nutné připravit vládní vojsko na blížící se události a stáhnout do Prahy co nejvíce příslušníků vládního vojska.¹⁹⁵³

Druhého dne ráno svolal Eminger všechny přednosta oddělení GI až na Obručnicka. Dále byl přítomen přednosta inspektorátu I. gen. Pražák, velitel I. praporu plk. Adamec a členové NV vládního vojska. Generální inspektor naznačil úkoly, které v následujících dnech čekají vládní vojsko a nařídil soustředění jednotek vládního vojska v Praze.¹⁹⁵⁴ Pražákovi a Adamcovi Eminger nařídil, aby ihned odjeli k I. praporu a promluvili k nastoupenému mužstvu. Generální inspektor dále nařídil, že jak ve Štefánkových kasárnách na Smíchově, tak na budově GI mají být vztyčeny vlajky až v momentu, kdy je vyvěsí jiní. Jeho rozkaz ale byl špatně pochopen a vlajky byly vztyčeny ihned. Když byly okolo 11. hodiny vztyčeny vlajky na budově GI, vzápětí náčelník štábu zplnomocněnce branné moci gen. Ziervogel dal Emingerovi rozkaz, aby učinil přítrž shlukování před budovou, kde mezitím došlo pod vlajkami ke sročení davu. Generální inspektor na rozkaz nereagoval. Teprve poté volal z Hradu přednosta KSP, že na rozkaz Kalfuse mají být vyvěšeny vlajky. Popelka dále Emingerovi oznámil, že předseda protektorátní vlády Richard Bienert je u Franka.¹⁹⁵⁵

Když začala na různých místech Prahy střelba, Kalfus generálního inspektora žádal, aby zakročil u německých velitelů, aby zastavili palbu. Eminger zašel za velitelem 539. pěší divize gen. Beukemannem, kterému přednesl žádost o zastavení

¹⁹⁵² AKPR, f. „T“ – tajné, kart. 209, sign. T 126/45.

¹⁹⁵³ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2103, poř. č. 2. Výpověď J. Emingera z 20. května 1945.

¹⁹⁵⁴ Rozkaz ale přišel pozdě. V reálném čase mohli Prahy dosáhnout pouze vojáci z Milovic. Posádka v Lánech měla navíc zůstat na místě.

¹⁹⁵⁵ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2103, poř. č. 2. Výpověď J. Emingera z 20. května 1945. Podle tvrzení Kalfuse před Národním soudem v procesu s protektorátní vládou to byl ale on, že před polednem telefonicky informoval Emingera, že je Bienert u Franka. ANM, f. Josef Kalfus, kart. 5, inv. č. 268.

palby. Ten mu ale odpověděl, že byli napadeni a pouze se brání. Generální inspektor mu vyložil beznadějnost a bezúčelnost německého odporu v Praze za dané situace, s čímž Beukemann souhlasil a slíbil, že učiní vše, aby Praha nebyla zničena. Beukemann zároveň Emingerovi doporučil, aby se se svým požadavkem obrátil na velitele Prahy gen. Müllera – Gebhardta.¹⁹⁵⁶ Generální inspektor tedy v poledne poslal za Müllerem – Gebhardtem gen. Pražáka, který se však k němu pro silnou palbu nedostal.¹⁹⁵⁷

Na volání rozhlasu o pomoc vydal Eminger po dohodě s gen. Pražákem plk. Adamcovi rozkaz, aby do rozhlasu vyslal ihned špkt. Zárubu s dvěma četami po třiceti mužích. Další jednotku o sto mužích poslal obsadit hlavní poštu.¹⁹⁵⁸ Přitom si generální inspektor nebyl jist, jestli je vše pro povstání připraveno a zda tento okamžik zahájení povstání je v intencích České národní rady (dále jen ČNR). Dále měl pochyby, jestli není akce předčasná. Neváhal ale a výše uvedené rozkazy vydal. Na možnou námitku, proč neposlal vojáky na Hrad, když to tak bylo domluveno, uvedl, že neměl k tomu dostatek vyzbrojených mužů. Převaha tam umístěných příslušníků SS byla velká a Hrad by se mu dobýt zpět nepodařilo bez toho, aby nebyl výrazně poškozen. Z taktického hlediska bylo udržení pošty a rozhlasu důležitější. Teprve poté se mu podařilo navázat spojení s gen. Karlem Kutlvašrem, jehož rozkazům se plně podřídil.¹⁹⁵⁹

Postavení GI nebylo přitom jednoduché, neboť k dispozici byly pouze tři pušky, zatímco v budově bylo 700 ozbrojených německých vojáků, takže na jakýkoliv odpor nebylo ani pomyšlení. Eminger se sám divil, že Němci neobsadili ani telefonní ústřednu, která byla v české části budovy.¹⁹⁶⁰

Když přišel k Emingerovi parlamentář 539. pěší divize mjr. Legerski z rozkazu Toussainta s dotazem, či rozkazy poslouchá, generální inspektor diplomaticky odpověděl, že předsedy protektorátní vlády. Toussaint dále žádal, aby mu byly předloženy ke schválení všechny rozkazy generálního inspektora, což vzhledem k nastalé situaci odmítl. Když bylo oznámeno, že Bienert složil funkci do rukou ČNR, přišel parlamentář opět s dotazem, komu se Eminger teď podřizuje. Bylo mu odpovězeno, že ČNR jako nástupkyni vlády. Když povstání vypuklo naplno, žádal Beukemann od generálního inspektora slib, že velitelství divize, sídlící ve stejné

¹⁹⁵⁶ Tamtéž.

¹⁹⁵⁷ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2108, poř. č. 46. Výpověď K. Pražáka z 27. června 1945.

¹⁹⁵⁸ Tamtéž.

¹⁹⁵⁹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2103, poř. č. 2. Výpověď J. Emingerova z 20. května 1945.

¹⁹⁶⁰ Tamtéž.

budově, nebude ze strany GI napadeno, jinak by musel na útok odpovědět protiútokem. Vzhledem ke značné přesile německých vojáků v budově musel v dané situaci Eminger tento slib vydat. Později se sice podařilo získat několik dalších pušek a asi 100 pancéřových pěstí, bylo to však snad dost pro úspěšnou obranu, nikoliv však pro útok.¹⁹⁶¹

Po převzetí velení nad povstáním Velitelstvím Bartoš a převzetím I. praporu byl GI i se svým velitelem z vlivu na události fakticky vyřazen. Eminger žádné rozkazy nedostal a neměl ani sílu, aby je provedl, neboť zůstal v podstatě obklíčen v budově GI, neboť všude okolo byly německé jednotky. Eminger pomáhal alespoň radou a GI pomáhal zdaru povstání alespoň jako důležitá telefonní ústředna. Vzhledem k výše uvedenému musel ale prosby o pomoc odmítat.¹⁹⁶²

Vyšetřovatele po válce ale nejvíce z činnosti generálního inspektora za povstání zajímal jeho souhlas s propuštěním několika set zajištěných německých vojáků a civilistů, zajištěných ve Štefánikových kasárnách na Smíchově. V celku nevýznamná epizoda pražského povstání se stala jedním z hlavních bodů obžaloby Emingera po válce. V celé záležitosti nešlo tak ani o to, kolik zajištěných německých vojáků a civilistů bylo propuštěno jako o to, kdo byl propuštěn. Mezi propuštěnými mělo být několik členů pražského Gestapa a především náměstek pražského primátora Josef Pfitzner. Eminger před Národním soudem po válce popřel, že by věděl, že mezi zajištěnými jsou členové Gestapa a Pfitzner.¹⁹⁶³ Velitel I. praporu vládního vojska plk. Adamec, který přijímal rozkaz k propuštění zajištěných, z počátku tvrdil¹⁹⁶⁴, že generálnímu inspektorovi neřekl, že mezi zajištěnými je Pfitzner. Před Národním soudem tvrdil, že Eminger informován byl.¹⁹⁶⁵ Eminger o tom, že mezi zajištěnými je Pfitzner, věděl, protože 5. května v pozdních hodinách se při telefonickém rozhovoru J. Kalfuse ptal, co má udělat se zadrženým Pfitznerem.¹⁹⁶⁶ Eminger dále opakovaně

¹⁹⁶¹ Tamtéž.

¹⁹⁶² Tamtéž.

¹⁹⁶³ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2119, poř. č. 86. Stručný zápis z průběhu hlavního přelíčení 25. dubna 1947. Výpověď J. Emingera na dotaz zástupce žaloby.

¹⁹⁶⁴ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2108, poř. č. 55. Výpověď J. Adamce z 26 září 1945.

¹⁹⁶⁵ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2119, poř. č. 86. Stručný zápis z průběhu hlavního přelíčení 26. dubna 1947. Výpověď J. Adamce.

¹⁹⁶⁶ ANM, f. Josef Kalfus, kart. 5, inv. č. 268. Výpověď J. Kalfuse před Národním soudem v procesu TNS 13/46 – proces s protektorátní vládou.

tvrdil,¹⁹⁶⁷ že k propuštění zajištěných Němců dostal souhlas od Františka Bürgera. Ten ale odmítl, že by o věci s generálním inspektorem vůbec hovořil, natož aby dal souhlas.¹⁹⁶⁸

Pro Emingera stejně jako pro Vítěze a Obručnicka však zánik vládního vojska neznamenal ani zdaleka jenom odchod z činné služby.¹⁹⁶⁹

5.2.2 Libor Vítěz

Příchod okupačních vojsk zastihl plk. gšt. Libora Vítěze v delimitačním oddělení MNO.¹⁹⁷⁰ Vítěz byl poslán podnáčelníkem hlavního štábu div. gen. B. Fialou jako pozorovatel do poslanecké sněmovny, kde se rodil Český národní výbor (ČNV).¹⁹⁷¹ Fiala si vybral pro tento účel Vítěze proto, že jej považoval za bystrého, schopného, spolehlivého a dobrého vojáka, proti jehož služebním výkonům nebylo námitek. Nikdy nic nevyvozoval z toho, že byl rakousko-uherským důstojníkem.¹⁹⁷² Vítěz dorazil do Rudolfina již během dopoledne 15. března 1939. Zde vyhledal Jaromíra Nečase i Radolu Gajdu a ohlásil se jim jako pozorovatel hlavního štábu. Nečas Vítězovu přítomnost ve výboru uvítal, neboť Vítězova osoba mu byla známa a považoval jej za dobrého Čecha.¹⁹⁷³ Nečas spolu s Vítězem a poslanci Františkem Veverkou, Františkem Němcem, Oldřichem Suchým a Knotkem vytvořili v ČNV zájmovou skupinu, jejíž snahou bylo při zasedáních brzdit iniciativní návrhy ČNV a jeho zásahy do státní a veřejné správy. Přitom zdůrazňovali, že ČNV je sbor nouzový a na rychlo vytvořený a musí se čekat, co přinese Hácha z Berlína a co bude činit vláda. Toto stanovisko také prosadili.¹⁹⁷⁴

¹⁹⁶⁷ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2109, poř. č. 53. Výpověď J. Emingera z 25. července 1945, NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2108, poř. č. 54. Výpověď J. Emingera z 26. září 1945.

¹⁹⁶⁸ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2108, poř. č. 63. Výpověď F. Bergera z 9. října 1945.

¹⁹⁶⁹ Více viz, kapitola č. 8.2.5.

¹⁹⁷⁰ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny, kvalifikační listina Libor Vítěz.

¹⁹⁷¹ K činnosti ČNV blíže Tomáš Pasák, Pod ochranou říše, Praha 1998, s. 36 – 44.

Za známých osob zasedli v ČNV např. příslušníci hnutí Vlajka Jindřich Thun-Hohenstein, škt. v.v. Stanislav Sousedík, Jindřich Streibl, Jan Rys-Rozsévač atd. Dále vůdčí člen ANO kníže Jan Lobkowicz. ABS, f. Odbor politického zpravodajství MV 2M: 13442.

¹⁹⁷² NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1347, poř. č. 65. Výpověď B. Fialy ze 17. ledna 1947 při procesu TNS 2/47.

¹⁹⁷³ AÚTGM, f. Edvard Beneš II 1938 – 1945. kart. 146, inv. č. 1429, sign. V 129/1. Zápis J. Nečase ze 17. března 1939.

¹⁹⁷⁴ Tamtéž. Zápis J. Nečase ze 13. května 1939.

Vítěz byl na jaře 1939 činný jako důstojník vládního vojska i v NS. Zúčastnil se minimálně dvakrát schůze dělnické a průmyslové komise NS v dubnu a květnu. Účastnil se diskuse a podával i návrhy.¹⁹⁷⁵ Činný byl i ve výkonném a soustředovacím výboru NS.¹⁹⁷⁶

Se zařazením Vítěze do vládního vojska se nepočítalo a ani on neusiloval o zařazení do jeho řad. Kdo však usiloval, aby Vítěz se stal důstojníkem vládního vojska, byl státní tajemník. Ten upozornil již koncem dubna 1939 státního podtajemníka Kurta von Burgsdorff na to, aby překontroloval personálie důstojníků přijímaných do vládního vojska a že je nutné do něj přijmout Vítěze, neboť je spolehlivý. Burgsdorff předal úkol landrátovi dr. Fuchsovi a žádal o zprávu o přezkoumání osobních dat důstojníků vládního vojska a zařazení Vítěze do vládního vojska.¹⁹⁷⁷

Fuchs proto v polovině června 1939 písemně upozornil zplnomocněnce branné moci na osobu plk. Vítěze, jehož zařazení do vládního vojska Frank z politických důvodů zvláště doporučuje.¹⁹⁷⁸ Státní tajemník Fridericimu uložil, že osoba plk. Vítěze musí být zohledněna při vytváření vládního vojska. Zplnomocněnec branné moci tento požadavek sdělil styčnému důstojníku vládního vojska plk. Hynku Štěpánskému. Štěpánský požádal o sdělení, kdo státnímu tajemníkovi Vítěze doporučil. Odpověď ale nedostal. Frankovo přání bylo splněno a Vítěz byl zařazen do seznamů důstojníků, kteří měli být přijati do vládního vojska. Štěpánský dále německou stranu ujistil, že Vítězovi bude přidělen významný post přednosta II. oddělení GI (výcvik, výzbroj a výstroj).¹⁹⁷⁹

Vítěz své rozhodnutí vstoupit do vládního vojska sdělil předsedovi protektorátní vlády. Eliáš odepsal v polovině července, že mu děkuje za dopis a přeje mu v novém působišti hodně úspěchů a spokojenosti. Plně přitom chápe, že jako starému vojáku hoví lépe vojenský kabát nežli činnost úřednická. Předseda vlády nechal pozdravovat rodinu a Vítězovi upřímně tisknul ruku, přitom jej oslovoval milým kamarádem.¹⁹⁸⁰ Eliáš tedy proti přijetí Vítěze do vládního vojska zásadní připomínky neměl.

¹⁹⁷⁵ NA, f. Hrubý Adolf, kart. 36, sign. 48 – 10 – 27.

¹⁹⁷⁶ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 219, sign. 114 – 221 – 9.

¹⁹⁷⁷ NA, f. Úřad říšského protektora 1939 – 1945, kart. 341, sign. I – Id 6780.

¹⁹⁷⁸ Tamtéž.

¹⁹⁷⁹ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 64, sign. 114 – 13 – 8.

¹⁹⁸⁰ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1333, poč. č. 33.

Do širšího podvědomí protektorátní veřejnosti i domácího odboje vstoupil Vítěz 25. září 1940. V tento den v hlavním vysílacím čase pronesl do rozhlasu přednášku nazvanou „Vojenské příčiny německých válečných vítězství“.¹⁹⁸¹

Na téma i obsah reagoval záhy domácí odboj. Vítězovo jméno se objevilo v seznamu skupiny Balabán – Mašín – Morávek ve skupině: „Zatknout ihned. Jde o lidi nebezpečné, kteří se provinili tím, že jdou s Němci proti Čechům.“ Dále byla připojena následující Vítězova charakteristika: „Bezohledný kariérista. Dělá víc, než je třeba, aby se zalíbil Němcům. Dne 25. září 1940 mluvil do rádia o příčinách německých vítězství.“¹⁹⁸²

Okolnosti vzniku a pronesení přednášky byly poněkud složitější. Příkaz k pronesení přednášky na dané téma vydal přímo zplnomocněnec branné moci. Generální inspektor se vymluvil, že není dobrým řečníkem. Friderici ale trval na tom, že přednáška musí být pronesena někým jiným z nejvyšších důstojníků vládního vojska. Eminger tedy svolal jednání všech přednostů oddělení GI a zástupce generálního inspektora, jak se nejlépe dostat z překerní situace. Nikdo z přítomných projev přednést nechtěl. Nakonec Vítěz prohlásil, že se tedy obětuje a projev přednese.¹⁹⁸³

¹⁹⁸¹ V přednášce se zmínil o snaze Hitlera smírně vyřešit spor s Polskem a k příčinám německých vítězství řekl: „Jedna z nejvýznamnějších příčin německého vítězství tkví nadále ve vysoké morální hodnotě a vysoké vojenské úrovni odborného výcviku německého důstojníka a vojáka. Barevný Francouz nebo Angličan se nemůže nikdy s Němci měřit. Morální odolnost německého vojáka jest důkladně zpevněna radikálním vyloučením židovstva jako prvku nespolehlivého, rozkladného a zbabělého. Naproti tomu nynější nacionálně – socialistický režim poskytl armádě již v míru vše, co potřebovala. Francie a Velká Británie neučinily nic ve prospěch svého spojence Polska.“ Zdůrazňoval vojenskou slabost Velké Británie tvrzením, že je bez spojenců, kdežto Německo má po boku zocelený a odvážný národ italský a že genialita Vůdce zhatí každé ofenzivní plány Anglie. Dalšími faktory německého vítězství byla převaha Luftwaffe a tankového vojska. Jinak byl ale popis jednotlivých tažení v celku střízlivý, stejně jako příčiny porážek spojenců i jejich situace. Z věcného vojenského odborného hlediska šlo tedy Vítězovi málo co vytknout z obsahu. Tamtéž.

¹⁹⁸² ABS, f. Odbor politického zpravodajství ministerstva vnitra, sign. 2M: 12443, rovněž ABS, f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, sign. 302 – 184 – 3. Jindřich Marek uvedl chybné datum 25. listopadu 1940. Jindřich Marek, Háchovi Melody Boys, Cheb 2003, s. 182.

¹⁹⁸³ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1364, poř. č. 99. Rozsudek TNS 2/47.

Vítěz po válce tvrdil, že jej generální inspektor vyzval, aby přednášku sestavil a přednesl. On se tomu bránil s poukazem na nedostatek času. Eminger jej přemlouval s odkazem na jeho schopnosti a nakonec se podrobil. Jelikož přednášku považoval za služební, předložil její obsah generálnímu inspektorovi ke schválení. Zda v textu něco Eminger změnil, si již nepamatoval. Jelikož považoval Vítěz Emingeru za dobrého Čecha, nespátroval v pronesení přednášky nic závadného. Tehdy si nebyl vědom toho, že přednáška plnila propagandistický účel, jinak by k ní nesvolil. Vítěz obdržel za přednášku honorář 200 K, který věnoval později spolu s honorářem za knihu Sláva a pád Maginotovy linie na dobročinné účely. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1333, poř. č. 33. Výpověď L. Vítěze z 15. června 1946.

Tvrzení Jindřicha Marka, že se k pronesení přednášky Vítěz přihlásil ochotně, nemá oporu v žádném pramenu. Jindřich Marek, Háchovi Melody Boys, Cheb 2003, s. 125.

Eminger si nejprve při poválečném výslechu nemohl dobře upamatovat na celou záležitost. Nepamatoval si, že by Vítěze k přednesení přednášky vyzval, nebo jej k tomu přemlouval. K vyjádření Vítěze, že by

Na přelomu října a listopadu 1940 se vydala na pokyn německé armády výprava nejvyšších důstojníků vládního vojska vedených generálním inspektorem na poznávací cestu po západním bojišti a Maginotově linii. Němečtí důstojníci při prohlídce francouzského opevnění podali české výpravě výklad o způsobu dobývání pevností. Eminger ještě před cestou přitom přikázal, že si mají všichni účastníci cesty vyjma pobočníků činit poznámky, na základě kterých podají po návratu relaci. Poznatky měly být využity podle Emingera pro vnitřní potřeby vládního vojska.¹⁹⁸⁴ O jejich praktickém využití se dalo ale vzhledem k účelu vládního vojska pochybovat.

Po návratu z cesty zplnomocněnec branné moci začal naléhat na generálního inspektora, aby se poznatkům z cesty dostalo širší publicity i na české veřejnosti. Eminger ovšem pro zaneprázdněnost odmítl. Počátkem příštího roku se obrátil na Emingera s požadavkem na vydání knihy poznatků z prohlídky západního bojiště ředitel Orbisu Rudl, který se zaštiťoval zmocněním Fridericiho, aby oslovil důstojníky vládního vojska za účelem sepsání knihy. Eminger ale odepřel se stejným zdůvodněním jako předtím. Rudl se ale nevzdal a záhy uspěl po kratším naléhání u jiného účastníka cesty – Libora Vítěze.¹⁹⁸⁵ Ten se dal ihned do práce. Psal v práci i doma,¹⁹⁸⁶ takže již v dubnu 1941 vyšla kniha v českém vydání.¹⁹⁸⁷ Pro její sepsání využil nejen svých poznámek, ale i zápisků ostatních účastníků výpravy. Obrázkové přílohy dodala ČTK, dílem byly převzaty z německých časopisů.¹⁹⁸⁸ Předmluvu ke knize napsal generální inspektor, který také prováděl korektury textu po obsahové stránce. Eminger také po dohodě s Vítězem vyškrtal některé formulace problematické z českého národního hlediska.¹⁹⁸⁹ Jazykovou korekturu prováděl redaktor Vládního vojska Vladimír

kontroloval text přednášky, uvedl, že si to sice nepamatuje, považuje to však za pravděpodobné. K obsahu přednášky řekl, že by jiný než aktivistický německá cenzura stejně neschválila. Odmítl, že by k obsahu přednášky byla mezi ním a Vítězem debata. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1333, poř. č. 33. Výpověď J. Emingera z 22. června 1946. Eminger tedy výpověď Vítěze nepotvrdil, ani ji nevyvrátil.

¹⁹⁸⁴ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1333, poř. č. 33. Výpověď J. Emingera z 22. června 1946.

¹⁹⁸⁵ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1364, poř. č. 99. Rozsudek TNS 2/47. Rozhodně nelze tvrdit, že by Vítěz byl vystaven neodolatelnému nátlaku Rudla k sepsání knihy. Ke cti Vítěze nutno říci, že po válce této možnosti výmluvy nikdy nepoužil.

¹⁹⁸⁶ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1352, poř. č. 83. Výpověď manželky Vítěze z 3. července 1946.

¹⁹⁸⁷ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1364, poř. č. 99. Rozsudek TNS 2/47.

¹⁹⁸⁸ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1333, poř. č. 33. Výpověď L. Vítěze z 15. června 1946.

¹⁹⁸⁹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1333, poř. č. 33. Výpověď J. Emingera z 22. června 1946.

Černý.¹⁹⁹⁰ Německé mírně přepracované a doplněné vydání pak vyšlo v dubnu 1942 s předmluvou tehdejšího zplnomocněnce branné moci gen. Rudolfa Toussainta. Toussaint v předmluvě knihu hodnotil, že byla napsána vojenským znalcem jiného národa než německého a že znamená podstatný příspěvek ke krásným psaním o německých vojácích. Zdůraznil i Vítězův závěr, že pro vedení německého vojska a pro jeho zbraně není žádných překážek. Autorovo bezvýhradné uznání nepřemožitelného ducha německých vojáků a jeho názor, že úspěšný odpor ČSR proti německé armádě byl nemožný.¹⁹⁹¹

Text Vítězovy knihy čítal 143 stran, obrázkové a fotografické přílohy pak dalších 21 stran. Vlastní text se dělí na několik částí. Cestopisná část, která je nezávadná. Část věnovaná strategickému a taktickému postupu ve Francii s popisem polního tažení. Část technická s populárním popisem principu některých zařízení objektů opevnění neobsahovala žádnou informaci, která by něco prozrazovala. V této části bylo ale cenzurou škrtnáno nejvíce. Část zaměřená na vylíčení boje o linii včetně zdolání některých objektů. V této části některé pasáže vychvalují německou armádu, její důstojníky a vojáky, především jejich inteligenci, duchovní hodnoty a statečnost. Část obsahující srovnání francouzského a čs. opevnění, pochvalu prozřetelnosti prezidenta Emila Háchy a jeho cesty do Berlína v polovině března 1939.¹⁹⁹²

Autor se dopustil v textu i několika omylů a nepřesností především při líčení způsobu destrukcí objektů, dále účinků některých zbraní, především letectva a při

¹⁹⁹⁰ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1333, poř. č. 33. Výpověď V. Černého z 3. července 1946.

Rovněž okolnosti souhlasu Vítěze se sepsáním knihy jsou poněkud rozporné, protože k nim existují pouze poválečná svědectví. Vítěz v poválečném výslechu při vyšetřování tvrdil, že knihu sepsal na služební výzvu generálního inspektora. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1333, poř. č. 33. Výpověď L. Vítěze z 15. června 1946. Vítěz skutečně předložil písemné potvrzení podepsané generálním inspektorem, že knihu napsal na služební příkaz. V potvrzení ale nebylo napsáno, na čí. Eminger po válce popíral, že by k sepsání knihy došlo na služební příkaz generálního inspektora, a trval na své interpretaci, že se tak stalo na příkaz německých míst. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1333, poř. č. 33. Výpověď J. Emingera z 3. července 1946. Eminger dále dodal, že toto potvrzení vydal na Vítězovo naléhání až po útocích zahraničního rozhlasu po vydání knihy. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1333, poř. č. 33. Výpověď J. Emingera ze 7. července 1946. Vítěz před soudem ale svoji výpověď změnil a již netvrdil, že by knihu sepsal na služební příkaz generálního inspektora. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1347, poř. č. 65. Výpověď Vítěze z 20. ledna 1947 před TNS 2/47. Národní soud, vyšetřovatelé, obžaloba ani obhajoba přitom nevyužili svědectví Rudla, který byl zajištěn ve vazbě a později ve výkonu trestu.

¹⁹⁹¹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1364, poř. č. 99. Rozsudek TNS 2/47.

¹⁹⁹² Libor Vítěz, Sláva a pád Maginotovy linie a Verdunu, Praha 1941, s. 7 – 142.

způsobu dobývání objektů.¹⁹⁹³ Vítěz v tomto případě se po válce hájil, že uvedl pouze to, co vyslechl z výkladu německých důstojníků, neboť slovu německého důstojníka tehdy věřil.¹⁹⁹⁴

Německá cenzura v rámci cenzury vyškrtala text na 82 místech. Nejednalo se přitom o nijak nicotné zásahy, jak vyplývá z porovnání textů před a po provedené cenzuře. Německá cenzura skutečně vyškrtala pasáže, na jejichž zveřejnění neměla německá strana zájem. Zásahy do textu byly místy dosti rozsáhlé. V částech popisující taktiku německých útoků, použití zbraní, chyby obrany a nedostatky opevnění, byly seškrtnány plně dvě třetiny textu a zůstal pouze obecný popis, který nemohl přinést nové informace.¹⁹⁹⁵ Vypuštěné části textu se týkaly následujících informací. Informace o oslabení efektu německého vítězství upozorněním na slabiny Maginotovy linie. Užití bojových prostředků v boji proti opevnění, přehnané zprávy a navzájem odporující si informace. Vojenští znalci po válce připustili, že některé cenzurou vypuštěné informace z hlediska použitých zbraní při útoku na opevnění nebyly známy.¹⁹⁹⁶

Nejvíce sporů ohledně obsahu textu tak vzniklo možná poněkud paradoxně ohledně samotného závěru knihy.¹⁹⁹⁷

Nově vyšlá kniha si získala okamžitě pozornost domácího odboje, který o literárním počínu informoval exil. Do Londýna došly v polovině června dvě zprávy. V první bylo uvedeno: „Gen. Vítěz vydal knihu o Maginotově linii. Nakonec dospěl k závěru, že zkušenosti s Maginotovou linií ukázaly, že bylo správné i z vojenského hlediska rozhodnutí Háchy požádat Vůdce o ochranu. – Je to perfidnost, protože v té

¹⁹⁹³ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1352, poř. č. 83. Posudek vojenských znalců pro TNS 2/47.

¹⁹⁹⁴ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1347, poř. č. 65. Výpověď L. Vítěze z 20. ledna 1947 při procesu TNS 2/47.

¹⁹⁹⁵ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1333, poř. č. 33.

¹⁹⁹⁶ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1352, poř. č. 83. Posudek vojenských znalců pro TNS 2/47.

¹⁹⁹⁷ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1333, poř. č. 33. „Přál bych si, aby si celý český národ správně uvědomil drtivou sílu německé armády a musím znovu podle pravdy říci, že branný konflikt s touto mocí byl by býval zkázou pro náš národ. Proto bylo závažné rozhodnutí pana státního prezidenta dr. Emila Háchy požádat Vůdce a říšského kancléř o ochranu českého národa z vojenského hlediska jedině správné u zcela oprávněné.“

„Pozdější události v Polsku, Norsku, Holandsku, Belgii, Francii, Jugoslávii a Řecku daly panu státnímu prezidentovi dokonale za pravdu. Na jejich osudech se můžeme přesvědčit, že měl při svém dalekosáhlém rozhodnutí na mysli jen a jen zájmy českého národa. Naproti tomu politikové vyjmenovaných zemí nechali své národy bojovat za cizí zájmy beznadějný boj s říšskou brannou mocí, jejíž sílu vůbec neznali anebo spíše znát ani nechtěli a zavinili tak krvavé ztráty svého lidu a neštěstí svých zemí. Z vojenského hlediska to nebyli svědomití politikové, nýbrž hazardéři a spekulanti, neboť nebrali v úvahu skutečnou sílu říšské branné moci a nestavěli svoji zahraniční politiku nejprve na síle svých národů, nýbrž na cizích slibech.“ Tamtéž.

době dík Mnichovu byla již naše opevnění v rukách německých. – Odmítněte službičkování tohoto gen. v rozhlase.“¹⁹⁹⁸

Vysílačka Sparta II zaslala o několik dní později krátkou zprávu do Anglie, že „gen. vládního vojska Lubomír (sic!) Vítěz vydává za peníze od Němců knihy a články s tendencí protianglickou.“¹⁹⁹⁹

Exil výzvu domácího odboje vyslyšel a vůči knize i jejímu autorovi se v rozhlasovém vysílání pro domov ostře ohradil. Neznámý autor příspěvku, s největší pravděpodobností plk. gšt. Bosý, se v rozhlasovém příspěvku, plně sarkasmu a osobních invektiv, obrátil přímo k Vítězovi.²⁰⁰⁰

Zájem ale kniha nevzbudila jenom u českého domácího a zahraničního odboje, ale i na německé straně a především státního tajemníka. Ten v létě náčelníka štábu zplnomocněnce branné moci plk. Longina žádal, aby mu byl urychleně předán německý

¹⁹⁹⁸ AÚTGM, f. Edvard Beneš II/1, kart. 93, inv. č. 1352, sign. V 60. Rovněž NA, f. Archiv Huberta Ripky, kart. 183, inv. č. 3533, sign. 1 – 50 – 4 – 3.

¹⁹⁹⁹ VÚA – VHA, f. Velitelství vojenské zpravodajské služby, sign. 37 – 10 – 51.

²⁰⁰⁰ VÚA – VHA, f. Velitelství vojenské zpravodajské služby, sign. 37 – 4 – 4. „Tak se podívejme, Emanuel Moravec dostal posilu. Z německé milosti upečený generál tzv. vládního vojska pan Libor Vítěz přihrává strategický sekund nacistické vojenské propagandě. Vydal knihu Sláva a pád Maginotovy linie. Novopečený stratég pan Libor Vítěz, generál tzv. vládního vojska, se nyní důstojně zařadil k pánům Frankovi, Moravcovi, Fouskovi a jiným, kteří měli zapůsobit na převýchovu českého národa. Pan Libor Vítěz trapně se pokouší obalamutit český národ a snaží se dokázat, že naše opevnění nestálo za nic. Asi před týdnem měl o tom dokonce interview v pražském rozhlase. Holedbá se, že ve své knize dal poučení českému národu. Hloupě tvrdí, jak moudré a z vojenského stanoviska správné a plně oprávněné bylo rozhodnutí ubožáka Dr. Háchy, že požádal oberšvindlíře všech věků, Vůdce a říšského kancléře o ochranu českého národa. Pisatel knihy pokládá za svůj triumf, že až dosud nedostalo se mu ani jednoho odsuzujícího dopisu a že všichni, kdo jeho výplod četli, jsou nadšeni. O našem opevnění nikdy nebyla řečena větší lež z úst Čechoslováka. Nevadí. Lháři, zlotřilci a zaprodanci se najdou všude. Kolik jste dostal za to od Němců pane Libore Vítězi? Nezapomněli jsme, že jste již dříve dovedl psát články za peníze. Odůvodňoval jste např. nutnost Kosařovy spojky na lehkém kulometu. (Jedná se o článek Vítěz Libor, Taktický význam zdokonalení lehkých kulometů, in: Vojenské rozhledy, roč. X, r. 1928, č. 1, s. 5 – 12. – pozn. aut.). Tenkrát jste shrábl pár stovek. Dnes od vrahů Československého národa jste dostal mnohem, mnohem víc. Však Vás ty jidášské stříbrné budou jednou pálit, povídám pálit, až se hrůzou budete potít. Dnes se najde padouch v uniformě generála tzv. vládního vojska, který bude za sprostý německý groš falšovat pravdu. Proč, pane Vítězi, vědomě lžete? Vy, důstojník, který vychovával druhé. Vy, který jste vytýkal jiným, že nečetli Hitlerův Mein Kampf a že se nedovedli podle toho zařadit. Vy, který jste se jako velitel opevněného předmostí Petržalky chvástal a těšil, jak rozbijete Němcům hlavy. Vy jste se nechal takhle koupit. Nezapomeneme na Vás. Snad se dnes smějete. Nevadí. Lomikar se také Kozinovi smál. Ale když přišla hodina odplaty, strachy opakuji strachy, zemřel. S Vámi to bude zrovna tak a budou se stydět za Vás nejenom Vaši kamarádi, národ, ale i žena a Vaše dítě. Zrádce národa, sprostý žoldněř. Pane Libore Vítězi, zamyslete se nad tím. Vedeme si všechny tyto velikány i jejich malé trpasličí přísluhovače v evidenci, abychom s nimi pořádně zúčtovali a aby se jednou provždy národ a armáda zbavili všech těch, kteří nedovedli obstát v nejtěžších chvílích. Nevyhrožujeme, ale připravujeme se, naši doma i my zde pro rozhodný okamžik při plném vědomí naší těžké zodpovědnosti před historií.“ Autor se v další části příspěvku věnoval oponentuře obsahu Vítězovy knihy. Tamtéž.

Vítězova manželka se po tomto ataku duševně zhroutil a do konce války se již neuzdravila. Vítěz jí musel slíbit, že se napříště již vystříhá jakékoliv publicistické a přednáškové činnosti, což také splnil a jakékoliv podobné vážné nabídky příště odmítnul. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1352, poř. č. 83. Vyýpověď manželky L. Vítěze z 3. července 1946.

překlad knihy. Longin ale odpověděl, že prozatím jediný německý originální výtisk byl předán Vůdci. Frank tak obdržel německou verzi až v dubnu 1942 z oficiálního německého vydání. Knihu si dokonce založil do své osobní knihovny.²⁰⁰¹

Vítěz se měl dokonce v létě 1941 ucházet o přijetí státním tajemníkem, kterému hodlal osobně předat svoji knihu. K přijetí ale nedošlo. Frankův osobní tajemník Giess v rukopisné poznámce k žádosti bez dalšího vysvětlení uvedl, že přijetí Vítěze v této době nepřichází v úvahu.²⁰⁰² Přitom německá strana měla propagandistický zájem, aby kniha vešla ve známost i v dalších zemích okupované Evropy. Do konce roku 1941 byl připraven překlad do 13 jazyků!²⁰⁰³

Vydání knihy štěstí v osobním životě Vítězovi nepřineslo a nepřineslo mu ani profit finanční. Vítěz, zřejmě pod vlivem londýnského vzkazu o “jidášských stříbrných“ i pod vlivem rad ze svého okolí se rozhodl celý honorář knihy věnovat na dobročinné účely. Vedl pečlivé a podrobné záznamy o výši honoráře a jeho rozdělení na dobročinné účely včetně stvrzenek a děkovných dopisů za milodary. Výše honoráře činila 10% z prodejní ceny českého vydání knihy, která činila 45 K, tedy 4,50 K za každý prodaný výtisk. V prvním českém vydání vyšlo 5000 výtisků, v druhém pak 3000. Výše honoráře za české vydání dohromady činila 36 000 K. Náklad německého vydání činil 15 000 výtisků, honorář tedy činil 67 500 K. 30% z částky si ponechal na zaplacení daní, zbytek dal na dobročinné účely. Aby nevzbudil Vítěz nežádoucí pozornost, honorář rozdával postupně od července 1941 do ledna 1943.²⁰⁰⁴ Vítěz se tak jako jediný zřetelně oddělil a odlišil od Moravce, Mohapela, Kuneše, Lážnovského, Vajtauera, Crhy a všech ostatních aktivistických novinářů, kteří se svých nehorázně vysokých honorářů ve prospěch potřebných nikdy nevzdali.

Vítěz v době po pádu Francie, jak sám po válce přiznával, věřil v německé vítězství až do roku 1942. Ke své víře v německé vítězství dospěl pouze na základě čistě vojenského posuzování válečné situace. Popíral ovšem, že by si jej přál.²⁰⁰⁵ Ostatně žádný ze svědků nikdy netvrdil, že by si byl německé vítězství přál. Podle Emingera šlo přitom v debatách s Vítězem hájit názor, že Německo válku prohraje, aniž

²⁰⁰¹ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 170, sign. 109 – 12 – 291.

²⁰⁰² Tamtéž.

²⁰⁰³ Tamtéž.

²⁰⁰⁴ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1333, poř. č. 33.

²⁰⁰⁵ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1333, poř. č. 33. Výpověď L. Vítěze z 15. června 1946.

by se dotyčný musel obávat, že za to bude udán.²⁰⁰⁶ Plk. gšt. Karel Štěpánský uvedl, že politické hovory Vítěz nikdy nezačínal a k projevům ostatních zachovával zdrženlivost. Německé vojenské úspěchy hodnotil pouze z vojenského hlediska jako odborník. Německé represe na českém obyvatelstvu odsuzoval a sympatie k nacismu nikdy nevyjadřoval.²⁰⁰⁷

Koncem léta 1942 se zúčastnil na německý rozkaz zájezdu českých novinářů do obsazených míst Sovětského svazu.²⁰⁰⁸ Po celou dobu zájezdu se Vítěz choval na rozdíl od českých novinářů zcela pasivně a činil si pouze takové poznámky, které nemohly být využity pro protiruskou propagandu, a dalo se usuzovat, že budou použity ve prospěch spojenců. Zapisoval si totiž výpovědi německých důstojníků a jejich vlastních taktických chybách atd..²⁰⁰⁹ Rozkaz o sepsání pojednání o této cestě vůbec nesplnil.²⁰¹⁰

Po válce Vítěz uváděl, že poprava Eliáše a hejdrichiáda mu otevřely oči.²⁰¹¹ To potvrdili Eminger²⁰¹² i pplk. gšt. Vladimír Vondráček.²⁰¹³ V rámci své služební činnosti žádnou horlivou služební činnost ve prospěch okupantů neprováděl.²⁰¹⁴ Jemu svěřené úkoly plnil bez výhrad.²⁰¹⁵ O příslušníky vládního vojska se po materiální stránce coby přednosta II. oddělení v rámci možností staral dobře.²⁰¹⁶

Vítěz stoupal ve vládním vojsku i služebně. K novému roku 1942 byl jmenován prozatímně velitelem inspektorátu I za penzionovaného gen. Františka Fabiána,²⁰¹⁷ když

²⁰⁰⁶ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1333, poř. č. 33. Výpověď J. Emingera z 22. června 1946.

²⁰⁰⁷ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1347, poř. č. 67. Poválečná výpověď K. Štěpánského. Jeho výpověď potvrdil i pplk. gšt. Vladimír Vondráček. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1347, poř. č. 66. Výpověď ze 17. ledna 1946.

²⁰⁰⁸ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1333, poř. č. 33. Výpověď J. Emingera z 22. června 1946.

²⁰⁰⁹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1333, poř. č. 33. poválečná výpověď německého fotoreportéra, který se účastnil cesty.

²⁰¹⁰ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1333, poř. č. 33. Výpověď J. Emingera z 22. června 1946.

²⁰¹¹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1333, poř. č. 33. Výpověď L. Vítěze z 15. června 1946.

²⁰¹² NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1333, poř. č. 33. Výpověď J. Emingera z 22. června 1946.

²⁰¹³ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1347, poř. č. 66. Výpověď ze 17. ledna 1946.

²⁰¹⁴ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1347, poř. č. 67. Poválečná výpověď K. Štěpánského.

²⁰¹⁵ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob. Kvalifikační listina Libor Vítěz.

²⁰¹⁶ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1347, poř. č. 67. Poválečná výpověď K. Štěpánského.

²⁰¹⁷ AKPR, f. „T“ – tajné, kart. 212, sign. T 124/42.

Fabiána od konce října předešlého roku v této funkci zastupoval.²⁰¹⁸ Když k 31. březnu 1942 odešel od výslužby II. zástupce generálního inspektora gen. Miloslav Fassati, měl podle pořadí na jeho místo nastoupit gen. Karel Procházka. Ten ale odmítl funkci přijmout z rodinných důvodů. Dalším v pořadí byl Vítěz, který funkci přijal.²⁰¹⁹ Vítěz se tak stal fakticky třetím nejvýše postaveným důstojníkem vládního vojska.²⁰²⁰ K pátému výročí vzniku protektorátu obdržel Vítěz jako většina ostatních důstojníků pochvalné uznání za svědomité vykonávání svých povinností a obětavou pohotovost ve službě a při úkonech pro říšskou brannou moc, podepsané zplnomocněncem branné moci gen. tankových vojsk Ferdinandem Schaalem a generálním inspektorem.²⁰²¹

Vítěz dorazil do Itálie v polovině února 1945 coby nový velitel zasazeného vládního vojska v rámci výměny velitelů.²⁰²² Do Itálie odjel s cílem Němcům co nejvíce škodit.²⁰²³

Ihned po příjezdu se začal seznamovat se situací u roztroušených jednotek v rámci služebních cest. Ještě koncem února zrušil užívání nacistického pozdravu,²⁰²⁴ čímž si získal důvěru u důstojníků a mužstva. Mužstvo si naklonil svoji péčí o kvalitu ubytování, zlepšení a zvýšení stravy i přesto, že došlo k překračování schválených dávek, což mohlo být hodnoceno jako sabotáž. Vítěz tím sledoval především to, aby vojáci byli pro případné závěrečné střetnutí na konci války s Němci co nejlépe připraveni alespoň fyzicky.²⁰²⁵

Vítěz si záhy získal takovou důvěru, že ještě v první polovině března byl v hrubých rysech informován pplk. gšt. Vladimírem Vondráčkem o ilegální činnosti ve

²⁰¹⁸ VÚA – VHA, f. Generální inspektorát vládního vojska Čech a Moravy 1939 – 1945, kart. 254, inv. č. 227.

²⁰¹⁹ AKPR, f. „T“ – tajné, kart. 212, sign. T 124/42.

²⁰²⁰ Přitom ještě při zřízení vládního vojska byl v pořadí před Vítězem gen. Horák. Vítěz se však důrazně domáhal u generálního inspektora, aby mu bylo uznáno jeho mimořádné povýšení za I. světové války, které nebylo v ČSR bráno v potaz a byl v pořadí posunut o dva roky vpřed. Eminger s tímto požadavkem nesouhlasil, když ale Horák prohlásil, že se vzdává svého pořadí ve prospěch Vítěze, byl Vítěz posunut před Horáka. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1333, poř. č. 33. Výpověď J. Emingera z 22. června 1946.

²⁰²¹ VÚA – VHA, f. Generální inspektorát vládního vojska Čech a Moravy 1939 – 1945, kart. 253, inv. č. 223.

²⁰²² NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1333, poř. č. 33. Zpráva o činnosti posledního velitele vládního vojska v Itálii, sepsaná Vítězem 17. května 1945 v americkém zajateckém táboře.

²⁰²³ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1333, poř. č. 33. Výpověď J. Emingera z 22. června 1946.

²⁰²⁴ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1333, poř. č. 33. Výpověď pplk. gšt. Františka Mácy z 25. února 1946, výpověď pplk. Jaroslava Otáhalu z 8. února 1945, výpověď mjr. gšt. Jana Sedláčka z 23. prosince 1945, výpověď pplk. Franka z 8. června 1946.

²⁰²⁵ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1333, poř. č. 33. Zpráva o činnosti posledního velitele vládního vojska v Itálii, sepsaná Vítězem 17. května 1945 v americkém zajateckém táboře.

vládním vojsku a existenci NV ve vládním vojsku.²⁰²⁶ Když Vondráček byl záhy odvelen domů, odkázal generála v případě, bude-li chtít sdělit nějaké důležité informace spojencům, na Jiřího M. Veselého. Vítězovi zároveň doporučil, aby činnost Veselého všemožně podporoval.²⁰²⁷ Generál se proto sešel v polovině března s Veselým, kterému předal informace, které získal při svých inspekčních cestách.²⁰²⁸ Zároveň nabídl své zapojení do odboje, s čímž Veselý souhlasil.²⁰²⁹ Od konce března pak byl Vítěz na vlastní žádost šířeji informován o činnosti NV. Vítěz podporoval činnost NV i hmotně např. tím, že poskytoval jeho příslušníkům štábní vozidla.²⁰³⁰

Koncem března začal Vítěz sabotovat opravy železnice. Nejprve nechal rozšířit nápad velitele 7. praporu pplk. Jaroslava Otáhala, který hlásil německým nadřízeným pouze polovinu stavu skutečně práceschopných mužů pro opravy tratí.²⁰³¹ Přesuny vojáků nařídil provádět pouze v noci, čímž nejen chránil životy vlastních vojáků, ale i vše zpomaloval a komplikoval. Navíc vzhledem k častým náletům na Brennerskou železnici rozkázal, že opravy mohou být zahájeny teprve hodinu po setmění a s rozedněním musí ustát. Když došlo 9. dubna k neštěstí, při kterém bylo zraněno více než dvacet vojáků výbuchem časované pumy, velitel zasazeného vládního vojska reagoval okamžitě.²⁰³²

Ještě týž den vydal rozkaz, kterým nařizoval bezpečnostní opatření při opravách železniční tratě. Oprava tratě mohla být zahájena v případě příznivého počasí pro leteckou činnost nejprve dvě hodiny před setměním a to pouze obhlídkou za účelem přezkoumání bezpečnostních opatření a sestavení plánu pracovního postupu. Vlastní práce mohly být zahájeny teprve hodinu před setměním a to za předpokladu, že byla odstraněna všechna nevybuchlá munice. Na jednom místě smělo pracovat pohromadě

²⁰²⁶ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1347, poř. č. 66. Výpověď Vondráčka ze 17. ledna 1946.

²⁰²⁷ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1352, poř. č. 83. Poválečná výpověď pplk. gšt. Vladimíra Vondráčka.

²⁰²⁸ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1333, poř. č. 33. zpráva o činnosti posledního velitele vládního vojska v Itálii, sepsaná Vítězem 17. května 1945 v americkém zajateckém táboře.

²⁰²⁹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1352, poř. č. 83. Písemné svědectví J. M. Veselého. Tuto informace je uvedena rovněž v knize Jiří Maria Veselý – František Staudek, Československý odboj v Itálii 1944 – 1945, Olomouc 1947, s. 141. Rovněž Bohumír Klípa, Konec mise vládního vojska v Itálii, in: Historie a vojenství, roč. 1999, s. 805.

²⁰³⁰ ABS, f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, sign. 302 – 286 – 1.

²⁰³¹ Vítěz uvedl po válce, že takto bylo prosabotováno na 250 000 pracovních hodin. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1352, poř. č. 83. Vítězova žádost o propuštění z vazby ze dne 1. června 1946.

²⁰³² NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1333, poř. č. 33. Zpráva o činnosti posledního velitele vládního vojska v Itálii, sepsaná Vítězem 17. května 1945 v americkém zajateckém táboře.

maximálně 20 vojáků. V případě kobercového bombardování mohly být práce zahájeny teprve po uplynutí 24 hodin od skončení náletu a za předpokladu, že pracoviště bylo prohlédnuto a zajištěno pyrotechnikem. Při ostřelování stíhači bylo možné opravy zahájit dříve než za 24 hodin, ale jen po prohlídce místa pyrotechniky.²⁰³³

Vítěz tento rozkaz doplnil o čtyři dny později rozkazem velitelům praporům, že za obsah rozkazu odpovídá on a velitelé praporu jemu za jeho uposlechnutí.²⁰³⁴ Vítěz si byl vědom, že německá armáda trpí kritickým nedostatkem pyrotechniků a že vydání tohoto rozkazu bude mít vážné důsledky.

Vzhledem k tomu, že došlo k případu, kdy jeden neproškolený voják dobrovolně odstraňoval nevybuchlou municí a byl přitom zraněn a dokonce skupina vojáků rovněž dobrovolně odnesla s místa dopadu metrakovou pumu, Vítěz zakázal jakoukoliv manipulaci s municí rozkazem, neboť vojáci nejsou k této činnosti nejen vyškoleni, ale ani vycvičeni. Místa s nalezenou nevybuchlou municí měla být pouze řádně označena a předána německým orgánům a zvláště nebezpečná místa měla být strážena v noci, aby mohla být blížící se osoba včas varována. Strážný měl vykonávat službu v dostatečné vzdálenosti a vleže.²⁰³⁵

Tyto rozkazy vzhledem k prakticky dennímu bombardování železnice na Brenner prakticky znamenaly zastavení oprav této velmi důležité dopravní spojnice s Říší. Bylo jasné, že si německá strana jen tak nenechá vnutit Vítězovu vůli. Německý železniční úředník přes Vítězův rozkaz přikázal zahájit opravu tratě již tři hodiny po náletu bez náležitého prohlédnutí a zabezpečení pracoviště. Následně došlo ke konfliktu mezi velitelem zasazeného vládního vojska a zmíněným železničním úředníkem, který trval na opravách tratě pokud možno ihned. Vítěz ale vytrval a rozkaz nezrušil. Úředníkovi tedy nezbylo nic jiného, než požádat o pomoc své nadřízené.²⁰³⁶

Německé velení v Itálii ale v té době již trpělo zřejmou těžkopádností, takže teprve 19. dubna obdržel velitel zasazeného vládního vojska rozkaz, aby své výše zmíněné rozkazy zrušil. Přitom byl Vítěz upozorněn na polní soud. Vítěz ale rozkazy

²⁰³³ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1333, poř. č. 33. Opis rozkazu.

²⁰³⁴ Tamtéž.

²⁰³⁵ Tamtéž.

²⁰³⁶ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1333, poř. č. 33. Zpráva o činnosti posledního velitele vládního vojska v Itálii, sepsaná Vítězem 17. května 1945 v americkém zajateckém táboře. Pravdivost tvrzení Vítěze dosvědčil náčelník nejvyššího štábu zasazeného vládního vojska mjr. gšt. Jan Sedláček ve výpovědi 23. prosince 1945, který byl zmíněným jednáním přítomen. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1333, poř. č. 33.

nezrušil. Příští den proto velitele zasazeného vládního vojska navštívila skupina německých důstojníků, aby předala vzkaz vyššího velitele SS v Itálii SS – Gruppenführera Wolffa, který vybízel vládní vojsko k zachování loajality až do konce, jinak bude proti němu co nejostřeji zakročeno. Při následující rušné debatě byl Vítěz opětovně žádán, aby své rozkazy odvolal. Velitel zasazeného vládního však trval na svém. Nakonec bylo dohodnuto, že rozkazy zůstanou ještě týden na zkoušku v platnosti. Požadavek na zrušení rozkazů z německé strany byl zopakován ještě 22. dubna, Vítěz ale zůstal neoblomný.²⁰³⁷

Velitel zasazeného vládního vojska navíc již 14. dubna 1945 vydal rozkaz, že žádný německý rozkaz není platný bez jeho souhlasu, čímž zároveň převzal případnou odpovědnost za nesplnění rozkazu sám na sebe.²⁰³⁸ To již ale nebyla jenom sabotáž, to již byla velezrada Velkoněmecké říše. A nebyla to zrada jediná. Veselému předal informace, kde je uschován náhradní ženíjný materiál pro stavbu železničních mostů, plánoval místa shozů zbraní pro vládní vojsko, vyhledával úkryty pro roty, kdyby přišel rozkaz k jejich stažení na sever spolu s ustupující německou armádou atd..²⁰³⁹

V posledním dubnovém týdnu nabraly události v Itálii rychlý spád. 22. dubna 1945 obdržel nejvyšší štáb zasazeného vládního vojska rozkaz k přesunu na sever. Vítěz ale rozkaz neuposlechl. O dva později Vítěz rozhodl, že štáb zůstane na místě, kde vyčká příchodu amerických jednotek. Velitel zasazeného vládního vojska se rozhodl ale zůstat se svými jednotkami a ještě týž den odjel k 8. praporu. S praporem pak přešel po marných pokusech nalézt mezeru ve frontě 28. dubna k Američanům. Vítěz ještě stihl ten den večer obnovit přísahu ČSR. Nicméně příslušníci vládního vojska byli umístěni v zajateckém táboře, alespoň prozatím.²⁰⁴⁰

Pplk. gšt. Václav Podhora z čs. zahraniční armády navštívil již 3. května 1945 Vítěze v zajateckém táboře ve Florencii. Ačkoliv byli oba spolužáky ze stejného ročníku válečné školy, Podhora pod dojmem zpráv, které obdržel v Londýně, Vítězovi nepodal ani ruku, neboť jej považoval za kolaboranta. Účelem návštěvy bylo vyslechnutí posledního velitele zasazeného vládního vojska o jeho činnosti. Podhora začal tvrzení Vítěze prověřovat u všech členů NV. Na základě provedeného šetření

²⁰³⁷ Tamtéž.

²⁰³⁸ ABS, Vyšetřovací svazek V 6058.

²⁰³⁹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1333, poř. č. 33. Zpráva o činnosti posledního velitele vládního vojska v Itálii, sepsaná Vítězem 17. května 1945 v americkém zajateckém táboře.

²⁰⁴⁰ Tamtéž.

dospěl k závěru, že Vítěz svou činností prokázal velkou osobní statečnost a loajalitu zahraniční vládě a jeho chování bylo vlastenecké a mužné.²⁰⁴¹

5.2.3. Jan Augustin Obručník

Plk. gšt. Jan Augustin Obručník byl přijat do vládního vojska bez cizího vlivu. O své setrvání v ozbrojených složkách po obsazení zbytku republiky nijak zvlášť neusiloval, i když vyjádřil své přání setrvat dál v ozbrojených složkách.²⁰⁴² Obručník se stal přednostou 4. oddělení GI, které mělo na starosti materiální záležitosti.²⁰⁴³ Když počátkem roku 1940 náhle zemřel přednosta styčného oddělení GI plk. gšt. Hynek Štěpánský, rozhodl se generální inspektor v polovině února jmenovat na uvolněný post Obručnicka mimo jiné také proto, že proti jeho činnosti nebylo námitek.²⁰⁴⁴

Nový přednosta styčného oddělení si počal krátce po svém nástupu počínat mimořádně horlivě. Již v druhé polovině března písemně požádal pomocný úřad GI, aby se zřetelem k tomu, že do jeho kanceláře docházejí němečtí důstojníci, byly pro jeho kancelář zakoupeny obrazy Vůdce, státního prezidenta a státního znaku.²⁰⁴⁵ A to byl teprve začátek. Krátce na to požádal zplnomocněnce branné moci o zprostředkování kontaktu k vysoce úředně i společensky postaveným osobám v Říši, které by umožnily jeho synovi univerzitní studium a celkově synovi v Říši pomohly ve společenském styku. Friderici vyhověl a kontakt a doporučení syna zprostředkoval.²⁰⁴⁶ Obručnickův syn pak pokračoval ve studiu v Říši.²⁰⁴⁷

Hlavní činností Obručnicka byl styk s úřadem zplnomocněnce branné moci u říšského protektora v Čechách a na Moravě. Nutno konstatovat, že generální inspektor s Obručnickovým výkonem funkce nebyl vůbec spokojen, neboť jeho jednání v této

²⁰⁴¹ VÚA – VHA, f. Ministerstvo národní obrany v Londýně, sign. 20 – 6 – 34, rovněž ABS, f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, sign. 302 – 286 – 1.

²⁰⁴² ABS, f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, sign. 302 – 461 – 6. Výpověď J. A. Obručnicka z 16. května 1946.

²⁰⁴³ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 127, inv. č. 2104, sign. 109 – 7 – 111.

²⁰⁴⁴ Eminger později tohoto svého rozhodnutí později litoval. Výpověď J. Emingera z 29. ledna 1946. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1320, poř. č. 1.

²⁰⁴⁵ ABS, f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, sign. 302 – 461 – 7. Obručník po válce při konfrontaci zpočátku popíral, že by žádal o zakoupení obrazu Vůdce. Po předložení jeho písemné žádosti změnil výpověď v tom smyslu, že tak učinil na základě vládního nařízení o výzdobě státních úřadů. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1322, poř. č. 6. Výpověď J. A. Obručnicka z 26. dubna 1946.

²⁰⁴⁶ ABS, f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, sign. 302 – 461 – 7.

²⁰⁴⁷ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1322, poř. č. 6. Výpověď J. A. Obručnicka z 26. dubna 1946.

funkci nesledovalo zájmy vládního vojska, nýbrž směřovalo vždy jen a jen k tomu, aby byly důsledně vykonávány rozkazy německé branné moci a vzbuzovalo dojem, že Obručník není styčným důstojníkem vládního vojska, nýbrž německé armády. Eminger Obručníka opakovaně žádal, aby se rozsah nepříjemných německých rozkazů snažil zmírnit, což odmítal se slovy, že je to rozkaz, a Emingerovi se vůbec nesnažil pomoci, takže vše zůstávalo na generálním inspektorovi.²⁰⁴⁸ Generální inspektor nezůstal v tomto svém dojmu ale ani zdaleka osamocen.

Přednosta zdrav. služby vládního vojska plk. zdrav. MUDr. Bedřich Šmelcer měl rovněž dojem, že Obručník je spíše styčným důstojníkem Wehrmachtu, než vládního vojska. Podle Šmelcera náčelník styčného oddělení přicházel s německými rozkazy a tvrdil, že takto je to německým přáním, na jejich obsahu nelze nic měnit a musejí být splněny. Tyto rozkazy byly opakem toho, co bylo na poradách důstojníků proneseno a ztotožňovaly se s Obručnickovými názory. Šmelcer měl podezření, že Obručník přímo Němce upozorňoval na úmysly ostatních. Přednosta styčného oddělení se navíc stále a důsledně přesvědčoval, zda byly německé rozkazy přesně splněny.²⁰⁴⁹ To potvrdil i plk. Karel Štěpánský, který uvedl, že Obručník striktně vyžadoval plnění všech rozkazů a to i závadných, které se ostatní snažili obcházet.²⁰⁵⁰ Podle pplk. gšt. Antonína Šilhavého přednosta styčného oddělení splnil každý německý rozkaz pilně a rád a konal i více, než se žádalo.²⁰⁵¹ Obručnickův podřízený škpt. tech. zbroj. Jaroslav Smejkal uvedl, že veškeré rozkazy Němců byly pro něho přímo svaté. Na poradách prohlašoval, že pro vládní vojsko je směrodatný pouze zplnomocněnec branné moci a stanovisko protektorátní vlády není rozhodující.²⁰⁵² Obručník po válce vehementně popíral, že by jako styčný důstojník jednal proti zájmům české věci a ve prospěch okupační moci.²⁰⁵³

²⁰⁴⁸ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1320, poř. č. 1. Výpověď J. Emingera z 29. ledna 1946.

²⁰⁴⁹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1320, poř. č. 1. Výpověď B. Šmelcera z 29. ledna 1946.

²⁰⁵⁰ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1331, poř. č. 19. Výpověď K. Štěpánského z 31. května 1946.

²⁰⁵¹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1320, poř. č. 1. Výpověď A. Šilhavého z 29. ledna 1946.

²⁰⁵² NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1320, poř. č. 1. Výpověď J. Smejkala z 29. ledna 1946.

²⁰⁵³ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1322, poř. č. 6. Výpověď J. A. Obručníka z 26. dubna 1946.

S německými rozkazy a pokyny Obručnick opakovaně neseznamoval generálního inspektora a přímo je uděloval jednotlivým přednostům GI.²⁰⁵⁴ U přednosta 2. oddělení GI gen. Vítěze ale v dubnu 1941 narazil. Vítěz se u generálního inspektora ohradil proti dlouhodobému používání rozkazovacího způsobu v Obručnickových dopisech, který jednak není jeho nadřízeným, jednak je služebně mladším. Obručnick si na oplátku stěžoval generálnímu inspektorovi na Vítěze, že je vůči němu služebně zaujat. Eminger učinil Obručnickovi výtku proti jeho rozkazování jiným oddělením.²⁰⁵⁵ Eminger si stěžoval na Obručnicka²⁰⁵⁶ u státního prezidenta a Obručnick zase na Emingera.²⁰⁵⁷ To se již kolotoč stížností měnil ve frašku. Stížnosti se dostaly na stůl až ke státnímu prezidentovi a zplnomocněnci branné moci. Výsledkem toho byly velmi napjaté vztahy mezi Emingerem a Obručnickem.²⁰⁵⁸ Vítěz s Obručnickem pak byli ve zjevném nepřátelství.²⁰⁵⁹ Tento případ je ukázkou až chorobné Obručnickovy ctižádostivosti.

Přednosta styčného oddělení jako jediný z vyšších důstojníků vládního vojska užíval nacistický pozdrav²⁰⁶⁰ a jeho užívání alespoň u nižších hodností při setkání vyžadoval, na což představení, kolegové i podřízení reagovali tak, že začali nosit pokrývku hlavy.²⁰⁶¹ Ve styčném oddělení se tak jako v jediném oddělení GI zdravilo árijským pozdravem.²⁰⁶² Obručnick používal nacistický pozdrav až do konce úplného války.²⁰⁶³ Po válce ale Obručnick popíral, že by zdravení nacistickým pozdravem vyžadoval.²⁰⁶⁴ Dalším jeho zvykem bylo uvádět křestní jména příslušníků vládního vojska v německém ekvivalentu.²⁰⁶⁵ Podle generálního inspektora věřil Obručnick až do léta 1944 v německé vítězství. Je tak snad i pochopitelné, že náčelník styčného oddělení

²⁰⁵⁴ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1320, poř. č. 1. Výpověď J. Emingera z 29. ledna 1946.

²⁰⁵⁵ NA, f. Generální inspektorát vládního vojska, kart. 1, inv. č. 117, ČJ. 2/vel.dův.1941.

²⁰⁵⁶ NA, f. Generální inspektorát vládního vojska, kart. 1, inv. č. 117, ČJ. 3/vel.dův.1941.

²⁰⁵⁷ NA, f. Generální inspektorát vládního vojska, kart. 1, inv. č. 117, ČJ. 6/vel.dův.1941.

²⁰⁵⁸ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1320, poř. č. 1. Výpověď J. Emingera z 29. ledna 1946.

²⁰⁵⁹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1352, poř. č. 83. Výpověď A. Neswedy z 3. července 1946.

²⁰⁶⁰ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1328, poř. č. 12. Výpověď F. Marvana z 24. května 1946.

²⁰⁶¹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1331, poř. č. 18. Výpověď K. Emingera z 31. května 1946.

²⁰⁶² NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1320, poř. č. 1. Výpověď A. Šilhavého z 29. ledna 1946.

²⁰⁶³ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1320, poř. č. 1. Výpověď F. Sargy z 28. května 1945.

²⁰⁶⁴ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1322, poř. č. 6. Výpověď J. A. Obručnicka z 26. dubna 1946.

²⁰⁶⁵ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1320, poř. č. 1. Výpověď J. Smejkal z 29. ledna 1946.

se stal velkým obdivovatelem německé armády. Na druhou stranu ale neexistuje jediný důkaz, že by Obručnick někoho udal. Svědectví, že by někomu vyhrožoval zatčením, jsou neprůkazná.

Vzhledem k výše uvedenému ani nepřekvapuje, že se Obručnickovo jméno objevilo v seznamu skupiny Balabán – Mašín – Morávek, zařazené do skupiny: „Zatknout ihned, jde o lidi nebezpečné, kteří se provinili tím, že jdou s Němci proti Čechům.“ K jeho osobě byla připojena velmi stručná charakteristika „nadšený germanofil“.²⁰⁶⁶

Rovněž nepřekvapuje, že náčelník styčného oddělení požíval důvěry německé strany. Proto si jej také zplnomocněnec branné moci vybral jako náčelníka štábu Zasazeného Generálního inspektorátu (ZGI) v Itálii. Přitom generální inspektor s účastí Obručnicka na misi v Itálii vůbec nepočítal a hodlal jej ponechat v protektorátu. Pár dní před odjezdem si ale Schaal prosadil, že Obručnick jako náčelník styčného oddělení je v Itálii nepostradatelný a navíc mu měla být svěřena funkce náčelníka štábu ZGI.²⁰⁶⁷

Činnost prvního náčelníka ZGI v Itálii doprovázelo několik velmi kontroverzních skutků. Nejzávažnějším bylo zcela určitě prosazování vydání výnosu o přezkoušení případů přepadů a odvečení stráží vládního vojska partyzány a bandity z 12. července 1944. Podle Obručnickem navrhovaného znění výnosu měly být všechny případy přepadů a odvečení stráží vojáků vládního vojska pečlivě vyšetřeny veliteli praporů a tam, kde by bylo shledáno, že strážce nesplnily buď zcela, nebo částečně své povinnosti, mělo být trestní oznámení (Tatbericht). To by v praxi znamenalo dalekosáhlé důsledky pro samotné odvečené vojáky, pokud by byli dopadeni a znamenalo by to perzekuce rodinných příslušníků doma. Samotný Obručnick přitom při prosazování tohoto rozkazu obešel záměrně justiční oddělení ZGI, které mělo k tak zásadnímu rozkazu vydat právní posudek, a rozkaz dal přímo k podpisu prvnímu veliteli ZGI gen. Františku Marvanovi, aniž by náčelník štábu svého velitele na závazné dopady

²⁰⁶⁶ ABS, f. Odbor politického zpravodajství MV 2M: 12443, f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, sign. 302 – 184 – 3.

²⁰⁶⁷ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1320, poř. č. 2. Výpověď J. Emingera z 20. května 1945. Podle Emingera mínění byl Obručnick iniciátorem německého rozhodnutí, že generální inspektor zůstane v protektorátu a náčelník styčného oddělení pojedí do Itálie. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1320, poř. č. 1. Výpověď J. Emingera z 29. ledna 1946. Obručnick ale popřel, že by měl na své vyslání do Itálie jakýkoliv vliv. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1322, poř. č. 6. Výpověď J. A. Obručnicka z 26. dubna 1946.

tohoto výnosu upozornil.²⁰⁶⁸ Marvan pak z neznalosti věci a neuvědomiv si jeho možné dopady výnos podepsal.²⁰⁶⁹

Naštěstí ale tím výnos neplatil, protože jej musel parafovat samotný generální inspektor, což byla ale spíše formální záležitost. Výnos proto musel odejít poštou do Prahy. Poněvadž náčelník štábu ZGI neměl žádnou důvěru ostatních členů štábu, byla jeho pošta kontrolována. Tak byl nalezen i zmíněný výnos. Jelikož bylo patrné, že byl při koncipování rozkazu zcela opominut náčelník justičního oddělení pplk. just. František Šlapák, byl mu zmíněný výnos předán ke kontrole.²⁰⁷⁰ Když Šlapák zjistil z obsahu výnosu možné nebezpečné dopady, zašel přímo za velitelem ZGI a možné dopady vydání výnosu Marvanovi vysvětlil. Obručník totiž ve výnosu uvedl, že na místě přepadení a odvezení stráží musely být zjištěny stopy aktivního odporu jako vystřelené nábojnice, krev, atd. Pokud by stopy aktivního odporu odvečených stráží nalezeny nebyly, měl být případ považován jako nesplnění povinností při strážní službě a na dotyčné mělo být podáno trestní oznámení (Tatbericht). Šlapák Marvanovi vysvětloval, že k přepadení stráží může dojít tak rychle, že se nezmohou na sebemenší odpor, či přesila je tak velická, že jakýkoliv odpor by byl zhola zbytečný.²⁰⁷¹

Velitel ZGI uvědomiv si, co vlastně podepsal, okamžitě výnos roztrhal a Šlapákovi nařídil jinou stylizaci výnosu, jejímž výsledkem bylo, že výnos se stal proti odvečeným vojákům, ve skutečnosti zběhnuvším, méně účinným.²⁰⁷² Vyhnout se vydání výnosu zřejmě nešlo, protože Obručník trval na tom, že je to přání německých velitelů, kteří poukazují na vážnost situace a hrozí vlastními opatřeními proti vládnímu vojsku a jeho příslušníkům.²⁰⁷³

Po válce byla dále Obručníkovi připisována odpovědnost za rozhodnutí o větším soustředění jednotek vládního vojska do rot, čímž mělo být znesnadňováno zbíhání

²⁰⁶⁸ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1364, poř. č. 99. Rozsudek TNS 2/47.

²⁰⁶⁹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1320, poř. č. 1. Výpověď F. Šlapáka z 30. ledna 1946.

²⁰⁷⁰ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1328, poř. č. 13. Výpověď štáb. rtm. Jana Floriána z 24. května 1946.

²⁰⁷¹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1320, poř. č. 1. Výpověď F. Šlapáka z 30. ledna 1946. Obručník po válce celou záležitost popsal úplně jinak. Tvrdil, že výnos nařídil sestavit Marvan Šlapákovi, K. Emingerovi, J. Sýkorovi a Formánkovi. On se na sestavení výnosu vůbec nepodílel. Naopak Šlapáka vybízel, aby se při podávání trestních oznámení nepoužívali formulace, které by odvečeným vojákům zbytečně přitěžovaly, což ale Šlapák odmítl. ABS, f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, sign. 302 – 461 – 6. Výpověď J. A. Obručníka z 14. května 1946. Šlapák Obručníkovu verzi při následném výslechu označil za vymyšlenou. ABS, f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, sign. 302 – 461 – 6. Výpověď F. Šlapáka z 21. května 1946.

²⁰⁷² Tamtéž.

²⁰⁷³ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1328, poř. č. 12. Výpověď F. Marvana z 24. května 1946.

příslušníků vládního vojska. To je však diskutabilní. Naopak pozitivem tohoto rozkazu bylo snadnější a lepší zásobování. Obručnickovi byl vytýkán i výnos ZGI pojednávající o poučení z případů stráží, jednotek a který nabádal vojáky k důraznému odporu proti odvléčení.²⁰⁷⁴

Ani v Itálii nepřestal náčelník ZGI usilovat o zavedení nacistického pozdravu pro vládní vojsko. Se svým návrhem ovšem ani tentokrát u generálního inspektora neuspěl.²⁰⁷⁵

Ke cti Obručnicka je ale nutno i dodat, že se jako jediný z důstojníků zastal proti verbálním útokům německých protějšků vůči příslušníkům vládního vojska.²⁰⁷⁶ A pravděpodobně nejošemetnější situace, do které se vládní vojsko za celé své působení v Itálii vůbec dostalo, byla zvládnuta pouze a díky náčelníku ZGI. Když došlo v druhé polovině června 1944 k první vlně zbíhání příslušníků vládního vojska, došlo ze strany velení vládního vojska ve snaze ochránit příslušníky vládního vojska a jejich rodiny k nepravdivému popisu skutečnosti tak, že pohřešovaní vojáci byli považováni za odvléčené italskými partyzány. V reakci na to německý styčný důstojník plk. Reimund Menschik požadoval, aby provedlo vládní vojsko po německém vzoru výstražné exekuce na civilním italském obyvatelstvu.²⁰⁷⁷ Padly dokonce z německé strany takové návrhy, aby za každého odvléčeného vojáka bylo vzato deset rukojmích a takto se opakovalo každý den až do doby, kdy budou partyzáni přinuceni příslušníky vládního vojska vydat. V případě neúspěchu se mělo přistoupit k exekucím.²⁰⁷⁸ Obručnick Menschikův požadavek odmítl s tím, že vládní vojsko není k podobným účelům vycvičeno.²⁰⁷⁹ Obdobný návrh měl Menschik opakovat znovu ještě v srpnu.²⁰⁸⁰

Mezi oběma styčnými důstojníky Obručnickem a Menschikem došlo krátce po příjezdu do Itálie k opakovaným konfliktům, které musely být urovnávány. Důvodem

²⁰⁷⁴ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1364, poř. č. 99. Rozsudek TNS 2/47.

²⁰⁷⁵ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1320, poř. č. 1. Výpověď F. Šlapáka z 30. ledna 1946.

²⁰⁷⁶ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1320, poř. č. 1. Výpověď J. Emingera z 29. ledna 1946.

²⁰⁷⁷ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1320, poř. č. 1. Zápis z Obručnickova deníku ze dne 22. června 1944.

²⁰⁷⁸ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1343, poř. č. 58. Vývodní návrh J. A. Obručnicka z 16. ledna 1947.

²⁰⁷⁹ Tamtéž, rovněž NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1331, poř. č. 18. Výpověď K. Emingera z 31. května 1946. Rozčilenému Menschikovi měl Obručnick dokonce s klidem říci, že vládní vojsko není žádné Einsatzkommando a za účelem provedení exekuce, aby se obrátil na SS, které mají k dispozici zajisté dostatek vycvičených pro tuto činnost.

²⁰⁸⁰ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1343, poř. č. 58. Obručnickovo odvolání vůči nepřijetí do armády z 20. ledna 1946.

byly Menschikovi snahy přisvojovat si velení nad vládním vojskem. Obručnick dokonce počátkem července 1944 požádal o přeložení zpět do protektorátu. Neuspěl ovšem.²⁰⁸¹ Menschik hodnotil Obručnicka v říjnu jako snaživce potřebujícího mnoho peněz.²⁰⁸²

Do protektorátu se vrátil náčelník styčného oddělení koncem října po zrušení ZGI. Jeho vliv po návratu byl už minimální. Staronový zplnomocněnec branné moci genpor. Toussaint ani jeho úřad nejevil o pozůstalé zbytky vládního vojska v protektorátu větší zájem. Navíc jednání v zásadních věcech s úřadem zplnomocněnce si za Obručnickovy nepřítomnosti v Praze vyhradil generální inspektor pro sebe a tato praxe se nezměnila ani po návratu náčelníka styčného oddělení. Náčelník styčného oddělení nebyl vzhledem k nedůvěře zapojen do revolučních příprav ve vládním vojsku.²⁰⁸³

²⁰⁸¹ ABS, f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, sign. 302 – 461 – 6. Výpověď J. A: Obručnicka z 26. dubna 1946.

²⁰⁸² VÚA – VHA, f. Druhý domácí odboj, sign. 308 – 188 – 3, rovněž František Nesvadba, Zasazení a rozklad vládního vojska v Itálii, in: Historie a vojenství, roč. 1970, s. 422.

²⁰⁸³ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2103, poř. č. 2. Výpověď J. Eminger z 20. května 1945.

6. GENERÁLOVÉ NĚMCI

Specifickou skupinou byli i generálové sloužící v československé armádě, kteří po okupaci přijali říšskoněmeckou státní příslušnost. Těmi byli div. gen. v.v. František Bartoš, div. gen. v.v. Arnošt Hittl a brig. gen. v.v. Gustav Grosse.

6.1. František Bartoš – Franz Bartosch

František Bartoš se narodil prvního květnového dne roku 1880 ve Chvalčovicích, okres Turnov.²⁰⁸⁴ Rodiče byli české národnosti, řada předků z otcovy strany však byla německé národnosti.²⁰⁸⁵ Bartošův děd měl příjmení poněmčené – Bartosch.²⁰⁸⁶ Roku 1895 absolvoval kadetku v Praze a v roce 1906 s prospěchem velmi dobrým válečnou akademii ve Vídni.²⁰⁸⁷

Po absolvování akademie takřka až do vypuknutí první světové války sloužil ve štábních funkcích. Několik dní po vypuknutí války se stal náčelníkem štábu 13. střelecké divize. V této funkci u této divize setrval s půlročním přerušením, kdy byl velitelem praporu až do února 1918. S divizí byl do léta 1917 na ruské frontě, pak léto na rumunské a od podzimu 1917 na frontě italské. Povýšen byl u této jednotky dvakrát, nejprve na mjr. gšt. 1. září 1915 a 1. listopadu 1917 na pplk. gšt. V únoru 1918 byl jmenován armádním ubytovatelem I. armády a k 1. září 1918 byl přeložen k VIII. armádnímu sboru v Sedmihradsku jako jeho náčelník štábu.²⁰⁸⁸

Do čs. armády byl pplk. gšt. František Bartoš přijat 20. listopadu 1918 (definitivně ale až 12. června 1920) a zároveň byl jmenován náčelníkem štábu čs. vojsk bojujících na Slovensku.²⁰⁸⁹

K 1. říjnu 1919 byl jmenován náčelníkem štábu 5. divize v Českých Budějovicích. Její velitel gen. František Schöbl hodnotil v roce 1920 činnost Bartoše následujícími slovy: „Nabyl již předválečnou výchovou a praktickou službou širokého

²⁰⁸⁴ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, kvalifikační listina Bartoš František.

²⁰⁸⁵ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 121, inv. č. 2047, sign. 109 – 7 – 54. Posudek Vedoucí úřadovny SD v Praze na osobu F. Bartoše pro státního tajemníka z 25. dubna 1940.

²⁰⁸⁶ ABS, f. S – Sběrka různých písemností, sign. S – 652. Dopis místního vedoucího NSDAP v Mnichově Hradišti krajskému vedoucímu NSDAP v Praze Konstantinu Hössovi z 15. června 1940.

²⁰⁸⁷ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, kvalifikační listina František Bartoš.

²⁰⁸⁸ Tamtéž.

²⁰⁸⁹ Tamtéž. Od poloviny ledna následujícího roku se název jeho funkce změnil na náčelníka štábu ZVV pro Slovensko.

rozhledu a správného vojenského úsudku. Stál za války na místech, která vyžadovala jednak širokého přehledu a ovládnání odborníka, jednak součinného odborného jednání. Osvědčil se obzvláště za obtížných poměrů v době zabrání Slovenska a to jak na poli čistě vojenském tak i po stránce vlastenecké oddanosti za okolností často velmi choulostivých. Vynikající, prvotřídní důstojník, jakožto obšírné odborné vědění, organizační nadání a zkušenost, pak neomezená píle a naprostá národnostní spolehlivost a oddanost předurčují ho pro místo vedoucí.“ Za svoji činnost obdržel pochvalné uznání MNO.²⁰⁹⁰

V polovině ledna 1922 byl přemístěn k hlavnímu štábu do jeho 4. oddělení (etapní a dopravní). Od konce května téhož roku se stal jeho přednostou. V tomto zařazení byl dva dny před koncem roku 1922 povýšen na plk. gšt. Gen. Faucher hodnotil v roce 1924 Bartoše takto: „Oddělení řídí s vyspělou inteligencí, s iniciativou a pokročilostí. Znamenity přednosta rozsáhlého vojenského vzdělání. K velení brigády velmi způsobilý. K činné službě dokonale způsobilý.“ Na podzim 1925 absolvoval kurz pro generály ve Francii.²⁰⁹¹

Plk. gšt. František Bartoš byl jeho jmenován 15. února 1926 II. podnáčelníkem hlavního štábu.²⁰⁹² Navíc již od září minulého roku zastával funkci generálního sekretáře Mezinárodního pracovního sboru pro věci národní obrany.²⁰⁹³ V kvalifikaci za rok 1926 bylo uvedeno, že ve funkci II. podnáčelníka hlavního štábu Bartoš pracuje velmi svědomitě a uplatňuje bohaté zkušenosti z doby, kdy byl přednostou 4. oddělení hlavního štábu. K velení pěší brigády byl velmi způsobilý a zároveň bylo doporučeno ponechat jej v dosavadním přidělení. Za rok 1927 byla kvalifikace totožná s loňskou. V kvalifikaci za rok 1928 bylo napsáno: „velmi svědomitý, pilný a obětavý II. podnáčelník hlavního štábu. Rovněž ve funkci generálního sekretáře počíná si znamenitě, což je nejlépe patrné z dosažených výsledků. Způsobilý velet pěší divizi.“²⁰⁹⁴ V tomto roce byl povýšen Bartoš na brig. gen.²⁰⁹⁵

²⁰⁹⁰ Tamtéž.

²⁰⁹¹ Tamtéž.

²⁰⁹² Tamtéž.

²⁰⁹³ Podle Jiřího Plachého to bylo vyvrcholení Bartošovy vojenské kariéry. Jiří Plachý, Podivné životní osudy divizního generála Františka Bartoše a plukovníka Aloise Švece, in: Historie a vojenství, r. 2006, č. 2, s. 79. K jeho názoru se plně připojuji.

²⁰⁹⁴ Podle Jiřího Plachého se projevovaly rozpory mezi Bartošem a náčelníkem hlavního štábu arm. gen. Janem Syrovým. Jiří Plachý, Podivné životní osudy divizního generála Františka Bartoše a plukovníka Aloise Švece, in: Historie a vojenství, r. 2006, č. 2, s. 79. Na kvalifikační popis Bartoše, jak se zdá, neměly spory s nadřízeným hlubší vliv.

²⁰⁹⁵ VUA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, kvalifikační listina František Bartoš.

K 1. březnu 1929 byl Bartoš jmenován do prestižní funkce velitele 1. divize v Praze, ačkoliv u bojové jednotky sloužil naposledy v polovině války krátce půl roku jako velitel praporu. Určitá nezkušenost s funkcí velitele vyšší jednotky se tak odrazila i v hodnocení. Bartoš jako velitel divize byl svým nadřízeným zemským vojenským velitelem div. gen. Josefem Bílým, kterého jako rovněž bývalého rakousko – uherského důstojníka nelze v žádném případě podezírat ze zaujatosti, hodnocen v roce 1929 následovně. „Velmi pilný, svědomitý velitel divize, neobyčejně inteligentní, s velikou pracovní výkonností a velikých vojenských schopností. Vzhledem k tomu, že byl dlouhá léta řadové službě vzdálen, vyhověl ve funkci velitele pěší divize dobře. Po déletrvajícím nepřetržitě řadové službě bude z něj zajisté velmi dobrý velitel pěší divize. Velmi způsobilý pro úřad přednosta odboru MNO. Ponechat v činné službě na dosavadním místě.“ V následujícím byl Bílým hodnocen takto: „Klidný, pevný charakter, velmi inteligentní, má velké řečnické schopnosti, které dovede dobře uplatnit. Ve funkci velitele pěší divize se snaží co nejlépe vyhovět, čemuž však stojí v cestě menší znalost praktického výcviku zaviněná tím, že velmi málo a již velmi dlouho velel prakticky trupě. Výsledky jeho činnosti se stále zlepšují, v tomto roce vyhověl celkově dobře. Doporučuje se povolat k centrálním úřadům, kde by mohl uplatnit své obsáhlé zkušenosti a znalosti v oboru služeb. Ponechat v činné službě.“ Z kvalifikačního popisu z tohoto roku je celkem zřejmé, že Bílý spatřoval v přeložení Bartoše ke štábní funkci daleko lepší využití jeho rozsáhlých štábních schopností, dovedností a zkušeností, které u trupy mohl užít jen z menší části. Za rok 1931 již Bílý udělil kvalifikační stupeň velmi dobrý.²⁰⁹⁶ S rozhodnutím Bílého nesouhlasil Syrový, podle něhož byl Bartoš velmi průměrný velitel, „který řečnickou obratnost používá k zakrytí nerozhodnosti a jasnému vyjádření úmyslu velitele.“²⁰⁹⁷

Bartoš byl k 1. říjnu 1931 přeložen ve stejné funkci k 2. divizi do Plzně. Zde byl k 1. červenci 1933 povýšen na div. gen. Zemský vojenský velitele arm. gen. Bílý udělil v roce 1932 kvalifikační stupeň opět velmi dobrý a Syrový opět snížil na stupeň dobrý.²⁰⁹⁸ Následujícího roku byl udělen Bílým opět kvalifikační stupeň velmi dobrý,

²⁰⁹⁶ Tamtéž. Tvrzení Jiřího Plachého, že v roce 1931 udělil Bílý znovu nejvyšší možné hodnocení, neodpovídá zápisům ve kvalifikační listině F. Bartoše. Jiří Plachý, Podivné životní osudy divizního generála Františka Bartoše a plukovníka Aloise Švece, in: Historie a vojenství, r. 2006, č. 2, s. 79. Bartoš nikdy jako velitel divize kvalifikační stupeň výtečný podle záznamů v kvalifikační listině nezískal.

²⁰⁹⁷ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, kvalifikační listina Bartoš František.

²⁰⁹⁸ Se snižováním kvalifikačního stupně Bartošovi chci upozornit na paralelu s velitelem 3. divize div. gen. Robertem Rychtrmocom. Příklad je zcela totožný, pouze jméno se liší. Bílý uděluje kvalifikační stupeň velmi dobrý a Syrový jej následně snižuje na dobrý. Jak Bartoš, tak Rychtrmoc byli rakousko-uherskými důstojníky.

tentokrát byl ponechán. Koncem září 1934 byl Bartoš vyzván, aby si podal žádost o přeložení do výslužby, čemuž vyhověl a k 1. lednu 1935 byl přeložen do výslužby. Při příležitosti odchodu do výslužby mu bylo vysloveno prezidentem pochvalné uznání za úspěšnou činnost v čs. armádě.²⁰⁹⁹

Především díky svému působení v čelní funkci hlavního štábu byl Bartoš vyznamenán vysokými zahraničními řády: 1923 – rytíř čestné legie francouzské, 1924 – Československý válečný kříž, 1925 – Řád sv. Sávy III. třídy, Komandérský kříž Polonia Restituta (Polsko), 1926 – Řád bílého orla III. třídy, (Výnos ministerstva války Království Srbů, Chorvatů a Slovinců – pozn. aut.), 1928 – Důstojnický kříž čestné legie (dekret francouzského prezidenta), 1930 – Řád Nil II. třídy (Egypt).²¹⁰⁰

Po odchodu do výslužby se manželé Bartošovi odstěhovali do Turnova. Zde byl Bartoš mezi řadou místních obyvatel neoblíben. Příčinou byla jednak závist, neboť Bartoš vlastnil dvě vily, jednak okolnost, že Bartoš hovořil se svojí manželkou německy, když byla původem z Rakouska. Po smrti manželky v roce 1935²¹⁰¹ žil Bartoš samotářsky. Blíže se seznámil pouze s rodinou plk. v.v. Aloise Švece. Švecova tchyně a později i manželka vedly totiž Bartošovi domácnost a Švec byl u Bartoše častým hostem.²¹⁰²

Za zářijové mobilizace byl Bartoš reaktivován. Byl pověřen organizováním obranných prací na vnitřní obranné přičce „Čv“ (Českomoravská vrchovina) v úseku „Čv“ – Sever.²¹⁰³ Po demobilizaci se vrátil zpět do Turnova.

Bartošových velkých zkušeností se štábní prací bylo však na rozdíl od Rychtrmoce v čs. armádě využito alespoň zpočátku. Hned po přijetí do čs. armády mu byl svěřen odpovědný post náčelníka štábu vojsk bojujících na Slovensku, později nesoucího název náčelník ZVV. Vysoce byl hodnocen i ve funkci přednosta oddělení hlavního štábu. Vyvrcholením jeho štábní služby byla funkce II. podnáčelníka hlavního štábu. I v této funkci byl hodnocen velmi dobře.

V roce 1929 byl ale náhle jmenován velitelem I. divize. Nebylo to dobré rozhodnutí, neboť posledním útvarem, kterému navíc velel pouze po krátkou dobu, byla počátkem první světové války rota. Bartošovi chyběl dostatek praktických zkušeností

²⁰⁹⁹ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, kvalifikační listina František Bartoš.

²¹⁰⁰ Tamtéž.

²¹⁰¹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 766, poř. č. 1. Poválečná výpověď F. Bartoše ze dne 1. června 1946.

²¹⁰² ABS, f. S – Sběrka různých písemností, sign. S – 652.

²¹⁰³ Pavel Mínařík – Pavel Šrámek, Personální průvodce mobilizované čs. branné moci v době vyvrcholení mnichovské krize. Ústřední orgány vojenské správy a vyšší velitelství, in: Historie a vojenství, č. 5, roč. XLVI, Praha 1997, s. 125.

s velením tak velké jednotky a ani přemíra snahy a velké pracovní nasazení nemohly nahradit nedostatek zkušeností. Jeho nadřízený ZVV gen. Josef Bílý doporučoval jeho přeložení ke štábní službě, kde by mohl daleko lépe využít své bohaté zkušenosti ku prospěchu armády, leč marně.

Je zřejmé, že Bartoš ve službě velitele divize nijak neexceloval. Byl pouze průměrným velitelem divize a jeho povýšení ve velitelské funkci nepřipadalo za žádných okolností v úvahu. S daleko většími úspěchy by se určitě zhostil výkonu funkce I. podnáčelníka štábu. Je však otázkou, zda by duo Syrový – Bartoš dokázalo efektivně a dobře spolupracovat, zřejmě nikoliv. Jmenování velitelem divize tak bylo spíše východiskem z nouze, které se ovšem neukázalo optimálním ani pro Bartoše, ani pro armádu.

Vznik Protektorátu Čechy a Morava znamenal pro Bartoše velký životní přelom. Podle rozsudku Národního soudu ještě v březnu 1939 odeslal telegram zplnomocněnci branné moci u říšského protektora gen. Erichu Fridericimu se jmény vysokých čs. důstojníků s hodností od pplk. výše, kteří jsou buď Říši loajální, nebo nepřátelští. Bartoš toto obvinění rezolutně odmítal.²¹⁰⁴ Celé obvinění vzbuzuje celou řadu pochybností a je třeba jej hlouběji rozebrat.²¹⁰⁵

Toto obvinění vzniklo na výpovědi několika svědků, vesměs pracovníků turnovské pošty.

Miroslav Novák při prvním výslechu vypověděl, že Bartoš obdržel telegram od Gestapa v Praze s dotazem, kteří čs. důstojníci mají být zajištěni. Bartoš odeslal ihned zpět telegram se 13 jmény důstojníků v čele s arm. gen. v.v. Bílým. Všech 13 bylo později popraveno. Novák ale u přijetí, ani odeslání telegramu nebyl. Telegram přijal Jiří Žák a odtelegrafoval Arnošt Nejedlo.²¹⁰⁶

Při dalším výslechu Novák uvedl, že na poštovním úřadě viděl 16. března 1939 ráno telegram od pražského Gestapa pro Bartoše, ve kterém bylo požadováno, aby sdělil

²¹⁰⁴ ABS, f. Odbor politického zpravodajství ministerstva vnitra 2M: 13590. Rozsudek TNS 13/46 nad F. Bartošem.

²¹⁰⁵ Jiří Plachý se ve svém článku celou záležitostí s telegramem zabývá toliko pouze ve dvou větách. Plachý tvrdí, že Bartoš před odesláním telegramu navštívil Fridericiho a zřejmě na základě jejich osobní domluvy mu zaslal telegram, v němž uvedl informace o čs. generálech a jejich vztahu k novému režimu. Informace o setkání Fridericiho a Bartoše je velice zajímavá, bohužel autor neužil citací, jako ostatně skoro v celém článku, aby bylo patrné, z jakého zdroje čerpal. Jiří Plachý, Podivné životní osudy divizního generála Františka Bartoše a plukovníka Aloise Švece, in: Historie a vojenství, r. 2006, č. 2, s. 83. Poválečný spis TNS 13/46 informací, že by se Bartoš sešel v březnu 1939 s Fridericim neobsahuje a ani v jiných pramenech se mne nepodařilo tuto informaci potvrdit.

²¹⁰⁶ ABS, f. Odbor politického zpravodajství ministerstva vnitra, sign. 2M: 11632. Poválečná výpověď svědka M. Nováka z 11. července 1945.

jména osob čs. důstojníků, kteří měli být zajištěni. O telegramu byl informován Nejedlem. Telegram byl v 8.30 doručen adresátovi. Bartoš již dvě hodiny poté zaslal telegram zpět. Byla v něm uvedena jména čtrnácti důstojníků s nejnižší hodností plk. v čele s arm. gen. Bílým. Svědek zhotovil opis obsahu telegramu a skryl jej u Jiřího Šolce. Podlehl ale zkáze. Ostatní jména v telegramu si už nepamatoval.²¹⁰⁷ Tedy mezi oběma výpověďmi jsou rozpory. Telegram teď již nepřijímal Žák, ale Nejedlo. Teď již jmen důstojníků nebylo třináct, nýbrž čtrnáct. Je pozoruhodné, že ačkoliv si jména ostatních důstojníků nepamatoval, věděl, že všichni byli popraveni.

Novák při třetím výslechu vypovídal opět poněkud jinak. Telegram přišel 16. března 1939 nebo následující den po osmé. Byl psán německy, obsahoval jen několik slov, z nichž si svědek pouze pamatoval dvě slova: hlase jména. Kdo byl odesilatelem si již nepamatoval, buďto Gestapo, nebo Friderici, kterým byla odpověď adresována. Odpověď byla odeslána okolo desáté. Počet důstojníků byl asi čtrnáct. Na jména si již svědek rozpomněl a uvedl gen. Bílého, Vojty, Slunečka. Důstojníků s hodností gen. mělo být šest, plk. pět a tři pplk.²¹⁰⁸ Takže oproti předcházejícímu výslechu důstojník s nejnižší hodností již nebyl plk., ale pplk.

Jiří Žák při výslechu uvedl, že koncem března 1939 byl Bartoš podat u něho na přepážce telegram adresovaný Fridericimu. V telegramu bylo asi 13 jmen důstojníků s hodností gen., plk., pplk., přičemž plk. a pplk. měli vesměs hodnost gšt. Na prvním místě byli uvedeni důstojníci loajální k říšské myšlence Robert Rychtrmoc a Vojtěch Klecanda. Na druhém místě neutrální a na třetím nepřátelští (Bílý a Slunečko). Znění telegramu svědek opsal. Ukrytý opis v kolně ale sežraly myši. Šlo však o jiný opis než Novákův. Kromě těchto dvou existovaly další dva opisy v držení Oty Krčala a Loučky.²¹⁰⁹ Svědectví Žáka se svědectvím Nováka se rozchází i v dataci, když Novák zasadil událost do 16. nebo 17. března 1939, zatímco Žák na konec března. Neshodli se ani na počtu jmen.

Arnošt Nejedlo při výslechu vypověděl, že telegram podal Bartoš koncem března 1939, přičemž důstojníci byli rozděleni na dvě skupiny: spolehliví a nespolehliví. Do skupiny spolehlivých patřil Rychtrmoc. Vzpomněl si ještě na Klecandu, ovšem už nikoliv na to, do které skupiny patřil. V seznamu byli ale pouze

²¹⁰⁷ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 775, poř. č. 26. Poválečná výpověď svědka M. Nováka z 25. července 1945.

²¹⁰⁸ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 776, poř. č. 33. Poválečná výpověď svědka M. Nováka z 5. dubna 1946.

²¹⁰⁹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 776, poř. č. 48. Poválečná výpověď svědka J. Žáka z 15. dubna 1946.

gen. a plk.²¹¹⁰ Svědek se ale vůbec nezmínil o přijetí telegramu, ačkoliv jej podle tvrzení svědka Nováka přijímal.

Do věci nevnesl jasno ani svědek Miloslav Loučka, který uvedl při výslechu, že brzy po okupaci Bartoš odeslal tehdejšímu veliteli německé posádky v Praze gen. Fridericimu²¹¹¹ telegram, v němž uvedl dvě skupiny čs. důstojníků. V první skupině byli uvedeni důstojníci pro Němce spolehliví a v druhé nespolehliví. Ve skupině spolehlivých byli uvedeni Rychtrmoc a Klecanda. Svědek tvrdil, že opisy byly pouze tři. Novákův, jeho a třetí byl dodán odboji v Praze. Podle svědka se Žák mylí, když tvrdí, že skupiny byly tři.²¹¹² Podle Loučky tedy Žák opis telegramu v držení neměl.

Oto Krčal uvedl při výslechu, že Bartošových telegramů bylo snad asi pět, které uschoval a které obviněný podepsal a zaslal německým místům. Komu přesně svědek nevěděl, snad říšskému protektorovi nebo nějakému generálovi. Telegramy obsahovaly jména čs. důstojníků. Pamatoval si, že se jednalo o osoby se smýšlením Říši nepřátelským, a vzpomněl si na jména gen. Bílého, Rychtrmoe a Klecandy. Telegramy byly odeslány v roce 1939.²¹¹³ Takže podle svědka existovala v telegramu pouze jedna skupina a to Říši nepřátelských důstojníků a v této skupině byli jak Rychtrmoc, tak Klecanda. Výpověď svědka je v tomto bodě v rozporu s výpověďmi ostatních. Krčal se navíc vůbec nezmínil, že by měl v držení opis znění telegramu, jak tvrdil Žák.

Manželé Šolcovi potvrdili, že Novákův opis telegramu byl zničen.²¹¹⁴

Jak je patrné, ve výpovědích je řada rozporů a všichni svědci se shodují pouze v tom, že Bartoš odeslal v roce 1939 německým orgánům telegram se jmény čs. důstojníků. V ostatních podrobnostech, jako v přesné dataci, počtu opisů telegramu, kolik bylo skupin, počtu jmen, hodností a zařazení důstojníků do jednotlivých skupin se jednotliví svědci vesměs rozcházejí. Je ale možné, že si svědci kvůli časovému odstupu sedmi let od události pouze na věc nemohli přesně vzpomenout.

Jsou ale i další rozpory a pochybnosti. Především ani po podrobném průzkumu dostupných pramenů nebylo nalezeno potvrzení, že by opis telegramu doputoval odboji v Praze, jak tvrdil Loučka. Archiv pplk. gšt. Třebického neobsahuje k osobě Bartoše

²¹¹⁰ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 776, poř. č. 49. Poválečná výpověď svědka A. Nejedla z 15. dubna 1946.

²¹¹¹ Velitelem německé posádky v Praze v březnu 1939 nebyl Friderici, nýbrž gen. Eccard von Gablenz.

²¹¹² NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 776, poř. č. 58. Poválečná výpověď svědka M. Loučky z 6. května 1946.

²¹¹³ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 776, poř. č. 60. Poválečná výpověď Oty Krčala z 7. května 1946.

²¹¹⁴ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 776, poř. č. 43. Poválečná výpověď manželů Šolcových z 10. dubna 1946.

informaci, že by dotyčný poslal telegram, i když jeho jméno je uvedeno ve skupině zrádce, udavač.²¹¹⁵ Je to spíše kvůli jiným záležitostem. Navíc je pravděpodobné, že pokud by ústředí domácího odboje mělo informaci o existenci telegramu Bartoše, jistě by o tom informovalo i zahraniční odboj. Rovněž ani v archivních materiálech zahraničního odboje není o existenci telegramu žádná zmínka.

Zajímavé je, že se text telegramu nedochoval ani v archivech okupační zprávy, když byl buď Gestapu, nebo zplnomocněnci branné moci adresován. Při podrobném průzkumu nebyl nalezen ani zmíněný telegram, ani jakákoliv zmínka o něm, či odkaz na něj a na jeho obsah. Přitom je nanejvýš pravděpodobné, že by jej adresát archivoval, nebo údaje v něm obsažené by byly obsahem jiných zpráv Gestapa, SD nebo ÚŘP, jak je to zcela obvyklé v jiných případech. Navíc jiná korespondence Bartoše se dochovala v archivech, jejichž původcem byl ÚŘP. Možná námitka na určitou nekompletnost dochovaných materiálů ÚŘP a torzovitost materiálů z proveniencí pražského Gestapa podle mého názoru vzhledem k výše uvedenému stěží obstojí, neboť jak jsem již uvedl, alespoň zmínka o existenci telegramu, nebo dokonce i fragmenty jeho obsahu by byly zaneseny minimálně do posudku Sipo a SD k osobě Bartoše, který existuje.

Navíc Bartoš při poválečném výslechu rezolutně odmítal, že by zmíněnou výzvu na hlášení jmen obdržel a splnil ji. Výpověď svědků označil za komplot vůči své osobě, který si nedokáže vysvětlit. Přitom vyjádřil domněnku, že údajný jeho telegram z roku 1939 je ve skutečnosti jeho dopis z 6. února 1940,²¹¹⁶ neboť je naprosto nelogické, že by v otevřeném telegramu sděloval jména neloajálních nebo Říši nepřátelských důstojníků, zvláště když měl telefon.²¹¹⁷ Skutečně se nezdá pravděpodobné, že by Bartoš tolik riskoval s ohledem na v březnu 1939 celkově nejasný budoucí vývoj a odesílal takto závažné informace v otevřeném telegramu. Navíc si nemohl být ani jist, že se nejedná o něčí provokaci.

Bartoš spolu s advokátem navíc před soudem zpochybňovali, že Friderici byl v březnu 1939 v Praze. Předvolaní vojenští znalci ne zcela přesvědčivě tvrdili, že Friderici v Praze byl.²¹¹⁸ Obhájce Bartoše trval na tom, že Friderici přijel do Prahy s Vůdcem hned po okupaci a s Vůdcem tako odjel a vrátil se až po svém jmenování do

²¹¹⁵ ABS, f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, sign. 302 – 184 – 3.

²¹¹⁶ Jednalo se o dopis zplnomocněnci branné moci, v němž navrhl na žádost ÚŘP čs. generály, kteří by přicházeli v úvahu pro pozvání na německé vojenské trzny.

²¹¹⁷ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 768, poř. č. 5. Poválečná výpověď F. Bartoše z 16. a 17. června 1946.

²¹¹⁸ Místo pobytu Fridericiho v této době nebyl tehdy ani teď znám a ani mně se nepodařilo z torza dochovaných materiálů pobyt Fridericiho v Praze v této době potvrdit, ani vyvrátit.

funkce zplnomocněnce, tedy po 20. dubnu 1939. Nemohlo tedy dojít podle obžaloby ke skutkovému ději, že by Bartoš zaslal koncem března 1939 informace o vysokých čs. důstojnících.²¹¹⁹

Ani další činnost Bartoše na jaře 1939 není zcela jasná. Podle svědectví A. Švece, které přijal Národní soud, se měl Bartoš v dubnu 1939 zúčastnit porady u hraběte des Fours Walderode na zámku Hrubý Rohozec. Účastnit se ji měli mimo hraběte a generála tehdejší jičínský Oberlandrát a jeho zástupce. Na schůzce měly být projednány politické otázky a vyhlédnutí činitelů pro vedení NSDAP na Turnovsku.²¹²⁰ Při jiném výslechu o rok později si na měsíc Švec nevzpomněl a ani nevěděl, že by byli vyhlédnutí političtí činitelé. Doplnil ale, že se jednalo i o hospodářských záležitostech. Bartoš o průběhu schůzky nic podrobnějšího Švecovi neřekl.²¹²¹ Před soudem Bartoš doznal, že se zmíněné schůzky skutečně zúčastnil, hovořilo se ale podle něj pouze o hospodářské situaci v kraji a počtu Němců na Turnovsku.²¹²² Soud však uvěřil verzi Švece.²¹²³

V květnu 1939²¹²⁴ se dostavili za Bartošem do Turnova dva němečtí důstojníci v doprovodu brig. gen. v.v. Kálala²¹²⁵ a vyzvali jej, aby s nimi odjel za zplnomocněncem branné moci u říšského protektora. Jejich požadavku Bartoš vyhověl. S Fridericim se znal Bartoš z první světové války. Při návštěvě se zplnomocněncem vyptával na polská opevnění mezi řekami San a Visla. Bartoš odpověděl, že mu o

²¹¹⁹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 794, poř. č. 95. Zápis z průběhu přelíčení TNS 13/46 ze dne 13. září 1946.

²¹²⁰ ABS, f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, sign. 302 – 405 – 11. Poválečná výpověď A. Švece z 29. května 1945.

²¹²¹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 774, poř. č. 19. Poválečná výpověď A. Švece z 14. března 1946.

²¹²² NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 794, poř. č. 95. Zápis z průběhu přelíčení TNS 13/46 ze dne 13. září 1946. Bartoš přitom dříve výpověď Švece odmítl a vyloučil, že by se jakékoliv takové schůzky zúčastnil. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 768, poř. č. 5. Poválečná výpověď F. Bartoše z 26. listopadu 1945.

²¹²³ ABS, f. Odbor politického zpravodajství ministerstva vnitra 2M: 13590. Rozsudek TNS 13/46.

²¹²⁴ Ohledně přesného termínu se vyskytují ve výpovědích Švece a Bartoše rozpory. Švec uvedl nejprve při výslechu 29. května 1945, že k návštěvě došlo na jaře 1939. ABS, f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, sign. 302 – 405 – 11. Při jiném výslechu 14. března 1946 uvedl, že přijeli na podzim 1939. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 774, poř. č. 19. Bartoš při výslechu 26. května 1945 uvedl termín polovinu května 1939. Při jiném výslechu 15. května 1946 uvedl, že se tak stalo počátkem okupace. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 768, poř. č. 5. Při přelíčení před soudem 12. září 1946 uvedl Bartoš termín květen 1939. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 794, poř. č. 95. K datu květen 1939 se přiklonil v rozsudku i TNS 13/46. ABS, f. Odbor politického zpravodajství ministerstva vnitra, sign. 2M: 13590. Rozsudek TNS 13/46.

²¹²⁵ V rozsudku MLS v procesu s Aloisem Švecem je uvedeno omylem jméno arm. gen. v.v. Eduarda Kadlece. ABS, f. Odbor politického zpravodajství ministerstva vnitra, sign. 2M: 12771.

existenci opevnění není nic známo.²¹²⁶ Friderici se dále vyptával na gen. Bílého, Syrového,²¹²⁷ Fajfra a Vojtechovského. Bartoš o Vojtechovském řekl, že je to velmi schopný odborník. Podle Bartoše se o Emingerovi nehovořilo, a jestli se Bartoš zmínil o Eliášovi, tak jedině v dobrém. Rovněž tak se nehovořilo o polském průmyslu.²¹²⁸ Zplnomocněnec nakonec Bartoše požádal, aby působil na Švece, který měl zprostředkovat Němcům styk se svým bratrem, ředitelem expozitury Čs. zbrojovky v Rumunsku.²¹²⁹ Před soudem ale Bartoš svoje předcházející výpovědi změnil v tom smyslu, že o čs. generálech hovořil pouze Friderici, který řekl, že si váží gen. Fajfra, Vojtechovského, Eliáše a Emingera. O polských opevněních se nehovořilo, ale zmocněnec branné moci se jej ptal na polský průmysl, o němž Bartoš nic nevěděl.²¹³⁰

Další kontroverzní krok Bartoše následoval počátkem roku 1940. ÚŘP tehdy zajímalo, kdo z českých vysokých důstojníků by přicházel v úvahu k účasti na německých vojenských oslavách nebo tryznách. Župní vedoucí NSRKB pplk. m. sl. Fridrich Clanner se obrátil s tímto dotazem na svého spolužáka z válečné akademie ve Vídni Bartoše. Ten v dopise z 6. února 1940 navrhl více než desítku osob. V seznamu se nacházeli arm. gen. v.v. Podhajský a Bílý, div. gen. v.v. Rychtrmoc, Vitoušek, Haužvic, Weinerek a Köppl, brig. gen. v.v. Kálal, plk. v.v. Drábek, Kozák a Braun (Braun byl ale brig. gen. v.v. – pozn. aut.).²¹³¹ Přesto nelze označit obě Bartošem podané informace za přímou denunciaci. Nelze ani jasně tvrdit, že by jeho informace znamenaly pro Říši nějaký zásadní prospěch. Přesto je ale na pováženou, že vysoký čs. důstojník takto jednal, i když Bartoš nebyl v lehké situaci ohledně rozhodování, neboť se mohl oprávněně obávat, že případné vyhnutí se odpovědi by mohlo mít pro něho následky.

²¹²⁶ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 768, poř. č. 5. Poválečná výpověď Bartoše z 15. května 1946.

²¹²⁷ Tamtéž.

²¹²⁸ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 768, poř. č. 5. Poválečná výpověď Bartoše z 16. listopadu 1945.

²¹²⁹ Tamtéž.

²¹³⁰ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 794, poř. č. 95. Zápis z průběhu přelíčení TNS 13/46 ze dne 13. září 1946.

²¹³¹ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 121, inv. č. 2047, sign. 109 – 7 – 54. Tvrzení Josefa Fučíka, že „již v červnu 1940 se obrátil státní tajemník Frank na četnického plukovníka Bláha (Bláha byl přitom již od února gen. čet – pozn. aut.), tehdy místopředsedu Svazu vojáků z fronty (Bláha nikdy nebyl místopředsedou Svazu vojáků z fronty – pozn. aut.), se žádostí o zpracování seznamu a charakteristik čs. generálů. Tento dokument zřejmě přes prostředníka, dodal div. gen. v.v. František Bartoš“, Josef Fučík, Generál Podhajský, Praha – Litomyšl 2009, s. 303. Celou tuto informaci mohu nazvat Fučíkovým velmi oblíbeným slovem mystifikace. Celá záležitost šla naprosto mimo Bláhu. Bláha ostatně, jak sám v březnu 1940 přiznal, Bartoše vůbec neznal. Jestli byl někdo prostředníkem, pak to byl pplk. Clanner, který Bartoše počátkem roku 1940 navštívil za účelem sestavení relace o důstojnících, kteří by přicházeli v úvahu pro pozvání na okupanty pořádané slavnosti a tryzny. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 768, poř. č. 5.

Podezřelého jednání Bartoše si záhy všiml domácí odboj. V kartotéce plk. Třebického se nachází několik zpráv o činnosti Bartoše. První pochází z počátku května 1939. V ní je uvedeno, že Bartoš pracoval spolu s gen. Kálalem na memorandu pro německé říšské vojenské úřady o nutnosti další existence svazu čs. důstojníků. K této informaci se váže další z poloviny srpna téhož roku, že se spolu s gen. Kálalem snaží získat vedení svazu důstojníků.²¹³² V této souvislosti je ale třeba zmínit, že Frankův osobní tajemník dr. Robert Giess dal 21. listopadu 1939 veliteli Gestapa na vědomí, že gen. Bartoš byl pplk. von Clannerem navržen na vedoucí místo plánovaného sdružování českých frontových bojovníků. Státní tajemník proto žádá o vypracování zprávy o Bartošovi a co nejdříve ji předložit.²¹³³

První obecná informace o činnosti Bartoše odešla do Londýna již v první polovině srpna 1939. Ve zprávě bylo uvedeno, že Bartoš selhal.²¹³⁴ Pak následovalo do konce války ještě několik zpráv, kromě obecných informací, že Bartoš zradil, neobsahovaly ale nic konkrétního. Nicméně na základě obecných zpráv došlých z domova londýnské MV Bartoše zařadilo do seznamu kolaborantů.²¹³⁵

Bartoš do spolupráce s okupanty zabředával postupně více a více. Dne 15. února 1940 obdržel říšskoněmeckou státní příslušnost.²¹³⁶ Jako důvod, proč o ni požádal, po válce uvedl, že mu bylo při návštěvě u zplnomocněnce branné moci Fridericim oznámeno, že byl vybrán jako rukojmí pro KT a jedinou možností jak se tomu vyhnout je přijetí říšskoněmecké příslušnosti.²¹³⁷ Z rozrušení a obav o svůj osud proto o říšskoněmeckou státní příslušnost požádal. Později ale opět požádal o protektorátní příslušnost,²¹³⁸ takže pouze den po získání říšskoněmecké státní příslušnosti obdržel od okresního úřadu v Turnově osvědčení o protektorátní příslušnosti. Tuto skutečnost Okresní národní výbor v Turnově po válce potvrdil.²¹³⁹ V dotazníku žádosti o německou

²¹³² ABS, f. Ústředna Státní bezpečnosti, sign. 303 – 31 – 11. Obě zprávy se však z jiných pramenů nepodařilo ověřit.

²¹³³ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 118, inv. č. 2026, sign. 109 – 7 – 33.

²¹³⁴ VÚA – VHA, f. Velitelství vojenské zpravodajské služby, sign. 37 – 26 – 39. Informace, že o zradě Bartoše byl informován Londýn „již“ v roce 1941, Jiří Plachý, Podivné životní osudy divizního generála Františka Bartoše a plukovníka Aloise Švece, in: Historie a vojenství, r. 2006, č. 2, s. 83, je poněkud opožděná.

²¹³⁵ NA, f. Ministerstvo vnitra Londýn, (1913) 1940 – 1945 (1947), kart. 297, inv. č. 909, sign. 2 – 90 – 4.

²¹³⁶ ABS, f. Odbor politického zpravodajství ministerstva vnitra, sign. 2M: 12114.

²¹³⁷ ABS, f. Odbor politického zpravodajství ministerstva vnitra, sign. 2M: 11632. Výpověď F. Bartoše z 26. května 1945. Toto jeho tvrzení se nejvíce příliš věrohodně, zvlášť když generálové z řad domácího vojska, kteří nebyli z ničeho podezřelí, jako rukojmí do ochranné vazby bráni nebyli.

²¹³⁸ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 768, poř. č. 5. Výpověď F. Bartoše z 15. května 1946.

²¹³⁹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 783, poř. č. 82.

státní příslušnost uvedl jako mateřkou řeč českou. Dále v dotazníku uvedl, svoji přináležitost a plné přesvědčení ke všemu německému, má německé vychování, školy a rodinu vedl německy i za čs. republiky. Zdůrazňoval zásluhy v rakousko – uherské armádě a za světové války bojoval ve svazku říšskoněmecké armády.²¹⁴⁰

V den přiznání říšskoněmecké státní příslušnosti se Bartoš přihlásil do NSDAP.²¹⁴¹ Řádným členem NSDAP se ale nestal. Krajský vedoucí NSDAP Höss oznámil v první polovině července 1940 místnímu vedoucímu NSDAP Karlu Pilzovi, že Bartoš nebyl do NSDAP přijat, důvod mu neměl být sdělen. Pilz se v dopise Hössovi zastával Bartoše, když v dopise uvedl: „Franz Bartosch²¹⁴² absolvoval bez výjimky německé školy²¹⁴³ a vzdělávání a byl již v době bývalé rakousko – uherské monarchie aktivním důstojníkem. Přesto, že byl vysokým čs. důstojníkem, choval se jako Němec a byl speciálně u turnovského obyvatelstva, kde na penzi bydlel, znám jako Němec a podle toho se také s ním zacházelo. Dokonce mu jednou byla v jeho domě vytlučena všechna okna. Oženil se s Rosalii Altmanovou – Rakušankou. Světovou válku prožil ve svazech německé armády a získal vysoká německá vyznamenání, mino jiné také oprávnění nosit württemberský baronský titul.²¹⁴⁴ Je bezdětný, žije v dobrých finančních poměrech. Jmenovaného znám od roku 1938. Poznal jsem ho a stále ho pokládám za velmi dobrého Němce. Že se otevřeně přiznal k němectví později, souvisí s jeho důstojnickou ctí. Proto později podal přihlášku o německou státní příslušnost stejně jako do strany. Němcům prokázal spontánně velké služby a podporoval v každé době naše úsilí. Přihlášku do strany podal teprve potom, když mu bylo Oberlandrátem přiznáno německé občanství, což se letos v lednu 1940²¹⁴⁵ stalo. Jde o muže s velmi bohatými zkušenostmi, který je velmi inteligentní a cenný a který má se svojí horlivostí na našem těžkém budovatelském díle nesporný podíl. Mezi jeho ostatní znalosti patří také jeho velmi dobré místní povědomí a dobrá znalost lidí. Je velmi dobrým rádcem. Také v dobročinnosti je jedním z předních. Z výše uvedeného je patrné, že se v tomto

²¹⁴⁰ V jeho kvalifikační listině ovšem nic takového uvedeno není. VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, kvalifikační listina František Bartoš.

²¹⁴¹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 775, poř. č. 26.

²¹⁴² Změna způsobu psaní příjmení ale ještě nebyla Bartošovi povolena, stalo se tak o několik měsíců později. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 788, poř. č. 87. Podrobněji níže.

²¹⁴³ Obecnou školu navštěvoval českou. VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, kvalifikační listina František Bartoš.

²¹⁴⁴ V kvalifikační listině není o udělení tohoto vyznamenání žádný zápis. VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, kvalifikační listina František Bartoš.

²¹⁴⁵ Stalo se tak ale až 15. února 1940. ABS, f. Odbor politického zpravodajství ministerstva vnitra, sign. 2M: 12114.

případě jedná o osobnost, která se odjakživa stavěla za naše zájmy, nejen je hájila, nýbrž také účinně a nezištně podporovala německý národ a která si plně zaslouží důvěru strany. Mohu uvést i další důkazy. V tomto případě se jedná o pána, který náleží k nejlepšímu v mé místní skupině a se kterým mohu v každém ohledu počítat. Bylo by pro mne trapné mít účast při jeho nepřijetí do strany. Chci ještě připomenout, že tohoto pána zná také gen. Friderici v Praze.“ V závěru Pilz žádal krajské vedení NSDAP, aby se samo přesvědčilo o správnosti jeho slov.²¹⁴⁶

Co stálo za nedůvěrou v Bartoše není známo. Jisté ale je, že v této době byl Bartoš vnímán SD pozitivně. Dne 25. dubna 1940 zaslala vedoucí úřadovna SD v Praze poznatky o Bartošovi státnímu tajemníkovi. V posudku stálo: „Generál Bartoš pochází z rodiny sedláka od Českého Dubu. Jeho rodiče jsou Češi, ačkoliv mnozí jejich předci byli německého původu. On sám byl vychováván německy a navštěvoval německé školy. Jako středoškolák studoval na německé škole v Liberci.²¹⁴⁷ Ve staré rakouské armádě sloužil jako důstojník a dosáhl zde hodnosti plk.. Během světové války přešel k německému vojsku a byl tehdy jako mjr. v německé armádě na západní frontě.²¹⁴⁸ Po roce 1918 byl na základě svých jedinečných vojenských schopností převzat do čs. armády a později povýšen na generála. Jako generál byl pro své proněmecké zaměření různě napadán, byly mu činěny různé výčitky, že koná špionáž ve prospěch Německa. V roce 1935 odešel z donucení do penze.“²¹⁴⁹

„Protože se svoji ženou, která byla německého původu, žije zcela na německý způsob²¹⁵⁰ a také jeho dům nese zejména uvnitř německý charakter, byl již českými kruhy před zřízením protektorátu a před odtržením Sudet označen za zrádce. Při vstupu německých jednotek mu Češi vymlátili okenní tabule. Je vůči němu nevraživost, protože častěji přichází do styku s německými místy. Osobně je Bartoš líčen jako inteligentní, vzdělaný, bohatý na zkušenosti a znalosti. Činí dojem pevného a přímého člověka, který svůj názor pevně hájí, i kdyby to mělo být k jeho škodě. Politicky je Bartoš označován za upřímně německy přívětivého. Je vysloveně protivníkem

²¹⁴⁶ ABS, f. S – Sběrka různých písemností, sign. S – 652.

²¹⁴⁷ Poslední dva roky nižšího gymnázia. Jiří Plachý, Podivné životní osudy divizního generála Františka Bartoše a plukovníka Aloise Švece, in: Historie a vojenství, r. 2006, č. 2, s. 8.

²¹⁴⁸ Z obsahu kvalifikační listiny nevyplývá, že by sloužil na západní frontě. VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, kvalifikační listina Bartoš František.

²¹⁴⁹ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 121, inv. č. 2047, sign. 109 – 7 – 54.

²¹⁵⁰ S německým Bartoše alespoň za republiky v jeho vnitřním vnímání to ale nebylo až tak vážné, což je patrné z jeho deníků, které psal až do roku 1940 česky, poté teprve německy. ABS, f. Odbor politického zpravodajství ministerstva vnitra 2M: 13590. Rozsudek TNS 13/46.

Masarykem a Benešem zřízeného systému, stejně jako svobodných zednářů a českých legionářů. Je také nepřitelem jakéhokoliv českého šovinismu. Jako ctitel Vůdce poznal nacionální socialismus jako správný a chce žádat o přidělení německé státní příslušnosti.“²¹⁵¹

Podle evidenční karty Bartoš dál platil členské příspěvky NSDAP²¹⁵² a sám se za člena strany považoval minimálně ještě koncem září 1942.²¹⁵³ Podle výpovědi svědků Bartoš nosil veřejně odznak člena strany, který mu musel být později odebrán. Bartoš nošení odznaku popřel stejně jako členství ve straně.²¹⁵⁴ Kromě toho byl Bartoš dále od 7. července 1940 členem Nazionalsozialistische Volkswohlfart (NSV),²¹⁵⁵ NSRKB a Nazionalsozialistischer Reichskolonialbund. Žádné funkce nevykonával, i když připustil, že pro NS – Reichskolonialbund vybíral členské příspěvky.²¹⁵⁶

Bartoš, teď již Němec, byl evidentně nespokojen se svým česky znějícím příjmením. Oberlandrátu v Jičíně proto podal v druhé polovině září 1940 žádost o návrat ke způsobu psaní příjmení na Bartosch, neboť jeho předkové používali německou verzi Bartosch a přiložil ke své žádosti rodné a křestní listy rodičů a svého děda z otcovy strany.²¹⁵⁷ Jičínský Oberlandrát přeposlal Zemskému úřadu v Praze žádost k dalšímu vyřízení.²¹⁵⁸ Protektorátní MV vydalo v polovině listopadu 1940 výnos ve věci změny příjmení v matrice na Bartosch.²¹⁵⁹

Bartošovi ale patrně potvrzení protektorátního úřadu nestačilo a koncem října 1941 podal další obdobnou žádost, tentokrát k úřadu Vládního prezidenta v Ústí nad Labem, aby v matrice narozených bylo změněno jeho příjmení Bartoš na Bartosch.²¹⁶⁰ Dle přípisu Oberlandráta v Liberci z prosince 1941 mu bylo vyhověno.²¹⁶¹

Stejně jako řada jiných německých důstojníků čs. armády si podal Bartoš počátkem března 1941 s odvoláním na nařízení říšského protektora žádost o odčinění křivd a zvýšení penze a doplatků z toho plynoucích, aby tak byly odčiněny křivdy, které

²¹⁵¹ NA, f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), kart. 121, inv. č. 2047, sign. 109 – 7 – 54.

²¹⁵² NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 775, poř. č. 26.

²¹⁵³ Tamtéž.

²¹⁵⁴ K tvrzení svědků, že Bartoš byl členem NSDAP, se přiklonil v rozsudku i TNS 13/46. Přímý důkaz však chyběl. ABS, f. Odbor politického zpravodajství ministerstva vnitra, sign. 2M: 13590. Rozsudek TNS 13/46.

²¹⁵⁵ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 775, poř. č. 26.

²¹⁵⁶ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 768, poř. č. 5. Výpověď F. Bartoše z 15. května 1946.

²¹⁵⁷ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 788, poř. č. 87.

²¹⁵⁸ Tamtéž.

²¹⁵⁹ Tamtéž.

²¹⁶⁰ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 785, poř. č. 84.

²¹⁶¹ Tamtéž.

na něm byly čs. režimem napáchány. Ve své žádosti uvedl, že byl poškozen především tím, že byl předčasně penzionován, neboť měl německou rodinu a vedl německý rodinný život. Jako důkaz předčasného jmenování uvedl, že dva generálové legionáři Chalupa a Kroutil, kteří byli věkem starší, penzionováni nebyli. Svoji žádost ukončil pozdravem „Heil Hitler“.²¹⁶²

Bartoš byl pověřován i různými funkcemi. Po zastavení činnosti Sokola byl jmenován správcem jeho majetku. Zde prokázal horlivost, když předal sokolské prapory (asi 150 kg) jako textilie do veřejné sbírky. Bartoš se po válce hájil, že k tomu dostal příkaz.²¹⁶³ Ani odevzdání textilií však Bartošovi k uhájení této funkce nestačilo. Když byl vedoucí místní skupiny NSDAP v Mnichově Hradišti Löscher počátkem května 1942 informován Krajským vedením NSDAP v Praze, že byl Bartoš jmenován správcem sokolského majetku v Turnově, vedoucí místní skupiny obratem informoval Krajské vedení NSDAP v Praze, že je „Bartosch v pevném spojení a dá se tak říci ve společné domácnosti s plk. Schwetzem, který byl dříve členem výboru turnovského Sokola. Jeví se proto neúnosným, aby gen. Bartosch byl pověřen správou majetku Sokola v Turnově, neboť existuje možnost, že by Schwetz mohl v tomto ohledu vykonávat nátlak na Bartosche.“ Z tohoto důvodu vznesl Löscher námitku proti výše uvedenému pověření Bartoše a podal žádost ihned Bartoše zbavit jeho úřadu.²¹⁶⁴ Krajské vedení NSDAP informovalo v polovině října 1942 Loschera, že Bartoš byl zbaven místa správce sokolského majetku.²¹⁶⁵

Další funkcí, kterou byl Bartoš pověřen, byla správa majetku občana nepřátelské země.²¹⁶⁶

Nejvýznamnější funkcí, kterou Bartoš zastával, bylo velení TNH v Turnově v hodnosti Gemeinschaftsführera. Z dochovaných pramenů není patrné, od kdy Bartoš byl velitelem, nejpozději v únoru 1941 již byl ve funkci a vydržel v ní až do konce války. Fakticky ale funkci vykonával spíše Švec, který byl Bartošovým bezprostředním podřízeným a kterému Bartoš uděloval rozkazy. Turnovská TNH zasahovala v květnu 1941 při povodních na Jizeře, za což obdržel Bartoš od velitele Ordnungspolizei (Orpo)

²¹⁶² ABS, f. Odbor politického zpravodajství ministerstva vnitra, sign. 2M: 12114.

²¹⁶³ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 768, poř. č. 5. Výpověď F. Bartoše z 15. května 1946.

²¹⁶⁴ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 775, poř. č. 26.

²¹⁶⁵ Tamtéž.

²¹⁶⁶ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 768, poř. č. 5. Výpověď F. Bartoše z 15. května 1946.

v červnu 1941 děkovný dopis. K desátému výročí převzetí moci Adolfem Hitlerem obdržel Bartoš navíc Válečný záslužný kříž II. tř. za plnění válečných úkolů.²¹⁶⁷

Po válce byl Bartoš obviněn z mimořádné služební horlivosti ve funkci velitele TNH. Josef Mráz udal, že Bartoš jako velitel TNH odmítl vzít na vědomí, že je válečným invalidou a poslal jej s transportem TNH na práce do Berlína. Když byl poté propuštěn pro svůj zdravotní stav, měl se hlásit v Turnově u Bartoše, což provedl písemně. Bartoš mu vzkázal, že se musí ohlásit osobně, čemuž Mráz nevyhověl. Bartoš jej opakovaně vyzval k osobní návštěvě, a když svědek odmítl, upozornil ho Bartoš, že jej nechá předvést policií, pokud se nedostaví osobně, což nakonec učinil. Bartoš nebo Švec mu při této příležitosti řekl, že kdyby nebral ohled na jeho manželku a děti, tak by ho nahlásil SS, což by znamenalo KT.²¹⁶⁸

Švec logicky tvrdil, že ani Bartoš jako Gemeinschaftsführer neměl oprávnění někoho k TNH zařadit. To měl pouze německý vládní komisař a německý okresní hejtman a to pouze prostřednictvím četnictva nebo obecních starostů.²¹⁶⁹ Bartoš se před soudem hájil, že Mráze musel do transportu zařadit na rozkaz vyšších míst, důkaz ale předložit nemohl.²¹⁷⁰

Největší akce turnovské TNH, totiž výstavby obranného valu okolo Turnova a ženižních překážek ve městě, se kromě přijetí rozkazu vůbec Bartoš neúčastnil a dohledem nad organizováním a prováděním prací pověřil svého podřízeného Švece.²¹⁷¹

Jako přítěžující okolnost se po válce ukázala i Bartošova aktivita při sbírce kovů při příležitosti narozenin Vůdce v roce 1940, kdy odevzdal různé kovy o váze 22,85 kg!?, za což obdržel diplom signovaný Göringem, a sbírce zimních potřeb pro frontu o Vánocích 1941, za což obdržel děkovnou listinu od ministra propagandy.²¹⁷²

Zajímavá je i sonda do Bartošova myšlení. V záhlaví svého deníku je rok 1940 nazván Deutsches Jahr. V roce 1941 zdobí záhlaví deníku Deutsches Siegsjahr a nedočkav se v tomto roce konečného vítězství proto následující rok 1942 nazval Jahr der Entscheidungen a svoji zesnulou manželku prosil, „bitte für mich und für

²¹⁶⁷ ABS, f. Odbor politického zpravodajství ministerstva vnitra, sign. 2M: 13590. Rozsudek TNS 13/46.

²¹⁶⁸ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 780, poř. č. 77. Výpověď J. Mráze z 15. července 1947.

²¹⁶⁹ SOA Praha, f. Veřejný žalobce Mimořádného lidového soudu Mladá Boleslav, Lsp 75/47, poř. č. 83. Švec Alois.

²¹⁷⁰ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 794, poř. č. 95. Zápis z průběhu přelíčení z 12. září 1946.

²¹⁷¹ SOA Praha, f. Veřejný žalobce Mimořádného lidového soudu Mladá Boleslav, Lsp 75/47, poř. č. 60. Švec Alois.

²¹⁷² Tamtéž.

Deutschland“ . Roky 1943 – 1945 již nenazval a v roce 1944 vzýval Rosalii, aby za něho orodovala a v roce následujícím, aby za něj prosila.²¹⁷³ Podle Švece dával Bartoš nepokrytě najevo před příslušníky SD, co si o válečné situaci Říše myslí, až se tomu sám Švec divil.²¹⁷⁴ Do napadení Sovětského svazu byl Bartoš přesvědčen, že Německo válku vyhraje. Po napadení o tom ale začal pochybovat.²¹⁷⁵ Po porážce u Stalingradu prohlásil, že to může být počátek pohromy.²¹⁷⁶

Je vcelku pochopitelné, že osoba Bartoše se dostala do hledáčku zájmu i Gestapa a SD. Bartoš byl doma opakovaně navštíven příslušníky jičínského Gestapa a SD. Podle výpovědi příslušníka jičínského Gestapa Otto Grullera podával Bartoš informace všeobecného rázu o náladě obyvatelstva, a to o své vůli. Jeho informace byly ale neupotřebitelné. Na jejich základě nebyl nikdo zatčen a nedošlo ani k jiným zákrokům.²¹⁷⁷ Podle Grullera byl Bartoš veden v evidenci Gestapa v Jičíně jako osoba podávající zprávy.²¹⁷⁸ V rámci poválečných snah o mentální rekonstrukci zpravodajských sítí Gestapa se však Bartošovo jméno nikde neobjevuje. Bartoš potvrdil, že se u něho Gruller asi dvakrát nebo třikrát doma stavil. Vždy šel ale za Švecem a nikoli za ním. Grullerovi vydával pouze rybářské lístky, neboť byl předsedou rybníkářského družstva Mohelka. Jiné kontakty s Grullerem ani s jinými příslušníky Gestapa neměl.²¹⁷⁹

Personální referent služebny SD v Jičíně Wilhelm Rüss uvedl, že Bartoš nebyl důvěrníkem SD. Přesto ovšem podával o své vlastní vůli informace při návštěvách příslušníků SD, kteří jeli za Švecem, ačkoliv musel vědět, že tyto informace budou jimi zpravodajsky využity a také vždy využity byly.²¹⁸⁰ Švec návštěvy příslušníků SD u Bartoše potvrdil. Příslušníci SD se vyptávali Bartoše na názor na válečnou situaci. Návštěvy příslušníků SD nemohl Bartoš podle Švece odmítnout a odehrávaly se pouze

²¹⁷³ ABS, f. Odbor politického zpravodajství ministerstva vnitra, sign. 2M: 13590. Rozsudek TNS 13/46.

²¹⁷⁴ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 774, poř. č. 19. Výslech A. Švece z 14. března 1946.

²¹⁷⁵ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 766, poř. č. 1. Výslech F. Bartoše z 1. června 1946.

²¹⁷⁶ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 774, poř. č. 19. Výslech A. Švece z 14. března 1946.

²¹⁷⁷ ABS, f. Odbor politického zpravodajství ministerstva vnitra, sign. 2M: 10537. Výpověď O. Grullera 10. září 1946.

²¹⁷⁸ ABS, f. Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD, sign. 52 – 76 – 4.

²¹⁷⁹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 768, poř. č. 5. Výpověď F. Bartoše z 15. května 1946.

²¹⁸⁰ SOA Praha, f. Mimořádný lidový soud Mladá Boleslav, Ls 75/47 Alois Švec, poř. č. 57.

proto, že vždy dostaly vždy občerstvení.²¹⁸¹ Přesvědčivé důkazy nebo alespoň indicie, že by Bartoš byl spolupracovníkem Gestapa či SD tedy nalezeny nebyly.

Osvobození znamenalo konečné rozuzlení spleťtých životních křížovatek Františka Bartoše.²¹⁸²

6.2. Arnošt Hittl – Ernst Hittl

Arnošt Hittl se narodil 2. listopadu 1873 v Plzni. Vyšší vojenskou reálku absolvoval roku 1892 v Hranicích. Poté ihned pokračoval v tříletém studiu na technické akademii ve Vídni. Roku 1900 úspěšně absolvoval válečnou akademii ve Vídni.²¹⁸³

Pravděpodobně nejprestižnější funkcí Hittla v rakousko – uherské armádě bylo jeho jmenování prof. na vojenské technické akademii ve Vídni v roce 1907, kde učil čtyři roky. Po vypovězení války se již v hodnosti pplk. zúčastnil bojů na srbské frontě coby náčelník štábu 29. pěší divize. V říjnu 1914 byl jmenován náčelníkem štábu kombinovaného sboru gen. Krausse na téže frontě. Od srpna 1915 do června 1916 byl přednostou oddělení štábu 3. armády nejprve na srbské a později na italské frontě. Pak až do svého onemocnění v srpnu 1918 vykonával jako plk. funkci náčelníka štábu sboru. Nejprve XVII. na ruské frontě, od května 1917 pak IV. na italské frontě.²¹⁸⁴

Do čs. armády byl přijat až v roce 1920. Prvním jeho zařazením bylo místo velitele dělostřelectva 12. divize v Užhorodě. Již příští rok byl jmenován přednostou dělostřeleckého oddělení MNO, ale v roce následujícím se stal velitelem polní 5. dělostřelecké brigády v Českých Budějovicích. Gen. V. hodnostní třídy byl jmenován roku 1922. V letech 1928 – 1930 vykonával funkci velitele zemského dělostřelectva u ZVV v Bratislavě. V roce 1930 byl jmenován velitelem 5. divize v Českých Budějovicích. Příštího roku byl přemístěn v téže funkci k 10. divizi do Banské Bystrice. Zde byl ke konci roku 1931 jmenován div. gen. V roce 1933 odešel do výslužby.²¹⁸⁵

Div. gen. v.v. Arnošt Hittl se po svém penzionování vrátil do Českých Budějovic. Na plese Ball aller Deutschen 28. ledna 1939 v Českých Budějovicích se

²¹⁸¹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 774, poř. č. 19. Výpověď A. Švece z 14. března 1946.

²¹⁸² Viz. kapitola č. 8.2.4. této práce.

²¹⁸³ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, kvalifikační listina Arnošt Hittl.

²¹⁸⁴ Tamtéž.

²¹⁸⁵ Tamtéž.

honosil odznakem, na němž byl vypodobněn hákový kříž a s oblibou zdravil: „Heil Hitler.“ Na smokingu měl dále připnutý ŽK I. třídy.²¹⁸⁶

Přesně o dva týdny později se zúčastnil Hittl dalšího plesu, který organizoval spolek Verein der Heimatsöhne im Weltkrieg v Českých Budějovicích.²¹⁸⁷ Dorazil opět oděn do smokingu s připjatým ŽK I. třídy²¹⁸⁸ a přítomně zdravil zásadně zdviženou paží a pozdravem „Heil Hitler.“²¹⁸⁹ Zřejmě příznačné pro tehdejší dobu bylo, že Policejní ředitelství v Českých Budějovicích se nepozastavovalo nad způsobem zdravení čs. div. gen. v.v., který byl ostatně v této době obecně tolerován, jako nad oprávněním nosit cizí vysoké vojenské a válečné vyznamenání.²¹⁹⁰

Podle zprávy policejního ředitelství v Českých Budějovicích z 1. března 1939 Hittlovo chování působilo na české obyvatele provokativně, neboť byl velmi dobře znám jako bývalý velitel dělostřelecké brigády a divize v Českých Budějovicích v hodnosti brig. gen. V poslední době se začal Hittl ostentativně hlásit k nacionálně-socialistickému programu. V kavárně Savoy a na korsu zdravil zdviženou pravicí a provolával Heil Hitler a to tak, že to budilo dojem, že přítomnou českou společnost chce provokovat. Pravidelně navštěvoval zábavy německé menšiny v Německém domě. Na klopě kabátu nosil odznak s hákovým křížem a někdy při zvláštních příležitostech ŽK I. třídy. Kavárnu Savoy navštěvoval denně, přičemž se zde stýkal s osobami nepřátelskými čs. státu, které zdejší policejní úřad sledoval již delší dobu pro podezření, že jsou důvěrníky cizí moci. Byli to členové SdP a příslušníci německé národnosti. Policejní úřad v Českých Budějovicích proto začal Hittla pečlivě sledovat.²¹⁹¹ Musel toho ale po změně poměrů v polovině března zanechat.

O jednání Hittla z doby protektorátu již nebyly nalezeny žádné oficiální zprávy protektorátních úřadů a to jak okupační, tak protektorátní provenience.²¹⁹² Je proto

²¹⁸⁶ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 625, sign. 207 – 625 – 1.

²¹⁸⁷ Spolek Heimatsöhne im Weltkrieg byl od počátku třicátých let sledován čs. úřady, neboť jej pokládaly za spolek negativistický k ČSR. Do politické radikalizace v polovině třicátých let byl považován ale spíše za monarchistický a prorakouský. Od poloviny třicátých let došlo k jeho výrazné politizaci. Na jeho schůzích i v korespondenci se zdravilo Heil Henlein. Sály byly vyzdobeny vlajkami SdP. Vůdce SdP Konrád Henlein byl rovněž jeho členem. Slavnostních akcí spolku se účastnili poslanci a senátoři SdP atd. NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 1275, sign. 225 – 1275 – 1.

²¹⁸⁸ Toto vysoké německé vyznamenání obdržel v roce 1917. Z dalších vysokých řádů a vyznamenání mu byl propůjčen v roce 1914 Řád železné koruny III. tř. s válečnou dekorací, roku 1915 Rytířský kříž Leopoldova řádu s mečí a válečnou dekorací, v následujícím roce Vojenský záslužný kříž III. tř. s mečí a válečnou dekorací, a v roce 1917 Karlův vojenský záslužný kříž. VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, kvalifikační listina Arnošt Hittl.

²¹⁸⁹ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 1170, sign. 225 – 1170 – 17.

²¹⁹⁰ Tamtéž.

²¹⁹¹ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 656, sign. 207 – 656 – 7.

²¹⁹² K činnosti Hittla za protektorátu panuje kritická pramenná nouze.

pravděpodobné, že se za protektorátu nijak zvlášť neexponoval.²¹⁹³ Podle zprávy ze 7. srpna 1939 z domova určené zahraničnímu odboji: „Gen. Hittl, který v poslední době nosil Železný kříž a zdravil Heil Hitler, už zase zdraví nazdar a kříž nenosí.“²¹⁹⁴

Hittl se nacházel v říjnu 1945 v internačním táboře v Zámostí u Českých Budějovic. Zde byl vyslechnut pro OBZ 19. října 1945. Výslech byl velmi stručný. Hittl se přiznal, že v lednu 1939 zdravil v Českých Budějovicích zdviženou pravicí, neboť to bylo po Mnichovské dohodě povoleno. Dále doznal, že byl čekatelem na členství v NSDAP.²¹⁹⁵ To by ovšem znamenalo, že musel přijmout říšskoněmeckou státní příslušnost.

Otázkou zůstává vážnost případných provinění Hittla. Zdá se, že jeho prohřešky nebyly hodnoceny poválečnými vyšetřujícími a soudními orgány za zvlášť závažné. Jeho jméno ostatně nefigurovalo v seznamech zrádců a kolaborantů londýnského MV. Z dochovaných pramenů ani nevyplývá, že by se uvažovalo o tom postavit Hittla před Národní soud, alespoň jako před soud čestný, ačkoliv z dochovaných pramenů vyplývá, že se v době zvýšeného ohrožení nechoval tak, jak se slušelo na řádného občana československého a navíc vysokého důstojníka čs. armády, byť ve výslužbě.

Div. gen. v.v Arnošt Hittl zemřel koncem roku 1945.²¹⁹⁶

6.3. Gustav Grosse

Gustav Grosse se narodil 8. března 1882 v Kaznějově. Vyšší vojenskou reálku úspěšně absolvoval v Hranicích v roce 1900. Bez přerušení pokračoval ve studiu na vojenské technické akademii ve Vídni, které úspěšně zvládl v roce 1903.²¹⁹⁷

²¹⁹³ To může dokládat i fakt, že až na jednu výjimku nebyl o činnosti Hittla informován ani exil. Lustrace v kartotékách SÚ MV i MV až na jednu výjimku byla negativní.

²¹⁹⁴ VÚA – VHA, Velitelství vojenské zpravodajské služby, sign. 37 – 259 – 19.

²¹⁹⁵ ABS, f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, sign. 302 – 385 – 3. Jiné další výslechy nalezeny nebyly. Vzhledem k uváděnému datu úmrtí rok 1945 je ale pravděpodobné, že další výslechy již neproběhly, ani že nebylo zavedeno vyšetřování proti Hittlovi.

²¹⁹⁶ Internet: www.valka.cz/osobnosti/generalita/ceskoslovensko/H/Hittl Arnošt. Je zde odkaz, že informace byly čerpány z f. Kvalifikační listiny vojenských osob, uloženého ve VÚA – VHA.

Tuto informaci se nepodařilo ověřit. Nicméně ji může potvrzovat několik dalších důležitých faktů. Nebyly nalezeny protokoly z výslechů Hittla z roku 1946 ani z let pozdějších, ani zmínky o nich. Nebyly zjištěny zmínky, že by proti Hittlovi bylo vedeno vyšetřování v roce 1946 ani v letech pozdějších. V pravidelných měsíčních přehledech o činnosti MLS zasílané ministerstvu spravedlnosti se jméno Hittl nevyskytuje. Pátrání v dochovaných rejstřících fondu MLS České Budějovice, u něhož šlo předpokládat vzhledem k místu poválečného zajištění Hittla, že by před něj byl Hittl postaven, zůstalo bezvýsledné. Podle výsledků lustrací nebyl zaveden v pozdějších letech na Hittla vyšetřovací či objektový svazek StB ani agenturně operativní plán k rozpracování osoby atd.

²¹⁹⁷ Internet: www.valka.cz/osobnosti/generalita/ceskoslovensko. Kvalifikační listiny vojenských osob, kvalifikační listina Gustav Grosse.

Téměř celou svoji vojenskou kariéru sloužil u dělostřelectva. S vypuknutím první světové války byl povýšen na setníka. Zároveň se stal velitelem dělostřelecké baterie 22. dělostřeleckého pluku, který byl nasazen od počátku války na ruské frontě. Od dubna 1916 do listopadu téhož roku byl zatímním velitelem oddílu polního dělostřelectva téhož pluku, poté do března 1917 velitelem oddílu 19. těžkého dělostřelectva pluku. Březen 1917 strávil u velitelství III. sboru, aby se vrátil zpět k pluku. Po těžkém zranění utrpěném v prosinci 1917 na italské frontě se do služby v poli nevrátil. Po návratu z nemocničního ošetřování v únoru 1918 se stal velitelem náhradní dělostřelecké baterie.²¹⁹⁸

Do čs. armády byl přijat v lednu 1919. Vrátil se, byť pouze na měsíc, ke svému 19. dělostřeleckému pluku jako velitel náhradní dělostřelecké baterie. Pak vystřídal dvě štábní funkce. Nejprve do června téhož roku sloužil krátce jako dělostřelecký referent vojenského inspektorátu v Plzni, pak byl v hodnosti mjr. pobočником inspektora zemského dělostřeleckého inspektorátu v Brně. V letech 1920 – 1924 sloužil jako instruktor dělostřeleckého učiliště v Olomouci. Zde byl v roce 1922 povýšen na pplk.. Poté byl dva roky velitelem 7. dělostřeleckého pluku tamtéž. Pak velel v roce 1926 několik měsíců 108. dělostřeleckému pluku v Opavě, aby se vrátil zpět do Olomouce jako velitel 152. dělostřeleckého pluku. Roku 1928 byl povýšen na plk.. Naposledy působil Grosse v letech 1929 – 1935 jako velitel 10. polní dělostřelecké brigády v Banské Bystrici. V prosinci 1933 byl povýšen na brig. gen. a k 1. lednu 1935 následovalo přeložení do výslužby.²¹⁹⁹

Zajímavostí v Grosseho životě je, že byl vášnivým a značně erudovaným entomologem. Byl členem německé entomologické společnosti v České Lípě a české entomologické společnosti v Praze.²²⁰⁰ V roce 1938 docházel vypomáhat do Národního muzea jako dobrovolník při pořádání muzejních sbírek motýlů a choval se k ostatním českým pracovníkům přátelsky. Po vzniku protektorátu začalo docházet mezi Grosse a ostatními pracovníky oddělení k prudkým politickým hádkám, které hrozily konfliktem.²²⁰¹

Grosse podal 24. července 1939 žádost o německou státní příslušnost, která mu byla 4. srpna 1939 přiznána. V žádosti o německou státní příslušnost uvedl, že po

²¹⁹⁸ Tamtéž.

²¹⁹⁹ Tamtéž.

²²⁰⁰ AHMP, f. Trestní řízení podle malého dekretu, sign. 36 – 28123.

²²⁰¹ Zdeněk Kolesla, Česká entomologie v období okupace let 1939 – 1945, in: Práce z dějin akademie věd, série C, fasciculus 3, Věda v českých zemích za druhé světové války, Praha 1998, s. 123 – 124.

celých 16 let byl v čs. armádě veden evidentně jako Němec, což lze zjistit z jeho personálních spisů.²²⁰² Krátce na to byl Grosse reaktivován jako důstojník říšskoněmecké armády. Hodnost čs. brig. gen. mu ale uznána nebyla. V německé armádě sloužil v hodnosti pplk. U bojových útvarů nesloužil a celou válku strávil v úřadu zplnomocněnce branné moci u říšského protektora v Čechách a na Moravě.²²⁰³

Nejprve Grosse pracoval v tiskovém referátu, kde měl na starosti tiskovou cenzuru a záhy se stal jeho vedoucím. V roce 1943 usiloval stát se po plk. Malischekovi vedoucím skupiny zplnomocněnce branné moci, zprostředkující styk s vládním vojskem. Nebyl však jmenován na tento post z obavy, že má příliš mnoho známých ve vládním vojsku. Jmenován byl místo něho plk. Reimund Menschik, další bývalý důstojník čs. armády. Grosse se stal místo Menschika zastupujícím vedoucím skupiny Wehrmachtspropaganda.²²⁰⁴

Osudy Grosse po válce jsou obestřeny tajemstvím. Jisté je, že byl zajištěn. Počátkem roku 1946 se nacházel ve vazbě ve věznici na Pankráci.²²⁰⁵ V polovině téhož roku pobýval v cele vězeňské nemocnice na Pankráci spolu s Jiřím Stříbrným. Podle vzpomínek Jiřího Stříbrného byl „výtečným lovcem štěnic a jeho zájem o etymologii se zřejmě projevil i v této oblasti.“²²⁰⁶ Trestní řízení podle tzv. malého retribučního dekretu bylo s Grossem zahájeno 26. dubna 1947. Jeho proviněním bylo, že jako čs. brig. gen. požádal o německou státní příslušnost. Řízení bylo ale záhy zastaveno a

²²⁰² AHMP, f. Trestní řízení podle malého dekretu, sign. 36 – 28123. Spis obsahuje pouze několik málo listů: formulář zahájení trestního řízení podle malého dekretu a žádost o německou státní příslušnost.

²²⁰³ K celému jeho působení v tomto úřadu se překvapivě nedochovaly téměř vůbec žádné materiály, což je skoro až zarážející. Lustrace jména Gustav Grosse v kartotékách MV obsahuje pouze odkaz na fond. SÚ MV č. 36, který však žádné informace k činnosti Grosse v úřadu zplnomocněnce neobsahuje. Bohužel způsob inventarizace fondů SÚ MV, f. č. 109. dnes f. Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853) 1939 – 1945 (1948), uložený v NA, f. č. 110, dnes f. Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu Praha (1906) 1939 – 1945 (1965), uložený v NA a f. č. 114, Úřad říšského protektora uložený tamtéž, který zásadně nerespektoval původní organizační a spisovou strukturu ÚŘP, prakticky neumožňuje systematicky nalézt soubor písemností, jejichž původcem byl úřad zplnomocněnce a dohledat materiály je pouze věcí náhody, pokud by si badatel nedal práci a soubor několika set kartonů neprošel list po listu. Lustrace na tyto fondy je negativní, ačkoliv odkazy na jméno Grosse nalezeny ve fondech byly, což svědčí o nepříliš pečlivé práci při pořádání fondů v padesátých letech minulého století. Nalezené materiály k osobě Grosse jsou bohužel téměř všechny nesouvisejícími fragmenty pro tuto práci nepoužitelnými.

Žádný odkaz na činnost Grosse nebyl nalezen ani v archivních materiálech, jejichž původcem byly exilové orgány. Lustrace v archivních fondech, jejichž původcem byly exilové orgány, jsou negativní. O činnosti Grosse za války tedy pravděpodobně nebyl informován z domova ani exil. Nelze se tak ani divit, že jméno Grosse chybí v seznamech zrádců a kolaborantů, které sestavovalo londýnské MV.

²²⁰⁴ NA, f. Úřad říšského protektora, kart. 34, sign. 114 – 9 – 1.

²²⁰⁵ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 8, inv. č. 75, poř. č. 83.

²²⁰⁶ NA, f. Václav Kopecký 1897 – 1961, Archiv ÚV KSČ, f. č. 100/45, sv. 9, aj. 180. Paměti Jiřího Stříbrného.

žádné jiné kroky kromě zahájení trestního řízení podniknuty nebyly, nebo alespoň to z útlého spisu nevyplývá.²²⁰⁷

V případě Grosse ale nastává řada nejasností.²²⁰⁸ Ačkoliv se zcela nepochybně dopustil zločinu vojenské zrady podle zákona 50/23 Sb. i podle § 1 dekretu č. 16/45 Sb., neboť sloužil v armádě cizího státu a navíc státu, s nímž byla Československá republika ve válečném stavu, nebyl po válce postaven před Národní soud ani MLS.²²⁰⁹ Přitom Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy²²¹⁰, národní prokurátor²²¹¹ i Národní soud²²¹² měly prokazatelně informace o tom, že Grosse sloužil v armádě nepřátelského státu a pracoval v úřadu zplnomocněnce branně moci u říšského protektora. Ani při podrobném průzkumu archiválií MS nebyly nalezeny žádné prameny o tom, že by byl proces s Grosse alespoň připravován či plánován.²²¹³

Nejasné zůstávají i další osudy Gustava Grosse. Z výsledku lustrace nevyplývá, že by se stal Gustav Grosse osobou, o kterou by se zajímala StB. Z lustrací totiž nevyplývá, že by byl StB veden vyšetřovací či objektový svazek, natož aby se dochoval, nebo že by existoval např. agenturně operativní plán k rozpracování osoby Grosse. Přitom je pravděpodobné, že StB musela mít zájem na osobě Grosse, jak tomu bylo v obdobných případech.

Brig. gen. v.v. Gustav Grosse zemřel 28. února 1962 v Řezně.²²¹⁴

²²⁰⁷ AHMP, f. Trestní řízení podle malého dekretu, sign. 36 – 28123.

²²⁰⁸ Lustrace na jeho osobu vzhledem poválečné době je negativní. Nepodařilo se dohledat při podrobném výzkumu žádný záznam o provedeném výsledku zajištěného.

²²⁰⁹ Skutečnost, že Grosse nebyl postaven před Národní soud či MLS, je nesporná, ač závažností spáchaného trestného činu a významu celospolečenského postavení Grosse jako brig. gen. před Národní soud či MLS bezesporu patřil. A nehraje přitom roli, jestli byl v době války říšskoněmeckým občanem, jak dokazuje případ Františka Bartoše. V pravidelných měsíčních přehledech o činnosti MLS zasílané MS jméno Grosse rovněž absentuje. Taktéž hledání v dochovaných rejstřících fondu MLS Praha, u něhož šlo předpokládat vzhledem k místu poválečného zajištění Grosse, že by před něj byl Grosse postaven, bylo negativní.

²²¹⁰ Výslech Otto Bláhy z 26. listopadu 1945, ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při MV, sign. 301 – 1 – 1. Výslech Václava Kuneše z 12. září 1945. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 3/46, kart. 11, inv. č. 194, poř. č. 1.

²²¹¹ Informaci o postavení Grosse v ÚŘP obsahovala i obžaloba v procesu TNS 3/46. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 3/46, kart. 11, inv. č. 210, poř. č. 25.

²²¹² Informace, že Grosse pracoval v ÚŘP zazněla i při hlavním přelíčení TNS 3/46 při výpovědi Kuneše NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 3/46, kart. 12, inv. č. 217, poř. č. 38 a obsahuje ji i rozsudek. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 3/46, kart. 12, inv. č. 221, poř. č. 42.

²²¹³ Stejný výsledek mělo i pátrání v osobních fondech relevantních osob – poválečných politických představitelů a fondech veřejných institucí jako předsednictvo vlády, ministerstvo vnitra i politických stran.

²²¹⁴ Internet: [www.valka.cz/osobnosti/generalita/Ceskoslovensko/G/Grosse Gustav](http://www.valka.cz/osobnosti/generalita/Ceskoslovensko/G/Grosse%20Gustav). Je zde odkaz, že informace byly čerpány z f. Kvalifikační listiny vojenských osob, uloženého ve VÚA – VHA. Informaci o datu a místě úmrtí se nepodařilo ověřit.

7. PRAVÝ OKRAJ POLITICKÉHO SPEKTRA

7.1. První republika

Činnost politických organizací z pravého okraje politického spektra v období ČSR a Protektorátu Čechy a Morava je nedílně spjata i s činností vysokých armádních důstojníků a nejde přitom ani zdaleka jenom o osobu gen. Radoly Gajdy a NOF, které si všimaly nejvíce nejen tehdejší soudobá publicistika a žurnalistika, ale i bezpečnostní orgány republiky i protektorátu.

S počátky NOF jsou spjata jména hned několika generálů čs. armády.

NOF vznikla koncem března 1926 splnutím fašistických hnutí Československých fašistů s Národním hnutím.²²¹⁵ K zakladatelům NOF na Pardubicku patřil i pardubický zubař a gen. zdrav. služby v.v. Bohumil Konopásek.

Bohumil Konopásek se narodil 15. prosince 1873 v Rousínově u Rakovníka. Po absolvování lékařské fakulty Karlovy univerzity v Praze sloužil v armádě nejprve jako lékař v posádkové nemocnici, pak jako zdravotní důstojník a praporeční lékař. V roce 1911 odešel z armády. Po vypuknutí první světové války byl ihned mobilizován a nastoupil službu jako velitel záložní nemocnice v Lubaczowě v Haliči. Jeho druhá služba v rakousko-uherské armádě nebyla nikterak dlouhá. Již v polovině září 1914 padl do ruského zajetí. I v zajetí se věnoval lékařské službě v nemocnici v Kyjevě. Do legií se přihlásil 1. října 1916. V legiích vystřídal několik funkcí. Nejprve byl referentem a později přednostou zdravotnické skupiny odbočky ČNR v Kyjevě. Poté za přesunu legií do Vladivostoku „vlastním pořádkem“ vedl určitý čas zubní oddělení v Samarě a pak byl jmenován sborovým lékařem. V té době byl již plk. zdrav. služby ruských legií. Ve Vladivostoku ve funkci inspektora zdravotní služby organizoval evakuaci raněných a nemocných do vlasti. V září 1919 se vrátil s transportem invalidů do vlasti. Po návratu do vlasti byl zařazen do funkce zástupce přednosty zdravotního oddělení MNO a zároveň byl pověřen organizováním zubních ambulatorií v armádě. V polovině prosince 1921 byl jmenován gen. zdrav. služby. K 1. březnu 1923 byl přeložen do výslužby jako řadové služby nezpůsobilý. Přitom v kvalifikaci za rok 1922 bylo uvedeno: „Vážný, svědomitý, velmi dobrý lékař. Postavil zubní ambulatorium. Jako náčelník zdravotní služby velmi způsobilý. Ponechat v dosavadním přidělení.“²²¹⁶

²²¹⁵ Český antifašismus a odboj, Praha 1988, s. 242.

²²¹⁶ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, kvalifikační listina Bohumil Konopásek.

Důvod přeložení do výslužby v kvalifikační listině uveden nebyl. Nestalo se tak rozhodně ze zdravotních důvodů a vzhledem k zápisu ve kvalifikační listině pravděpodobně ani ne kvůli nedostatku odborných schopností, byť později při různých útocích legionářského a levicově orientovaného tisku na Konopáska se podobné narážky vyskytly. Tato část tisku také v narážkách uváděla, že Konopáskovy morální kvality nepostačovaly na to, aby byl důstojníkem a gen. čs. armády.²²¹⁷ Konopáska totiž doprovázel v čs. armádě jeden morální kaz – obvinění z lichvy. V roce 1917 zapůjčil Konopásek svým druhům v legii 3000 papírových rublů s tím, že dlužníci zaplatí ve zlatých rublech s úrokem 5%. Po návratu do vlasti vymáhal splacení dluhu i soudně. Dlužníci v roce 1922 považovali půjčku za lichvu. V roce 1924 slovně v dopisech Konopásek dlužníky urazil a urazil tím jejich čest. Za to byla Konopáskovi udělena v roce 1926 kárným výborem písemná výstraha s dočasným snížením zaopatřovacích platů o 25% po dobu jednoho roku.²²¹⁸ Kárný výbor se ale nezabýval, jestli podmínky půjčky byly lichvářské, řešil pouze obsah urážlivých dopisů. Mezi upozorňováním části tisku na morální kvality Konopáska a tímto případem může existovat spojitost a stejně tak Konopáskovo penzionování mohlo souviset právě s tímto případem. Každopádně armádní velení nerado vidělo civilní soudní spory svých příslušníků, neboť v nich spatřovalo potenciální ohrožení dobrého jména armády a snažilo se tyto případy všemožně likvidovat, buď důraznou domluvou za účelem stažení obžaloby, ale v krajních případech i penzionováním. Nelze tedy vyloučit ani variantu, že podmínky půjčky považovala armáda za lichvu, což bylo v přímém rozporu se ctí důstojníka čs. armády.

Po odchodu do výslužby Konopásek provozoval v celku úspěšně v Pardubicích soukromou zubní praxi. Své veřejné působení ve prospěch fašismu zahájil počátkem července 1926, kdy promluvil na schůzi fašistů v Pardubicích.²²¹⁹ Otevřeným stoupencem fašismu se stal tedy ještě dříve než pozdější vůdce NOF Radola Gajda. Na podzim téhož roku se stal Konopásek jedním ze zakladatelů NOF na Pardubicku.²²²⁰ V polovině října byl zvolen krajským předsedou župy NOF pro pardubický kraj. Zároveň bylo ustaveno vedení této župy.²²²¹ Konopásek ale vystupoval i na vyšší úrovni, když se zúčastnil vůbec první schůze Velké rady fašistické 24. října 1926. Na ní

²²¹⁷ Národní osvobození, roč. VIII, 21.8.1927, č. 230, s. 5.

²²¹⁸ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, kvalifikační listina B. Konopáska.

²²¹⁹ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 1354, signatura 207 – 1354 – 9.

²²²⁰ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 376, sign. 225 – 376 – 3.

²²²¹ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 1354, sign. 207 – 1354 – 9.

požadoval vyjasnit poměr k ostatním politickým stranám a připravit NOF na možnost rozpuštění úřady.²²²² Počátkem března příštího roku zahájil i přednáškovou činnost na schůzích. Ihned jeho první projev na schůzi v Pardubicích, kterého se zúčastnil mimochodem i Gajda, nedopadl nejlépe, když byl přijat přítomnými dosti chladně a nevyvolal zvláštní nadšení. Intervenující úředník konstatoval, že Konopásek není dobrý řečník²²²³ a tento handicap se nepodařilo dotyčnému odbourat ani za patnáct let veřejného vystupování, byť nikoliv permanentního. Konopásek se měl na jaře zúčastnit minimálně ještě jedné schůze NOF, a to v Litomyšli.²²²⁴ Pro útok odpůrců ale byla zrušena.²²²⁵

Dalším důstojníkem s hodností gen., který se výrazně angažoval v NOF v jejich počátcích, byl brig. gen. v.v. Hynek Ignác Gibiš. Gibiš se narodil 10. března 1871 ve Volešnici, okres Rychnov nad Kněžnou. Gibišova vojenská kariéra se poněkud odlišuje od typických důstojníků rakousko – uherské armády. Neabsolvoval totiž klasické vojenské vzdělání. Po absolvování gymnázia totiž absolvoval pouze klasickou jednoroční školu pro důstojníky v záloze.²²²⁶ Po jejím absolvování se teprve stal profesionálním důstojníkem. Bez absolvování obvyklé kadetky jej však žádný výrazný služební postup vzhledem ke kariérnímu řádu čekat nemohl. Deset let sloužil jako velitel čety, rok jako praporeční pobočník a dalších deset let jako skladištní důstojník. Rok před vypuknutím první světové války odešel z armády v hodnosti kpt. Po vypuknutí první světové války byl mobilizován. Nejprve sloužil jako velitel etapní stanice v zázemí ruské fronty, po ústupu jako velitel úseku v pevnosti Přemyšl. Po pádu pevnosti se octl v ruském zajetí. Do legií se přihlásil koncem roku 1916. Během služby v legiích služebně a hodnostně rychle stoupal. Nejprve velel v hodnosti kpt. od poloviny července 1917 do října 1917 v zastoupení velitele 3. pluku Jana Žižky z Trocnova. Pak do konce března 1918 velel v hodnosti mjr. druhému ešalonu na cestě přes Murmansk do Francie a ve Francii. Od 1. dubna 1918 do příměří byl přidělen k 21. pluku jako zmocněnec ČNR. Od příměří do konce července 1919 byl náčelníkem štábu Velitelství čs. domobrany v Itálii v hodnosti plk..²²²⁷

Po návratu domů byl ustanoven náčelníkem štábu ZVV v Praze. Za mobilizace v roce 1921 velel v hodnosti gen. V. hodnostní třídy 1. divizi. Nadřízený gen. Jan

²²²² NA, f. Prezidium Ministerstva vnitra, kart. 377, sign. 225 – 377 – 6.

²²²³ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 1354, sign. 207 – 1354 – 9.

²²²⁴ NA, f. Policejní ředitelství Praha II – prezidium – 1931 – 1940, kart. 720, sign. 42/ G – 1/1.

²²²⁵ NA, f. Prezidium Ministerstva vnitra, kart. 730, sign. 225 – 730 – 4.

²²²⁶ Jinak laicky řečeno jednoroční dobrovolník.

²²²⁷ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, kvalifikační listina Hynek Gibiš.

Syrový hodnotil Gibiše v roce 1921 následovně: „Přímý a rozhodný charakter. Má dosti široký rozhled. Jako náčelník štábu dobře vyhovoval na základě svých organizačních schopností a vojenských dovedností. Způsobilý velet divizi a k povýšení. Jako velitel divize obstál velmi dobře.“ Doporučoval jej ponechat na dosavadním místě. Přesto Gibiš z neznámých důvodů nastoupil necelé tři měsíce po svém jmenování gen. V. hodnostní třídy v říjnu 1921 dovolenou, z níž byl ke konci roku 1923 přeřazen do výslužby.²²²⁸

Gibiš byl od jara 1927 aktivní především v mládežnické organizaci NOF zvané Omladina NOF. Tato odnož NOF vznikla v lednu 1927. Gibiš se stal na podzim 1927 říšským velitelem Omladiny NOF po svém předchůdci pplk. v.v. Rudolfo Fabiánovi.²²²⁹ Říšský velitel Omladiny NOF byl z titulu své funkce automaticky i členem direktoria NOF.²²³⁰ Omladina NOF byla od svého založení pod bedlivým dohledem bezpečnostních orgánů. Důvodem byly její aktivity, jako pořádání pochodů, výcviku v terénu atd., které se jevily navenek jako branná výchova. Navíc řada členů se snažila působit v organizacích jako Národní střelecké gardy, kde se velmi zajímala o cvičení s palnými zbraněmi. Vzhledem k tomu, že velitel Omladiny NOF byl vysoký důstojník v.v., vzniklo podezření, jestli se uvnitř NOF nebuduje tajná polovojenská organizace.

Navíc byl v červenci 1927 Gibiš jmenován říšským direktorem Rodobrany. V této funkci byl přímo podřízen Gajdovi.²²³¹

Podle autorů Antonína Klimka a Petra Hofmana vedly Gibiše k jeho aktivitám v NOF následující okolnosti. Jeho vypjatý nacionalismus, odpor k Hradu, umocněný pocitem křivdy z předčasného penzionování.²²³²

Největší akcí pořádanou NOF v roce 1927 byl její dvoudenní sjezd, uspořádaný v polovině srpna v Mladé Boleslavi. Sjezdu se zúčastnili jak vůdce NOF Gajda, tak člen direktoria NOF a velitel omladiny Gibiš i vedoucí župy kraje Pardubice Konopásek. Všichni tři šli také v čele sjezdového průvodu NOF městem. Sjezd se odehrál sice možná trochu překvapivě v naprostém klidu, pozornost nejen u bezpečnostních orgánů ale vyvolala účast všech tří generálů v uniformě, především ale Gibiše v uniformě čs.

²²²⁸ Tamtéž.

²²²⁹ Libor Vykoupil, Český fašismus na Moravě, Brno 2012, s. 125. Rovněž Ivo Pejčoch, Armády českých politiků, České polovojenské jednotky 1918 – 1945, Praha 2009, s. 26.

²²³⁰ ABS, Objektový svazek OB 1288 MV.

²²³¹ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 377, sign. 225 – 377 – 6.

²²³² Pavel Hofman – Antonín Klimek, Vítěz, který prohrál, Generál Radola Gajda, Praha – Litomyšl 1995, s. 155. Já s jejich hodnocením v podstatě shoduji, i když bych doplnil, že nejen odpor k Hradu, ale odpor vůbec k systému domácí i zahraničí čs. politiky. Tedy nejen Hrad, ale i Pětka (Sedmička) a vše z toho plynoucí.

generála, když zbylí dva byli v uniformě gen., respektive plk. ruských legií.²²³³ Bezpečnostní orgány zaznamenaly i Gibišovu skrytou pohružku, když prohlásil, že jsme měli tři legie, které zklamaly. Nyní se tvoří čtvrtá legie (Omladina NOF – pozn. aut.), která až bude třeba, bude zavolána. Tato slova byla účastníky přijata s nadšením.²²³⁴

Právě především účast Gibiše na sjezdu v uniformě čs. generála vzbudila značnou nelibost u levicového tisku. Např. České slovo psalo: „Bude třeba panu generálovi připomenout, že je nepřipustné, aby se generál zúčastnil takové politické manifestace v uniformě, třeba by byl na penzi.“²²³⁵

S účastí Gibiše na politické manifestaci v uniformě se nehodlala smířit ani armáda. S Gibišem bylo kvůli tomu zavedeno disciplinární řízení, v jehož průběhu byla proti němu předložena řada důkazů o jeho činnosti v Omladině NOF a Junáku NOF, což Gibiše dost rozladilo, neboť šlo o informace pocházející z úzkého okruhu osob uvnitř junáka.²²³⁶ Každopádně Gibiš se již v roce 1928 nezúčastnil žádných akcí pořádaných NOF v uniformě a to přes přání vůdce NOF.

Pro Gibiše však zmíněné disciplinární řízení nebylo jedinou komplikací v této době. V noci na 23. srpna 1927 přepadla skupina ozbrojených členů Omladiny NOF letní byt v Sázavě, kde pobýval se svou rodinou ministerský rada MNO JUDr. Jaroslav Vorel a domáhala se vydání dokladů ke kárnému řízení MNO s Gajdou. J. Vorel však požadované doklady u sebe neměl. Mladíci ale neodešli zcela s prázdnou, když vzali s sebou jiné spisy MNO.²²³⁷

Vyšetřujícím orgánům netrvalo příliš dlouho určit okruh přímých pachatelů akce i širší okruh podezřelých. V širším okruhu podezřelých se octl o říšský velitel Omladiny NOF. Proti Gibišovi bylo zahájeno stíhání podle zákona na ochranu republiky. Důkazy, že by se Gibiš na akci či jejích přípravách podílel, nebo že by o ní věděl, neexistovaly, takže nakonec obviněn ani obžalován nebyl.²²³⁸ Dotyčný byl přitom sledován orgány pražského policejního ředitelství.²²³⁹

Jinak tomu však bylo s důkazy proti Omladině NOF. Její činnost byla úředně zastavena pražským policejním ředitelstvím již počátkem září 1927 pro důvodné podezření, že její členové se podíleli na přepadení ministerského rady MNO. Z obav, že

²²³³ AÚTGM, f. Tomáš Garigue Masaryk – republika, kart. 440.

²²³⁴ NA, f. Ministerstvo vnitra – presidium, 1918 – 1940, kart. 272, inv. č. 1060, sign. 745.

²²³⁵ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 351, sign. 207 – 251 – 11.

²²³⁶ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 56, inv. č. 675, sign D 626/33.

²²³⁷ Tomáš Pasák, Český fašismus 1922 – 1945 a kolaborace 1939 – 1945, Praha 1999, s. 86.

²²³⁸ NA, f. Ministerstvo vnitra – presidium, 1918 – 1940, kart. 272, inv. č. 1060, sign. 745.

²²³⁹ NA, f. Policejní ředitelství Praha II – prezidium – 1931 – 1940, kart. 720, sign. 42/ G – 1/1.

budou brzy následovat zákazy omladiny i v jiných krajích již den po zákazu omladiny v Praze byl založen Junák NOF, který se stal fakticky nástupnickou organizací Omladiny NOF. V čele Junáka NOF stanul opět Gibiš.²²⁴⁰

Kolem možného podílu na účasti Gibíše a Konopáska v Sázavském případu se objevila v tisku řada spekulací, které byly následně zase dementovány, např. že Konopásek uprchl za hranice atd.²²⁴¹

Gibiš se stal v této době terčem posměšného článku Národního osvobození nazvaného „Ty konce“.²²⁴²

Posměchu Národního osvobození nebyl ušetřen ani Konopásek. Ten se rozhodl žalovat Národní osvobození za nepodepsanou noticku, která vyšla 20. září 1927 na s. 4, nazvanou „Sloupové fašismu“.²²⁴³ Konopásek hned druhý den po vyjití této noticky Říšské stráží telegrafoval, že bude Národní osvobození žalovat.²²⁴⁴ V soudním sporu Konopásek zastupovaný JUDr. Jiřím Branžovským uspěl a Národní osvobození se muselo omluvit.²²⁴⁵

Konopásek měl se soudem i jinou nepříjemnost. V souvislosti s výstavou předmětů a památek upomínajících Gajdu bylo zahájeno trestní řízení proti Konopáskovi státním zastupitelství v Chrudimi v listopadu 1927. Putovní výstava byla zahájena 2. července 1927 v Praze a zahájil ji osobně Konopásek.²²⁴⁶ Vyšetřování bylo vedeno u okresního soudu v Pardubicích pro urážku prezidenta.²²⁴⁷ Trestní řízení bylo ale později zastaveno.

²²⁴⁰ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 1022, sign. 225 – 1022 – 1.

²²⁴¹ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 376, sign. 225 – 376 – 3.

²²⁴² Národní osvobození, roč. VIII, č. 244, 4. září 1927, s. 1. „Jak bude gen. Gibiš úřadovat v roli říšského velitele omladiny, není zatím jasno, poněvadž v Praze byla činnost fašistické omladiny úředně zastavena pro důvodné podezření, že přestoupila ustanovení zákona na ochranu republiky, což vyšlo najevo při vyšetřování Sázavského případu. Na tom je názorně vidět konec gen. Gibíše. Stává se na stará kolena velitelem – a do konce říšským! – a státní úřady mu brání vykonávat funkci zastavením činnosti jeho vojska... Smutný opravdu to konec a nejsmutnější ovšem v tom, že tento gen. – legionář, hraje si s hnutím, namířeným proti státu.“ Tamtéž.

²²⁴³ AÚTGM, f. Edvard Beneš I 1918 – 1938, kart. 56, inv. č. 229, sign. R 167/1. „Ve zprávách o fašistickém sjezdu v Mladé Boleslavi mihlo se jméno gen. Konopáska. Kdo je tento generál? Gen. Konopásek je zubním lékařem. Dostal se do zajetí v Rusku a protože v legiích nebyl dostatek lékařů, dostal se do popředí. Stal se dokonce generálem a byly nesnáze s jeho dalšími ambicemi, na něž nestačil. Proto byl dán do výslužby. Byly však s panem Konopáskem i jiné obtíže. Stalo se totiž, že mu v Pardubicích na náměstí bylo nafackováno docela veřejně a nafackovaný zubní lékař nežaloval, protože měl máslo na hlavě. Pokusil se totiž v jedné humanitní organizaci znásilnit dívku známé rodiny. Blízký příbuzný zubnímu lékaři za to nafackoval. To je jeden z vojenských sloupů fašismu. K němu se řadí důstojně Gibiš a Gajda.“ Tamtéž.

²²⁴⁴ Tamtéž.

²²⁴⁵ Říšská stráž, roč. II, č. 7, 16. února 1928, s. 7.

²²⁴⁶ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 1021, sign. 225 – 1021 – 5.

²²⁴⁷ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti II, sign. 315 – 201 – 6.

Po poněkud hektickém konci léta a podzimu 1927 nastal okolo NOF v zimě 1928 zdánlivý klid.

Na místo starého direktoria NOF, které podalo demisi na sjezdu v Mladé Boleslavi, bylo jmenováno nové až počátkem listopadu 1927. Gibiš se stal členem direktoria NOF jako referent pro junáctvo, Konopásek byl jmenován do poradního sboru direktoria.²²⁴⁸

V následujících měsících vyvinul Gibiš jisté úsilí při výstavbě Junáka NOF. Přesto však tato odnož NOF zůstala výrazně regionálně omezena v podstatě pouze na Prahu. Gibiš se dále aktivně účastnil i akcí NOF nejen v Praze, ale i v regionech. Jen od listopadu do května jeho účast zdokumentována na téměř dvou desítkách schůzí.

Konopásek, který měl zubní praxi, se účastnil pouze zasedání vedení NOF a schůzí v regionech pak výjimečně. Na rozdíl od Gibíše, který se v NOF soustřeďoval pouze na junáky, Konopásek vznášel iniciativní návrhy k další činnosti a směřování NOF. Na generálním sněmu NOF počátkem února 1928 tak např. prohlásil: „Náš konečný účel je přeměna tohoto státu ve stát fašistický s fašistickým režimem. Naše svoboda skončena není. To se stane tehdy, až teprve my dospějeme k moci, abychom rozhodovali o vedení tohoto státu.“²²⁴⁹

Konopáskovy projevy v této době byly opakovaně prodchnuty i antisemitistickým tónem a odporem vůči stavu v republice.²²⁵⁰

Zdánlivá idyla mezi generály ve vedení NOF netrvala dlouho. V květnu 1928 se zhoršily vztahy mezi Gajdou na jedné straně a Konopáskem a Gibišem na straně druhé. Gibiš s Konopáskem totiž odmítli splnit Gajdův rozkaz dostavit se na manifestaci NOF v uniformě a dostavili se v civilu.²²⁵¹

Neklid zachvátil i Junáky NOF. Příčin bylo několik. Byla to především velká radikalita části fašistické mládeže, která se projevovala násilím navenek. Junáci v lednu 1928 vytloukli okna vily, kde měl bydlet Jan Syrový, došlo však přitom k záměně domů. Říšský velitel junáka Gibiš o této akci ani nevěděl. Stejnou akci, při níž měli

²²⁴⁸ NA, f. Prezidium Ministerstva vnitra, kart. 1023, sign. 225 – 1023 – 5.

²²⁴⁹ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 391, sign. 207 – 391 – 2.

²²⁵⁰ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 375, sign. 225 – 375 – 8. Na veřejné schůzi v polovině května 1928 v Brně Konopásek prohlásil: „Abychom doufali v uskutečnění našich vedoucích myšlenek, je nutno, abychom odstranili vliv židovský z našeho veřejného života. Dnes vládne v takřka v celém světě mezinárodní židovský kapitál, jehož emisí liberalismus a bolševismus, mají připravit půdu k založení a udržení židovské světovlády, jak patrně jest v síónských protokolech. Je tedy nezbytnou nutností, abychom se osvobodili od vlivu židovského a potom se podaří obrodit náš národ tak, jak nám káže příkaz našich velkých národních buditelů.“

²²⁵¹ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 378, sign. 225 – 378 – 6.

junáci vytlouci okna vily ministra zahraničí Edvarda Beneše, Gibiš nevědomky sám zmařil, takže mezi junáky vzniklo určité rozladění a zazněly i hlasy, že Gibiš jest již neschopný.²²⁵² Říšský vedoucí junáka se stavěl proti podobným akcím a vystupoval i proti politizaci junáků a jejich vměšování se do politiky.²²⁵³

Další příčinou sporů mezi junáky byl zákaz kritiky ústředí junáka i vedení NOF ze strany říšského vedoucího Junáka NOF. Junákům dále Gibiš zakázal psát o politice do časopisu Junák, zakázal útoky na Beneše i debaty o vedení NOF.²²⁵⁴ Tímto rozkazem se snažil zabránit debatám mezi junáky, neboť se obával podvratné činnosti ze strany konkurenčního NT.²²⁵⁵ Redaktoři Junáka ovšem odmítli rozkazy Gibíše splnit a v uveřejňování debat o vedení NOF a Junáka NOF hodlali pokračovat. Junáci se rozdělili na dvě skupiny. Jedna podporovala Gibíše a druhá odmítala uznat jeho autoritu. Obě skupiny dokonce konaly schůze odděleně. Vedení NOF zůstalo z počátku bezradné, koho má podpořit. Říšský vedoucí junáků si navíc zneprátelil další junáky tím, že jmenoval nové náčelníky junáků, byť to bylo v jeho pravomoci, což vzbudilo u členstva odpor. Junáci žádali, aby bylo vše uvedeno na původní stav.²²⁵⁶ Od této chvíle počet odpůrců Gibíše mezi junáky převážil. Výsledkem byla ztráta kontroly říšského velitele nad částí junáků.²²⁵⁷

Říšský velitel Junáka NOF byl 23. května 1928 pozván na schůzi junáků kraje Velká Praha. Spory vyvrcholily právě na této schůzi, když před ní se tři sta třicet junáků z pětiset obrátilo v dopise na Gajdu se stížnostmi na Gibíše. Na schůzi byla tato rezoluce Gibišovi přečtena. Celá schůze vyzněla jako manifestace odporu vůči Gibišovi.²²⁵⁸

Hned na počátku schůze byl Gibiš důrazně upozorněn, že na schůzi je pouze hostem. Protest Gajdovi obsahoval řadu bodů. Poté byla Gibišovi přečtena stížnost junáků Gajdovi na jednání říšského náčelníka junáka. Již během čtení této stížnosti docházelo k častým rozmlíškám mezi předsedajícím schůze Novákem a Gibíšem, které vyvrcholily poznámkou předsedy schůze, že Gibiš pobírá za svoji činnost 1500

²²⁵² NA, f. Ministerstvo spravedlnosti 1918 – 1948 (1953), kart. 1048, inv. č. 701, sign. VI/k. Hofman a Klimek uvádějí, že se tak stalo již v dubnu 1927. Tento datum ale považuji za mylný. Pavel Hofman – Antonín Klimek, Vítěz, který prohrál, Generál Radola Gajda, Praha – Litomyšl 1995, s. 172.

²²⁵³ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 59, sign. 207 – 59 – 1.

²²⁵⁴ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 378, sign. 225 – 378 – 6.

²²⁵⁵ NT byl veden skupinou osob, vyloučených z NOF. Jednalo se o bývalé členy opozice proti Gajdovi, které vedl Cyril Svozil. Tomáš Pasák, Český fašismus 1922 – 1945 a kolaborace 1939 – 1945, Praha 1999, s. 92 – 93.

²²⁵⁶ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 58, sign. 207 – 58 – 9.

²²⁵⁷ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 59, sign. 207 – 59 – 1.

²²⁵⁸ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 728, sign. 225 – 728 – 2.

K měsíčně. Novák prohlásil, že pobírání platu je nesprávné, neboť dosud nebyly takovéto funkce honorované.²²⁵⁹

1/ Gibiš byl obviněn z rozbití organizace, když si osvojil metody, které předtím v bývalé omladině nikdy neexistovaly.

2/ Bylo žádáno odvolání Gibišova pobočníka Fallady, který je neschopný a intrikán, šéfredaktora časopisu Junák a říšského organizátora junáka Karla Hetteše²²⁶⁰, který je rovněž neschopný a má řadu poklesků, a dalších funkcionářů.

3/ Gibiš byl obviněn ze lhaní. Prohlásil totiž několikrát, že již podal stanovy Junáka NOF k zaregistrování, František Drázda²²⁶¹ však zjistil, že tomu tak není. Gibiš na to odpověděl, že je podal, úřady je ale nevyřídily. Vtom mu vpadl do řeči předseda schůze, který řekl, že na pražském policejním ředitelství prověřoval v posledních dnech, zda byly stanovy podány, a dozvěděl se, že stanovy podány nebyly. Gibiš byl tímto pro něho neočekávaným tvrzením nepříjemně zaskočen a poznamenal, že mění své původní prohlášení a že čeká na to, až budou na Moravě stanovy schváleny. Na to skočil do řeči jiný junák tvrdíc, že stanovy na Moravě již schváleny byly a je smutné, že o tom Gibiš neví.

5/ Za Gibiše podepisuje svolávací rozkazy a dekrety v ústředí člověk bez funkce. Gibiš se snažil dotyčného hájit, byl ale usvědčen ze lži.

6/ Gibiš byl obviněn, že roznáší informace z junáka po restauračních zařízeních. Gibiš se chtěl hájit, nebylo mu ale uděleno slovo.

7/ Při obvinění, že Gibiš obchází jmenování funkcionářů junáka ve Velké Praze, Gibiš v reakci uvedl, že komu se to nelíbí, může jít. Předsedající Gibišovi odpověděl: „Bratře generále, je na mně, abych schůzi řídil a je též na mně, budu – li Tě na dnešní schůzi považovat za říšského velitele Junáků, nebo jenom za gen. Gibiše, a to právě pro tvé závažné výroky. Musím Tě důrazně upozornit, že bys tu seděl u piva zcela sám, že by tu nezbyl ani jediný bratr. Zakazuji ti jakékoliv urážky. Zde je jednání a schůze náčelníků Velké Prahy a nikoli schůze říšského velitele.“

8/ Bylo Gibišovi vytknuto, že jmenoval jiný kárný výbor, než byl ústně vedením NOF určen.

²²⁵⁹ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 614, sign. 207 – 614 – 1.

²²⁶⁰ Karel Hetteš, za Fouskova vedení NS šéfredaktor tiskové služby NS.

²²⁶¹ František Drázda, krajský náčelník junáka Velké Prahy. V roce 1937 založil Kruh slovanských árijců, spolek zabývající se výraznou antisemitskou propagandou. Spoluzakladatel a místopředseda NÁKJ. Po neshodách v létě 1939 na post rezignoval.

9/ Gibiš byl obviněn z nehospodárnosti, doslova z rozhazování plnýma rukama. Revize hospodaření byly označeny za zfalšované. Byla žádána radikální náprava, neboť junáci nehodlají platit ukájení choutek Gibiše a jeho přátel.

10/ Gibiš nedodrží ustanovené služební formy vyřizování junáckých záležitostí a pomlouvá. I na to Gibiš reagoval velmi rozčileně. Vzbudil ale jen posměch přítomných.

Nakonec byl říšský velitel požádán, aby do dvou týdnů stížnostem vyhověl, jinak náčelnictvo Velké Prahy rezignuje s tím, že přejde do NT, načež Gibiš označil NT za zrádce.²²⁶²

Řízení schůze se ujal Drázda a prohlásil, že junáci nesnesou vedoucí, kteří hnutí poškozují. Tímto jeho prohlášením se cítil Gibiš dotčen a Drázdy se otázal: „Patřím mezi ně také já? To si vyprošuji!“ Drázda mu nepřímou odpověděl: „Konstatuji, že o Tobě jedná několik bodů právě projednávaného protestu.“ Toto vyjádření vzbudilo bouřlivý potlesk. Na závěr schůze říšský vedoucí junáka slíbil, že do dvou týdnů provede vše tak, aby junáci byli spokojeni.²²⁶³

Gibiš se rozhodl vyměnit svého pobočníka. Zároveň ale junákům zakázal odebírat Junáckou stráž, která byla hlasem opozičníků v junáku. Zprávy pražského junáka měly být v oficiálním časopise Junák zveřejňovány pouze se souhlasem redaktora Hetteše. Gibiš si od zákazu sliboval uklidnění junáků, neboť se nebudou moci navzájem informovat o činnosti opozičníků. Tím se spory mezi junáky ale ještě více vyhrotily. Gajda slíbil, že o předloženém memorandu rozhodne co nejdříve.²²⁶⁴

Říšský velitel junáka se s vůdcem NOF dohodl na následujícím postupu. Gibiš podá demisi, která nebude nakonec přijata. Gibiš přitom doufal, že nespokojenci budou podáním demise zaskočení a ustanou ve své rebelii. Deputaci rebelantů ovšem Gajda slíbil, že říšský velitel Junáka ani jeho pobočník se do funkcí nevrátí. Gibiš se tímto Gajdovým rozhodnutím cítil zrazen a obvinil Gajdu, že o něm roznáší pověsti za účelem snížení jeho cti. Rozezleně Gajdovi vyčetl, že kdekomu nyní veřejně vypráví, že jako říšský náčelník junáka bral měsíčně od ústředí NOF plat 1500 K, což mělo zůstat utajeno. Poměr mezi Gajdou a Gibišem se přiostril tak, že Gibiš vytkl veřejně vůdci NOF slabost. Rovněž tak odmítl Gajdův nápad podniknout násilnou akci proti

²²⁶² NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 614, sign. 207 – 614 – 1.

²²⁶³ Tamtéž.

²²⁶⁴ Tamtéž.

komunistům z důvodu, že přepadení sekretariátu KSČ a následná řež a chaos jsou předem odsouzeny k nezdaru.²²⁶⁵

Na schůzi nespokojenců svolané Drázdou byla vzata s opatrností na vědomí rezignace říšského velitele junáka i jeho pobočníka, neboť všeobecně junáci soudili, že je to dobře promyšlená léčka ústředí NOF, aby se náčelnictvo Velké Prahy, které se postavilo proti Gibišovi, po jejich ohlášené rezignaci ujalo práce. Drázda a spol. tedy prohlédli plán Gibíše. Proto byl dohodnut radikální postup proti samotnému vedení NOF včetně říšského velitele junáka, které bylo obviněno z ovlivňování Gajdy, který pak pln důvěry zcela podléhá vlivům svého okolí. Junáci proto byli odhodláni sami zavést v ústředí NOF pořádek.²²⁶⁶

Gibiš rezignoval 4. června 1928 z postu říšského velitele Junáku NOF, protože jak sám řekl, již nechce mít nic společného s Gajdou a jeho pletichářstvím a nehodlá plnit jeho rozkazy. Zůstane prostým členem NOF a žádnou funkci již nepřijme.²²⁶⁷ Tentokrát se však jednalo o skutečný a definitivní odchod a nikoliv o demonstrativní demisi jako léčka pro junáky.

Při jiné příležitosti Gibiš prohlásil, že odchází z NOF, neboť je znechucen poměry uvnitř NOF i v junáctvu a nehodlá se nadále účastnit politického života. Hořce si stěžoval na trvajících rozpory mezi Junáky, když vinu za ně přičítal zejména Gajdovi, který v poslední době podle jeho názoru neprávem zasáhl do činnosti Junáka. Nejvíce jej ale znechutilo nedisciplinované chování junáků, které se projevovalo zvláště v poslední době, a zvláště těžce nesl, že se každý junák pokládal za oprávněného kritizovat činnost říšského náčelníka junáků. Drázdou nazval uličníkem, který sepsal pro Gajdu memorandum jenom proto, aby rozešťval junáky mezi sebou a zároveň je poštlval proti říšskému náčelníkovi.²²⁶⁸

Avšak ani po odchodu Gibíše klid v NOF nenastal, naopak dále eskaloval. Na stranu nespokojenců z řad junáků kritizující poměry ve vedení NOF se připojil Konopásek. Ten na schůzi nespokojenců v Praze v polovině června 1928 velmi ostře kritizoval práci, hospodaření a pořádek v ústředí NOF. Když se o tom po několika dnech dozvěděl Gajda, prohlásil, že podruhé již nic takového nikomu trpět nebude a žádnou kritiku nepřipustí. I nestranní účastníci schůze potvrdili, že kritika byla velmi

²²⁶⁵ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 378, sign. 225 – 378 – 6.

²²⁶⁶ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 59, sign. 207 – 59 – 2.

²²⁶⁷ AKPR, f. „T“ – tajné, kart. 120, sign. T 636/23.

²²⁶⁸ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 59, sign. 207 – 59 – 2.

věcná a objektivní, zkrátka že měl Konopásek pravdu.²²⁶⁹ K vystoupení Konopáska na schůzi redaktor Paulus otiskl polemiku s jeho názory ve Stráži Říše. Konopásek si pak stěžoval velmi ostrým a dlouhým dopisem koncem června 1928 Gajdovi na polemiku Pauluse proti jeho osobě. Gajda vyjádřil v okruhu blízkých spolupracovníků v NOF své rozhořčení nad způsobem psaní novin, jinak ale nezasáhl.²²⁷⁰

Pak vyšel v polovině srpna v Moravskoslezské stráži Konopáskův článek „Ústavní řád“. Autor se v článku o ústavním řádu NOF, či jinak řečeno organizačním řádu vymezil proti způsobu vedení a směřování NOF jejím vůdcem Gajdou.²²⁷¹

Ústředí NOF v reakci na článek vydalo pokyn všem krajským radám NOF, aby odhlasovaly rezoluce proti Konopáskovi a jeho článku.²²⁷² Dále byl 5. září 1928 Konopásek zbaven všech funkcí v NOF.²²⁷³ Ten v reakci na to oznámil dva dny poté své vystoupení z NOF a přestup do NT. V této době odešlo z NOF více než 1800 členů. Jeho odchod z NOF působil dle zpráv jako studená sprcha na Gajdovy příznivce.²²⁷⁴

Národní osvobození odchod Gibiše a Konopáska z NOF neopomnělo okomentovat: „Generálové Gibiš a Konopásek se pozdě, ale přece včas s fašisty rozloučili a vzali s sebou také několik fašistických mládenců.“²²⁷⁵ V případě Konopáska to bylo ale rozloučení pouze s NOF a nikoliv s ideologií fašismu.

Konopásek se zúčastnil 22. září 1928 schůze asi 80 členů opozice v NOF v Praze. Konopásek upozornil, že již není členem NOF, přesto ale nepřestává být přesvědčeným fašistou. V současnosti není nepřátelsky naladěný vůči NOF, nýbrž pouze

²²⁶⁹ AÚTGM, f. Edvard Beneš I, kart. 57, inv. č. 233, sign. R 168/1.

²²⁷⁰ AKPR, f. „T“ – tajné, kart. 120, sign. T 630/23.

²²⁷¹ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 59, sign. 207 – 59 – 2. „Naším programem není ta či oná osoba, nekácíme modly, abychom na jejich místa stavěly jiné (Gajda – pozn. aut.), nebrojíme proti hradní klice, abychom místo ní utvořili kamarilu ústředí NOF. Ne propagandu osob, nýbrž idejí. Chcete doživotního vůdce? Zakrátko byste z toho měli dědičného monarchu. Myslím, že ani jednomu fašistovi netane na mysli tento nepřirozený přežitek středověku. Nač tedy v organizaci zavádět neomezeného vůdce. To je nonsens, který ani v Itálii neexistuje. Duce Mussolini má pak docela jiný přízvuk než Duce Gajda. Je to čestný titul jako uznání zásluh na poli fašismu. Mussolini je tvůrcem a zároveň nositelem ideologie italského fašismu. Je to možné říci u nás o někom? Důsledkem této úvahy jest, že vůdce z ústavního řádu musí zase zmizet bez jakýchkoliv osobních rekriminací.“ Konopásek navrhl pro čs. fašistický stát formu republiky, voleného prezidenta s místo parlamentu fašistický sněm. Uvnitř fašistického hnutí odmítl vůdce, direktorium, tajnou i stálou radu. Nejvyšším orgánem NOF měl být ústavní sbor, který by byl nejen výkonným orgánem NOF, ale i prozatímním fašistickým sněmem jako nositelem fašistické ideologie. Ústavní sbor by vypracoval program ideologie čs. fašismu, opíraje se o osvědčená fašistická opatření v praxi, přizpůsobené domácím poměrům a tradici. Dále by vypracoval ústavní listinu práce. Ústavní sbor by volil předsednictvo a předsedu hnutí. Předsednictvo by bylo vlastním výkonným orgánem ve smyslu usnesení a rozhodnutí ústavního sboru. Předseda by byl představitelem NOF na venek. Konopásek doufal, že jeho návrh dojde u členů NOF zájmu a všechny bratry vyzval k diskuzi a k vyjádření svých návrhů a názorů. Tamtéž.

²²⁷² NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 1024, sign. 225 – 1024 – 3.

²²⁷³ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 371, sign. 225 – 371 – 2.

²²⁷⁴ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 59, sign. 207 – 59 – 1.

²²⁷⁵ Národní osvobození, roč. VIII, č. 262, 21. září 1928, s. 4.

proti několika jednotlivcům v ústředí, kteří vnášejí do fašistických řad rozbroje a nepokoje a hnutí poškozují. Sám nebude veřejně vystupovat, ale prohlašuje, že ať přijde jakékoliv nacionalistické hnutí, které bude mít za úkol osvobodit a povznést národ, vždy se k němu ochotně připojí a bude s ním spolupracovat. Závěrem požádal účastníky, aby organizačně pracovali a stáli na stráži, neboť je nejvyšší čas být na pozoru, nemáme – li ztratit tak těžce vydobytou svobodu. Náčelník junáka v Praze I chtěl po projevu Konopáska hájit ústředí NOF, byl ale po potyčce s přítomnými vyveden ze sálu.²²⁷⁶

Na plenární schůzi Junáků NOF Velké Prahy o dva dny později byl přítomen Gajda. Junáci mu dali nepokrytě najevo, že odstranění Konopáska z vedení NOF bylo předem naplánováno a domluveno, poněvadž se nelíbil svojí upřímností některým členům NOF. Gajda odešel po těchto výtkách roztrpčen ještě před koncem schůze.²²⁷⁷

Vedení NOF se snažilo nepříznivý dojem z odchodu Konopáska mezi členstvem zahladit zcela vymyšlenou spikleneckou teorií. Na důvěrné schůzi NOF v Plzni počátkem října 1928 bylo oznámeno, že Konopásek byl vyloučen z vedení NOF za to, že byl původcem veškeré nespokojenosti mezi pražským junáctvem. Konopásek prováděl rozvratnou činnost mezi Junáky proto, že mu bylo pohroženo, že jej potká osud Gajdův v rámci vedeného kárného disciplinárního řízení MNO, nevystoupí – li z NOF. Konopásek se pohrůžky zalekl a počal svoji rozvratnou činnost mezi junáky. Krize jím způsobená je však již překonána.²²⁷⁸

Ani Konopásek nemohl svůj odchod z NOF jen tak přenést. V Národní pravdě byl na podzim 1928 otištěn článek „Osobnosti a Charaktery“, který byl věnován dobrodružné činnosti a charakteru Gajdy. Dále byl otištěn Konopáskův článek „Milionové podvody fašistického direktora Cyrila Zbořila“, jehož obsah odpovídá názvu a na nový rok 1929 článek „Geidl a spol. ve světle pravdy“, který se kriticky vyjadřoval o vůdci NOF. Autorem těchto anonymních článků bylo podle důvěrného šetření bezpečnostních orgánů Konopásek.²²⁷⁹

Členy NOF byli ale ještě dva další generálové. Brig. gen. v.v. Jan Kniha²²⁸⁰ byl členem NOF již minimálně od roku 1927.²²⁸¹ Žádnou vedoucí funkci v NOF ale nezastával a ani nijak v rámci organizace veřejně nevystupoval.

²²⁷⁶ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 1024, sign. 225 – 1024 – 3.

²²⁷⁷ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 59, sign. 207 – 59 – 2.

²²⁷⁸ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 386, sign. 207 – 386 – 7.

²²⁷⁹ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 58, sign. 207 – 58 – 8.

²²⁸⁰ Jan Kniha, narozen 14. května 1870 v Týně nad Vltavou, absolvent dělostřelecké kadetky ve Vídni, sloužil celou vojenskou kariéru v rakousko-uherském vojsku a poté čs. armádě u polního dělostřelectva. V čs. armádě byl naposledy před odchodem do penze v roce 1925 velitelem dělostřelecké brigády v Plzni.

Členem NOF byl i brig. gen. v.v. František Kozel,²²⁸² žijící na Olomoucku. V NOF byl ale osobou bez významné funkce. Od konce roku 1932 se pokoušel založit v Olomouci odbočku spolku Národní garda.²²⁸³ V roce 1934 členem Národní ligy a v dubnu téhož roku se zúčastnil dvou schůzí Národní ligy v Litovli. Ani na jedné nepromluvil.²²⁸⁴ V květnu příštího roku řídil jako předseda veřejnou voličskou schůzi Národního sjednocení v Olomouci na téma „Pro zvýšení národního sebevědomí, pro vysvobození státu z nadvlády politických stran, pro silný národní stát a pro obrodu veřejného života.“²²⁸⁵

Ve třicátých letech pokračoval z čs. generality v čilých aktivitách na poli prvorepublikové krajně pravicové politiky mimo Gajdy již pouze Konopásek. Gibiš se veřejného života neúčastnil a žil v ústraní. Z klidu jej vyrušil Ladislav Kobsinec a jeho přípravy puče, později podle místa neúspěšného pokusu zvaný Židenický.²²⁸⁶

V roce 1931 navštívili Gibíše předseda spolu Čs. domobrana z Itálie Václav Hromádka a důstojník čs. armády Ladislav Kobsinec. O průběhu návštěvy se diametrálně liší výpovědi všech tří zúčastněných.

Kobsinec o potenciální účasti Gibíše na puči vypovídal po svém zatčení ve vazbě. Byl u Gibíše v Praze a vyjednával s ním o podpoře členů Čs. domobrany z Itálie při převratu. K dohodě ale nedošlo. Kobsinec tvrdil, že plány převratu Gibišovi vyložil a že Gibiš odpověděl, že nic sám rozhodnout nemůže. Nejprve si o věci promluví s Gajdou a pak se uvidí. V rozhovoru nezazněla informace, že má být převrat proveden násilnou akcí. Podle Kobsinka si toho ale musel být Gibiš vědom. Ke schůzce došlo již

Zemřel 19. prosince 1937 v Plzni. VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, kvalifikační listina Jan Kniha.

²²⁸¹ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 375, sign. 225 – 375 – 6. Okrajovou roli Knihy v NOF dokumentuje i fakt, že lustrace jeho osoby v archiváliích SÚ MV byla negativní. Informace Tomáše Pasáka, že počátkem třicátých let byli členy NOF kromě Gajdy další čtyři gen. v.v. Konopásek, Gibiš, Kniha a Kozel není přesná, neboť dva prvně jmenovaní odešli z NOF již v roce 1928. Tomáš Pasák, *Český fašismus 1922 – 1945 a kolaborace 1939 – 1945*, Praha 1999, s. 11.

²²⁸² František Kozel, narozen 9. dubna 1867 v Zásnukách, absolvoval nejprve církevní gymnázium v Olomouci a teologickou fakultu tamtéž. I on sloužil celou svoji kariéru v rakousko-uherské a potom čs. armádě u dělostřelectva. V roce 1923 odešel do výslužby, když byl naposledy velitelem dělostřelecké brigády v Olomouci. VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, kvalifikační listina František Kozel.

²²⁸³ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 733, sign. 225 – 733 – 2. Okrajovou roli Kozla v NOF, Národní lize i Národním sjednocení dokumentuje i fakt, že lustrace jeho osoby v archiváliích SÚ MV byla negativní.

²²⁸⁴ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 805, sign. 225 – 805 – 3.

²²⁸⁵ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 960, sign. 225 – 960 – 4.

²²⁸⁶ Blíže k problematice Židenického puče Tomáš Pasák, *Český fašismus 1922 – 1945 a kolaborace 1939 – 1945*, Praha 1999, s. 120 – 124.

v roce 1931. Podle Kobsinka se měl Hromádka Gibiše přímo zeptat, zdali domobrana neposkytne pro akci své lidi, případně jestli nechce sám Gibiš akci velet.²²⁸⁷

Hromádka při výslechu v rámci vyšetřování uvedl, že Kobsinka ke Gibišovi zavedl a generála požádal, aby Kobsinka vyslechl. Kobsinek začal hovořit o svém plánu převratu. Gibiš chodil rozčileně po pokoji a pravil. „Běžte mně s tím pryč, nechci o tom nic slyšet, neboť byste mě s tím připravili ještě o ten kousek existence.“ Gibiš na závěr krátkého přijetí prohlásil, že nechce přijít do kriminálu a vykázal je z bytu. Kobsinek Gibišovi vrchní velení převratu nenabízel, protože řeč ani tak daleko nedošla. Kobsinek cestou zpátky na Moravu žehral, že cesta byla zbytečně vykonána a že převrat půjde i bez Gibiše. Hromádka popřel, že by Gibiš řekl, že bude o své účasti na převratu přemýšlet a rovněž nebylo pravdou, že by chtěl nejprve o věci mluvit s Gajdou. O Gibišovi Hromádka řekl, že byl povahy uzavřené a do věcí veřejných se již v této době nezapojoval.²²⁸⁸

Vzhledem k závažnosti výpovědi Kobsinka požádalo policejní ředitelství v Brně prezidium policejního ředitelství v Praze o výsledcích Gibiše a jeho zaslání do Brna tamnímu policejnímu ředitelství.²²⁸⁹

Gibiš při výslechu v březnu 1933 nejprve vyloučil, že by znal Kobsinka a další účastníky Židenického puče. Přiznal, že Hromádku zná osobně. Gibiš prohlásil, že není a nebyl funkcionářem Svazu domobrany a sám sebe označil za jakéhosi protektora tohoto spolku a tvrdil, že toho času není organizován v žádném spolku legionářů ani politické straně. Na konec výslechu Gibiš připustil, že u něho v roce 1931 Kobsinek s Hromádkou byli. Hromádka tehdy vykládal cosi o národním hnutí na Moravě a položil Gibišovi otázku, zda by se této akce neúčastnil. O převratu ale slovo nepadlo a Gibiš o plánech na něj nic nevěděl ani odjinud. Gibiš odmítl účast na kontroverzním podniku, neboť se zařekl, že nebude aktivně pracovat v jakékoliv veřejné korporaci. Rozhodně si nevzpomíná, že by se jej Hromádka s Kobsinkem tázali, bude-li Čs. domobrana z Itálie ochotná poskytnout pro případ nějaké akce fašistů své lidi, případně zda by se byl chtěl sám na akci podílet. Vyloučil, že by v přítomnosti Kobsinka řekl Hromádkovi, že Kobsinkův návrh přednese Gajdovi, neboť se s Gajdou již tři roky nestýkal.²²⁹⁰

Na základě výpovědi Kobsinka začalo státní zastupitelství v Praze řešit trestní věc proti Gibišovi ohledně jeho neoznámení příprav Židenického puče a to podle § 12

²²⁸⁷ NA, f. Ministerstvo spravedlnosti 1918 – 1948 (1953), kart. 1186, inv. č. 71, sign VI/19.

²²⁸⁸ Tamtéž.

²²⁸⁹ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 735, sign. 225 – 735 – 5.

²²⁹⁰ Tamtéž.

zákona na ochranu republiky. Státní zastupitelství v Praze Gibiše podezíralo, že neoznámil pokus o své zapojení do převratu a rozhodlo se 19. července 1933 předat věc krajskému soudu trestnímu v Praze. Samo státní zastupitelství ale bylo nuceno záhy věc odložit pro nedostatek důkazů.²²⁹¹

Přes naprosté rozpory ve výpovědích všech tří zúčastněných obžalovací spis proti strůjčům přepadení kasáren v Židenicích obsahoval v obžalobě tvrzení, že Kobsinek spolu s předsedou spolku Čs. domobrana z Itálie Václavem Hromádkou navštívili v roce 1931 Gibiše, kterému vysvětlili plány násilné fašistické akce. Gibiš prohlásil, že se sám rozhodnout nemůže, poradí se o tom s Gajdou a pak se rozhodne.²²⁹² Žaloba se tedy evidentně přiklonila k tvrzení Kobsinka.²²⁹³

Před soudem zopakovali Kobsinek i Hromádka své výpovědi z výsledků. Gibiš jako svědek povolán nebyl. Soud se přiklonil v rozsudku k verzi, že Kobsinek Gibiše k účasti na převratu přesvědčoval.²²⁹⁴ To by ale znamenalo, že Gibiš o převratu věděl. V roce 1935 však již státní zastupitelství Brně nepovažovalo Kobsinkovu výpověď ve věci jeho návštěvy u Gibiše za věrohodnou a přiklonilo se k verzi Hromádky.²²⁹⁵

Brig. gen. Hynek Ignác Gibiš zemřel 31. července 1936.²²⁹⁶

V pramenech se objevují i zmínky o div. gen. v.v. Janu Horákovi²²⁹⁷ v souvislosti se vznikem Ligy proti vázaným kandidátkám. Podle zprávy pražského policejního ředitelství Presidiu Zemského úřadu (PZÚ) v Praze ze 7. listopadu 1929 byl tajemníkem Ligy proti vázaným kandidátkám jmenován gen. v.v. Horák. Tato informace byla poskytnuta i PMV.²²⁹⁸ Jedná se však o zcela ojedinělou informaci. V ostatních pramenech pocházejících z téže doby je všude uváděn jako tajemník ligy dr. Vojtěch Horák. Z toho usuzují, že naprosto ojedinělá informace o tom, že div. gen. v.v. Jan Horák se stal tajemníkem ligy, je mylná, neboť došlo pravděpodobně zcela

²²⁹¹ NA, f. Ministerstvo spravedlnosti 1918 – 1948 (1953), kart. 1186, inv. č. 71, sign VI/19.

²²⁹² AÚTGM, f. Edvard Beneš I, kart. 57, inv. č. 234, sign. R 168/6.

²²⁹³ Kobsinkovu verzi přijal jako jasnou věc Miloslav Moulis. Miloslav Moulis, Vzestup a pád generála Gajdy, Třebíč 2000, s. 70.

²²⁹⁴ NA, f. Ministerstvo spravedlnosti 1918 – 1948 (1953), kart. 1186, inv. č. 71, sign VI/19.

²²⁹⁵ Tamtéž.

²²⁹⁶ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, kvalifikační listina H. I. Gibiše.

²²⁹⁷ Jan Horák, narozen 16. května 1868 v Ivanovicích, absolvoval v roce 1894 válečnou akademii ve Vídni. V rakousko-uherské armádě sloužil u pěchoty a dosáhl hodnosti plk. V čs. armádě velel od roku 1919 pěším a horským brigádám. Od roku 1923 do roku 1926 byl velitelem 5. divize v Košicích. Vyvrcholením jeho vojenské kariéry bylo poslední služební zařazení, když od března 1926 do února 1929 vykonával funkci prvního podnáčelníka hlavního štábu. VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, kvalifikační listina Jan Horák.

²²⁹⁸ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra v Praze, kart. 376, sign. 225 – 376 – 1.

neúmyslně u úředníků státní správy k záměně dvou osob se stejným příjmením.²²⁹⁹ V rámci podrobného výzkumu se podařilo nalézt pouze dvě další zmínky o gen. v.v. Horákovi.²³⁰⁰ Bývalý člen direktoria NOF Henych²³⁰¹ si do deníku 12. ledna 1930 napsal, že v *Tempu*²³⁰² již není příliš vítaným hostem gen. Horák. Říkají o něm, že není o mnoho lepší než Gajda.²³⁰³ Henych však není mnohdy spolehlivý ve svých informacích. Druhá informace pochází z neznámého zdroje, zřejmě opět od Henycha, že gen. v.v. Horák byl v listopadu členem Ligy proti vázaným kandidátkám.²³⁰⁴

Na počátku třicátých let se Konopásek angažoval nejen v politickém životě, ale i spolkovém životě legionářů. Předně byl Konopásek předsedou Družiny dobrovolců čs. zahraničního vojska.²³⁰⁵ V polovině srpna 1932 se vzdal vedení družiny po dohodě s Gajdou, který byl členem předsednictva. Gajda převzal organizační věci i agendu spadající do funkce předsedy. Vzdání se funkce bylo vysvětlováno jeho omezenými časovými možnostmi, neboť bydlel a pracoval mimo Prahu a funkci se nemohl věnovat tak, jak by si sám byl přál a jak bylo třeba.²³⁰⁶

Konopásek vystupoval ale i jako řečník před legionáři. Promluvil např. na veřejné schůzi Družiny čs. legionářů v Praze v květnu 1931 o významu Čeljabinského sjezdu,²³⁰⁷ nebo na debatním večeru Družiny dobrovolců čs. zahraničního vojska v Praze v září 1931, kde promluvil i Gajda.²³⁰⁸ V roce následujícím vystoupil i na dalších schůzích legionářů. Téma všech přednášek bylo vždy stejné, historie vystoupení legionářů v Rusku bez legend a bez cenzury tak, jak se podle řečníka skutečně udála. Je

²²⁹⁹ Informaci, že gen. v.v. Horák byl jmenován na podzim 1929 tajemníkem Ligy proti vázaným kandidátkám uvedl poprvé Tomáš Pasák. T. Pasák, *K historii českého fašismu*, Praha 1985, s. 18. Publikace neobsahuje citace, patrně byl však použit stejný pramen, viz. předchozí pozn. Stejná informace se objevuje v knize *Český fašismus 1922 – 1945 a kolaborace 1939 – 1945*, Praha 1999, s. 94. Bohužel i zde přímá citace chybí. V rejstříku k osobě je dokonce chybně uvedeno, že se stal tajemníkem ČLPB! Další informace, že tajemníkem Ligy proti vázaným kandidátkám byl gen. v.v. Horák, je uvedena v slovníkové příručce *Český antifašismus a odboj*, Praha 1988, s. 241. Ani tato práce neobsahuje poznámkový aparát. Z porovnání textu v této publikaci s textem v Pasákově publikaci *K historii českého fašismu* je však patrné, že autoři slovníkové příručky převzali celou pasáž i s informací o gen. v.v. Horákovi od T. Pasáka. Rovněž v práci autorů Antonín Klimka a Petra Hofmana je uvedeno, že podle zprávy Henycha KSP byl tajemníkem ligy jmenován gen. v.v. Horák. Autoři ale sami upozorňují, že Henych nebyl vždy ve svých informacích spolehlivý. Pavel Hofman – Antonín Klimek, *Vítěz, který prohrál, Generál Radola Gajda*, Praha – Litomyšl 1995, s. 226.

²³⁰⁰ Lustrace osoby div. gen. Jana Horáka z kartotéky SÚ MV je přitom negativní.

²³⁰¹ Henych byl placený informátor policie a Hradu. Tomáš Pasák, *Český fašismus 1922 – 1945 a kolaborace 1939 – 1945*, Praha 1999, s. 93.

²³⁰² *Tempo* – tiskový koncern Jiřího Stříbrného.

²³⁰³ AÚTGM, f. Edvard Beneš I, kart. 57, inv. č. 235, sign. R 168/3.

²³⁰⁴ AÚTGM, f. Edvard Beneš I, kart. 43, inv. č. 132, sign. R 120/2a.

²³⁰⁵ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 736, sign. 225 – 736 – 4. Jednalo se o spolek fašisticky orientovaných legionářů.

²³⁰⁶ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 737, sign. 225 – 737 – 1.

²³⁰⁷ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 1396, sign. 207 – 1396 – 10.

²³⁰⁸ Tamtéž.

pochopitelné vzhledem k politické orientaci Konopáska, že se jeho hodnocení činnosti a významu ruských legií na osvobozeneckém boji rozcházelo s oficiálním pojetím, jak jej podávala např. Československá obec legionářská (ČsOL), Památník osvobození i oficiální soudobá publicistika a historiografie spojená s Hradem. Konopásek v projevech vyzvedával úlohu Čeljabinského sjezdu a ruských legií vůbec a snižoval roli ČNR a zcela přehlížel odboj domácích. Postup představitelů ČNR, zejména Masaryka, Beneše a Maxy, podroboval ostré kritice. Důrazně se vymezoval i vůči působení ČsOL a jejich představitelů mezi legionáři a v politice. Kritice někdy neušla ani situace legionářů v republice a politika stoupců Hradu.²³⁰⁹

²³⁰⁹ Tamtéž.

Obsahově nejpozoruhodnější je projev na debatním večeru Družiny dobrovolců čs. zahraničního vojska v Praze 14. září 1931. Na schůzi promluvil i Gajda. Konopásek řekl zhruba toto: „Poměry nynější jsou jiné, než o kterých zahraniční legionáři snili. Nečekali jsme perzekuci nacionalismu. Rozmohlo se denunciantství, ba i legionáři se k němu propůjčují. Jest třeba rekapitulace minulosti a osvobozenického boje.“

„Politikové národ nevedli, ač nyní se chlubí zásluhami o osvobození. Zapomínají, že ve válce existuje jedině zbraň a krev národa. Národ prý nezískal svobody zbraní, ale diplomacií. To je důsledek naší diplomacie, který nedovedl získat našemu vojsku respekt v cizině. To je důsledek bratříčkování německé sociální demokracie s českou sociální demokracií. Beneš se naprosto nehodil do hnutí, které bylo eminentně nacionální. Takový člověk, kterému bylo ponecháno samostatně rozhodovat, nebyl na místě. Působení profesora Masaryka a Beneše ve Švýcarsku a ve Francii nemohlo mít takového úspěchu, jako vojenské úspěchy v Rusku. V branném odboji v Rusku byl nacionalismus. Přišel ruský převrat, který umožnil profesorovi Masarykovi, aby mohl přijít do Ruska, jak sám praví ve Světové revoluci. My jsme lnuli k nacionálnímu Rusku a víme, že jedině Rusko nás může udržet. Přes osobní rozpory byl v roce 1917 uznán profesor Masaryk za vůdce zahraničního vedení. Politické vedení nepoznalo situaci a nevedlo slovanskou politiku. Byli bychom schopni zabránit bolševickému převratu a byli bychom ubránili lidstvo od dnešních běd a měli bychom zavázané slovanské Rusko, jímž bychom byli zajištěni hospodářsky i kulturně. Zde však politické vedení rozhodlo se pro neutralitu, ačkoliv naši dobrovolníci chtěli vymýtit bolševickou cháturu. Nakonec jsme byli napadeni bolševiky a musel přijít Čeljabinský sjezd, kde se muselo revoltovat politickému vedení a kterému musel mu být učiněn konec. Jinak bychom se vůbec nevrátili, nebo jen jako Rudá armáda.“

„Boj za osvobození čs. národa není dobojován. Za Rakouska jsme byli politicky uvězněni, ale dnes se nám bere národnost a náš národ je jménem demokracie demoralizován. Různí ulevváci rozrývali kázeň v našem vojsku, aby nemohlo odolat židovskému bolševismu.“

„Legionářstvo jako celek ztratilo významu klikou realisticko – socialisticko – bolševickou. Ovšem nebylo v intencích Hradu, který nemohl potřebovat legionáře jako celek. (Řečník byl prostřednictvím předsedy napomenut.) Mez legionáře přicházeli političtí emisáři, kteří chtěli vyvolat rozklad v legionářstvu před příjezdem do domova.“

„Nacionalismus musí být chápán tak, aby český člověk se cítil v ČSR pánem. Benešovou osvobozenickou taxou je náš stát zatížen. Prohráli jsme vlivem politických osobností svůj význam. Musíme vytvořit nové národní bojové těleso, které by si vynutilo přes hlavy politických stran, co mu náleží. V kruzích hospodářských jest pracováno velmi promyšleně. Vidíme, že je sestaven plán k rozvracení lidstva, aby na rozvrácených státech povstal stát mezinárodního žida. Jest nesmyslné a proti přírodě, když na jedné straně jest nadbytek úrody a na druhé straně hlad. Vše dělá mezinárodní židovský kapitál. Voláme, aby bylo vráceno nakradené. Židé mají 25% národního jmění. Kde ho vzali? Zde jest úkol Společnosti národů, chce – li se starat o věčný mír, aby pře fyzickým odzbrojením vyřešilo židovskou otázku, Bolševické Rusko zbrojí, Německo sní stále o revanši. Proto chceme vyvolat druhý Čeljabinsk a druhý 28. říjen. Nemáme ambicí politických a osobních. V družině chceme koncentrovat kádr nejlepších lidí, kteří by si vynutili vše, jak to žádá prospěch národa a státu.“ Tamtéž.

Konopásek ale nehájil pouze zájmy legionářů, ale i zájmy veřejné. Na konci září 1932 intervenoval u okresního hejtmána v Pardubicích ohledně promítání německých ozvučených filmu. Žádal, aby bylo od promítání upuštěno. Spolu s Vážným předali rovněž memorandum za Družinu čs. legionářů v Pardubicích – podepsán Konopásek, za NOF v Pardubicích a Národní střeleckou jednotu v Pardubicích. V memorandu žádali zastavit invazi německých filmů, které jednak ničí domácí filmový průmysl, jednak zavádějí germánského ducha. Promítání německých filmů označili za protičeskou a protislovanskou akci. Upozornili, že promítáním vzniká rozhořčení mezi diváky a že je v zájmu zachování klidu a pořádku a žádali, aby promítání německých filmů bylo zakázáno a do budoucnosti navždy podobným cizáckým pokusům zabránit.²³¹⁰

Politicky byl Konopásek angažován počátkem třicátých let stále v NT. V roce 1932 se spolu s Hugem Tuskánym pokoušel neúspěšně organizaci oživit.²³¹¹

Od politické angažovanosti jej neodradila ani domovní prohlídka v souvislosti se zabavením protistátního materiálu u jiného fašisty v Pardubicích. Při domovní prohlídce byla zabavena Konopáskovi korespondence z doby svého působení v NOF a dále několik fašistických publikací z konce dvacátých let. Konopásek musel podat k nálezu v poslední únorový den 1933 vysvětlení. Žádné následky ale domovní prohlídka pro Konopásku neměla.²³¹²

Konopásek spolu se statkářem a sládkem Ferdinandem Miroslavem Rösslerem dali popud ke svolání předběžné porady některých opozičních představitelů prvorepublikové politiky na 9. června 1933 do Prahy. Kromě Rösslera a Konopásky se dostavili zástupci Národní ligy, Vlajky, NOF, a hnutí Národní republika. Nedostavila se však žádná reprezentativní osoba z vedení těchto stran či hnutí. Zástupci Národní demokracie se omluvili. Konopásek v úvodním proslovu poukázal na situaci českého národa a doporučil celé národní opozici a národním stranám se sloučit v celek, který by byl jednotný v zásadních a společenských cílech. Přítomní vyslovili souhlas, aby v předběžných poradách bylo pokračováno.²³¹³

V poradě bylo skutečně 22. června 1933 pokračováno. Ze známých osob dorazil pouze Jan Vrzalík z Vlajky. Konopásek prohlásil, že nemá smysl zakládat novou stranu. Měla by vzniknout nějaká platforma, která by odstranila stávající režim, neboť je třeba

²³¹⁰ NA, f. Prezidium Zemského úřadu Praha, kart. 769, sign. 207 – 769 – 24.

²³¹¹ SOA Praha, f. MLS Praha, LS 3604/46, f. Veřejný žalobce Mimořádného lidového soudu Praha, Lsp XIV – 21/46.

²³¹² NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 371, sign. 225 – 371 – 2.

²³¹³ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 1020, sign. 225 – 1020 – 18.

pracovat na něčem pro záchranu národa. Opět se nedostavil nikdo z významných představitelů pozvaných politických subjektů.²³¹⁴ Jelikož ani těch málo dostavivších se představitelů se nedokázalo shodnout na podobě nového hnutí, ani na jeho cílech a vzhledem k tomu, že jednání zjevně nemělo podporu vůdců politických subjektů, Konopásek svoji iniciativu vzdal.

Iniciativy za účelem jednání o sloučení národních opozičních složek se ujala počátkem července 1933 Národní liga. Konopásek se ale z jednání omluvil.²³¹⁵

Počátkem roku 1934 se stal Konopásek součástí vnitrostranických intrik uvnitř NOF. 4. ledna 1934 došlo v Hradci Králové k důvěrnému jednání Konopáska s předními činovníky NOF Vojtěchem Vážným, Cyrilem Svozilem a Vladimírem Nucem.²³¹⁶ Sjednaná dohoda měla mít následující podobu. Za účelem učinění přítrže neurovnaným poměrům ve vedení NOF a odstraněním rozporu mezi různými křídly hnutí mělo v čele NOF stanout jedenáctičlenné direktorium jako řídicí orgán, který bude jako jediný oprávněn stanovovat směrnice pro další činnost. Gajda měl zůstat vůdcem, avšak bez výkonné moci. Měl pouze vystupovat jako reprezentant hnutí navenek. Největší vliv v NOF měl mít Konopásek. Od těchto změn si slibovali jejich autoři zvýšení atraktivity celého hnutí, neboť v hnutí by se sešly opět všechny směry, které NOF opustily a buď z politického života odešly úplně, nebo si založily samostatná hnutí.²³¹⁷ K realizaci plánu ale nedošlo.

Jestliže jednání o sloučení opozičních pravicových politických skupin v roce 1933 skončily neúspěšně, v roce následujícím mělo nové kolo jednání alespoň zpočátku větší úspěch.

Na 7. dubna 1934 byla svolána důvěrná porada reprezentantů menších opozičních pravicových politických skupin. Konopásek se jí zúčastnil jako zástupce Družiny dobrovolců zahraničního vojska. Ze známých osob se jí dále zúčastnili Radola Gajda, Karel Locher, prof. Stanislav Nikolau a prof. František Mareš. Došlo ke zvolení přípravného výboru, který měl pracovat na dalším slučování opozičních národních složek v jeden politický útvar – Národní frontu (NF). Předsedou přípravného výboru byl zvolen F. Mareš, úřadujícím místopředsedou R. Gajda. Konopásek nebyl ani jedním z pěti dalších místopředsedů.²³¹⁸

²³¹⁴ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 1020, sign. 225 – 1020 – 46.

²³¹⁵ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 1020, sign. 225 – 1020 – 18.

²³¹⁶ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 622, sign. 207 – 622 – 5.

²³¹⁷ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 623, sign. 207 – 623 – 2.

²³¹⁸ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 872, sign. 225 – 872 – 6.

Jednotlivá hnutí měla být v co nejkratší době likvidována, nejdéle však do třech měsíců. Jako základ NF měly sloužit jednoty NOF. Kromě největší NOF byly z význačnějších skupin členy NF radikální národní demokraté s Locherem, dále Národní strana živnostenská a obchodní v ČSR a NT.²³¹⁹

Nikdo z politických stran vládní koalice nepřikládal této akci větší význam, neboť ve svém středu měla NF velmi mnoho osob, které aspirovaly na vedoucí místa, kterých se ovšem nedostávalo. Vzhledem k tomu, že Gajda se nestal předsedou přípravného výboru, byť byl předsedou početně nejsilnější složky, začal mít obavy i z budoucího sloučení, neboť by NOF nemusela mít v NF po zkušenostech z volby předsedy přípravného výboru nejsilnější postavení. Gajda nakonec 3. srpna 1934 uzavřel dohodu s Nikolau, že NOF zůstane nadále samostatnou organizací, přičemž NOF a NF se budou navzájem podporovat.²³²⁰

Neúčastí NOF však význam NF silně poklesl. Faktickým vůdcem NF se stal Vojtěch Vážený, bývalý člen vedení NOF, který se opíral o východočeské jednoty NOF, které zůstaly v NF.²³²¹

Konopásek se v NF od počátku velmi angažoval. Již v průběhu jara 1934 vystoupil jako řečník na skoro desítku veřejných schůzí. Ve svých projevech se nejčastěji obracel proti židům a levici. Obsahově nejzajímavějším je projev na schůzi NF v Praze 19. dubna 1934, pronesený před sedmi sty posluchači. Schůze se z význačných osob zúčastnili Nikolau a Gajda.²³²²

²³¹⁹ Tamtéž.

²³²⁰ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 702, sign. 207 – 702 – 27.

²³²¹ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 762, sign. 207 – 762 – 29.

²³²² NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 1399, sign. 207 – 1399 – 9. Konopásek v projevu zdůraznil, že se sešli k vytvoření nové legie za účelem dokonání díla osvobození vlasti od vnějších i vnitřních nepřátel, zejména Němců, Maďarů a židů.

Dále pravil: „Forma národa a státu není hlavní věcí, nýbrž duch národa a máme – li demokratickou republiku, kde vládne lid, uvědomme si, že v ní musí vládnout lid československý a nikoliv židovská internacionála. Dle našeho programu má být u nás zastoupen ve vládě každý národ, ale jen dle svého počtu a kvality. Žádný národ nemůže být v pravém slova smyslu nacionálním a židovské tvrzení o antisemitismu je podvodem, ježto židé jsou cizopasníky na stromě lidstva. Stejným podvodem je socialistická internacionála, která vštěpuje místo lásky k vlasti třídní nenávisť.“

„Celý program rudé internacionály jest klamem a podvodem a my se musíme schovávat pod titulem svobodných zednářů. Tento genius zločinu propukl ve Francii aférou Staviského, vniknul na nejvyšší místa a neštítel se vražd. My nepotřebujeme násilí, protože jsme ve svém vlastním státě a musíme si svoje právo vybojovat zákonnou cestou, neboť národ jest duší státu.“

„Dalším naším programem je vyvedení našeho národa z politických sekt k hájení češství a slovanství. Naším předsedou je prof. Mareš, který celý svůj život byl poctivým a oddaným příslušníkem národa a státu. Kež bychom měli více takových Marešů, aby konečně naše inteligence šla v čele našeho lidu. Za zpolitizovanou Národní radu Československou chceme mít nepolitický Národní sbor. Jsme před rozhodující novou světovou bitvou, ale pro nás není heslem Hitlerova čistota rasy, ale Palackého čestnost národa.“ Tamtéž.

Konopásek byl činný v NF i organizačně. Počátkem září úspěšně urovnal po poradách spory uvnitř NF na jižní Moravě a zařídil ustavení krajského vedení NF v Brně.²³²³ Poté promluvil 9. září 1934 na sjezdu krajských a okresních výkonných výborů NF. Zde si postěžoval na cenzuru, že napíše – li nějaký článek do novin o dnešní době, je mu vždy konfiskován a list vybílen tak, že mu zůstane jen jeho jméno.²³²⁴

Před parlamentními volbami v roce 1935 vystupoval Konopásek veřejně na schůzích Národního sjednocení, neboť členové NF byli zastoupeni na kandidátce tohoto uskupení.²³²⁵

Parlamentní volby skončily pro NF neúspěchem, když získala pouze jediný mandát.²³²⁶

V polovině června 1935 svolal Vážný důvěrnou schůzi NF do Pardubic, kam pozval jediného poslance NF Novotného a Konopáska s poznámkou, že se na schůzi bude jednat o likvidaci NF. Konopásek s Novotným se dostavili v domnění, že se jedná o likvidační schůzi. Vážný ale v debatě prohlásil, že zakládá nový politický subjekt – Československou frontu pracujících lidu. Zároveň nechal hlasovat přítomné o důvěře vůči poslanci Novotnému. Důvodem k hlasování bylo obvinění Vážného, že Novotný nehájí v Národním sjednocení zájmy NF. Novotného se zastal Konopásek, který prohlásil, že kdyby byl za poslance zvolen Vážný, hájil by také zájmy Národního sjednocení. Velkou většinou byla poslanci Novotnému vyslovena nedůvěra. Novotný byl na to vyloučen z NF a zároveň bylo usneseno, že se nemůže stát ani členem nově zakládané strany. Konopáska, který se Novotného zastával, potkal stejný osud. Důvodem této až nedůstojné vylučovací akce byla skutečnost, že poslancem nebyl zvolen ctižádostivý Vážný, ale Novotný.²³²⁷

Po tomto štěpení NF se stala NF naprosto marginální politickou skupinou. Došlo k útlumu její činnosti a část přívrženců se vrátila do původních politických skupin. Proto výkonný výbor NF se v prosinci 1935 usnesl, aby jednotlivé místní organizace provedly likvidaci a členstvu doporučily, aby každý podle svého uvážení vstoupil do některé z nacionalistických skupin. Část členů ovšem hodlala v činnosti NF pokračovat.²³²⁸

²³²³ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 872, sign. 225 – 872 – 6.

²³²⁴ Tamtéž.

²³²⁵ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 960, sign. 225 – 960 – 3.

²³²⁶ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 762, sign. 207 – 762 – 29.

²³²⁷ Tamtéž.

²³²⁸ Tamtéž.

Konopásek se poté odmlčel a začal veřejně vystupovat zase až po vzniku protektorátu.

7.1.2. Druhá republika

Krátce po Mnichovu svolal dr. Miroslav Hlávka do svého bytu poradu. Zúčastnili se jí také dva generálové, brig. gen. v.v. Otakar Husák a brig. gen. Rudolf Medek.²³²⁹ Na poradě se hovořilo o plánech na založení nové politické skupiny a jejím prohlášení. Prohlášení *Národe!* vyšlo 30. října 1938 v *Národní politice*. Obsahovalo výzvu, aby v čele státu stály osoby bezvadného charakteru a minulosti, nezátížené stranictvím. Žádala odstranění vlivu tajných společností a vliv národnostních menšin a neárijců pouze do úrovně jejich početní velikosti za předpokladu, že jsou státu věrní. Požadovala vyčištění vědy, umění, tisku, rozhlasu a filmu atd..²³³⁰ Pod výzvou se objevila jména gen. Husáka a Medka. Husák po válce tvrdil, že pod výzvou *Národe!* svůj podpis nepřipojil, stejně jako pod jakékoliv jiné prohlášení.²³³¹

Nová organizace, která za prohlášením stála, byla pojmenována Akce národní obrody – ANO. Do jejího čela byl postaven prof. Karel Domin, hlavními činiteli byli dr. Miroslav Hlávka a dr. Jan Lobkowicz.²³³² Husák po válce vehementně popíral, že by členem ANO byl.²³³³ V rozporu s tím je ale jeho korespondence s Dominem z podzimu 1938, ze které je patrné, že členem ANO byl, nechtěl však vzhledem ke svému velkému pracovnímu zaneprázdnění žádnou funkci přijmout. Na funkci předsedy ale navrhoval jiného vojáka, arm. gen. v.v. Josefa Šnejdárka,²³³⁴ který sice u vzniku ANO nebyl, za to si ale počínal v hnutí aktivně.²³³⁵ V případě Husáka nebyly nalezeny důkazy, že by si v ANO počínal aktivně a v případě Medka není jisté, jestli členem ANO vůbec byl.

ANO požadovala zavedení stavovského řádu s prvky nacionálněsocialistické ideologie. Základním východiskem se stala negace první republiky a poměrů v nich. Podle akce byly zásady a ideály první republiky omylem. Národ by po dvacet let

²³²⁹ AHMP, f. Trestní řízení podle malého dekretu, sign. 36 – 435/6.

²³³⁰ NA, f. Berlínský zahraniční úřad, kart. 74, sign. 136 – 75 – 4.

²³³¹ AHMP, f. Trestní řízení podle malého dekretu, sign. 36 – 435/6.

²³³² Tomáš Pasák, *Český fašismus 1922 – 1945 a kolaborace 1939 – 1945*, Praha 1999, s. 227.

²³³³ AHMP, f. Trestní řízení podle malého dekretu, sign. 36 – 435/6.

²³³⁴ ANM, f. Karel Domin, kart. 44.

²³³⁵ Podle Miroslava Gregoroviče ANO hledala silného muže, pokud možno generála a na okamžik jej našla ve Šnejdárkovi, který ale na post diktátora nepomýšlel. Miroslav Gregorovič, *Kapitoly o českém fašismu, Fašismus jako měřítko politické dezorientace*, Praha 1995, s. 96. Gregorovičovu informaci, že se Šnejdárek angažoval spíše ve prospěch NTF se nepodařilo ověřit. M. Gregorovič, *Kapitoly o českém fašismu*, s. 97.

obluzován falešnými proroky a proraďnými vůdci. Slibovala vymýcení veškerých legend a kultů osob a požadovala vyřešení rasové otázky.²³³⁶

Akce představovala nesourodý konglomerát nacionalistů a lidí z pravého okraje politického spektra. Záhy byl z vedení vytlačen Domin a na jeho místo nastoupil prof. patologie Karlovy univerzity Stanislav Mentl.²³³⁷

Docházelo ale také k vnitřní diferenciaci organizace. Názorový rozkol v organizaci nastal kvůli zásadní otázce budoucnosti hnutí vzhledem k přeskupování na politickém kolbišti i vzniku jediné politické strany na pravici. Šnejdárk byl v ANO stoupencem bezproblémového vstupu do Strany národní jednoty (SNJ). Dokonce byl PMV považován za vůdce lojalistické skupiny, podporované redakčním kruhem týdeníku Znova. Druhá skupina ANO, vedená Emilem Nimrou, Ferdinandem Mácalíkem a Miroslavem Hlávku, již vstupovala do SNJ s úmyslem vytvořit uvnitř strany opoziční skupinu, spojit se s poslancem Oldřichem Suchým, proniknout do revue Brázda a pokusit se svrhnout Berana.²³³⁸ Nimrovi se však záměr nepodařil.

Po válce měl pro Husáka výskyt jeho jména pod prohlášením Náróde! nepřijemnou dohru. Nalézací komise Ústředního národního výboru hlavního města Prahy zavedla s Husákem v roce 1946 trestní řízení podle tzv. malého retribučního dekretu. Husák ve výslechu odmítl jakoukoliv spojitost své osoby s ANO, kromě své účasti na zmíněné poradě u Hlávky.²³³⁹

Husák sebevědomě psal ministru Petru Zenklovi, že k žádnému projednání nedojde, neboť závady v jeho chování nebyly a varoval před pomluvami jeho osoby a upozornil, že jednoho dne by se ve výkladní skříní na Václavském náměstí mohly objevit jeho řády a vyznamenání s patřičným vysvětlením, proč je státu vrací.²³⁴⁰

Nalézací komise Ústředního národního výboru hlavního města Prahy se 21. března 1947 jednomyslně shodla, že návrh zpravodaje na zastavení řízení přijímá, protože není důkazů, že by byl Husák členem ANO. Podpis pod letákem „Náróde“ přitom podle komise nešlo kvalifikovat jako obzvlášť horlivé jednání.²³⁴¹ Je však nutné konstatovat, že komise vůbec pečlivě, natož horlivě nepracovala, když neprovedla

²³³⁶ Tomáš Pasák, *Český fašismus 1922 – 1945 a kolaborace 1939 – 1945*, Praha 1999, s. 227.

²³³⁷ Tamtéž., s. 228.

²³³⁸ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 1099, sign. 225 – 1099 – 13.

²³³⁹ AHMP, f. Trestní řízení podle malého dekretu, sign. 36 – 435/6.

²³⁴⁰ NA, f. Zenkl Petr, kart. 5, sign. 33 – 1 – 47.

²³⁴¹ AHMP, f. Trestní řízení podle malého dekretu, sign. 36 – 435/6.

vůbec výslech svědků z ANO a spokojila pouze se svědectvími, které předložil Husák.²³⁴²

7.1.3. Protektorát Čechy a Morava

Jak již bylo uvedeno, Konopásek začal být politicky aktivní zase až na počátku protektorátu.

Nejprve v dopise státnímu prezidentovi z 27. března 1939 doporučil se vypořádat se židozедnáři a dokazem TGM.²³⁴³

Konopásek vstoupil po čtyřleté odmlce počátkem léta 1939 do protektorátního veřejného života. Jeho jméno figurovalo pod letákem Fašistické rady pro Protektorát Čechy a Morava s výzvou „Všem“, vydanou v Praze 25. června 1939. Jednalo se o skupinu dvanácti většinou méně známých fašistů, pouze jména redaktora Václava Velinského a Václava Janíka²³⁴⁴ byla mezi fašisty známa. Skupina slibovala „vymýcení stranické demokracie a demokratického myšlení, práci pro odžidovštění českého národa, vykouření všech hnízd zednářství, marxismu a bolševismu, vybudování spravedlivého sociálního řádu a jednoty národa, distancování se od bývalých vůdců fašistů, kteří zkompromitovali český fašismus výměnou za mandáty a osobní prospěch.“ Na závěr vyhlásili přesvědčení, že pouze fašismus vyvede národ z bludné cesty chaosu dneška.²³⁴⁵ Výzva však ohlas nezískala a velmi rychle stejně jako fašistická rada zapadla do zapomnění.

O čtyři dny později byl Konopásek jmenován do dvanáctičlenné Fašistické rady pro Protektorát Čechy a Morava. Samotný Konopásek se ale důvěrné porady, na které byla rada jmenována, nezúčastnil. Jednalo se o pražskou fašistickou opozici proti Gajdovi. Pevný organizační základ této nové akce měl být položen na sjezdu počátkem července v Plzni. Sjezd by však odložen²³⁴⁶ a nikdy se již nesešel.

Obdobně jako předchozí případ dopadl i pokus o ustavení nové nepolitické organizace nazvané Všeslovanská protibolševická obrana českého národa. Konopásek se na svátek sv. Václava 1939 zúčastnil ustavující schůze této nové organizace. Jejím

²³⁴² Tamtéž.

²³⁴³ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 210, inv. č. 1281, sign. D 2133/39.

²³⁴⁴ Václav Janík, dříve zemský náčelník NOF, se stal po rozpuštění NOF Gajdou a ustavení NTF v polovině července 1939 jeho předním činitelem. Již na konci srpna téhož roku po odštěpení z NTF založil Stranu českých fašistů, která však větší význam mezi pravicovými opozičními skupinami nezískala. Český antifašismus a odboj, s. 254, 439.

²³⁴⁵ NA, f. Národní souručenství 1939 – 1945, kart. 209.

²³⁴⁶ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 1022, sign. 225 – 1022 – 3.

svolavatelem byl redaktor Václav Velinský, který pozval všechny zásadní odpůrce bolševiků. Schůze byla označena za důvěrnou a účastnilo se jí 86 osob. Nová organizace měla vést boj proti bolševismu na území protektorátu. V krajích a okresech měly být založeny odbočky. Jejich účelem bylo sledovat činnost komunistů, evidovat je a poznatky zasílat ústředí. Organizace měla spolupracovat s nacionálními politickými uskupeními. Konopásek nefiguroval ve zvoleném předsednictvu organizace. Ze známých osobností se angažoval v nové organizaci ještě František Drázda.²³⁴⁷ Tato organizace, jako řada jiných, nepřežila víc než svoji ustavující schůzi.

Po těchto neúspěšných pokusech se založením nové organizace se Konopáskův zájem obrátil již k částečně etablované politické skupině, byť stojící mimo zákon, Vlajce. Konopásek se zúčastnil 1. října 1939 přednášky Jana Rysa na téma Židozdnářství – metla lidstva, konané v Pardubicích. Konopásek byl uvítán bouřlivým potleskem, nepromluvil ovšem.²³⁴⁸

Koncem roku 1939 došlo mezi Konopáskem a vůdcem ČNST – Vlajky Janem Rysem k dohodě, že Konopásek bude vystupovat jako řečník na schůzích ČNST – Vlajky i ke psaní článků pro periodika této organizace.²³⁴⁹

Jestli se stal Konopásek členem ČNST – Vlajky není bezpečně prokazatelné, neboť Konopásek svoji poválečnou výpověď měnil. Původní výpověď, že byl člen organizace, odvolal.²³⁵⁰ V poválečných opisech seznamů členů ČNST – Vlajky vytvořených bezpečnostními orgány jeho jméno v seznamech sice figuruje, seznamy ale obsahují i chyby, nepřesnosti a nejsou ani úplné.²³⁵¹ Stejně tak Konopásek měnil svoji výpověď, že by byl o programu a cílech ČNST – Vlajky informován a v poslední verzi uvedl, že o programu a cílech nevěděl.²³⁵²

První akce ČNST – Vlajky, které se Konopásek zúčastnil jako řečník, byla velká schůze v Lucerně 9. ledna 1940. Jejím svolavatelem byli Jan Rys, který byl zároveň i druhým řečníkem. Schůze se zúčastnilo asi 1500 osob. Konopáskova přednáška nesla název TGM a židovstvo.²³⁵³

²³⁴⁷ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 1405, sign. 207 – 1405 – 15.

²³⁴⁸ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, kart. 1172, sign. 225 – 1172 – 9.

²³⁴⁹ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 80 – 2.

²³⁵⁰ Tamtéž.

²³⁵¹ ABS, Zemský odbor bezpečnosti II, sign. 315 – 1 – 10. Kopie ale vůbec neobsahuje žádné formální údaje, alespoň kdy vznikla, kdo je jejím autorem, odkud byly informace čerpány atd.

²³⁵² ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 80 – 2.

²³⁵³ Přednáška existuje ve třech verzích, každá se poněkud odlišuje a všechny jsou zkráceny. Verze zaznamenaná úředníkem dohledu protektorátní správy, komentovaný zápis ze schůze pro Beneše a verze otištěná v listu Vlajka.

ČNST – Vlajka vkládala do této schůze velké naděje.²³⁵⁴ Rys v letáčcích sliboval velké překvapení na přednášce ČNST. Tím měl být Konopásek a dalším slibovaným překvapením mělo být téma přednášky, ve které měl být odhalen židovský původ TGM a proč podporoval židozedenářství.²³⁵⁵

O Konopáskově projevu šly do Londýna dvě zprávy. V první bylo konstatováno, že Konopáskův projev byl ještě nehoráznější než Rysův. Jeho přeteknutí s Hilsnerem bylo označeno jako důsledek paralýzy.²³⁵⁶ Druhá zpráva byla dosti ironická. „Mluvil MUDr. Konopásek, kterého z armády už dávno vyhodili a který mezi vlajkaři našel sobě rovné. Přednášel obvyklá triviální obvinění proti židům, zednářům, Masarykovi atd.. Po jeho lapsu s Hilsnerem dav tleskal, Němci v hrozných rozpacích zrudli. Vedle stojící Rys upozornil řečníka na jeho lapsus, který odbyl Konopásek slovy: Tady kolega mi říká, že se mi přihodil lapsus, ale to nevádí, vy jste mi stejně rozuměli.“²³⁵⁷

Z přednášky cituji zásadní pasáže. „Naším úhlavním nepřítelem jest židovstvo, jehož hlavou byl Masaryk. Tento stál v čele židovského protektorátu, kterým byla bývalá ČSR. Jsou dosud lidé, kteří věří, že by se mohla opakovat osvobozenecská legenda. Kdyby se ovšem měli vrátit Beneš nebo Jan Masaryk, byli by vezeni nikoli na Hrad, nýbrž na Pankrác.“ /Výkřiky z obecnstva: Policejní komisaři s nimi./ „TGM byl v každém směru nejen ideově, nýbrž i rasově židem. Neuznával národovectví, byl internacionalistou, socialistou, svobodným zednářem, demokratem, komunistou, volnomyšlenkářem, pacifistou. Jeho otec byl čistokrevný žid, jeho matka byla Němkou, služkou v židovské rodině. Jak sám TGM přiznává, matka se do smrti česky nenaučila. Jeho otčím Masařík byl Čech, krejčí na statku. Tomáš se měl učit kovářem, poněvadž ale žid není nikdy stvořen na práci, zasáhlo tajné židovské zákulisí ze strany jeho skutečného otce a Tomáš Masařík byl dán na studia. Tam pak jen potvrdil svůj rasový původ. V první řadě si zmezinárodnil jméno po otčímovi a začal se psát Masaryk a zapadal naprosto do židovské společnosti. Potom podnikl ničemný útok proti klenotům české literatury, Rukopisům, a vtiskl sám sobě nesmazatelnou pečeť tím, že se postavil v čelo obhájců rituálního vraha Hilsnera. A měl tolik drzosti, že obvinil rodinu zavražděné Hrůzové, jakoby se oni sami dopustili vraždy, což bylo předem svědeckými výpověďmi vyvráceno.“ AKPR, f. „D“ – důležité, kart. 175, inv. č. 1196, sign. D 227/40.

„Jeho otec byl čistokrevný žid, jeho matka byla Němkou, jeho otčím byl Čechem. Sám se oženil se židovkou. Z tohoto křížení židovské rasy s árijskou muselo proto povstati duševní zatížení potomstva. Rodina TGM je toho školním příkladem. Jeden syn se zastřelil, druhý je flákač a alkoholik, jedna dcera byla dvakrát internována v blázinci, druhá jeví známky hysterie. Syn Jan si bere vdovu židovku, Olga si bere žida a Alici všichni známe. (Konopásek v narážel na novinou dezinformaci z třicátých let, když v pamfletu bylo uvedeno, že Alice udržuje lesbický vztah s dcerou ministra Udržala – pozn. aut.). Masaryk byl člověkem jen venku, doma uprostřed rodiny byl židem. Měl dvojí tvář, kterou měnil podle potřeby, jak se mu to hodilo při vykonávání svých plánů.“

„Za dřívějšího režimu byla dopřávána svoboda pouze židům a marxistům, pro nacionalisty měl dřívější režim jen krutou persekuci, konfiskace, cenzuru a kriminály. Náš osud není třeba brát tragicky. Třeba si uvědomit, že za výsledky politiky, kterou vedli ne naši lidé, nejsme odpovědni my. Z dřívější situace jsme se dostali vítězstvím našeho vůdce Hilsnera.“ /Intervenující úředník prostřednictvím předsedy řečníka napomenul./ Konopásek se opravil, připomenuv, že chtěl říci Hitlera a dodal, že s Hilsnerem bychom to dotáhli na šibenici. Konopásek pokračoval dále. „Vzorem vůdcům našeho národa musí být světové postavy Adolfa Hitlera, Mussoliniho a Franca. Tito vysvobodili své národy z židovského zla. Je proto třeba, aby i u nás šli nahoru jiní. Protože jsme si nedovedli sjednati doma pořádek sami a osvobodit se od židovského protektorátu, musil přijít vůdce Adolf Hitler. Jen pod ochranou říše můžeme jít kupředu.“ Tamtéž.

²³⁵⁴ NA, Ministerstvo vnitra – Londýn (1913) 1940 – 1945 (1947), kart. 120, inv. č. 681, sign. 2 – 11 – 23a.

²³⁵⁵ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960), kart. 57, sign. zprav. 2.

²³⁵⁶ VÚA – VHA, f. Velitelství vojenské zpravodajské služby, sign. 37 – 91 – 17.

²³⁵⁷ AÚTGM, f. Edvard Beneš II/1, kart. 87, inv. č. 1351, sign. V 55.

Konopásek v dalších týdnech pokračoval v přednáškách na schůzích ČNST – Vlajky se stejným tématem i v dalších městech protektorátu.²³⁵⁸ Pouze na dvou přednáškách ČNST – Vlajky se obešel bez tématu TGM a židovstvo. Obě schůze byly v Pardubicích, kde již Konopáskovo oblíbené téma posluchači slyšeli.²³⁵⁹

Obsahově nejzajímavější je poslední veřejný projev Konopáska, pronesený na schůzi ČNST – Vlajky 4. prosince 1941 v Pardubicích. Konopásek přišel v projevu s několika tvrzeními, která jsou z pohledu nacionálního socialismu a okupantů stěží přijatelná.²³⁶⁰

Projev je pozoruhodný, když obsahuje řadu skrytých protestů, zastřených odmítnutí i otevřených požadavků. Ve slovech, že národnost není na prodej a že jsme součástí Velkoněmecké říše, ale nikoliv německého národa, je skryté odmítnutí germanizace. Konopásek žádal princip sebeurčení a rovnost národů a jasně požadoval rovnoprávnost obou národů a otevření vysokých škol. To jsou všechny požadavky pro okupanty nepředstavitelné. Rovnost ras, národů a dovolávání se boha jsou pro nacionálního socialistu slova přímo svatokrádežná. Ve sdělení ani Evropu, ani svět nebude ovládat jeden člověk, prokazuje nevíru ve válečné úspěchy Říše i v genialitu Vůdce.

I Konopáskův dopis Rysovi, ve kterém bilancoval rok 1942, obsahuje skryté narážky.²³⁶¹

²³⁵⁸ NA, f. Prezidium Zemského úřadu v Praze, kart. 1353, sign. 207 – 1353 – 1.

²³⁵⁹ Tamtéž.

²³⁶⁰ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti II, sign. 315 – 199 – 8. „Fašismus a národní socialismus není na vývoz. Musí odpadnout z národního socialismu národní prvky, které pro nás nejsou. Národní socialismus musí tyto národní prvky ztratit a dát do první řady prvky sociální. Národními se může doplnit. Ovšem pro každý národ vlastní. To přináší vývoj. Jako není národní socialismus na vývoz, není národnost na prodej. Jsme součástí Velkoněmecké říše, ale ne německého národa. Má se uplatnit princip sebeurčení národů. Základním pravidlem musí být rovnoprávnost všech národů, lidí a ras. Na tom může vyrůst národní socialismus. Neplatí heslo, volnost, bratrství, protože svoboda jednoho končí tam, kde začíná svoboda druhého. Místo rovnosti chceme rovnoprávnost. Místo svobody chceme kázeň. Místo bratrství chceme spolupráci. Až budeme chtít takhle myslet a čestně se o to starat, pak se sjednotíme. My musíme jít člověk s člověkem, národ s národem, rasa s rasou. Náboženství bylo více založeno na filozofii a mýtu. Dnes víra neznamena jenom víru v Boha, ale víru ve vše, v co věří. Musíme věřit v sebe, v Boha, v národ a tu víru musíme upevnit. My se nemůžeme spokojit jako kulturní osmimilionový národ se starou kulturou, abychom byli bez vysokých škol. Zodpovědní lidé musí hájit zájmy národa, jestliže jsou jeho legálními představiteli a jsou – li k tomu neschopni, mají odejít a ne z osobních prestižních důvodů se držet na místech. Vlajka nemá sílu, aby je odstranila, na to je slabá. Toto přesvědčení musí projít celý národ. Ani Evropu, ani svět nebude ovládat jeden člověk, ani jeden národ, ani jeden Bůh. Každý jednotlivec je přes národ autonomním členem Evropy. Národní socialista nesmí být národním šovinistou. Tak si představuji já národní socialismus.“ Tamtéž.

²³⁶¹ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 82 – 3. „Prošlý rok jsme se dožili mnoha zklamání, takže ČNST Vlajka prožíval těžkou krizi mravní, jež skončila očitou – vyloučením a vypadnutím všech chabých a konjunkturálních příživníků hnutí. Však dobře tak! Na zrádcích národních ideálů, bývalých sloupů Masaryk – Benešova režimu, na dnešních to aktivistech jak v zahraničí, tak doma, nelze budovat ani hnutí, ani stát! A kdo zradí ideje, jež ho vynesly nad niveau

Po zastavení činnosti ČNST – Vlajky odešel Konopásek definitivně do ústraní.

Konopásek byl vzat v červnu 1945 MNV v Pardubicích do zajišťovací vazby a umístěn v donucovací pracovně tamtéž. MNV zajistil Konopásku proto, že jako čs. gen. souhlasil s nacistickou rasovou doktrínou proti židům a podle ní též jednal.²³⁶²

Poprvé byl vyslechnut orgány OBZ 28. června 1945. Nanejvýš podivné jsou určité pasáže výpovědi, v nichž se vyslýchaný spontánně přiznává a zejména dikce a způsob volby výraziva není pro styl mluvy Konopásky typický. Např. „Snažil jsem se ze všech sil, aby český národ byl co nejhnusněji otravován a balamucen všelijakými výplody fašismu. Rysovi jsem nabídl spolupráci ve prospěch Německé říše. Byl jsem si plně vědom, že svoji činností se dopouštím zrady na vojenské přísaze, kterou jsem složil jako příslušník čs. armády. Věděl jsem, že jako vysoký čs. důstojník mimo to ještě s akademickým titulem budu působit svými přednáškami na spoluobčany s menším politickým rozhledem jako příklad. Pilsudski, Mussolini a Hitler byli vždy mými příklady. Humanismus a demokracie byly pro mě pouhým žvaněním a Masaryk s Benešem pouhými uzurpátory, kteří využívali žvanění demokracie k vlastním, židovstvem inspirovaným plánům. Ve svých přednáškách jsem zdůrazňoval špatnost a neschopnost života naší ČSR, v jejichž službách jsem dosáhl nejvyšší vojenské hodnosti. Svůj názor na republiku jsem projevil ve svých přednáškách, kde jsem poukazoval na velký příklad Hitlera a kde jsem vyjádřil svůj názor v těchto slovech. Kéž by náš Jan Rys kráčel odhodlaně a udatně v cestou započatou a národ český dovedl tak, kam národ německý dovedl Adolf Hitler, Vůdci zdar!“²³⁶³

Pochybné je Konopáskovo přiznání, že členem Vlajky byl od roku 1931. V předcházející části výslechu totiž tvrdil, že po odchodu z NOF v roce 1928 byl pak členem až Národního sjednocení.²³⁶⁴

Konopásek byl předán 2. července 1945 na návrh náčelníka OBZ Bedřicha Reicina do vazby OBZ. V červenci 1945 se nacházel v internačním táboře ve Vršovicích.²³⁶⁵

průměrnosti a učinily ho velkým a mocným, ten zrazuje sebe, národ, rasu, lidstvo! Vývoj událostí ukázal, že panstvu nejde o žádné ideály, nýbrž jen a jen o nadvládu! (Moravec? – pozn. aut.) My zůstaneme i dále věrni heslu: Služba národu a věrnost Říši! Náš nacismus je a zůstane českým idealismem národním! – ČIN je zkratkou a výrazem jeho. Za nás mluví činy a ne slova! Kandidáti světovlády (Němci? – pozn. aut.) zapomínají, že světovláda náleží Bohu, založená na pravdě, právu a spravedlnosti může být podkladem nového světového řádu a nové víry, ovládající národy! Čest nade vše! Přeji Ti mnoho zdaru v tomto směru do nového roku a zůstávám Ti oddaným.“ Tamtéž.

²³⁶² SOA Praha, f. Veřejný žalobce Mimořádného lidového soudu Praha, Lsp 2053/45.

²³⁶³ Tamtéž.

²³⁶⁴ Tamtéž.

²³⁶⁵ Tamtéž.

Při výslechu 16. července 1945 odvolal Konopásek svojí předchozí výpověď v celém rozsahu. Prohlásil, že si přesně nepamatuje na svoji činnost, neboť je mu 72 let a jeho paměť je oslabena nemocí a trval na tom, že byl vždy i za protektorátu dobrým Čechem.²³⁶⁶

V srpnu 1945 pobýval v internačním táboře na Strahově a v říjnu na Hagiboru. Zde de jeho zdravotní stav velmi zhoršil. Konopásek již v létě trpěl nevléčitelnou smrtelnou nemocí.²³⁶⁷

Do vazby MLS ve věznici na Pankráci byl Konopásek předán 17. října 1945. Hned příští den putoval do vězeňské nemocnice. Zde byl vyslechnut ještě 5. prosince 1945 o své činnosti v ČNST – Vlajka.²³⁶⁸

Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra 10. ledna 1946 počítala s tím, že Konopásek bude postaven před Národní soud spolu s velkou skupinou členů Vlajky. Dohromady se jednalo o 33 osob! Konopásek byl uveden jako člen hlavního nebo ústředního vedení Vlajky.²³⁶⁹

Konopásek byl podezírán, že propagoval a podporoval na veřejnosti ve svých projevech fašistické a nacistické hnutí od roku 1940 v Pardubicích a jinde a rozvracel tak státní vědomí čs. lidu hlásáním protidemokratických a antisemitistických zásad, velebením zásad fašismu a nacismu a ostouzením ČSR a prezidenta Masaryka, ačkoli jako čs. gen. zdrav. služby a jako vysoký důstojník čs. legií byl povinen být svým spoluobčanům vlasteneckým vzorem. Spis byl postoupen 17. ledna 1946 národnímu prokurátorovi.²³⁷⁰

Obžaloba již vypracována nebyla. Po novém roce se totiž Konopáskův zdravotní stav začal rapidně zhoršovat. V den úmrtí vězeňský lékař Navara navrhl přemístění do veřejné nemocnice vzhledem k vážnému ohrožení jeho života. Konopásek zemřel 21. ledna 1946 ve vazbě MLS ve věznici na Pankráci.²³⁷¹

²³⁶⁶ Tamtéž.

²³⁶⁷ Tamtéž.

²³⁶⁸ Tamtéž.

²³⁶⁹ NA, f. Ministerstvo vnitra – tajné 1938 – 1954, kart. 46, inv. č. 2200, sign. 507. O stavu justice a státních orgánů v této době nejlépe vypovídá fakt, že MV ještě 7. ledna 1947 počítalo, že Konopásek bude postaven před MLS, ačkoliv byl již skoro rok mrtvý.

²³⁷⁰ SOA Praha, f. Veřejný žalobce Mimořádného lidového soudu Praha, Lst 2053/45.

²³⁷¹ Tamtéž.

8. POVÁLEČNÉ OSUDY

8.1. První akt Národního soudu – TNS 1/45

V prvním procesu před Národním soudem stanuli jako obžalovaní přední činnovníci ČSV a to bývalý ÚV Otto Bláha, ÚV Robert Rychtrmoc a II. náměstek ÚV Gustav Mohapel.²³⁷²

Rychtrmoc byl zatčen 9. května 1945.²³⁷³ Bláha byl zatčen 14. května 1945.²³⁷⁴ Mohapel byl zajištěn hned 5. května 1945 ve Zbraslavi v pozdních hodinách.²³⁷⁵

Příprava procesu byla fakticky zahájena hlavní sérií výsledků obžalovaných a svědků v druhé polovině listopadu 1945. Přitom zahájení přelíčení prvního Národního soudu bylo původně naplánováno již na 1. prosince 1945.²³⁷⁶

Ke cti Rychtrmce nutno dodat, že se snažil vždy za všech okolností i těch, které mu mohly přitížit při výsleších i před soudem, vždy vypovídat pravdu. Někdy se vyskytly omyly či nepřesnosti, zejména co se týče datace. Ty však nevyplývaly z toho, že by snad chtěl vyšetřovaný mást či dokonce lhát, ale z toho, že si jednotlivé události již dobře nepamatoval. Vzhledem k věku je to celkem pochopitelné. Rychtrmoc s vyšetřovateli spolupracoval a nic se nesnažil zapírat. Nesnažil se vinu ani shodit na někoho jiného a před procesem i v jeho průběhu si počínal naprosto čestně.²³⁷⁷

Jinak však tomu bylo u Bláhy. Nutno konstatovat, že Bláhovy výpovědi obsahovaly řadu polopravd a nepravd. Bláha si připisoval neoprávněně řadu zásluh za osvobození zatčených a internovaných. Svoji aktivistickou činnost prohlašoval za přetvářku. Vrcholem bylo Bláhovo tvrzení, že za intervenční činnost mu hrozila popravčí sekera nebo transport do KT s poukazem návrat nežádoucí. Bláha dokonce

²³⁷² NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 6, inv. č. 38, poř. č. 21. Obžaloba.

²³⁷³ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, TNS 1/45, kart. 8, inv. č. 80, poř. č. 90.

²³⁷⁴ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 59 – 2.

²³⁷⁵ ABS, f. S – Sbíрка různých písemností, sign. S – 245 – 4. Mohapel při zatýkání tvrdil, že jde pouze za svojí rodinou. Zatýkající se domnívali, že se Mohapel možná snaží uprchnout vzhledem k tomu, že měl bydliště na druhém konci Prahy na Hanspaulce.

²³⁷⁶ Svobodné slovo, roč. II, č. 11, 13. ledna 1946, s. 2. S odvoláním na slova ministra spravedlnosti Prokopa Drtiny. Další komplikace v přípravě prvního procesu před Národním soudem vznikla kvůli výměně jeho předsedy. Prokop Drtina, Československo, můj osud, svazek II kniha 1, Praha 1992, s. 123 – 124.

²³⁷⁷ Podle pozdějšího svědectví gen. Jana Syrového byl Rychtrmoc při jednom výslechu tak ztlučen, že měl celé tělo pokryté modřinami. Tomáš Staněk, Retribuční vězni v českých zemích 1945 – 1955, Opava 2003, s. 40. Rovněž Robert Václavík, Český svaz válečníků, Rigorózní práce, Ústav českých dějin, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2012, s. 128.

nestoudně tvrdil, že od roku 1944 byl činný v odboji.²³⁷⁸ MV samozřejmě toto Bláhovo tvrzení prověřilo a to s negativním výsledkem.²³⁷⁹

Mohapel se snažil svoji činnost bagatelizovat a pro sebe nebezpečným věcem se snažil vyhnout, což je ovšem vcelku logické.²³⁸⁰

Některé výsledky svědků proběhly poněkud opožděně, když např. Jaroslav Krejčí byl dotazován na osobu Bláhy až 24. ledna 1946, tedy tři dny po odsouzení a výkonu trestu.²³⁸¹ Jako minimálně sporný se jeví výslech svědků, kteří byli s obžalovanými v osobním sporu, což se týká opět především Bláhy. Jiní důležití svědci naopak vyslechnuti nebyli jako např. Jiří Havelka ve věci Bláhy. Dvě důležitá svědectví však k TNS 1/45 chyběla i z jiného důvodu. E. Moravec i Kálal již nebyli mezi živými.

Vyšetřovatelé vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při MV postupovali při výsleších v kauze TNS 1/45 mnohdy neprofesionálně. Na výsledky chodili často málo připraveni, někdy dokonce vůbec. O činnosti vyšetřovaných ze studia dokumentů měli často velmi málo informací. Pak se stávalo, že výslech byl veden značně chaoticky. Vyšetřovaní mluvili sami často o věcech málo podstatných, podstatné informace zůstávaly nezodpovězeny zkrátka proto, že se na ně nikdo z vyšetřovatelů nezeptal, protože nevěděl, co je důležité. Na obhajobu vyšetřovatelů je nutné dodat, že na přípravu výslechů, včetně studia dochovaných dokumentů k činnosti vyšetřovaných neměli dostatek času. Ani na výsledky vyšetřovaných nebyl dostatek času. V kauze TNS 1/45 by jen příprava výslechů zabrala celé týdny, možná i měsíce. Bylo třeba několika týdnů na to, aby mohly být výsledky a konfrontace provedeny důkladně. Vše se však muselo stihnout v několika dnech. Řada dalších osob, které mohly znát odpověď na některé záležitosti dotýkající se obviněných, byla vyslechnuta až po jejich odsouzení, protože neexistoval smysluplný systém pořadí vyslýchaných.

V trestním oznámení na Bláhu tak např. vyšetřovatelé nepravdivě uvedli, že svědek Josef Ježek potvrdil, že Bláha byl jmenován na nátlak německých úřadů gen. čet.²³⁸²

²³⁷⁸ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti II, sign. 315 – 120 – 32. Výpověď O. Bláhy z 23. srpna 1945.

²³⁷⁹ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 59 – 2.

²³⁸⁰ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 4.

²³⁸¹ ABS, f. Zemský odbor bezpečnosti Praha, sign. 300 – 12 – 3. Výpověď J. Krejčího z 24. ledna 1946.

²³⁸² ABS, f. Odbor politického zpravodajství ministerstva vnitra, sign. 2M: 12252. Ježek ale nikdy netvrdil a tím méně při výslechu 20. listopadu 1945, kdy byl na záležitosti ohledně povýšení Bláhy dotazován, že by došlo k nátlaku z německých míst na jmenování Bláhy generálem. Ježek uvádí, že byly z německých míst pouze náznaky, že je jejich přáním, aby byl Bláha jmenován generálem. ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při ministerstvu vnitra, sign. 301 – 1 – 2.

Obžaloba byla podána národním prokurátorem JUDr. Františkem Tržickým 11. prosince 1945.²³⁸³ Rovněž Tržický se nevyvaroval v obžalobě několika nepravdivých tvrzení. V případě Bláhy se několikrát spolehl na jeho nepravdivá tvrzení obsažená v jeho výsleších, ačkoliv nebyla vůbec prověřena pravdivost tvrzení Bláhy.²³⁸⁴ Daleko závažnější bylo ale tvrzení Tržického v obžalobě, že Bláha předal listinný materiál Svazu vojáků z fronty Gestapu, neboť měl jako jediný k materiálům přístup.²³⁸⁵ Národní prokurátor měl přitom k dispozici přesvědčivé důkazy, že nejdůležitější doklady si odneslo Gestapo samo v rámci provedené prohlídky kanceláři svazu. Tržický neměl naprosto žádné důkazy ke svému tvrzení, že by Bláha nějaký listinný materiál Gestapu vůbec předal. Vyloučit to však nelze.

V případě Rychtrmoce Tržický v obžalobě tvrdil, že Rychtrmoc byl v důvěrném a užším styku s vedoucím Gestapa Weinmannem.²³⁸⁶ Národní prokurátor však neměl pro toto své tvrzení vůbec žádné důkazy.

V případě Mohapela zase Tržický tvrdil v obžalobě, že Mohapelovy styky s vysokými německými politickými činiteli byly prokázány, ačkoliv se v obžalobě o nikom konkrétně nehovoří.²³⁸⁷

Soudní přelíčení TNS 1/45 bylo zahájeno 15. ledna 1946. Hned v jeho úvodu navrhl obhájce Bláhy Resler, aby jeho klient byl z procesu vyloučen, neboť Bláha nemůže být pokládán vzhledem k velikosti ČSV za osobu na vedoucím místě politickém a jako gen. v.v. nedisponoval ani vysokou funkcí velitelskou. Národní prokurátor trval na tom, že Bláha před TNS patří pro svoji vysokou hodnost a funkci. Senát po poradě rozhodl, že žádosti obhájce Bláhy nevyhoví.²³⁸⁸

Nejvíce času při procesu bylo věnováno Bláhovi, ať již při výsleších, konfrontaci, či předvedení důkazů. Bláha se při výslechu i při konfrontacích snažil uniknout všemožně ze svízelné situace. Opět odpovídal nepravdivě, své intervence zveličoval, činnost proti národu zlehčoval, spolupráci s nepřítelem popíral, tvrzení

²³⁸³ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 6, inv. č. 38, poř. č. 21. Obžaloba.

²³⁸⁴ Tak např. v obžalobě bylo uvedeno, že Bláha vypracoval stanovy ČSV podle stanov NSRKB na pokyn ministra Jiřího Havelky, což však nebyla s největší pravděpodobností pravda. Přitom tvrzení Bláhy by bylo možné konfrontovat při výslechu J. Havelky, ke kterému ovšem nedošlo.

²³⁸⁵ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 6, inv. č. 38, poř. č. 21. Obžaloba.

²³⁸⁶ Tamtéž. Dr. Erwin Weinmann nebyl vedoucím Gestapa, nýbrž velitelem Sipo a SD. Jeví se dosti pochybným, zda tři zdvořilostní návštěvy ÚV ČSV u velitele Sipo a SD lze považovat za úzký a důvěrný styk.

²³⁸⁷ Tamtéž.

²³⁸⁸ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 8, inv. č. 80, poř. č. 90. Stručný zápis z průběhu přelíčení.

svědků odmítal. Jeho obhájce Resler se rovněž snažil svého mandanta zachránit. Rychtrmoc po celý proces působil odevzdaným dojmem, smířen se svým osudem. Možná trochu překvapivě nebyl v procesu aktivní Mohapel ani jeho obhájce, ačkoliv mu rovněž hrozil i absolutní trest. Mohapel ve svých pamětech tuto okolnost vysvětloval tím, že když došly jeho obhájci dopisy s výhrůzkami, aby se neangažoval v obhajobě Mohapela a když sám Mohapel viděl, že proces nebude spravedlivý a nedostane dostatečný prostor pro obhajobu, rozhodl se do procesu nijak nezasahovat, nepovolal žádného svědka a vzdal si i poslední slova.²³⁸⁹

Jako problematické se ukázalo předvolání agenta SD Georga Smichowského jako svědka obžaloby ve věci Bláhy. Svědek Bláhovi velmi přitížil.²³⁹⁰ Soud se také nevyvaroval rozboru dávné minulosti obžalovaných, která snad měla dosvědčovat, kdo byl dobrým Čechem, ačkoliv se měl soud zaměřit pouze na skutečnosti, za které byli obžalováni před soud postaveni. Jinak ale předložené listinné důkazy viny všech obžalovaných jasně prokazovaly.

Národní prokurátor navrhl pro všechny obžalované trest smrti s odůvodněním, že soud nemůže uložit trest nižší, neboť škoda obžalovanými zaviněná je přílišná, než aby mohla být omlouvána. Navíc poukázal na vojenské hodnosti obžalovaných, kterými jsou jejich zločiny ještě zvětšeny.²³⁹¹

Národní soud v Praze jako soud trestný uznal po hlavním líčení skončeném dne 21. ledna 1946 všechny obžalované vinnými, že v Praze, v době od roku 1939 do roku 1945, tedy v době zvýšeného ohrožení republiky, Bláha jako plk. čet. v.v., Rychtrmoc jako div. gen. v.v., Mohapel jako GT NS, tedy jako osoby, z nichž Bláha a Rychtrmoc vysokou funkcí velitelskou a Mohapel vedoucím postavení v životě politickém, byli vázáni být svým spoluobčanům vlasteneckým vzorem.²³⁹²

²³⁸⁹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 8, inv. č. 15, poř. č. 155. Žádost G. Mohapela o obnovu soudního řízení ze dne 1. června 1956.

²³⁹⁰ Smichowski byl urychleně 19. ledna 1946 prověřen. Zjistilo se, že je řemeslný lhář a že ve výpovědi proti Bláhovi minimálně čtyřikrát lhal. Bylo zjištěno, že Zemský odbor bezpečnosti (dále jen ZOB) II, kde se prováděly a připravovaly výslechy pro Národní a MLS si jej cení tak, že používal všech možných výhod. Bydlel v dobře vytopené místnosti, vybavené zábavnou literaturou, měl k dispozici neomezeně kuřiva, mohl se pohybovat nejen volně po budově, ale i na Václavském náměstí a účastnil se dokonce i vyšetřování. Toto potvrdili i uniformovaní příslušníci Sboru národní bezpečnosti (dále jen SNB) i ostatní vězňové ZOB. Dále potvrdili, že jsou lehkomyslně využíváni i další příslušníci Gestapa a SD. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 8, inv. č. 80, poř. č. 90. Stručný zápis z průběhu přelíčení.

²³⁹¹ Tamtéž.

²³⁹² ABS, f. Odbor politického zpravodajství ministerstva vnitra, sign. 2 M: 13548. Rozsudek TNS 1/45.

1/ Vešli všichni ve styk přímý i nepřímý s cizí mocí a s cizími činiteli, Bláha a Rychtrmoc za okolností zvláště přitěžujících, Bláha a Rychtrmoc též s činiteli vojenskými, k úkladům o republiku.²³⁹³

2/ Za okolností zvláště přitěžujících:

a/ Bláha a Rychtrmoc podporovali fašistické a nacistické hnutí tiskem, případně rozhlasem, na veřejných shromážděních a obhajovali nepřátelskou vládu na území republiky v úmyslu rozvrátit mravní, národní a státní vědomí čs. lidu.²³⁹⁴

b/ Mohapel jako novinář v denním tisku sloužil propagačně vládě vetřelců a propagoval nebo podporoval fašistické a nacistické hnutí, tiskem schvaloval a obhajoval nepřátelskou vládu na území republiky v úmyslu, aby rozvrátil mravní, národní a státní vědomí čs. lidu.²³⁹⁵

3/ Bláha sám využiv situace přivoděné nepřátelskou okupací v zájmu nepřítele udal pro vymyšlenou činnost Cetkovského, přičemž udání mělo za následek jeho smrt.²³⁹⁶

Čímž spáchali:

všichni tři obžalovaní spáchali zločin proti státu podle § 1 retribučního dekretu a podle § 2, odst. 2 zákona na ochranu republiky a zločin podle § 3, odst. 1 retribučního dekretu. Bláha sám pro zločin udavačství podle § 11 retribučního dekretu a odsuzují se za to Bláha a Rychtrmoc k trestu smrti. Mohapel k trestu těžkého žaláře v trvání 25 let, zostřeného čtvrtletně jedním tvrdým ložem.²³⁹⁷

Všichni tři obžalovaní jsou povinni uhradit náklady trestního řízení. Podle § 14 retribučního dekretu pozbývají všichni obžalovaní navždy občanské cti. Mohapel celý trest a v případě milosti zbývající obžalovaní taktéž celý trest si odpykají ve zvláštních nucených pracovních oddílech a u všech propadá veškeré jejich jmění ve prospěch státu.²³⁹⁸

²³⁹³ Tamtéž. Tomáš Pasák tvrdí, že Rychtrmoc byl spolupracovníkem velitele Sipo a SD. Že by však byl Rychtrmoc agentem Gestapa či SD či spolupracovníkem jejich velitele nikde nezaznělo, ani v rámci vyšetřování, ani v rámci obžaloby nebo rozsudku. Rovněž tak nebyly v rámci podrobného archivního průzkumu nalezeny žádné přímé i nepřímé důkazy, že by Rychtrmoc byl spolupracovníkem Sipo a SD či jejich velitele. Pasák Tomáš, K historii českého fašismu, Praha 1985, s. 81.

²³⁹⁴ Tamtéž.

²³⁹⁵ Tamtéž.

²³⁹⁶ Tamtéž. Dle odůvodnění rozsudku byl Bláha uznán vinným pouze na základě vlastních zápisů v deníku. Z těchto záznamů Bláhy došel soud k přesvědčení, že Bláha udal Cetkovského, ať pro skutečnou či vymyšlenou činnost u Gestapa a že jeho smrt v KT byla v příčinné souvislosti s udáním, které obžalovaný Bláha u německých úředních míst učinil. V deníku ale nebylo nikde přímo uvedeno, že by Cetkovského udal.

²³⁹⁷ Tamtéž.

²³⁹⁸ Tamtéž.

Obžalovaný Otto Bláha se zprošťuje, že v letech 1939 – 1945 v zájmu nepřítele vyhrožoval Karlu Krausovi újmou na svobodě a na cti.²³⁹⁹

Rozsudek nad Bláhou a Rychtrmocem byl vykonán týž den, když oba na milost čekali marně.²⁴⁰⁰ Nedůstojnou tečku za celým případem udělal neveřejný pohřeb popravených pro úzký kruh rodiny a příbuzenstva do počtu deseti lidí, bez hudby a proslovu, který povolil Národní soud.²⁴⁰¹ O pohřbu se dozvěděla i redakce Rudého práva a ztropila na stránkách deníku povyk, že se jedná o akt uctívání nacistů. Před strašnickým krematoriem došlo v den posledního rozloučení s Rychtrmocem 29. ledna 1946 na výzvu několika závodních výborů ke sročení občanů. Na místo se dostavili zástupci SNB z příkazu MV a ujistili delegaci závodních rad, že MV povolení k pohřbu nedalo.²⁴⁰² K poslednímu rozloučení s oběma popravenými tedy nedošlo.²⁴⁰³

Pohřeb Bláhy a Rychtrmorce se stal dokonce jedním z bodů projednávaných na schůzi vlády prvního únorového dne. Ministři vnitra a spravedlnosti podali podrobné zprávy, za jakých okolností došlo k souhlasu k tomu, jak bude naloženo s ostatky obou popravených. Vláda vzala obě zprávy na vědomí a usnesla se, aby napříště se pohřby konaly v brzkých ranních hodinách bez publicity a účast na nich se omezila pouze na nejbližší příbuzné.²⁴⁰⁴

První retribuční proces byl pozorně sledován veřejností i denním tiskem. Již v předvečer zahájení procesu ministr spravedlnosti Prokop Drtina nabádal, aby se tisk vystříhal předčasných závěrů o vině nebo nevině obžalovaných, nepředbíhal hodnocení důkazů soudem ani jeho rozhodnutím a aby výroky tohoto soudu nepodroboval nevěčné kritice,²⁴⁰⁵ leč v případě Rudého práva výzva ministra spravedlnosti vyslyšena nebyla.

Nejobektivněji komentáře o procesu přinesl týdeník, či nezávislá revue vydavatele Ferdinanda Peroutky, Dnešek. Historik Jan Slavík napsal v reakci na vynesené rozsudky trestu smrti před Národním soudem v článku „Socialismus a trest smrti“ následující: „Vše, co se říká o nutnosti odplaty za napáchané vraždy a zločiny

²³⁹⁹ Tamtéž.

²⁴⁰⁰ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 8, inv. č. 84.

²⁴⁰¹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 8, inv. č. 90, poř. č. 111.

²⁴⁰² Rudé právo, roč. XXVI, č. 25, 30. ledna 1946, s. 1. Rudé právo nepravdivě informovalo, že těla byla vystavena v Baxově síni. Ve skutečnosti mělo dojít k poslednímu rozloučení v postranní místnosti spojené s tichou modlitbou. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 8, inv. č. 96, poř. č. 122. SNB a MV nemělo ale řešit povolený pohřeb, nýbrž nepovolenou demonstraci před strašnickým krematoriem. Je to jasný důkaz toho, jak MV a SNB fungoval pod ministrem vnitra Václavem Noskem.

²⁴⁰³ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 8, inv. č. 96, poř. č. 122.

²⁴⁰⁴ NA, f. Ministerstvo vnitra – nová registratura 1939 – 1947 (dodatek sign. E), kart. 12045, inv. č. 253, sign. E 3456.

²⁴⁰⁵ NA, Československá tisková kancelář – zpravodajské zprávy 1945 – 1956, kart. 101.

nacistů a jejich pomahačů, je s to působit na city těch, kdo násilím utrpěli, ale není pochyby, že příští historie zhodnotí hojně popravování naší doby jako reakční společenský zjev. Najde také souvislost mezi těmi, kdo fyzickým ničením hájili staré řády, a těmi, kdo se domnívali, že cesta k novým řádům se klestí popravováním odpůrců. Zde nestačí poukaz, že se popravovalo za všech revolucí, ježto je třeba rozeznávat moment revolučního paroxysmu, zabíjejícího v kritické chvíli revoluce, ale doby, kdy nový režim nikdo vážně neohrožuje. Krvavé excesy revolučního výbuchu historik pochopí a vysvětlí stejně, jako rychlé vojenské soudy v době, kdy armáda a s ní i stát je v nebezpečí. Ale popravováním lidí, kteří se ošklivě provinili, ale v daném okamžiku bezpečnost státu ohrozit nemohou, je návrat do dob buržoá, pořádajících okázalé průvody k šibenicím, kde byli věšeni zločinci, kteří sáhli na jejich majetek. Nezasahují do otázky, zda Národní soud vyměřil tresty spravedlivě. Obracím se však rozhodně proti tomu, aby se ve státě, který si říká demokratický a spěje k socialismu, který není ve své existenci ohrožen, fedroval trest smrti.“²⁴⁰⁶

K Národnímu soudu se vyjádřil i historik Jaroslav Werstadt. Pozastavil se s obavami nad tím, že Národní soud vyhlašuje vůli lidu a nikoli právo, odsudky a nikoli rozsudky. Dále měl obavy, že Národní soud není na svou práci připraven politicky i odborně. Jako historik nemohl rovněž souhlasit, jak Národní soud vybíral fakta a s nimi utváří historii.²⁴⁰⁷

Po téměř 10 letech po procesu TNS 1/45 se vyjádřil k jeho průběhu také Radim N. Foustka, jeden ze soudců z lidu, když o senátu TNS 1/45 prohlásil, že fungoval celkem dobře.²⁴⁰⁸

Gustav Mohapel nastoupil ihned po vynesení rozsudku trest. Počátkem května 1960 byl propuštěn na amnestii.²⁴⁰⁹ Po propuštění byl několik let sledován StB v rámci akce „Major“.²⁴¹⁰ Gustav Mohapel zemřel roku 1979.²⁴¹¹

²⁴⁰⁶ Jan Slavík, Socialismus a trest smrti, Dnešek, roč. I, č. 36, 1946, s. 8.

²⁴⁰⁷ Svobodný zítřek, roč. II., 1946, č. 33, s. 7.

²⁴⁰⁸ Radim N. Foustka, Národní očista v letech 1945 – 1948, in: Československý časopis historický, roč. 53, r. 1955, č. 4, s. 638.

²⁴⁰⁹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 1/45, kart. 8, inv. č. 15, poř. č. 155.

²⁴¹⁰ ABS, f. H – Historický fond, sign. H – 40.

²⁴¹¹ Ivo Pejčoch, Český svaz válečníků, in: Historie a vojenství, roč. 2007, č. 1, s. 27.

8.2. Ostatní válečníci

Dalším z vedoucích činníků ČSV, který byl po válce souzen, byl I. náměstek ÚV ČSV Rychtrmoce brig. gen. v.v. Ladislav Forbelský. Forbelský byl zatčen 15. května 1945 bez udání důvodu.²⁴¹²

Soudní přelíčení s Forbelským proběhlo v jediném dnu dne 27. června 1946 u MLS Praha.²⁴¹³ V krátkém procesu, kde kromě veřejného žalobce a obžalovaného vystoupili pouze dva svědci obhajoby, byl Forbelský uznán vinným, že od roku 1943, tedy v době zvýšeného ohrožení republiky, byl zástupcem ÚV ČSV, tedy fašistické organizace podobné povahy jako organizace uvedené v odst. 3 dekretu č. 16/45 Sb., čímž spáchal zločin proti státu podle § 3, odst. 2 téhož dekretu a odsuzuje se za to k trestu těžkého žaláře v trvání pěti roků, zostřené čtvrtletně jedním tvrdým ložem a k náhradě nákladů trestního řízení. Dva roky si přitom měl odpykat ve zvláštních pracovních táborech. Dále byla vyslovena ztráta občanských práv na dobu pěti let a veškeré jmění propadlo ve prospěch státu.²⁴¹⁴

Vzhledem k tomu, že jedinou konkrétní náplní funkce I. náměstka ÚV ČSV bylo docházet obden do kanceláře svazu a během maximálně půl hodiny vyřídit běžnou korespondenci, byl trest dosti tvrdý. Ladislav Forbelský již 1. září 1946 ve vězení zemřel.²⁴¹⁵

Dalším členem ČSV, o jehož postavení před Národní soud se uvažovalo, byl bývalý čestný ÚV ČSV arm. gen. v.v. Alois Podhajský. Ten byl 12. května 1945 zajištěn a dán do vazby na Pankrác, ačkoliv byl již vážně nemocen.²⁴¹⁶

Bývalý čestný ÚV ČSV byl v polovině června 1945 propuštěn z vazby. Neznamenal to však konec kauzy. Jeho jméno figurovalo v seznamu osob z konce června 1945, které přicházely v úvahu pro postavení před Národní soud.²⁴¹⁷ O jeho osobu měla zájem i trestní nalézací komise zřízená podle malého retribučního dekretu, zemřel ale dříve, než bylo vyšetřování skončeno.²⁴¹⁸

Podhajský byl Kárným výborem MNO potrestán trvalým odnětím vojenské hodnosti a trvalým snížením zaopatřovacích platů o dvě procenta za to, že v době

²⁴¹² SOA Praha, Mimořádný lidový soud Praha, Ls 339/45, poř. č. 17/37. Forbelský Ladislav.

²⁴¹³ SOA Praha, Mimořádný lidový soud Praha, Ls 339/45, poř. č. 21/51 – 55.

²⁴¹⁴ SOA Praha, Mimořádný lidový soud Praha, LS 339/45, poř. č. 22/57 – 58.

²⁴¹⁵ SOA Praha, Mimořádný lidový soud Praha, LS 339/45, poř. č. 24/60.

²⁴¹⁶ ABS, f. Odbor politického zpravodajství ministerstva vnitra, sign. 2M: 11684.

²⁴¹⁷ AÚTGM, f. Edvard Beneš III, kart. 57, inv. č. 249, sign. P 57/1. Autorem tohoto seznamu bylo pravděpodobně MS.

²⁴¹⁸ AHMP, f. Trestní řízení podle malého dekretu, sign. 36 – 13919.

okupace podal v roce 1941 žádost o přiznání žoldu vysloužilcům z první světové války.²⁴¹⁹ Alois Podhajský zemřel na Štědrý den roku 1946.²⁴²⁰

Stejně jako Podhajský byl v květnových dnech zajištěn i další generál z řad ČSV a to brig. gen. v.v. Karel Rausch.²⁴²¹

Rausch byl vyslechnut Hlavní správou OBZ 19. června 1945 ohledně svého vstupu do ČLPB. Podle OBZ svým prohlášením v přihlášce do ČLPB projevil souhlas s činností nacistů a českých zrádců, jakož i s činností okupantů.²⁴²²

Trestní nalézací komise podle malého retribučního dekretu uznala až 22. října 1948 Karla Rausche vinným, že v době německé okupace vstoupil dobrovolně do fašistické organizace a veřejnými prohlášeními propagoval a schvaloval činnost nacistů a českých zrádců, jakož i okupantů. Odsouzen byl k třem měsícům vězení a pokutě 150 000 K, v případě nedobytnosti k vězení v délce tří měsíců. Do trestu se mu započítala vazba v délce 2 měsíců a 12 dní z roku 1945.²⁴²³

Proti rozhodnutí se Rausch odvolal. Referát pro vnitřní věci a bezpečnost Obvodního národního výboru v Praze 2 10. října 1950 Rauschovi sdělil, že MV počátkem července téhož roku zrušilo trestní nález trestní nalézací komise, neboť Rausch jest vojenskou osobou z povolání v.v. a jeho případ tudíž patřil a patří před kárnou komisi MNO a nikoliv před trestní nalézací komisi.²⁴²⁴

S pohnáním před trestní nalézací komisi podle malého retribučního dekretu se uvažovalo i v případě brig. gen. v.v. Karla Wagnera.²⁴²⁵ Důvodem jeho stíhání bylo sepsání knihy vzpomínek na válečnou službu v rakousko-uherské armádě nazvané „36 let v cizích službách“. Je však diskutabilní, jak mohlo mít sepsání knihy vzpomínek na dobu dávnou minulou v době existence protektorátu souvislost s chováním dotyčného za okupace. Každopádně Karel Wagner zemřel 17. prosince 1945, dříve než jeho případ mohl být vyšetřen a projednán.²⁴²⁶

²⁴¹⁹ Josef Fučík, *Generál Podhajský*, Praha – Litomyšl 2009, s. 299.

²⁴²⁰ Tamtéž.

²⁴²¹ ABS, f. Odbor politického zpravodajství ministerstva vnitra, sign. 2M: 11505.

²⁴²² AHMP, f. Trestní řízení podle malého dekretu, sign. 36 – 18603.

²⁴²³ Tamtéž.

²⁴²⁴ Tamtéž.

²⁴²⁵ Brig. gen. v.v. Karel Wagner, narozen 15. října 1863 v Trhových Svinech, absolvoval roku 1898 sborovou důstojnickou školu v Přemyšlu. Za první světové války byl nejprve velitelem náhradního praporu a později důstojníkem štábu VIII. sborové oblasti v Praze. V čs. armádě nejprve velel brigádám, naposledy byl zástupcem posádkového velitele v Praze. Koncem roku 1922 byl povýšen na gen. V. h. tř., ale již po dvou měsících byl přeložen do výslužby. VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny vojenských osob, kvalifikační listina Karel Wagner. Člen ČSV.

²⁴²⁶ AHMP, f. Trestní řízení podle malého dekretu, sign. 36 – 13974.

Proti gen. chéfu just. služby v.v. Adolfu Zelenému bylo 7. června 1946 zahájeno kárné řízení, že jako předseda Podpůrného svazu českých důstojníků odevzdal krátce po 15. březnu 1939 písemný projev loajality s nabídkou spolupráce gen. Blaskowitzovi a později Fridericimu. Pracoval ve prospěch Němců tím, že pořádal jazykové kurzy německého jazyka a pořádal přednášky propagující kulturní aktivismus v nacistickém duchu.²⁴²⁷

A jaký byl osud dalších předních členů ČSV? Jaroslav Hart byl odsouzen v květnu 1946 dle § 3 odst. 1 a 2 retribučního dekretu k trestu odnětí svobody v délce 3 a půl roku za aktivistické články. Ve vězení záhy vážně onemocněl. Jím požadovaná milost byla zamítnuta. Krátce před vypršením trestu byl kvůli beznadějnému zdravotnímu stavu propuštěn a brzy zemřel.²⁴²⁸

Václav Holub byl v březnu 1946 uznán vinným ze spáchání zločinu proti státu dle § 3 odst. 1 retribučního zákona a zločinu udavačství dle § 11 téhož zákona a odsouzen byl k trestu smrti, který byl téhož dne vykonán. Holub v době heydrichiády udal několik lidí za schvalování atentátu. Udání byli později zastřeleni.²⁴²⁹

MLS Praha začal šetřit i obvinění Miloslava Šáry z udavačství. Po zjištění, že M. Šára byl popraven okupanty, bylo vyšetřování zastaveno.²⁴³⁰

Jan Mareček byl v září 1946 odsouzen dle § 3 odst. 1 a 2 retribučního zákona k 15 rokům těžkého žaláře za to, že v roce 1942 a později, tedy v době zvýšeného ohrožení republiky, propagoval nacismus a byl činovníkem fašistické organizace. Marečkovi byl v září 1953 zbytek trestu cestou milosti prezidenta prominut, neboť podle vedení věznice v nápravném zařízení „přijal několik socialistických závazků, poznal zásady budování socialismu, uvědomil si svoji příslušnost k pracující třídě a stal se bojovníkem za mír a socialismus. Pracovní plán plnil na 200 % a při převýchově se dostal tak daleko, že se stal vzorem pro ostatní vězně a měl dobré výsledky v jejich převýchově. Další strhnul k uzavírání socialistických závazků. Po propuštění hodlal ještě více a houževnatěji pracovat pro šťastnou komunistickou budoucnost.“²⁴³¹ Na člena Vlajky, VOS, ČSV a ČLPB zajímavý názorový obrat.

²⁴²⁷ NA, f. Ministerstvo vnitra – dodatky (1957) 1918 – 1959 (1960), kart. 389. Výsledek řízení se nepodařilo dohledat mimo jiné také proto, že materiály této komise byly v době vypracování této práce ještě nepřístupné z důvodu jejich poškození po záplavách v roce 2002.

²⁴²⁸ SOA Praha, Mimořádný lidový soud Praha, Ls 1015/45. Hart Jaroslav.

²⁴²⁹ SOA Praha, Mimořádný lidový soud Praha, Ls 3/45. Holub Václav.

²⁴³⁰ SOA Praha, Mimořádný lidový soud Praha, Ls 304/45. Šára Miloslav

²⁴³¹ SOA Praha, Mimořádný lidový soud Praha, Ls 437/46. Mareček Jan

8.3. Válečný žurnalista před Národním soudem – TNS 3/46

Po procesu s vedoucími představiteli ČSV byl dalším procesem před Národním soudem, ve kterém byl souzen gen. čs. armády, proces se zástupcem žurnalistického směru kolaborace a to brig. gen. v.v. Václavem Kunešem.

Kuneš byl zajištěn na rozkaz ministra národní obrany 12. května 1945.²⁴³² Případ Kuneše nebyl pro obžalobu ani Národní soud složitý. Přímých důkazů obžaloby, v tomto případě článků, bylo dostatek. Přelíčení bylo zahájeno 18. března 1946. Kuneš svoji obhajobu založil na tvrzení, že byl k psaní článků představiteli okupační správy donucen. Kuneš ale neprokázal a nakonec ani netvrdil, že by byl vystaven neodolatelnému nátlaku. Naopak svědci před Národním soudem uvedli, že podle jejich názoru psal Kuneš pro peníze, a k této verzi se nakonec přiklonil v rozsudku i soud.²⁴³³

Senát TNS 3/46 uznal 19. března 1946 Kuneše vinným, že v době zvýšeného ohrožení republiky v letech 1939 – 1945 v Praze tiskem jako čs. gen., tedy jako osoba, která byla svým vedoucím postavením a vysokou funkcí vázána být svým spoluobčanům vlasteneckým vzorem, propagoval, schvaloval a obhajoval nepřátelskou vládu na území republiky v úmyslu, aby rozvrátil mravní, národní a státní vědomí čs. lidu, čímž spáchal zločin proti státu podle § 3 odst. 1 retribučního dekretu a odsuzuje se za to k trestu těžkého žaláře na doživotí.²⁴³⁴ Do trestu se mu započítávala vazba. Dále byla vyslovena ztráta občanské cti navždy, deset let si odpyká ve zvláštních nucených pracovních oddílech a polovina jeho jmění propadá ve prospěch státu.²⁴³⁵

Na vině obžalovaného se shodli všichni, neshodli se však na výši trestu. Čtyři soudci lidu navrhli doživotí, předseda senátu 20 let a dva přisedící 10 let. Neshodli se ani na délce práce v pracovních oddílech. Jeden navrhl rok, druhý a předseda senátu pět let a zbytek deset let. Na usnesení o ztrátě občanské cti, propadnutí poloviny majetku a na úhradě nákladů trestního řízení se usnesli jednohlasně.²⁴³⁶

²⁴³² ABS, f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, sign. 302 – 285 – 1.

²⁴³³ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 3/46, kart. 12, inv. č. 217, poř. č. 37. Stručný zápis z průběhu přelíčení.

²⁴³⁴ Náklady trestního řízení činily 993 K. NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 3/46, kart. 12, inv. č. 225, poř. č. 49.

²⁴³⁵ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 3/46, kart. 12, inv. č. 221, poř. č. 42. Rozsudek TNS 3/46.

²⁴³⁶ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 3/46, kart. 12, inv. č. 217, poř. č. 38.

V únoru 1955 byl Kuneš podmíněčně propuštěn, když mu byl v předešlém roce snížen trest odnětí svobody na 13 let.²⁴³⁷ Václav Kuneš zemřel 30. října 1962 v Praze.²⁴³⁸

8.4. Generál renegát²⁴³⁹ před Národním soudem – TNS 13/46

Před Národní soud byl postaven rovněž i „renegát“ div. gen. v.v. František Bartoš. Ten byl zajištěn hned za květnové revoluce 5. května 1945 v Turnově.²⁴⁴⁰ Již při přípravě procesu byla patrná poměrně velká důkazní nouze z hlediska přímých důkazů. Obžaloba stála především na výpovědích svědků a obžalovaného.

Hlavní přelíčení před Národním soudem bylo zahájeno 12. září 1946. V rámci tohoto procesu Národní soud povolil obžalobě užít svědectví osob, které byly vůči Bartošovi ve zjevném nepřátelství, stanuli pro stejnou nebo podobnou činnost před MLS nebo byli příslušníky nacistických organizací a nacistických bezpečnostních složek, ačkoliv existoval pokyn MS, aby se soudy pokud možno vyvarovaly svědectví především příslušníků Gestapa a SD. Navíc svědectví nebyla většinou podložena žádnými dalšími důkazy.

Při hlavním přelíčení tak zazněla rozporná svědectví zaměstnanců turnovské pošty ve věci Bartošova údajného denunciačního telegramu o čs. důstojnících. Bartoš celou věc odmítal jako smyšlenou. Jakýkoliv přímý důkaz chyběl.²⁴⁴¹

Hodně problematické bylo svědectví kdysi bývalého Bartošova přítele Aloise Švece, který svědčil proti Bartošovi, aby se sám zachránil z hodně svízelné osobní situace.²⁴⁴²

Ve věci žalovaného skutku spolupůsobení při nařízení výkonu nucených prací ve prospěch válečného úsilí Německa, přičemž Josef Mráz byl donucen pracovat v cizině, stálo opět pouze svědectví svědka proti svědectví obžalovaného, když další důkazy chyběly.²⁴⁴³

²⁴³⁷ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 3/46, kart. 12, inv. č. 227, poř. č. 51.

²⁴³⁸ Internet: www.valka.cz/generalita/cs.armada/Kuneš_Václav.

²⁴³⁹ Bartoš byl za odrodilce označen v odůvodnění rozsudku. ABS, f. Odbor politického zpravodajství ministerstva vnitra, sign. 2M: 13590. Rozsudek TNS 13/46.

²⁴⁴⁰ Nalezl jsem hned dvě data zatčení: 5. května 1945 odpoledne. Jiří Plachý, Podivné životní osudy divizního generála Františka Bartoše a plukovníka Aloise Švece, in: Historie a vojenství, r. 2006, č. 2, s. 87. a 7. května 1946. ABS, f. Odbor politického zpravodajství ministerstva vnitra, sign. 2M: 10918.

²⁴⁴¹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 794, poř. č. 95. Zkrácený zápis průběhu přelíčení.

²⁴⁴² Tamtéž.

²⁴⁴³ Tamtéž.

Bartoš uváděl jako polehčující okolnost, že za války pomohl několika českým lidem. Většina svědeckví ovšem neprokázala, že se svědkům dostalo pomoci především a jenom díky pomoci obžalovaného.²⁴⁴⁴

Národní soud uznal po hlavním přelíčení Františka Bartoše vinným,²⁴⁴⁵ že v Turnově a jinde v letech 1938 – 1945, tedy v době zvýšeného ohrožení republiky jako div. gen. v.v., tedy jako osoba, která měla vysokou funkci velitelskou měla být vázána svým spoluobčanům vlasteneckým vzorem, opatroval nepříteli za války prospěch za okolností zvláště přitěžujících tím, že byl činovníkem fašistické organizace TNH a spolupůsobil při výkonu o nucené práci ve prospěch Německa, přičemž Josef Mráz byl donucen pracovat v cizině, čímž spáchal zločin proti státu podle § 1 dekretu prezidenta republiky č. 16 z 19. června 1945, spáchaný zločinem vojenské zrady podle § 6 zákona 50/23 Sb., zločinu proti státu podle § 3, odst. 2 a zločinu proti osobám podle § 6, odst. 2 citovaného dekretu, a odsouzen byl za to k trestu smrti a náhradě nákladů trestního řízení. Odsouzený pozbyl navždy občanské cti a celé jeho jmění propadá ve prospěch státu.²⁴⁴⁶

Rozhodnutí o vině, trestu a ostatních výrocích bylo přijato jednohlasně. Usnesení o nepovolení prodloužení odkladu výkonu trestu rovněž jednohlasně. Nedoporučení žádosti o milost většinou proti jednomu hlasu přisedícího.²⁴⁴⁷ Bartoš okamžitě podal žádost o milost.²⁴⁴⁸ Milosti se však nedočkal a trest byl vykonán.²⁴⁴⁹

Jisté rozpaky budí odůvodnění rozsudku. Národní soud přes zmatečnost a nepřesvědčivost výpovědí zaměstnanců pošty uvěřil, že Bartoš podal zplnomocněnci branné moci v březnu 1939 informace o spolehlivosti a nespolehlivosti některých vysokých čs. důstojníků. Rovněž tak se Národní soud přiklonil k tvrzení svědka Mráze ohledně jeho pracovního nasazení proti tvrzení obžalovaného. Nakonec Národní soud uvěřil pravdivosti výpovědi Švece, ačkoliv ten změnil několikrátě svoji výpověď v rámci výslechů a poté při přelíčení a tvrzením příslušníka SD Grullera, že Bartoš byl

²⁴⁴⁴ Tamtéž.

²⁴⁴⁵ Podle M. Boráka byla vina dosti pochybná. Mečislav Borák, *Spravedlnost podle dekretu. Retribuční soudnictví a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945 – 1948)*, Šenov u Ostravy 1998, s. 67.

²⁴⁴⁶ ABS, f. Odbor politického zpravodajství ministerstva vnitra, sign. 2M: 13590. Rozsudek TNS 13/46.

²⁴⁴⁷ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 794, poř. č. 95. Zkrácený zápis průběhu přelíčení.

²⁴⁴⁸ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 795, poř. č. 97.

²⁴⁴⁹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 13/46, kart. 48, inv. č. 796, poř. č. 100. Podle paměti Zdeňka Kalisty utrpěla prof. Milada Paulová nervový kolaps po zprávě o popravě Bartoše, neboť si byla dobře vědoma kladných položek, jimiž se tento generál účastnil v skrytém odboji za války. Zdeněk Kalista, *Po proudu života*, díl II., Brno 1996, s. 558 – 559. Jedná se však s největší pravděpodobností o záměnu, když dotyčným generálem nebyl zcela jistě Bartoš, nýbrž Otto Bláha.

důvěrníkem a zpravodajcem SD. Soud tvrzení svědků uvěřil, ačkoliv neměl žádné jiné přímé i nepřímé důkazy.²⁴⁵⁰

8.5. Generálové vládního vojska před Národním soudem – TNS 2/47, ČNS 1/47

Z řad generálů vládního vojska byli ve společném procesu souzení Libor Vítěz a Jan Augustin Obručník. Oba čekali na proces ve vazbě.²⁴⁵¹

Oba byli žalováni ze spáchání zločinu vojenské zrady, ačkoliv v případě Vítěze k tomu národní prokurátor neměl vůbec žádné důkazy. Vítěz byl žalován pouze z pronesení rozhlasového projevu o příčinách německých vítězství a ze sepsání a vydání knihy Sláva a pád Maginotovy linie a Verdunu.²⁴⁵² V případě těchto jeho skutků však mohlo připadat v úvahu pouze spáchání trestného činu podle § 3 retribučního zákona, tedy podpory a propagace nacistického hnutí rozhlasem a tiskem a schvalování a obhajování nepřátelské vlády na území republiky. Jiných důkazů proti Vítězovi nebylo. Naopak výslechy svědků ukázaly zásluhy Vítěze o odboj vládního vojska v Itálii.

Obručník se nacházel daleko ve vážnější situaci. Velká většina svědeckví hovořila v jeho neprospěch, existovaly i listinné důkazy podporující žalobu a Obručník na svoji obhajobu mohl uvést velmi málo chabých důkazů či argumentů.

Proces uskutečněný ve dnech 20. – 23. ledna 1947 se odehrál celý bez přítomnosti Obručníka, který ráno před zahájením procesu požil větší množství léků.²⁴⁵³ Vítěz se neúspěšně pokusil odpovědnost za pronesení rozhlasového projevu a vydání knihy ze sebe sejmout, když jednal na přátelský příkaz generálního inspektora. Všichni předvolaní svědci až na div. gen. Františka Hrabčíka svědčili ve Vítězův prospěch. V případě Obručníka však svědeckví ve prospěch obžalovaného nebylo.²⁴⁵⁴

V případě obsahu knihy Sláva a pád Maginotovy linie a Verdunu předvolaní vojenští znalci připustili, že některé informace vypuštěné německou cenzurou z hlediska použitých zbraní při útoku nebyly známy, byly však předpokladatelné. Ohledně přínosu vojenské přednášky pro zpravodajství uvedli, že tento přínos přednáška neměla, neboť

²⁴⁵⁰ ABS, f. Odbor politického zpravodajství ministerstva vnitra, sign. 2M: 13590. Rozsudek TNS 13/46.

²⁴⁵¹ ABS, f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, sign. 302 – 285 – 1.

²⁴⁵² NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1334, poř. č. 34. Obžaloba.

²⁴⁵³ Dodnes není zřejmé, zda šlo o pokus o sebevraždu nebo úmysl vyhnout se soudnímu přelíčení či proces oddálit. Obhájce Obručníka prezentoval požití většího množství léků jako otravu ve snaze se vyhnout dočasně přelíčení.

²⁴⁵⁴ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1352, poř. č. 83. Stručný zápis z průběhu přelíčení.

čerpala z tedy běžně dosažitelných vojenských časopisů.²⁴⁵⁵ Nakonec ale připustili, že kniha mohla mít zpravodajský přínos, trvali ale na tom, že škoda, která propagací německé armády vznikla, byla vyšší, nežli cena zpravodajských zpráv a to i tehdy, kdyby Němci ponechali knihu ve své původní podobě.²⁴⁵⁶

Národní soud v Praze uznal oba obžalované vinnými, že „oba jako gen. vládního vojska, tudíž osoby, které svoji vysokou funkcí velitelskou byly vázány být svým spoluobčanům vlasteneckým vzorem, v době zvýšeného ohrožení republiky v Praze a jinde, obžalovaný Obručnick opatroval nepříteli prospěch a způsobil škodu branné moci ČSR a jejím spojencům, obžalovaný Vítěz tiskem propagoval a podporoval nacistické hnutí, čímž spáchali: Obručnick zločin proti státu podle § 1 dekretu prezidenta republiky č. 16/45 Sb. ve znění zák. č. 23/46 Sb. a 245/46 Sb., spáchaný zločinem podle § 6, odst. 1 zákona na ochranu republiky č. 50/23 Sb., Vítěz zločin proti státu podle § 3, odst. 1 citovaného dekretu (c. d.) ve znění shora uvedených zákonů a odsuzují se Obručnick k trestu těžkého žaláře na doživotí, Vítěz se zřetelem na § 16 c. d. k trestu těžkého žaláře v trvání čtyř roků, čtvrtletně zostřeného jedním tvrdým ložem. Dále byli oba povinni uhradit náklady trestního řízení a zvláště pak náklady svého trestu. Ve znění shora citovaných zákonů bylo vysloveno, že Obručnick navždy pozbývá občanské cti a Vítěz na dobu čtyř roků. Veškeré jmění Obručnicka a polovina jmění Vítěze propadla ve prospěch státu. Obručnick si navíc měl odpykat z trestu 10 let a Vítěz celý trest ve zvláštních nucených pracovních oddílech.“²⁴⁵⁷

Hlasování o rozsudku. Vina a trest Obručnicka jednohlasně. Vina Vítěze jednohlasně, použití § 16 jednohlasně, tři soudci z lidu pro trest na svobodě tři roky, dva soudci z lidu a předseda senátu pro čtyři roky, ostatní jednohlasně.²⁴⁵⁸

O vině a trestu nebylo v případě Obručnicka pochyb. Jisté pochybnosti ovšem vzbuzovala výše trestu pro Vítěze. Vzhledem k jeho zásluhám v Itálii a k velmi neurčité výši škody způsobené pronesením rozhlasového projevu a sepsáním a vydáním knihy se jeví výše trestu jako neadekvátní a v jeho případě mělo být od trestu upuštěno. Ostatně

²⁴⁵⁵ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1352, poř. č. 83. Posudek vojenských znalců knihy Sláva a pád Maginotovy linie a Verdunu.

²⁴⁵⁶ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1352, poř. č. 83. Stručný zápis z průběhu přelíčení.

²⁴⁵⁷ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1364, poř. č. 99. Rozsudek TNS 2/47.

²⁴⁵⁸ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1352, poř. č. 83. Stručný zápis z průběhu přelíčení.

Národní soud přiznal v odůvodnění rozsudku Vítězovi zásluhy o odboj v Itálii a celkově jeho chování generála vládního vojska nebylo závadné.²⁴⁵⁹

Podle soudu se Vítěz ve funkci velitele zasazeného vládního vojska v Itálii nedopustil žádného trestného činu stíhaného podle retribučního zákona a naopak jeho činnost v Itálii byla velmi prospěšná zájmům českého národa i spojenců, když se Vítěz se zapojil do čs. odboje. Soud uznal, že pro účely odboje Vítěz propůjčil vozidla, odboj kryl před Němci a vykonával přípravy pro ozbrojení vládního vojska zbraněmi a konečně přešel se značnou částí vládního vojska k Američanům. Svými nařízeními ohledně ochrany mužstva pracujícího na železniční trati na Brenner znemožnil opravení této trati, takže i v tomto případě dosti rozrušil německé transporty po železnici a značně tak prospěl spojenecké armádě.²⁴⁶⁰

Na základě výpovědí svědků soud dospěl k přesvědčení, že Vítěz se choval národně uvědoměle a staral se o rodiny zatčených. Dále, že se choval v Itálii řádně a statečně, zacházel výborně s mužstvem, vydával rozkazy, kterými byli jednak Němci poškozováni, jednak byly šetřeny životy příslušníků vládního vojska, zúčastnil se odbojové činnosti ve vládním vojsku, informoval spojence o německých postaveních a dodával spojencům velmi cenný zpravodajský materiál, sabotoval německé rozkazy, umožnil přecházení vojáků vládního vojska ke spojencům a posléze přešel sám a svým jednáním měl značný vliv na své podřízené.²⁴⁶¹

Národní soud v odůvodnění rozsudku rovněž uvedl, že si je dobře vědom, že při prozrazení činnosti Vítěze by byl jistě odsouzen k smrti a popraven.²⁴⁶²

Libor Vítěz byl propuštěn po odpykání celého trestu 4. května 1950.²⁴⁶³ Zemřel roku 1970. Jan Augustin Obručník byl 3. května 1960 propuštěn na amnestii.²⁴⁶⁴

Jako poslední z čs. generálů byl souzen bývalý generální inspektor vládního vojska Eminger. Počátkem listopadu 1945 bylo sice trestní řízení proti Emingrovi pro podezření ze spáchání zločinu vojenské zraedy podle dle § 6 zákona č. 50/23 Sb. vojenským prokurátorem zastaveno,²⁴⁶⁵ pro Emingera ale celá záležitost ani zdaleka nekončila. Trestní spis byl totiž předán národnímu prokurátorovi. Vzhledem k tomu, že šetření polního prokurátora dopadlo pro Emingera vesměs dobře, když podezřelý

²⁴⁵⁹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1364, poř. č. 99. Rozsudek TNS 2/47.

²⁴⁶⁰ Tamtéž.

²⁴⁶¹ Tamtéž.

²⁴⁶² Tamtéž.

²⁴⁶³ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), TNS 2/47, kart. 78, inv. č. 1372, poř. č. 120.

²⁴⁶⁴ Tamtéž.

²⁴⁶⁵ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2109, poř. č. 69.

předložil řadu hodnověrných svědectví ve svůj prospěch, musel se národní prokurátor vzdát podezření ze spáchání trestných činů podle dekretu č. 16/45 a v úvahu tak mohl přicházet pouze § 4 dekretu č. 17/45 a postavení bývalého generálního inspektora vládního vojska před Čestný Národní soud (ČNS). Národní prokurátor proto požádal MNO, aby se vyjádřilo k osobě a činnosti Emingera v době okupace.²⁴⁶⁶

Hlavní správa Obranného zpravodajství (dále jen OBZ) se před Vánoci 1945 vyjádřila k činnosti generálního inspektora vládního vojska.²⁴⁶⁷ Zpráva byla zcela nepravdivá ve snaze podezřelého co nejvíce dehonestovat a je příkladnou ukázkou metody práce OBZ v této době. Poněkud zarážející je, že se pod tento elaborát neváhal podepsat náčelník štábu div. gen. Bohumil Boček, ač vystoupil necelý půlrok předtím jako svědek ve prospěch obviněného.²⁴⁶⁸

Eminger byl líčen ve zprávě jako loajální a poctivý spolupracovník okupantů, mající časté, dobré a srdečné styky s okupačními úřady a zplnomocněnci branné moci. Bývalý generální inspektor byl dokonce označen za odpovědného za ztráty na zdraví a životech příslušníků vládního vojska v Itálii.²⁴⁶⁹

Na základě této zprávy OBZ se rozhodl národní prokurátor postavit žalobu proti Emingerovi. Přitom MS konstatovalo, že Eminger byl dobrým Čechem, který vládní vojsko vedl v českém duchu a postavil se proti tomu, aby vládní vojsko bylo nasazeno do boje po boku německé armády. Podporoval ilegální činnost podřízených a byl ve spojení s ilegálními skupinami.²⁴⁷⁰ Přitom Ján Lichner byl pro to, aby Eminger nebyl vůbec postaven před ČNS.²⁴⁷¹

ČNS po hlavním přelíčení konaném ve dnech 25. a 26. dubna 1947 zprostil Emingera obžaloby, že po 21. května 1938 v Praze a jinde jako generální inspektor vládního vojska, tudíž jako osoba, která byla vázána vysokou funkcí velitelskou být svým spoluobčanům vlasteneckým vzorem, se nechoval tak, jak se slušelo na věrného a statečného občana československého, čímž by spáchal provinění podle § 4 dekretu č. 17 prezidenta republiky. Hlasování bylo jednomyslné.²⁴⁷²

Průběh hlavního přelíčení a především svědectví svědků obhajoby ukázaly žalobu jako naprosto neudržitelnou. Samotný soud v rozsudku konstatoval, že expertní

²⁴⁶⁶ NA, f. Ministerstvo spravedlnosti 1918 – 1948 (1953), kart. 1289, inv. č. 908, sign. Tr 12.

²⁴⁶⁷ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2112, poř. č. 73.

²⁴⁶⁸ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2108, poř. č. 50. Výpověď B. Bočka z 9. července 1945.

²⁴⁶⁹ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2112, poř. č. 73.

²⁴⁷⁰ NA, f. Drtina Prokop, kart. 25, sign. 7 – 26 – 2 – 4.

²⁴⁷¹ NA, f. Ministerstvo spravedlnosti 1918 – 1948 (1953), kart. 1289, inv. č. 908, sign. Tr 12.

²⁴⁷² NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2120, poř. č. 87.

znalecký posudek MNO (ve skutečnosti OBZ) byl podle ČNS vzat doslova ze vzduchu.²⁴⁷³

Pro bývalého generálního inspektora vládního vojska ale vynesemím osvobozujícího rozsudku celá kauza neskončila. MNO s ním zahájilo kárné řízení, které skončilo až v červnu 1950.²⁴⁷⁴

Ministr obrany arm. gen. Ludvík Svoboda rozhodl 6. března 1946 nepovolat Emingera k aktivní službě. Stejně rozhodla přijímací komise pro důstojníky a rotmistry MNO 21. října 1946 a Eminger byl dán k 1. listopadu 1946 na dovolenou s čekatelným. Proti rozhodnutí se odvolal. Odvolací komise až 30. prosince 1948 potvrdila rozhodnutí komise z důvodu, ježto zastával vedoucí funkci ve vládním vojsku a o své ujmě žádal za úplatu maďarskou, bulharskou a tyrolskou pamětní medaili.²⁴⁷⁵ L. Svoboda proto hned následující den rozhodl k 31. lednu 1949 propustit jej z dovolené s čekatelným a k témuž dni mu zastavit výplatu čekatelného. Od 1. února 1949 byl přeložen Eminger do zálohy a pokud by do 1. listopadu 1949 nepožádal o ponechání v záloze, měl být zcela propuštěn z armády, jelikož již Emingerovi uplynul věk pro zařazení do zálohy.²⁴⁷⁶

Jaroslav Eminger zemřel 14. července 1964 v nouzi.²⁴⁷⁷

8.6. Vedení NS před Národním soudem – TNS 7/47

Jan Fousek byl poprvé zajištěn již 8. května 1945.²⁴⁷⁸ Celá žaloba, podaná 17. února 1947, proti Fouskovi stála na jeho projevech a člancích jako vedoucího ČSSN a NS, ve kterých podporoval nacistické hnutí rozhlasem, tiskem a na veřejných shromážděních schvaloval nepřátelskou vládu na území republiky.²⁴⁷⁹

Ministerstvo spravedlnosti mělo poznámky k návrhu obžaloby v kauze Nebeského, Fouska a T. Krejčího. Národní prokurátor totiž nepředložil ministerstvu spravedlnosti zprávu o tom, jaké skutky svědčí ve prospěch obviněných. Vzhledem k nedostatku času nemělo MS čas prozkoumat spisy a zhodnotit je. MS sice nepochybovalo, že projevy, články a činy po objektivní stránce splňují skutkovou

²⁴⁷³ Tamtéž.

²⁴⁷⁴ NA, f. Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976), ČNS 1/47, kart. 168, inv. č. 2121, poř. č. 89.

²⁴⁷⁵ Na tomto místě je třeba připomenout, že žádal o udělení medailí Svaz vojáků z fronty a jeho komisařského vedoucího gen. čet. Ottu Bláhu.

²⁴⁷⁶ VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny, kvalifikační list Jaroslav Eminger.

²⁴⁷⁷ Internet: [http://www.valka.cz/osobnosti/generalita/Ceskoslovensko/E/Eminger Jaroslav](http://www.valka.cz/osobnosti/generalita/Ceskoslovensko/E/Eminger%20Jaroslav).

²⁴⁷⁸ ABS, f. Odbor politického zpravodajství ministerstva vnitra, sign. 2M: 11183.

²⁴⁷⁹ NA, Ministerstvo spravedlnosti 1918 – 1948 (1953), kart. 1240, inv. č. 771, sign. VI/19.

podstatu podle § 3, odstavec 1 retribučního zákona, nicméně z povšechné znalosti věci MS vyslovilo vážné pochybnosti, jestli u obviněných byla splněna subjektivní stránka žalovaného zločinu. MS proto očekávalo, že pokud nedojde k úplnému zproštění obžalovaných, budou odsouzeni bez uložení trestu nebo výrokem podle § 4 retribučního zákona. MS považovalo Fouska za poctivého člověka, který se snažil čelit rozvratným snahám Vlajky a Moravce, což mělo za následek, že musel odstoupit!²⁴⁸⁰

Hlavní přelíčení TNS 7/47 proběhlo ve dnech 19. – 25. března 1947.²⁴⁸¹ Fouskovi se podařilo shromáždit celou řadu svědectví ve svůj prospěch. Fousek a jeho obhájce založili obhajobu na tvrzení, že aktivistické projevy a články byly nutné k udržení existence ČSSN a NS. Přitom Fouskova činnost byla vedena cílem mařit snahy ČNST – Vlajky, ČSV a především E. Moravce. Tato taktika se záhy ukázala jako úspěšná. Ke každému aktivistickému projevu dokázal nalézt odůvodnění, proč musel být pronesen. K článkům v novinách zase prohlásil, že byly upravovány cenzurou.²⁴⁸²

Národní soud v Praze jako soud trestní uznal obžalované Jana Fouska a doc. PhDr. Tomáše Krejčího vinnými, že první jako předseda ČSSN a vedoucí NS, druhý jako generální tajemník ČSSN a komisařský vedoucí NS, tedy jako osoby, které byly ve vedoucím postavení v životě politickém, byli vázáni být svým spoluobčanům vlasteneckým vzorem. V době zvýšeného ohrožení republiky propagovali a podporovali nacistické hnutí tiskem, na veřejném shromáždění a Fousek i rozhlasem, schvalovali a obhajovali nepřátelskou vládu na územní republiky tím, že ve svých funkcích učinili projevy ve prospěch okupantů, v nichž velebili nacistické hnutí a hlásili se k Říši, čímž spáchali zločin proti státu podle § 3 odst. 1 retribučního zákona. Od potrestání se u obou podle § 16 odst. 9 retribučního zákona upouští. Jsou povinni uhradit náklady trestního řízení. Náhrada za vazbu obžalovanému Fouskovi nepřísluší. Naproti tomu obžalovaný Josef Nebeský byl zproštěn žaloby pro zločin proti státu.²⁴⁸³

V odůvodnění rozsudku bylo mimo jiné konstatováno, že J. Fousek a T. Krejčí jako vedoucí NS obstáli. Ohledně projevů a článků Fouska NS konstatoval, že sice obsah některých Fouskových projevů je neúnosný, ale jimi způsobena škoda nikterak nepřevyšuje obecný prospěch jím sledovaný. Národní soud proto shledal, že v tomto

²⁴⁸⁰ NA, Ministerstvo spravedlnosti 1918 – 1948 (1953), kart. 1242, inv. č. 771, sign. VI/19.

²⁴⁸¹ SOA Praha, f. Mimořádný lidový soud Praha, TNS 7/47, poř. č. 93. Stručný zápis z průběhu přelíčení.

²⁴⁸² Tamtéž.

²⁴⁸³ NA, Ministerstvo spravedlnosti 1918 – 1948 (1953), kart. 1240, inv. č. 771, sign. VI/19. Rozsudek TNS 7/47.

případě jde o případ zvláštního zřetele hodný a jsou zde splněny předpoklady, aby podle § 16 odst. 2 retribučního zákona bylo upuštěno od trestu, což také soud učinil.²⁴⁸⁴

Fousek odešel od soudu jako svobodný občan. Jeho martyrium ale ještě ani zdaleka nekončilo. ZNV v Praze koncem května 1947 zkonfiskoval veškerý zemědělský majetek manželů Fouskových podle ustanovení § 3 odst. 1 dekretu č. 12/45 Sb. pro účely pozemkové reformy.²⁴⁸⁵ Přitom Místní národní výbor v Hostimi se již v polovině března 1947 usnesl na upuštění konfiskace, neboť nedošel k přesvědčení, že by Fouskovo provinění bylo takového rázu, aby byl zkonfiskován celý jeho majetek.²⁴⁸⁶ Na Fouska byla dokonce uvalena exekuce pro nezaplacení nákladů trestního řízení.²⁴⁸⁷

Navíc posádkové velitelství Velké Prahy hodlalo s Fouskem zavést kárné řízení.²⁴⁸⁸ Vojenská penzijní likvidatura mu zase na základě rozsudku TNS, podle něhož byl uznán vinným, hodlala zastavit platbu odpočivných platů.²⁴⁸⁹

Po vydání zákona č. 33/48 Sb. byla obnovena činnost retribučního soudnictví. Veřejný žalobce navrhl proto 28. května 1948 obnovení řízení proti Nebeskému, Fouskovi a T. Krejčímu.²⁴⁹⁰ Všichni měli být ihned zatčeni a dodáni do vazby MLS v Praze.²⁴⁹¹ Fousek byl vzat do vazby ale až 10. prosince 1948.²⁴⁹² Průtahy v zajištění Fouska vznikly kvůli tomu, že MS trvalo půl roku, než vzalo ožehavý problém na vědomí a i ministr spravedlnosti dospěl k názoru, že je třeba všechny tři soudit znovu.²⁴⁹³

Hlavní přelíčení s Josefem Nebeským, Janem Fouskem a Tomášem Krejčím, s posledně jmenovaným v nepřítomnosti, proběhlo ve dnech 20. a 21. prosince 1948.²⁴⁹⁴

MLS v Praze uznal 21. prosince 1948 po provedeném hlavním přelíčení takto právem. Obžalovaní Nebeský, Fousek a T. Krejčí jsou vinni, že všichni v době od počátku okupace do jejího konce a T. Krejčí již od podzimu 1938, tedy v době zvýšeného ohrožení republiky v Praze a jinde propagovali a podporovali fašistické a

²⁴⁸⁴ Tamtéž.

²⁴⁸⁵ SOA Praha, f. Mimořádný lidový soud Praha, TNS 7/47, poř. č. 105.

²⁴⁸⁶ SOA Praha, f. Mimořádný lidový soud Praha, TNS 7/47, poř. č. 80. Zajímavé je, že v tomto případě nebylo vyčkáno ani začátku přelíčení TNS 7/47, natož rozsudku. MNV v Hostimi tak rozhodl dva dny před zahájením procesu, tedy 17. března 1947.

²⁴⁸⁷ SOA Praha, f. Mimořádný lidový soud Praha, TNS 7/47, poř. č. 106.

²⁴⁸⁸ SOA Praha, f. Mimořádný lidový soud Praha, TNS 7/47, poř. č. 99.

²⁴⁸⁹ SOA Praha, f. Mimořádný lidový soud Praha, TNS 7/47, poř. č. 93.

²⁴⁹⁰ SOA Praha, f. Mimořádný lidový soud Praha, LS 437/48, poř. č. 111.

²⁴⁹¹ SOA Praha, f. Mimořádný lidový soud Praha, LS 437/48, poř. č. 112.

²⁴⁹² SOA Praha, f. Mimořádný lidový soud Praha, LS 437/48, poř. č. 118.

²⁴⁹³ Benjamin Frommer, Národní očista, retribuční v poválečném Československu, Praha 2010, s. 436.

²⁴⁹⁴ SOA Praha, f. Mimořádný lidový soud Praha, LS 437/48, poř. č. 127. Stručný zápis z průběhu přelíčení.

nacistické hnutí tiskem a na veřejných shromážděních a Fousek též v rozhlase a schvalovali a obhajovali nepřátelskou vládu na území republiky, přičemž T. Krejčí tak činil v úmyslu, aby rozvrátil mravní a státní vědomí čs. lidu, zejména čs. mládeže. T. Krejčí byl navíc členem ČLPB a ČSSN, tedy členem fašistické organizace nebo podobné povahy, jak má na mysli § 3, odst. 2 retribučního dekretu, čímž spáchali všichni zločin proti státu podle § 3 odst. 1 retribučního zákona a T. Krejčí také zločin proti státu podle § 3, odst. 2. téhož zákona a odsuzují se proto k trestu těžkého žaláře v trvání Nebeský a Fousek k 12 letům a T. Krejčí k 25 letům, u všech zostřeno čtvrtletně tvrdým ložem, pět let si měli odpykat v pracovních oddílech a k náhradě nákladů trestního řízení a výkonu trestu. Oběma se započítávala vazba. Odsouzení navždy pozbyli občanskou čest, jejich jmění propadlo ve prospěch státu. Rozsudek TNS 7/47 byl prohlášen za zrušený.²⁴⁹⁵

Nový proces ovšem do věci vyjma údajného styku Nebeského s agenty SD nepřinesl nic nového. K uděleným trestům na svobodě soud v odůvodnění uvedl, že postavení Fouska a T. Krejčího bylo v národě tak exponované, že jejich jednání nemůže vyvážit to, co na druhé straně pro národ učinili. U Nebeského soud ovšem nesdílel názor Národního soudu o nevině obžalovaného.²⁴⁹⁶

Fousek byl propuštěn po odpykání celého trestu v roce 1959.²⁴⁹⁷ V období pražského jara Fousek neúspěšně usiloval o rehabilitaci. Ve stejné kauze, generální prokuratura v polovině prosince 1968 zamítla žádost Josefa Nebeského o přezkoumání rozsudku.²⁴⁹⁸

Jan Fousek zemřel roku 1980 v Úsobí.²⁴⁹⁹

²⁴⁹⁵ SOA Praha, f. Mimořádný lidový soud Praha, LS 437/48, poř. č. 130. Rozsudek LS 437/48.

²⁴⁹⁶ Tamtéž.

²⁴⁹⁷ SOA Praha, f. Mimořádný lidový soud Praha, LS 437/48, poř. č. 147.

²⁴⁹⁸ ANM, f. Josef Kliment, kart 26, inv. č. 697.

²⁴⁹⁹ Řízení legálního českého tisku v Protektorátu Čechy a Morava, Edice tiskových konferencí z let 1939 – 1945, editoři Jan Gebhart, Barbara Köpplová a Jitka Kryšpínová, Praha 2010, s. 120.

9. ZÁVĚR

Myšlenky italského fašismu oslovily záhy po uchopení moci v Itálii fašisty i jednotlivce z řad čs. generality a nebyl to zdaleka jenom Radola Gajda. Již od druhé poloviny dvacátých let po zbytek existence republiky byli členy řady politických skupin z pravého okraje politického spektra i další čs. gen. v.v., kteří za tyto organizace, které měly často velmi málo společného se stávajícím demokratickým řádem, i veřejně vystupovali. Ač byli členy vzájemně si konkurujících politických skupin, cíl měli společný a to radikální přestavbu demokratických základů republiky. Inspiraci budoucího nového řádu přitom nacházeli především v italském fašismu. S myšlenkami nacionálního socialismu se neztotožňovali, naopak většinou byli ostře protiněmecky orientováni. Mnohdy byli velmi podobného smýšlení, ačkoliv pocházeli často z rozličného sociálního prostředí.

Společným znakem jejich příklonu k nedemokratickým silám byla jejich neúspěšná kariéra čs. generála. Přitom u některých předtím předcházela ne zrovna příliš úspěšná kariéra rakousko-uherské důstojníka. Zároveň je třeba podotknout, že nadšení pro fašismus vůbec neoslovilo absolventy rakousko-uherských válečných akademií, byť byli předčasně penzionováni a měli zjevnou nechuť k republice vzhledem k jejich velmi konzervativní výchově. Fašistické ideje nemohly tedy získat jejich hlubší sympatie. Fašistické ideje ale oslovily některé důstojníky z řad legionářů, což mělo svoji logiku v jejich sociálním původu a výchově.

Fašistické myšlenky nakonec oslovily pouze na několik málo jednotlivců z řad čs. generality. Navíc se záhy ukázalo, že se jednalo o málo schopné jedince, jejichž vliv na okolí byl vcelku zanedbatelný.

Kolaborace části čs. generality v Protektorátu Čechy a Morava nevycházela z italského fašismu či fašismu první či druhé republiky. Kontinuita mezi protektorátní kolaborací armádních elit a jejich republikovými fašistickými předchůdci nebyla ani personální, ani myšlenková. Jestliže Bohumil Konopásek vystupoval veřejně na schůzích ČNST – Vlajky v prvních letech protektorátu, jedná se pouze o výjimku, kterou okupační i protektorátní orgány zcela ignorovaly jakožto takřka bezvýznamného agitátora.

Okupační režim v Protektorátu Čechy a Morava vsadil hned v počátku okupace na spolupráci – kolaboraci s vysokými důstojníky bývalé čs. armády, když do čela protektorátní vlády byl se souhlasem špiček nacistické správy jmenován bývalý legionář

div. gen. v.v. Alois Eliáš. Scénář, kdy do vrcholného postu veřejné či „státní“ správy byl jmenován představitel armády, poté nacistický režim opakoval i v dalších poražených zemích ať již ve Vichy či Srbsku.

Sázka na Eliáše ovšem nacistům nevyšla. Neznamenalo to ovšem, že by negativní zkušenost s neloajalitou prvního protektorátního předsedy vlády znamenala konec rozhodnutí okupačního režimu využívat ke spolupráci vysoké armádní důstojníky, pokud se sami nenabízeli. Skutečnost, že do funkce ministra školství a vedoucího Úřadu lidové osvěty a později ministerstva byl jmenován plk. gšt. v.v. Emanuel Moravec, plně potvrzovala, že okupační režim se metody spolupráce s bývalými vysokými armádními důstojníky nehodlá ani nadále vzdát.

Přitom již tzv. Grundplanung OA předpokládal, že místo legionářské tradice budované v zaniklé ČSR se stanou v nově nastoleném pořádku podporovanou skupinou důstojníci bývalé rakousko – uherské armády, kteří věrně plnili své povinnosti.²⁵⁰⁰ Německá strana u této skupiny předpokládala vzhledem k její domnělé i skutečné diskriminaci v zaniklé republice když ne sympatie k novému řádu, nebo alespoň určitou míru adaptability a koexistence s novým řádem.

Skutečností, že do čela první protektorátní vlády byl jmenován legionář Eliáš, že zřejmě fakticky nejvýznamnější funkcí ministra školství a lidové osvěty²⁵⁰¹ v druhé a třetí protektorátní vládě zastával legionář Moravec a významným komentátorem dění na frontách na stránkách denního tisku se stal legionář Kuneš, jsou pověstnými výjimkami, kterých je ale v českých dějinách 20. století možná více než pravidel.

Okupanti však neměli zájem pouze o spolupráci jednotlivců s okupačním režimem, ale i na spolupráci celých organizací. Tyto organizace, občas fungující na základě řádně schválených stanov, měly podle okupantů soustřeďovat stoupence nedvojsmyslné aktivní spolupráce s okupačním režimem, a které měly zároveň tvořit opozici proti již etablovaným celoprotektorátním organizacím, které se k aktivní spolupráci s okupační mocí přes různé proklamace aktivně nepřipojily.

Jednou z organizací, která se od počátku stavěla pozitivně a aktivně ke spolupráci s okupačním režimem, byl Svaz vojáků z fronty, později přetransformovaný na ČSV. Tato stavovská organizace sdružující bývalé rakousko – uherské vojáky, kteří zůstali své přísaze věrni a fungující jako jedna z mála českých opozičních skupin na

²⁵⁰⁰ Václav Kural – Zdeněk Radvanovský, „Sudety“ pod hákovým křížem, Ústí nad Labem 2002, s. 497.

²⁵⁰¹ Sám Moravec několikrát prohlásil, že pouze on je politickým ministrem, zatímco ostatní ministři jsou ministry odborníky.

legální bázi schválených stanov, měla sehrát v záměru okupační správy roli trojského koně, narušujícího monopol velkých českých celoprotektorátních organizací NS a ČSSN v českém veřejném a politickém životě protektorátu a zároveň rozrušit jednotu v české národně obranné pasivní rezistenci prookupačním aktivismem.

Do čela této organizace se na jaře 1940 dostal se souhlasem samotného státního tajemníka gen. čet. ad honores Otto Bláha. Nejednalo se však o žádné Frankovo ukvapené či náhodné rozhodnutí ani o východisko z nouze. Bláha byl průkopníkem nedvojsmyslné aktivní česko – německé spolupráce, když od prvního dne okupace se nabízel okupační správě ke spolupráci. V nazírání okupační správy roku 1940 splňoval Bláha podmínky pro vedoucího masové protektorátní organizace. Nebyl legionář a naopak byl proti legionářům ostře zahrocen stejně jako proti bývalé republice. Nebyl zednářem ani členem jiné organizace podobné povahy a nebyl zatížen ani politicky. Především ale dával nepokrytě najevo své nedvojsmyslné pozitivní stanovisko pro spolupráci s okupační správou a bylo o něm známo, že stojí v opozici jak proti protektorátní vládě, tak proti vedení NS a ČSSN. Lze konstatovat, že byl skutečně prvním aktivistou, byť si tento primát později rád přisvojoval někdo jiný – Jan rytíř Fousek.

S entuziasmem se vrhl Bláha do budování velké masové celoprotektorátní organizace. Doufal ve vybudování mohutné, vážené totalitní organizace bývalých vojáků po vzoru NSRKB. V této své snaze od počátku narážel na neviditelné překážky, zdržovací a zadržovací taktiku protektorátní správy vůči jeho organizaci i jemu samotnému. Ve snaze znemožnit úspěch Bláhovi se do jednoho šiku spojily KSP, předseda protektorátní vlády Eliáš, ministr vnitra Ježek s úředníky MV, ministr financí Kalfus a další. K ČSV se stavěl odmítavě i ÚSBV a jeho představitelé. Tuto blokádu Bláha neprorazil a zřejmě ani nemohl.

Naprostý nedostatek financí se stal limitujícím faktorem pro rozvoj spolku. Neposkytnutí finanční subvence ze strany protektorátní správy pro vznik a rozvoj ČSV se stalo nejúčinnějším prostředkem maření snah o vybudování silné organizace bývalých vojáků. Přitom je zajímavé, že okupační správa nehodlala rozvoj ČSV podpořit z vlastních prostředků ani ze zabavených a že dokonce nevyvinula ani tlak na české orgány, aby podporu svazu poskytly. Přitom alespoň střídmý úspěch ČSV byl především v jejím zájmu.

Odpor protektorátní správy ale nebyl zdaleka jediným faktorem neúspěchu ČSV. Za neúspěchem ČSV stála i organizační neschopnost jeho prvního ÚV, který si nedostatky ze své strany ve své ješitnosti vůbec nepřipouštěl.

ČSV zůstával početně málo významným spolkem na území protektorátu. Počtem členů ale patřil k jedné z největších opozičních skupin proti protektorátní vládě. Vezmeme – li v úvahu, že ČSV fungoval na základě schválených stanov, lze považovat ČSV za fakticky největší legálně fungující opoziční organizaci v protektorátu. Původní záměr okupantů použít ČSV jako legální organizaci o větším počtu členů, která stojí v opozici proti oficiálním veřejným protektorátním organizacím jako ČSSN a NS, tedy selhal.

Hovořit ale o činnosti vedoucích ČSV jako o málo významné ovšem nelze. Bláha svými opakovanými iniciativními návrhy na zavedení pracovní povinnosti mládeže, na vyslání českých dobrovolníků do války po boku německým jednotek, na svěřeni dohledu nad výchovou české mládeže atd., se stal pro okupační správu vítanou formou nátlaku na Eliášovu protektorátní vládu v tom smyslu, že existují na české straně skupiny a jednotlivci, kteří chtějí tato nepopulární opatření zavést. Jeho návrhy byly o to nebezpečnější, že pocházely od vedoucího legálně fungující organizace! Bláha tímto svým aktivismem navíc podkopával retardační snahy předsedy první protektorátní vlády. Vytvářelo se tak přesvědčení, kterému buď podlehl Eliáš a jeho spolupracovníci, nebo jím alespoň argumentovali vůči exilu, že existuje legální opoziční skupina, která by mohla po odchodu stávající vlády eventuálně převzít vládu spolu s ČNST – Vlajkou. Byl to však klam. Frank a ostatní nikdy neuvažovali, že by Rys či Bláha někdy vstoupili do vlády. Pro státního tajemníka měl Bláha hodnotu pouze jako faktor nátlaku na protektorátní vládu.

Tato jediná deviza Bláhy ovšem ztratila smysl po utvoření nové protektorátní vlády „soustředění“. Smysl další existence ČSV a činnosti jeho vedoucího se pro okupanty vytrácel. Okupanti, kteří tuto vládu fakticky vytvořili, již nepotřebovali a především nechtěli opoziční skupinu proti protektorátní vládě. Naopak v protektorátu měl zavládnout pověstný klid na práci. To zpočátku nepostřehli a ani nepochopili Rys, ani Bláha. ÚV ČSV novou protektorátní vládu odmítal především kvůli účasti Emanuela Moravce v ní. Pro Bláhu byl Moravec nepřijatelný jednak pro svoji legionářskou minulost, jednak pro své politické přesvědčení před okupací. Jejich vzájemné vztahy navíc byly zatíženy osobním konfliktem z počátku protektorátu, kdy Moravec se na Bláhovi dožadoval nadstandardních podmínek pro sebe jako

šéfredaktora uvažovaného periodika ČSSN. Na druhou stranu ani Moravec neměl zájem o spolupráci s Bláhou.

Podpora okupačního režimu Bláhy se tedy vytrácela. Navíc německé bezpečnostní orgány poměrně záhy poznaly skutečné záměry vedoucího válečníků. Bláhovi šlo především prostřednictvím vybudování silné organizace bývalých vojáků o posílení vlastní osobní pozice uvnitř českého protektorátního politického a veřejného života. To však po nástupu protektorátní vlády v čele s J. Krejčím okupanti nepotřebovali stejně jako neformální opoziční koalici ČSV a ČNST – Vlajky proti Moravcovi. Okupační správa měla stále méně a méně pochopení pro negativní Bláhovy vlastnosti a to intrikářství a lhaní.

Bláha změnu situace vůči své osobě dlouho nechápal. Teprve až po té, co na podzim 1942 ztratil podporu státního tajemníka a došlo k pokusu o puč uvnitř ČSV členy ČNST – Vlajky, pokusil se Bláha bez nadšení připojit alespoň formálně ČSV k nově budované skupině protektorátních oficiálních organizací, podléhajících autoritě ministra lidové osvěty. Na straně Moravce však panoval nezájem.

Ohledně další existence ČSV panovaly po celý první půlrok roku 1943 nejasnosti. Moravec ani Frank nehodlali svaz za každou cenu likvidovat, stejně jako jeho vedoucímu zřetelně nenaznačili, že se stal nežádoucím, a Bláha zase nechápal, že má odejít sám. Ministr školství a lidové osvěty i státní tajemník dlouho nevěděli co si s existencí svazu nadále počít, nebo jaké nové úkoly mu přidělit.

Na jaře 1943 svítla pro další existenci svazu nová naděje, když projevil ochotu převzít ČSV respektovaný div. gen. v.v. Robert Rychtrmoc. Rovněž Rychtrmoc měl se svazem dalekosáhlé plány, které ovšem zůstaly z valné většiny nerealizovány.

ČSV podle rozhodnutí Moravce měl nadále pokračovat jako jedna z protěžovaných oficiálních organizací, pečujících o ideologickou výchovu protektorátního člověka. ČSV se tak stal jednou z oficiálních organizací podléhajících dohledu MLO, které se měly věnovat každá určitému segmentu obyvatelstva protektorátu ve smyslu jeho převýchovy k říšské myšlence. V koncepci Moravce měla vzniknout síť protektorátních spolků a institucí, převádějící jeho vůli a záměry na jednotlivé složky obyvatelstva. Takže zatímco Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě mělo působit na českou mládež a vychovávat ji, ČSV měl působit na bývalé rakousko – uherské a čs. vojáky a převychovávat je. ČSV se tak nově zařadil do jednoho šiku organizací jako Kuratorium, VOS a později ČLPB, které měly

plnit úkoly zadané MLO a přenášet záměry Emanuela Moravce na nejširší vrstvy českého národa.

Svaz v tomto novém úkolu víceméně selhal. Přes nemalou subvenci, oficiální podporu MLO i ministra téhož rezortu a zvýšeného organizačního úsilí vedení svazu se nepodařilo ideje šířené svazem v protektorátním obyvatelstvu rozšířit. Vzhledem k vývoji na frontách přestával být svaz zajímavým i pro konjunkturalisty. Počet členů svazu klesal stejně jako aktivita zbývajících, kteří členy zůstali.

Vedle ČSV v protektorátu existovalo ještě několik velkých svazů bývalých vojáků, soustředěných ve střešní organizaci ÚSBV. Žádnou rozsáhlejší činnost až na drobnou sociální podporu svých členů respektive pozůstalých v podstatě svazy nevyvíjely. Jedinými důvody jejich existence bylo fakticky pouze zabránit ČSV, aby se zmocnil jejich majetku a také vytváření opozičního centra vůči ČSV ve snaze bránit jeho rozpínavosti a sabotování jeho iniciativ. Je sice pravda, že v tom ÚSBV a jeho ÚV Kálal spolupracoval s Eliášem a opatření předsedy vlády proti ČSV i ÚV ÚSBV podporoval. Na druhou stranu se Eliášovi jiné význačnější podpory ze strany ÚSBV a jeho vedoucího v jiných záležitostech nedostalo.

Po vzniku vlády „soustředění“ se ÚSBV dostal do sféry vlivu MLO. Moravec neměl k této masové organizaci od počátku důvěru. Ve své koncepci fungování veřejných organizací jako převychovatelů k říšské myšlence s ÚSBV nepočítal, pokud se jeho členské spolky dobrovolně nepřihlásí ke spolupráci s MLO, což se ale nestalo.

ÚSBV sice začal od počátku roku 1943 fungovat alespoň na legální bázi se schválenými stanovami a na krátký okamžik se zdálo, že i pohltní ČSV. V létě 1943 ale došlo k definitivní úpravě uspořádání spolkového života bývalých vojáků, kdy ÚSBV byl vymezen pouze úkol dohledu nad členskými svazy, které se měly nadále pouze soustřeďovat na humanitární péči o své členy. ÚSBV zbyl tak v podstatě jediný úkol a to být prodlouženou rukou MLO v dohledu nad spolky soustředěnými v ÚSBV, aby nedošlo k nevhodnému nakládání s jejich majetkem. Definice úkolů ÚSBV z léta 1943 umocnila ještě větší nečinnost vedení jednotlivých spolků mimo jiné i proto, že jakákoliv rozkladná činnost proti ČSV byla přísně zakázána.

Naděje, že by se spolky bývalých vojáků soustředěné v ÚSBV mohly stát jedním z případných center povstání na konci války, definitivně padly i v souvislosti s tím, že o vnitřní situaci ve spolcích byly okupační bezpečnostní složky velmi dobře informovány informátory z řad členů a jakékoliv přípravy jednotlivců či malých skupin byly odhaleny většinou už v zárodku.

Změny ve vedení NS spojené se jmenováním Jana rytíře Fouska vedoucím VNS na jaře 1941 byly pamětníky a účastníky tehdejšího dění a později i historiky považovány za důležitý předěl ve fungování této celonárodní organizace. Velmi záhy se totiž ukázalo, že se skutečně nejednalo pouze o „kosmetické“ změny osob ve vedení NS.

Tyto změny je však třeba zařadit do širšího kontextu vývoje války a z toho plynoucích důsledků pro vnitřní vývoj v protektorátu. Vojenské úspěchy Němců na Balkáně a debakl Britů znamenaly nejen změny nálad uvnitř české protektorátní politické reprezentace, ale znamenaly i přitvrzení postojů představitelů okupační správy vůči české protektorátní správě. V praxi se tyto změny na české straně projevíly jednak opadnutím nadějí na brzké osvobození, na okupační straně se změny projevíly v tlaku na protektorátní správu, aby ji opustily elementy skrytě věřící v porážku Říše, elementy hájící dvě želízka v ohni i indiferentní elementy. Podle představ Říše měli napříště v čelních funkcích protektorátu stát pouze lidé věrně a důsledně stojících za Říší.

Těmto změnám ve vnitřní politické situaci protektorátu se muselo i podřídit vedení NS. Za jmenováním Fouska vedoucím VNS však nebyl pouze čistě zájem udržet další existenci NS, jak bývala výměna na čelních postech NS prezentována. Byl tu i zájem o rozšíření sfér vlivu ze strany agilního vedoucího politického odboru KSP Josefa Klimenta, který nejen že po odchodu Jiřího Havelky z KSP hodlal vzniklé vlivové vakuum na státního prezidenta zaplnit, ale hodlal i širěji zasahovat přes rychle získaný osobní vliv na státního prezidenta do protektorátní politiky. Jednou z osob, přes kterou hodlal Kliment svůj vliv uplatňovat, byl právě i Jan Fousek, který se ke KSP těsněji přimkl již v létě 1940 za Bláhova pokusu o puč v ČSSN. Fousek si získal důvěru, zcela jistě na základě nemalého vlivu Klimenta i státního prezidenta.

Nemalý vliv na další činnost NS měl i vpád Třetí říše do Sovětského svazu. Náhlé změně poměrů se muselo přizpůsobit i NS, pokud chtělo nadále zůstat významným faktorem protektorátní politiky. Okupační správa již neočekávala od této masové organizace pouze vcelku nezúčastněný postoj k válce jako takové, ale jasnou podporu válečnému úsilí Říše jak na straně válečné propagandy či kontrapropagandy, tak i na straně podpory válečné výroby v zázemí. Od vedení NS se již neočekávaly pouze nevýrazné či dokonce dvojsmyslné veřejné projevy a apely, ale jasné přihlášení se k boji Říše za Novou Evropu. Vedení NS na nově vzniklou situaci muselo reagovat a také reagovalo.

Fousek hodlal provést širokou a razantní přestavbu NS, která se ovšem dotýkala samotných základů této organizace jako sjednocení všech občanů bez rozdílů stavovských i politických. Přitom ale podcenil několik zásadních faktorů. Pro své plány nezískal ani souhlas, ani podporu ať již protektorátní vlády či jejího předsedy, ani KSP a státního prezidenta. Proti změnám uvnitř NS se ale především pasivní rezistencí postavil takřka celý činovnícký aparát NS. Rovněž ve VNS neměl pro svoje plány vedoucí VNS podporu. Reforma shora proto nebyla reálná a na reformu zdola nebylo ani pomyšlení, protože Fousek nebyl typem charizmatického vůdce, který by dokázal strhnout masy členstva, dlícího po dva roky v letargii a které se svým většinovým smýšlením rozcházel s názory svého nového vedení. Vedoucímu VNS se tak jen několik málo svých organizačních záměrů podařilo převést alespoň do fáze počáteční realizace. Jeho nejvýznamnější realizované opatření uvnitř NS, tj. zavedení aktivního (výkonného) členství, skončilo fiaskem pro nezájem samotného členstva.

Aktivistické projevy Fouska, kritizující často exil, se setkávaly když ne s otevřeným či skrytým nesouhlasem, tak alespoň s lhostejností členstva NS. Pokusy o převýchovu českého národa k říšské myšlence, ať již skutečně myšlené, nebo pouze demonstrativní, končily neúspěchem. Za této situace není proto překvapivé, že Fousek na podzim 1941 přes počáteční opatrný vyčkávací postoj ztratil zbývající důvěru představitelů okupační správy, když očekávání do něj vkládaná nesplnil. Bezesporu k tomu přispělo i povážlivé opadnutí jeho iniciativy v průběhu léta a názorové a osobní sblížení s předsedou protektorátní vlády, které nezůstalo mimo pozornost německých bezpečnostních složek.

Nová vlna aktivismu vedoucího VNS po nástupu zastupujícího říšského protektora R. Heydricha se již odehrávala za naprostého nezájmu nejen členstva NS, ale i všech ostatních včetně představitelů okupační správy. Nelze přitom ani vyloučit, že nová vlna aktivismu Fouska měla pouze za účel posílit jeho šance u německých míst a dosáhnout tak postu protektorátního ministra zemědělství. Tomu by nasvědčoval i fakt, že jakmile vyšlo najevo, že vedoucí VNS v nové vládě nebude, opadla jakákoliv veškerá Fouska aktivita na veřejnosti. Každopádně výsledky této nové vlny aktivismu v duchu převýchovy českého národa k říšské myšlence zůstaly nejen bez výsledku, ale i bez pozitivního ohlasu u všech vrstev českého obyvatelstva, a proto i odmítavý názor okupační správy vůči NS zůstal beze změn.

Nástup E. Moravce do čela ÚLO se stal začátkem konce NS jako jediné legální protektorátní organizace určené k politickému organizování všech Čechů. Moravec se

již dlouhou dobu netajil svým odporem vůči této organizaci. Navíc NS nezapadalo nejen do jeho koncepce programové kolaborace, ale i do plánované budoucí soustavy celoprotektorátních organizací pečujících o blaho a duši českého národa. Moravec ale proti NS nevystoupil ihned. Vedly jej k tomu pragmatické i ryze praktické důvody. Moravec nejprve potřeboval získat kontrolu nad výchovou české mládeže. Masa dospělých mohla prozatím počkat. Navíc vedoucí ÚLO neměl ani formální kontrolu nad NS a ČSSN, kterou disponoval státní prezident. Jakmile ale získal právo rozhodovat o NS a ČSSN a rozběhly se i organizační práce v rámci výstavby Kuratoria, mohl přistoupit i k řešení co s NS. Přitom je ale až zarážející, že Moravec neměl během jara a léta ucelenou představu, co si s celonárodní politickou organizací počít. Své představy několikrát v průběhu jara, léta a prvních dnů podzimu o podobě uspořádání veřejného protektorátního života změnil a vlastně si byl jist pouze tím, že ve stávající podobě NS nemůže zůstat.

Organizační změny ve vedení NS, provedené v květnu 1942 měly za cíl dát této organizaci zdání organizace řízené na autoritativním principu a děly se již za ostantativního nezájmu velké většiny členstva, které se s činností své organizace již fakticky neidentifikovalo.

Moravec ve snaze získat nad NS kontrolu ovšem narazil na zdatného odpůrce Jana rytíře Fouska, který prokázal až obdivuhodnou míru rezistence. ÚV NS hájil stávající podobu NS vůči Moravcovi úporně, ačkoliv KSP i samotný státní prezident ztráceli na existenci této organizace valný zájem. Fouskovi se podařilo prakticky více než půlrok mařit snahu Moravce o ovládnutí NS. Ostré spory s Moravcem, které vedl Fousek bez bážlivosti hodné starého frontového vojáka, mu po válce vynesly gloriolu zaslouženého a vzdorného bojovníka proti ministru lidové osvěty. Ministr lidové osvěty však nakonec odpor Fouska, byť s trochou námahy zlomil, když dosáhl odvolání jeho i jeho I. náměstka Kálala. NS tím však bylo nadobro pacifikováno.

Nástupce Fouska ve vedení NS KV Tomáš Krejčí úkoly i činnost NS výrazně redukoval. Podle T. Krejčího se mělo NS nadále věnovat kulturnímu a výchovnému působení na masy členstva. Jenže ani to Moravec prakticky nedovolil. Počtem členů největší česká organizace byla fakticky degradována pouze na výpomocnou organizaci Kulturní rady, Sociální pomoci v Čechách a na Moravě a RZŽ. Na druhou stranu se NS jako celek nekompromitovalo spoluprací s organizacemi jako VOS, ČLPB a ČSV. Význam NS ale poklesl na bezvýznamnou organizaci.

Dosazení Roberta Rychtrmoce a Gustava Mohapela na sklonku války do vedení NS bylo provedeno Moravcem za účelem jednak dohledu nad touto organizací, jednak aby byl o všem, co se děje v NS ministr školství a lidové osvěty přesně a podrobně informován. Ani jedno totiž T. Krejčí nezaručoval. Nutno podotknout, že Moravec trpěl neopodstatněnými obavami z revolty činnického aparátu NS, i když dávno paralyzovaný aparát až na pár osamocených jednotlivců žádnou revoltu nepřipravoval. Znovuobnovení činnosti NS v krajích Velká Praha a Olomouc bylo vzhledem k vývoji války propagandistickým krokem, který mohl v českém obyvatelstvu ale sotva vzbudit vážnou pozornost. Navíc vzhledem k rychle blížícímu se konci války bylo nereálné, že by se podařilo činnost obnovit. NS neobdrželo od ministra školství a lidové osvěty ani žádné zásadní úkoly, neboť Moravec jeho činnickému aparátu nevěřil. Moravcova slova o plánech na resuscitaci široké činnosti NS zůstaly jen prázdnými frázemi. Sedmdesátiletý ÚV a žurnalistickou činností zaneprázdněný GT jako jediní už nemohli rozhýbat masu aparátu, který se nechtěl zbytečně před koncem války nechat diskreditovat kolaborací a masa členstva se se svou organizací neztotožňovala již skoro čtyři roky.

ČSSN měl fakticky podle záměru nejvyššího českého politického vedení vzniknout jako organizace, mající za účel před německou stranou prezentovat úsilí o převýchovu českého národa ve smyslu říšské myšlenky. Zároveň jeho představitelé měli přebírat na svá bedra povinnost přednášet, případně v tisku uveřejňovat proněmecké a loajalistické projevy, které nemohly získat popularitu v českém obyvatelstvu. Nejvyšší představitelé české protektorátní správy si od tohoto záměru slibovali, že nebudou zatíženi před českou veřejností i pro budoucnost obsahem vynucených aktivistických projevů z německé strany. Taktéž NS si mělo zachovat „čistý štít“ bez poskvrny kolaborace. Pro veřejnost zkompromitovaný ČSSN by mohl být, až jeho potřeba pomine, v tichosti zlikvidován.

Okupační správa ale tento v podstatě neupřímný záměr české strany vůči ní brzy odhalila. Navíc personální skladba jmenovaného ústředního přípravného výboru ČSSN podle německé strany nezaručovala, že dle stanov prezentovaný účel spolku „vytvoření přátelských vztahů mezi Čechy a Němci, položit pevné základy k vytvoření důvěryhodných, otevřených, čestných a poctivých styků mezi oběma národy“ bude naplněn. Německé bezpečnostní orgány měly výhrady téměř ke všem členům vedení svazu.

Ve svazu ale existovala i menšina, která hodlala nedvojsmyslně aktivně propagovat česko-německou spolupráci. Byla to skupina zakladatelů svazu okolo architekta Františka Havleny. Jejím neaktivnějším členem byl pak plk. čet. v.v. Otto Bláha. Tato skupina, jediná ve svazu, byla také směrem k veřejnosti nejvíce aktivní.

Když začala aktivistická činnost zejména Bláhy být především předsedovi protektorátní vlády nepříjemná, došlo na jaře 1940 k personálním změnám ve vedení ČSSN, které jednak vynesly do čela svazu Jana Fouska, jednak podstatně snížily vliv křídla okolo Havleny a především vliv Bláhy. Vynucený odchod Bláhy ze svazu koncem léta 1940 znamenal Bláhův odchod do opozice vůči protektorátní vládě i KSP.

Do vedení ČSSN nastoupil hrdina války minulého, nositel řádu Marie Terezie, Jan Fousek. Nechť k propagaci česko – německé spolupráce ve svazu však přetrvávala nadále. Teprve na podzim 1940 zahájil předseda ÚPV spolu s nejbližšími spolupracovníky přednáškové turné po městech protektorátního venkova. Svaz tak teprve po roce začal částečně plnit to, k čemu byl založen, tedy k pronášení lojalistických projevů. Začala tak alespoň prakticky částečně fungovat oficiální protektorátní organizace založená z vůle vládních kruhů, která si vytkla spolupráci s národem německým.

Představitelé okupační správy se však nedali ošálit a přes vlnu aktivismu vedení ČSSN zůstal zpočátku jejich postoj vůči svazu odmítavý. Na jaře 1941 se ale náhle změnil postoj státního tajemníka, který hodlal dát možnost ČSSN a jeho předsedovi k osvědčení. Fousek před nejvyššími představiteli ÚŘP předstřel vlastní představu budoucí aktivizace činnosti svazu, která nemohla být a nebyla okupantům zcela nepřijatelná. Závažné na této samostatné iniciativě Fouska bylo, že nebyla vůbec koordinována ani s předsedou protektorátní vlády ani s KSP. Převzetí vedení NS Fouskem, které nebylo podle představ státního tajemníka, však oficiální pokusy okupační správy navázat kontakt s ČSSN ukončily. Původní odmítavé stanovisko vůči ČSSN se na německé straně vrátilo a zůstalo neměnné až do samotného konce existence svazu.

Postoj předsedy protektorátní vlády vůči ČSSN a jeho předsedovi byl do značné míry indiferentní. Eliáš o ČSSN zvláštní zájem nejevil a iniciativu nad dohledem nad činností svazu ponechával KSP a především jejímu politickému referentovi Josefu Klimentovi. Předseda protektorátní vlády navíc záhy přišel na metodu, jak případnou přemíru iniciativy ze strany ČSSN a jejího předsedy účelně mařit, a tou bylo neposkytnutí dostatku financí na činnost svazu.

Po jmenování Fouska vedoucím VNS se začal původní smysl ČSSN jako organizace beroucí na sebe povinnost pronášet neoblíbené aktivistické projevy vytrácet. Fousek jako vedoucí VNS neměl problém aktivistické projevy na rozdíl od svého předchůdce pronášet. Nový agilní a schopný předseda pro ČSSN nebyl k dispozici. Hrstka Fouskových spolupracovníků z ČSSN, kteří byli svolní k aktivistickým projevům, přecházela rovněž postupně do aparátu NS, takže v ČSSN zbývalo málo schopných řečníků a organizátorů. Úvahy na přeměnu ČSSN na vědecký ústav ztroskotaly jednak pro změnu poměrů s příchodem zastupujícího říšského protektora Heydricha, jednak pro naprostý nezájem z německé strany.

Příchod Moravce do vedení ÚLO předznamenal blížící se konec této organizace. Moravec rozhodně nehodlal realizovat svůj program kolaborace s touto organizací a z druhé strany ani vedení a aparát ČSSN nejevil ve své většině ochotu s ÚLO spolupracovat. Rozhodnutí o dobrovolném rozzejití svazu přijaté v září 1942 tak rozřešilo již více než rok nejasný osud této organizace. Jak budoucnost ukázala, ČSSN nikdo nepostrádal.

Kolaborace armádních elit však neměla pouze podobu účasti ve veřejném a politickém životě protektorátu, ale měla i další podoby. Jednou z nich byla i žurnalistická činnost vedená ve prospěch okupační moci. V té byl od počátku války nejvíce činný Emanuel Moravec. Když ale musel po nástupu do funkce ministra školství a vedoucího úřadu, později ministerstva lidové osvěty pro nedostatek času své novinářské aktivity omezit pouze na občasné články politického obsahu, vyvstal problém jeho adekvátní náhrady, který bylo třeba rychle překonat. Za Moravce byla nalezena hned dvojnásobná adekvátní náhrada. První, kterou našel Moravec sám, byl Gustav Mohapel, druhou, kterou našli okupanti, byl Václav Kuneš.

Úkolem žurnalistů komentujících válečné události bylo vést kontrapropagandu proti zahraničnímu rozhlasovému vysílání a domácí šeptané propagandě ve snaze korigovat válečné neúspěchy Říše na poli válečném alespoň na stránkách denního tisku. Čtenářům se tak mělo dostat vysvětlení a poučení od vojenských odborníků, že válečná situace Říše není ale ani zdaleka tak beznadějná, jak tvrdil zahraniční rozhlas. Zastřenou formou se tak mělo rovněž působit na čtenáře, že jakýkoliv odpor proti Říši je zbytečný a odsouzený k nezdaru, neboť Říše má stále dost prostředků na to, aby potlačila nejen jakýkoliv odpor, ale mohla opět zvrátit vývoj války.

Úsilí Mohapela a Kuneše na poli válečné propagandy Třetí říše skončilo neúspěchem. Vliv obsahu článků na náladu protektorátního obyvatelstva směrem k víře ve vítězství nebo alespoň záchranu Říše byl nicotný. Naopak řada čtenářů, v zoufalé snaze obou autorů nalézat ve válečných neúspěších Říše a jejich satelitů zárodky obratu ve válce, spatřovala blížící se neklamný pád Třetí říše.

Lze konstatovat, že oba psali články do novin především pro peníze a pro úlevu z pracovního nasazení, přičemž ani jeden nebyl nucen ke psaní a to ani pod pohrůzkou. Oba svolili k psaní dobrovolně. Ani jeden přitom netrpěl hmotně natolik, že by jej ke psaní za účelem finančního prospěchu dohnaly neutěšené hmotné poměry.

Po vzniku protektorátu bylo otázkou, jak se zachovají v nově vzniklé situaci důstojníci německé národnosti a především pak generálové, kteří měli domovskou příslušnost nadále v protektorátu. Dalo se předpokládat, že požádají o německou příslušnost. Otázkou ale bylo, jak se zachovají vůči svým teď již fakticky bývalým spoluobčanům a jaký postoj zaujmou vůči novým poměrům. Ještě zajímavější otázkou bylo, jak se zachovají ti, kteří se sice hlásili k české národnosti za republiky, měli však německé předky a celkově byli národnostně indiferentní.

Z generálů německé národnosti za války flagrantně selhali dva a to František Bartoš a Gustav Grosse. Přitom prvně jmenovaný byl po rodičích Čechem a k německé národnosti se přihlásil.

Přínos Bartoše okupační moci tím, že spolupůsobil při nasazení na nucené práce v cizině, není třeba zvlášť přeceňovat. Ani ostatní jeho činnost v TNH nelze hodnotit jako zvlášť přínosnou. Zásah TNH při povodni na Jizeře, kterýmžto byly chráněny životy a majetek především českých občanů či majetek protektorátu, lze sotva hodnotit za opatřování prospěchu nepříteli stejně jako výstavba ženíjních překážek koncem války v Turnově (byť se Bartoš výstavby ani neúčastnil), pro svoji mizivou bojovou hodnotu posměšně nazývaný „Schwetzův val“.

Bartoš opatřoval nepříteli prospěch podanými informacemi představitelům okupační moci, stejně jako správou sokolského majetku, majetku občana nepřátelského státu, dary na sbírku kovů a textilií. Jak vysoká škoda vznikla národu, republice a spojencům z jeho činnosti nelze stanovit.

Poválečná tvrzení bývalých příslušníků SD a Gestapa, že Bartoš podával informace nebo byl dokonce jejich spolupracovníkem, nejsou průkazná vzhledem k celkové nevěrohodnosti svědků a jiné prameny potvrzující jejich tvrzení nalezeny

nebyly. Bartoš sám spolupráci s SD či Gestapem nedoznal a popíral ji a přímé důkazy nalezeny nebyly.

Obsah informací, které podal nepříteli a o nichž lze bezpečně rozhodnout, že byl jejich autorem, nebyl zvláště závažný. Nejzávažnější z nich byla zřejmě jím podaná informace o čs. důstojnících, kteří by přicházeli v úvahu k pozvání na okupanty pořádané tryzny či slavnosti. Pro jmenované neměla zpráva bezprostřední následky, mohla ale okupantům sloužit jako možné vodítko pro výběr vhodných kandidátů ke spolupráci. Je však třeba připomenout, že Bartoš svolil podat informace zcela dobrovolně a mohl předpokládat, že příště po něm mohou být žádány daleko závažnější informace.

Pověřením Bartoše výkonem nucené správy, ať již majetku občana nepřátelského státu či majetku Sokola, neměla Říše zásadní přínos pro vedení války. Nešlo o majetek rozsahem nijak významný, stejně jako nebyl důležitý pro vedení války. Rovněž jeho dary pro sbírku textilií a drahých kovů nebyly přínosem, který by válečné úsilí Třetí říše nějak zvláště podpořil. Jestliže odevzdal sokolské prapory na sbírku textilií, dopustil se spíše kulturního a historického zločinu.

Bohužel z činnosti Bartoše nekynul žádný přínos pro český národ. Pakliže se po válce hájil, že pomohl některým českým spoluobčanům, bylo to spíše jeho povinností než bodem pro obhajobu. Navíc se mu nepodařilo prokázat, že si zásluhy může připisovat on, a jestliže snad pomohl jednotlivci k získání živnosti zpět, pak to sotva mohlo stačit jako zvláště polehčující okolnost. Pokud někomu kynul z jeho činnosti prospěch, tak to byli okupanti. Jeho přínos ale nebyl nijak zásadní.

Daleko závažnější se jeví činnost Gustava Grosse, který službou v armádě nepřátelského státu spáchal zločin vojenské zrady. Svoji činností v úřadu okupační správy spáchal i zločin podle retribučního dekretu. Přesto však nebyl po válce nijak potrestán! Důkazy, že by ublížil někomu z Čechů, nejsou. Zároveň ale nejsou ani důkazy, že by někomu z Čechů pomohl. Naopak existuje řada nepřímých důkazů, že svých znalostí osob z bývalé čs. armády umě využíval ve prospěch okupantů. Existuje dále svědectví českých pracovníků Národního muzea, že se po vzniku protektorátu stal horlivým Němcem. Prospěch z činnosti Grosseho v ÚŘP měla pouze a jenom okupační správa.

Vládní vojsko jako celek, až na pár jednotlivců všech hodností, s okupační mocí nijak aktivně nespolečně pracovalo. Pokud mu byly dány německým příkazem úkoly, byly

splněny, avšak nijak horlivě a bez nadšení. Úkoly svěřené vládnímu vojsku okupační mocí nebyly zásadního významu a to především proto, že čeští Němci v řadách okupačního aparátu měli k vládnímu vojsku trvalou nedůvěru. Jestliže bylo za války i po ní vládní vojsko či jeho příslušníci obviňováni z kolaborace s okupační mocí, nebyl jejich přínos pro okupační moc větší než přínos všech ostatních protektorátních příslušníků, kteří nebyli činní v odboji.

Z hlediska kolaborace obstálo vládní vojsko ze všech protektorátních institucí zřejmě nejlépe a nelze opominout, že to bylo také zásluhou jeho velitele a ostatních generálů samozřejmě s výjimkou Obručnicka. Na druhou stranu je ale také třeba připomenout, že ve vládním vojsku na rozdíl od ostatních protektorátních institucí nebyl přímý německý dohled na jednotlivých postech a dohled úřadu zplnomocněnce branné moci nebyl tak bezprostřední jako u civilních úřadů.

Vládní vojsko bylo českou veřejností přijímáno většinou s nadšením. Češi chápali vládní vojsko především jako malou jednotku udržující tradice čs. armády. Malé vládní vojsko se stalo i nositelem historické paměti, udržující nepřerušenu kontinuitu s minulostí a to řadou atributů jako uniforma, služební řády, personální složení, atd. Vládní vojsko se uplatnilo také ve prospěch českého obyvatelstva a ochrany jeho majetku jako asistenční jednotka při povodních a záplavách, jako pomocník v zemědělství, atd.

Myšlenka, že by se vládní vojsko mohlo stát jedním z center rozsáhlejšího bojového vystoupení proti okupantům, vzala za své prakticky ihned s vytvořením vládního vojska vzhledem k jeho velikosti a výzbroji. Přesto se však jeho příslušníci ať doma či v Itálii pokusili s omezenými prostředky zúčastnit boje proti Říši, někteří aktivně v boji ať již doma za povstání, či venku v řadách italských partyzánů nebo alespoň pasivně v rámci sabotáže prací na opravách železnice či v rámci nedbale vykonávané strážní služby.

S myšlenkou na bojové nasazení vládního vojska, avšak na německé straně, čas od času vystoupili i jednotliví vyšší němečtí důstojníci. Jednalo se však o nekoordinovanou iniciativu jednotlivců a je možné, že podobné návrhy mohly být i zkouškou skutečné loajality velitelů vládního vojska. Nutno zdůraznit, že podobné myšlenky nenalezly vůbec žádné pochopení natož podporu u generálů vládního vojska.

Generální inspektor vládního vojska Jaroslav Eminger vedl vládní vojsko ve smyslu národním dobře. Jeho činnosti lze sotva co vytknout. S okupační mocí

spolupracoval v nezbytně nutné míře, přičemž se snažil vždy hájit zájmy vládního vojska a jeho příslušníků.

Nebýt pronesení článků a sepsání knihy, nebylo by o působení Libora Vítěze ve vládním vojsku vůbec žádných pochyb. Vítězova snaha v Itálii o záchranu zdraví a životů vojáků vládního vojska, stejně jako sabotáž válečného úsilí Třetí říše a předávání důležitých informací odboji, jsou jeho nezpochybnitelnými zásluhami.

Poválečný trest pro Vítěze se vzhledem k jeho pozdějším zásluhám se musí jevit jako nepřiměřeně přísný. Národní soud přitom jasně konstatoval, že Vítěz svoji činností v Itálii nasazoval svůj vlastní život a uznal i jeho zásluhy. Podle mého názoru měl za svoji činnost v Itálii vícero zásluh o národ, než mnozí ze slavné ekipy exilových představitelů, kteří se slovy významného domácího odbojového pracovníka prof. Grni odjeli zachránit do exilu pro vlast. V případě Vítěze měla být aplikace § 16 retribučního zákona uplatněna v plném rozsahu, tedy že mělo být od potrestání zcela upuštěno. Vynesení trestu na svobodě tak plně kontrastuje s rozsudkem TNS 7/47, kdy vedoucí NS Jan rytíř Fousek i Tomáš Krejčí odešli bez trestu, ačkoliv především prvně jmenovaný přednesl a publikoval desítky projevů a článků s aktivistickým obsahem a ani jeden z obou vedoucích NS si rozhodně nemohl připsat takové zásluhy jako Vítěz: záchrana životů, sabotáž válečného úsilí Říše nebo předávání důležitých informací odboji.

Jediným z generálů vládního vojska, kdo žalostně selhal, byl Jan Augustin Obručník. Obručník se v žádném případě nechoval tak, jak se slušelo na odvážného čs. důstojníka, ale právě naopak. Svoji horlivou činností styčného důstojníka a náčelníka štábu ZGI opatroval Obručník prospěch okupační moci především tím, že byl její „převodovou pákou“ do vládního vojska. I když nelze Obručníka označit za přímého udavače, i díky způsobu výkonu jemu svěřené funkce byl úřad zplnomocněnce branné moci informován o všem podstatném, co se dělo uvnitř vládního vojska. Jestliže se Obručník postavil proti německému požadavku na represálie vůči italskému civilnímu obyvatelstvu za odvečené vojáky vládního vojska, nebo se postavil proti nasazení vládního vojska do boje proti spojencům, nelze tím ale zdaleka vyvážit to co do množství tak co do vážnosti, co učinil ku prospěchu okupační moci.

Z obsahu práce vyplynulo, že pohnutky, proč jednotliví aktéři spolupracovali s okupační mocí, nejsou zcela přesně známy. Pokud se ke spolupráci s okupační mocí dotyční vyjadřovali po válce např. v rámci soudních procesů, nemusí jejich vyjádření

korespondovat se skutečnými pohnutkami. Důvody, proč se dal jednotlivý vyšší důstojník na dráhu kolaborace, byly věci jejich individuálního rozhodnutí. Nebylo prokázáno, že by kdokoliv z těch, o kterých tato práce pojednává, byl ke spolupráci s okupanty nucen pod neodolatelnou pohružkou. Každý byl za své činy v době okupace plně odpovědný, byť někteří mohli mít vzhledem k stáří (Rychtrmoc), či prodělaným psychickým onemocněním (Kuneš, Obručník), sníženou míru orientace v rychle měnícím se světě i sníženou odolnost vůči nástrahám či nabídkám nepřátel.

I když pohnutky či důvody, které dovedly dotyčného ke kolaboraci, nejsou přesně u zainteresovaných známy, lze je ale vysledovat. Byla to přemíra nespokojenosti s politickým fungováním a politickou realitou respektive politickou kulturou první republiky (Konopásek, Bláha). Tato nespokojenost vedla k nechuti vůči republice samotné a k odmítání demokracie vůbec (Konopásek, Bláha, Rychtrmoc).

Dalším důvodem odmítavého vztahu k první republice hrál pocit určitého zklamání z nenaplnění, respektive nevyvrcholení služební vojenské či četnické kariéry (Konopásek, Bláha, a zřejmě i Podhajský, Rychtrmoc, Kálal, Bartoš a Fousek). S tím souvisela i jistá míra diskriminace bývalých důstojníků domácího vojska ze strany legionářů (Rychtrmoc a velmi pravděpodobně Bartoš, Kálal a Podhajský), či byli verbálně napadáni legionáři (Bláha). V případě Rychtrmoca je zřejmé, že byl minimálně náčelníkem hlavního štábu Syrovým nezaslouženě nedoceněn a zemským vojenským velitelem Sergejem Vojcechovským dokonce poškozen, přičemž rozhodnutí Vojcechovského mělo zásadní vliv na další průběh Rychtrmocovy kariéry čs. důstojníka.

Trochu jiným případem byla národnostní diskriminace v rámci služebního postupu nečeských národností v čs. armádě, která vyvěrala z obecné nedůvěry vůči především důstojníkům německé národnosti. Na národnostní diskriminaci se odvolával Grosse, žádné konkrétní důkazy ovšem nepředložil a nebyla ani prokázána archivním průzkumem. Je však nutné konstatovat, že případy diskriminace německých a českých důstojníků z řad rakousko-uherské armády nelze fakticky doložit, neboť se pochopitelně o tomto druhu diskriminace nemohlo nikde hovořit ani psát.

Nacionální socialismus vzbuzoval i určité sympatie u konzervativně smýšlejících důstojníků bývalé rakousko-uherské armády některými prvky svého programu jako úcta k ozbrojeným složkám a válečným veteránům, péče o veterány a válečné invalidy, autoritativní, respektive vůdcovský způsob řízení. Právě tyto prvky vzbuzovaly sympatie u některých věkem starších generálů (Bláha, Rychtrmoc).

Nikdo z představitelů kolaborace z řad důstojníků s výjimkou Emanuela Moravce nebyl znalcem nacionálního socialismu a nikdo z řad důstojníků opět snad s výjimkou E. Moravce²⁵⁰² nacionálním socialistou nebyl, ač v projevech či vyjádřeních sebe za nacionální socialisty v době válečných úspěchů Říše prohlašovali (Bláha, Konopásek). Bláhu, Rychtrmoce, Bartoše, Konopásku, Grosse a Obručnicka a další lze považovat za větší či menší sympatizanty nacionálního socialismu, nikoliv však za nacionální socialisty.

K příklonu jednotlivců (Bartoš, Rychtrmoc, Obručnick a Bláha) ke spolupráci s nepřitelem přispěla i určitá národnostní indiference. Největší byla bezpochyby u Bartoše. Vliv na ní měla především již výchova důstojníka rakousko-uherské armády, která směřovala k vybudování Homo Austriacus z důstojníků z řad různých národností monarchie. Dále k národnostní indiferenci přispěl i systém služebního přidělení v rakousko-uherské armádě, kdy důstojníci sloužili v jinonárodních zemích monarchie. Nelze nepominout i skutečnost, že někteří důstojníci rodem pocházeli ze smíšených manželství (Rychtrmoc), či předky byli Němci (Bartoš) a sami žili ve smíšeném manželství (Bartoš, Rychtrmoc, Obručnick). U těchto jedinců se tak mohl sotva vyvinout silný vlastenecký duch.

Společným jmenovatelem všech důstojníků zúčastněných ve veřejném a politickém životě protektorátu byl zarytý odpor k bolševismu. Patrné jsou tyto názory především u Rychtrmoce, ale odsudek bolševismu připojili téměř všichni a nebylo to pouze protektorátní dobové klišé.

Žádný z představitelů kolaborace z řad důstojníků domácího vojska nebyl vypjatým antisemitou. Jestliže se ve veřejných projevech či článcích vyjadřovali proti židům, šlo o dobový úzus. Při běžném rozhovoru žádný z aktérů nezastával radikální protizidovské názory.

Rovněž tak žádný z představitelů kolaborace z řad důstojníků s výjimkou E. Moravce neměl vlastní program ani alespoň ucelenou vizi.

Některé aktéry dovedly na dráhu kolaborace i jejich negativní osobní povahové rysy jako chorobná ctižádostivost (Bláha), úplatnost (Kuneš, Mohapel), kariérismus (Mohapel).

²⁵⁰² Sám nejsem vůbec přesvědčen, že E. Moravec byl nacionálním socialistou, neboť jej považuji spíše za úplatného politického konjunkturalistu prvního řádu. Respektuji však i názory jiných historiků, kteří E. Moravce za nacionálního socialistu považují.

Kolaborace však mohla být i cílem seberealizace (Bláha a Obručnick) s novými držiteli moci, jejichž Říše měla trvat tisíc let, tedy mnohem více, než je na světě vyměřeno smrtelníkům. Jiní možná jen podlehlí německým vítězstvím, někteří načas (Vítěz, Fousek), jiní až do konce (Rychtrmoc).

Žádný s čs. vyšších důstojníků, o kterých tato práce pojednává, nespolupracoval s nepřítelem před 15. březnem 1939. Do veřejného a politického života protektorátu nevstoupili všichni ihned po 15. březnu 1939. Velmi rychlý názorový obrat provedli okolo 15. března 1939 kromě Moravce ještě Bláha, Obručnick, Konopásek a částečně Kálal a dále generálové hlásící se k německé národnosti Bartoš a Grosse. Další se veřejně zapojili do protektorátního života pod dojmem německých válečných vítězství – Fousek, Mohapel, Kuneš a jako poslední Rychtrmoc, Naopak nacionálně socialistické nadšení ztratil do konce léta 1939 Ernst Hittl.

Dala se spolupráce s okupanty nějak ospravedlnit? Snad ano, ale čím? Záchranou či zásluhami o záchranu většího počtu životů, zmírněním perzekucí? Takové zásluhy o národ zjištěny nebyly. Spolupráce s okupanty šla i odčinit. Plně ji odčinil Libor Vítěz coby velitel zasazeného vojska v Itálii. Co ale Jan rytíř Fousek? Jan rytíř Fousek odešel od Národního soudu s gloriolou nejodvážnějšího a nejvytrvalejšího odpůrce Emanuela Moravce. Dokázala ale tato okolnost vyvážit desítky aktivistických projevů a článků často namířených proti exilu? Pro Národní soud ano.

Jaký byl přínos spolupráce české armádní elity ²⁵⁰³ spolupracující s okupační mocí? Spolupráce čs. důstojníků s výjimkou Emanuela Moravce s okupační mocí neznamenalá zásadní pomoc pro vedení války Třetí říše. Okupanti by se bez jejich spolupráce dokázali obejít. Na druhou stranu jim ale vyhovovala. Nestála okupační správu peníze, ani námahu. Jaký byl přínos spolupráce armádních elit s okupační mocí pro český lid? Bohužel zcela zanedbatelný. Žádné zásadní výhody pro národ ze spolupráce s okupanty nekynuly a profitovaly z ní v lepším případě pouze jednotlivci.

Jak velké vznikly škody z činnosti čs. důstojníků zúčastněných ve veřejném a politickém životě protektorátu nelze přesně stanovit. Poválečná obžaloba škody zveličovala, obhajoba naopak bagatelizovala. Materiální škody nebyly nijak zásadní. Stanovit nemateriální škodu praktiky nelze. Je však nepopíratelné, že vzniklé škody byly větší, než prospěch českému národu.

²⁵⁰³ Pro daný případ se neuvažuje s osobou A. Eliáše.

SEZNAM ZKRATEK

ABS	Archiv bezpečnostních složek
AHMP	Archiv Hlavního města Prahy
AKPR	Archiv kanceláře prezidenta republiky
ANM	Archiv Národního muzea
ANO	Akce národní obrody
AÚTGM	Archiv ústavu Tomáše Garigue Masaryka
ČLPB	Česká liga proti bolševismu
ČNR	Česká národní rada
ČNS	Čestný Národní soud
ČNSPŘ	Českou národně – socialistickou pospolitost v Říši
ČNST	Český národně socialistický tábor
ČNV	Český národní výbor
ČsOL	Československá obec legionářská
ČSSN	Český svaz pro spolupráci s Němci
ČŘF	Česká říšská fronta
ČSR	Československá republika
ČSV	Český svaz válečníků
ČTK	Československá tisková kancelář
DAF	Deutsche Arbeitsfront
DNB	Deutsche Nachrichtenbüro
GI	Generální inspektorát vládního vojska
GT	Generální tajemník
GVČ	Generální velitel četnictva
KPR	Kancelář prezidenta
KSČ	Komunistická strana Československa
KSP	Kancelář státního prezidenta
KT	koncentrační tábor
KV	Komisařský vedoucí
MF	Ministerstvo financí
MŠ	Ministerstvo školství
MLO	Ministerstvo lidové osvěty
MLS	Mimořádný lidový soud

MNO	Ministerstvo národní obrany
MNS	Mládež Národního souručenství
MNV	Místní národní výbor
MS	Ministerstvo spravedlnosti
MŠ	Ministerstvo školství
MÚ AV ČR	Masarykův ústav akademie věd České republiky
MV	Ministerstvo vnitra
NA	Národní archiv
NÁKJ	Národní árijská kulturní jednota
NF	Národní fronta
NOF	Národní obec fašistická
NOÚZ	Národní odborová ústředna zaměstnanecká
NRČ	Národní rada česká
NS	Národní souručenství
NSV	Nazionalsozialistische Volkswohlfart
NSDAP	Nazionalsozialistische Arbeitspartei
NSRKB	Nazionalsozialistischer Reichskriegerbund
NT	Národní tábor
NTF	Národní tábor fašistický
NÚC	Nejvyšší úřad cenový
NV	Národní výbor
OBZ	Obranné zpravodajství
PMR	předsednictvo ministerské rady
PMV	Prezidium ministerstva vnitra
PRNV	Přípravný revoluční národní výbor
PZO	Presidium Zemského úřadu
RC	Rotary club
RAD	Rechsarbeitsdienst
RG	Revoluční gardy
RSHA	Reichssicherheitshauptamt
RZŽ	Radost ze života
SA	Sturmabteilung
SD	Sicherheitsdienst
SdP	Sudetendeutsche Partei

SNB	Sbor národní bezpečnosti
SNJ	Strana národní jednoty
SOA	Státní oblastní archiv
SS	Schutzstaffel
StB	Státní bezpečnost
SV	Svaz válečníků
TNH	Technische Nothilfe
TNS	Trestní národní soud
ÚLO	Úřad lidové osvěty
ÚPV	Ústřední přípravný výbor
ÚŘP	Úřad říšského protektora
ÚSBV	Ústředí svazů bývalých vojáků v Čechách a na Moravě, od roku 1943 Ústřední svaz sdružení bývalých vojáků v Čechách a na Moravě
ÚV	Ústřední vedoucí
ÚZ	Ústřední zmocněnec
VB	Veřejná bezpečnost
VNS	Výbor Národního souručenství
VOS	Veřejná osvětová služba
VÚA – VHA	Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv
VZV	Vnitropolitické zpravodajství Vlajky
ZČV	Zemské četnické velitelství
ZGI	Zasazený Generální inspektorát
ZNV	Zemský národní výbor
ZOB	Zemský odbor bezpečnosti
ZV	Zemský vedoucí
ZVV	Zemské vojenské velitelství
ŽK	Železný kříž

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

Nepublikované prameny

ARCHIV BEZPEČNOSTNÍCH SLOŽEK

Fondy:

Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, (bývalý fond SÚ MV č. 302)

H – Historický fond

Odbor politického zpravodajství ministerstva vnitra 2M:

Stíhání nacistických válečných zločinců, (bývalý fond SÚ MV č. 325)

S – Sběrka různých písemností

Ústředna Státní bezpečnosti, (bývalý fond SÚ MV č. 303)

Velitelství Státní bezpečnosti, (bývalý fond SÚ MV č. 310)

Veřejná osvětová služba, (bývalý fond SÚ MV č. 44)

Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD, bývalý fond SÚ MV č. 52)

Vyšetřovací komise pro národní a lidové soudy při MV, (bývalý fond SÚ MV č. 301)

Zemský odbor bezpečnosti Praha, (bývalý fond SÚ MV č. 300)

Zemský odbor bezpečnosti II, (bývalý fond SÚ MV č. 315)

Z – Mapy zpráv zpracovávaných Studijním ústavem MV

ARCHIV HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY

Fondy:

Trestní řízení podle malého dekretu (bývalý fond SÚ MV č. 36)

ARCHIV KANCELÁŘE PREZIDENTA REPUBLIKY

Fondy:

„D“ – důležité

„T“ – tajné

Národní fond Masarykův

ARCHIV NÁRODNÍHO MUZEA

Fondy:

Karel Domin

Emil Hácha

Josef Kalfus

Josef Kliment

Josef Kliment, Rukopis paměti Josefa Klimenta: Dvacet let v úřednách Emila Háchy

Josef Kliment, Rukopis paměti Josefa Klimenta: U obětovaného prezidenta

Emil Sobota, Rukopis: Glosy

Novinářský a fotodokumentační archiv Národní politiky

MASARYKŮV ÚSTAV A ARCHIV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY,
MASARYKŮV ÚSTAV, ARCHIVNÍ SOUBOR ÚSTAVU T. G. MASARYKA VE
SPRÁVĚ MASARYKOVA ÚSTAVU AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY

Fondy:

Edvard Beneš I 1918 – 1938

Edvard Beneš II 1939 – 1945

Tomáš Garigue Masaryk – republika

Vladimír Kocanda (bývalý fond ÚD KSČ č. 38)

NÁRODNÍ ARCHIV

Fondy:

Archiv Huberta Ripky, (bývalý fond SÚ MV č. 1)

Berlínský zahraniční úřad (bývalý fond SÚ MV č. 136)

Československá tisková kancelář – zpravodajské zprávy 1945 – 1956

Český svaz válečníků (1939) 1940 – 1945 (1946)

Drtina Prokop, bývalý fond SÚ MV č. 7)

Eliáš Alois, (bývalý fond SÚ MV č. 18)

Feierabend Ladislav (bývalý fond SÚ MV č. 6)

Fotodokumentace, díl IV

Gajda Rudolf

Generální velitel četnictva 1918 – 1942
Grimichová Miloslava
Hartman Josef Max, (bývalý fond SÚ MV č. 45)
Hrubý Adolf, (bývalý fond SÚ MV č. 48)
Krejčí Jaroslav, (bývalý fond SÚ MV č. 23)
Kopecký Václav 1897 – 1961, (Archiv ÚV KSČ, f. č. 100/45)
Malypetr Jan
Národní jednota v Praze 1938 – 1940
Národní rada česká 1900 – 1949
Národní soud v Praze (1890) 1945 – 1947 (1976)
Národní souručenství 1939 – 1945
Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu Praha (1906) 1939 – 1945 (1965),
(bývalý fond SÚ MV č. 110)
Německý státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Praha (1853)
1939 – 1945 (1948), (bývalý fond SÚ MV č. 109)
Ministerstvo financí 1918 – 1949
Ministerstvo lidové osvěty 1942 – 1945
Ministerstvo spravedlnosti 1918 – 1948 (1953)
Ministerstvo vnitra Protektorátu Čechy a Morava, oddělení „A“, (bývalý fond SÚ MV
č. 234)
Ministerstvo vnitra – dodatky (1757) 1918 – 1959 (1960)
Ministerstvo vnitra – Londýn (1913) 1940 – 1945 (1947), (bývalý fond SÚ MV č. 2)
Ministerstvo vnitra – Nová registratura 1918 – 1944
Ministerstvo vnitra – Nová registratura 1939 – 1947 (dodatek – sign. E)
Ministerstvo vnitra – presidium 1918 – 1940
Ministerstvo vnitra – presidium – dodatky 1918 – 1940
Ministerstvo vnitra – tajné 1938 – 1954
Moravec Emanuel, (bývalý fond SÚ MV č. 39)
Patzak Václav, (bývalý fond SÚ MV č. 5)
Policejní ředitelství Praha II – presidium – 1931 – 1940, (bývalý fond SÚ MV, č. 42)
Prezidium Ministerstva vnitra, (bývalý fond SÚ MV č. 225)
Prezidium Zemského úřadu v Praze, (bývalý fond SÚ MV č. 207)
Předsednictvo ministerské rady 1918 – 1942
Rotary klub 1929 – 1955

Štulík Jindřich, (bývalý fond SÚ MV č. 32)
Tajná státní policie Gestapo 1938 – 1944
Úřad předsednictva vlády
Úřad říšského protektora, (bývalý fond SÚ MV č. 114)
Úřad říšského protektora 1939 – 1945
Zemské zastupitelstvo v Praze 1929 – 1939 (1941)

STÁTNÍ OBLASTNÍ ARCHIV PRAHA

Fondy:

Mimořádný lidový soud Mladá Boleslav
Mimořádný lidový soud Praha
Veřejný žalobce Mimořádného lidového soudu Mladá Boleslav
Veřejný žalobce Mimořádného lidového soudu Praha

ÚSTŘEDNÍ VOJENSKÝ ARCHIV – VOJENSKÝ HISTORICKÝ ARCHIV

Fondy:

Druhý domácí odboj, (bývalý fond SÚ MV č. 308)
Generální inspektorát vládního vojska Čech a Moravy 1939 – 1945
Kvalifikační listiny vojenských osob
Ministerstvo národní obrany v Londýně, (bývalý fond SÚ MV č. 20)
Velitelství vojenské zpravodajské služby, (bývalý fond SÚ MV č. 37)

Publikované prameny

Dokumenty z historie československé politiky 1939 – 1943, Acta occupationis Bohemiae et Moraviae, editoři Libuše Otáhalová a Milada Červinková, sv. I a II, 1 vyd., Praha: Academia, 1966, 815 s.

Protektorátní politika Reinharda Hendricha, editoři Miroslav Kárný – Margita Kárná – Jaroslava Milotová, 1 vyd., Praha: TEPS, 1991, 301 s., ISBN 80-7065-064-8

Řízení legálního českého tisku v Protektorátu Čechy a Morava, Edice tiskových konferencí z let 1939 – 1945, editoři Jan Gebhart, Barbara Köpplová a Jitka Kryšpínová, 1. vyd., Praha: Karolinum, 2010, 146 s., ISBN 80-245-162-2

Sbírka zákonu a nařízení, r. 1939, č. 75 Výnos vůdce a říšského kancléře o Protektorátu Čechy a Morava ze dne 16. března 1939.

DOBOVÁ LITERATURA, PAMĚTI

Černý Václav, Křik Koruny české, Paměti II 1938 – 1945, Náš kulturní odboj za války, 3. vyd., Brno: Atlantis, 1992, 438 s., ISBN 80-7108-059-4

Černý Václav, Křik koruny české, Paměti IV, Toronto 1983

Drtina Prokop, Československo, můj osud, svazek II kniha 1, 1. vyd., Praha: Melantrich, 1992, 253 s., ISBN 80-7023-114-9

Grňa Josef, Sedm roků na domácí frontě, 1. vyd., Brno: Blok, 1968, 323 s.

Masaryk Jan, Volá Londýn, 1 vyd., Praha: Panorama 1992, 266 s.

Kalista Zdeněk, Po proudu života, díl II, 1. vyd., Brno: Atlantis, 1996, 752 s., ISBN 80-7108-127-2

Vítěz Libor, Sláva a pád Maginotovy linie a Verdunu, 1. vyd., Praha: Orbis 1941, 143 s.

Vítěz Libor, Taktický význam zdokonalení lehkých kulometů, in: Vojenské rozhledy, roč. X, r. 1928, č. 1, s. 7 – 15.

Veselý Jiří Maria – Staudek František, Československý odboj v Itálii 1944 – 1945, 1. vyd., Olomouc: Svaz národní revoluce – Odboj Itálie, 1947, 218 s.

Zpověď K. H. Franka, Podle vlastních výpovědí v době vazby u krajského soudu trestního na Pankráci, 1. vyd., Praha: Cíl, 1946, 191 s.

PERIODIKA

Dnešek

Četnický obzor

Kamarádství

Lidové noviny

Národní osvobození

Národní politika

Polední list

Reportér

Rudé právo

Rudé právo 1939 – 1945, Praha 1971, edice ilegálních výtisků.

Říšská stráž
Svobodné slovo
Svobodný zítřek

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

[Online],[cit.2012-5-4],dostupné <[www. valka.cz/osobnosti/generalita/ceskoslovensko](http://www.valka.cz/osobnosti/generalita/ceskoslovensko)>

LITERATURA

Český antifašismus a odboj, slovníková příručka, 1 vyd., Praha: Naše vojsko, 1988, 568 s.

Borák Mečislav, Spravedlnost podle dekretu. Retribuční soudnictví a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945 – 1948), 1.vyd., Šenov u Ostravy: Tilia, 1998, 450 s., ISBN 80-86101-07-X.

Brandes Detlef, Češi pod německým protektorátem, 1. vyd., Praha: Prostor, 1999, 657 s., ISBN 80-7260-017-6

Brod Toman, Moskva, objetí a pouto, Československo 1939 – 1945, 1. vyd., Praha: Práce, 1992, 458 s., ISBN 80-900751-1-8

Fidler Jiří a kol. Československá generalita, biografie, armádní generálové 1918 – 1938, 1. vyd., Praha: HÚ AČR, 1995

Fidler Jiří, Generálové legionáři, 1. vyd., Brno: Books, 1999, 356 s., ISBN 80-7242-043
Foustka N. Radim, Národní očista v letech 1945 – 1948, in: Československý časopis historický, roč. LIII, r. 1955, č. 4, s. 620 – 638

Frommer Benjamin, Národní očista, retribuce v poválečném Československu, 1.vyd., Praha: Academia, 2010, 504 s., ISBN 978-80-200-1838-0

Fučík Josef, Generál Podhajský, 1. vyd., Praha – Litomyšl: Paseka, 2009, 344 s., ISBN 978-80-7185-962-8

Gebhart Jan, Kuklík Jan st., Dramatické i všední dny protektorátu, 1. vyd., Praha: Themis, 1996, 288 s., ISBN 80-85821-35-4

Gebhart Jan, Kuklík Jan st., Počátky Národního souručenství v roce 1939, in: Československý časopis historický, roč. XC, r. 1993, č. 3, s. 417 – 439, ISSN 0862-6111

- Gebhart Jan – Kuklík Jan st., Velké dějiny zemí Koruny české, díl XV.b 1938 – 1945, 1. vyd., Praha – Litomyšl: Paseka, 2007, ISBN 978-80-7185-835-5
- Gregorovič Miroslav, Kapitoly o českém fašismu, Fašismus jako měřítko politické dezorientace, 1. vyd., Praha: Nakladatelství Lidových novin, 1995, s. 186, ISBN 80-7106-100-X
- Heinc Zdeněk, Kunovský Josef, Baumruk Vlastimil, Vyznamenání z doby nesvobody, 1. vyd., Praha: Česká numismatická společnost, 1999, 64 s., ISBN 80-902452-3-5
- Hofman Pavel – Klimek Antonín, Vítěz, který prohrál, Generál Radola Gajda, 1. vyd., Praha – Litomyšl: Paseka, 1995, 285 s., ISBN 80-72185-033-0
- Kalousek Miroslav, Vládní vojsko 1939 – 1945, Vlastenci či zrádci?, 1. vyd., Praha: Libri, 2002, 151 s., ISBN 80-7277-063-2
- Klípa Bohumír, Konec mise vládního vojska v Itálii, in: Historie a vojenství, roč. XLVIII, r. 1999, s. 782 – 813, ISSN 0018-2583
- Klípa Bohumír, Vyslání vládního vojska do Itálie, Historie a vojenství, roč. XLVIII, r. 1999, s. 564 – 594, ISSN 0018-2583
- Kolesla Zdeněk, Česká entomologie v období okupace let 1939 – 1945, in: Práce z dějin akademie věd, série C, fasciculus 3, Věda v českých zemích za druhé světové války, 1. vyd., Praha: Archiv AV ČR, 1998, s. 113 – 135, ISBN 80-902464-1-9
- Kokoška Stanislav, Odboj, kolaborace, přizpůsobení, in: Soudobé dějiny, roč. XVII, r. 2009, č. 1, s. 15 – 30, ISSN 1210-7050
- Krejča L. Otomar, Český fašismus (1938 – 1945). Pokus o bilanci, in: Soudobé dějiny, roč. XI, r. 2004, č. 1 – 2, s. 11 – 55, ISSN 1210-7050.
- Kural Václav – Radvanovský Zdeněk, „Sudety“ pod hákovým křížem, 1. vyd., Ústí nad Labem: Albis International, 2002, s. 547, ISBN 80-86067-66-1
- Lach Ivan – Stehlík Eduard, Vlast a čest byly jim dražší nežli život, 1. vyd., Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2000 s. 255, ISBN 80-86011-12-7.
- Marek Jindřich, Háchovi Melody Boys, 1. vyd, Cheb: Svět křídel, 2003, 361 s., ISBN 80-85280-95-7
- Maršálek Zdenko, Rychlé svazky na závěrečném cvičení čs. armády v roce 1937, in: Historie a vojenství, XIII, roč. 2002, s. 303 – 337, ISSN 0018-2583
- Maskalík Alex, Elita armády, Československá vojenská generalita 1918 – 1992, Košice: HWSK, 2012, 1030 s., ISBN 978-80970941-0-2

- Minařík Pavel, Reorganizace armády v 2. polovině 30. let a vytvoření operační sestavy vojsk pro vyhlášení mobilizace, in: Sborník vojenské akademie v Brně, řada C, č. 2, Brno 1999, s. 65 – 90, ISSN 1211-1031
- Minařík Pavel – Šrámek Pavel, Dokumenty československé armády z podzimu 1938. Operační dokumentace vyšších velitelství od 26. září do 30. září II. a IV. armáda, in: Historie a vojenství, č. 3, roč. XLVI, r. 1997, s. 158 – 161, ISSN 0018-2583
- Minařík Pavel – Šrámek Pavel, Několik poznámek k mobilizované československé armádě v září 1938, in: Historie a vojenství, č. 3, roč. XLV, r. 1996, s. 139 – 146, ISSN 0018-2583
- Minařík Pavel – Šrámek Pavel, Personální průvodce mobilizované čs. branné moci v době vyvrcholení mnichovské krize. Ústřední orgány vojenské správy a vyšší velitelství, in: Historie a vojenství, č. 5, roč. XLVI, r. 1997, s. 94 – 130, ISSN 0018-2583
- Moulis Miloslav, Vzestup a pád generála Gajdy, 1. vyd., Třebíč: Akcent 2000, 153 s., ISBN 80-7268-062-5
- Nesvadba František, Zasazení a rozklad vládního vojska v Itálii, in: Historie a vojenství, roč. XXXIX, r. 1970, s. 407 – 457, ISSN 0018-2583
- Nikrmajer Leoš, Činnost a vývoj Národního souručenství v Českých Budějovicích v letech 1939 – 1942, 1. vyd., České Budějovice: Jihočeské muzeum, 2006, 162 s., ISBN 80-86260-53-4
- Pasák Tomáš, Český fašismus 1922 – 1945 a kolaborace 1939 – 1945, 1. vyd., Praha: Práh, 1999, 480 s., ISBN 80-7252-017-2
- Pasák Tomáš, JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945), 1. vyd., Praha: Horizont, 2007, 286 s., ISBN 978-80-87067-04-8
- Pasák Tomáš, K historii českého fašismu, 1. vyd., Praha: ČSPB, 1985, 94 s.
- Pasák Tomáš, Pod ochranou říše, 1. vyd., Praha: Práh, 1998, 429 s., ISBN 80-85809-88-5
- Pejčoch Ivo, Armády českých politiků, České polovojenské jednotky 1918 – 1945, 1. vyd., Cheb: Svět křídel, 2009, s. 162 s., ISBN 978-80-86808-60-4
- Pejčoch Ivo, Český svaz válečníků, in: Historie a vojenství, roč. LVI, r. 2007, č. 1, s. 16 – 28, ISSN 0018-2583
- Pejčoch Ivo, Fašismus v českých zemích, Fašistické a nacionálně socialistické strany a hnutí v Čechách a na Moravě 1922 – 1945, 1. vyd., Praha: Academia, 2011, 507 s., ISBN 978-80-200-1919-6

- Plachý Jiří, Podivné životní osudy divizního generála Františka Bartoše a plukovníka Aloise Švece, in: Historie a vojenství, roč. LV, r. 2006, č. 2, s. 77 – 90, ISSN 0018-253
- Pernes Jiří, Až na dno zrady – Emanuel Moravec, 1 vyd., Praha: Themis, 1997, 239 s., ISBN 80-85821-51-6
- Staněk Tomáš, Retribuční vězni v českých zemích 1945 – 1955, 1. vyd., Opava: Slezský ústav Slezského zemského muzea, 2002, 248 s., ISBN 80-86224-33-3.
- Státník Dalibor, ČSV, totální negace legionářství, in: Československé legie a první světová válka, 1. vyd., České Budějovice: Jihočeské muzeum, 2002, s. 140 – 152, 152 s., ISBN 80-86260-23-2
- Tejchman Miroslav, Ve službách Třetí říše, Hitlerovy zahraniční jednotky, 1. vyd., Praha: Mladá Fronta, 1999, 248 s., ISBN 80-204-0785-5
- Tomášek Dušan – Kvaček Robert, Causa Emil Hácha, 1. vyd. Praha: Themis 1995, 221, s., ISBN 80-85821-30-3
- Tomášek Dušan – Kvaček Robert, Obžalována je vláda, 1. vyd., Praha: Themis, 1999, 236 s., ISBN 80-85821-68-0
- Václavík Robert, Český svaz válečníků, Rigorózní práce, Ústav českých dějin, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2012
- Veselý Martin, Divizní generál Robert Rychtrmoc, Rigorózní práce, Ústav českých dějin, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2005
- Vykoupi Libor, Český fašismus na Moravě, 1. vyd., Brno: Matice Moravská, 2012, 384 s., ISBN 978-80-86488-90-5.